Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

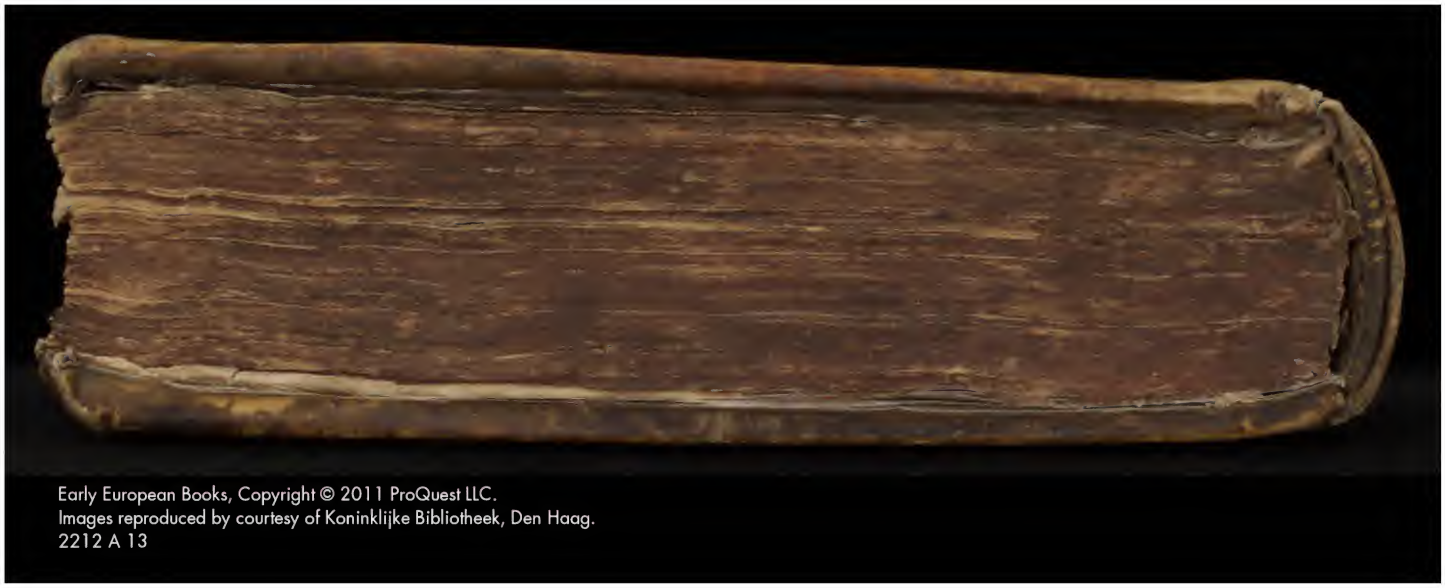

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

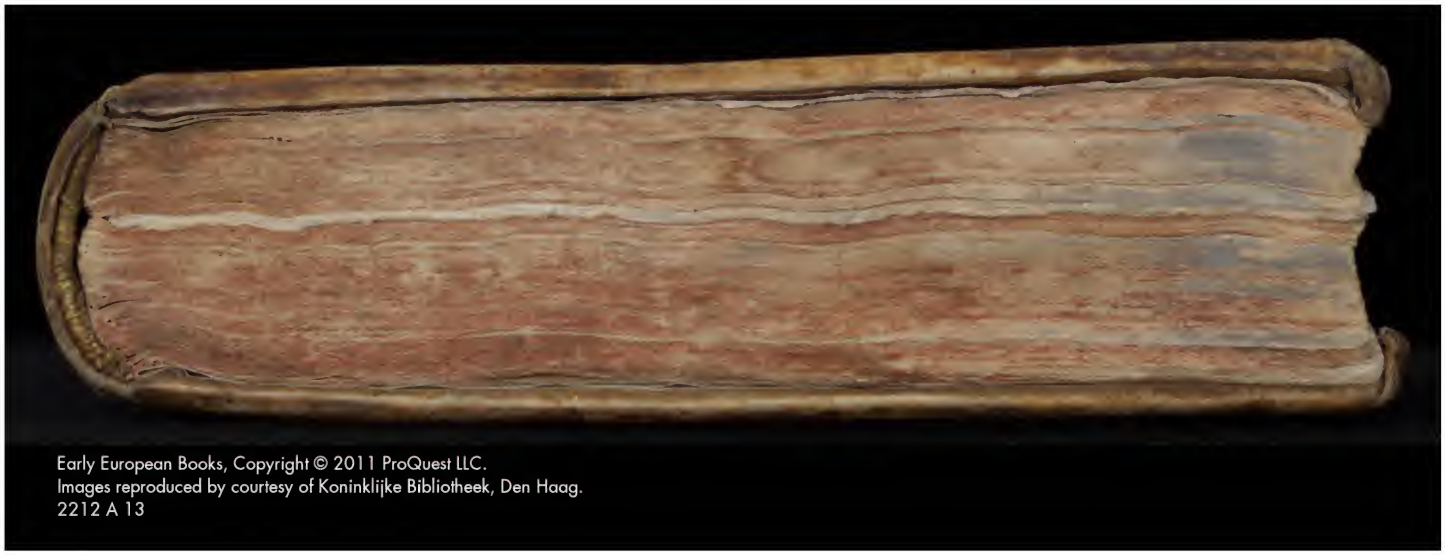

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De Vreese, Ndl. vert. van Erasmus
(Slot Boek 24) 9. 4. (Gent en R'dam)

Zeer schaars.

Cr

Cpl mit Aanhangsel (1633)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

kW
2212
A 13

Colloquia Familiaria,

OF

Gemeensame t'samen-spraken/

Waer in/

Door een seer aenghename maniere van schrijven / verscheydene stoffen/so inde Theologie/Philosophie/als uyt de Poëten/ niet min scherpsinnigh/als Godsaligh/ gheleert en vermaecklijck worden voorgestelt en beantwoord/die tot nut der Wijsheydt/en voorderinghe der goeder konsten/ dienstigh en noodigh zijn.

Hier achter zijn by gevoeght de Verklaringen van verscheyden spreeckwoorden/ghetrocken uyt zijn groot Spreeck-woord-boeck.

Mitsgaders

Een *Oratie* of Vertoogh aen den *Prince Adolph*, hoemen de Deughd sal omhelsen.

Alles tot vorderinge der wetenschappen in't Latijn beschreven, door den hoogh-gheleerden

D. ERASMUM van ROTTERDAM.

Maer nu ten dienste van onse Nederlanders vertaelt.

t'Haerlem, *Ghedruckt by Thomas Fonteyn.*

Voor *Dirck Pietersz.* Boeck-verkooper tot Amstelredam/op't Water inde witte Perse/ recht over de Hoorn-Marckt, Anno 1634.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Den Leſer.

ALS Eraſmi *Colloquien of t'Samen-ſpraken in't licht quamen, zijn dieſelve met ſulcken vreughd en verwonderingh van elck een aenghenomen en gheleſen, datſe niet ghenoegh koſten ghedruckt, noch na der yvrigher ghemoederen begheerte, verveerdight worden. Sommighe van de Gheeſtlijcke hebben 't ſelve ſeer qualijck ghenomen, en ſeyden dat Eraſmus aldus boertende, 't hert van hare Religie aentaſtede, dies haelden hem eenighe leelijck over den hekel, en ſcholden hem voor een drie-dobbeld Ketter. Eraſmus heeft daer teghen zijne t'Samen-ſpraken ontſchuldight, ghelijckmen hier achter fol. 395. leſen kan. Andere daer-en-teghen preſen dieſelve ſeer, ghelijck by Sleydanum in't twaelfde boeck te ſien is, daer hy deſe woorden ſtelde:*

Onder andere menichte van boecken (ſeyd hy) met welcke Eraſmus der Gheleertheyt wonderlijck ende in aller manieren heeft ghevordert, heeft hy oock voor de Ieughd een Boecxken van t'Samen-ſpraken gheſtelt, en heeft dat ſelve dickwils vermeerdert, dewijl het ſeer begeerlyck geleſen wierd: En ghelijck hy een Man van een ſeer treflijck verſtand en overgroote welſprekentheyd was, heeft hy daer in met verſcheyden materien gheſpeeld, die hy uyt het midden vande Nature der dinghen, en van 'smenſchen leven ghenomen heeft: En hy ſtelt met een wonderlijcke bequame behendigheyd en ſeer ſoete maniere van ſpreken, deftigh voor ooghen de onderwyſinghen en gheboden der goeder zeden en Godſaligheyd, ende wijſt aen door ſoodanighe ghelegenthеyd, de verouderde dolinghen en ghebreken. Dus verre Sleydanus.

Wy hebben tot zijn lof niet te voegen, maer elck oordeele daer van, naer zijn goetduncken ende wel-ghevallen. Alleen hebben wy dit te ſeghen, dat de meeſte t'Samen-ſpraken en Spreeck-woorden, in deſen Boecke begrepen, noyt in onſe Duytſche Tale zijn gheſien.

Vaert wel.

---

d'Ordre der T'ſamen-ſpraken vindy achter 't Regiſter, met noch de Verklaringhen van twaelf Spreeck-woorden, ende de Oratie of Vertoogh, hoe men de Deughd ſal omhelſen.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Kort In-houd,

Van 't leven

DESIDERII ERASMI VAN ROTTERDAM.

DE ware en op-rechte Hollander uytdruckende de goetaerdighheyt en oprechtigheydt zijns Vaderlands / en een eeuwigh wonderwerck de Nature Desiderius Erasmus is binnen de stadt Rotterdam gheboren in 't jaer 1466. den 28. Octob. hy heeft zijne name verandert door de ghelijckenisse vande Griexsche ende Latijnsche tale/ alsoo hy genaemt was op Hollands Gerrit Gertitsen, zijn Vader was Gerard ende zijn Moeder Margriete gheheeten / van Zevenberghen gheboren / uyt een eerlijck en goet gheslacht. tot Deventer heeft hy eerst de beginselen zijnder studie gheleydt / neghen jaren oudt wesende ; De Moeder vande pest ghestorven zijnde/ is zijn Vader haer korts ghevolght ende alsoo is dit Kindt onder drie Vooghden ghestelt/die 't selve niet soo seer totte gheleerdheydt/als totte kap sochten te besteden : dies is hy te s' Hertogen-bosch ghebracht in 't Fraterhuys / al waer hy by na drie jaren vergeefs doorbrachte in slechte oeffeningen/daer hy doch bequaem genoegh was / om op de hooge Scholen gesonden te worden. De Pest aldaer regnerende / is hy tot zijn Vooghden ghekeerdt hebbende de vierden - daeghsche koortse. Als d'eene Vooght ghestorven was/begosten d'andere twee den Jonghman tot het Klooster te persen / die welcke niet van de Godtsaligheydt / maer van't Klooster-leven een schrick en weersin hadde. Hy word gedreyght/en komt eyndlijck in een Klooster van de Reguliers Syon gheheeten/ dicht by Delf ; de tijdt der beproevinghe verstreken zijnde / seyde hy totten Oversten des Kloosters / dat hy noch niet en wist wat de wereldt was/noch wat het Klooster-leven was/noch wat hy selver was : Over sulcx waere het beter dat hy hem noch een wijl tijds inde Scholen wat versochte / op dat hy hem selven te beter mocht leeren kennen. Dees antwoort gheschiede met groote verstoornis van zijn Vooght Petrus, die hem seer dreyghende zijn vriendschap ontseyde. evenwel maeckte hy andere uyt/die wederom met smekinghen en alle lieflijcke aenlockinghen den Jonghman bepraten / Noch bleef hem de koortse by/ende een mede-gesel verleyde hem / die eertijdts te Deventer met hem in een kamer hadt geslapen/ sulcx dat hy hem noch in een Klooster Emaus of ten Steene geheeten/begaf buytē der Goude, verlockt zijnde door schoone redenen / vande heyligheyt des klooster-levens/de menighte der boecken/gheleghentheydt totte studien/ gerustheydt des levens / een Engels gheselschap en meer andere/ &c. Eyndlijck daer en wordt niet gherust voor dat sy hem de Kap aentrocken : Even wel kond hy noch niet verstaen dat de ware godtsaligheydt daer in bestond/ nochtans verweckte hy dat gheheele Klooster tot naerstige/studeringhe/ en ten ware hem de eerbare schaemte/ de groote dreyghementen ende armoede te rugh hadden ghehouden / hy had het Klooster/ on-gheprofessijt / al wederom verlaten. door authoriteyt des Bisschops van Uytrecht quam hy weder uyt het Klooster / als sullende in gheselschap gaen met den Bisschop van Camerick, die een jonghman versochte te hebben / die welcke ervarē was inde Latijnsche eñ Griexsche spraecke / daer in Erasmus hem boven andere word aen ghepresen. Daer na is hy te Paris om zijn Studien te vervolghen/ghebleven/ al waer hy in't Collegie vanden scherpen-bergh door de vuyle eyeren en stinckende kamer/in een sware sieckte is ghevallen. Hy keerdt wederom tot den Bisschop / die hem eerlijck ontfanght. Te Berghen genas hy van zijn sieckte.

Holland versochte hy weder/om dat hy van meeninghe was daer te blijben / Maer vele vrienden noodighden ende baden hem/sulcx dat hy wederom nae Paris reysde. Zijn voor-naemste vriend aldaer gestorven wesende / ende de pest ghestadigh vele jaren aenhoudende / is hy weder-ghekeert. Van de Theologie scheen hy wat schricks te hebben / vermidts men soo haest / als eener wat kloecker vele dinghen ondersocht / terstondt met den name van Kerter bekladt wordt. Daer na is hy te Loven om de pest wille gheweken. Te voren hadde hy evenwel Engeland besocht / daer hy vele goed-gunners ende vrienden kreegh met een groot lof ende eere der gheleertheydt. Als hy van Cambrits naer Bononien vertrock/heeft hy grooten prijs verkregen. Eyndlijck heeft hy te Turin de trap van 't Doctoraetschap der Theologie verworven: doch hy is in dese Professie niet langhe gebleven/ dewijl hy voornam alle de Academien van Italien, Vranckrijck ende Duytsland te besoecken : sulcx dat in korten tijd gebeurde/ dat het Geruchte van zijne onwaerdeerlijcke gheleertheyt inde Vrye konsten / en verwonderens waerdige wackerheydt des verstands/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

overvloedighen gheest/ende ghenoeghlijcke behaglijckheydt der seden/ de gheheele Christen-wereldt over trompetteede sae zijn naeme wierde so geacht dat hy vande vertreflijckste Aca emen van Europa, van Pausen/ Keyseren/ Koningen ende Vorsten met heerlijcke beloonninghen/wierde becoepen. Maer hy wilde liever een vry man zijn en niemants gebied onderworpen/op dat hy den na-komelinghen door zijn vlijdt en nacht-waken mocht nut en vorderlijck wesen. Men seydt dat de Paus hem den Cardinaels-hoedt aen-bood/ eñ als hy't selve weygerde/ seyden d'ander Geestlijcke/ dat Erasmus wel een verstandigh heest was/ dat hy sulcke heerlijcke ende profytelijcke tytelen/ so onbeschaemt hadde ghewepghert/ daer andere soo om loopen en draven/ en die selve met soo veel gheits koopen. Te Venetien is hy by Aldum ghekomen om zijn Adagien of Spreeck-woordē te doen drucken in't Jaer 1508. ende bleef den winter over te Padua. Doo hy zijn gheluck had willen ghebruycken / Henricus VII. ende zijn navolgher Henricus VIII. hadden hem seer hoog verheven. Daer na is hy in Brabant ghekeert/ en is door aenraden des grooten Cancelliers Ioannis Silvagij ghewonden Raets - heer des Keysers Caroli V. waerom hy desen staet verliet gheest hy reden in een seker boeckken

Zijn ghedaente was middelbaer/ swack en sicklijck van naturen / want hy was dickwils vande koortse gequelt/ besondec in de Dastē door het vischeten/ vermids hy vande reuck alleē een afkeer hadde. Eenboudigh en oprecht was hy van inborst/ en vreedsaem/ oock soo af-wijsigh voor loghens/ dat hy oock self een kindt wesende/ de loghenaers hatede/ ende out wesende/ van t aensien der logenaers hem ontsettede. Onder den vrienden was hy al wat te vrypostigh in't spreecken/ dat hem niet altijdt ten besten worde nae - ghedupdt / jae hy kost dickwils bedroghen zijnde/ zijn vrienden niet mis-trouwen. Hy had so weynigh behaghen in zijn schrijften/ dat hy hem selver nimmer daer in konde genoegh doen. Swaerlijck kost hy door bidden der vrienden daer toe gebracht worden/ dat hy hem wilde laten uytschilderen / hoe - wel hy noch van Albert Durer en Holbeen worde gheconterfept. Van hooghe Eer-Ampten ende Rijckdommen was hy een sterck verachter/ noch hielt nerghens meer af/ als van ghenoeghlose ruste en vryheydt. Hy was al ontrent vyftigh Jaren out eer hy tegens yemand gheschreven/ of yemandt teghens hem gheschreven hadde : doch hadde dit altijdt vast voor ghenomen/ niemant onbeleefdelijck of onmanierlijck te bejeghenen / maer zijn' stijl ende maniere van schrijven soo te matighen / datse vande reden en eerbaerheydt niet af en weeck. In Religions saecken is hy seer scrupeleus gheweest pet te beslupten / ja hy had gaern ghesien dat de Roomsche Kercke van hare grove misbruycken mocht worden gesuyvert/ doch hy verstont door een ander wegh als sommighe deden : daer door hy dan van vele hevighe worde ghelastert / als te flauwesende. Hy had vele dingen tegen de misbruycken des Pausdoms gheschreven/ eer de Reformatie begoste: also dat hy daer na genaemt worde/ de Yemme die de eyeren gelepdt hadde/ waer upt/ alle Ketters waren gebroet. Hoe-wel hy hem nochtans openlijc tegen de Roomsche Kercke niet en stelde. Te Keulen was hy by den Hertogh Frederick van Saxen, nae dat Carolus V. ghekroont was/ die seer vriendelijck op hem begeerde/ dewijl dese beroerte in de Religie was opgestaen/ dat hy hem daer van zijn meeninge oprechtelijck wilde openbaren: Erasmus spraack al lachende totten Keur-Vorst ende seyde : D. Luther heest twee groote sonden begaen: de eerste is dat hy de vette buycken der Monicken / de tweede is / dat hy des Paus kroone heest aen-ghetast. Daer na opende hy den Keur-Vorst zijn ghevoelen ende spraack/ dat Luther wel dede dat hy de dolinghen en misbruycken der Kercke sochte te bereren/ en dat sulcx oock hoogh-noodigh was/ en voechde daer noch by/ dat den inhoud van Lutheri leeringhe waerachtich was / maer dat hy in hem wenschte een meerder sachtsinnigheyd.

Henricus VIII. heest seer ernstlijck door vele vrienden op Erasmum begheerdt / hy wilde tot hem komen/ vermids hy over de veranderinghe der Religie met hem noodigh te spreken hadde/ hy komt in Engeland, daer hem de Koningh met groote eerbiedigheyt ontfangt en heeft eenighe dagen met hem besondere T'samenspraken (in't stuck vande reformatie der Religie) ghehouden : Wanneer Erasmus soude vertrecken / vereerde hem de Koningh met vijftich Angelotten : hy komt te Gravesande, daer men dit ghelt by Erasmo vind. Men confisqueert dat volghens de Wetten / van datmen niet meer ghelds/ als teer ghelt mach uytvoeren. Hem word gheraden aen den Koningh ontslaginge te versoecken. Hy komt te Londen, word vanden Koningh ghesien / die welcke al doertrende sepde / wel wat nieuws is dit/ mijn goede Erasme? kondt ghy soo naer Holland reysen/ sonder eens te vertrecken? hy vertelt den Koningh zijn weder-varen / die daer over lachende/ prees zijner Dienaren ghetrouwigheydt. Hy word noch vereert met vijftigh andere Angelotten/ en daer neffens met een paspoort van by ghelepde en herstellinghe van zijn afghenomen penningen. Erasmus quam alsoo rijcklycker ghesaden wederom in Holland. In de studien eñ konsten te vorderen is niemandt zijns ghelijck/ ja niemand meerder geweest/ wanneer hy slechts macht en middelen ghehad hadde : daer over hy dan oock grooten ondanck van de onbehouwen Monicken heeft moeten uytstaen : Hoe scherpsinnigh hy geweest is om de gheleerthepnt te vorderen/ kannen doorgaens sien/ dat hy meer als met Herculis slaverie de Latijnsche en Grieckschc Schrijvers / aldereerst/ als upt de duysternisse opghehaelt/ en met zijne verbeteringen en verklaringen heeft uytghegheven. Hieronymum, Augustinum, Ambrosium, Cyprianum, Hilarium, Basilius, Irenæum, Originem, en meer andere Latijnsche Vaders / heeft hy met een onnabolgelijcke arbeyd overghelesen/ verbetert / en aen de nakomelingen vrymoedich vertoont/ waer in die selve Vaders door ongewasschē en vuyle handen waren bemorst en bedorven. Een oordeel voorwaer dat een wys en geleert Man alleene toekomt. Sijne andere gemeene boecken zijn te Basel, by Nicolaum Episcopium en Hieronymum Frobenium menighen groote stucken in folio ghedruckt. In't jaer 1540. behalven dat / heeft hy

noch

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

noch soo veel andere boecken/ so in Theologie als Philosophie ende goede konsten uytghegeven/ die in dese niet en zijn begrepen/ datse wel voor haer self/voor een wonder der gheleertheyt mochten gehouden werden. Waer van men Gesnerus in zijne Bibliotheca/of Boeckwinckel kan na sien.

Hy hield hem opt laetst meest tot Friburg en Basel. Hy was seer met de gicht en steen gequelt/ en hadde aen de roode loop lange gheleghen / hy lagh wel een maend seer sieck te bedde/ vol van pijne en smerte. Hy riep in zijn tale. O lieve God! O Heere Ghenade! Heere haest u! Erbarmt u mijnder/ Heere! en betoonde alsoo oprechte teyckenen van Christlijcke hydsaemheyt en van een Eo s-dienstich ghemoed tot Christum, in wien hy alle zijn hope stelde. Hy is ontrent middernacht ten huyse van Frobenius te Basel ghestorven den 11. Julij. 1536, oudt zijnde 70. jaren. Hy heeft een Testament gemaeckt/daer hy tot Erfghenamen eñ Executeurs desselven stelde B. Amerbachium Rechts-Geleerde, Hieronym: Frobenium eñ Nicolaum Episcopium Boeckdruckers/om zijne goederen te verdeelen/aen arme onmachtighe mannen en vrouwen / aen eerbare en tuchtighe arme dochteren ten houwlijck te besteden/ aen jongelingen van goeder hope/en totter studie bequaem/&c. Hy wordt met groote pompe en eere der stadt Basel den Burgemeesteren/ Raden/Geleerden/Studenten/Burgerē/&c. Met groote droefheyd/inde groote Kercke begraven/een onsterflijcke lof den nakomelingen naerlatende.

Te Basel is hem een heerlijck Graf-schrift opgherecht/ door de voorschreven Mannen en Executeurs van zijn Testament.

Ock hebben die van Rotterdam ter eere haerer stede een roem der gheleertheyt/ Erasmo een kopere Pronck-Beeld opgherecht om den Na-komelingen te betoonen / dat soodanigh cieraed des Werelds uyt hare stadt en burgheren ghesproten was.

Alsoo is dese waerdighe Man / die / ghelijck Zwingerus, Bullingerus, en Gesnerus, &c. Seghen / een Phœnix, niet alleen van Duytslandt, maer van gantsch Europa gheweest is/en die allen Gheleerden in zijnen tijdt / lichtelijck is te boven ghegaen/deser Werelt over-leden.

EER-DICHT,

Ingens ingentem: &c.

't Welck THEODORUS BEZA ter eeren

Van

ERASMVS van *ROTTERDAM*,

heeft uytgegeven, En aldus is naeghevolght.

DIt groote Rond ghelijckt *Erasmi* beeld:
En hier wordt u maer 't halve lijf ghedeelt.
Waerom niet gantsch? en slechts dit deel?
De Werelt vatt hem niet gheheel.

Klachte der Minrebroeders teghens

ERAS-MVS.

GHy waert een *Muys*, en blijft een *Man*,
Ey siet eens hoe dit rijmen kan.
Een *Man* wiens pen' ons dapper hoont,
Een *Muys* die Kap noch tasch verschoont.

Op't

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Op't Metalen pronck-Beeld onlangs te

ROTTERDAM

Opgherecht tot Eere vanden

GROOTEN ERASMVS.

WAT wijsheyd Latium en Griecken hield besloten
Begreep gantsch Christenrijck so haest *ERASMVS* quam,
En gaf met sijnen naem aen 't Hollandts Rotterdam
Een naem, vermidts hy was uyt haren schoot ghesproten.
Sy, als de Nood het licht voor hem had afgheschoten,
Noch 't rottende gebeent', noch 't stuyvende assche nam:
*1572. Maer rechte een steenen beeld. * De Nijd spoog vyer en vlam,
En socht gheweldigh hem van 't Outaer af te stooten.
Dan laes! Geleertheyds pronck sich keerd aen nijd noch spijt.
Gheen graf sijn Faem bestulpt. hy heldert met de tijdt.
Sijn krans groent onverwelckt, en bloeyt in afgunst veyligh,
Die onlangs was van steen nu glinstert van metael.
En soo de Nijd sich steurt aen dese pracht of prael
Soo gietmen licht van goud den Rotterdamschen *HEYLIGH.*

I. v. Vondelen.

GHEDACHTENIS
VAN
DESIDEER ERASMVS
ROTTERDAMMER.

Aen

PETER SCHRYVER.

O Hooghgeleerde SCHRYVER,
Wat quistghe tijd en yver,
Om op te doen 'tgeen levendig gelijckt
Den grooten Desideer, die niemant wijckt.
Hou op van printesiften
Een stapel wijse schriften
Is d'afdruck van den held, die eeuwigh leeft,
En d'aerboôm met de pen verovert heeft,
Sijn pen dreef voor sich heenen
Wt Rome en uyt Athenen
't Barbarisch heyr, een' schandelijcken hoop,
En oneer van den Christelijcken Doop;
De Sieletyrannijen,
Met Gierigheydts Harpyen,
Dē woestē krijg, de Plompheyd dom en doof,
De Gulsigheyd, en 't blinde Bygheloof.

Sijn

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

GHEDACHTENIS.

Sijn hand die gaf die mate
Aen beyderleyen ſtate,
Aen' tweereldlijck en ooc aen't geeſtlijc hof:,
Sy hiefde nutte kunſten uyt het ſtof.
De doode graven hooren
Dat Cicero herboren
Tot onverſierden roem van Maes en Rijn
Den Tiber leert ſijn lang verleert Latijn.
Wat jonghen en wat ouden
Zijn niet in hem ghehouden.
Een bron van wijſheyd vloeyt uyt ſijnẽ mond,
Den goudẽ tolck van't heyligh Nieu Verbond
De lang bewolckte Waerheyd
Herſchept haer oude klaerheyd,
Na roeſtige eeuwen, uyt dit Hollantſch Licht.
De Dooling krijgt eẽ ſchaemrood aengeſicht.
Syn ziele walght van't werren,
Sy kieſt geen' dop voor kerren.
Al wat ſy op den vaſten grondſteen bouwt
Is dier geſteent, ſijn ſilver, en rood goud.
Hy ſticht vervalle ſteden
Door Godgeleerde zeden
En tempering van wetten, glad herſmeed
Met ſijne tong, die diamanten kneed.
Om pays is al zijn bidden.
Voorſichtigh houd hy 't midden,
En ſtaerooght op't Apoſtolijck geſtarnt,
Daer hier Chary bd en ginder Scylle barnt.
De Roomſche myterkroone
Haer' allerliefſten ſoone
Eraſmus ſtadigh met ontvouwen ſchoot
Milddadigh tot d'eerwaerdigſte amptẽ nood.
Gekroonde koppen wencken
Syn gunſte door gheſchencken
En tittels, maer ſijn veder even vry
Om Chriſtus wraeckt gehuurde ſlaverny.
Geen baetſucht maeckt hem eygen,
Oock ſwicht hy voor gheen dreygen.
En die ſijn kruys omhelſend eere vlught,
Vervult met eere d'onghemeete lucht.
De redelijckſten ſoecken
Syn ſchaduw in ſijn boecken;
Waer op de harteknaeghſter Haetennyd
Belachelijck haer ſtompe tanden ſlyt.
Al is de Rotterdammer
Verloſt van't Chriſten jammer,
Syn trooſtleer wiſcht noch veele traenen af.
De zeghen Gods bedau ſijn ſaligh graf.

J. v. VONDELEN.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

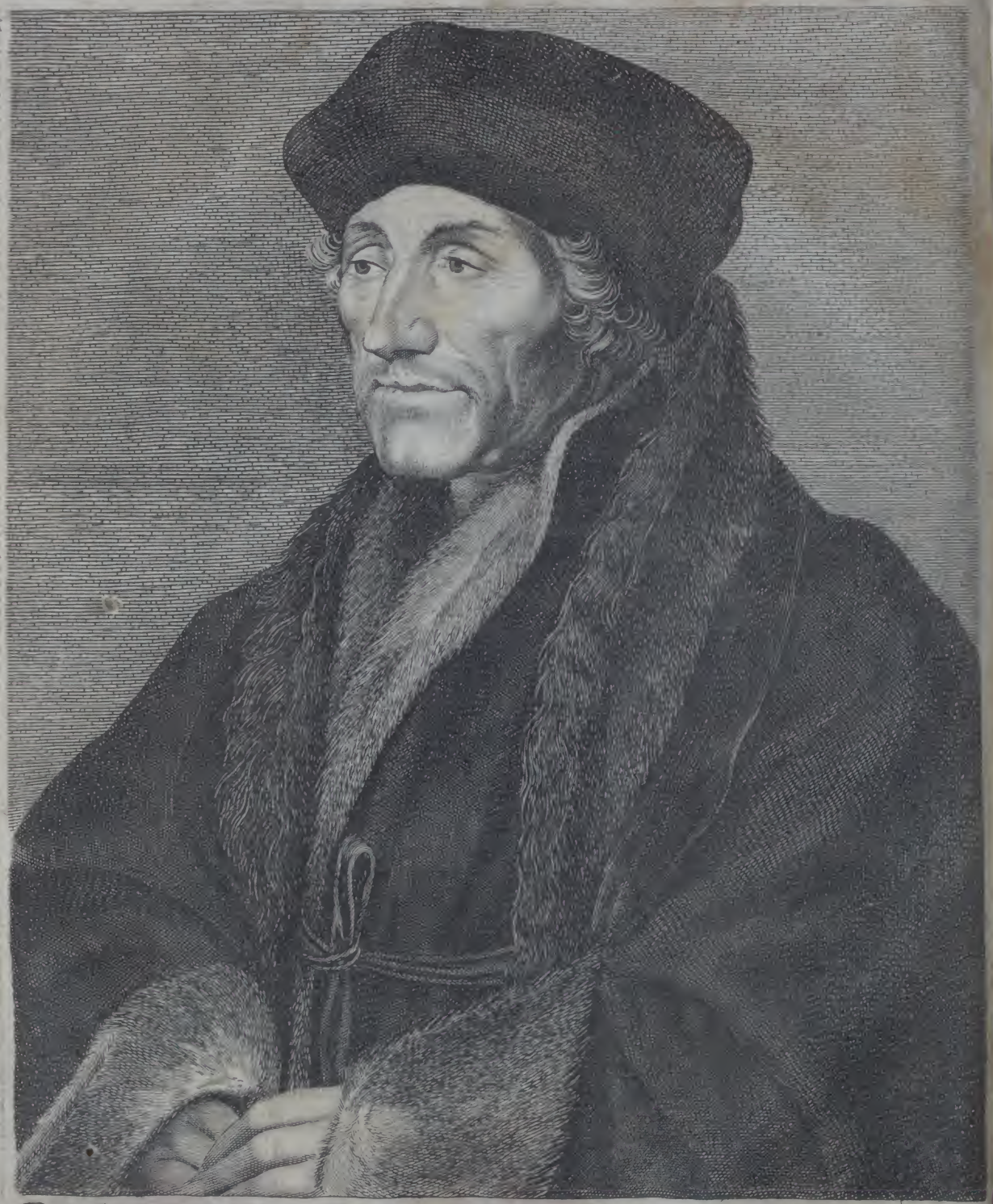

DESIDERIUS ERASMUS ROTTERODAMUS

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Convivium Religiosum,

OF

De Gheestlijcke Maeltijd/

Dat is:

T'samen-sprekinghe van Gheestelijcke saecken, tusschen *Eusebius* de Godsalige, *Timotheus* de God-lievende, *Theophilus* Gods-vriend, *Chrysoglottos*, Goud-tong, en *Uranios* de Hemelsche.

Eusebius.

A NADIEN nu ter tijd alle dingen op het veldt groepen en bloepen / soo geeft het mp groot wonder dat ter pemand is / die inde roockighe steden vermaken heeft.

Ti. Alle menschen hebben gheen behagen in bloemen te sien / of bloepende hoven / of fontepnen / of beecken: of ist dat sp daer behagen in hebben / so isser nochtans al wat anders dat haer meer vermaeckt. En alsoo wert d'een geneught met d'ander / gheliick d'een naghel dooz d'ander verdzeven.

Eus. Ghy meent misschien de woeckenaers / of gierighe kooplieden die de woeckenaers seer gelijck zijn.

Ti. Ja / vriend / die selve mepne ick wel / maer niet alleene. Maer met die selve noch ontallijcke anderen / jae selfs de Pziesters ende Monicken / die bpkans om ghewins wille liever inde steden willen verkeeren / pzincipalijck soose volckrijck zijn; daer in volghende niet het gevoelē van Pythagoras of Plato, maer van een seker blind Bedelaer / dien't wel aenstond dat hp vande menighte der menschen gedzongen werd / om dat hp sepde dat daer ghewin te verwachtē was / waer veel volcx was.

Eu. Laet de blinden met haer gewin varen. Wp zijn Philosophen.

Ti. Maer de Philosooph Socrates hield het ock meer met de steden dan met het platte landt / om dat hp begeerigh was om te leeren / ende dat de steden hebben / daermen van leeren kan: dat op het landt wel boomē / hoven / fontepnen ende beecken zijn / die de ooghen verlustighen / maer nochtans niets en spzeecken / eñ derhalven niet en leeren.

Eus. 't Schijnt wat te wesen dat Socrates sepdt / soo ghy alleen gaet wandelen om de velden. Alhoewel ick mepne / dat de nature der gheschapener creature / niet stom en zp / maer van alle hanten spzeeckt / ende den aenschouwer vele dinghen leert / ist maer dat hp aendachtigh ende leersaem zp. Want wpz ist dat die gheneugh'lijcke gedaente des bloependen aerdtrijcks uptroept / dan

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A dat de wijf heydt van God den Schepper soo groot zy als zijne goethept? Ja/ Socrates selve als hy op 't land zijn vertreck nam / hoe vele dingen leerd hy zynen Phædrum, ende woord ock van den selven wederom geleert? Ti. Warender soo een deel by den anderen / soo en moghter niet gheneughlijckers wesen als op't land te verkeerē. Eu. Lustet u dan eens dit selve te beproevē? Ick heb
B een erve dicht aen de stadt / niet groot/ maer nethens gebouwt/daer noodighe ick u teghens morgen te gast. Ti. Wy zijn al te sterck/ wy aten u heele erf wel op. Eu. Ick sorgh daer niet voor/ en nochtans sal u ter Maeltijdt niet dan krupden voorgheselt werden/soo dat se toegerust sal wesen van gherichten die niet gekocht sullē zijn/als Horatius sept: De plaets selfs verleent den wijn: en de
C boomen selver repckē u schier inde hand Pompoenen/Meloenen/Vyghen/Peeren/Appelen ende Neuten / ghelijck het inde geluckige Eplanden toegaet/ wilmen Luciano gelooven/ misschien salder ock een vette Hen upt het hock by komen. Ti. Tsa / wel aen / wy zijns te vreden. Eu. Maer elck moet zijn noot-gast mede brenghen / dien hy wil: alsoo sullen wy't ghetal van negen volmaken
D dewijl ghy met u vieren zijt. Ti. Ick wil u dit een noch wel van te vozen ghewaerschout hebben/ dat elck zijn krupd om de spijse te confijten moet met hem nemen: Ick sal niet dan de spijse voorsetten. Ti. Wat voor krupd meynt ghy/ Peper of Suycker? Eu. Neen/al onkostelijcker/maer smakelijcker/ Ti. Wat dan? Eu. Honger. Dien sult ghy hebben so ghy t'avont spariglijc etet/eñ als
E ghy morgen vroegh hier na wandelt/so sult ghy goeden appetijt krijgen. Ende dit profijt sal ooc mijn hove moeten toeghescheven werden. Doch segt my te wat ure belieft het u te eten? Ti. Te thienen / eer de hitte der sonne ghewelbig wert. Eu. Wel/ick sal't beschicken. Een Jonghen, Meester/ de gasten zijn al voor de deure. Eu. Ey/dats vroom ge- F
daen/dat ghy zijt ghekomen: ja't is my dubbelt lief/ dat ghy by tijdts gekomen zijt met u nood-gasten die my seer wellekom zijn. Want sommige zijn soo onbeleefdlijcken beleeft / dat se den weerd met haer dralen groot verdriet aen doē. Ti. Wy zijn daerom al te vroeger gekomen / op dat wy tijdt souden hebben om dit uwe Konings-hof rondsom te besoecken eñ beklijcken/'t welc wy gehoort G
hebben dat aen alle zijden verschepden wonderlijcke vermaecklijckhedē heeft/ so dattet over al zijns Heeren aerd ende gheest vertoont. Eu. Ghy sult een Hof besien dat sulck een Koning betaemt/als ick ben. Want seker een klepn nestken is my aengenamer als eenigh Conings Hof. En soo hy mach gesept werden te heerschen/die na synes herten sin in vryhepdt leeft / soo heersch ick hier voor se- H
ker. Doch / ick acht dat wy wel sullen doen/dat wy/ terwijl de Cock het moes berepd/ende de Son noch matighe hitte gheeft/onse hoven gaen beklijcken. Ti. Isser wel een beter dan dit is? Want dit Hof is wonder wel bebouwt/ ende groet van stonden aen met syn seer liefselijcke aenschouwingh die daer in komen/ende ont fangt se seer gratieuselijck.
Eu. Wel aē dan/elck wil eenige bloemkens ofte looberen afplucken/op dat de quade reuck van 't hups hē met en hindere. En want elck zijn besondere reuc heeft/ so verkiese een pegelijck wat hem aenstaet. En pluckt vry. Want al wat hier wast/ dat laet ick elck man schier plucken. Want de deur van desen inganck en word nimmermeer ghesloten dan des nachts. Ti. Sie daer S. Peter in de deur! Eu. Ick wil dese liever tot K
een Deur-wachter hebben/dan de Hepdensche Mercurios, Centauros, ende andere Monsteren of ghedrochten / die sommighe aen hare deuren schilderen. Ti. Dese past beter voor een Christen mensche. Eu. Ock en heb ick gheen stomme Deur-wachter/ want hy speerktse

met

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A met twee talen aen die daer in komen. Ti. Wat spreeckt hy? Eu. Waerom en leest ghy het selfs niet? Ti. De letters staen al te verre af / dan dat ick 't sou konnen beoogen. Eu. Siet daer is een bril / daer door ghy wel een mijle verre sien soudt. Ti. Ick sie in't Latijn ghe-
B schreven: Soo ghy wilt ten leven in gaen, soo houdt de Gheboden, Matth. 19. 17. Eu. Leest nu het Grieck. Ti. Het Grieck sien ick wel / maer ten kan my niet sien: daerom wil ick Thiophilum aen mijn plaetse stellen / die al deurgaens mettet Grieck doende is. Ti. Betert u ende be-
keert u, Matth. 3. 2. Eu. Wat dunckt u / is dese deur-wachter onbeleeft / die van stonden aen vermaent / dat wy vande ondeught ons sullen afkeeren / ende keeren ons om de Godsalighept te oeffené?
C Voorts dat het leven upt de wercken van Mosis wet ons niet gegevē wert / maer door't Geloof des Euangeliums? Ten laetsten datmen ten eeuwigē leven gaet met de Euangelische gheboden te onderhouden. Ti. En siet voorts hier aen aende rechterhant toont dē inganck een seer fraey cappelleken. Op ten Ou-
taer staet Jesus Christus siende ten Hemel nae den Vader ende den H. Gheest die van daer upthycken / ende der waerts
D zijn rechterhant uptstekende / so schijnt hy den voorbyganger te noodigen ende aen te locken. Eu. Die en is mede niet stom in ons te ontfangen / siet de latijn-sche spreucke: Ick ben de wegh, de waer-heyt eñ het leven. Joa. 14. 6. De Griec-sche. Ick ben het begin eñ Eynde. Apo. 1. 8 De Hebreusche: Komt herwaerts kinde-
ren, hoort na my, ick wil u de vreese des Heeren leeren. Psal. 34. 12. Ti. Ter goe-
E der geluck heeft ons de Heer Jesus ghe-groet. Eu. Maer om niet onbeleeft te schijnen / so ist misschien behoorlijck / dat wy hem weder groeten / eñ bidden / dat alsoo wy upt ons selfs niets en vermo-gen / hy ons door zijn onweerdeerlijcke goethept te geenen tijde late afdwalen vanden wegh der salichepdt / maer ver-
werpende de Jootsche schaduwen eñ de F
bedriegerije dese des werelts / dat hy ons door de Euangelische waerheyd wil ge-leyden ten eeuwigē leven / dat is / dat hy selfs ons door sich selfs tot hē wil trec-ken. Ti. Dat is billijck eñ recht: oock dese schoone plaets noodight ons om te bidden. Eu. De geneuchlijckheyd van dit Hof lockt vele gasten hier te komen / ende het is by allen schier inde gewoon-
te / dat niemand Jesum sonder groetenis G
voorby gaet. Desen heb ick inde plaets vanden seer vuylen heydenschen Priapus gheset / niet alleen om mijn Hof te bewa-ren / maer alles wat ick besit / ja oock te ghelijck van lijf ende ziel. Hier by is oock / als ghy sien kond / een fontepntjen daer upt seer ghesondt water springht / seer gheneughlijck om aen te sien / ende vertoont eenighsins die eenige fontepn / die met het Hemelsche water verquickt H
die vermoepde ende beladene / ende nae't welck de ziel die met de quade onghe-macken deses werelts vermoept is / niet anders en hyght / dan / ghelijck de Psalmist seydt / een hert verhittet van dorst na dattet slanghen vleesch ge-proeft heeft. Hier upt mach een pe-ghelijck dencken om niet die daer dorstet. Oock zijn daer eenighe die upt devotie haer met dit water besprenghen. Som-
mighe dencken't mede / niet om de dorst / I
maer upt devotie. Ick sie dat ghy noo-de van dese plaets schepd. Maer de ure hier en tusschen vermaendt ons / dat wy dit cierlijcke hof moeten gaen besoecken / daer de mueren van mijn koninglijcke hof in't vierkant omgaen. Isser noch wat van binnen te besien / dat sullē wy nanoen wel besien / als des Sons hitte ons / als slecken / etlijcke u-
ren in hups sal houden. Ti. Wapp / my K
dunckt dat ick een aerdsch paradijs sie. Eu. ja dese heele plaets komt de geneug-te toe / doch eerlijcke: namelijck tot ver-lustinghe der ooghen / tot vermakinghe der neusen / ende verquickinghe der her-ten. Hier en wassen niet dan rieckende

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A krupden/ ende noch niet allerlepe/ maer ſlechs uptnemende. Ti. Elcke ſlach heeft ſijn bpſonder beddeken Ti. De krupden mede/ ſoo veel ick ſien kan/ en zijn bp u niet ſtom. Eu. Ghy ſegt wel: want hebben andere prachtige hupſen/ ick heb een 't welck ſeer veel ſpreckt/ op dat ick nimmermeer alleen mach ſchijnen te weſen: 't welck ghy noch bet ſult ſeggen/ als ghy 't geheel ſult geſien heb-
B ben. Gelijck als de krupden aen hoopkens als in ſlagh-oozden ſtaen/ alſoo heeft elcken hoopken ſijn bpſonder vendel met zijn devijs daer in gheſchreven/ als bp exempel deſe Marioleyn ſepdt: Haeckt mp niet ghy vercken/ (want Marjeleyn-ſalve is fenijn vooz de vercken.) Want ick rupck vooz dp niet. Want al iſt datſe ſeer lieflijck rupckt/ ſoo iſt nochtans dat de ſwijnen een ſeer
C quaet behagē in deſe reuck hebben. Alduſ heeft elcke ſoozte van krupd hare bpſondere titulen oft opſchriften/ die pet te kennen geven/ 't welck tot een bpſondere kracht van ſulcken krupt behoozt. Ti. Ick en heb noch niet plaepſierlijckers geſien als dit fontepntjen/ 't welck ten midden alle de krupden aen lacht/ eñ hun verkoeling beſooft teghens de hitte. Maer dit water-conduptjen/ 't welc
D met ſo groot vermaeck 't gantſche water den menſchen vertoont/ aen d'een ende d'ander zijde even wijdt het hof afdeplende/ en daerin de krupden ſick aen bepde zijden als in een ſpieghel beghee-ren te ſpiegelen/ is dit niet van marberſteen? Eu. Jock ghyder mede/ van waer ſoude hier de marmer komen? 't is een gemaeckte marmer upt geſtampte ſteenen: ende is met gyps ofte kalck be-
E ſtreken om de wittighepdt. Ti. Waer loopt dit lieflijcke beecken ten epnde? Eu. Siet eens de onheuſchept der menſchen. Want na dattet onſe ooghen ghenoegh verzeught heeft/ ſoo ſpoeltet de keucken af/ ende voert ſijn vuplighepdt alſdan inde vuplnis-kupl. Ti. Voozwaer dats al te wreet gedaen. Eu. Men ſoud het ſeggben/ ſoo de goedighepdt des F eeuwighen Godts het ſelve tot ſulcken gebzupck niet en had berepdt. Maer te recht zijn wp wreet/ als wp de Fontepn der Godlijcker Schrifture/ die noch veel geneughlijcker is/ ende ons gheghéven om onſe zielen te verquicken ende te repnigen/ met onſe ondeughden ende booſe begeerten beblecké/ misbzupckende ſulcken on-uptſprekelijcken gave Godts. Want dit water en misbzupcken wp G niet/ als wp't tot verſchepden nuttighedē gebzupcken/ daer toe hp't ons gegeben heeft/ die alles overvloedelijck verleent tot het gebzupck der menſchen. Ti. 't Is de waerhepdt dat ghy ſegt: Maer waerom zijn de hepninghen van u hof oock groen die metter handt gemaeckt zijn? Eu. Op dattet hier alles ſoude groen zijn. Sommighe willenſe liever roodt hebben/ om dat die verwe bp't H groen gewas de aengenaemhepdt vermeerdert. Maer mp ſtaet deſe verwe beſt aen/ ſoo dat oock inde hoven elck menſch ſijn ſin doet. Ti. Maer deſe drie wandelingen verdupſteren bpkans de gheneughlijckhepdt van dit ſeer gheneughlijcke hof. Eu. In deſe ſtudeer ick/ of wandel in mijn eenighepdt: of houd een praetjen met een goet vziendt/ of ete/ ſoo 't mp goet dunckt. Ti. Deſe I pilaren opten welcken de timmeragie even wijdt van een ſteunt/ eñ dooz wonderlijcke verſchepdenhepdt van verwe ſeer vermakelijck zijn/ zijn die oock van marmerſteen? Eu. Sp zijn al van de ſelve marmerſteen ghemaeckt daer de water-conduyt van is. Ti. Voozwaer dat is een gheeſtigh bedzogh. Ick ſoud wel gheſwozen hebben marmerſteen te weſen. Eu. Leert hier dan upt/ niet K lichtveerdelijck te ghelooven oft pet te ſweeren: want de ſchijn bedzieght dickwils. Eñ 't geen ons aende macht ontbzeckt/ dat vergoeden wp dooz konſt oft liſt. Ti. En hadt ghy niet hofs genoegh aen dit nette ende cierlijcke hof/ dat ghy noch daerenboven andere ho-

ven

A ven gingt schilderen? Eu. In een hof en konden alle soorten van krupden niet staen. Voorts so ist een dubbel vermaken / als wy een geschilderde bloem sien kampen met een levende / ende in d'een ons verwonderen over de konst der naturen / in d'ander over des schilders verstant: en in beyden Gods goetgunstighept / die alle dese dingē rijckelijck geeft dat wijse souden ghebruycken / toonende
B sich alsoo in allen dingen te gelijck wonderbaerlijck ende lieflijck. Ten laetsten het hof en staet niet altijdt groen / noch de bloemkens en leven niet altijdt: maer dit gheschilderde hof groent ende bloept oock midden inde winter. Ti. Maer ten geeft geen reuck van hem. Eu. Ick behoeft wederom niet te bouwen. Ti. 't Is maer een playsier voor de ooghen. Eu. 't Is waer / maer dit doet het altijt.
C Ti. De schildery vergaet oock door ouderdom. Eu. Ick bekent: maer nochtans leeft se langher als wy / ende d'oude schildery is schier de aenghenaemste / daer wy ter contrarien onweerder warden. Ti. Gave Godt dat ghy hier de waerheyt spaerde. Eu. In dese wandel-plaets die na 't west streckt / krijgh ick de Ooster-son: ende in d'ander die na 't Oost leyt leg ick altemet in de war-
D me Sonne-schyn: in dese wandelplaets na 't Zuyden daer men nochtans uytsiet in 't Noorden / heb ick myn verkoelingh voor de hitte der Sonnen. Wy sullen het eens omwandelen / soo 't u belieft / op dat ghy 't van na by moogt sien. Sie daer de bloer groent selfs. Want oock de estricken hebben een fraeyghepdt van verwen / ende lachen ons toe met gheschilderde bloemkens. Dit Bosch dat ghy
E daer aende gheheele wandt gheschildert siet / vertoont my verscheyden dinghen te sien. Ten eersten siet ghy so veel soorten van boomen / als ghy boomen siet / elck van dien seer fraey na gelijcke wassende bpomen af-gheconterfeyt. Oock siet ghy so veel soorten van vogelen / als ghy voghelen siet / voornamelijck van sulcke diemen selden siet / en die en ghens F in / boven anderen uytmunten. Want waer toe wilmen Ganzen / Hennen ende Eynd-vogelen schilderen? Daer beneden onder aen zijn verscheyden viervoetighe dieren ende soodanighe voghelen / die als de beesten opter aerden leven. Ti. Ick sie een wonderbare groote verscheydenheyt / en die tot alles wel voegt. Want niets isser of het doet wat / of het speeet wat. Maer wat wil ons die Uyl G vertellen / ‡ die bykans onder het loof schuylt? Eu. De wijl sy een Grieck is so spreeckt sy op 't Grieckx / Wees voorsichtigh, want ick en vliegh niet voor alleman [dat is / 't geluck wil alleman niet mede.] Sy beveelt dan dat wy ons vant te voorzen wijselijck beraden sullen eer wy wat ter hand nemen / om dat de onbedachtsame vermetenheydt alle menschen niet wel en vergaet. Hier verscheurt de Arent eē Haese / daer de Torre H te vergeefs tegenbidt. By de torre staet een Koningsken / welck voghelken oock een doot vyandt vanden Arend is. Ti. Wat draeght dese swaluw inden beck? Eu, Schelkrupt. Want hier mede verkrijgt sy voor haer blinde oogskens het gesicht. Kent ghy de gedaente wel van 't krupt? Ti. Wat is dit voor een nieuwe soort van hagedisse? Eu. 't En is gheen haghedisse / maer een Chamæleon, I [dat is / een klepne leeuw / zijnde een dier in Indien / als Plinius schrijft / van ghedaente ende groote als een haghedisse.] Ti. Jae / is dit die Chamæleon die soo wijdt vermaerdt is? Ick meynde datter grooter beest had gheweest als de Leeuw / om dat syn naeme grooter is. Eu. Jae dit is dien Chamæleon diens mupl altijdt open staet / en altijd hongerigh is: Dit is een wilde vyghe-boom / K by de welcke dattet alleen tiert eñ raest / daer het anders onnoosel is. Want het heeft fenijn aen hem / daerom wacht u

‡ 't Vlieghen vanden Uyl hielden die van Athenen voor een Victory-teecken.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A voor dit gapende beeſtken. Ti. Maer het verandert zijn verwe niet. Eu. Dat is waer / want het verandert niet van plaets: als het ſijn plaets ſal veranderd hebben / ſo ſult ghy ſien dattet oock een ander verw ſal hebben. Ti. Wat wil deſen ſpeelman? Eu. En ſiet ghy daer niet dicht by een kamele danſſen? Ti. Ick ſie een nieuw ſchouſpel / een kameel danſter / en een Aep is de pijper.

B Eu. Maer om deſe dinghen byſonder / en ten vollen te beſien / ſal op een ander tijdt u lieden wel heele dzie daghen ghegegeven werden: Nu ſalt genoegh zijn / dat ghyſe ter loops gheſien hebt. In deſe contrepe is na het leven afgeſet / al wat ghy voor uptnemende krupdē ſoud konnen vinden: ende daerover ghy met recht ſoud moghen verwonderen / hier maghmen 't alder krachtighſte vergift

C niet alleen aenſchouwē / maer oock met handen taſten. Ti. Sie daer een Schorpioen / een quaet dier dat ſelden in deſe landen gevonden werdt / maer dickwils in Italien. Alhoewel my dunckt dat de verwe inde ſchilderije daer wepnich mede overeenkomt. Eu. Hoe ſo? Ti. Om datſe in Italien al ſwarter zijn / ende deſe volle bleeck is. Eu. Maer en kendt ghy't krupt niet op welck bladt dat hy

D valt? Ti. Niet wel. Eu. Ten is gheen wonder. Want het en waſt niet in onſe hoven hier te lande. Het heet Monickkapkens. Eñ zijn vergift heeft ſulcke kracht / dat de ſchorpioen door het aenraken van dit krupt verbaeſt ende bleec wert / ende ſich verwinnen laet. Maer voelende ſich qualijck geſtelt door't venijn / ſoo ſal hy remedie ſoecken van een ander venijn. Siet ghy daer wel ten na-

E ſten by de t weerlepe nieskrupdt. Kan den ſchorpioen upt het blad vande Monickkapkens ſich redden / ende het witte nieskrupd beraecken / ſo ſal hy ſijn voorgaende kracht wederkrijgen / mids dat het aenraecken van verſchepden venijn ſijn ſaperichept wel ſal verdzijven. Ti. Staet de ſake ſo / ſo iſt met den ſchorpioen al omgekomen / want hy en ſal zijn F leven upt het blad vande moninex-kapkens niet gerakē. Eñ wat voor eē wonder is dit / dat oock de Scorpioenen hier ſpreken. Eu. Eñ dat noch op het Grieex Ti. Wat ſept hy? God vind de ſchuldige Mannoch wel. Hier ſiet ghy behalven de krupdē alle ſoorte van ſlangen. Sie daer een Baſiliſcus / met vperige oogen / ende vreeſlijck voor het alderſchadelijcke venijn. Ti. En die ſpreeckt oock al wat. G Eu. Namelijc / † Ti. Dat is gantſch een Conninghs woordt. Eu. Gantſch niet / maer veel eer het ſeggē van een Tyran. Hier vecht de Hagediſſe met ten Adder. Hier lept zijn weergade in lagen / bedect onder de ſchale van't ep eens ſtrupſ-vogels. Hier ſiet ghy het gantſche burgerlijcke regiment der mieren / om de welke na te volghen ons die wijſe Hebreer beroept / Pro 6.6. als oock mede onſe Poēt H Horatius: Hier ſiet ghy Indiſche mierē / die gout uptwerpen ende bewaren. Ti. Lieve God / wie ſoud verdzietig konnen werden als hy in dit toneel verkeert? Eu. Op een ander tijd ſegh ick / ſult ghy moghen beklijcken / tot dat ghy u buyck vol hebt. Siet nu alleenlijck van verre die derde mupr. Daer in hebt ghy mepren / beken en de Zee / ende alle ſonderlinghe viſſchen. Hier is de Nijl / daer in I ghy dien Tupmelaer ſiet een lief hebber der menſchen / vechtende metten Krokodzil / die de meeſte doot-vpandt der menſchen is. Op de oevers en ſtranden ſiet ghy ſulcke dieren / die bepde in't water eñ op 't lant konnen leven / als daer zijn de krabben / Zee-honden / Bevers. Hier hebt ghy oock den veelvoetigen grijper die van een ſchelp of moſſel ghevangen is. Ti. Wat ſpreect hy? Ick die een an- K der mepn te vangen voord ſelver gevangen. De ſchilder heeft het water wonder doorſchijnende gemaeckt. Eu. Dat moeſt hy doen / of wp behoefden andere

† Ick magh wel lijden datſ' my haten,
Als my maer vreeſen d'onderſaten.

vogen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A oogen. Hier aen is noch een ander veel-
voetighe visch (Polypus) die boven op't
water vande zee voortseylt / als oft hy
een schipken van biesen ware. Siet daer
den slaep-maecker Torpedo hoe hy in't
sand leyd dat van verwe hem gelijck is /
ende mooght hem wel onbesorgt mette
hand raken. Maer wy moetē ons hae-
sten in ander wegen. Want dese dingen
verlustigē de oogen wel / maer en vullen
B den buyck niet / laet ons dan het ander
metter haest besiē. Ti. Isser noch meer?
Ghy sult stracx siē wat ons de achter-
deur sal laten sien. Hier siet ghy een hof
dat redelijck wijd is in twee deelen ver-
deelt: in't eene deel zijn allerlepe krup-
den diemen eten mach / daer over heer-
schen mijn wijf ende dienstmeyd: int
ander zijn allerlepe krupden van medi-
cijne / voornamelijck die wat heerlijck
C zijn. Aen de slinckerhandt is een wyde
weyde / daer niet anders dan groē gras
op is / ende heeft roudtom een hepning
van ghevlochten doornen / die seer leven-
dich opwassen. Daer wandel ick alte-
mets / of spele dickwils met eenighe
mackers. Aende rechterhant is een hof
van oost-boomen / daer in ghy als ghy
tijdt sult hebben / seer veel uptheemsche
boomē sien sult / die ick allengskens leer
D onse lucht ghewennen. Ti. Wapp / seec-
ker ghy wint het de beste Hoveniers al
af. Eu. Hier is mede een voghel-huys
't welck dicht aen de bovenste wandel-
plaets vast is / 't welck ghy namiddagh
sult besien / daer in ghy sien sult meni-
gherley ghedaenten / ende hooren me-
nigherley sangh / ende oock menigher-
lepe aerd. Onder sommigen is maegh-
schap eñ onderlinghe liefde / onder som-
E migen een onverstoenlijcke twist. Doch
zijnse alle so tam ende mack / dat als ick
bywijlen mijn maeltijd daer houde met
open vensteren / dat sy op de tafel vlie-
gen / en de spijs wel upt mijn handen ko-
men eten. En wanneer ick ga spance-
ren op de klepne hanghende galerije die
ghy siet houtende met een vriendt / soo
sittense by ons / lupsteren toe / ende sit- F
ten op ons schouderen ofte armen / soo
gantsch en gaer hebbense gheen vreest /
om datse voelen dat haer niemandt leedt
en doet. In't upterste van dese boom-
gaert is der Vyen Coninckrijck: En
dat is oock lustigh om aen te sien. Doch
op dese tijdt en sal ick u niet langher la-
ten kijcken / op datter wat over blijven
magh 't welck u naemaels weder doe
komen / als om wat nieus te sien. Nae G
middagh / sal ick u al 't ander thoonen.
Jong. Meester de vrou ende maegt roe-
pen dattet eten kout werdt. Eu. Loop /
seght haer datse een wepnigh ghedult
hebben / wy sullen nu komen aenloopen.
Vrienden laten wy ons wasschen / op
dat wy met suyvere handen en herten
ter tafel moghen komen. Wam hebben
de Heydenen de tafel mede hepligh ghe-
houden / hoe veel meer moetse den Chri- H
stenen hepligh zijn / by den welcken dat-
se een afbeeldingh is van die seer hepli-
ghe Maeltijdt / die de Heere Jesus laest-
mael heeft ghehouden met zijnen Apo-
stelen. En daerom ist een ghemeen ge-
bruyck / de handen af te wasschen / op
dat so daer eenige haet / nijdt of schand-
lijckheydt pemandt soude moghen in't
hert sitten / dat hy sulcks van te vozen /
aleer hy gaet de spijse te nuttigē / mocht- I
te uptwerpen. Want ick meyn dat al-
soo de spijs het lichaem beter sal beko-
men / soose genuttigt wert met een wel
gesuyvert herte. Ti. Dat gelooven wy
de oprechte waerheydt te wesen. Eu.
Alsoo ons dit tot navolginge van Chri-
sto selver is nagelaten / dat wy van den
Lossang souden de maeltijdt beginnen /
want dit acht ick het te wesen / dat wy
dickwils in't Euangelie lesē dat hy ge- K
segent of ghedanckt heeft zijnen hemel-
schen Vader / al-eer hy het brood brack /
ende dat spse wederom met een los-sang
eyndighde: belieft het u / ick sal u dien
los-sangh verhalen / die S. Chrisostomus
wonderlijck prijst in een seecker
predicatie / de welcke hy oock ghe-
weer-
dighde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A dighde te verklaren. Ti. Ja wy bidden u oock dat ghy het doen wilt. Eu. Gelooft moet ghy, o God, zijn, die my voed van mijn Jeugt af, nadien ghy alle vleysch hare spijse gheeft, soo vervult onse herten met blijdschap ende vreughde, op dat wy rijckelijck genoegh hebbende, overvloedigh mogē zijn tot alle goede wercken, in Christo Jesu onsen Heere, metten welcken u de eerlijckheydt, eere eñ heerschappy
B met den H. Gheest moet zijn in aller eeuwigheydt. Ti. Amen. Eu. Gaet nu aensitten / ende elck voegh sijn Noodgast onder zijn zijd. Timothee u ouderdom komt de eerste plaets toe. Ti. Met een wooꝛt hebt ghy al mijn weerdighept begrepen. Want om dese naem alleen moet ick anderen vooꝛgheꝛtelt zijn. Eu. d'Andere gaven laten wy Godt ooꝛdee-
C len / wy volghen het ghene / dat wy sien. Sophroni, gaet dicht aen u lijf sitten. Ende ghy Theophile ende welspꝛekende Eulali, gaet ter rechter zijd vande tafel sitten. Chrysoglottus ende de God-geleerde Theodidactus die sullen de slincker innemen. Uranius ende de dꝛoogert Nephalius de stede die daer dan overblijft. Ick sal desen hoeck inhouden. Ti. Dat en sullen wy niet lijden. Den
D Weerdt komt de eerste plaetse toe. Eu. Dit gheheele hups is mijn / ende oock te gheliick uwe: soo my nu macht gelaten werdt over mijn rijck / soo komt my als den Weerdt die plaetse toe / die ick vooꝛ my selfs sal verkiesen. Maer ick soude nu wel wenschen dat Christus, diese alle verheught / ende sonder welcken gheen dingh inder waerheydt lieflijck is / hem
E wilde geweerdigen by onse Maeltijdt te wesen / ende met zijn tegenwooꝛdigheyt onse herten ende ghemoeden te verheugen. Ti. Ick hope dat hy sick geweerdigen sal. Maer waer sal hy sitten / dewijl nu alle plaetsen beset zijn? Eu. Och of hy sich menghde onder ons allen ende onder de schotels / ende bekers / op dattet alles nae hem mochte smaken / maer alsermeest dat hy in onse zielen mocht dalen. Op dat hy sich te beter daer toe sou- F
de mogen geweerdigen / eñ wy so grooten gast mochten bekomen / so sult ghy / indien het u niet moepelijc valt / een wepnigh aenhooꝛen upten H. Bybel / doch also / dat ghy hi erent usschen even kloeck de handen aende eperen ende salaet legget / sose u lust. Ti. Dat sullen wy geerne doen / maer noch liever sullen wy toelupsteren. Eu. Dese manier dunckt my om vele redenen goedt te wesen / om dat G
also de pdele kluchten mochten vermijdt werden / ende materie ghegeven om wat vꝛuchtbaers te houten. Want ick heb geheel een ander gevoelen als die ghene / die daer mepnē datter geen blijde maeltijdt en is / dan alsse vervult is van onnutte dertele kluchten ende fabulen / ende datmen daer niet anders en singht dan vuple amoreuse ghesanghen. Maer na
mijn ooꝛdeel soo rijst de rechte vꝛolijck- H
heydt upt een supvere en opꝛechte conscientie: ende soodanige t'samenspꝛekingen zijn te recht heughlijck / die ons een lust altijdts aenbꝛengen dat wyse ghespꝛoken of gehooꝛt hebben / ende altijdts vermaken als wijse ghedencken / ende niet soodanige / daer wy hoꝛts ons moeten van schamen / ende die de conscientie met berouw heftigh quellen. Ti. Het waer te wenschen dat wy dat alle soo I
wel konden bedencken / als het wel de waerheydt is. Eu. Dese dingen / behalven datse een seker ende uptnemende pꝛofijt hebben / so zijnse oock geneuglijck / als ghy maer een Maend u daer toe ghewent hebt. Ti. Soo is het dan alder raedsaemst het beste aen te wennen. Eu. Jonghen lees nu over lupdt eñ beschepdlijck. Pꝛov. 21. 1. Jong. Des Coninghs herte is in de handt des Heeren K
als water-beken, ende hy neyghet waerhenen het hem sal gelusten. Alle weghen eens yeghelijcken menschen duncken hem recht te zijn, maer de Heere weghet de herten. Gherechtigheydt ende recht oeffenen is den Heere liever dan Offerhande. Eu. Laet dit nu genoeg zijn / want

het

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A het is beter een weynich met grooter begheerte te leeren / dan veel met verdriet te verswelghen: Ti. 't Is seecker beter/maer hier niet alleenlijck. Plinius heeft gheschreven: Datmen Ciceronis boeckē/die hy vande behoorlijcke plichten der menschen gheschreven heeft/ nimmermeer uytter handt behoorde te legghen/en voorwaer sy zijn weerdigh datse van alle menschen/maer insonder-
B heyt van die gene/ die de Burgerije sullen komen te regeeren/ van woorde tot woorde van buyten geleert wierdē/ ten minsten na mijn goetduncken: maer dit boexken vande spreucken Salomonis heb ick altijt weerdig geacht/ dattet altijts by ons behoort gedragē te werden. Eu. Also ick voorheen wiste dattet middagmael wat waterigh ende onsmakelijck soud zijn/ daerom heb ick dese kruydin-
C ghe voor ons besorgt. Ti. Hier is niet of het is seer lecker/en nochtans al warer niet dan Beete/ sonder peper / wijn ende edick/soo soud evenwel soodanigh lesen alles konnen kruyden. Eu. Het soud my nochtans aengenamer wesen/ soo ick het ghene dat ick hoore / geheel konde verstaen. Ende soud derhalven wel wenschen datter een oprecht Theologant by ons mocht zijn/ die dese din-
D gen niet alleenlijck konde verstaē/ maer oock na leven. Ick en weet niet of het ons leecken vry staet van dese sakē metten anderen te kouten. Ti. Ick daerenteghens meyne dattet oock de bootsgesellen wel vry staet/ ist maer datse haer onthouden van yet vastelijckx op haer eygen hand daer uyt te beslupten. Misschien sal Christus, die belooft heeft in't midden te wesen / waer twee maer te
E samen souden komen om van hem te handelen/ons so vele met zijn geest aenblasen. Eu. En soudet dan niet goet zijn dat wy onder ons neghen / die drie spreucken gingen verdeelen? Co. 't Behaegt ons wel/ soo maer de eerste beurt van de weert mochte beginnen. Eu. Ick en soud dat niet weygheren aen te gaen / maer ick vreese dat ick u hier in F argher mocht onthalen / als ick met de maeltijd doe. Nu wel aē om geen moeyelijck gast te zijn/soo sal ick beginnen/ende varen latende alle verscheyden gissinghen/ die de uytleggers over dese plaetse by een brengen/ soo dunckt my dat de plaetse ons dit leeren wil: dat andere menschen konnen geneygt werden door vermaninghen/ bestraffinghen/ wetten ende dreyghementen: maer dat des Co- G ninghs herte/ om dat hy niemandt en vreest/meerder gheterecht wert/soo ghy hem wederstrijt. En derhalven soo menighmael de Vorsten seer heftigh na een ding staen/ datmense haer hert moet laten volghen/ niet datse altijts het beste voor hebben / maer dat Godt altemets haer sotheyt of boosheyt gebruyckt om die gene te beterē die haer ontgaen hebben. Gelijckerwijs als Godt verboden H heeft den Coning Nebucadnezar Jer. 27. ende 28. teghen te staen / om dat hy besloten hadt door zijn dienst zijn volck te kastijden. Ende dit is het misschien dat Job wil segghen: Job 34. Die (Godt) maeckt dat een huychelaer heerscht om de sonden des volcx. Ende hier toe behoort het gene dat David seyt als hy zijne zonde beweende: Psalm 51. Tegens dy alleen heb ick ghesondight, &c. Niet dat I ick segghen wil dat de Coningen niet en sondigen tot groote schade van 't volck/ maer datse niemand hebben/door welckers authoriteyt sy souden mogen veroordeelt werden/ daer aen d'ander zijd niemant hoe machtig dat hy oock sy het oordeel Gods en magh ontvlieden: Ti. Die uytlegginghe staet ons wel aen: maer wat meyndt hy met de verdeelingen der waterbeken? Eu. Dese ghelijc- K kenis worter byghevoeght om de sake klaerder te maecken. Want het onstelde hert des Conings is een sake van ghewelt ende overlast / eñ en kan noch herwaerts noch derwaerts gebogen werden/maer vaert met kracht al voort/als of sy van Godts gramschap gheraeckt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ware/even gelijck de Zee hem verspreyt over 'tlandt/ en altemets zijn loop verandert / latende de ackers / hupsen ende al wat hem teghenstaet varen / en verberght sich ergens onder de aerde; welckers ghewelt soo ghy pooght te keeren/ of in ander weghen of te lepden/ ghy en sult niet upt-rechten. Het selfde ghebeurdt oock inde groote Rivieren/ ghelijck de Poëten vande Riviere Ache-
B lous in Acarnania vertellē. Nu so krijgtmen minder quaedt ende ongeluck daer van/ soo ghy al soetjens die selfde willekoset / dan soo ghyse met ghewelt wilt weder-strijden. Ti. En isser dan geen remedie tegens den over-last van boose Coningen? Eu. Misschien sal 't eerste wesen datmen dē Leeuw niet inde stadt en neme: Daer aen / door de macht des raedts/der Burgemeesteren ende Bur-
C geren zijn mogenthepdt alsoo te beyden / datse niet lichtelijc tot tyrannije upt en breke: maer het alderbeste is/ terwijl hy noch een Jongen is / en niet en weet dat hy een Vorst is / zijn hert met heylige onderwijsingen wel te formeren ende onder-richten. Oock zijn de Ghebeden ende vermaninghen goedt/ soose lieflijck eñ by tijde geschieden. Maer 'tplecht-ancker is/ God sonder ophouden te bid-
D den/ dat hy des Coninghs hert wil neygen tottet ghene/ dat een Christen Coning betaemt. Ti. Wat segt ghy daer toe Leerkebroer? Al waer ick een Baccalaureus der H. Theologie/ soo en woud ick my gheensins schamen van sulcke uptleggínghe. Eu. Of ick de sin recht ghetreft hebbe/ en weet ick niet/ maer 'tis my ghenoegh/ dat de meyninghy niet godloos of Kettersch en sy. En hier
E mede heb ick u wil voldaen. Nu gelijck het over maeltijdt betaemt/ begheer ick oock een ander te hooren. Ti. So ghy mijn grijse ouderdom pet wilt toe schrijven/ so dunckt my dat dese spreuck oock op een verborgener sin kan gepast werden. Eu. Ick gelooft wel/ en begeerse te hooren. Ti. By den Coning kan een volmaect man verstaen werden / die be- F
temt hebbende zijn vleyschelijcke lusten/ alleen door Gods geest gelept wert. Nu die sodanige man is/ die en behoortmen misschien niet onder menschelijcke wetten te stellen/ maer onder zijn Heer te laten/ door wiens Geest hy gelepdt werd/ ooc en behoort hy upt sulcke dingen niet ghecordeelt te werden / door welcke de swackheydt der onvolmaeckten eenighsins gevoordert wert tot de ware God- G
saligheydt / maer ist dat hy pet buyten de schreve gaet / soo moetmen met Paulo segghen: Rom. 14. De Heere heeft hem aenghenomen / hy staet of valt zijnen Heere. Item: de gheestelijcke mensche oordeelt alle dingh / 1. Corinth. 2. maer en werdt selver van niemandt gheoordeelt. Niemandt dan en schrijve soodanighe menschen eenige Wet voor/ maer
de Heer die de zee en alle beken hare pa- H
len heeft voor gheschreven / die heeft het hert des Conínghs in zijner hand/ende neyght dat waer henen dat hy sal willen. Want wat behoeftmē dien mensch een Wet voor te schrijven / die upt sijn selfs beter doet als de menschelijcke Wetten verepschen? Of wat vermetenheydt soud het zijn sulcken mensch aen menschelijcke ordinantien te willen verbinden / dien wy sekerlijck konnen sien I
dat door den aenblaes van Gods Geest geregeert wert? Eu. Ick sie wel Theophile dat ghy niet alleen grijse hayren hebt/ maer oock een hert dat vol van oude en eerweerdige gheleertheydt steeckt. En het ware wel te wenschen dat onder de Christenen/ die allegader Coninghen behoorden te zijn / dusdanighe meer ghevonden wierden die met recht soo ghenoemt mochten worden: maer wy heb- K
ben nu lang ghenoegh met de eyerkens getriumpheert/ eñ met de moes-krupden ons voorspel gehadt. Segt dat spse opnemen/ en voorsettē datter noch resteert. Ti. Wy hebben daer overvloedigh wel aen gheweest met dese Eyer-triumph/ al waert datter niet anders meer en

quam/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A quam / 'tsy van supplicatien of triumphen. Eu. Doch alsoo't in de eerste spreuck/met Christi hulp/soo ick meyn/ wel gheluckt is/ soo soud ick wel willen dat u Umbra of nood-gast ons de ander upt leyde/die my dunct dat al wat dupsterer is. So. Wilt ghy het in't goede nemen al wat ick daer van seggen sal/so sal ick vlijtighlijck seggen wat my daer van dunckt? Andersins/hoe is't mogeB lijck dat ick / die by de Latijnen Umbra of een schaduw heete / dupstere saecken soud konnē het licht geven? † Eu. Wel aen ick neme die conditie in aller naem aen / en sulcke schaduwen hebben haer licht't welck beter past voor onse oogen. So. De wijse Salomon dan schijnt het selfde te seggen dat Paulus seydt: Dat men door verschepden wijse van leven arbeyd te komen totte Godtsalichevdt/ C want d'een mensch behaegt de Prieesterlijcke staet/d'ander de ongehoude / d'ander het Huwelijck / d'ander een eensaem leven/ d'ander het Burgherlijcke leven/ ende dat na de verschepdenheyt der Lichamen eñ verstanden. Wederom d'een eet alle ding/ d'ander maect onderschept tusschen spijs en spijs / d'een oordeelt tusschen dagh ende dagh / d'ander oordeelt alle daghen gheliick. Rom. 14.4. D In dese dingen wil Paulus dat een peghelijck zijn eyghen sinlijckheyt volgen sal sonder een ander daerom te versmaden. Oock moetmen niemandt upt dusdanighe dinghen oordeelen/maer 't oordeel aen God stellen/ die de herten overweeght. Want het gebeurt dickmaels/ dat die gene die daer etet/ Gode aenghenamer zy als die niet en etet: ende die de heylighe dagh verbreeckt Gode bevalliE ger zy / dan die gene diese schijnt te houden: ende dat het Huwelijck van d'een aenghenamer zy in de ooghen Godts/ dan de onghehuwede staet van velen/ hier mede eyndige ick als een schaduw.

† Umbra heet by de Latijnen een schaduwe of nood-gast.

Eu. Ick soud wel wenschen dattet my F dickwils beuren mocht niet soodanighe schaduwen spraeck te houden. Want ghy hebt de spijcker/soo ick meyn/recht op't hooft gheslagen/niet mette hamer/ maer mette tongh. Maer hier isser een by ons die onghehuwt gheleeft heeft / niet van't ghetal der saligher/ die haer selven besneden hebben om het Coningrijck Gods/ maer die met ghewelt ghesneden is / op dat hy den buyck te meer G behagen soud/tot dat God dese/en oock de spijs te niet maeckte. Mat. 19. 't Is een Capoen upt onse hock. Ick hebse liever ghesoden. 't Sopken is heel fraey: 'tgheen datter op dryft/zijn seer upt gelesen lattuwen. Elck neme daer van dat sijn hert gelust. Doch om u niet te verschalcken/ so sult ghy weten datter wat ghebraadens op volghen sal / korts daer aen de nae-gherichten / ende dan eynd- H lijck het beslupt van't spel. Ti. Maer hier en tusschen slupten wy u wijf van de maeltijdt af. Eu. Als ghy mette uwen vergheselschapt sult komen/ soo sal oock de mijne aen-sitten. Want wat soudese nu anders konnen wesen als een stomme personagie? eñ sy klapt als een wijf liever onder wijven / ende wy Philosopheren te vryer. Anders mocht te vreesen staen / dat ons mocht overko- I men / dat Socrati over quam / dewelck als hy Philosophen te gast had/die dusdanighe koutingen beter behagen / dan eten en drincken: en dat de praet wat lang vertrock/soo ghevielt dat sijn Wijf Xantippe vertoornt zijnde de tafel omstiet. Ti. Ick achte dat wy geen ding min van u wijf hebben te vreesen. Want sy is een vrouw seer vreedsaem van manieren. Eu. Ja seker ick houdse voor K sulck een/ dat ickse niet begeeren soud te verwisselen / al mocht ick al. En diesshalven dunckt my dat ick insonderheyt gheluckigh ben. Want ick houdt met die ghene niet / die daer meynen dat sy gheluckigh is die nopt wijf gehadt heeft. Maer veel meer behaeght my / dat de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Wijse Hebreer sepd/dat hem een goet lot te deel is gevallen/die een goet wijf ghekreghen heeft. Prov. 18,22. Ti. Dickwils zijn de vrouwen quaedt om onse gebreken/of om dat wy soodanige verkiesen/of soodanighe maecken/of om dat wyse niet/alst behoort/onderwijsen/ende onder-richten. Eu. Ghy segter de waerheyt aen/maer midler tijdt verwacht ick de uytleggingh van de derde
B spreuck/ende my dunckt dat Theophilus die van God hooghlijck begaeft is ons dit seggen wil. The. Ja veel eer was ick met mijn sinnen inde schotelen. Ick sal 't nochtans seggen/als ick het sonder perijckel mach doen. Eu. Ja met onsen oorloof sult ghy moghen missen/al waert maer daerom dat ghy ons oorsake sult gheven om den rechten sin te vinden. The. My dunckt dat het even
C veel te seggen is als de Heere by den Propheet Oseam 6.6. sepdt: Ick wil barmhertichept/ende niet offerhande/eñ de kennisse Gods meerder als brandofferen: ende hier van is de Heere Jesus een levendigh eñ krachtich uytlegger in't Euangelie. Want als hy ter maeltijd was int huys Levi, die een Tollenaer was/ende die veel persoonen van zijn oorde en gewin te gast had genoot/
D soo ghebeurdet dat de Pharizeen/(die om de nauwe onderhoudingh des Wets opgeblasen waren/daerse nochtans die Geboden nalieten/daer aen de gantsche Wet en de Propheten hinghen) op dat se de herten der Discipulen van Jesu afkeerigh moghten maken/haer vraeghden/waerom dat de Heere hem voeghde ter maeltijdt van sulcke sondaren/van welckers omgangh de Joden sich ont-
E hieldē/die hepliger als andere menschen wilden gehouden wesen/ende soo wanneer 't gebeurt/datse by sulcke menschen quamen/soo wiesschien sy haer lichaem als sy t'huys quamen. Nu als die Discipulen noch onverstandigh zijnde/niet en wisten wat sy antwoorden souden/soo heeft de Heere so voor hem selfs als voor zijn Discipulen aldus geantwoort: F
Matth 9.12. Die ghesont zijn/sepdt hy/en behoeven den Medecijn-meester niet/maer die kranck zijn. Maer gaet henen en leert/wat het te segghen is/ick wil barmhertichepdt ende niet offerhande. Want ick ben niet ghekomen om de rechtveerdighen/maer om de sondaers te roepen [tot bekeeringe.] Eu. Seker ghy verklaert de saecke seer fraey door vergelijckinghe van plaetsen/'twelck in G
Gods woort het voornaemste is: maer ick wild wel van u leeren/wat dat hy offerhande/eñ wat dat hy barmhertichept noemt. Want hoe kan dat bestaen/dat Godt de offerhanden soude versmaden/die hy geboden heeft door so vele geboden dat hem souden geoffert werden? The. Hoe God de offerhanden versmaet/leert hy ons selfs by Esaiam in't eerste: want sommige dingen waren den Jo- H
den inde Wet voorgeschreven/die meer de hepligheyt betekenen/als vertoonen: hoedanigh daer zijn/de Feestdaghen/Sabbatthen/het vasten/ende d'offerhanden. Wederom zijnder soodanighe dingen/diemen altijdt moet doen/eñ die upt haer eyghen nature goet zijn/ende niet om datse geboden zijn. Nu versmade God den Joden/niet om datse de Ceremonien des Wets onderhielden/maer I
om datse hier door met een sotte opinie opgeblasen zijnde/die dinghen nalieten/die God wil dat aldermeest van ons gedaen werden/eñ datse van gierighepdt/hoovaerdighept/roof/haet ende nijt/eñ andere gebreken overgoten zijnde/achteden dat Godt seer in haer ghehouden was/om datse op de Feest-daghen inde Tempel quamen/datse slach-offeren offerden/datse van verboden spijs ont- K
hielden/ende datse dickwils vasteden. Dat nu Godt sepdt: Ick wil barmhertighepdt/ende niet offerhande: soo acht ick dat gesproken te zijn nae de eyghenschap der Hebreeuscher Tale/als of hy sepde/ick wil liever barmhertichepd dan offerhande: even ghelijck/als Salomon

upt-

A uytlepd/daer hy seyd: Prov. 21. 3. Barmhertighepd ende oordeel te doen behaegt den Heere beter / als offerhanden: Nu voorts al de plicht/die aenwendt werdt om onse naesten te helpen / noemt de Schrifture barmhertighepdt ende aelmoesse / het welck oock selfs zijn name heeft van ontfarmen. Ick mepn mede dat by de offerhanden verstaen werden/ al watter tot de lichamelijcke Ceremo-
B nien behoort/ ende 't heeft pet ghemeens met het Jodendom/als daer zijn de verkiesinge van spijs/ voorschrijvinge van kleedingh / het vasten / d'offerhand / de Gebeden diemen tot een heyligh avondt af maeckt / het rusten op een heylighe dagh. Want gelijck als dese dingen op haer tijdt niet geheelijck en zijn te verachten / alsoo mede wordense Gode onaengenaem/ als pemandt op dusdanige
C onderhoudinghen hem verlatende / de barmhertighepd nalaet / alsoo dickwils als de noodt onses broeders bewijs van liefde verepscht. 't Heeft oock een schijn van heylighepd/dat men vermijd de t'samen-sprekingen van boose lieden. Maer dit behoort nochtans op te houden / soo dickwils als de liefde des naesten anders raedt. 't Is gehoorsaemhepdt op Feest-daghen te rusten; maer 't zy Godloos/ dat men om d'onderhoudingh van
D een dagh sijn broeder laet vergaen. Derhalven den Sondagh t'onderhouden/is offerhand / om soo te spreken: ende met zijn broeder te versoenen / is barmhertighepdt. Nu voorts het voordeken Recht / alhoewel het op machtighe persoonen kan ghedupdt werden / die veelmaels met ghewelde den swacken onderdrucken/nochtans en dunckt het my
E niet ongerijmt te wesen/soomen het verstaet als 't ghene by Oseam staet: En wil meer de kennisse Godts dan brandofferen. Want die en houd de Wet niet/ diese niet en houd na de meyning Gods. De Joden haelden een Ezel upt die inde put gevallen was op hare Sabbathen/ ende nochtans lasterden/ ende beschuldighden sy Christum die een heel menschF gheson̄t maeckte op den Sabbath. Hier was dan een verkeert oordeel/ende gebrack de kennisse Godts: Want sy verstonden niet dat de Sabbathen om des menschen wil ingestelt waren/ ende niet de mensch om de Sabbathen. Maer dit soud ick al wat onbeschaemt schijnen te segghen/ soo ghy 't my niet gheboden hadt. Ick soud dan liever wat beters van anderen willen leeren. Eu. Jae G my dunckt dattet soo onbeschaemdelijck gheseydt is / dat ick acht dat de Heere Jesus door u mond spreeckt. Doch hieren-tusschen terwijl wy onse herten soo rijckelijck spijsen / soo moeten wy toesien dat onse mede-ghesellen niet voorby gegaen werden/maer oock een beurt krijghen. Ti. Wie zijn die? Eu. Onse lichamen / en zijnse niet mede-ghesellen onser zielen? Want soo wil ickse liever H heeten dan werck-tupghen / of hupsen / of graven. Ti. So is dit dan een overvloedighe verquicking als de gantsche mensch verquickt werdt. Eu. Ick sie dat ghy niet kloeck toe en tast. Daerom/soo 't u goet dunckt/ wil ick seggen dat sy 't ghebraden voort halen / op dat ick u gheen langhe Maeltijdt voor een lecker en ghebe. Ghy siet hier nu het I laetste van dese gheringhe Maeltijdt. 't Is een Schapen-bout / maer die wel schoon is / een Kapoen / ende vier Patrijsen. Dese alleen heb ick vande meert doen komen/ al het ander krijgh ick upt mijn thupn. Ti. Dese Maeltijdt gaet over alle koorven eñ schoenen. Eu. Neen seecker 't is nauwlijcks een Prophetische Maeltijdt. Doch sy zy soodanigh alsse wil / ghy sult se ten besten nemen. Want seecker mijn hert is goedt / al ist K dat de Maeltijdt niet al te kostelijck en is. Ti. My dunct dat u gantsche hupse so vol praters is/dat niet alleen de wanden/maer ooc de beker mede wat spreeckt Eu. Wat septse u? Ti. Niemandt kom quaet over/ of hy heeft het hem selfs gedaen. Eu. De Beecher spreeckt voor de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Wyn/want de ghemeene man willen de
hooꝛtſe/of hooft-zeer dieſe van dꝛincken
gekreghen hebben op de wyn legghen/
daer ſy ſelver haer het quaet verooꝛſaect
hebben met onmatigh dꝛincken. So.
Wyn beker ſepdt op't Gꝛiecx: Dꝛonc-
ken mond ſpꝛeeckt 's herten grond. Eu.
Sy vermaent datter den Pꝛieſteren/of
den dienaers der Coninghen niet vꝛy en
ſtaet veel wyns te dꝛincken/ om dat de
B wyn veeltyꝺts op de tongh bꝛenght/al
wat int hert verboꝛghen lagh. So. By
d'Egyptenaers ſtondet eertyꝺts niet
vꝛy dat de Pꝛieſters wyn dꝛoncken/als
de menſchen hare ſecreten aen de ſelfde
noch niet en biechteden. Eu. Maer
nu moghenſe alle wel wyn dꝛincken/
maer of het vooꝛdeel doet/ en weet ick
niet. Eulali, wat boecxken haelt ghy
daer upt u bupdel/'tſchyjnt ſeer fraey te
C weſen/ want 'tis van bupten heel ver-
gult. Eu. En van binnen is 't koſte-
lyckcr als edel gheſteent. 't Syn de
Sendt-bꝛieven Pauli/ die ick als myn
eenigh vermaeck altyꝺt by my dꝛaegh:
ende die ick daerom vooꝛt bꝛengh/ om
dat my upt u reden die ghy thans ſepdt
een plaets inden ſin quam/die my kooꝛts
langh queld/en daer in ick my ſelfs noch
niet ghenoegh en doe. Sy ſtaet in den
D eerſten Sendt-bꝛief aenden Coꝛinthen
in het ſeſte capittel/ verſ. twaelf/ ende
lupdt aldus: Alle dinghen zyn my ghe-
vooꝛloft/ maer alle dinghen zyn niet vooꝛ-
baerlyck: alle dinghen zyn my gheooꝛ-
loft/ maer ick en ſal my onder gheens
dinckx bedwangh laten bꝛengen. Vooꝛ
eerſt/ willen wy de Stoicenen gheloof
gheven/ ſoo iſſer gheen dinck vooꝛbaer-
lyck/of het moet oock eerlyck zyn. Hoe
E maeckt dan Paulus onderſchepdt tuſ-
ſchen 'tgheen dat ghcooꝛloft is/ ende
dat vooꝛbaerlyck is? Seker 't is niet ge-
vooꝛloft te hoereren/of dꝛoncken te dꝛinc-
ken/ hoe zyn dan alle dinghen gheooꝛ-
loft? Ist nu dat Paulus van een ſeecker
[illegible]ꝛte van dinghen ſpꝛeeckt/ſoo kan ick
upt het verbolgh van die ſelfde plaets
niet ghenoeckh raden/ wat ſooꝛt van F
dinghen het zyn magh. Wt 't gheen
datter ſtracx naebolght/ maghmen giſ-
ſen/dat hy vande verkieſingh der ſpyſen
ſpꝛeeckt: want ſommighe onthielden
haer van afgoden-offer/ ſommighe van
ſpyſen die dooꝛ Moſen verboden wa-
ren. Ende van 't gheen den afgoden
gheoffert was/ handelt hy in't achtſte
Capittel/ wederom in't thiende Capit-
tel/als of hy de mepning van deſe plaets G
verklaerde/ſepdt hy: Alle dinghen zyn
my gheooꝛloft/ maer alle dingen en zyn
niet vooꝛbaerlyck: alle dinghen zyn my
gheooꝛloft/ maer alle dinghen en ſtich-
ten niet. Niemant en ſoecke dat zyn ep-
ghen is/ maer een pegelyck dat des an-
ders is. Al wat in't vleeſch hups ver-
kocht wert/ dat eet ſonder pet te onder-
vꝛaghen om der Conſcientien wille.
't Gheen dat Paulus hier nu by doet/ H
ſchyjnt over een te komen met het gheen
dat hy van te vozen had geſept/1. Cor. 6.
verſ. 13. De ſpyꝛs behooꝛt den bupck/
en de bupck de ſpyꝛs/ en God ſalſe bepde
te niet maecken: Maer dat hy hier oock
ſiet op het Joodtſche onderſchepdt der
ſpyſen/ dat gheeft het beſlupt van het
10. Capittel te kennen: Weeſt ſoo dat
ghy gheen erghernis en gheeft noch den
Joden/ noch den Gꝛiecken/ noch der I
Ghemeynte Godts: Ghelyck ick oock
allen alſins ſoeck te behaghen/niet ſoec-
kende myn epghen pꝛofyt/ maer het
pꝛofyt van velen/ om dat ſy ſouden ſa-
ligh werden. Want dat hy ſepdt den
Heydenen/ dat ſchyjnt tot ten afgoden-
offer te behooꝛen: dat hy den Joden
ſepdt/ dat ſchyjnt te ſtrecken tot de ver-
kieſinghe der ſpyſe: dat hy de ſtercke
Godts ſepdt/ dat behooꝛt tot de ſwacke K
upt bepde volcken vergadert. Het was
dan geooꝛloft allerley ſpyꝛs te eten/ ende
den repnen was alle dingh repn. Maer
nu komt het altemet/ dat het niet vooꝛ-
baerlyck is. Ergo dat alle dinghen ge-
vooꝛloft warẽ/dat behooꝛde tot de Euan-
geliſche vꝛyheydt: Maer de liefde ſiet

over

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A over al op 't gheen dat oorbaerlijck is tot de welvaert onses naesten / en daerom onthoudtse haer dickmaels oock van gheoorloofde dinghen / liever willende te ghemoet gaen onses naesten profijt dan sijn eyghen vrijheydt ghebruycken. Maer hier komt my een dubbelde swarigheyd aenboort: Eerstelijck dat in desen Text niet met allen voorgaet / of volght / 't welck met desen sin
B over eendraeght. Want hy had die van Corinthen bestraft / datse tweedrachtigh waren / datse met hoererij / Overspel / en oock met bloedschandt besmet waren / en datse by godloose Rechters te recht ginghen. Hoe accoordeert het nu hiermede dat hy seydt: Alle dingen zijn my gheoorloft / maer alle dinghen zijn niet oorbaerlijck? Ende inde volgende veersen komt d'Apostel weder tot de
C oorsaeck der onkuyschheydt / welck hy oock te voozen verhaelt had / nalatende den handel van te recht te gaen. Hy seydt dan / 't lichaem behoort de Hoer niet toe / maer den Heere / en de Heer het lichaem.

Doch dese swarigheydt kan ick oock eenighsins wegh-nemen / om dat hy een wepnigh te voozen in het Register der ghebreecken oock van de Afgode-
D rije hadde vermaent / seggende: En wilt niet dwalen / noch hoereerders / noch Afgoden-dienaers / noch Overspeelders / &c. Nu soo strecht het eten van Afgoden-offer tot de soozt van Afgoderije / en daerom doet hyder stracx by: De spijs behoort den buyck / ende de buyck de spijse: Te kennen ghevende datmen nae de noodtsakelijckheydt des lichaems / alst de tijdt mede brengt / al-
E lerlepe dinghen eten magh / ten ware dat de lief de des naesten pet anders rade: Maer dat de onkuyschheyd altijdts ende over al / moest verfoept ende vermijdt werden. Dat wy eten is noodtsaeckelijck / welcke noodtsaeckelijckheydt inde Weder-opstandinghe der dooden sal wegh-ghenomen werden. Maer dat wy wellustig leven / is boosheyd. Maer F
d'ander knoop en kan ick niet ontbinden / namelijck hoe dat dit volgende daer op past: Maer ick sal my onder gheens dings bedwangh laten brengen. Want hy seydt dat hy macht over alle dinghen heeft / ende dat hy selfs nochtans in gheen dinghs bedwangh sal zijn. Ist dat die in eens anders bedwang is / die hem wacht dat hy die niet en verooztne / so seydt hy sulex van hem selven / 1. Cor. G
9. 20. Want ick van allen vry zijnde / heb my aller dienst-knecht ghemaeckt / om dat icker te meer winnen soud. En Ambrosius sich aen desen steen / soo ick achte / stootende / meynde dat dit den oprechten sin des Apostels is / om hem een wegh te banen tot het geen / dat hy seydt in't 9. cap. Namelijc / dat hy oock macht heeft te doen / dat d'ander Apostelen of valsche Apostelen deden / te weten / om H
den kost te nemen vanden genen dien hy het Euangelium predicte. Maer hier van / al wast schoon geoorloft / ontsield hy hem / om dattet dien van Corinthen alsoo oorbaerlijck was / den welcken hy van soo vele ende uytmuntende ghebreecken bestraste. Maer soo wie ontfanght / die wordt eenighsins aen dien verbonden van den welcken hy het ont-
fanght / ende hy verliest pet vande I
kracht zijns aensiens. Overmidts die ghene die ontfanght / die straft soo vry niet; ende die ghegheven heeft die wil niet even vry bestraft werden vanden ghenen / dien hy eenighe weldaedt heeft bewesen / als van een ander. Hier in dan heeft Paulus hem onthouden van 't ghene gheoorloft was / op dat hy alsoo zijn Apostolische vryheydt soud moghen behouden / die hy wild dat daer-
K om aen niemandt verbonden soud wesen / op dat hy te vryelijcker / ende met meerder aensien hare ghebreken soud straffen. Het zy dan daer mede alst wil / seker Ambrosij meyningh misbaegt my niet. Maer soo nochtans pemandt dese plaets liever wil passen op de spijs /

sa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A so soud na mijn meyninghe/ dese spreuck Pauli: Maer ick en sal my onder gheens dincks bedwangh laten brenghen, aldus moghen verstaen werden: Al ist dat ick somtijts van den Afgoden-offer/ of van de spijs in de Wet Mosis verboden my onthoud/ op dat ick mijns naesten welvaert ende den voortganck des Euangeliums daermede mocht soecken: nochtans so behoud ick een vry gemoed/ als
B die daer weet dat hem vry staet allerley spijs te eten nae dat de noodsaecklijckheydt des lichaems mede brengt. Maer de valsche Apostelen wilden dien van Corinthen wijs-maecken/ dat eenighe spijs in hemselfs onrein was/ ende dat men sich niet by seecker occasie of gheleghenthevdt/ maer altijdt van die selfde moest onthouden/ als die van natueren quaet waren/ ende gelijck wy ons ont-
C houden van doodt-slach en Overspel. Dien dit nu wijs ghemaeckt was/ die waren onder eens anders macht ghebracht/ en waren van de Euangelische vrijheyt ghevallen. Daer is niemand/ dat ick weet/ van al de Oud-vaderen dan Theophilactus alleen die een ander meyningh hier van heeft: Namelijck/ men magh allerley spijs eten/ maer ten is niet oorbaerlijck onmatigh sulcks te
D doen. Want uyt overdaedt komt onkuyschevdt. Alhoewel nu dese sin niet ongodlijck is/ nochtans dunet my datse van dese plaets de oprechte sin niet en sy. Ick heb nu ghetoont wat swarighevdt my dese plaets maeckt/ 't sal nu E. L. believen my uyt dese swarigheden te helpē. Eu. Voorwaer ghy draegt u naem niet te vergheefs. Want die sijn draeg-stuck so weet voor te stellen/ die
E en heeft geen ander van doen om die op te lossen: overmidts dat ghy u twijffeling also hebt voorgestelt/ dat icker niet langher aen en twijfel. Alhoewel dat Paulus in die Send-brief/ om dat hy veel dingen te ghelijck besloten had te handelen/ dickwils van't een propoost op't ander valt/ ende wederom daer na verhaelt dat hy voor een tijdt onderlaten F
hadde. Chr. En had ick gheen vrees/ dat ick u met mijn veelsprekenheyt vant eten soud houden/ en dat ick wist dattet gheoorloft was by sulcke heylighe t'samensprekinghen yet uyt de Heydensche Scribenten te voegen/ so soud ick mede wat by brengen/ 'twelck my dese dagh gheen swarighevdt maer sonderlinghe vermaken heeft aengebracht. Eu. Ten is niet alleen geoorloft maer 'tbehoordt G
niet eens Heydensch gheheeten te werden of onheyligh/ al wat vroom gesprolien eñ tot een goet leven dienstig is. Ick beken wel dat de Heylighe Schrift over al 'thoochste aensien behoort te hebben/ maer nochtans soo vindt ick altemets sommige spreucken vande ouden/ die geschreven zijn van den Heydenen/ oock vande Poëten selfs/ so kuyschlijck/ soo
heylighlijck/ soo Godlijck/ dat ick my H
moet laten voorstaen/ dat haer hert/ als sy sulcke dingen schreven/ vanden goeden Godt is ghedreven gheweest. En misschien stort sich de Gheest Christi al wijder uyt/ als wy het uytleggen. Eñ daer zijnder vele in't gheselschap der heylighen/ die by ons niet en zijn in't register. Ick spreeck mijn hert uyt by de vrienden: dat ick het Boeck Ciceronis vande Ouderdom, vande Vriendtschap, I
vande Schuldige Plichten der menschen/ vande Disputen in Tusculo ghehouden/ niet en magh lesen/ of ick moet het boeck altemets een kusse geven eñ prijsen dat heylige hert/ dat van God upten Hemel so begaeft is geweest. Daerentegens/ als ick eenighe van onse nieuwe Scribenten lees vande Burgerlijcke regieringhe/ huyshoudingh/ of goede zeden met leerende/ Heer uyt den Hemel! Wat K
schelense al/ hoe slau zijnse daerby/ ja hoe luttel schijnense te voelen/ 'tghene dat sy selver schrijven/ soo dat ick eer soud mogen lijden dat de geheele Scotus met etlijcke zijns ghelijcken verloren ging/ dan de boecken van Cicero alleē/ of van Plutarchus: niet dat ick die in't

gheheel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A gheheel verdoem / maer om dat ick voel dat ick uyt dese beter ghemaeckt werd: als ick uyt het lesen van d'ander scheyd/ick weet niet hoe koulyck dat ick tegens de ware deught ben ghenegen / maer tot twistingh meerder gheterght. Daerom en ontsiet u niet wat het oock is/daer van voor te stellen. Chr. Al ist dat de meeste boecken van Cicero, die hy vande Philosophie heeft geschreven/
B yet Godlyckx schijnen voorts te brengen. Soo dunckt my nochtans dat het boecxken 'twelck hy vande Ouderdom/ selver oud zijnde/ gheschreven heeft als het leste/het beste zy. Dit boecxken heb ick van daegh weder overgelesen/ende heb dese volghende woorden / om datse my voor d'ander wel aen stonden / van buyten geleert. En waert dat my de goede Godt verleend, dat ick uyt dese mijne
C hooghe ouderdom weder een jongh kindt mocht werden, ende inde wiegh ligghen en schreyen, ick soud het grootelijckx weygheren: noch en soud niet begeeren, daer mijn loop nu byna voleynd is, dat ick wederom op een nieu soud moeten beginnen: want wat ghemack heeft doch dit leven, en niet liever wat moeyt en arbeydt heeft het? Maer al haddet schoon niet, so heeftet nochtans voorseker, of sadheyt,
D of moeylijckheyd. Want my lust niet mijn leven te beklagen, 'twelck vele ende dat noch geleerde, dickwils hebben ghedaen. Oock en rout het my niet geleeft te hebben: Want ick heb alsoo gheleeft, dat ick acht dat ick niet te vergeefs geboren ben. En ick vertreck uyt dit leven, als uyt een Herbergh, eñ niet als uyt een huys. Want de nature heeft ons een Herbergh ghegeven om wat te vertoeven, ende niet om te
E woonen. Daerom ô wel heerlijcke dagh, als ick reysen sal nae die heerlijcke vergaderingh der zielen, ende mijn geselschap, en als ick uyt dit ghewoel ende ghespuys der menschen scheyden sal. Dus verre Cato. Wat moghter heyligher van een Christen mensch gheseydt worden? Het waer te wenschen dat alle t'samenspre-

kingen der Monicken sodanige waren/ F
oock te dien tijde als sy met de H. Nonnekens spraeck houdẽ, als die t'samensprekingh van dese oude Heyden is geweest met heydensche jongelingen. Eu. Yemand soud moghen voorwenden dat dese t'samen-sprekingh van Cicero versiert is. Chr. Daer is my niet veel aen gelegen / ofmen Cato desen prijs geeft/ dat hy sulck ghevoelen heeft ghehadt/en
sulcx ghesproken heeft of Cicero; welc- G
kers hert sulcke Godlijcke spreucken bedacht heeft/ ende wiens penne sulcke fraeye dingen met gelijcke welsprekenheydt afgheconterfeyt heeft. Alhoewel dit mijn meyning is/dat Cato, al ist dat hy dese selfde woorden juyst niet heeft ghesproken/ nochtans diergelijcke wel plagh te ghebruycken in sijn t'samensprekinghen. Want 'tis wel te dencken
dat Cicero so onbeschaemt niet en is ge- H
weest / dat hy Cato een ander man soud versiert hebben te zijn als hy was: en dat hy aldus doende weynich soud ghedacht hebben op 't geen dat een tsamenspraeck wel staet/ 'twelck voor al moet waer ghenomen werden in soodanighe geschriften: voornamelijc daer die selfde man noch in verscher gedachtenis was in de herten der menschen van die tijdt.
The. 'Tis seer gelooflijck dat ghy segt: I
maer ick sal u seggen wat my inden sin quam doen ghy die spreucke verhaeldet. Dickmael heb ick my selven verwondert gheweest / nae dien alle menschen langh wenschen te leven / eñ een schrick voor de doodt hebben/dat ick nochtans nauwlijcx yemandt so geluckich heb gevonden/ick wil niet seggẽ/een oud man maer die heel bedaeght is/of ghevraegt
zijnde/so 'them mocht beuren/of hy niet K
soud willen een kindt weder werden / die in alles goed ende quaedt soude hebben te verwachten/alst hem in zijn leven overgekomen was/het selfde soud hebben gheantwoord/dat Cato seyt / voornamelijck als hy overdacht / wat hem al in de voorleden jaren voor droeffenis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A of blijschap was wedervaren. Want dickwils is oock de overdencking van gheneuglijcke dinghen/ of met schaemte/ of met quellingh der conscientie vereenight/ so dat het hert even so grooten afkeer heeft om dese dingen te ghedencken/als de droevige. Dit meyn ick hebben ons die seer wijse Poëten te kennen willen geven/dat se schrijven/dat de zielen dan eerst een recht verlangen krijgē
B na hare verlaeten lichamen / als sy uyt der Poë en Vergetel-beeck de langhe vergetingen hebben opgedronckē. Ur. 'Tis voorseker een saec van groote verwonderinghe / en die ick oock aen verscheyden lieden also heb bevondē. Maer hoe lacht my die spreuck aen/ 'tRout my niet dat ick geleeft heb. Maer hoe weynigh Christenen zijnder die haer leven also aenstellen ende schicken / dat sy dit
C met dien ouden man souden mogen seggen? De gemeene man meynd dat se niet te vergeefs geleeft hebben/ als sy rijckdommē die met recht of onrecht te hoop gebracht zijn/na haer dood mogen achterlatē. Maer Cato meynt dat hy daerom niet te vergeefs geboren is/ om dat hy hem een oprecht ende trou Burgher voor de Burgherije en 'trijcke van Romen had bewesen / ende in't Ampt der
D Overheyd/ dat zijn oogen niet met gelt verblindt wierden / ende dat hy oock de nakomelingen klare gedenckteeckenen zijner deught ende vlijtigheyd had naghelaten. Voorts wat kan daer Godlijckers gheseyd worden? dan Ick vertreck als uyt een Herbergh, ende niet als uyt een huys? Een Herbergh machmen so lange ghebruycken/tot dat de Weert ons ghebied te vertrecken. Maer nie-
E mandt wort lichtlijck uyt sijn huys gedreven. En nochtans so drijft oock dicwils hier uyt/of den inval van't huys / of brandt/of eenigh ander ongeval. En al ist dat gheen van dese dingen ghebeuren/nochtans alst huys van ouderdom vervalt / soo waerschuwet ons te verhuysen. Ne. Even fraey is't / dat Socrates in Platone seydt / dat de ziel des F
menschen in dit lichaem als in garnisoē ghelegen is / daer uyt men niet en moet vertreckē sonder oorlof van zijn Overste/noch langer daer in vertoeven / dan alst hem goet dunckt/die den krijgsman daer in ghestelt heeft: Dit is noch wat klaerder in Platone, dat hy voor 'thuys garnisoen heeft gheseydt; overmits int huys vertoeven wy alleenlijck een tijd lanck / maer in garnisoen zijn wy tot G
sodanigen dienst verordent als ons onse Overste heeft opghelept/ ende het accordeert niet qualijck met onsen Bybel/ die 'tleven des menschen nu een strijdt/ nu weder een kamp noemt. Ur. Maer my dunckt dat Catonis reden fraeykens over een komt met te woorden Pauli, die schryvende aen die van Corinthen noemt de Hemelsche wooninge/2.Cor,5 dien wy nae dit leven verwachten een H
huys eñ hutte. Maer dit onse lichaem noemt hy een Tabernakel: Want oock wy / seydt hy / die in desen Tabernakel zijn / versuchten beswaert zijnde. Ne. Sy komt ooc wel over een met de spreuke Petri, want ick achte het recht/ seydt hy/ 2.Pet.1. so lang als ick in desen Tabernakel ben/ u met vermaninge te verwecken / dewijl ick weet dat de aflegginge mijns Tabernakels haest komt. I
Ende wat roept ons Christus anders toe/ dan dat wy alsoo moeten leven ende waecken / als die haestelijck sullen sterven: ende dat wy in eerlijcke dingen also neerstich moeten arbeyden/als of wy altijt souden leven. Voorts als wy hooren: O seer heerlijcke dach! en schijnen wy dan Paulum selver niet te hoorē spreken; Phil.1. Ick begeer ontbondē te wesen ende met Christo te zijn? Chr. Hoe K
geluckigh zijnse/die met sulcken gemoet de doodt verwachten! doch in Catonis reden hoewelse seer heerlijck is / soud nochtans yemant het vertrouwen/ als uyt verwaentheyt voortskomende moghen berispen / 'twelck verre van een Christen moet zijn. Derhalven dunckt my

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A my dat ick gheen spreuck opt by de Hepdenē gelesen hebbe/die beter op een recht Christen past / dan die Socrates tot Criton seyde/als hy korts daer na't vergift soude drincken daer hy van stierf/namelijck: Of God onse wercken, seyd hy voor goet sal kennē, dat en weet ick niet: maer dit weet ick voorseker dat wy kloecklijck ghepoogt hebben te doen, dat wy hem moghten behaghen. Ick hebbe nochtans
B een goede hope, dat hy ons poghen ende trachten ten besten sal nemen. Dese man mistrout alsoo sijne wercken / dat hy nochtans om de toeghenepghde wille zijns ghemoedts daer mede hy Godts wille sochte te gehoorsamen / een goede moed hadde ghescheppt / dat God na sijn goethept hem in't goede soude afnemen/ dat hy sick beneerstight had wel te leven. Ne. Voorwaer daer stack een
C wonderlijck hert in hem / daer hy Christum en de heplige Schrift niet en kende. Derhalven als ick eenighe dusdanighe spreucken lese van sulcke mannen / soo kan ick my naulijcx onthouden / of ick moet seggben/ H. Socrates bid voor ons. Che. Maer ick en kan my dickwils niet bedwinghen / of ick heb een goedt vermoeden ende hope ten besten van de hepluge ziele Maronis Virgilii ende H. Flacci.
D Ne. Maer hoe veel Christenen heb ick soo flaeulijck sien sterven? Sommighe vertrouden op sulcke dinghen / daer op men niet behoordt te betrouwen: sommighe om datse van weghen hare boosheden een quade conscientie ende groote swarigheden hadden / met de welcke sommighe ongheleerde den sterbenden mensch noch lastigh vielen/ datse by na in wanhope storven. Chr. En dat en
E is gheen wonder dat die ghene soo sterven / die al haer leven langh in de Ceremonien gestudeert hebben. Ne. Wat is dat voor een woort? Ch. Ick salt u seggben: maer voor heen wel bedinghende / dat ghy niet moet meynen dat ick verwerp / maer veel eer seer goedt kende Sacramenten ende Ceremonien der Kercke/dan verwerp sommige per- F
soonen die of niet vroom van leven / of superstitieus / of / om alder soetst te seggen/te simpel ende ongheleert zijn / leerende het volck op de Ceremonien vertrouwen/ nalatende het ghene / 't welck ons rechte Christenen maect. Ne. Ick en verstae noch niet wel waer ghy heenen wilt. Ch. Ick sal wel maecken / dat ghy my verstaet. Is 't dat ghy op de ghemeene hoop der Christenen siet / G
stellense niet alle haer doen en laten inde Ceremonien? Want met wat een groote sorgvuldicheyd worden in den Doop de Ceremonien der Kercke van oude tijden verhoont? Het onmondigh kindt moet vertoeven bupten de deur der Kercken / de Dupvel worter uptghesworen / de Peters ende Meters moeten voor het kint antwoorden ende beloven / de Sathan met de pomperijen H
ende alle zijne lusten worter afghesworen: eyndelijck 't wort ghesmeert/ ghetekent / ghesouten ende ghedoopt: den Peters wordt belast dit kindt te besorghen dattet wel moghte onderwesen werden. En sy lossen de vrpheydt weder met een stuck gelts. En als dit nu ghedaen is / soo heet het een Christen kindt/ en ist oock eenighsins. Een wijl
daer na wort het weder ghesalft / eyndI lijck leert het biechten/ het nuttight de Hostie en gewent alle heplighe daghen te rusten / misse te hooren / somtijdts te vasten/ende van vlepsch/ &c. te onthouden. Ende ist dat het dese dinghen onderhoudt / soo wordt het voor een volmaeckt Christen mensch ghehouden. Trout het een wijf/ so komter noch een ander Sacrament toe. Wordt het een Priester/ &c. soo wordt het weder ghe- K
salft ende ghewijet/ het kleed wort verandert/ ende gebeden over hem gedaen. En nu neem ick wel alle dese dinghen/ datse gheschieden/voor goet aen: maer datse meerder upt gewoonte / als uyt herten gheschieden / dat en ken ick niet voor goet: datter oock niet anders toe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ghedaen werdt om een Christen te zijn / dat mispijs ick seer. Overmits dattet meeste part der menschen hier op vertrouwende / hier-en-tusschen even wel 't zy met recht of onrecht de rijckdommē versamelt / de toornigheydt / welust / nijdigheydt ende eergierigheydt toegedaen blijft: en so moetmen dan eyndlijck sterven. Hier zijn nu weder ceremonien berept: men biechter eens of tweemael /
B daer na salfmen met olye / men geefter de hostie / daer na setmender wasse-keersen by / ende het Crucifix / men gebruycter wijwater / ende men geefter aflaet / men brenght voort / of men koopt ock voor den sterbenden de Bulle van den Paus. D'uptvaert word gheordineert om seer heerlijck te houden / men doeter solemnele belofte by hand-tastinge / ende dan komter een die aen 't oor des ster-
C venden roept / ja somtijdts voor den tijdt dood / ist dattet / alst dickwils beurt / een lupde krijter is / of heel dronchen. Ghelijck nu dese dinghen recht gedaen werden / voornamelijck die ons de Kerckelijcke ghewoonte overlevert / alsoo zijnder eenighe van meerder verborghenthept / die maecken konnen / dat wy met een blijmoedige geest / ende met Christelijck vertrouwen van hier verhupsen.
D Eu. Ghy predict dat wel Godtvruchtlijck ende met waerheydt: Maer hieren-tusschen en taster niemand toe. Elck siet toe dat hy sich niet en bedriege: want ick heb voorsept / dat wy niet anders te verwachten hebben / dan de na-gherichten / ende die op zijn boersch / op dat niemandt hem en soud beloven Phasanten / of Haselhoenen / of Conings banckетten. Jonghen neemt dit wegh / ende
E set ons de rest voor. Hier siet ghy nu niet een kostelijcke maer een properlijcke maeltijdt. Dit ist dat onse hoven hebben voor-ghebracht die ghy beseken hebt: en spaertse niet / so u nu noch wat
[illegible]t. Ti. Daer is soo veelderley / dat w[illegible]ent't gesicht gen oegh hebben. Eu. Maer op dat ghy myn soberheydt niet en versmadet / dese schotel soude den Eu- F
angelischen Monick Hilarion wel verblijdt hebben / al had hy met hondert Monicken van zijn tijdt verghesel-schapt geweest. Maer Paulus ende Antonius soudender wel een Maendt kosts aenghehadt hebben. Ti. Jaick meen ock dat Petrus de Prince der Apostelen het niet soud versmaed hebben / als hy by Symon de Leertouwer ter Herbergh was. Acto. 10. Eu. Jae Paulus acht G
ick mede niet / als hy van armoed des nachts Tabernakelen maeckte. Ti. Wy moeten't Gods goetheyd dancken / die't verleent. Maer ick wil liever honger lijden met Petro ende Paulo, als maer het gheen dat aen't lichamelijck voedtsel soud ontbreecken / mocht in leckere vermakelijckheden der zielen overvloepen. Eu. Jae laet ons liever van Paulo leeren / Phil. 4. Beyde versadight H
te wesen ende honger te lijden: beyde overvloedigh te hebben ende gebreck te lijden. Als ons sal ontbreecken / laten wy dan Jesu Christo dancken / dat hy ons oorsaeck ende materie verleene van spaersaemheydt ende gheduldt. Als ons overschieren sal / laten wy dan zijn mildigheydt dancken / dat hy ons door zijn mildadigheydt noodight ende trecket / om hem lief te hebben: ende ma- I
tighlijck ende spaerlijck het selfde genietende / dat syne godlijcke goedertierenheydt soo rijcklijcken verleent / laet ons den armen bedencken / dien Godt heeft laten ontbreken / dat ons overschiet / op dat ons beyden oorsaeck soud ghegeven werden / om d'een en d'ander de deught te bewijsen. Overmits hy ons rijcklijck geeft / daermede wy der Broederen armoed te hulp komende / zijne barm- K
hertigheyt moghen verwerven: ende sy door onse mildadigheydt verquickt zijnde / Gode moghen dancken voor ons goedt hert / ende volghens dien ons met hare Ghebeden aen Godt bevelen. Ende wel te pas komtet my inden sin. Hoor Jongen! seg myn wijf / dat se van't over-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A overloop van't ghebraed/onsen Goedele wat stuer. 't Is een buurwijf die groot gaet / ende niet veel en heeft / maer van herten seer geluckig. Haer man is korts gestorven/die het goet deurbraghte ende luy was / en die syn wijf niet anders heeft achterghelaten/dan een hoop kinderen. Ti. Christus heeft gheboden datmen gheven sal een yegelijck die ons bid soo ick dat dede / Luc.6.30. soo most ick
B binnen een Maent selver bedelen. Eu. Ick acht dat Christus dat van die gene verstaet/diedaer biddē om noodsakelijcke dingen. Want die daer bidden/ja eysschen/of veel eet af dringen groote sommen / ofte pronden / daerse als Heeren moghen af brassen/ of dat noch snooder is/daermede sy in overdaed ende wellust moghen ghestijft werden/soo achte ick/ dattet een aelmoes is / haer te weyghe-
C gheren daer sy om bidden: dat meer is/ wat ist anders als anderen ontstelen/ alsmen't gheeft die het qualijck sullen ghebruycken / datmen behoorde te gheven aen ons naesten die het wel van doen heeft. Daerom dunckt my datse niet wel van doodt soude konnen ontschuldight werden / die met onmatighe kosten kloosters of kercken bouwen of vercieren / daer hier-en-tusschen soo
D veel levendighe Tempelen Christi van hongher willen vergaen / van naecktheydt ende koude beven / ende by ghebreck van noodighe dinghen in groot ellende zijn. Als ick in Enghelandt was/soo heb ick daer S. Thomas Graf ghesien met ontallijcke edele Ghesteenten ende die noch van de hooghste prijs geladen/ behalven noch de andere wonderen van rijckdom. Ick wilde liever
E die overschietende goederen tot profijt van den armen gheven / dan die voor de Landt-vooghden bewaren diese eens al te mael mochten plunderen/ ende datmen het Graf met Loverkens ende Bloemkens besteecken had / dat acht ick soud dien seer heylighen Man veel aenghenamer gheweest hebben. Als ick in Lombardijen was/ soo heb ick een F Klooster van de Carthusers ghesien / niet seer verre van Pavijen. Daer is een Kerck in / die van binnen ende van buyten / van boven tot beneden / uyt witte Marmer-steen gebouwt is / ende bykans al watter in is / is van Marmer-steen / als daer zijn die Outaren/ Pilaren ende graven. Nu waer toe dientet soo veel ghelts te verquisten / op dat slechts eenighe weynighe Monic- G ken in haer eensaemheydt in een Marmer-kerck souden singhen / den welcken sulcken Kerck selfs meer schadet / als batet / om datse dickwils seer ghequelt werden van vreemde gasten / die nerghens anders om daer komen / dan om die Marmer-kerck te sien. Oock heb ick daer noch verstaen / 't welc noch sotter is/dat haer alle jaer drie duysendt Ducaten besproocken zijn tottet ghe- H bouw van't Clooster. Ende noch zijn daer menschen/die meynen dattet onbehoorlijck is / datmen dat gelt tot wercken der liefde soud moghen keeren / sonder de wille des Testament-maeckers: en willen liever wat afbreecken / datse vernieuwen moghen / dan datse niet en souden bouwen. Om dat dese dinghen nu wat uytmunteden / soo dochtet my goed die te verhalen / alhoewel dat hier I en daer in onse Kercken seer veel dierghelijcke exempelen zijn te vinden. Dit dunckt my hoveerdije ende gheen aelmoes te wesen. De rijcken loopen om een graf inde kercken te hebben/ daer de Santen eertijdts gheen plaets hadden. Sy beschicken datse uytghehouwen werden ende afgheschildert / met haer namen daer by ende watse tot de Kerck ghegeven hebben. En met dusdanighe K dinghen besetten sy een groot deel van de Kerck / soo dat ick acht datse naemaels noch sullen eyschen/dat haer doode lichamen opte Outaren selfs mogh ten geleydt werden. Yemand sal mog segghen: Acht ghy dan dat hare [illegible] giften te verwerpen zijn? Gheensins /

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A soo't maer voor Gods Tempel betaemt/ dat se offeren. Maer waert dat ick een Priester/of Bisschop ware/ick soud die grove Hovelinghen of Kooplieden vermanē/dat soose hare sonden by God wilden af-koopen/ datse dan die goederen hemlijck wilden laten loopen tot onderstandt van die ghene/die de rechte armen zijn. Maer sy mepnen dattet gelt verlozen gaet / 'twelck so by beetkens / B ende al hemlijck tot verlichtinghe van de groote noodt der behoefighen wordt uytghegeven / en waer van by de nakolinghen geen ghedachtenis over blijft. Maer ick mepn dat geen gelt beter besteet wert dan 'tgheen/'twelck Christus selver hem wil toeghereeckent hebben / Matth.25. die daer is de beste schuldenaer daermen aldervasts op rekenen mach. Ti. Mepnt ghy dan dattet quaC lijck besteedt wert/datmen tot de Cloosters gheeft? Eu. Ick soud die oock al wat gheven/als ick rijck was/maer als sy't van nood hadden / ende niet tot overdaedt: oock soud ick het aen sulcke geven / daer ick sagh dat de ware Religie neerstlijc geoeffent wierde. Ti. Veel menschen oordeelen dattet niet seer wel besteet werdt/ datmen aen de bedelaers voor de deur geeft. Eu. Die moetmen D somtijdts oock al wat geven/maer met onderscheydt. Doch ick soud het raedsaem achten / dat elcke stadt de zijnen voede/ende dat de Landt-loopers niet gheleden wierden die herwaerts ende derwaerts omloopen/ voornamelijc die sterck van lijve zijn/ die ick oordeel datmen veel eer te werck behoorde te stellen/dan ghelt te gheven. Ti. Wel wat volck acht ghy dan datmen voornameE lijck behoort te gheven / hoe veel en hoe verre? Eu. Dat soud my seer swaer vallen op een pryck te seggben. Doch eerst moeter het hert wesen/ dat elck een begheert te hulp te komen. Daer nae wel ick mede dat ick kan na mijn klepn ve..noghen / soo dickwils alsser ghelegenthepdt komt / voornaemelijck aen sulcke liede welckers armoede ende op- F recht leven my bekendt is: ick spreeck oock anderen aen om weldadigh aenden selven te wesen / als my de macht ontbreeckt. Ti. Maer wilt ghy ons wel toelaten upt wyphepdt in u rijck te spreken? Eu. Ja al wyper of ghy in u epghen hups waert. Ti. Ghy misprijst de onmatighe kosten aende kercken / en ghy mocht dit hups wel veel minder getimmert hebben. Eu. Ick mepn nochG tans niet dattet al te supverlijck / of soo ghy't soo lieber hebben wilt al te fraey ghebouwt is/want seker/soo 't my niet en lieght / daer is gheen overdaet aen. Sy timmeren wel veel heerlijcker / die by den bedel-sack leven. En nochtans dese mijne Hoven sy mogen zijn soodanigh als ghy siet/so betalense nochtans tol aen den armen / en alle daghe treck ick noch wat van de kosten af / dat ick H supnigher word tegens my en den mijnen/op dat ick te milder soud mogen geven aen den armen. Ti. Hadden alle menschen sodanigen hert / soo souden't seer vele menschen al wat beter hebben/ die nu te swaren armoed moeten lijden: ende ter contrarien / daer souden so veel dick-lijven niet zijn die wel verdienen dat armoed ende ghebreck haer matighepdt en soberhepdt leerde. Eu. 'tIs I misschien de waerhepd. Maer wilt ghy niet dat wy dese na-ghericht:en/ die niet wel smaecken / met pet lieflijcks sullen krupden? Ti. Wy hebben onse ghenoechte wel gehadt. Eu. Maer ick sal hier upt voorthalen/dat ghy niet en sult versmaden al zijt ghy sat. Ti. Wat is dat? Eu. Het Euangeli-boeck/op dat ick u noch het leckerste dat ick heb/op't leste vande Mael-tijdt op-schaf. Leest K dan jonghen van die plaetse af daer ghy het de naeste reys hebt gelaten. De Jonghen leest. Matt.6. Niemand kan twee Heeren dienen/ want hy sal of den eenen haten ende den anderen lief hebben; of den eenen aen-hanghen/en den anderen versmaden. Ghy en kondt Godt niet

dienen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A dienen en den Mammon. Dacrom segh ick u liede / en zijt niet besorgt voor u le-
ven/ wat ghy eten sult / noch voor u lic
haem wat ghy aentrecken sult. En is
het leven niet meer dan de spijs? En
't lichaem meer als het kleed? Eu. Geest
my het Boeck weder. In dese plaetse
duncht my dat Jesus Christus een dingh
tweemael ghesepd heeft. Want daer hy
eerst heeft gesepd hy sal haten/daer stelt
B hy terstont voor/hy sal versmaden; ende
daer hy eerst had gestelt/ hy sal lief heb-
ben/daer voor set hy/hy sal aenhangen:
als maer de persoonen verwisselt zijn /
soo onstaet de selfde sin en meyninghe.
Ti. Ick en kan't niet wel vat̃ dat ghy
segghen wilt. Eu Laten wy't u dan
op zijn Landt-meters betoonen/soo't u
belieft. In't eerste deel stelt voor d'eene
A. voor d'ander B. wederom int tweede
C deel stelt voor d'eene B. voor d'ander A.
recht anders/soo sult ghy dus segghen:
Want of A. sal haten/ eñ B.lief hebben:
of B.sal aenhangen/ende A. versmaden.
En blijckt het hier nu niet/dat A. tvee-
mael ghehaet werdt/ ende B. tweemael
bemint? Ti. Soo klaer als den dagh.
Eu. Maer dit koppel-woordeken (OF)
voornamelijck herhaelt zijnde/heeft een
nadruck van een contrarie sin of tẽ min-
D sten verschepden. Anders en soudet niet
ongerijmt ghesepdt werden: Of Petrus
sal my verwinnen/eñ ick sal wijcken/of
ick sal wijcken ende Petrus sal verwin-
nen. Ti. Voorwaer / dat is een loose
treck. Eu. Maer dan salse my eerst loos
schijnen te wesen / als ick die selfde van
u sal gheleert hebben. The. My speelt
daer wat in't hooft ick weet niet wat /
wilt ghy 't hooren / wat het zy/ ick salt
E voortbrengen / ende ghy sult den droom
daer van bedieden of het kind ontfan-
gen. Eu Alhoewel datmen voor een
quaet teycken houd / datmen droomen
over maeltijdt ghedenckt/ende dattet al
wat oneerlijc staet voor so veel mannen
een kindt te halen: nochtans sullen wy
dien droom / of liever de vrucht uwer
herssenen geern ontfangen. Ti. My F
duncht dat in de reden Christi de saecke
veel eer verwisselt wert/dan de persone.
Ende dat dit woort een eñ een/niet ghe-
past werd. op A.ende B. Maer dat bey-
de de deelen voorsept ghepast werden op
welcke van beyden ghy wilt/ so dat wie̅
van beyde̅ ghy verkiest/dat dien nu toe-
gepast werdt dat voor d'ander betekent
werdt. Als of ghy sepdet/of ghy sult A.
upt slupten/ ende B. in laten: of A. in la- G
ten en B. bupten slupten. Hier siet ghy
dat de persoon blijvende de sake overge-
dragen is. Ende dit is also vande A. ge-
sept/datter niet inde wegh en is/of ghy
mooght het selfde wel spreecken van de
B. aldus: of ghy sult de B. bupten slup-
ten ende de A. in laten/of de B. in laten/
ende de A. bupten slupten. Eu. Seer-
ker ghy hebt seer meesterlijck ons het
voorstel verklaert/noch geen Land-me- H
ter en sould beter in't sant af gheconter-
sept hebben. So. Dit beweegt my meer-
der/ dat hy ons verbiedt te sorghen voor
den morghen/daer Paulus selver met zijn
handen ghearbeydt heeft / om den kost
te winnen: en dat hy de ledighgangers
scherpelijck bestraft/ende die van ander
lieden goed willen leven / vermanende
datse moeten arbeyden/ende mette han-
den wercken dat goedt is / op datse mo- I
ghen hebben daer van sy mede deelen die
noot lijd. En zijn't oock gheen heylige
ende Godsalighe wercken van arbeydt/
daer mede een arm man zijn lieve huys-
vrouw ende soete kinderkens voed? Ti.
Dat verschil kan mijns achtẽs op ver-
schepden wijse opgelost werden. Eerst-
lijck/ dat het voornamelijc tot die tijden
behoord: want alsoo d'Apostelen om
't Euangelium te predicken wijd ende K
zijd moesten trecken/so was't noodigh
dat haer de sorghvuldigheyt van de kost
hier of daer van daen te krijghen bene-
men wierd/ midts dattet haer niet gele
gen was met horer handen arbeyd d
kost te winnen/voornamelijck na't ein-
se geen ambacht en konden dan visschẽ.

Nu is't

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Nu is't al anders mette tijdt ghelegen / want alle willen wy wel ghemack hebben / maer den arbeyd vlieden wy. De ander oplossing is dese: Christus en heeft ons niet verboden neerstigh te wesen/ maer sorghvuldigh. Ende hy verstaet hier een sorghvuldigheydt die na de ghemeene ghenegentheyd der menschen is/ die om gheen dingh ter wereld meer bekommert zijn / dan hoese de kost sullen B kryghen/ so datse alle dinghen na latende / hier op alleen uyt zijn/en dit een alleen soecken te besorgen. Dit selve geeft de Heere bykans selfs te kennen/als hy seydt / dat een mensch gheen twee Heeren en kan dienen. Want die daer dient die is mettet gheheele hert zijn Heere toe ghedaen. So wil hy dan datse principalijck sullen sorgh dragen om't Euangelium voorts te breyden/ maer nochtans C dit niet alleen besorgen. Want hy seydt: Soeckt aller eerst het Rijck Gods, ende dese dinghen sullen u toe gheworpen werden. Hy en seyt niet / soeckt het alleen/ maer soeckt het eerst. Doch in 't woordeken morghen meyn ick wat hoogers betekent te werden / namelijck voor een langhe toekomende tijdt / 't welck de gierighen deses werelds voor een wyse hebben/datse met groote bekommernis D oock voor de nakomelinghen rapen en schrapen. Eu. Wy nemen u uytlegginghe voor vol aen: maer wat wil hy hier mede seggen /en zijt niet besorght voor u Ziele, wat ghy eten sult, het lijf word wel ghedeckt / maer de ziel en eet niet. Ti. De ziel/soo ick meyn/ noemt hy hier het leven. Dat selve staet in perijckel / is't dat ghy de spijs ontreckt: maer niet/so ghy't kleet wegh neemt / 't welck meer E voor de schaemt dan voor de noodtsakelijckheydt word gegeven. Want al is't dat yemand de naecktheydt druckt / soo en doodse hem strackx niet: maer honger en dorst te lijden/is de seeckere doot. [illegible]. Ick en versta niet genoegh/hoe dit te[illegible]nen hangt met dese spreuck / die hy der by doet: En is het leven niet meer als de spijs? En 't lichaem als het kleet. Want F is 't leven van een hooghe prijs / soo veel te meer moetmen waecken ende toe sien/ dat het niet en vergae. Ti. Die reden en beneemt ons de sorgvuldigheyd niet/ maer vermeertse. Eu. Maer Christus en meyndt dat soo niet/ als ghy het uytleght/ maer met dese reden geeft hy ons het vertrouwen op zijn Vader/te weten aldus: Is dat u goedertieren Vader u om niet en van zijn eyghen heeft ghege- G ven't gheen dat kostelijcker is/so sal hy daer oock wel by geven't gheen dat onkostelijcker is. Die 'tleven heeft ghegheven / en sal 'tvoedsel niet weygeren: die't lichaem heeft ghegeven/die sal wel elders van daen het kleedt daer toe werpen. Als wy dan steunen op zijn goedertierenheydt/ so behoeven wy ons niet te quellen met de sorghvuldigheyt eñ sorgh der alder snootste dinghen. Wat resteer- H ter dan/dan dat wy dese werelt gebruykende/als of wijse niet en gebruyckten/ onse gantsche sorgh en neerstigheydt overstelden om de Hemelsche goederen te beminnnen/ende den Mammon verwerpende / jae liever den gantschen Satan met alle zijne schalckheden/ (Godt) den Heer alleen/met gantscher vlijtiger herte dienden / die zijn kinderen niet en sal begeven? Maer midlertijt en raeckt nie- I mant het fruyt aen. Dit mooght ghy wel met blijdschap eten / want het sonder groote sorgh en moeyte t'onsen huyse wasset. Ti. Wy hebben onsen lust al ghekoelt voor't lichaem. Eu. Ick wild oock wel dat de ziele ghenoegh gedaen ware. Ti. De ziele is noch overvloediger voldaen. Eu. Wel Jonghen, neemt het dan op / ende set ons hier een hand-becken om de handē te wasschen. K Laten wy ons nu wasschen vrienden / op dat so wy misschien ons erghens in ontgaen mochten hebbē over maeltijd / wy gereynicht zijnde / Gode den Lofsangh mochten singhen. Behaegt het u/ so sal ick het nu uyt maecken / dat ick uyt Chrysostomo had begonnen. Ti.

Liever

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Liever doet het. Eu. Eere zy dy Heere/ eere zy dy Heylige / eere zy dy Coningh/ om dat ghy ons ghespijst hebt/vervuldt ons met vreughd en blijdschap in den H. Geest/op dat wy ontfanckelijck mogen gevonden werden voor u aenschijn/ eñ niet beschaemt werden / als ghy een yeghelijck sult vergelden na sijne wercken. Iongen/Amen. Ti. Voorwaer 'tis een Godtvruchtige en schoone lossangh
B Eu. S. Chrisostomus gheweerdicht hem die oock uyt te legghen. Ti. Te wat plaetse? Eu. Over Mat. inde 56. Predicatie. Ti. Ick sal't niet na laten of ick sal hem van daegh lesen. Maer dit alleen begheer ick ondertusschen van u te leeren / waerom dat wy Christo driemael eere wenschen / ende dat met driederleye name/namelijc van Heere/Heylighe/ende Coningh? Eu. Om dat hem
C alle eer toekomt / maer wy moeten hem met driederley naem voornamelijck vereeren / om dat hy ons met zijn dierbaer bloed verlost heeft vande tyrannije des Duyvels/en hem eygen gemaeckt / waerom wy hem oock Heere noemen. Daer benevens / dat hy niet te vreden zijnde ons alle sonden vergeven te hebben / heeft ons door zijn gheest oock de gherechtigheydt ghegunt en ghegeven/
D dat wy nu na heyligheydt staen. Ende hierom noemē wy hem heyligh / om dat hyse alle heyligh maeckt/Hebr. 13. Ten laetsten/ om dat wy van hem mede verwachten de belooningh van't Rijck der Hemelen / alwaer hy nu ter tijdt sit aen de rechterhandt Gods des Vaders/soo wert hy mede hierom onsen Coning geheten. En dese gheluckſaligheydt moeten wy oock zijn ghenadighe goetheydt
E t'onswaert danck weten / dat wy voor dien Heer / of veel eer tyran den duyvel/ Jesum Christum tot een Heer hebben: voor de onreynigheydt ende vuyligheyd der sonden / ontschuldigheydt ende heyligheydt: voor de Hel / de blijschappen des Hemelschen levens. Ti. Ghy hedt dat schoon uyt-geleydt. Eu. Om dat dit de eerste reys is dat ick u lieden te F
gast heb / soo sal ick u niet laten wegh gaen dan met sulcke gaven alsmen de gasten schenckt/en nochtans sodanige/ als daer mede de tafel toegerust is gheweest. Hou jongen hael onse vrienden de gaven diese sullen met draghen. Wilt ghy daerom loten/of liever elck wat uyt kiesen/daer is weynigh aenghelegh en / want sy alle schier van eenderley prijs zijn/te weten van gheene. Want het en G
zijn Heliogabali lotē niet/dat d'een hondert peerdē te lote moght vallē/ en d'ander soo veel vlieghen. Maer 't zijn vier boecxkens / twee uyr-wercxkens / een lampken / ende koocker met pennen uyt Alcayr. Dese gaven dunckt my dat u lieden beter passen / dan de balsem-olije of een tandt-stoocker/of spieghel/soo ick u anders te deghen ken. Ti. Sy zijn allegader so hubsch/dattet ons swaer sou- H
de vallen te kiesen / daerom deelt ghyse liever uyt na u believen/so sal het te aenghenamer wesen dat elck sal krijghen. Eu. Dit boecxken in parkament zijn de spreucken Salomonis, en leert wijsheyd/ en is vergult / om dattet gout een kenteken is van wijsheydt. Dit salmen onsen ouden Grysaert gheven / op dat nae de Euangelische leere / den ghenen die wijsheydt heeft/noch meerder wijsheyd I
worde ghegeven/en dat hy overvloedig hebbe. Ti. Seecker ick sal mijn beste doen dat ickse minder behoeve. Eu. 'tuyr-wercxkē sal Sophronio wel passen/ 'twelck alhier uyt Slavonien gebraght is/ op dat ick alsoo ten minsten mijn geringhe gaefken hem moght aenprijsen. Want ick weet wel/ hoe sparigh dat hy over den tijdt is/ hoe dat hy niet soo veel als't minste deelken van de alderkoste- K
lijckste saeck sonder vrucht laet voorbygaen. So. Ja veel eer vermaent ghy een luyaert neerstig te wesen. Eu. Dit boecxkē in parkament hout in 't Euangelium van S. Matthæus, het was we[illegible] dich met Peerlen bekleet te werden/ ten waer dat hem geen schrijn of kasse liever

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ware/dan des menſchen hert. Daerom lieve Theophile wilt het daer in wegh legghen/op dat ghy te meerder mooght zijn / dat ghy heet / namelijck Godts vriendt. Th. Ick ſal maecken dat ghy uwe gave niet heel qualijck en ſult besteedt hebben. Eu. Hier zijn de Sendbrieven Pauli, dewelcke ghy ſeer geern by u draeght ô Eulali! die ghemeenlijck Paulum altijdt in den mondt hebt: en
B ghy ſoud hem niet in den mond hebben/ waer't dat hy u niet in de borſt ſtack: voortaen ſal hy u ock te bequamer zijn inde handen ende oogen. Eu. Dat en is gheen gave gheven / maer een raedt. Doch daer is geen gave koſtelijcker dan een goede raed. Eu. Dit Lampken ſal wel dienen onſen Goudtongh, die nimmermeer moede wert van leſen / jae die (als Cicero ſeght) alle boecken opſlockt.
C Ch. Ick weet u dubbelde danck. Eerſtelijck voor u gave / die gemeyne gaven in fraeyigheydt te boven gaet: daer nae dat ghy my die ſlaperigh van natueren ben tot wackerheyd vermaent. Eu. De ſchrijfkoocker behoort Theodidacto toe/ die ſeer gheluckelijck veel kan ſchrijven: ende ick oordeel deſe pennen wel geluckigh/daermede de eer onſes Heeren Jeſu Chriſti verbreyd ſal werden/ voornamelijck door ſulcken konſtenaer. Th.
D Ick woud wel dat ghy my 't herte ende verſtandt daer toe moghte gheven / gheliick als ghy my de inſtrumenten gheeft. Eu. Dit Boeck verhaelt in ſich ſelven etlijcke boecxkens Plutarchi, vande goede Zeden / maer upt anderen by een ghelesen / ende van een ſeer erbaren Man inde Grieckſche Tale fraeykens nageſchreven/daer in ick ſo groote
E hepligheydt bevinde/ dattet my voor een wonder duncht te weſen / dat in't hert van een Heydenſch Menſche ſulcke Euangeliſche ghedachten hebben konnen komen. Dit ſalmen Uranio geven/ noch een Jongh-man is ende geern Bryer leeſt. Nu reſt noch het ander uer-wercxken: laet dat Nephalio vol-

ghen die de tijdt ſeer ſparighlijck upt- F
deeldt. Ne. Wy dancken u van herten/ niet alleen voor u gaven: Maer ooc voor de tupgheniſſen. Want ghy en deelt niet ſoo ſeer gaven aende vrienden upt/als wel ghetupgeniſſen watſe voor Mannen zijn. Eu. Veel eer heb ick u dubbelde danck te weten. Eerſtelijck/ Dat ghy onſe gheringhe toeruſting ten beſten neemt. Daer na dat ghy met geleerde en Godvruchtighe redenen mijn G
hert en gemoed verquickt hebt. Ick en weet niet hoe ick u eerlijck ghenoegh ſal laten vertrecken; ſeecker ick ſal u laten gaen dat ick bekennen moet dat ick beter ende gheleerder gewoorden ben. Ick weet dat ghy gheen groote ſin en hebt in pijpen/of gecken / ende noch veel min in dobbelen en tupſſchen. Daerom belieft het u / ſoo laet ons noch een uyrken
door-brenghen in't bekijcken van d'an- H
dere wonderen mijns Koningh-lijcken hofs. Ti. Dat ſouden wy van u begheert hebben. Eu. By een belover van goedt gheloove en behoeftmen geen maner. Dit Somer-hof acht ick dat ghy nu ghenoegh bekeken hebt. 't Heeft vriederley uptſicht / ende werwaerts dat ghy u ooghen ſlaet / ſoo komt u de ſeer aengename groente der hovē voor.
Met deſe ramen / ſoo't u goedt duncht / I
machmen de lucht bupten ſlupten / ſooſe om de nevelen of winden u niet wel aen en ſtaet: Men magh ock met die dicke val-deuren van buptē daer voor te doen ende met de dunne van binnen de Son bupten ſlupten / ſoo de hitte te groot is. Als ick hier mijn Maeltijdt houd / ſoo duncht my dat ick in't Hof ende niet te huys en ete. Want ock de groene Man-
den hebbē bloemkens in haer geſpreyd/ K
ende de Schilderije is ſeer hubſch. Hier houdt Chriſtus zijn leſte Avondt-mael met zijn uptverkoren Apoſtelen. Ende hier vierd Herodes ſijn geboorten-dagh met een moordadighe Maeltijdt. Hier eet die Euangeliſchen Rijcke-man leckerlijck/ daer hy korts ter Hellen dalen moet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A moet. Ende Lazarus wort van zijn deur gedrevē/die stracx in Abrahams schoot ontfangen sal worden. Ti. Dese Schilderije en kennen wy niet wel. Eu. t'Is Cleopatra die met Antonio kampt wie overdadigher kan zijn : Nu drinckt se een Peerle op/ en heeft de handt aen een ander om die oock af te trecken. Hier vechten de Lapithen, de kloecke rijders in Thessalien. Hier steeckt de droncken
B Alexander de Groote zijnen Vriendt Clitum met een spies door. Dese exempelen leeren ons nuchteren te wesen over Tafel / ende van dronckenschap ende overdaed te wachten. Laet ons nu tot mijn Librye gaen / die wel niet met vele maer nochtans uytghelesene boecken gestoffeert is. Ti. Dese plaetse schijnt heel wat Godlijcks te vertoonen / soo blincken hier alle dingen. Eu. Hier siet ghy
C 't voornaemste deel vā mijn rijckdom en goederen. Want over Tafel en hebt ghy niet dan Glasen ende Tinne-vaten ghesien / oock en heb ick in mijn gantsche Huys niet eenen Silveren Beecker/ behalven een die verguldt is/ den welcken ick om de Liefde des genen/diese my geschoncken heeft/ sorg-vuldelijck beware. Dese hangende Bolle steldt ons de gantsche Wereld voor ooghen. Hier aen
D de wanden is elck land wat grooter afgheschildert. Aen d'ander wanden siet ghy de patronen vande uytnemēste aucteuren. Want alle en kanmense niet schilderen. Christus heeft de eerste plaets/ sittende op den bergh met een uytghestreckte hand. De Vader staet over zijn hoofd/ segghende : Hoort Jesum. De Heylighe Gheest met uytgespreyde vleugelen in een groot licht ontfanght hem.
E Ti. Voorwaer 'tis een werck / al haddet Appelles de beste Schilder gemaect / Eu. By dese Boeck-kas heb ick een kleyn studoor ghemaeckt : Doch fraey/ 'twelck als men dit bord wech doet ons een vuyster thoont/om by te warmen/so ghy koud hebt. Over Somer schijnt de Wand dicht eñ heel te wesen. Ti. Hier schijnen alle dinghen vol edel-ghesteenten te wesen. Oock isser een wonder lieflijcke reuck. Eu. Ick arbeyd voornamelijck daer toe / dattet huys suyver ende net zy/en wel ruycke. Eñ beyde maghmen het om een kleyntjen hebben. De Librije heeft oock een hangende wandel-plaetse of galerije / die zijn uytsicht heeft in't Hof / en hier is een Capellekē aen vast. Ti. In dese plaets soud God woonen. Eu. Laet ons nu G
na die drie galerijen gaen / die over die ghene hangen/ die ghy ghesien hebt dat haer uytsien hebbē nae't hof aen't huys. In desen bovenste maghmen nae beyde uytkijcken/maer door vensteren diemen toesluyten magh/ voornaemlijck in dese Wanden / die niet na 'tbinnenste hof toe en sien / op dattet huys minder perijckel hebbe. Hier aen de slinckerhant/om datter meer lichts is / ende minder vensteren inde Wand/ so is op een rije achtervolghens het heele leven Jesu afgeschildert so alst van de vier Euangelisten is beschreven / vry tot dat de H. Geest gesonden wierd ende de Apostelen op den Pinxterdagh de eerste predicatie deden. Daer zijn oock de namen der plaetsen by geteeckent/op dat de toesiender soude wetē/by wat meyr/of op wat bergh dat tet gebeurt is. Oock zijnder opschriften I
by ghedaen / die met weynich woorden de gantsche saeck in't korte begrijpen / als voor exempel daer Jesus seyd: Ick wil word gereynigt. Mat. 9. Daer staen tegen over de figuren/ ende voorseggingen des ouden Testaments/ voornamelijck uyt de Propheten ende Psalmen / die niet anders in en houden dan Christi leven/eñ der Apostelen/met ander woorden verhaelt. Hier wandel ick altemets K
koutende by my selfs / en metter herten aenschouwende dien onuytsprekelijcken raedt Godts/ waermede hy door zijne[illegible] Soon het menschlijcke ghestachte h[illegible] weder willen oprechten. Somtijts [illegible] mijn huysvrouw my gheselschap, of e[illegible] seker vriend/die in Godlijcke saken ver-

D 2 maken

A maken heeft. Ti. Wien ſoud konnen verdrieten in dit huys te zijn? Eu. Niemandt/ die gheleert heeft op zijn ſelfs te woonen. Aende bovē kant vande Schilderij / als buyten ordre / zijn de hooſden der Pauſen met hare Titulen gheſtelt. Daer tegens over de hooſdē der Keyſeren / om de Hiſtorie daer by te ghedencken: op beyde de bochten kijckt een hangende ſlaep-kamer upt/ daermen onder
B tuſſchen ruſten mach/ende kijcken na de boomgaerd/eñ onſe vogelkens. Hier in't uperſte hoecken van onſe weyd ſiet ghy een ander huyſken/daer wy by de ſomer altemet eten/ende daermen gheneeſt/die by avonture upt onſe huysgeſin kranck werdt / aen een voorſt ſpruytende ſiecktе. Ti. Sommighe ſegghen datmen ſoodanighe ſiechten niet en moet vlieden. Eu. Waerom ſchuwenſe dan de kuyle oft
C 'tvenijn? vreeſen ſy dat te min om dat ſy 't ſien? Men ſiet het vergift van een Baſiliſcus mede niet / 't welck hy door zijn ooghen aenblaeſt. Doch als het de noodt ſoude eyſchē/en ſoude ick my niet ontſiē voor mijn bloedt-vrienden mijn leven te waghen. Maer ſonder gewichtige oorſaeck 't perijckel aen te gaen / acht ick vermetenheydt te weſen: en anderen in levens perijckel te brengen / wreetheyd.
D Noch zijnder meer andere dinghen heel geneuglijck om ſien: die ſal ick mijn wijf bevelen u te toonen. Blijft hier al waert heele drie dagen/ende houd dit huys terwijl voor u eygen. Verluſtight u ooghen en herten. Want ick moet om eenighe ſaken in ander weghen zijn. Ick moet rijden in eenige dorpen hier ontrent. Ti. Om ghelt te halen? Eu. Om ghelts wil en ſoud' ick van ſulcke vrienden niet trecken. Ti. Misſchien ſult ghy erghens upt jagen trecken. Eu. Ja upt E
jagen ſal ick trecken: maer na geen wilde ſwijnen of herten. Ti. Waer nadan? Eu. Ick ſal't u ſegghen. Daer leyd een goedt vrient in een Dorp totter doodt toe kranck. Want de Doctor heeft gheen moed totte beterſchap zijns lijfs: en ick heb noch meerder vreeſ voor zijn ziel: Want my duncht dat hy niet wel gheſtelt is om te ſterven ghelijck het een
Chriſten toebehoort/deſen man moet ick F
ſoecken te vermaenen / op dat het wel met hem mach afloopen/'t ſy dat hy ſterve/of wederom betere. In't tweede Dorp is een heftige twiſt ontſtaen tuſſchen twee mannen/ die wel niet quaedt en zijn / maer nochtans haer eynd al te vaſt houden. En iſt nu datter een quader onder komt datſe verbitteren / ſoo vreeſ ick datter noch veel meer in dien twiſt moghten gheraecken en elckander G
haet draghen. Ick ſal dan mijn uperſte beſt doē/dat ickſe weder goede vrienden maecke. Want ick ben haer beyde een oud vriendt. Dat is nu 't gheen da ick jaghe. Iſt nu dat deſe jacht na mijn ſin afloopt / ſoo willen wy met malkanderen Victorij ſinghen. Ti. Dat is een deghelijcke jacht. Wy wenſchen dat niet Delia of Diana de Goddinne des
jachts: maer Chriſtus de rechte Godt H
des jachts u voorſpoed gheve. Eu. Deſen roof had ick liever/ dan dat my twee duyſent Ducaten te erf vielen. Ti. Sult ghy haeſt weder keeren? Eu. Als ick alles onderſtaen ſal hebben. Derhalven en kan ick u geen ſeker tijdt ſtellen. Ghy daet-en-tuſſchen bruyckt en geniet mijn goederen/offe u eygen waerē/en hier mede adieu. Ti. De Heere Jeſus wil u gheluckijck heen ende wederom leyden.

Eynde vande Gheeſtelijcke Maeltijdt.

Convi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Convivium Sobrium,

Dat is:

't Sober Gast-mael/

Ofte;

Hoven sonder Brood.

Albertus, Bartholinus, Carolus, Dionysius, Æmilius, Franciscus, Gyrardus, Hironymus, Iacobus, Laurentius.

Albertus.

A HEBT ghy opt u leven yet geneuchlijckers ghesien dan dese Thuyn? Ick denck nauw datter in de geluckige Eylanden yet gheluckighers is. Ca. Voorwaer my dunckt dat ick het Paradijs sie / daer B Godt Adam tot een bewaerder eñ bouwer overghestelt had. Dio. Hier soud jae Nestor of Priamus weder konnen jong werden. Fr. Jae een doode weder levend werdē. Ick soud noch geern tot u onmatighe lof wat by doen / soo ick konde. Hie. Voorwaer 't behaeght ons alles wonderbaerlijck. Ia. Wy behooren dit hof wel eens te begieten. La. Dat heeft onsen Jacob recht. Alb. Met C sulcke heylighdomen is dit hof eertijdts inghewijet. Maer weet dat hier niet met allen is / daer van ick u het ondermetten kan voor setten/ dan een droncxkē sonder wijn/ een slaetjen sonder sout/ edick eñ olye: ja daer is niet een druppelken wijns/dan 't geen dat dese put voort brengt. Oock en isser geen brood/ of beker: en 'tis nu de tijd van 'tjaer/'t welck D de ooghen meer voedt dan de buyck. Ba. Maer ghy hebt wel een Ticktackbord/ ghy hebt oock bollen met te schieten / laet ons dit hof met spelen wijen/ soo wy 't met gheen Maeltijd moghen doen. Alb. Aengesien wy sulcke hubsche Quanten hier by een gekomen zijn/ soo heb ick wat dat ghy mijns achtens/ wel een spel of maeltijd noemen meugt/ en veel heerlijker om dit hof in te wijen/ E Ca. Wat toch? Alb. Elck breng zijn ghelagh by/soo sal ons geen lecker noch lieflijcken Maeltijd ontbreken. Æm. Wat sullen wy by brengen/ die hier met ledige handen gekomē zijn. Alb. Segt ghy ledigh / die soo veel goederen in u boesem draeght. Fr. Wy verwachten wat ghy daer mede segghen wilt. Alb. Laet elck voor den dagh brenghen wat hy fraeys dese weke gelesen heeft. Gy. F Ghy vermaent dat wel: Want daer is niet heerlijckers dan dusdanighe maeltijden/of yet weerdighers voor u onsen Weerd / of voor dese plaetse. Begin slechs/wy sullen al tsamen u volgen a onsen raedt-gever ende Capiteyn. Alb. Dat wil ick niet af-slaen / indien ghy 't

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A soo goed vindt. Van daegh heeft my hertelijck verheught soo Chzistelijcken Spzeuck in een on-Chzisten mensch. Want Phocion, Wiens ghelijck van heyligheydt nauwlijckx t'Athenen te vinden was / nochdie't ghemeene best meer vozderde als hy dooz nijdigheydt veroozdeelt was / ende het fenijn soud dzincken / ghevzaeght zijnde van zijn vzienden / wat hy noch wilde datmen
B sijn kinderen soud bevelen? antwoozde / datse dit onghelijck (hem aenghedaen) nimmermeer en wilden gedencken. Bar. 't Exempel van sulcke uptnemende lijdsaemheyd en soudmen naulijcx ten hupdigen daghe onder de Preke-broers ende Minder-broers vinden. Daerom sal ick een ghelijck exempel verhalen / nadien ick geen even groot vermagh. Aristides was Phocion seer ghelijck / van zeden
C seer opzecht / soo dat hem de ghemeene man de toe-naem van rechtveerdighe gaf. Om de benijdingh deses toenaems / is die man die seer veel goeds aen't ghemeene best ghedaen had / dooz't lot werpen des volcx geboden de Stadt te ruymen. Als hy nu verstond dattet volck nergens anders om verstoozt was / dan om sijn toe-naem van de Rechtveerdige / daer hy andersins altijdt had bevonden
D dat sijn saeck wel had ghestaen / so heeft hy't oozdeel goeds moeds opgenomen. In sijn Ballinghschap van de vzienden gevzaeght / wat hy die seer ondanckbare stadt wenschte? antwoozde / Niet anders dan soo grooten voorspoed van regeeringhe, datse om Aristides nimmermeer behoeven te dencken. Ca. 'Tis wonder dat de Chzistenen haer niet en schamen / datse om een klepn ongheljck telkens
E seer gram werden / en poogen haer'tzy met recht of onrecht daer over te wzeken. Socratis gantsche leven dunckt my niet anders te wesen dan een Spieghel [illegible] matighheydt ende verdzaeghsaemheydt. Dach om mede wat tot het ge[illegible]te gheven / sal ick een exempel verhalen / dat my vooz alle anderen best aen
staet. Als dese Socrates eens over straet F gingh / soo sloegh hem een boef aen zijn wangh: 't welck als hy stil swijghende verdzoegh / soo hebben sommighe vzienden hem aenghepozt om dat te wzeken. Maer hy sepd: Wat sal ick hem doen die my ghesslaghen heeft? Sy sepden: Roept hem vooz 't recht. 'Tis om te lachen / sepdt hy / want of my een Ezel met zijn poot ghesslaghen had, soud ick dan naer u aenraden den Ezel voor recht roepen? Ge- G
vende daermede te kennen dat een godloos boef niet beter dan een Ezel is: en dat hy seer klepn-moedigh is / die de smaed van een dul mensch niet en magh verdzagen / welck hy van een onvernuftigh Dier soud verdzagen. Dyo. Men vind so veel exempelen niet van verdzaegsaemheydt inde Roomsche Jaer-boecken / noch oock soo heerlijck. Want ick
mepn / niet dat die van verdzaeghsaem- H
heyd grootelijcx te pzijsen is / die d'overwonnenen verschoont / en de stoute bekrijght. Nochtans acht ick het weerdigh te verhalen / dat d'oude Cato, e Lentulus hem in't aensicht ghespogh..n ende bequilt had / niet anders heeft geantwoozd dan: Ick heb nu voortaen reden, om die te antwoorden, die segghen dat ghy geen mond en hebt. † Al. D'een
heeft hier in en d'ander in wat anders I
behaghen. My staet onder alle de heerlijcke spzeucken Diogenis, gheene beter aen / dan als hem eender vzaegde / hoe hy hem aldermeest aen zijnen Vpand soude mogen wzeecken? dat hy antwoozde / So ghy u selven draegt als een seer vroom en eerlijck Man betaemt. My verwondert seer / wat God dat sulcke ghedachten den Heydenen heeft ingegeven. My
dunckt oock dat Aristotelis segghen met K
Pauli leeringhe wel over een komt / die welcke van eener gevzaeght zijnde wat

† By de Latijnen seydtmen, dat die gheen mond hebbē, die gantsch geene schaemte en hebben. en kan dese schimp twees sins verstaen worden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A pꝛofyt hem zyne Philoſophie dede? Dat ick, antwoꝛde hy / van ſelfs onbedwongen doen ſal, dat de meeſte door bedwang van wetten doen. Want d'Apoſtel Paulus leert oock / dat die mette Chꝛiſtelycke Liefde in-ghenomen zyn / de wet niet en zyn onder-woꝛpen / en datſe van ſelf meer doen / dan de wet / dooꝛ vꝛeeſe van ſtraffe / haer ſoude dwinghen te doen. Fra. Als de Joden teghens Chriſtum
B murmureerden / van dat hy oock taefelghemeenſchap hielde mette Publicanen en Sondaren / ſoo heeft hy geantwoꝛt / dat de gheſonde gheen Medecijn-meeſter van nooden hadden, maer de krancke. 'Een verſcheelt hier van niet vele 'tghene Phocion by Plutarchum ſegt / die welcke als hy beriſpt wierde van dat hy een bvos Godloos boef in't recht hadde vooꝛghеſtaen / heeft ſoo wel gheneughlyck als goedertieren geantwoꝛd. Een
C goed man en heeft ſoodanighe beſchermінghe niet van noode. Gry. Ey! dat is een exempel der Chꝛiſtelycke goedthepdt / nae 't vooꝛſchꝛift des eeuwighen Vaders / dat men bepde Vꝛomen en onvꝛomen / ſoo veel goedts doet / als men kan / die welcke zyn Son niet alleen laet ſchynen over den Godvꝛuchtigen / maer ooc over den Godlooſen. Maer 't exem-
D pel van verdꝛaegſaemhepdis miſſchien meer te verwonderen in een Coningh. Als Democharcs de neve Demoſthenis van weghen d'Athenienſers vooꝛ Ambaſſadeur aen Philippns den Coningh van Macedonien geſonden was / en had verwoꝛven dat hy wilde; ſoo iſt / dat / als hy vanden Coningh oꝛlof nam / en dat die hem beleefdelyck vꝛaeghde / of hy noch wat meer wilde? Democharcs ſep-
E de / Dat ghy u ſelven verhangt. Deſe uptberſtende wooꝛden gaven zyn haet te kennen / en nochtans was hy Coningh / en die hem deught ghedaen had / teghen den welcken hy ſoo ſpytigh uptvoer / en noch evenwel ontſtak hy niet in tooꝛne / alleenlyck hem keerende tot zyn Amptlupden / ſeyd hy: Boodſchapt dit het volck van Athenen, en laetſe oordeelen na kenF nis van ſaken, wie ſy van ons beyden beter achte of my die dit met ghedult heb ghehoort, of deſen haren Ambaſſaet, die dit gheſproken heeft. Want men moet niet te ſeer nae een goed gerucht ſtaen / midts die van ſelfs op de Deughd volght / gelyck een quaedt gherucht de ondeught doet. Ghy verwondert u over deſe mannen: en my behaeght het meyſken van
G Laconia, 't welck alſt in't openbaer verkocht werde / ſoo quam daer een by haer die gheld vooꝛ haer had gheboden / ſeghende / wel ſoo ick u kocht / ſoud ghy oock willen deugen? Sy antwoꝛd / Ja, al en kocht ghy my niet: Te kennen ghevende dat ſy om niemands gunſt vꝛoom wilde zyn / maer upt haer ſelfs de deugd nae ſpeuren / om de deughd ſelve / om dat de deughd haer ſelven loont. La. Dat
H ſpꝛack het meyſken als een man. Maer het duncht my een upt-ſtekend exempel van ſtantvaſtighepd teghen allerley geluck dat ons aenlacht / dat Philippus de Coning van Macedonien / als hem drie upt-nemende vooꝛſpoeden / op eenen ſelfden dagh / wierden gheboodſchapt / naemelyc dat hy in de Olympiſche ſpeelen / den pꝛys hadde ghewonnen / en dat zyn Veldheer Parmenio de Dardanen in den
I ſlagh hadde overwonnen / en dat zyn hupſvꝛouw Olympia hem een jonghe Sone hadde ghebaert / hy zyne handen te ſamen heeft gheſlaghen en ghebeden / dat Godt doch ſulcke groote vooꝛſpoedt met een kleyn gheluck wilde verſoeten. Alb. Hupden-daeghs is geen ſoo groote vooꝛſpoed wiens benyдinge pemand vꝛeeſt: jae ſy beroemen haer daer van / als ſy pet ghelucks hebben / even gelyck
K of Nemeſis, de wꝛaerk-goddinne / heel blind en doof ware. Iſt dat u dit onder-metten behaeght / ſoo ſal u dit hofken die ſelve vooꝛ-ſtellen ſoo dickwilgs als ghy't begeert / welcken ghy met deſe niet min geneughlyckе als pꝛofyteliyc) t'ſamen-ſpꝛekinge ingewyet hebt. Ja. Vooꝛwaer Apitius en had ons geen lec-

kierder

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A kerder ghebraedt moghen voorghestelt hebben. Daerom sult ghy ons menighmael verwachten/ alleenlijck nemet ten besten dat wy nu by-ghebracht hebben/ niet dat weerdigh was voor u te hooren / maer 'tgheen ons sonder voor-bedenckingh inde sin is ghekomen. Als wy ons bedacht hebben/ sullen wy wat leckerders voort-brenghen. Alb. Soo veel t'aenghenamer sult ghy wesen. B

Eynde vande tweede tsamen-sprekinghe.

Militis & Carthusiani,

Ofte de III. T'samen-spraeck

Tusschen een

Kryghs-man en Carthusianer Monick.

Krijghs-man.

A Wt ghegroet mijn lieve Medeghesel. Carth. Zijt ghy ook gegroet mijn alderliefste duytsche Broeder. Kry. Ick en ken u naulijcx. Carth. Ben ick dan in twee jaren soo seer veroud? Kryg. Neen: maer B u gheschoren krupn/ en u vreemde kleederen/ maket dat ghy my eenigh seltsaem dier schijnt te wesen. Carth. Hoe soo? soud ghy u huys-vrou niet kennen/ so sy u te ghemoet quame met nieuwe brave kleederen? Krygh. Gheen sins/ so sy aldus opghepronckt voor den dagh quame. Carth. Maer ick en ken u oock naulijcks / die niet alleen van kleederen C verandert zijt/ maer ook van gedaente en van wesen: Ey lieve! met hoe vele [illegible]wen zijt ghy doch wel afgeschildert? [illegible] gheen voghel verandert alsoo syn pluymen / ende daerboven zijn alle dingen soo ghesneden en ghehackelt/ datter gantsch niet de nature of ghemeene maniere ghelijck is/ siet het voorhooft ghescheuren / de baert half afgheschoren / de knevels soo trots/ ja sulcken kael-beck / hier ende daer een hayr uytsteeckende / dattet by na een rechte Katten-baert sou ghelijcken / noch heeft een lidt-teken alleen u aenghesicht so bedoruen/ dat ghy den gheletterden Samius ghelijckt/ waer van noch het geneuglijck spreeckwoord D is. * Krygh. Soo behoortmen uyt den krijg weder te keeren/ maer waren hier so wepnich goede Medecijns? Carth. Waerom? Kryghs. Om dat ghy u niet eerst van de kap liet snijden/ eer ghy u so onvoorsichtelijc in de slavernije wierpt. Car. Dunckt u dat ick so sot geworden ben? Kryghs. O jae/ wat was het van E

* *Samius* wierde uyt de slaven in de Raed ghekoren, welck met een brand-merck ghetekent was, en daerom door boerte ghelettert ghenoemt. F

noodt/

A nood/ dat ghy voor u rechte tijd begraven worst / dewijl ghy ghenoeghsaem hebt / waermede ghy u leven in dese werelt ghemackelijck kont overbrengen. Cart. Wat! duncht u dan niet dat ick in de werelt leve? Kryghs. Neen: by pots velten. Carth. Waerom? Krygh. Om dat het u niet en is geoorloft te wandelen/waer ghy wilt/want in dees plaets zijt ghy/als in een Vogel-kou/besloten/
B en boven dat/hebdy u geschoten krupn / u onghewoon en seltsaem kleed / u eensaemhept/altijd visch-etende: so dat ick my by-na verwonder / dat ghy self niet in een visch verandert. Carth. Soo de Menschen veranderen in 'tgene sy eten / soo most ghy al over langh in een Vercken verandert zijn/om dat ghy so gaern plaght Ham te eten. Kryghs. Ick twijfel niet of ghy hebt u al langh in u me-
C ningh bedroghen ghevonden/dewijl ick wepnigh vind die gheen spa-berou en hebben. Carth. Maer dat ghebeurt die gene / die sich als onbedacht van boven neder in de put storten/maer ick ben allencxkens en welbedacht daer toe gekomen / eerstelijck my selfs ondersoeckende / ende de maniere van dit leven naerstigh door-snuffelende: Ick ben nu al 28. Jaren/in welck ouderdom een pe-
D der wel behoorde zijn vijf sinnen te hebben. Wat nu de plaets aengaet/ghy zijt ook in een nauwe plaets besloten / soo ghy de groote eñ wijde van de gantsche werelt overweegt / noch daer en is niet aengelegē/hoe groot de plaets zy/alsser maer niet gbreeckt dat tot het gemacklijck leven behoort: Daer zijn wel veel/ die selden of nimmermeer upt de stadt gaen/daer in sy geboren zijn/den welckē
E so 'thun verboden word om upt te gaen/ 'tsoud haer verdrietē haer in te blijven/ ja soudē liever de stadt verlaten/alst gebodt gehoorsamen. Dees verkeerde genegenthedē zijn gemeen onder den menschen/maer ick heb die al overwonnen: Ick beeld my in dat hier de gansche werelt is eñ dese Tafel of Caerte toont my den gantschen Aerd-bodem / den welc- F
ken ick met mijn ghedachten geneughlijcker en sekerder deurwandel / als die ghene die daer varen om nieuwe eylanden te soecken. Kryghs. Hier seght ghy bykans de waerhept. Carth. De krupn en kont ghy niet laster en/die selve word al willens om 'tgemack ghescholden / en so veel alleen de scheeringh belanght/zy maeckt het hooft supverder of moghelijck ghesonder. Veel Patricy of oude ge- G
slachten te Venetien / scheeren ook het gantsche hooft / en wat is doch in het kleed/dat u so vreemd en seltsaem dunct: word het lichaem daermede niet bedeckt? Het kleed sal om tweederley nuttighedt ghedraghen worden / als om hitte en koude te weder staen / ende om te bedecken / 't ghene de schaemte en eerbaerhept gebied te verberg en/en brengt dit kleed ook dees nuttighedt niet me- H
de? Ick achte dat u de verwe mishaegt; maer wat verwe betaemt doch meer den Chrystenen als dese/die een pegelijck inden doop gegeven is? 't is ook tot u ghesepdt / neemt het witte kleedt. Dit kleed vermaent my/ wat ick indē Doop belooft heb/namelijck/om my ghestadelijck in alle onnooselhepdt en eenvoudichepd te bevlijtighen. Voorder/so ghy de eensaemhepdt noemt/een af-schepdingh I
vande menschen/ dat en is ons exempel of voordaet niet/noch wy zijnder gheen instelders van / maer de oude Prophe-ten / ook de Heydensche Philosophen en voorts alle Menschen van goed en redelijck verstand. Jae self de Poëten/ Astrologen/ of die tot soodanighen saecken lust hebben / so dickmaels als sy pet meer als ghemeen/willen aenvanghen/ ghebruycken zy daer toe altijdt een af- K
schepdingh. Ende waerom noemt ghy doch dit een eensaemhept? Eens speculen vrients koutinghe verdrijft al't verdriet der eensaemhepdt. Ick hebbe hier meer als sesthien spits-broeders v- allerley soorte/ eñ hier-en-boven be- ecken my myne vrienden meer als ick

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A wel somtijts begeer/of alst wel noodigh is/dunckt het u dan noch dat ick in eensaemheydt leve? Krygs. Maer 'ten is altijdt niet gheoorloft daer mede te houten. Carth. 'Ten verepscht oock altijd niet/maer de t'samen-houtinge valt dan gheneuchlijcker/ alsse somtijds wat gespeent is/ even als eene kleyne afhoudingh van wellust/ den wellust vermeerdert. Kryg. Ghy begrijpt dat niet seer
B qualijck/ want het vleesch smaeckt my te Paesschen oock veel beter als de vasten voorby is. Carth. Ondertusschen nochtans als ick meest schijne eensaem te zijn/ heb ick gheen ghebreck van soete ende vermakelijcke medegesellen/ ja veel lieflijcker en aenghenamer alst ghemeen Jan Rap ende zijn maet. Krygs. Waer zijn sy doch? Car. Siet ghy dit Euangelij-boeck wel/in dit boeck spreeckt met
C my de alderberedenste Reys-broeder/die voortijdts met de Jongeren naer Emaus reysende / haer gheensins de moeplijckheyt des weghs dede ghevoelen / maer smaeckten en gevoelden den lieflijckisten brandt des herten / met openen monde nae sijn soete woorden snackende : in dit boeck kout Paulus met my/ in't selfde Esaias end'andere Propheté. Hier spreect die soete en lieflijcke Chrysostomus met
D my / hier Basilius, hier Augustinus, hier Hieronimus, daer Cyprianus, en voorts andere niet min gheleerde als welsprekende Leeraren. Weet ghy eenige sulcke aenghename ende lieflijcke Praters/ die hier by zijn te gelijcken:en in sulck gesel-schap (dat ick altijdt by my heb) meent ghy dat daer een weersin totte eensaemheyt soud konnen komen? Krygs. 't Is voor my / als voor een doof-mans deur
E geklopt. Carth. Nu wat isser doch aen ghelegen waermede dit lichaem gespijst word/daer 't doch so wepnigh van doen heeft / als wy nae de nature leven : wie doch van ons beyden is frisscher en wel
.estelder/ghy die daer Patrijsen/Fap-
-en / en Kapoenen eet / of ick die van
Visch leve? Kryg. So ghy een wijf had/ gelijck ick doe/ ghy soud so veel
F niet hebben. Carth. En daerom helpt my alle spijs hoe slecht en sober die mach wesen. Krygs. En onder-tusschen voert ghy een Joodsch leven. Carth Al soetjens. Indien wy het Chrijstelijck leven niet hebben / ten minsten pooghen wy / om dat te hebben. Krygs. Ja in kleederen/ in spijse/ in ghebeden/ende in andere ceremonien stelt ghy u betrouwen/
G ondertusschen de naerstighepdt van het Godsalige Euangelische leven versupmende. Carth. Wat andere doen/ daer van kan ick niet oordeelen / ick betrouw op dese dinghen gheensins/ schrijve die oock niet toe / maer stelle in de superhept des gemoets en in Iesu Christo mijn vast vertrouwen. Krygs. Waerom onderhoud ghyse dan? Carth. Om dat ick vrede met mijn broederen heb/op dat
H ick in geenen deele pemandt aenstoot gheve / want ick en begheer om de kleyne beuselinghen niemant te ergeren / daer niet aen gelegen is/ om die te onderhouden : ende wy zijn noch menschen/Godt gheef oock met wat kleed wy bekleedet zijn. Der alderkleynster dingen gelijcheydt/bevestight de eendracht / oock der algeringhster dingen ongelijckheyt verstoort den vrede. Noch de ghescho-zen krupn / noch het kleedt maecken my by
I Godt niet aengenamer. Doch wat soud 'tghemeen volck segghen / soo ick mede 'thaer liedt langh wassen / of uw' kleedt aen dede? Ick heb u rekenschap van mijn doen ghegeven/nu bid ick/dat ghy my oock wilt reden gheven / eñ met een segghen waer al de goede Doctoren gebleven zijn / als ghy verlatende u soete jonghe vrouken en lieve kinderkens in
K den krijgh ginght loopen / om een ghering loon ghehuurt zijnde/ om een deel arme menschen doot te slaen/ en dat in u lijfs gevaer? Voorwaer ghy en had geen padde-stoelen voor / noch Heul-vollen/ maer trotse gewapende Mannen. Welc van beyde acht ghy de ongheluckighste te zijn / die ghene / die om een kleyn

loon

A loon gehuurt zynde / een Christen (van wien hy nopt en is beschadight) doodt slaet/of die ghene die lyf en ziel in't eeuwighe verderven werpt? Krygs. 't Is geoorloft zijn vpand doot te slaen. Car. Ja misschien soo hy u Vaderland wilde overvallen ende overweldigen: als dan kan 't Godsaligh schynen te vechten / voor Wijf en kinderen / voor ouderen en vrienden / voor 't Vaderland eñ Religie
B eñ voor de gemeene rust. Wat gaet dit u gehuurde krygh aen? Ick en soud (so ghy in den krygh dood bleeft) niet een boon voor u ziel geven. Krysg. Neen? Car. Neen / soo moet my Godt helpen: Dan welck van beyde houdt ghy strafser / een vroom Man te ghehoorsamen den welcken wy Prior noemen / die ons roept totte Gebeden / totter lesen der H. Schrifture / totte heylsame leere / om
C Gode lof te singhen / of eenen wyeeden overste of Capitepn onderdanig/te zijn die u dickwils in sware nacht-repsen hier en daer gebied te trecken waer hen lust en ghelieft / daer ghy in't geraes en gedonder van't geschut moet staen/ dat u de blauwe boonen om de oozen vliegen: die u beveelt te staen / daer ghy het spits moet af bijten / het zy om doodt te slaen/ of doot geslagen te worden. Kry.
D Ghy vertelt het so quaet niet/of tis noch veel quader. Carth. En so ick eenighsins van de insettingh deser Discipline moght afreden / myn straf is een soete vermaning/of yet dat licht om doen is: maer so ghy yet teghen de krygh-rechten misdoet/ghy moet terstond hangen/ of naeckt door de gevelde spiessen dansen: maer den hals af te slaen / dat is noch een groote genade. Krygs. Ick en
E kan de waerheyt niet tegen staen. Car. Nu u kleederen wijsen genoegh uyt/dat ghy niet veel gelts weder thuys brengt. Krygs. Ghelt? dat heb ick in langh niet een penning heer gheweest / ja heb noch veel ander lieden ghelt op-gesnapt/ende home nu tot u dat ghy my doch een teerpenning by 't lyf set. Cart. Wilde God!
dat ghy hier waert gekomen doen ghy F
in dien heylooseu / schelmschen krygh liept: maer van waer komt ghy so kael als een gepluckte vinck voor den dagh? Krygs. Vraeght ghy van waer? al wat ick van myne gagie of soldie / of buyt / plonderingh / kerck-rooverije / dieverije &c. kreeg / dat lapte ick al met dobbelen/spelen / en hoere-jaghen door de billen. Cart. O ghy ellendige Mensch! onder-tusschen schepdt ghy u van u lieve G
Hupf-vrouw (om wiens wille men Vader en moeder moet verlatē) en laet haer bedroest met haer onnooselе kinderkens te huys sitten / en midlertijdt leeft ghy in sulcken ellend ende boosheyt. Krygs. Ick en gheveeld het quaed niet/ om dat ick in't selve soo veel mede-ghesellen had. Carth. Ick vreese dat u Hupsvrou u niet sal kennen. Kryg. Hoe soo? Cart. Om dat de lidt-teeckens u so nieu- H
lyeken tronie gheschildert hebben/maer wat een klove hebt ghy in 't voorhooft? 'tschynt datter een been upt u kop ghetrockē is. Kry. Ja wist ghy de oorsaec daer van / ghy soud u over dit lidt-teken verwonderen / ende my noch geluck toe wenschen. Cart. Waerom doch? Kry. 't En verschilde niet veel/ of ick hadde by na om hals geraeckt. Car. Wat wasser doch inde wegh? Kry. Eener zijn stalen I
boge spannende / is in stucken gebrokē/ 't stuc in myn voorhooft springende. Car. Aen u wange hebt ghy ook een tepcken langer als een palm van de hand. Kryg. Die wond heb ick in't vechten ghekregen. Cart. In den krygh? Kryg. Neen/ onder 't dobbelen en spelen worden wy on-eenigh. Carth. Nu sie ick daer in u kin/ick en weet niet/wat Carbonckels. Kryg. Dat heeft niet te bedieden. Car. K
Ick ben van gevoelen dat het een ingetrockē schorft is/datmen de Spaensche pocken heet. Kry. Ghy slaet den nagel recht op 't hooft/ick ben dziemalen daer van doot-sieck geweest. Carth. Hoe? ghy aen dese ramp gheraeckt / dat [illegible] als een Beste-baer van negentigh ja-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ren/of als een krom-rught Maeyer/ of
ghelijck een Jan-Lende-lam hier aen
komt treden? Kryghs. De kranckheyd
heeft de senuwen so te samen getrocken.
Carth. En zijt ghy hier niet wonderlijck
herschept en verandert / te voren waert
ghy een Kupter/nu zijt ghy upt een Cen-
taurus of Kupter een half kruppende dier
geworden. Kryghs. Ten is geen won-
der / dan soo loopt de teerlingh in den
B krijgh. Carth. Jae dit is de sothepdt
van u verstand : wat voor een bupt sult
ghy u hupsvrou en kinderkens t'hups
brenghen? Laserij? want de schorsthepd
is anders niet dan een aert vande Me-
laetsheydt; en dat het niet soo seer ghe-
schout wort/dat komt alleen/om dat het
veel lieden gemeen is/voornamelijck den
adel / en daerom behoortmen die dies te
meer te schouwen : nu sult ghy desen
C buplen ramp aenwrijven/ die u behoor-
den de alderliefste ende aengenaemste te
wesen / en selve sult ghy al u leven een
stinckend dood lichaem om dragen. Kry.
Ich bid u (goede broeder) dat ghy op
houdt/ 'tis quaet ghenoeg of ghy daer D
schoon met my niet om ginght lijven.
Carth. Wat heb ich doch voor quaet of
ongheval al verhaelt? Die gaen alleen
'tlichaem aen. Maer seght my hoeda-
nighen siel brengt ghy mede? hoe stinc-
kend en schorft is sy/hoe jammerlijck en
ellendigh gewond? Kryghs. Ich breng
sulcken supveren sielken wederom / als
een buplus-vat of als een ghemeen pri-
vaet. Carth. Ich vrees datse noch veel E
leelijcker voor God ende zijne Enghelen
sal stincken. Kryghs. 'Tis nu genoegh
geleden / segt my een wepnich van wat
repf-gelts. Carth. Ich en heb geen gelt /
maer sal by den Prior vernemen / wat
hem sal believen. Kryghs. So daer pet
gegeven wordt/ laet u handen niet gesto-
ten zijn. Nu daer gelt te gheven is wat
maecktmen nu al swarigheyts. Carth.
Wat andere doen/mogen sy selve sien/ so F
veel my aengaet/ich heb geen macht om
te geven of om te nemen/maer van dees
dingē sullen wy na de maeltijd spreken/
nu ist tijt dat wy aendē disch gaen sitten.

Eynde van de derde T'samensprekinghe.

Conju-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Conjugium oft Houwlijck,

Een seer ghenoeghlijcke tsamen-spraecke

Tusschen

Eulalia, *dat is vriendelijcke, ende* Xantippe, *dat is, snapachtighe.*

Eulalia.

A GOeden dagh mijn alderliefste speelnoot. Xan. O oock goeden dagh mijn getrouwe Eulalia, hoe sydy dus moy? Eul. Suldy my altoos schimpende groetē? Xa. Neen seker my dunckt dat ghy moyer zijt dan
B ghy pleeght. Eul. Mijn nieuwe rock maeckt my moghelijck wat aensienlijcker. Xa. Dat wast / ick heb mijn daghen nauwlijcx beter ghesien / ick acht dat het Enghels laecken is. Eul. Alst oock is / maer te Venetien gheverwt. Xa. 'Tis voorwaer sachter als zijde / en siet wat een schoone verw/van waer komt u toch soo heerlijcke vereeringh? Eul. Van waer behoorzen eerlijcke vrou-
C wen wat te ontfanghen / dan van haer mans? Xa. O ghy gheluckighe! die sulcken Bruydegom ghekreghen heeft: Ick woud dat ick liever een boon-schoof ghenomen had/inde plaets dat ick mijn Claes troude. Eul. Hoe so toch kond ghy u alree niet verdraghen? Xa. Ick en sal mijn leven met sulcken bloedt niet over een komen/ siet hoe beroyt ben ick/ dus laet hy my gaen / ick schaem my
D selfs schier aldus op straet te komen/als ick sie hoe dat andere vrouwen zijn uytghestreken/ die veel slechter mannen getrouwt hebben dan ick. Eul. 't Ver- E
ciersel der vrouwen is inde kleederē, niet ghelegen/ noch in ander cieraedt des lichaems / ghelijck als Petrus d'Apostel seydt/ (want ick dat korts inde predicatie gehoort heb) met een reyne eñ suyvere maniere en cieraet des herten. Hoeren maecken haer toe om alle man te behagen/wy zijn ghenoegh gepronckt als wy onse mans behaghen. Xa. Maer hier-en-tusschen gaet hy/die dus karig F
tegens my is/ al 't goed verslampen dat hy met my ghekregen heeft. Eul. Hoe toch? waer mede? Xa. Daer't hem goet mee dunckt/met drincken/ speelen/hoereren. Eul. Hola / spreeckt niet qualijck. Xa. Soo ist nochtans/en als hy dan 's nachts langh genoegh gewacht zijnde/droncken thuys komt/gaet hy de gheheele nacht leggen roncken / altemet leydt hy noch het kalf in't bed op dat ick G
geen meer en segh. Eul. Swijg doch swijgh/ hy schent sijn aengesicht die sijn neus af snijdt/ ghy onteert u selven/als ghy u man onteert. Xa. Ick woud dat ick versonck soud ick niet also lief by een beest / jae by een vercken slapen/dan by sulcken man. Eul. En bekijft ghy hem dan niet als hy 's nachts thuys komt? Xa. Niet weynigh / hy hoort wel dat ick niet stom en ben. Eul. Maer w[illegible] seydt hy daer teghen? Xa. Met den [illegible]sten begint hy seer byster te baeren / en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A meent my alsoo te doen swijghen met roepen. Eul. Wat spel is dat / en is't kijven nopt op slaen upt gekomen? Xa. Eens heeft onse twist aen beyde zijden soo heftigh geweest / dat het niet veel scheelde van't slaen. Eul. Wat spel was dat? Xa. Hy nam een stock inde handt / roepende met groot ghetier / en dreyghde my te dooden. Eul. Vreesde ghy niet? Xa. Ick nam weer een
B driestal inde handt / had hy my een vingher aengheraeckt / hy soud ghevoelt hebben / dat ick oock handen had. Eul. Ho / ho / dat is een nieu fatsoen van een schildt / had ghy gheen spinrock inde plaets van een lancie? Xa. Hy soud wel gevoelt hebben dat hy met een helveech te doen had. Eul. Och mijn Xantippe dat en behoort al lijckewel so niet. Xa. Wat behoozen? houd hy my niet
C voor sijn wijf / ick houd hem niet voor mijn man. Eul. Maer de Apostel Paulus seydt / Col. 3. de vrouwen behoorden onder haer man te staen met alle dienstighevd: en d'Apostel Petrus leert ons een exempel 1. Pet. 3. van Sara die haer man Abraham, Heere noemde. Xa. Ick heb dat oock wel gehoort / maer de selfde Paulus seydt oock dat de mannen haer wijf sullen beminnen / gheljck Christus
D sijn Bruydt de heylige Kercke heeft lief gehadt / laet hy't zijne waer nemen / ick sal mijn ampt wel bewaren. Eul. Als nochtans de saeck soo ver gekomen is / dat een van beyden den anderen wijcken moet / so ist redelijck dat de vrouwe haer man toe-gheven sal. Xa. Soo hy een man ghenoemt mach werden / die my slechts voor een Dienst-maeght houd. Eul. Maer seght toch / mijn lieve Xan-
E tippe, vielen nae de dreyghementen geen slagen? Xa. Hy hield op en dede wijslijck / hy had anders voor ghehouden. Eul. En hield ghy doen ooc niet op van kijven? Xa. Neen ick. Eul. Wel wat [illegible]t hy dan? Xa. Hy slaept somtijds [illegible] een vercken / somtijds doet hy wel anders niet dan lachen / altemet neemt hy oock sijn Lupt inde hand / daer naeu F drie snaren op zijn / slaende so veel als hy mach en verdooft so mijn roepen. Eul. Dat en gaet u noch niet van u sin. Xa. Ick en kant u niet seggen / altemet kan ick mijn handen nau houden van slaen. Eul. Gheef ghy my oorlof / mijn Xantipe, dat ick vry teghen u kallen mach? Xa. Ja ick vrylijck. Eul. So moogh dy weder teghen my doen / alsoo epscht onse vriendschap / die wy van kindts G been op met malkanderen ghehadt hebben. Xa. Ghy segt waer / noch ick heb mijn leven gheen liever Speelnoot gehad. Eul. Denck hoedangh dat u Man oock zy / dat ghy hem alleen moet houden / eñ kond dat niet veranderen. Hier voormaels plagh de upterste remedie van alle onmutte twist en kyvagie te wesen / de affscheydingh van man ende wijf met eē schevd-brief / nu is u dat gantsch H ontnomen / ende ghy moet so langh als ghy leeft zijn wijf blijven eñ hy u man. Xa. God moet haer schenden / die ons dat goed recht ontnomen hebben. Eul. Spreect toch wel / 't heeft Christus so goet gedacht. Xa. Ick en geloofs nau. Eul. 'Tis evenwel soo. Nu isser gheen beter raed dan dat hē elck schicke om des anders maniere te wennen / om alsoo in een vrecht en vrede met malkanderen te le- I ven. Xa. Meent ghy dat ick hē anders soud mogē fatsoeneren? Eul. Tis meest aen de vrouwen gelegen hoedanigh dat de mannen zijn. Xa. Komt ghy al wel met u man over een? Eul. Nu seer wel. Xa. Nu / maer ick hoor met den eersten niet soo wel. Eul. Nopt heeft het heel onweder geweest / maer 't komt wel datter vande swarte wolcken op komen / dewelcke wel een storm souden gemaert K hebben / waert dat se niet met bequame manieren onderghegaen waren. Elck mensch heeft sijn sin en sijn manieren / eñ als wy oock recht segghen sullen / elck heeft sijn fauten die men seeckerlijck int Houwelijck behoort te kennen / maer men behoort daerom gheen haet te vra-

ghen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ghen. Xa. Ghy seght wel. Eul. Nu gebeurt het wel dickwils dat een onderlinghe vriendschap van man ende wijf wel eens gebroken wert/ eer d'een d'ander recht kent/'twelck voor al te hoeden is / want alsser eens d'eerste twist tusschen beyden komt / soo wordt de peys heel swaerlijck weder gemaeckt/ en bysonder als het komt tot verwijten van elck anders ghebreken. Gelijck eenigh B dingh alst eerst aen malkander ghelijmt is / soo ghy't dan wat veel port / haest weder ghebroken is / maer de lijm te deghen vast aen malkanderen gedrooght zijnde/dan houdt gheen dingh stercker: daerom moetmen inden eersten al wat over hem laten gaen/op dat de goetgunstigheydt tusschen man ende wijf wat groeyen mach/en so bevestight werden/ en die word best ghevoedt door lief-tal- C lighe ghedienstigheydt en ghelijckheydt van manieren / want de lief d en gonst die alleen door de schoonheydt komt is vergangkelijck. Xa. Maer liever segt toch / met wat middelen hebdy u Man tot u manieren ghetrocken? Eul. Dat sal ick u segghen op dat ghyse naevolgt. Xa. Kan ick. Eul. Seer lichtlijck ist/ dat ghy u daer toe begheeft/en 'tis oock noch niet te laet / want hy is noch een D jongh-man ende ghy een jonge vrouw: Ick acht niet dat ghy malkanderen een jaer gehadt hebt. Xa. Dat is de waerheydt. Eul. Wel aen ick sal't seggen/ maer ghy sult het swijghen. Xa. Ick belooft u. Eul. Inden eersten schickt ick dat ick mijn Man in alle dinghen vriendlijck ende vrolijck was/op datter niet inde wegh zijn soude/ daer hy hem mocht aen stooren. Ick sloegh gaede E wat hy begeerde ende ick ghevoeld oock sijn sinnen / en nam waer door welcke dinghen hy vertoornt/en waer mede hy ghestilt werde; ghelijck als de Beest-Lockers doen die de Oliphanten ende Leeuwen temmen / die niet met kracht ghemaniert moghen zijn. Xa. Even sulcken beest heb ick t'huys. Eul. Die d'Oliphanten temmen trecken gheen F witte kleederen aen / En die de Stieren sacht maecken/ trecken gheen purper of root aen/om datmen bevint/dat zy door soodanige verwe meer verwoeden. En de Tijgers verwilderen soo seer door't gelupt der trommelen/ dat zy haer oock self verscheuren. De Paerde-tuysschers hebben hare sonderlinge stemmen/streelinghen/ en andere manieren / daerse de wreede Paerden mede temmen. Och G hoe veel te meer behooren wy onse konst te ghebruycken / teghen onse mannen; daer wy mede ('tsy ons lief of leed) ons leven lang onder een dack en op een bed moeten overbrengen. Xa. Gaet al voort dat ghy begonnen hebt. Eul. Dese dinghen nu ghemerckt hebbende/so voeghd ick my gheheel nae zijn manieren / op datter gheen twist soud' oprijsen. Xan. Hoe kondy dat doen? Eul. In 't eerst H schickt ick / dat ick inde huys-houdingh die meest de vrouwen aengaet / heel besorght was/ niet alleen wachtende datter yet soud zijn daer hy wat op seggen mocht / maer dat oock alle dinghen met zijn sinnen over een quamen/jae oock in de minste saecke. Xa. In welcke. Eul. Ick neemt nu soo hy in dusdanighe of andere spijs smaeck had / soo hem de spijs behaeghde op dese of sulcke ma- I nier ghekoockt / of dat hy't bed op dese of op een ander manier begheerde ghemaeckt te hebben. Xa. Maer hoe soud ghy u tot sulcken een konnen wennen / die nimmermeer t'huys is / of als hy thuys is/droncken is. Eul. Wacht/ dat sal ick noch seggen / waert dat mijn Man wat scheen droevigh te wesen/ en datter gheen tijdt van aen-spreecken was/soo lachte ick gheensins / noch en K klapte gheen beuselinghen/ ghelijck als sommighe vrouwen pleghen / maer ick set mijn wesen oock wat droevigh en treurigh. Want / ghelijck als een spieghel / die oprecht is/altoos het aenghesicht toont van die ghene die daer in siet soo behoort oock de Moeder des

Huys-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Huysghesin / op 't ghevoelen van haer
Man te passen/datse haer niet lichtvaer-
dich en vrolijck vertoont / als de Man
droevigh of toornigh is / en waer hy
wat meer dan recht beroert of verstoort
was/so pooghd' ick met soete woorden/
of met stil-swijghen sijn gramschap te
breecken / tot datse wat verkoelt was /
en dat de tijdt van vermanen en versoe-
nen bequaem was. Van ghelijcken deed
B ick oock als hy wat meer dan 't behoor-
de beschonckē t'huys quam/dan sprack
ick niet dan dat hem wel behaeghde/ en
alleen met smeecken en schoone woorden
kreegh ick hem te bed. Xa. Och hoe
ongeluckigh is de natuere der vrouwen/
datse alles moet ten besten keeren / dat
haer gestoorde droncken mannen doen /
ja die al haer lust bedrijven. Eul. Hoe
spreeckt ghy soo / als of dat niet dienen
C om wederdienen was : de mannen zijn
oock ghehouden veel dinghen te verdra-
ghen tot onsen besten / daer is oock een
tijd dat de vrouw haer man wel verma-
nen magh in dinghen daer wat machts
aenhanght/ dan van kleyne dinghen ist
beter door de vingheren ghesien. Xa.
Wanneer komt die ? Eul. Als hy ghe-
rust van herten is / niet bekommert /
noch treurigh/noch droncken/dan suldy
D hem alleen soetlijck vermanen/jae liever
bidden/dat hy in dit of dat zijn goet/eer/
ofte ghesontheyt beter waer neme/ ende
dese vermaningh moet ghy niet dan met
bevallijcke eñ vriendlijcke woordekens
te wercke leggen. Somtijds plagh ick
wel met voorraedt te bedinghen/ dat hy
hem op my niet verstooren en soud / soo
ick hem somtijdts wat soud vermanen/
dat tot zijn eer / ghesontheyt / of welva-
E ren soud schijnen te vorderen. Als ick
dan gheseydt had dat ick wild / heb ick
dat van der hand geslagen en weder an-
der dingen geneuglijck en vermaeclijck
zijnde opghehaelt : want het is schier
een ghewoonte van ons vrouwen/ mijn
Xa. ippe, dat als wy eens aen't spreec-
ken geraken so en konnen wy geen end
daer of maecken. Xa. Dat seydmen F
somtijdts. Eul. Dat wacht ick bysou-
der/dat ick hem in't by-wesen van ande-
re niet en berispte/of dat ick yet buytens
huys gingh klagen. 'T wort heel licht-
lijck gesoent dat tusschen twee alleen be-
dreven is. Ist oock datter yet ghebeu-
ren sal dat niet te lijden en is/ noch door
't vermanen van de vrouw niet gheholpen
magh werden : so ist noch beter dat
de vrouw haer klachte doe by de Ouders G
of vrienden van haer Man/dan by haer
eyghen vrienden : en alsoo haer klachte
matigt/ datse niet en schijne haren man/
maer 't ghebreck te haten. Noch oock
en salse alle dinghen niet overdragen/op
dat hy dat stilswijghende wel mercke /
ende daerom de beleeftheyt zijnder huys-
vrouw te meer beminne. Xa. 'T behoeft
schier een Sanctinne te zijn die al dat
doen soud. Eul. Daer door salmen den H
man weder tot gelijcke beleeftheyt aen-
locken. Xa. Sy zijnder wel die ghy met
gheen beleeftheydt ondergaen moeght.
Eul. Voorwaer dat en denck ick niet /
maer laet het soo zijn. In den eersten so
denck by u selven dat ghy u Man / hy
zy oock hoe hy zy/verdraghen moet : ist
dan niet verdraeghlijcker te lijden een
die u ghelijck is / of ten minsten die door
u beleeftheydt wat bequamer wort ge- I
maeckt dan door u stuurheyt dach over
dach quader wordt? Wat soud ghy seg-
ghen of ick u mannen wees die met al-
sulcke goedigheydt hare huys-vrouwen
hebben ghemaniert/hoe veel te meer be-
taemt ons vrouwen sulckx te betoonen
teghen onse mannen. Xa. So sult ghy
dan een exempel vertellen van een goedt
man/maer de mijne seer ongelijck. Eul.
Ick bē groot met een geleerd Edelman/ K
die met een sonderlingh aengenaemheyt
van wesen begaeft is. Dese had getrout
een jonghe maeght van 17. Jaren/op't
land by haer Vader opgevoed / want de
Edel-luyden ghemeenlijck gaerne op de
velden woonen om de Jacht ende vogel
vangst. Soo begheerde dese een onghe-
leerde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A leerde dochter / op dat hy die te beter tot
zijn manieren wennen mochte/hy heeft
haer Muſijck ende andere goede kon-
ſten beginnen te leeren / en allengſkens
ghewoon te maken watſe onder 'tpreec-
ken ghehoort had/en ſoo van ander din-
ghen te ſatſoeneren/die daer na tot pro-
fijt ſouden komen. De dochter die noch
jongh/en t'huys in alle ledighept/mey-
kens-praet/en ſpelen opghevoed was/
B begon dat te verdrieten. Sy wild hem
niet ghehoorſaem zijn : als nochtans
haer man pet ſeer ernſtelijck begheerde/
ſchreyde ſy ſonder end/ ja ſomtijds viel-
ſe wel / neder ſlaende met haer hooft te-
gen de vloer / als of ſy haer ſelven aen-
taſten wilde. Als deſe dingen geen eynd
namen / ſo heeft de Man/hem verſonde
gheſtoort te zijn/ ſijn huys-vrouwe ghe-
noot/om te ſamen haer te gaen verluſti-
C ghen / tot haren Vader. Het welck ſy
ſeer gaerne dede. Daer gekomen zijnde/
heeft hy zijn wijf by haer Moeder ende
Suſters gelaten / en is met zijn ſchoon-
vader ter Jacht gegaen. Daer nu nie-
mant ontrent zijnde / heeft hy de gant-
ſche Hiſtorie haer Vader verhaelt / hoe
dat hy ghemeent had een genenghlijcke
gheſellinne zijns levens ghekreghen te
hebben / maer dat hy ter contrarien een
D gekregen had/ die altijd ſchreyd en haer
ſelven queld/ die oock met geene verma-
ninghe gheneeſlijck ware; biddende dat
hy hem wilde helpen om zijn huysvrou-
we te geneſen. De Vader ſeyde dat hyſe
hem overghelevert hadde / en waer't
datſe van zijn woorden niet en wild
houden / dat hy zijn recht ghebruycken
ſoud/ende haer met ſlaghen ſoud verbe-
teren. Doen ſeyd de Swager/ ick weet
E mijn recht wel/dan ick wilſe liever door
u hulpe of macht ghebetert hebben/dan
tot de uptterſte remedie te komen. De
Vader heeft hem belooft haer te ghene-
ſen. Na d'een of ander dach / plaets en
gheleghenthepd gevonden hebbende om
ſijn dochter alleen te ſpreecken / en ſijn
aengeſicht ſeer ſtraf geſet hebbende/ be-
gon hy te verhalen : hoe dat ſy niet ſeer F
ſchoon van perſoon en was / nocht be-
leeft van manieren / ſoo dat hy dickwils
ghevreeſt had datſe van niemandt ſoud
begheert zijn / maer ick met mijn groote
arbeydt heb u een ſoodanigen man ghe-
vonden/ die ghеen dochter hoedanigh ſy
oock ware/voor haer niet begeert ſoud/
en ghy en wilt oock niet bekennen wat
ick voor u ghedaen heb / noch aenmer-
cken wat ghy voor een man ghekreghen G
hebt / de welcke waer't dat hy niet al te
beleeft en ware / u naulijcx in zijn huys
ſoud willen lijden / of voor zijn dienſt-
maeght aennemen / en ghy ſtelt u nocht-
tans teghen hem op. Maer op dat ick
niet te langh in't vertellen ben/ des Va-
ders redenen zijn ſoo hart ghevorden /
dat hy ſcheen naulijcx zijn handen van
haer te houden ; want het was een man
ſeer ſubtijl ende kloeck van verſtand/die H
zijn weſen al vaſt in zijn handen had.
De dochter ten leſten eenſdeels door
vreeſe ende eenſdeels door de waerheydt
beweeght zijnde/is op haer knyen ghe-
vallen/biddende dat hy 'tgheen geſchied
was vergheven ende vergheten ſoud/
en dat ſy namaels haer dienſt ſoud ghe-
dachtigh zijn. De Vader heeft het haer
vergheven/haer belovende een lieve Va-
der te zijn/by ſoo ver ſy volbracht / dat I
ſy belooft had. Xa. Wat ghеſchieder
voorts ? Eul. De dochter is van haer
Vader ghеſcheyden / en in haer Camer
ghegaen daer heeftſe haer man alleen
ghevonden/ die ſy oock te voet viel/ seg-
ghende : mijn goede Man / tot noch toe
en heb ick niet ghekent/ noch u noch my
ſelve / hier nae ſuldy bevinden dat ick u
een ander Vrouw ſal weſen/wilt ſlechts
het voorleden vergeten. De Man heeft K
haer op die voorden omhelſt en gekuſt/
belovende haer alle dinghen/ſoo ſy maer
in die meeninghe ſonde volherden. Xa.
Wel dede ſy't ? Eul. Jae ſy oock ſoo
langh als ſy leefde / noch ghеen dinghe
was ſo kleyn dat ſy niet met vlijt en ſor-
de / ten believen van haren Man. Mae-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A maels heeft sy Godt en haer lieve Vader wel ghedanckt / dat sy sulcken man ghetrouwt had/ segghende dat sy de ongeluckighste der vrouwen geweest soud hebben/had sy hem niet getrouwt. Xa. Sulcke mannen zijnder so weynigh alsser overvloed van witte Raven is. Eul. Soo't u niet te lastigh valt / soo sal ick u vertellen van een Man dewelcke deur sijns huys-vrouwens deught ghebetert
B is/'twelck onlancx in dese stede geschiet is. Xa. Ick heb nu niet te doen en u tsamen-spreeckingh is my seer aenghenaem. Eul. 'Twas een Man niet van slechte afkomst/ dese gingh (ghelijck de Edel-luyden meest al ghesint zijn) dickwils ter Jacht/en daer buyten heeft hy elders ghesien / een arme Boermans dochter. De Man hoewel hy bedaegd begon te werden/heeft dit meysken her-
C telijck begost te beminnen/om welckers wille hy veel meer / dan sijn ghewoonte was/van huys bleef/en dat onder 'tdecsel/vande Jacht. Zijn huysvrouw/ die een deughdelijcke en gheschickte vrouw was / ick weet niet wat vermoedende / is haer mans parten gewaer worden / ende als hy eens elders ghereyst was om zijn dingen te doen/soo is sijn Huysvrouw tot het Boerinne huys ingegaen/
D en heeft al de saeck scherplijck doorsnuffelt/ te weten/ waer hy sliep / waer uyt dat hy dronck / en wat dat hem voor spijs en dranck gebeuren moght. Want daer en was geen huysraedt in huys/ja niet met allen anders dan loutere armoed. De vrouw gaet na huys/en is terstond wederom ghekeert/mede brenghende een ghemacklijck bed met zijn toebehooren / eenighe silvere beeckers /
E en oock ghelt daer by / vermanende dat als hy weder comen soud/datse hem dan wat eerlijck tracteren soud : haer veynsende zijn Suster en niet zijn Huysvrouw te zijn. Nae eenighe dagen/als de Man daer te sluyp weder ghekomen was / [illegible] hy 't huys-raed verbetert ghesien / ende leckerder spijse : so vraeghd hy/van

F waer de onghewoone vermeerderingh gekomen was/ sy seyd dat het een vrouken 'twelck scheen van zijn vriendschap te zijn ghebrocht had/ en gheboden datmen u naederhandt wat eerlijcker ontfanghen soud. Hy terstond denckende dat het zijns Vrouwen werck geweest was/is t'huys ghekeert vragende of sy daer gheweest was / sy missaeckt het niet. Hy vraegde waerom dat sy't Huysraet daer gesonden had? Doen heeft sy G beleefdlijck geantwoord/ghy mijn goede Man/ zijt gewoon een ghemacklijck Paters leven/en ick siende dat ghy daer soo bequaemlijck niet ontfanghen noch ghetracteert waert/so dacht ick/dat het my toebehoorde/ aengesien dat het toch soo u sin is/te beschicken dat ghy't daer beter hebben moght. Xa. O al te goeden Vrouwe! Ick soud hem liever voor een bed een bosch-doornē en netelen ge- H braght hebben. Eul. Maer hoor het end. De Man gemerckt hebbende sulcke oprechtigheyd en geen minder sachtmoedigheydt in zijn Huys-vrouw/heeft daer nae nimmermeer steels-gewijs zijn boevery gepleeght / maer altoos t'huys by zijn lief ghebleven / en hem daer nae met niemandt anders dan zijn Vrouw vermaeckt. Ick weet dat ghy Gijsbert den Hollander wel kent. Xa. Ja seer I wel. Eul. Dese een fraey jonck Man zijnde heeft getrouwt een Huys-vrouw die al wat ouder was. Xa. Mogelijck heeft hy't goedt en niet de Vrouwe ghetrouwt. Eul. So ist. Dese nu walgende van zijn Huys-vrouw / beminde een vrouwken daer hy dickwils buytens huys mede moy weer speelde / was selden smiddaeghs of savonts t' huys. Wat soud ghy hier gedaen hebben? Xa. K Ick soud haer in't hayr gevloghen hebben/ en mijn Man/ als hy daer henen gingh/ met pis begoten hebben / op dat hy soo ghesalft by haer te gast soud ghekomen hebben. Eul. Och hoe veel wijser was dese! Sy nood het Vrouken te gast en ontfingh haer seer vriendlijck / en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A en alsoheeft sp haer Man sonder wzeethept t'huys ghewent / ende als hp dan somtijds buptens huys by haer te gast was/ soo heeftse hem het een oft 'tander lecker gericht gesonden/bevelende dat se wzolijck met malkanderen leven souden. Xa. Ic woud liever dootzijn dãeen koppel-dzaepster van mijn eygen Man wesen. Eul. Maer segh nu selfs/ was dat niet veel beter / dan datse hem met haer
B ongeschicthept voor heel verwzeemd had en al haer leven in kijven ende knorren overghebzaght? Xa. Ick ken wel dat beter is/maer ick soud dat niet doë kunnen. Eul. Noch moet icker u een seghen en dan gheen meer. Onse Buurman / die een opzecht en goed man is / maer een wepnigh haestigh/ had op een tijdt zijn Vzouw / die oock een beleest wzouwken is / gheslaghen. De wzouw
C is in een achterkamer ghegaen / en aldaer schzepende uptnockende / verdzeef sp de dzoefheyd van haer hert/ een wepnich daer na is de Man ooch by gheval inde selfde kamer ghekomen / vindende daer zijn wijf huplende/heeft ghesepdt: Wat sit ghy hier en hupit en pzupit als de kinderen? doe antwoozde sp wijslijck/ist niet beter dat ick hier mijn quaet beschzepe / dan dat ick op de straet sond
D staen roepen en krijten / gelijck sommige wzouwen doen? Door dese antwoozd is des Mans hert soo beweeght ghewozden/dat hy haer de hand gaf/en beloofde dat hy haer namaels niet meer hand of vingher soud aenroeren / noch hy en dedet oock niet weer. Xa. Jae dat heb ick op een ander wijse van de mijnen begheert. Eul. En nochtans blijfter een eeuwighe twist. Xa. Wat
E soud ghy my hier in raden te doen? Eul. Ten eersten moet ghy al 't onrecht van u Man verswijghen en zijn Hert tot u krijghen met dienstbaerheydt / vziendlijckheyt ende sachtmoedigheydt/so sult ghy hem ten lesten verwinnen / of ghy sult hem ten minsten veel bequamer gebzupcken dan ghy nu doet. Xa. Maer hy is soo wildt dat hy met gheen dienst F
versacht kan werden. Eul. En seght dat niet/geen beest en is so wzeed of het wert met weldoen verwonnen/ hoe veel te meer een mensch/besoecket een maent vijf of ses / en gheef my schult / soo ghy niet bevind dat u mijn raedt vozdert. Daer sullen ooch fautẽ zijn die ghy noch dooz de vingheren sult moeten sien: bysonder acht ick datmen vooz al wachten
moet datter gheen on-eenigheyt en ko- G
me inde slaep-kamer/of int bed / maer schick dat daer alle dingh vziendlijck en geneughlijck zy; want ist/dat de plaets die tot vzede te maecken gheheylight is/ met eenighe swarighepdt of tweedzacht ontwijt wert/dan isser gheen raed / om de rechte vziendschap weder te verkrijghen. Daer zijn wel sommighe Vzouwen/soo kijf-achtich/ datse ooch in't samen voeghen van haer beyden/klaghen H
en pzeutelen/ en maecken de wellustighheydt die de swarighepdt van's Mans hert plecht te nemen/ soo daer eenige inware / dooz haer quade manieren ongeneughlijck/ ende schenden also de medecijne selve / als sp de qualen behoozde te te gheneesen. Xa. Dat selfd is my ooch dickwils ghebeurt. Eul. Nochtans al ist dat een vzouw haer altijd behoozt te
wachtẽ dat sp in geen dingen haer Man I
moepelijck en zy / soo behoozdese nochtans aldermeest sozgh te dzaghen/ dat se inde t'samenvoeginghaer man in alle manieren vziendlijck ende geneughlijck zy. Xa. Haer Man / seghdy / maer ick heb met een beest te doen. Eul. Laet toch dat quaet spzeken achter/ de meeste tijdt zijn de Mannen dooz ons eyghen schult quade Mannen. Maer op dat ick weder tot mijn pzopoost kome / de K
gheleerde die inde oude Poëten studeren/ seggben dat Venus (die sp de Huwelijckmaeckster noemen) een gozdel Ceitum hadde/daer mette konst Vulcani in-ghewzocht was. Wat raed datter inde liefde van nood was / daer mede heeft sp haer omgozt/ so dickwils alsse met haer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A man te doen ſoud hebbē. Xa. 't Schijnt dat ick een klucht hoor. Eul. 't Is de waerheydt/ maer ſiet wat de fabel daer mede te kennen geven wilt. Xa. Segt het my. Eul. De ſelve leert dat een Vrou alle neerſtigheyd behoor aen te wenden / datſe in haer t'ſamen-koming haer man vriendlijck zy / op dat de lief'd tuſſchen haer Man mach toenemen ende vernieuwt werden/ende ſoo daer eenige on-
B eenigheydt of onluſt ware / mogh upt der herten gheſet werden. Xa. Maer waer ſoudmen aen ſulcken goorel gheraken? Eul. Ghy hebt gheen goochelerijen of toverijen van doen / geē toverije is krachtiger dan oprechticheyt vā manieren vermengt met vrolijckheyt. Xa. Ick mach met ſulcken man niet ſmeken of vlepen. Eul. 't Staet aen u dat hy aflaet ſoo te weſen / waer't ſaeck dat ghy
C als Circe, u man kondt veranderen in een Beer of Soch/ſoud ghyt doen? Xa. Ick weet dat niet. Eul. Weet ghy dat niet/wat woud ghy liever voor een man hebben / een Vercken ofte een Menſch? Xa. Voorwaer ick ſoud liever eē menſch begheren. Eul. Nu wel aen/of ghy als Circe met konſten koſt maecken van een dronckaert een nuchteren/ van een door brengher een winnaer / van een ſemme-
D laer een veerdigh Man / ſoud ghy't niet doen? Xa. Jae ick vrylick / dan van waer ſouden my de konſten van daen komen? Eul. Die konſten hebdy al by u ſelven / wilt ghyſe maer te werck leghen. 't Is nimmers van nood dat hy uwe is ende blijf/ 't ſy met u wil / of onwil / hoe dat ghy hem nu beter maeckt hoe't voor u ſelven beter is. Ghy hebt
E ſlechts u ooghen op zijn fauten ende die doen u hem te meer haten/ eñ ghy ſoeckt hem door die dingen te verbeteren/ daer hy niet door verbetert ſal werden; ghy behoort in hem te aenmercken/ dat goet is / ende behoort hem door die ſaecken ſoecken te verbeteren/daer hy door verbetert kan worden. Eer dat ghy hem troudet/behoordet ghy geſien te hebben wat quaets datter in hem was / en ghy F
en behoord hem niet alleen met u ooghen/ maer oock met u oozen verkoren te hebben: ende nu ghy hem hebt/en iſt gheen raedt om te beſchuldighen / maer om te verbeteren. Xan. Wie plagh met ooren te beminnen? Eul. Sy mint met de ooghen die alleen de ſchoonheydt des lichaems aenſiet / maer die oprecht bemint die lupſtert met neus en oozen wat men van hem over al ſpreeckt. Xa. G
Ghy vermaent my ſeer ſchoon / maer te laet. Eul. 'Ten is niet te laet dat ghy ſoeckt u Man beter te maken / 't ſalder oock veel toe helpen ſoo ghy hem eenighe vrucht baert. Xa. Hem is al een kindt gheboren. Eul. Wanneer? Xa. Lang gheleden. Eul. Hoe veel maenden zijnt? Xa. Vyhans ſeven. Eul. Wat hoor ick daer? ghy ſeght ons van een vrucht
van drie maenden. Xa. Hola! Eul. H
Sonder hola / als ghy vande Bruyloft afreeckent. Xa. Ja/ voor de Bruyloft had ick wel met hem gepraet. Eul. En komender dan van't praten kinderen? Xa. Ja hy hadt my eens alleen op een kamer/ en begon my daer toe te ſpelen/ kittelen my onder myn oxelen / ende in myn zijd om my aen't lachen te helpen: Ick dat kittelen niet moghende velen/
viel achter over int bed / ende hy mede I
ende kuſte my al vaſt / en ick weet oock ſeecker niet te recht wat hy meer dede / in ſomma een tijdt lang daer nae begoſt de bupck te ſwellen. Eul. Jae Jae gaet vry heen en veracht alſulcken Man die al jockende kinderen maecken kan/ wat ſoud hy dan doen als hy't meende? Xa. Ick denck dat ick rechtevoort oock al ſwaer ben. Eu. Ho ho! een goed acker heeft een goed ploeger gekreghen. Xa. K
In die ſaeck is hy meer mans dan ick begheer. Eu. Die klacht hebdy nochtans met weynigh Vrouwen ghemeen/ maer had ghy malkanderen al beloft? Xa. Ja wy? Eu. Dan iſt klepne ſond/ iſt kind een mepſken of knechtken. Xa. Een knechtken. Eu. Dat ſal u beyden

noch

A noch weder in vrede helpen / soo ghy u selven slechts een wepnigh daer nae voeght. Maer wat segghen toch andere van u Man die met hem handelen ende wandelen. Xa. Maer dat hy bequaem is van manierē / vriendlijck / mild / en is zijnen vriend een weder vriend. Eu. Die dinghen gheven my al goede moed dat hy werden sal / soo wy hem begheeren. Xa. Maer tegen my alleen is hy
B anders. Eu. Schick u slechts als ick u ghesept heb / soo hy dan oock teghen u soo niet en wert / soo wijtet my. Denck oock dat hy noch jonck is en niet en weet wat een vader des Huysgesins is / ick acht niet dat hy ouder dan vier-en-twintich Jaer is / dus moet ghy alreed om geen schepden beginnen te denchen. Xa. Ick heb dat nochtans dick ghenoegh ghedocht. Eul. Als u die ghe-
C dachten overkomen / soo denck by u selven / watten verachten dinck dat het is / dat een Vrouw van haer Man ghescheyden is / ende t'is groote eer voor een Vrouw haer Man onderdanigh te wesen. Alsoo heeft het de natuere ende Godt begeert / dat de Vrouwe gantschlijck aen haer Man hanghen soud / dan denck oock dat dit u toegevoeghde Man
D is / noch dat u gheen ander ghebeuren mach / dan denck op de kleyne kinderen die ghy beyde ghemeen hebt / wat soud ghy daer mede maecken ? Neemt ghy die van hem / soo berooft ghy den Man / van zijn goed / laet ghy die by hem / soo berooft ghy u selven van dat ghy alderliefst hebt : ten lesten seght my / zijnder niet die u quaet gunnen ? Xa. Jae't / een recht stief-moeder / en een mans moe-
E der / die die selve gheljck is. Eul. Gunnen die u quaed ? Xa. Jae sy wouden dat ick al onder de aerd was. Eul. Laet u die oock inde sin komen / wat soud ghy haer toch aengenamers moghen doen / dan datse u van uwen Man sagen ghescheyden / als een weduwe / ja arger dan een weduwe leven ? Want een Weduwe magh een ander trouwen. Xan.
Voorwaer ick pryss u raed / maer de lan- F
ghe arbeydt verdriet my. Eul. Denck wat een werck dat ghy ghedaen hebt / eer ghy dese Papegay hebt leeren spreecken. Xan. Niet wepnigh. Eul. En verdriet het u soo veel te doen / om u Man te fatsoeneren dat ghy altoos soetelijck met hem leven-moght ? Wat doet menigh al werck om een peert bequaem te maken : En salt ons verdrieten den arbeyd / om onse Mannen bequamer G
te maecken ? Xa. Wat sal ick doen ? Eu. Ick hebt u nu al ghesepdt. Schick dat alle dinck in't huys schoon en ter deghen is / op datter niet inde wegh is dat hem ten huys upt jaeght / ende weers hem altoos vriendlijck / denckende wat al eere dat een Vrouwe haer man schuldigh is / slaet alle drocshepdt van der handt / ende oock alle brood-droncken-schap / dat ghy niet by noch sy en zijt. H
Laeter t'huys wel gekoockt zijn. Weet ghy wat hy liefst eet dat kooch hem meest. Weest minlijck ende spraecklijck tegen den genen die hy bemint / noodse dickwils te gast / en inde maeltijd maeck dat alle dinck vol ghenuchts zy. Als hy dan de Lupt inde handt neemt vrolijck zijnde om te spelen / soo singh daer onder. Soo sult ghy hem lichtlijck by u t'huys wennen. Dan sal hy ten le- I
sten by hem selven dencken ick moet inder waerheydt rasen / dat ick buytenshuys tot myn groote schade ga loopen met een hoer / aengheschien dat ick t'huys een Huysvrouw hebbe / die veel genuglycker is / en my meer bemint / en daer ick tuchtelijcker en minlijcker van ontfanghen werd.

Xant. Meent ghy dat ick voorderen soud soo ick dat besorcht ? Eul. Dat K
neem ick op my / en noch daer-en-boven sal ick by u man gaen / ende vermanen hem syn plicht. Xant. Ick pryss warachtigh u goede raed / maer siet toe dat hy't niet en merck / of hy set het gantsche huys over end. Eul. Hebt gheen sorgh / ick salt soo by omwegen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A verhalen / dat hy't my selven vertellen sal / wat tweedracht datter tusschen u beyden gheresen is / dat ghedaen zijnde / sal ick hem na mijn manier soetlijck aengaen / soo dat ick hope dat ick hem u beter weer leveren sal / en ick sal al te- met / alst pas geest / voor u wat liegen / B hoe vriendlijck dat ghy van hem ghesproken hebt. Xa. God gheef dat het wel ghelucke / dat wy voor handen hebben Eul. Hy salt wel doen / by so verre ghy selver daer niet teghen en zijt.

Eynde van de vierde T'samen-sprekinghe.

De V. T'samen-spraeck.

Abbatis & Eruditæ.

Een ongheleerde Abt / met een gheleerde Vrouwe:
Daer in der Monicken plomphepd wort te kennen ghegheven.

Antronius * *ende* Magdalia *Huys-moeder.*

* Erasmus *schiet hier op de Stadt* Antron *daer grove ende groote Esels van daen quamen.*

Antronius.

WAT huys-raed sie ick hier? Magd. En ist niet mop? Antr. Wat weet ick van mop? immers en past het niet wel voor de vrouwen ende jonge dochters. Mag. Waerom? Ant. Om dat het over al B vol boecken is. Magd. Zijt ghy so oud / ende daer-en-boven een Abt en Hovelingh / ende en hebt ghy nopt boecken ghesien in de huysen van groote Vrouwen? Ant. Ick hebber wel ghesien / maer het waren Francoysche boecken: hier sie ick Griersche en Latijnsche. Magd. Leertmen de wijshepdt alleen uyt Francoysche boecken? Ant. Maer dat past voor groote vrouwen / om tijd koztinghe ende ghenoeghte te hebben. C Magd. Is het de groote vrouwen alleen ghevoorloft wijs te zijn ende ghenoeghlijck te leven? Ant. Ghy voeght niet wel te samen / de wijshepdt met een genoeghlijck leven: wijshepdt en past den vrouwen niet / maer een vrolijck leven comt de groote vrouwen toe. Mag. En behoozen alle menschen niet wel te leven? Ant. Ick meen Jae. Magd. Maer hoe magh hy genoeghlijck leven / D die niet wel en leest? Ant. Seght liever: hoe magh hy ghenoeghlijck leven / die wel leest. Magd. So pryst ghy dan die ghene die qualijck leven / wanneerse slechts met lusten leven. Ant. Ick acht dat die ghene wel leven / die in genoeghte leven. Magd. Maer die ghenoeghte van waer komt se / van uptwendighe dinghen of uyt der herten? Ant. Van uptwen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A uyt wendige dingen. Magd. O scharpsinnighe Abt, maer grove Philosooph! Ant. Segh my doch / in wat saken ghy de ghenoeghte stelt / stelt ghyse in den slaep/in gasterijen/ in wijshept van doen wat ghy wilt, in gheld/in eere? Magd. Maer wanneer Godt tot die dinghen wijshept gheeft/ en salmen dan niet in ghenoeghte leven? Ant. Wat dinghen ist dat ghy wijshept noemt? Magd.
B Dat is / wanneer ghy verstaet / dat de mensch niet gelucksaligh en sy/ dan door de goederen der zielen: dat rijckdom / eere / afkomste / den menschе niet gelucksaligher noch beter maecken. Ant. Ick heb den lieven tijd van sulcke wijshept. Magd. Maer of ick meerder genoegte had int lesen van een goed boeck/ dan ghy int jaghen / dzincken of dobbelen / en dunckt u niet dat ick ghenoeghlijck leven soud?
C Ant. Ick soud niet leven konnen. Magd. Ick vraegh niet wat voor u ghenoeghlijckste sy / maer wat u behoord ghenoeghlijck te wesen. Ant. Ick soud niet begeeren/ dat mijne Monicken veel in de Boecken doende waren. Magd. Maer mijn Man pryst dat seer. Maer waerom en houdt ghy doch dat niet voor goed in uwe Monicken?
D Ant. Om dat ick ghewaer word/ dat se al wat onseggheliick zijn: sy weten tegen my te kaeckelen uyt de Decreten ende Decretalen/uyt Petrus en Paulus. Mag. Bevreelt ghy haer dan 'tgeen dat strijd met Petrus ende Paulus? Ant. Ick en weet niet wat die leeren: maer doch en houd ick niet van een Monick die my tegen-spreeckt / ick en soud ock niet gheern hebben / dat pemant van de mijne wijser ware dan ick. Magd. Dat
E magh al soo voor gekomen worden/ als ghy u beste doet om tot groote wijshept te komen. Ant. Ick en heb den tijdt niet. Magd Hoe soo? Ant. Om dat het my niet beuren en magh. Magd. En mach het u niet beuren wijs te zyn? Ant. Neen't. Magd. Wat isser in de weghe? Ant. Langhe gebeden/ hupsF sorgh/jaghen/peerden/ en den staet van den Hove. Magd. Houd ghy dan meer van die dingen dan van wijshept? Ant. Dat is soo onse manier. Magd. Nu segh my doch/waert saecke/ dat eenigh Iupiter u de macht gave/dat ghy u Monicken en ock u selven mocht veranderen en u selven in een Peerdt? Antro. Neen ick doch. Magd. Maer so doende soud ghy verhoeden / dat haerder gheen wijser ware dan ghy alleen. Ant. G 't Soude my niet veel verschillen / wat voor beesten dat de Monicken waren / als ick slechts een mensch ware. Magd. Houd ghy sulck een voor een mensch/die gheen wijshept en heeft noch hebben wil? Ant. Ick ben wijs voor my selven. Magd. De vercken zijn ock wijs voor haer selven. Ant. My dunct dat ghy een Sophisterisse zijt / so scherpsinnich weet ghy te spreecken. Magd. H Ick sal niet segghen wat my van u dunckt. Maer waerom mis-haeght u dese hupf-raed? Ant. Om dat rocken ende spillen de wapenen der vrouwen zijn. Magd. Comt het dan een Hupsmoeder niet toe / haer hupshoudingh te beschicken / en hare kinderen te leeren ende stieren? Ant. Ja. Magd. Meent ghy dat sulck een ghewichtige saken sonder wijshept beschickt kan worden? I Ant. Ick acht neen. Magd. Maer dese wijshept leeren my de boecken. Ant. Ick heb thups twee-en-tsestich Monicken / en ghy en sult evenwel niet een boeck in mijn kamer binden Mag. Dan zijn de Monicken wel versien. Antro. Ick mach lijden dat ghy boecken hebt/ maer niet in't Latijn. Mag. Waerom? Ant. Om dat die sprake den vrouwen niet en past. Magd. Ick soud wel willen reden hooren. Ant. Om dat sulcks K niet veel en dient om haer eerbaerhept te bewaren. Magd. Sullen dan die boeckē in't Fransoys/ die vol van lichtveerdighe kluchten zijn / tot de eerbaerhept pet helpen? Antro. Ick meen wat anders. Magd. Seg my dan duydelijck

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

delijck wat dat is. Ant. Sy zijn te beter bewaert voor de Priesters / als sy geen Latijn konnen. Magd. Ick segh ter contrarien / dat daer upt te minder perijckel komt door u doen / alsoo ghy alle neerstighept doet / om gheen Latijn te konnen. Ant. De ghemeene man is van dat ghevoelen: om dat het een seltsame vreemde saeck is als een vrouw Latijn verstaet. Magd. Wat seght ghy van het gemeene volck / welck de quaetste raed-ghever is om een saeck wel te beschicken? wat praet ghy my van de ghewoonte / die een meestersse van alle quade saecken is? men moet sich tot het beste wennen: soo sal het gemeen worden dat te voren vreemt was: ende het sal soet worden / dat onsoet was: ende betamelijck / dat onbetamelijck scheen. Ant. Ick hoor't wel. Magd. En is het niet betamelijck / dat een vrouw in Duyts-landt ghebooren Francoys leert? Ant. Op datse magh spreken met de gene die Francoys konnen. Mag. Meen ghy dan dat het my niet en betaem / dat ick Latijn leere / om dagelijcx een praet te houden met soo veel Autheuren / die soo wel ter tale / soo gheleerdt / soo wijs / ende soo ghetrouwe raedt-gevers zijn? Ant. De boecken verswacken den vrouwen de herssenen seer / daer vanse doch anderssins niet veel over hebben. Mag. Ick weet niet hoe veel verstands dat u overschiet: immers het wepnighe dat ick heb / wil ick liever in goede studering toebrenghen / dan in gebeden sonder verstant ghesproken / in langhdurige maeltijden des nachts / ende in groote kroesen ledigh te maken. Ant. De gemeynsaemhepdt der boecken / brenght onsinnighept voort. Magd. En maecken u dan die tsamen-spreeckinghen van uwe drinckebroers / rabauwen en spot-vogels niet onsinnig? Ant. Neense / maer sy verdrijven my de onlust. Mag. Hoe soud het dan by komen / dat sulcke ghenoeghlijcke praters my soudē onsinnighepdt aenbrenghen? Ant. Men sepdt soo. Magd. Maer de saeck selfs wijst anders. Hoe veele vindmen wel die d'onbequame dronckenschap en ontijdighe Maeltijden / waecken en braken / en die onghetemde lusten / onsinnigh gemaeckt hebben? Ant. Ick sould altijt gheen geleerde hupsvrouw willen hebben. Magd. Maer ick ben blijd / dat ick een man ghekreghen heb die u ongelijck is / want de gheleerthepdt maeckt / dat ick hem / en hy my te liever heeft. Ant. De gheleerthepdt wort met grooten arbepdt verkreghen / en daer na moetmen doch sterven. Mag. Seg my / sijn man / waert dat ghy morghen soudt moeten sterven / of ghy liever had als een sot / of een als wijs man te stervē? Ant. Liever wijs / mocht ick het sonder arbepdt hebben. Magd. Maer de mensch en verkrijght in dit leven niet sonder moepte oft arbepd: en evenwel al watmen verkreghen heeft / met hoe grooten arbepdt het oock verkreghen is / moetmen hier laten: waerom sal het ons dan verdrieten in de alderkostelijckste saec een wepnigh arbepds te besteden / waer van de vrucht ooch tot in't ander leven ons byblijft? Ant. Ick heb onder't volck dickwils hooren seggen: dat een wijse vrouwe dubbel sot is. Magd. Dat pleegh wel ghesepdt te worden / maer van sotten. Een vrouw die recht wijs is / die en dunckt haer selven niet wijs te wesen; maer in tegendeel / die ghene / die sonder wijshepd zijnde / haer selven dunct wijs te zijn / die is wel dubbel sot. Ant. Ick weet niet hoe't komt / dat ghelijck een sadel den osse niet en past / alsoo oock de geleerthepd den vrouwen niet en voegt. Magd. Maer ghy kondt niet ontkennen / of een zadel voeght den osse beter / dan de mijter op't ezels of verckens hooft. Wat ghevoelt ghy vande heplighe Maghet-Moeder? Ant. Alleg goeds? Magd. En was die niet inde boecken doende? Ant. Jase / maer in sulcke alst waren. Magd. Wat las sy dan? Ant. Haer getijden. Magd. Tot wat

A wat ghebruyck? Ant. Nae de Orden van Benedictus, * Magd. Dat is seker wel gheseyt. Wat deden Paula ende Eustochius warense niet besigh in heyligh boecken? Ant. Maer dat is nu seltsaem. Magd. Alsoo seltsaem was eertijdts een ongheleerde Abt: maer nu ter tijd en is daer niet so ghemeyn. Eertijds waren Princen ende Keysers niet min in gheleerthepdt als in heerschappije uptnemende. Doch en is het evenwel so vreemt niet/als ghy meynt: daer zijn in Spaengien/ oock in Italien niet weynigh seer edele Vrouwen/die in geleerthepdt toghen een peder gheleerdt man bestaen souden moghen: in Engelandt zijnse in't huys van Morus, in Duytslant die van Bilibaldus ende Blau-

B rerus gheslacht. Indien ghy niet toe en siet/ 'tsal ten laetsten daer toe komen/ dat wy in de Theologische Scholen sullen lesen/dat wy inde Kercken predicken ende uwe Mysters sullen verkrijghen. Ant. Dat wil God verhoeden. Magd. Jae ghy behoorde dat te verhoeden: want ist dat ghy soo voort gaet/als ghy begonnen hebt/ de Ganse sullen eerder beginnen te predicken / dan dat se u (die stomme Herders zijt /) dulden souden. C Ghy siet/ dat het tooneel des Werelts nu wordt omgheset: of ghy sult u persoon moeten aflegghen / of elck sal het zijne moeten doen. Ant. Hoe ben ick by dit wijf gheraeckt? So ghy ons eens komt besoecken/ick sal u genoeghlijcker ontsanghen. Magd. In wat manieren. Ant. Wy sullen dansen / wy sullen den buyck vol drincken / wy sullen jaghen / spelen / lachen. Magd. Ick magh nu alrede wel lachen. D

• Dit is in spot gheseyd, want *Benedictus* en was noch in 500. Jaren daer na niet geboren.

EPITHALAMIVM,
Of
Bruylofts-dicht/

Ter eeren van *Peter Gillis*, Burgemeester van Antwerpen.

Alypius vreughden-ryck/ Balbinus sta-vast/ Musæ sanghgoddinnen.

Alypius.

A IEsse Heer wat een nieuw ding sie ick hier? Bal. Ey wat! ghy siet 'tgene dat nergens en is/ of myn ooghen moetē houssen zijn/ Aly. Maer ick sie een wonderlijcke eñ lieffelijcke vertooninghe. Bal. Ghy steeckt dē draeck met my/seg doch waer B siet ghy het? Aly. Aende slinckerhandt op den boschachtigen heuvel. Bal. De heuvel sie ick wel. Aly. En siet ghy gheen rey van Maeghden? Bal. Wat komt u over / dat ghy ons alsoo te spot stelt? ick en sie hier nerghens een sier van Maeghden? Aly. Swygh/sy komen upt 'tbosch. Wapp/wat eē glants! wat een aenghenaemhepdt! Dit en is

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A gheen menschelijck schou-spel. Bal. In wat sufferij mach hy gheraeckt zijn? Aly. Ick kense het zijn die negen Const-goddinnen / niet de drie vreughs Goddinnen : my gheeft wonder watse aenrichten / ick en hebse nopt beter toeghemaeckt of wackerder ghesien: sy zijn alle met Laurier-kranssen ghekroont / ende sy draghen elck haer instrument. Maer hoe lieflijck houden de vreughds-
B goddinnen haer te samen / hoewel past haer dat hanghende kleet met vouwen int wilde. Bal. Maer ick en heb nopt pemand meer hooren suffen / dan u. Aly. Ja ghy en hebt nopt pemand gheluckiger ghesien dan ick ben. Bal. Waerom hebt ghy hier alleen oogen? Al. Om dat ghy niet en hebt gedroncken upt de fonteyne der konst-goddinnen : want van den soodanigen alleen worden sy gesien.
C Ba. Ick heb de ruymt upt Scotus put gedroncken / * Aly. Dat en is niet der Const goddinnen fonteyn / maer een vorschen poel. Bal. En kond ghy niet maken / dat ick dat schou-spel oock sien magh? Al. Ick sould het wel konnen doen / waer't dat hier een Lauwer-boom ware: want het water upt de klare fonteyn met een Laurier-tack ghesprengt / verklaert de oogen / om diergelijcke ver-
D tooningen te sien. Ba. Siet daer is een Lauwerboom / siet daer oock een fonteyntjen. Aly. Dat past seker wel. Bal. Besprey my. Al. Sie op / siet ghy al? Ba. Soo veel als te vozen. Besprengh anderwerf. Al. Siet ghy nu? Bal. Al evenveel. Sprengh wat meer. Aly. Nu Siet ghy immers / denck ick wel. Bal. Ja ick en kan u nau sien. Aly. Armen bloedt / hoe heeft / TO SCOTOS, (dat
E is / de duysternis) u ooghen soo gant sch bevanghen. Dese konst sould een Wagenaer konnen oogen gheven. Maer ghy behoeft u niet te quellen: mogheliick is't u voordeel dat ghy't niet en siet / op dat ghy siende de Konst-goddinnen niet ghe-

* Hy schiet op *Scotus* eene van de School-doctoren.

loont en wordt / als Actæon die Diana F
sach. Want het sould vreeslijden / datse u mochten veranderen in een Swijneghel / Steeckel-swijn / of in een wilden Beer / of Vercken / of Kemel / of in een Kauw. Ick sal nochtans maecken dat ghy't hoort / hon ghy u slechts stil houden. Sy maecken nu haren wegh herwaerts / laet ons haer te ghemoet gaen: weest gegroet ghy seer gewenschte goddinnen. Mu. Ghy Musen-vriend weest G
ghy oock seer gegroet. Al. Wat tergh ghy my? Ba. Ghy doet niet dat ghy belooft hadt. Al. En hoort ghy dan niet? Ba. Ick hoor wel / maer gelijck als een Esel het snarenspel. Al. Ick sal dan liever spreken dat ghy't verstaet. Waer na strecht uwe reys / dat ghy so fraey toegemaeckt en so veerdigh zijt? Hoe na sult ghy de Hoge schoole van Loven gaen besoecken? Mu. Wat mooght ghy praten? H
Al. Hoe so? Mu. Wat hebben wy nu daer te doen / daer soo veel Vercken's tegen ons gnorten / daer soo veel Esels tegen gieré / de Kemels rasen / de Kauwen schreeuwen / d'Exters schateren? Maer daer sijnder oock / die u in grooter eeren houden. Mu. Wy weten't wel / en daerom sullen wy over eenighe jaren herwaerts keeren. Den tijd en is noch niet
I om / de bestemden dagh en is noch niet gekomen. Want daer salder een komen / die ons een lustighe wooningh bouwen sal / of liever een Tempel / die so heerlijck ende uptnemende wesen sal / als men elders nau sal vinden. Al. En maghmen niet weten / wie dat ons Landt tot sulcker eere brenghen sal? Mu. Ghy moet het wel weten / die ghy onse heylichdommen toege-eygent zijt. Sonder twijffel is u wel bekendt de vermaerde K
naem van Buslidius. Al. Ghy hebt daer genoemt een edel gheslacht / 't welck gebooren is om de hoven van Princen ende Coninghen te vercieren: want wie isser die niet in grooter weerden en houd dien grooten Franciscus Buslidius Prelaet tot Besanson / die alle Philippo (des groot-

sten

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A sten Maximiliani soon / de Vader van Carolus, die meerder sal werden dan sijn Vader) wel meer dan een krijghs-held verstreckt heeft? Mu. O hoe gelucklich souden wy wesen! had God dien man der werelt ghegunt. Wat was hy een voorstander van eerlijcke studien / wat een oprechten lief hebber van goede verstanden? Doch hy heeft twee Broeders naghelaten: Gillis een man van oordeel
B ende voorsichtigheyt tot verwonderens toe / ende Hieronymus. Al. Wy weten dat Hieronymus met wetenschap van alle konsten verciert is. Mu. Die en sal oock geen oud man mogen worden / alist dat niemandt weerdiger en is onsterffelijc te zijn dan hy. Al. Hoe weet ghy dat? Mu. Apollo heeftet ons vertelt. Al. Hoe magh de doot ons so nijdigh wesen / dat hy metter haest ontreckt 't gheen ons al-
C der best dienen soud? Mu. Daer van is't nu geen tijd te praten: dese Hieronymus met grooten lof stervende / heeft al zijn goed besproken om te Loven een Collegie op te richten / daer die geleerdste mannē om niet eñ in't openbaer / in de drie spraken sullen lesen. Dat sal de studien eñ de eere van Carolus ten hoogsten vercieren / dan sullen wy met ongaern te Loven verkeeren. Al. Waer is de repse nu
D dan gheleghen? Mu. Naer Antwerpen. Al. Willen de Musæ ende Gratiæ na de Marckt? Mu. Gheensins / maer ter Bruyloft. Al. Wat gaet de Maeghden de Bruyloft aen? Mu. Tot sulcken Bruyloft te gaen en is den Maeghden gheen schand. Al. Wat is't dan voor een Bruyloft / daer ghy af seght? Mu. Een heylighe / suyvere / kuysche Bruyloft / daer Pallas selve haer niet
E soud schamen te komē / en ick meen dat se daer oock wesen sal. Al. En machmen de naem van de Bruydegom eñ Bruydt niet weten? Mu. Ick denck dat ghy wel kent dien deucht-samen Jong-man / die soo volmaecktlijck in alle goede konsten ervaren is / te weten / Petrus Ægidius. Aly. Ghy hebt daer een peerle ge-
noemt ende gheen mensch. Mu. Dien F
sal trouwen Cornelia, een Meysken welck Apollo selfs weerdigh soude wesen. Aly. Hy heeft u van kinds been af ghetrouwlijck nagevolght. Mu. Wy sullen hem dan een Bruylofts Lied gaen singhen. Aly. En die vreughts-goddinnen sullen dansen? Mu. Sy en sullen niet alleen dansen / maer oock die twee oprechte herten met onoplosselijcke knopen van onderlinghe goedwilligG
heyd t'samen verbinden / so datter nimmermeer gheen gramschap of verdriet tusschen haer en sal moghen komen. Sy sal gestadelijck anders niet hooren / dan / mijn troost: hy wederom anders niet dan / mijn hert. En dese genoeghte sal oock door d'ouderdom niet vermindert / maer veel meer vermeerdert worden. Aly. Het soud my groot wonder ghe-
ven / souden die gheene / die soo leven / oud H
konnen worden. Mu. Dat hebt ghy wel; want het sal beter een rijpheydt konnen ghenoemt worden dan ouderdom. Aly. Maer ick hebber veel ghekent / den welcken binnen drie maenden die soete woordekens in ghescheel contrarie verandert sijn / ende over mackijdt aen plaets van lieflijcke jock-woorden / vloghen de tel-zoen ende tafel-boorden. De Man moest hooren in plaets / van I
mijn hert / bottemupl / bierleersse / doorslach: de vrouw / seugh / sottinne / prijse. Mu. Ghy segt de waerheyt: maer sulcke Bruyloften waren toeghehaelt met gramschap der vreughds-goddinnē; hier sal ghenoeghte der zeden de onderlinghe goedwilligheyd ghedurighlijck worden. Aly. Ghy verhaelt my een sulck ghelucklgh houwelijck dat selden beurt. Mu. Sulcke seltsame deughden komt K
een seldsame ghelucksaligheyd toe. Aly. Hoe? sal de Bruyloft toegaen sonder dat Juno ende Venus daer by sullen wesen? Mu. Juno, die spijtige goddinne en salder niet wesen / die met haren Jupiter selden wel eens is. Noch oock die aerdsche droncken Venus niet / maer die ander Hemelsche /

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A melschen / die de zielen en ghemoederen vereenicht. Aly. Soo seght ghy my dan van een onvruchtbaer houwelyck. Mu. Geensins/maer het sal met de meeste gheluchsalighepdt vruchtbaer zijn. Aly. Wat baert die Hemelsche anders dan zielen? Mu. Ja sy voeghter ooch de lichamen by/maer sulcke die de zielen gehoorsaem sijn/even alleens als of ghy kostelyckē balssem doet in een doos van
B edelghesteente. Aly. Waer is doch die Venus? Mu. Siet daer / ginder van verre komtse aengaen. Aly. Ick siese wel; O lieve Heer wat een glants / wat een heerlyckhepdt der ghedaente heeftse! By dese is de ander Venus niet te ghelyckien. Mu. Siet/ hoe ghemaniert de C Liefds-goden zijn / gheensins blindt / als die ghene/ waer mede die andere de herten der Menschen verblindt: maer wel scherp-siende; sy en hebben ooch gheen loode pijlen/ daermede sy den haet des Minnaers inschieten/ende de ellendighe herten met liefde sonder weerliefde quellen. Aly. Sy zijn haer moeder gantsch ghelyck. O hoe gheluckigh is dat huys / ende van de Goden wel te D deghen bemindt! Maer soudmen ooch wel mogen hoorē het Bruylofts-Lied/ dat ghy hem toegheschickt hebt? Mu. Ja wy bidden u/ dat u believe toe te lupsteren.

1. Clio, *Eeren-Roem.*

Cornelia, die suyv're Maeghd,
Die sal met *Petro* trouwen,
'K wensch dat de Liefde, die sy draeghd,
Haer nimmer moet berouwen.

2. Melpomene, *Singh-wel.*

Dat haer Liefde soo mach groeyen,
Als der Tortels Liefde groeyt,
En haer leven soo lang bloeyen,
Als der Kraeykens leven bloeyt.

3. Thalia, *Vreughden-Sangh.*

Dat hy in ware Liefd' mach *Gracchum* gaen te boven,
Die voor *Cornelia* syn dierbaer lijf liet roven.

4. Euterpe, *Pijp-soet.*

Dat sy *Admeti* Vrouw in trouw te boven gaet,
Die om haer Mans bedrijf, haer lijf ten rove laet.

5. Ter-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

5. Terpſichore, *Snaren-dans.*

Hy ſal in Liefdes brandt niet minder zijn ontſteken,
Doch in een beter ſtandt en minder van ghebreken,
Als *Plancius* wel eer om zijn gheſtorven Vrouw
Viel in zijn bloedigh ſweert, tot teecken zijnder trouw.

6. Erato, *Liefde-ſangh.*

Sy moet der Lieſden Vlam niet min en ſijne ſtralen,
In 't hett ghevoelen, doch met veel en minder qualen,
Als *Catoos* Dochter was, die *Brutum* heeft bemind,
Die door haer kuyſſche Liefd is van de dood verſlind.

7. Calliope, *Stemme-Soet.*

De *Bruyd' gom* ſal de kroon ſoo boven and're ſpannen,
Ais *Naſica* in deughd verwon de meeſte mannen.

8. Urania, *Hemels-ſangh.*

De kuyſſche *Bruyd* die ſal om 't ſtil en zedigh weſen,
Meer als *Sulpitia* gheroemt zijn en ghepreſen.

9. Poly-Hymnia, *Pryſe-veel.*

Dat men haer Deughde ſelf door hare kinders prijſe,
En dat de glants haers huys, in goeden voorſpoet rijſe,
Ten eynde haet en nijdt, ghejaeght ter deuren uyt,
En d'Eer (ſoo 't mogh'lijck is) haer volle lof beſluyt.

A Aly. Ick ſoud het dien Petro Ægidio gantſch miſgunnen / ten waere dat hy ſulck een oprecht Man waer/dat hy niemandt benijden magh.

Mu. Maer nu is't tijdt/dat wy onſe begonnen reys voltrecken.

Aly. Hebt ghy ock pet / dat ghy te Loven ontbieden wilt? Mu. Dat ghy van onſent wegh̃en groet alle oprechte vrienden/ende die ons toeghedaen zijn/ maer boven al Johannem Paludanum, Iodocum Gaverium, Martinum Dorpium, ende Johannem Borſalum. Aly. Dat ſal wel met vlijt ghedaen worden. Wat ſal ick den anderen ſeggen? Mu. Ick ſalt u in d'oore toeſlupſteren. Aly. Dat is een ſaeck van gheringe koſten: daerom ſal't metten eerſten gheſchieden. B

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Ptochologia,

OF

Bedel-practijen.

Irides *Arm-rijck*, Miſoponus *werck-noode*.

Irides.

A WAT een nieuwe vogel ſie ick daer aen komen vlieghen? Ick kent aenſicht wel/maer 't kleedt en lijckt hem niet. Ben ick niet heel verbijſtert / ſoo is 't onſe Miſoponus. Ick moet my verſtouten: en den man
B aenſpreecken / hoe qualijck ghekleed ick oock ben. Weeſt gegroet Miſopone. Miſ. Ick ſie Iridem. Ir. Wees gegroet Miſopone. Miſo. Swijgh/ ſegh ick. Iri. Wat nu / en wilt ghy niet ghegroet weſen? Miſ. Neen/met dien name niet. Ir. Wat is u overgekomen? en zijt ghy niet die ſelve die ghy gheweeſt zijt? Wort de naem met het kleed verandert? Mi. Neē/ maer ick heb d'ouden naem weder aen-
C genomen. Ir. Wie waert ghy dan? Mi. Apitius,(Lecker-beetjē.) Ir. En ſchaemt u doch uwes ouden maets niet / al hebt ghy wat beter avontuur gheſadt / t'is noch niet langh gheleden / dat ghy van onſe orden waert. Miſ. Kom aen / en ghy ſult al hooren watter van de ſaeck is. Ick en ſchaem my uwer oorden niet/ maer ick ſchaem my der eerſter orden. Iri. Van wat orden ſeght ghy / van de Bedel-monicken? Miſ. Neen / neen/ lieve maet / maer van de op-ſnappers. Ir. Seker ghy hebt ſeer veel maets van die orden. Miſ. Ick was van goede D middelen: ick hebt neerſtich verbancht: als my goed-failgeerde/ ſoo en waſſer niemandt die Lecker-beetjen kende. Doen ginghick door van ſchands weghen/en keerd my tot u ghеſelſchap: dat had ick liever te doen dan te graven. Iri. Daer deed ghy wijſlijck aen. Maer van waer komt de nieuwe klaerheydt van vel ſoo haeſtelijck? Want dat het kleedt verandert is / dat en gheeft my E ſo weemd niet. Miſ. Hoe ſo? Ir. Want de Goddin Laverna kander metter haeſt menigh rijck maecken. Miſ. Hoe nae vermoed ghy/ dat ick't gheſtolen heb? Ir. Dat is mogelijck al te vuyl of ſnood/ hebt ghy't dan gherooft? Miſ. Neen ick/by Sinte Reyn-uyt, ick hebt noch geſtolen noch gherooft. Maer ick ſal u van mijn klaerhuydigheydt eerſt beſchepd doen/ 't welck u duncкt vreemſt F te zijn. Ir. Want ghy waert by ons vol ſweeren. Miſ. Ick heb daer toe mijn beſte vriendt tot Medecijn ghebruyckt. Ir. Wie doch? Miſ. Gheen ander dan my ſelven / of meent ghy dat ick naeder vriend heb dan ick my ſelve ben? Iri Maer ick en wiſt niet voor deſen dat ghy kond meeſterē. Miſ. Ick had mijn lichaem alſo ſelfs toegemaeckt ende gheſchildert wieroock / ſolpher / hars/ voghel-lijm/ linnen vodden/ ende bloedt. Als het my goet docht / ſoo heb

ick

A ick het af-ghetrocken dat icker aen-ge-
smeert had. Ir. O bedzieger! 't Scheen
datter niemandt ellendiger en was dan
ghy. Ghy kond in een Tragedie seer
wel de Personnagie van Job ghespeelt
hebben. Mis. Dat bzacht de nood doen
mede / alhoewel het avontuur bpwijlen
de hupd oock wel kan veranderen. Ir.
Segh mp dan van u avontuur / heb ghy
erghens een schatt ghevonden? Mis.
B Neen: maer ick heb een neeringh ghe-
vonden / die wat pzofytelijcker is dan
de uwe. Ir. Hoe hebt ghy neering kon-
nen doen / daer ghy niet en hadt waer
mede? Mis. De konst vindt over al her-
bergh. Ir. Nu versta ick't / ghy meent
de konst van beurse-snijden. Mis. Seg
niet al te veel. Ick meen de konst van
Al gemist. Ir. Ghy hebt nau vijfthien
daghen van ons gheweest / en hebt ghy
C alreed de konst ghevonden / welck ande-
ren in veel jaren qualijck leerē konnen?
Mis. Ick heb een kozten wegh ghevon-
den. Ir. Hoe doch? Mis. Uwe konst
had mp aende kant van vier guldens te
wege gebzacht: ick quam by geluck by
mijn oude spits-bzoeder / die sijn goedt
also wel bewaert had als ick; wp dzon-
cken te samen: Daer begint hy mp sijn
D avontuer te vertellen: Ick wozd eens
met hem / op conditie / dat hy bzp gelagh
hebben soud / en mp sijn konst mede dee-
len. Hy heeftse mp ter goeder trouwen
gheleert / daer gheneer ick mp nu mede.
Ir. Soudmense niet mogen leeren? Mis.
Ick wilse u wel om niet schencken / van
weghen ons oude maet-schap. Ghy
weet / waermen komt datmender veel
vindt die nae dese konst seer begeerigh
zijn. Ir. Ick heb't wel hoozen seggen /
E ende gheloovet oock. Mis. Ick schick
by alle gheleghenthepdt met den selven
kennis te maecken: Ick spzeeck veel
vande konst. Als ick sie den voghel ga-
pen / soo maeck ick mijn aes ghereed.
Ir. Hoe? Mis. Ick vermaense van
selfs / datse niet lichtelijck en sullen ghe-
looven den genen die haer van die konst
beroemen. Want de meestendeel zijn be- F
dzieghers / daer toe met haer guychele-
rijen arbeydende / datse d'onbedach-
te den beurse veghen. Ir. Die inley-
dingh en past niet wel op uwen handel.
Mis. Jae ick segh daer noch by / datse
oock mp selven niet en sullen ghelooven /
ten sy datse met ooghen sien ende met
handen tasten dat de konste fier is. Ir.
Ghy vertelt mp een wonderlijck ver-
trouwen op uwe konst. Mis. Ick be- G
gheer datse teghenwoozdich zijn / ter-
wijl de veranderingh gheschiedt: Ick
segh datse op het stuck letten sullen; en
op datse te mint wijffelē / so hiet ick haer /
datse selfs met haer eyghen handen alle
dingh handelen / terwijl dat ick van ver-
re toe sie / ende niet een vinger daer aen
en steke: Die ghesmolten materie laet
ick haer selfs suyveren / of den Gouds-
midt bzenghen om te suyveren: ick H
segh te vozen hoe veel silvers of gouds
datter sal ghesmolten wozden / eyndlijck
't ghene dat te samen gheloyen is / doe
ick haer tot verscheyden Goud-smeden
bzengē om aen den Toets-steen te strije-
lien. Sy bevinden die swaerte die ick
vooz seyd had / sy bevinden het suyverste
Goud ende Silver. Want daer en is
niet aen gheleghen / dan dat ick de saeck
met minder sozgh in't Silver aenlegh. I
Ir. Soo en is dan in die konst gheen
bedzogh. Mis. Jae het is enckel be-
dzogh. Ir. Noch en sie ick die guyche-
lerije niet. Mis. Ick salf' u doen sien.
Eerst wozd' ick eens om 'tloon: Ick
wil die niet ontfanghen / ten zy dat eerst
de konst bepzoest zy. Ick langh haer
een poederken / alleens / als of dooz
kracht van dien 't ghehcele werck ghe-
wzocht wierde. De manier van't poeder K
te maecken en leer ick haer niet / dan als
sy het mp seer wel betaelen. Ick eysch
een eedt / datse het secreet binnen ses
maenden niet en openbaren aen yemand
't sy mensch of gheest. Ir. Noch en
hooz ick het bedzogh niet. Mis. Al het
bedzogh is in een hole ghelegen / die ick
daer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A daer toe ghemaeckt heb. Ick maeck de kool inwendigh hol: daer in doe ick soo veel gesmolten silvers/als ick voorsegh/ datter af komen sal / nae dat het poeder daer in ghestropt is/stel ick den ketel alsoo toe/dat het onder / aen beyde zyden/ ende boven alsins met gloeyende kolen omringelt is: ick maeck haer wijs/dat het selve by de konst wesen moet. Onder de kolen/ die boven op ghelepd woB den / mengh ick een daer 't Silver of Goudt in schuylt. 't Welck door de hitte smeltende valt inde ander materie die ghesmolten wordt/ als / Tin of Koper / alsmen 't ghesuyvert heeft / soo vindtmen 't ghene dat daer onder ghemenght is. Ir. Die konst is ghereed: Maer hoe bedrieght ghy / wanneer een ander het werck met synne handen doet? Mis. Als hy/nae myn seggen/ alles geC daen heeft/eer dan de algemist-ketel geroert wordt / soo kom ick ten laetsten naerder/eñ sie om/ of by avontueren pet mocht naeghebleven zyn. Ick seg/ my dunckt / datter boven noch een kool of twee ontbreeckt: Ick leg de myne heymelyck daer by / ick ghelaet my als of ick hem van de ander hoop nam / doch heb ick hem te vooren alsoo daer by ghelepdt/ dattet van niemand mach bekent D werden/en dat hy hem bedrieghe. Dan neem ick hem daer af. Ir. Maer wanneer hy sonder u/de konst onder soeckende/hun niet en gheluckt/ wat hebt ghy dan te seggben? Mis. Ick heb daer geen swarighepd af te verwachten/ als ick 't gheld inde lap heb. Ick bedenck dan pet/ of dat de pot niet oprecht zy geweest/of dat de koolen niet goet geweest en zyn/ of dat het vyer niet wel genoegh E gestoockt en zy gheweest. Ten laetsten is dit een deel van myn konst / dat ick niet lang op een plaets stil en blyve. Ir. Kan die konst soo veel opbrengen / datse u mach voeden? Mis. Ja wel heerlyck. Zyt ghy wijs / soo verlaet nu voortaen oock die ellende ende begheef u tot onse orden. Ir. Ja ick sal eerder arbeyden/ om u weder tot onse orden te trecken. F Mis. Met myn wil en sal ick my niet weder-keeren tot het gheen dat ick eens ontloopen ben / noch het goed verlaten/ dat ick ghevonden heb. Ir. Onse neeringhe heeft de eyghenschap datse door gewoonte soet wort. Oversulcx / daerder wel veel zyn die af vallen vande Orden van Sint Franciscus of Benedictus, wien hebt ghy opt ghesien die langh in onse orden verkeert hebbende/ daer van G af-ghevallen zy? Want in soo weynigh maenden en hebt ghy nau konnen proeven / wat de bedelery zy. Miso. Die proeve heeft my gheleert/dat het d'ellendighste saeck ter werelt zy. Ir. Ick soud dese ellende niet willen ruylen voor een Koningh-ryck. Want daer en is niet dat een Koningh-ryck meer ghelyckt dan het bedelaers ambacht. Mis. Wat hoor ick? daer en is niet / dat den H Sneeu soo gheliyck is als een kole. Irid. Segh my in wat sake zyn de Koningen meest geluckigh? Mis. Om datse doen 't gheen dat haer herte lust. Ir. Die selve verpheydt / dewelcke 't soetste is van alle dinghen/en heeft niemand meer dan wy. Ook en twyffel ick niet / of daer zyn veel Koninghen / die ons benyden: 't Zy oorlogh of vrede / wy leven in ruste: Wy worden niet op-ghemaent om I ten oorloghe te gaen/ wy en worden tot gheen ghemeene ampten beroepen/ wy worden niet gheschat / als 't volck met schattinghen bloot ghemaeckt wordt/ niemandt en onder-soeckt onse leven: Isser pet quaedts bedreven / wie wil een bedelaer voor recht roepen? Al slaen wy oock pemandt / elck schaemt hem met een bedelaer te vechten. De Koninghen en konnen noch in vrede noch K in Oorloghe met ghenoeghte leven: En hoese meerder zyn / hoese meer vpanden te vreesen hebben. Maer de ghemeene man ontsiet sich oock / als upt eenighe Gods vreese/ons/even als of wy heyligen Gods waren/ te vertoornen. Mis. Maer onder-tusschen verduplt ghy in uwe

A uwe vodden ende katten. Ir. Wat dienen die dinghen tot ware gheluckſalighepdt? Die dinghen zijn buyten den menſch / daer ghy van ſpreeckt. Deſe vodden moeten wy onſe wel leven toeſchrijven. Miſ. Maer ick ſorg dat ghy eer lang een goedt deel van deſe uwe geluckſaligheydt ſult quijt raecken. Irid. Hoe ſoo? Miſ. Om dat de Steden nu al mompelen / dat men de bedelaers niet en ſal toe-laten over al uyt te loopen: Maer dat elcke Stadt haer eyghen bedelaers ſal voeden / ende dat de ghene die B ſterck zijn / tot arbeydt ſullen ghedwonghen worden. Irid. Waerom nemenſe dat voor? Miſo. Om datſe bevinden datter groote ſchelm ſtucken onder het deckſel van bedelerije bedreven worden / ende daer nae / datter gheen gheringhe bederffenis uyt uwē ſtaet en ontſpruyt. Iri. Dierghelijcke praetjes heb ick wel dickwils ghehoort. Dat ſal gheſchieden als de Hemel valt. Miſ. Moghelijck wel eer dan u lief weſen ſal.

Proci & Puellæ

Of

Eerbare vyagie

Tuſſchen

Pamphilus, Maria.

Pamphilus.

A WEEST ghegroet wreede / weeſt gegroet pſere / weeſt gegroet adamantijnſche. Mar. Weeſt ghy ock ghegroet Pamphile ſo menighmael als ghy wilt / en met ſodanigen naem alſt u ſelfs belieft: B maer daer en tuſſchen ſchijnt ghy mijn naem vergeten te hebben / ick heete Maria. Pam. Maer men moght u liever Martia noemen. Ma. Hoe ſoo doch? wat heb ick dan ghemeen met den God Mars? Pam. Veel in allen geval: want ghelijck het die God maer voor hinderwerck acht de menſchen te dooden / ſoo doet ghy mede / Ja ghy zijt doch wreeder als Mars, want ghy doodet ock den ghenen die u minnen. Ma. Hola; waer zijnſe doch die van mijn hant geſtorven zijn? waer is't bloedt der verſlagenen? Pam. Ghy ſiet ten minſten een dood lichaem / indien ghy my ſier. Ma. Wat hoor ick? wandelt ghy / en ſpreeckt ghy noch daer ghy doodt zijt? Och of my D nimmermeer verſchrickelijcker gheeſten voorquamen Pam. Ghy geckter mede / nochtans doot ghy my ellendighe daer en tuſſchen veel wreeder dan of ghy my met een ſwaert doorſtaect: nu word

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ick met een lange pijne jammerlijck gerabzaeckt. Ma. Ep seg mp toch / hoe veel swangere vzoutjens zijnder van u ontmoeten misvallen? Pam. Of ghy gheckt of niet/ de bleeckheydt wijst ghenoegh upt dat ick immer soo wepnigh bloedt heb als eenighe geest of schim. Ma. Maer die bleeckheydt is met een roodt blooskn vermenght: ghy zijt soo bleeck als een karsjen dat nu begint te
B rijpen / of een dzupsjen daer een purpur kleurtjen in begint te komen. Pam. Ghy sient seker wel spijtighjes met mp arm knecht gecken. Ma. Soo ghy mp niet gelooft/siet in de spiegel. Pam. Ick en soud gheen ander spiegel begheeren/ jae meen datter oock geen klaerder en is als die gene/inde welcke ick mp tegenwooz-dighlijck beschouwe. Ma. Wat spieghel meent ghy? Pam. Owe ooghen
C Jofvzouw. Ma. Wat! blijft ghy noch al dat ouwe pzaeterjen? Maer hoe soud ghy bewijsen dat ghy doodt zijt? eten oock de geesten? Pam. Jae sp/maer een onsmakelijck eten/ gelijck ick mede doe. Ma. Wat eten sy dan? Pa. Biet-blaen/ latou eñ loock. Ma. Maer ghy en onthoudt u niet van Capupnen en Patrijsen. Pam. Dat is waer / maer het en smaeckt mp niet beter / dan of ick latou
D sonder edick/ en biet-blaen sonder peper at. Ma. Arme knecht; en daer-en-tusschen hebt ghy noch al een goet dick buychjen? en spzeecken de dooden oock? Pa. Jase/maer gelijck ick/met een heel sachte stem. Ma. Maer doen ick u laestmael eens hoozde bijden teghens uwen mede-vzijer / doen was seker u stem niet seer sacht. Maer seght / wandelen de gheesten oock? wozdense oock gekleedt?
E en slapense mede? Pam. Jase; en oock man en wijf bp malkander / maer al op der dooden manier. Ma. Wat zijt ghy een soet pzaeter. Pam. Maer wat sout ghy segghen / indien ick met Achillischen onweder-spzeeckelijcke redenen betoond dat ick doodt ben / en dat ghy een doodt-slaeghster zijt? Ma. Dat moet verre zijn Pamphilie, maer doch begint u F
listigh beslupt. Pam. Dooz eerst/denck ick / sult ghy mp wel toestaen / dat de doot anders niet en is/als een scheyding der ziele van den lichame? Ma. Geern. Pam. Maer siet toe dat ghy u woozden niet weder-roept. Ma. 'Ten sal niet geschien. Pam. Daer naer en sult ghy oock niet lochenen / of die ghene die een ander zijn ziel benemt / doet een doodt-
G slagh? Ma. Geensins. Pam. Ghy sult oock toestaen / 'tgeen van gheleerde Autheuren gesept/ en met het oozdeel veeler eeuwen is bevestigt/ dat de ziel des menschen niet en is daerse levendig maeckt/ maer daerse mint? Ma. Leght dat wat klaerder upt/want ick kan niet genoegh verstaen / wat ghy daer mede segghen wilt. Pam. En soo veel te ongheluckiger ben ick / dat ghy dat niet soo wel en
H gevoelt als ick doe. Ma. Maeckt dat ick 'tghevoel. Pam. Maeckt dan oock met een moepte dat een Diamant voelt. Ma Ick ben seker geen steen/ maer een Mepsjen. Pam. Dat is waer: maer eer Mepsjen dat herder is als een Diamant. Ma. Doch gaet voozt te beslupten. Pam. Die dooz den Geest Gods aengheblasen wozden / en hoozen/ noch en sien/noch en ruycken/ noch en gevoelen niet / al wierdense schoon ghedoodt.
I Ma. Dat heb ick wel meer ghehoozt. Pam. Wat meent ghy de oozsaeck hier van te zijn? Ma. Segt ghy dat Philosooph. Pam. Seckerlijck/om dat de ziel in den Hemel / alwaersepet heeft datse boven maten bemint/ en dat se van haer lichaem verscheyden is. Ma. Wat wilt ghy hier nu mede segghen? Pam. Wat ick hier nu mede segghen wil / O
K wzeede! hier upt wil ick seggen / dattet volght/dat ick doodt ben/en dat ghy een dood-slaeghster zijt. Ma. Waer is dan u ziel? Pam. Daerse mint. Ma. Wie heeftse u doch benomen? wat sucht ghy? spzeerkt vzy upt de bozst / ten sal u niet schadē. Pa. Een wzeed Mepsjen/'twelck ick/ nu al doodt zijnde / noch niet en kan haten.

A haten. Ma. Ghy zijt waerlijck een beleeft knecht; maer waerom en onneemt ghy haer niet wederom haer ziel/ ghelijck met gelijck vergeldende/ somen seydt? Pam. Daer soud gheen gheluckigher mensch op aerden zijn/ moghten wy soodanighen ruplijen legghen/ dat ghelijck mijn ziel gantsch en al in haer lichaem verhuyst is/alsо wederom haer ziel in mijn borst quam woonen. Ma.
B Maer magh ick nu insgelijcks by u den Philosooph wat maken? Pam. Neen ghy: maer wel de Philosophinne. Ma. Nu dan: kan't oock geschieden dat een ende 'tselfde lichaem een ziel/ en gheen ziele heeft? Pam. Niet op een selvighe tijdt. Ma. Als de ziel wegh is/ soo is immers 't lichaem dood? Pam. Jae't. Ma. En 't en maeckt het selvighe niet levendich/ dan alsser in is? Pam. Laet
C het soo zijn. Ma. Hoe kan't dan gheschieden/ dat alsse daer is daerse mint/ evenwel noch het lichaem levendigh maeckt/ daerse uytghevaren is? En maecktse dan noch levendigh alsse oock elders mint/ hoe wordt het lichaem doot ghenoemt/daer noch leven in is? Pam. Ghy redenkavelt bedrieghlijck ghenoegh: maer ghy sult my met sulcke stricken niet vanghen: de ziel/ welck
D noch eenighsins het lichaem des minnaers op houdt/ wordt onepghentlijck een ziel ghenoemt/ want het inder daet niet anders en zijn/ dan eenighe kleyne overblijfselen der ziele/even ghelijck als de reuck eender Roose noch in pemands hand blijft/na dat de Roose selfs al lang wegh ghewor pen is. Ma. Ick sie wel/ dat een vos niet licht met een strick te vanghen is. Maer antwoort my hier
E op/doet hy niet wat die pemandt doodt? Pa. Ghewisselijck. Ma. En lijd hy niet wat/die gedoot wort? Pa. Sonder twijfel. Ma. Hoe geschied het dan/dat alhoewel die gene die mint pet doet/ en die bemind wort pet lijd/ niet te min nochtans die ghene gesepd wort te dooden die ghemint word/ daermen liever soud seggen dat de minnende sich selve dood? Pam. F
Neen seker/'tis recht anders. Ma. Dat en sult ghy nimmermeer goet doen by de Grammatische Areopagptē. Pa. Maer ick sal't bewijsen by de dialectische Amphictiones. Ma. Doch latet u niet verdrieten/ hier oock op te antwoorden: mint ghy met u wil/ of teghens u wil? Pam. Met mijn wil. Ma. Nademael ghy dan het minnen wel kondt nalaten/ so schijnt ghy my een dood-slagher uws G
selfs te zijn/en beschuldicht het Meysjen t'onrecht en sonder reden. Pam. Maer 't Meysjen en doodt daermede niet datse bemint wordt/ maer daer mede datse niet wederom en mint den ghenen die haer mint. En die gheen dood pemand/ welck des selvigen leven kan behouden/ ende en doet het niet. Ma. Maer indien een Jongh-man beminde 't gheen
H hem niet gheoorloft en is te beminnen/ namelijck eens anders hupsvrouw/ of eenigh Nonnetjen/ sal die hem dan oock al wederom moeten beminnen/ op dat sy des minnaers leven behoude? Pam. Maer dese jonghman bemindt/'t welck te beminnen Goddelijck en eerlijck/ jae oock goet ende billick is/ en wort nochtans ghedoodt. Indien ghy dan noch den doot slagh klepn acht/so sal ick u ooc
I van toovery beschuldighen. Ma. Dat verhoede God; sult ghy eenē Circe van my maken? * Pam. Ja noch al wat wreeder als Circe. Want ick had liever een vereken of Beer te wesen dan 't geen ick nu ben/ namelijck doot. Ma. Met wat manier van tovery dood ste de menschen? Pam. Met een vergiftelijck aensien. Ma. Wilt ghy dan dat ick voortaen mijn schaedlijck gesicht van u wende? Pa. Geensins/maer wend het selvi- K
ge liever na my toe. Ma. Indien ick betoverende ooghen heb/ waerom sterven dan oock de andere niet die ick aenschou?

Circæ, was een vermaerde Toveres, die *Ulysses* ghesellen in allerleye slagh van Beesten veranderde: leest by *Ovidium*.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A daerom vermoed ick / dat dit gebreck in u ooghen is / en niet in de myne. Pam. Wast u niet ghenoegh my ghedoodt te hebben / dat ghy noch dus met my geeken moet? Ma. O ghenoeghelycke doodt! maer wanneer sult ghy begraven worden? Pa. Eerder dan ghy meent / ten zy dat ghy my te hulpe komt. Ma. Kan ick soo groote dinghen doen? Pa. Ghy kont ock my die doot ben we-
B derom levendigh maken en dat met een seer kleyne moeyte. Ma. Indien my yemandt dat heylsame krupdt Panace langhde. Pa. Ghy hebt gheen krupden van doen / bemint my slechs wederom / en wat isser lichter? ja wat isser billicker? anders wort ghy niet vry gesproken van de schult des doodtslaghs. Ma. Voor wat vyerschaer sal ick beschuldight worden? der Areopagyten?
C Pa. Neen: Maer voor de vyerschaer vande goddinne Venus. Ma. Men sept dat het een licht versoenlycke Goddinne is. Pa. Ja niemandts gramschap is so vreesselyck. Ma. Heeft sy ock blixemen? Pa. Neense. Ma. Heeftse ock een drietandighe voorck? Pa. Ock niet. Ma. Heeftse ock een spies? Pa. Geensins / maer sy is een goddinne der Zee.
D Ma. Ick ben gheen varend ghesel. Pam. Maer sy heeft een soontjen. Ma. Syn ouderdom is niet verschrickelyck. Pam. Die wraeckgierigh is en hardneckigh. Ma. Wat sal die my doen? Pa. Wat u die doen sal? dat willen al de Goden verhoeden; want ick en soud niet gheeren eenigh ongheluck dien persoon willen voorseggben / welck ick niet dan alle gheluck en wenschе. Ma. Segh het even wel? ick en ben niet seer superstiE tieus / noch vygheloovigh. Pa. Ick sal het dan seggen: Indien ghy veracht desen minnaer / die uwe wederliefde niet teenemael onweerdigh en is / hy sal u isschien (God gheve dat ick in myn gissingh bedroghen word) door't bevel van syn moeder een pyl met boos vergift besmeert op u los schieten / soo dat ghy op eenen vodd' erghens sult verlieven / die F nochtans u niet weder en sal beminnen. Ma. Ghy verteldt my een verschrickelycke straf: Ick wild veel liever sterven / dan yewers een leelickaert minnen / of soodanigh een die my niet met ghelycke liefde wederom beminde. Pa. Maer men heeft niet langh gheleden een exempel deser straffe bespeurt in een Jonghe dochter. Ma. In wat plaets? Pam. Te Orleans Ma. Hoe veel jaren ist geleden? G Pam. Hoe veel jaren? 't is naulyex thien maenden gheleden. Ma. Hoe heete de dochter? wat swyght ghy? Pam. Ick en weet niet anders als ghy. Ma. Waerom noemt ghy dan de naem niet? Pam. Om dat my't teecken niet behaecht: och asse met eenig ander naem had genoemt gheweest / sy heete Maria. Mu. Wie was haer vader? Pam. Hy leeft noch / en is van grooten name onder de rechtsH geleerden / en van groote middelen. Ma. Wat naem heeft hy? Pam. Mauritius. Ma. Wat toe-naem? Pam. Aglajus. Ma. Leeft haer moeder noch? Pam. Sy is korts ghestorven. Ma. Van wat siechte? Pam. Van hart-seer: en haer vader / hoe wel hy een bloeck-herticht man is / was ock niet sonder perykel van sterven. Mar. Maghmen haer moeders naem ock weten? Pam. I Seer wel / sy was ghenaemt Sophronia. Maer waer toe dient al die vragen? oft meent ghy dat ick een fabeltje versier? Ma. Soud ick dat van u vermoeden? dese suspicie valt lichter op ons Vrouwvolck: maer vertelt wat de dochter ghschiet is Pam. Het was / gelyck ick gesepdt hebbe / een dochter van eerlycken hupse / van goede middelen / van schoonder ghedaente / wat wil ic veel seggen? K sy was weerd een Prinsesse een man te hebbē: dese wiert gevryt van een Jongman die haer niet onghelyck was. Ma. Wat naem had hy? Pam. Ach my; Het teecken behaeght my niet: hy wiert mede Pamphilus ghenaemt: desen / alhoewel hy niet nae en liet / dat eenighsins

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A sins mocht dienen om haer weder-
liefde te verwerven / heeft sy niet te min
herdneckelijck veracht en spijtelijck af-
gheset: de Jonghman is van hert-seer
ghestorven. Niet langh daer na heeft sy
haer sinnen geleydt op een Quidam die-
men liever een Aep als eē mensch mocht
noemen. Ma. Wat ghy seght! Pam.
So seer dattet niet uyt te spreken en is.
Ma. Soo schoonen dochter op so leelijc-
B ken Jongman? Pa. Die scherp van op-
perhooft was / dun van hayr / en dat so
net ghekemt / offer nat hoy om sijn hooft
gehangen had / en dat noch met schilfe-
ren en neten wel dicht besaeyt / het mee-
rendeel zijns hoofts was kael / hy sagh
so scheel als een ruyt / had een paer oog-
jens als sauciertjes / een neus als een
water-hondt / een mond als een braedt-
pan / tantjes soo wit als een doovckool /
C een stamelend en lispende tongh / een
schurfde kin / een boechel op de rug / een
buyckjen dat anderhalf voet voor uyt
stond / en beentjens so recht als een krom
barn-houd. Ma. Ghy maelt my een
Thersites af. Pam. Jae / men seyd dat
hy maer een oor had. Ma. Het ander
was misschien in tijdt van oorlogh af-
ghehouwen. Pam. Gheensins: maer
in tijd van vrede. Ma. Wie had sulckx
D derven doen? Pam. Meester hans de
Dief-hencker. Ma. Misschien dat sijn
moye goed sijn leelijck aenschijn wat be-
deckte. Pam. Wat goed? Hy had al
sijns Vaders erve nu door de billen ge-
lapt / en was meer schuldigh dan hy in
de Wereld had. Met sulcken liefje moet
nu soo minlijck diertjen haer jong-leven
verslijten / en alle daghen noch pens toe
eten. Ma. Ghy vertelt een droevighe
E saeck. Pam. Maer die waerachtigh
is. Aldus heeft Nemesis, des verach-
tens en af-gesetten Jongmans schand
willen wreecken. Ma. Ick wild liever
dat my de blixem vernielde / dan dat ick
met soodanigen man soud moeten leven.
Pam. Soo terght dan Nemesis niet: en
mint my wederom die u mint. Ma. Is
u dat ghenoegh / ick min u wederom. F
Pam. Maer ick wild wel dat dese liefd
gedurigh en my eygen was: ick vrye een
Huysvrou / en geen boeltjen. Ma. Dat
weet ick mede wel: maer men moet sich
langh beraden in soodanighen saeck die
eens begonnen zijnde / niet en kan her-
nomen worden. Pam. Voor mijn per-
soon / ick heb my al lang ghenoegh bera-
den. Ma. Maer siet toe dat u de liefd /
die de beste raedsman nergens na en is / G
niet en bedrieghe. Want men seydt dat
sy blind is. Pam. Maer sy is scherp-
siende / welck uyt rijpen oordeel voort-
komt / ghy en schijnt my soodanigh niet
om dat ick u beminne / maer om dat ick
u soodanigh ghesien ende bemerckt heb /
daerom bemin ick u. Ma. Maer siet
toe / of ghy my al te deghen besien hebt:
hadt ghy de schoen aen-getrocken / soo
soud ghy best weten / waer sy u drongh. H
Pam. 'Tmoet ghe-avontuert zijn; hoe-
wel ick uyt veel vogel-teeckenen voorsie /
dat de sake wel sal afloopen. Ma. Kunt
ghy oock uyt het vlieghen en gheschrey
der vogelen de waerheyt voorsien. Pam.
Jae ick Ma. Wt wat Voghel-teyke-
nen hebt ghy dit dan voorsien? Hebt ghy
een Nacht-uyl sien vliegen? Pam. Dat
is der gecken Voghel. Ma. Of hebt
ghy ter rechter zyde een Paer Duyven I
sien vlieghen? Pam. Oock niet: Maer
my is van sommighe Jaren herwaerts
bekent de Godtsaligheydt uwer Oude-
ren: dat is voor eerst een goed Voghel /
van goede Ouders gheboren te zijn: En
my is oock niet onbekend met hoe God-
lijcke vermaninghen / en Heyligen voor-
ganck ghy by haer opghevoedt zijt: En
't is meer wel opghevoed / dan wel ghe-
boren te worden. Daer hebt ghy noch K
een vogel-teecken Daer-en-boven heb-
ben mijne Voor-ouders / die (so ick niet
anders en weet) vrome luyden gheweest
zijn / met uwe Voor-ouders altijd groo-
te vrundtschap gehouden: En wy selfs
sijn vander wieghe aen te ghelijck met
malkander opghewossen / en ons inghe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A boʒen aerd en inboʒst komt niet qualijck
over een: vooʒder is de ouderdom tus-
schen ons/de middelen/staet/en geslacht
tusschen onse Ouders bykans ghelijck:
ten laetsten / 't welck in de vʒientschap
't pʒincipaelste is / uwe manieren dunc-
ken my niet qualijck over-een te komen
met mijn verstand. (Want het kan wel
in sich selven heerlijc zijn/'t welck noch-
tans niet bequaem en is om t'samen
B gevoegt te woʒden) hoe dat wederom de
mijne met u verstandt over-een-komen
en weet ick niet. Dese voghelen / mijn
hertjen/vooʒseggē my/dat tusschen ons
een geluckigh/geduʒigh/blijd en vʒolijc
Huwelijck sal betracken woʒden: Ten
waer misschien dat u ghemoed ons een
ongheluckigh Cʒycken-liedeken song.
Ma. Wat liedeken wenscht ghy? Pam.
Ick sal vooʒsingen. Ick ben dijn/singh
C ghy nae/ en Ick ben dijn. Ma. Dats
wel een koʒt liedeken / maer 't heeft een
groote nadʒuc. Pa. Wat isser aen bedʒe-
ven hoe langh / als het maer blijd is.
Ma. Ick vermagh u soo qualijck / dat
ick niet gheern wilde dat ghy pet dedet/
dat u namaels moght berouwen. Pam.
Houdt op van quaedt te soʒghen. Ma.
Ick sal misschien een ander schijnen /
wanneer of eenige sieckte of d'ouderdom
D dese schoone gedaente sal verandert heb-
ben. Pam. En oock dit mijn lichaem
en sal niet altijdt even-sapich blijven /
mijn Lief! maer ick sie niet alleen op
uwe rondsom bloeyende een lustige Ta-
bernakel / maer heb den weerd liever.
Ma. Wat Weerd! Pam. Owe ziel of
ghemoed / welckers schoonheydt noch
vooʒt en vooʒt met u Jaren sal aenwas-
sen. Ma. Vooʒwaer ghy siet scherper
E als de Lind-woʒm/indien ghy mijn ge-
moed kont sien dooʒ so veel dʒelen. Pa.
Ick sie u ghemoed met het mijne. Daer-
en-boven sullen wy in onse soete kinder-
tjens altijdt weder jongh woʒden. Ma.
Maer onder tusschen gaet de Maeghdom ploeghen. Dats wel waer; maer
segh my / indien ghy een schoon boom-
gaert had/soud ghy wenschen dat aldaer F
nimmermeer pet vooʒtquam als bloep-
semen / of had ghy liever na 't afvallen
der bloemen de boomen te sien hanghen
vol schoone rijpe appelen? Ma. Hoe
kondt ghy't pʒaten? Pa. Een minsten
antwooʒdt my/wat is schoonder aen te
sien/een wijngaerd legghende op d'aer-
de neder en verrottende / of die bp een
pael en Olmboom opklimmende de sel-
vige verciert met purpere dʒupven? Ma. G
Antwooʒd ghy my nu wederom / wat
is lustigher om aen te sien/ een Rooʃjen
dat op sijn groenen strupck lieflyck staet
en bloept/of dat afgeplucht zijnde in pe-
mandts handt verdooʒret? Pam. Ick
meen dat die Roos gheluckiger is die in
eenichs menschen hand verdooʒt/verma-
kende daer-en-tusschen zijn oogen ende
neusgaten / dan die op haer strupck ver- H
oudt; want sy soud daer oock ten lesten
hebben moeten verdooʒren: ghelijck de
wijn gheluckiger is welck up gedʒonc-
ken wooʒt eerse versupʒt. Alhoewel een
dochters bloempjen niet en verdooʒt/ soo
haest sy gehyplyckt is. Ja ick hebber ve-
le gesien/die vooʒ haer Bʒuplost bleeck/
swack/ en ghelijck verdʒoogende waren/
maer na dat se ghehuwt waren/ hebben
dat se so opgeloken/ doen eerst begonnen
te bloepen. Ma. Nochtans is de maegd- I
lijcke staet bp allen menschen weerd en
aengenaem. Pam. Een maechd-mepsjen
is wel een heerlijck dingh/maer wat
isser monstreuser als een oude mepdt?
ten waer dat u Moeder die bloem afge-
vallen was/wp en souden/u/ dit schoon
bloemtjen/ niet hebben. Indien (ghe-
lijck ick hope) ons houwelijck niet on-
vʒuchtbaer is/wp sullen vooʒ een maeg-
deken vele weder gheven. Ma. Noch- K
tans seytmen dat repnighepd ende kupsc-
heydt Gode seer behaeghelijck is. Pam.
En daerom wensch ick met een repne
kupsche Dochter te trouwen/ op dat ick
met de selvighe repn ende kupschlijck le-
ven magh. Ons houwlijck sal meer der
een houwlijck der zielen als der licha-
men

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A men weſen. Wy ſullen 't ghemeene beſt/ wy ſullen Chriſto kinderen baren. Hoe weynigh ſal dit Huwelijck verſchillen van den Maeghdelijcken ſtaet? En wy ſullen miſſchien hier nae noch ſoo met malhanderen leven/ als Ioſeph met Maria ghelooft heeft: Maer daer-en-tuſſchen ſullen wy den Maeghdelijcken ſtaet leeren: Want men komt met een ſprongh niet op den hooghſten trap.

B Ma. Wat hoor ich? moetmen de Maeghdom ſchenden/ om de Maeghdelijckheydt te leeren? Pam. Waerom niet? ghelijckmen allenghſkens de Wyn minder dryinckende ten leſten leert ſich heel ende al daer van onthouden. Wie van beyden duncht u matigher te zyn/ die in't midden der wellusten ſich van de ſelve onthoudt/ of die ghene die nimmermeer en komt daer hy door eenighe

C dinghen tot onmatighheydt aenghelockt wordt? Ma. Ich meen dat die ghene ſtercker en matigher is/ dien de overvloedighe teghenwoordige wellust niet kan bederven. Pamp. Wien van beyden komt den lof der kuyſchheydt eyghentlijcker toe/ die ghene welck hem ſelven uytſnijdt/ of die met gheheele en ghеſonde ledematen/ nochtans ſich ſelven van onkuyſchheydt onthoudt?

D Ma. Ich ſoude eerder de laetſte den lof der kuyſchheydt toe ſchryven/ den eerſten uytſinnighheydt. Pam. Maer die ghene welcke eenighe belofte doende den huwelijcken ſtaet verſweeren/ beſnijden die niet eenighſins haer ſelven? Ma. Men ſoud ſegghen/ Ja. Pam. Nu en is 't gheen deught/ niet by te ſlapen. Ma. Is 't niet? Pam. Luyſtert wat: Indien het in ſich ſelven

E deught ware/niet by te ſlapen/ ſoo ſoude de by ſlapen ondeught zyn: nu gebeurt het dat het ondeugt zy niet by te ſlapen/ en by te ſlapen/ deught. Ma. Wanneer ghebeurt dat? Pam. So menighmael als de man ſyn recht begheert van zyn vrou/ voornemelijck indien hy haer omhelſingh begeert om kinderen te krij-

ghen. Ma. Maer of hy't uyt gepligh- F
heydt dede/ ſoumen't hem met recht niet mogheu wegeren? Pam. Men mach hem met recht vermanen/ of liever vriendelijck bidden/ dat hy ſich bedwinghe/maer wil hy't niet laten/ ſo maghmen't hem met recht niet wegheren: Alhoewel ich in deſen deele de Mannen weynigh hoore klaghen over hare vrouwen. Ma. Maer de vryheydt is ſoet;
Pam. Jae de maeghdom is een groote G
laſt. Ich ſal een Koningh zyn/ en ghy my een Koninginne: Wy ſullen over 't huyſgeſin regieren na ons goedtdunckken. Duncht u dat een dienſt baerheydt te zyn? Ma. Jan alle-man noemt het Huwelijck een ghevanckeniſſe. Pamp. Maer Jan alle-man verdient ſelfs de ghevanckenis als hy't ſo noemt. Segh my doch/ is niet u ziel ghebonden aen u lichaem? Ma. Soo duncht my. Pam. H
Niet anders als een voghelt jen aen zyn kouw. En vraegh nochtans het voghelt jen of 't wel vry wil zyn? Ich meen het ſal't wegheren. Waerom? Om dat het gheern ſo gebonden is. Ma. Wy hebben gheen van beyden groot huwelijcks goedt. Pam. So veel te beter: 't ſelvige ſult ghy in huys vermeerderen met ſpaerſaemheyt/ (welcke niet ſonder groote reden een rijcke Jaerlijkſche inkomſt ghenoemt wordt) en ich buytens huys met neerſtighheydt. Ma. De kinderen brenghen ontallijcke ſorghen met haer. Pam. Maer ſy brengen ooch ontallijcke genoughten met haer; en vergelden veel tijdts met grooten woecker de dienſt die ſy van haer Ouders genooten en ontfanghen hebben. Ma. 't Is een ellendige ſaeck gheen kinderen te hebben. Pam. Hebt ghy nu al kin- K
deren? en wat behoeftmen in een twijfelachtighe ſaeck het quaeſte te denchen? Segh't my/ wat hadt ghy liever/ nimmermeer ghebooren te worden/ of ſo gebooren te worden/ dat ghy daer nae wederom moſt ſterven? Ma. Sekerlijck ich waer liever ſo ghebooren dat ich daer

na

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A na wederom most sterven. Pam. Alsoo is 't oock droevigher noydt kinderen ghehad te hebben/ noch oyt te sullen hebben/ even ghelijck die ghene die gheleeft hebben gheluckigher zijn / als die ghene die noyt gheboren en zijn noch noyt en sullen gheboren worden. Ma. Wie zijn die ghene / die niet en zijn noch niet en sullen wesen? Pam. Alhoewel hy uyt dit leven sal moeten verhuy-
B sen / die niet en wil draghen de ghemeene lasten en toevallen welcke doch alle menschen zijn onderworpen/ sy zijn dan Koninghen of slechte onderdanen. En nochtans wat ons overkomen magh/ daer sult ghy maer de helft van dragen/ ick sal het grootste deel op my nemen. Dus soo sal het een dubbelde vreught zijn indien ons yet vrolijcks overkomt/ en komter daer-en-teghen ongheluck/
C soo sal onse ghemeenschap de helft der droeffenis wegh nemen. My altoos (indien my Godt uyt dit leven quam te roepen) soud' het een lust zijn in uwe Armen te sterven. Ma. De Menschen dragen lichter 't geen na de ghemeene Wetten der natuere gheschied / maer ick sie dat sommigher kinderen manieren den Ouders meer hertseer en swarigheydt aenbrenghen / als haer sterven. Pam.
D Dat sulcks niet en gheschiede/ is al vry wat in onse macht ghelegen. Ma. Hoe soo? Pam. Om dat in't ghemeen van goede Ouders goede kinderen geboren worden/ soo veel de aert aengaet. Want een Duyf en brengt gheen Arent voort. Soo sulllen wy dan eerst beneerstighen selfs goedt te zijn/ daer na sullen wy besorgen dat onse kinderen vander Jeugt
E aen met Heylige gheboden en leeringen onderwesen worden: Daer is veel aen gheleghen/ wat ghy eerst in een nieuw Vat giet: Daer-en-boven sullen wy betrachten datse t' huys een voorbeeld van een heyligh en onstraflijck leven hebben/ 't welck sy moghen navolghen. Ma. 't Is swaer dat ghy seght. Pam. 'Ten is geen wonder/ want 't is schoon en heerlijck: en daerom maeckt ghy F oock swarigheyt: maer so veel te meerder neerstigheyd sullen wy hier toe aenwenden. Ma. Ghy sult my tot een goede navolghster hebben: Siet ghy maer toe dat ghy my so maeckt en naer u hand stelt. Pam. Maer spreeck daer-en-tusschen de drie woordtjens. Ma. Daer en ware niet lichter. Doch de woorden alsse eens uyt de mondt ghevlogen zijn/ so komense nimmermeer wederom. Ick G sal raedt schaffen die ons beyden ghevoeglijcker is: Ghy sult met uwe ende mijn Ouders spreecken/ op dat met haer beyder wille de saeck afgehandelt worde. Pam. Ghy heet my noch naeloopen/ en kondt de sake met drie woorden klaer maecken? Ma. Ick weet niet of ick kan. Ick ben noch mijn eyghen vooght niet. En men pleegh in voortijden sonder der Ouderen raed en aen- H sien gheen Huwelijck te sluyten. Doch 'tzy hoe't wil / ick meen dat ons Huwelijck te voorspoediger zijn sal/ indien het met wil en weten en onder 't beleyd onser ouderen betrocken wort. En 't staet u toe wat nae te loopen en te besoecken/ ons en is sulcx niet eere genoegh: want de Maeghdom wil gherooft zijn/ alhoewel wy somwijlen al wat vyerigh minnen. Pam. Ten sal my niet verdrieten I wat lang te versoecken indien ick maer van u Jae-woort mach versekert zijn. Ma. Hebt goeden moet/ en twijffelt daer niet aen. Pa. Ghy zijt my in dese saeck al te achterkousigher als ick wel begeeren soud. Ma. Jae bedenck selfs en overlegh by u selven u Jae-woort wel te deghen: En gaet niet te rade met u gheneghentheden/ maer met de ghesonde reden. 't Geen de herts-tochten be- K sluyten is tijdlijck/ maer 't gheen van de reden voort komt pleegh altoos te behaghen. Pam. Voorwaer ghy kondt schoontjes Philosopheren; derhalven heb ick oock voor-ghenomen uwen raed te volghen. Ma. Ghy sultet u niet beklagen. Maer hoor wat/ my komt daer

een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A een ſwarighepdt in't hooft die mp wat beroert. Pam. Laet ſwarighepdt varen Ma Wilt ghp dat ick een doode tot een man neme? Pam. Gheensins/ ick ſal weder levendigh worden. Ma. Ghp hebt mp van ſwarighept gheweyt: Waert wel mijn Phamphile. Pam. Doet ghp maer dat ick wel vare. Ma. Ick wenſch u een blijde nacht. Waerom ſucht ghp? Pa. Een blijde nacht ſegt
B ghp? Och of ghp mp gundet't gheen ghp mp wenſcht? Ma. Weeſt niet te haeſtigh/ u Coorentſen is noch groen. Pam Sal ick niet met allen van het uwe met mp draghen? Mar. Dit rupekertje/ om u hertje wat te verquicken. Pam. Doe daer ſlechs een kuſſen bp. Ma. Ick wil u mijnen maeghdom gheheel en ongheplockt toebrenghen. Pam. Plockt een kuſſen wat van de maeghdom? Ma. Wilt ghp dan wel/ dat ick oock alle anderen kuſſe? Pam. Gheen- C ſins/ ick wil mijn kuſſens voor mp ſelven bewaert hebben. Ma. Ick bewaerſe voor u/ al hoewel dat ick oock andere redenen heb/ waerom ick u nu ter tijdt niet derve kuſſen. Pam. Wat redenen doch? Ma. Ghp ſegt dat uwe ziel bp nae gantſch ende al in mijn lichaem ghevaren is/ en datter maer een klepn wepnichjen ghebleven is in u lichaem: ſoo ſorgh ick dan/ dat in't D kuſſen 't ghene dat noch in u overigh is/ in mp ſoud overſpringhen/ en ghp voor't heel en al doodt blijven. Daer is dan mijn rechter handt/ een teecken van onderlinghe liefde/ en vaert wel: weeſt ghp neerſtigh in uwe ſaeck/ick ſal daer-en-tuſſchen Chriſtum bidden/ dat hp 't gheen nu verhandelt is/ ons beyden voorſpoedelijck en nae wenſch wil laten vergaen.

De IX. T'ſamen-ſprekinghe.

Convivium fabuloſum,

Oft

Kluchtigh Gaſt-maet.

Polymythus de kluchtighe/ Gelaſinus de lacher/ Eutrapelus de boertighe/ Aſteus de beleefde/ Philythius de klucht-beminder/ Philogelos de lach-beminder/ Euglottos de wel-beſpraeckte/ Lerochares de pots-bedrijver/ Adoleſches de beuſelaer.

Polymythus.

A Gelijck het niet betaemt dat eenighe wel-gheboude Stad/ſonder Wetten en Regeerders ſoude weſen/ ſo een behoort oock dusdanig Gaſt-maet niet ſonder ſtichtelijcke vermaninghe ghehouden te zijn. Ge. Dat is recht van mijn ſin gheſpraet B dat ick alleen upt de naem van allen antwoorden ſal. Po. Tſa! jongen brengt hier een paer ſteenen/ om ons een Koningh te maken/laet ſien op wien het lot vallen ſal. Couragie; hep het lot is op Eutrapelum ghevallen. Ick ſeg waerachtigh de ſteenen moeten ooghen hebben: Want wp mochten bp ſtemmen gheen beter man gekoren hebben. Men

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A seydt ghemeenlijck / nieuwe Heeren / nieuwe Wetten : O nieuwe Conningh ! gheeft ons nieuwe ordonnantien. Eu. Op dat dese maeltijd vrolijck ende gheluckigh mach gehouden worden / Soo gebiede ick dat niemant hier voort brenge anders dan gheneughlijcke spreuckjens / ende soo daer yemant ware die dat niet en dede / sal daer voor een pinte wijns in 't ghelach ghelden : hier sullen B oock alle oncupsheden upt-ghebannen zijn / ende gheene moghen bestaen / dan die waer / ofte waers-gelijck zijn. Waer in oock bestaen sullen mogen die kloecklijck upt de hant / voort ghebracht sullen worden. Soo daer dan niemandt is die gheen klucht by kan brenghen : sullen die twee / die de alder-vrolijckste en fraepste en die de blauste kluchten voort sullen gebracht hebben / elck soo veel in't C ghelach te gelden hebben / als voorsept : ende ghy / heer waerd / zijt ruijt geschouden / vande onkosten des dranckx / dies sult ghy ons alle vry te eten geven. Ist nu sake dat hier twist tegen mocht vallen so weest ghy Gelasine oordelaer ende schepds-man. Hebt ghy nu alle dese dinghen verstaen / soo laet se gehouden werden / ende die dese niet begeert te volgen die gae / maer op sulcke voorwaerde / dat D hy morghen vrylijck weder by 't gheselschap komen magh. Ge. Wy stemmen ons Coninex gheboden voor goedt ende oprecht / en begheeren oock dat se ghehouden werden / maer van wien sal het beginnen ? Eu. Van wien anders dan vanden waerd ? Af. Mach ick oock wel Heer Conincx een klepn woordken by brenghen ? Eu. Ja wel thien. Af. De Rechts-ghelceerden seggben dat het E geen wet is die niet recht is. Eu. Dat stem ick u toe. Af. En de uwe maeckt de beste de slimste boorse gheljck Eu. Alsmen vrolijck wil zijn / sal men om de drollighste grillen aldermeest lachen ; ghelijck als gheen sanghers meer vrolijckheydts voorts brenghen dan die of seer schoon en boven maten / of seer leelijck ende drollich singhen : Is doch F de Koeckkoecx-sangh niet belachlijcker dan des Nachtegaels ? Want hier de middelmaet gheen lof verkrijght. Af. Maer waerom sal hy lyden die de prijs behoort te strijcken ? Eu. Om dat hy daer in te seer verhoovaerdigen soude / waert dat hy de eer ende daer en boven noch vry-lagh hadde. Af. Inder waerheydt Minos selve en heeft gheen rechtveerdigher wetten gheselt. Ph. Maer G en sult ghy gheen maet int drincken setten ? Eu. Daer in duncht my't beste dat wy Agesilaum de Conincx van Lacedemonien volgen. Ph. Wat heeft die bedreven ? Eu. Dese oock eens door't loopen vande steenen verkooren zijnde / tot opperste eens gast-maels / ghevraeght zijnde vandē schaffer / hoe veel wijns hy elck voorgeset wilde hebben / heeft gheantwoort : isser de ruymt van wijn / H schenckt pegelijck dan so veel als hy epschē sal / isser sober / so meet elck even veel Ph. Wat woud hy hier mede seggben ? Eu. Dat dede hy om dat het geen dronckaerts noch kmorachtigh gastmael soude zijn. Ph. Hoe soo ? Eu. Want men vinter sommighe die heel gulsigh suppen / oock andere die heel sober / oock eenighe die gantsch gheen wijn en drincken / ghelijckmen sept Romulus geweest I te hebben. Ist dan dat men niemant en schenckt dan die 't begheert / salder ten eersten niemandt tot drincken ghedronghen zijn / ende nochtans sullen sy gheen wijn ghebrech hebben die gaern groote toghen swelghen / soo dat niemant droevigh behoeft te zijn / noch hem beklagen magh van overlast. Isser daer teghen wepnigh dranck / salmen een peghelijck ghelijcke poztie voor setten / en niemant K sal hier met recht woorden teghen konnen maecken / want de dronckaerts sullen haer goedts moets moeten matighen tot soberheydt. Ist dat dit u behaeght sal ick het gebruycken / want wy willen toch een maeltijdt houden van boerten en niet van drincken. Ph.

Maer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Maer liever wat dronck toch Romulus? Eu. Tselfde dat de honden drincken. Ph. Was dat oock een Conincklijck betamelijck? Eu. Niet minder dan dat de Coningen 't selfde dat de honden asemen/ maer dat onderscheyt isser/dat een Coningh tselfde water niet en druckt dat den hond doet/maer de selve asem die een Conincklijck upt-blaest haelt de hont weder in/ ende ter contraie dat een hont upt blaest haelt
B de Coninck in/'t soude de groote Alexander meerder eere geweest zijn / had hy met de honden gedroncken. Wat isser doch onbetamelijcker een Coninck / die veel duysent menschen te besorgen heeft/ dan dronckenschap? Maer om dat Romulus gheen wijn dranckers was / ghetuycht de subtijle antwoorden die men hem tot grooter eeren nagheeft. Want
C als eender hem seer sagh dat hy hem van den wijn gheheel onthiel / seyde dat de wijn goedt koop soude werden/ so alle man waer gelijck hy: neen seyde Romulus, Ick acht datse alsdan veel dierder wesen sou, waer't datse alle so veel dronncken als ick, want ick drinck so veel als my lust. Ge. Och of hier nu waere onse Jan Botz, de Canonick van Constans, die ons recht een Romulus vertoonen soud in't drincken/anders seker een seer ghe-
D noeghlijck ende boertelijck gast. Po. Tsa wel aen! Ist sake dat ghy te ghelijck/ick sal niet seggen/als Plautus seyt/ hond suppen en slupten dat hem swaer was / maer eten en toelupsteren/dat seer licht is; Ick sal beginnen met goe spoet te vertellen/ soo mijn fabel u niet soo heel gheneughlijck en dunckt/ denckt altoos dat het een Hollandsche is. Ick acht dat onder u lieden wel zijn die een man
E ghekent hebben gheheeten Maccus. Ge. Ja hy is korts ghestorven. Po. Dese als hy ghekomen was in de Stad Leyden, wilde aldaer vermaert zijn door eenige jockernije (want sulcken man was het van nature) inghegaen zijnde in eenighe Schoenmakers-winckel/heeft de meester ghegroet / de Schoen-maecker nieuwers dan om zijn waer te venten/ F denckende/ vraeght ofte hy pet begheerde. Maccus rontom siende had het oogh aldermeest op de laersen die hy sach hanghen: de meester vraeghd of hy een paer laersen begheerde? ja seydt Maccus, hy soect een paer die hem passen/eñ (gelijck des Schoen-makers manier is) pryst se wat/en treckt se hem aen. Als Maccus nu soo braef ghelaerst was/ hoe fraey/seyt hy / sou een paer dubbel gheschoolde muy- G len op dese broosckens accorderen. Ghevraeght zijnde ofte hy die begeerde/antwoort jae: als hy oock Muylen/die hem wel pasten / ghevonden hadde / Maccus prees de broosckens/prees de toffelen: de Schoen-maker lachte in zijn vuyst ende holp hem oock wat prijsen/en verhoopte zijn koopmanschap hem dierder te verkoopen/om dat se de kooper so wel aenstont: Aldus houtende warense al wat vry te- H ghens malkanderen gheworden / doen seyd Maccus ten lesten/segt toch eens ter goeder trouwen/ ist u nopt gebeurt/ dat als ghy pemandt soo fijn tot het loopen toegemaeckt had/ghelijck ghy my hebt/ dat hy wegh ginck strycken sonder te betalen? nopt/seyd hy: ofte u by avontu- re ghebeurde / vraeghde de ander / wat soud ghy doen? Ick soud hem naloopen seyd de Schoen-maker: doen seyd Mac- I cus, meent ghy 't al of maeckt ghy den haen? Neen by loo ick meent ant woorde de ander/ ick segghet ende soud het oock doen. Ick salt'eens besoecken / seyde Maccus, dat is u voren / om de schoenen/ volcht so ghy kont / ende is voorts met- ter vlucht gaen strycken. De Schoen- maecker was oock met lust/tijt hem nae zijn gat/ soo veel als hy reeden mochte/ al roepende / houdt den dief / houdt den K dief. Als nu de lieden over al door dit roepen upt quamen soo heeft Maccus ter- stondt / met dese boverie / 't volck op- ghehouden / ende al lachende met een onbeschreumt voorhoofd weder-gheroe- pen niemandt slae de handt / goe man- nen / aen een van ons beyden / om den

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A loop te beletten / 't is een wet-spel van een tonne bier. Daerom is een pegelijck strackx stil blijven staen kijcken / denckende dat het de Schoen maker upt schelmerije versiert hadde / om den ander voorby te loopen. De Schoen maker ten lesten / moe en mat van loopen / als die niet meer en moght / is al swoeghende ende swetende thuys gekomen / ende Maccus heeft de overhandt beJou-
B den. Ge. Maccus ontliep de Schoen-maecker wel / maer ontliep de dief niet Po. Waerom toch? Ge. Om dat hy den dief met hem droegh. Po. Hy had doe by avontuer / gheen gheldt by hem / dat hy 't namaels betaelde. Ge. 'T was even-wel een dief-stuck. Po. De saeck is ten laetsten voor recht gekomen / en de bedriegher Maccus was nu alree wat vermaert gheworden ook by de
C rechters. Ge. Wat brocht hy by Po. Draeght ghy dat / in sulcke goede saeck ende verwonnen recht was de aen-klagher meer in 't lijden dan Maccus. Ge. Hoe soo toch? Po. Want hy beklaegt werde van valsche beschuldinghe / en Maccus stond vast op de wetten van vergeldingh / die ghebieden dat die een ander beschuldight dat hy niet bewijsen en
D kan / sal in de selve straffe vervallen zijn / die de ander soud moeten lijden / by soo verre als hy verwonnen had gheweest. Inden eersten ontkend hy dat hy had zijn goet teghen sijn danck aen-ghetast / maer dat hy 't hem van selfs ghegeven / en sonder datter een woordt vande prijs gesproken was / aengetrocken had / ten anderen / dat hy hem tot het loopē beroepen had / en dat hy hem op de voet ghevolght was / dat hy daerom op hem niet
E te seggen had / aengesien dat hy in 't loopen verwonnen was. Ge. Dat gingh op de treck toe / vā des Ezels-schaduw / maer hoe voer hy? Po. Als sy alle die daer waren ghenoegh gelacht hadden / heeft een vande Raedt / Maccum te gast ghenoodt / ende den Schoen-maker upt sijn eyghen beurs betaelt. Diergelijck is ook tot Deventer ghebeurt (als ick F
een klepne jongen was / jupst in de goede weeck alsmen ghemeenlijck geen supvel plach te eten) datter een aen een appel-koopsters venster stond en keeck / nae eenighe vyghen die voor-gheset waren om verkocht te werden / ende de vrouw heeft hem nae haer ghewoonte in-ghe-roepen / vraghende of hy wat begheerde / nademael datse hem so op de vygen sach ster-oogen / so seyde sy / begeerdy vijgen / G
sy zijn gheheel schoon? Als hy 't inwilligde / vraeghdse hoe veel pond wildy / wildy vijf pondt? Ja antwoorde hy / en sy heeft hem soo veel in zijn schoot ghestort / sy nu de schalen ophing / gingh hy deur kuperen / niet loopende / maer voet voor voet / al-etende. Als sy nu meende gelt te ontfangen / heeftse hem sien wegh gaen / en is hem naghevolght / meer met roepen dan met loopen. Hy dit al on-ge- H
merckt latende / gingh al zijn oude tredt. Ten lesten siende veel volck t'samen loopen door 't roepen vanden Appel-teef / so bleef hy staen / vertellende alles in 't vreede aen 't volck hoe hy ghevaren was / en elck began terstont te lachen: hy seyd dat hyse niet ghekocht en had / maer dat sy 't hem selve ghevraeght en in sijn slip ghegoten had / ist sake dat sy dit begeert in recht te versoecken / ick sal haer by ko- I
men. Ge. Tsa wel aen ick salder u ook een vertellen die de uwe niet seer onghelijck sal zijn ende moghelijck aerdigher / behalven dat dese soo vermaerd eñ heerlijcke naem niet en heeft als Maccus. Pythagoras deelde de marckt in drie soorten van volck / van welck de eene quam om te verkoopen / de andere om te koopen / eñ dat dese (seyde hy) te weten koopers ende verkoopers / bekommert / bemoept K
ende besorght waren / ende daerom niet geluckig / maer dat de derde soorte nieuwers om te marckt quam / dan om te door-sien watter om gingh / en deers noemde hy de gheluckighste / om dat sy vry van sorghe / niet dan aen-ghename wellustighepdt ghevruchten / en op

dese

A deſe maniere (ſeyde hy) dat de Philoſophen inde werelt wandelden / gelijck de menſchen inde merckten. Maer op onſe merckten wert de vierde ſoorte van menſchen bevondē/die niet hoopen/noch veplen / noch leegh gaen om te kijcken/ maer beſpieden kloeckelijck offe niemand wat konnen ontſtrijcken of properlijck ontſteelen/ van welcke ſoorte ſommighe ſoo geeſtigh bevonden werden / dat ghy
B ſoudt ſeggben dat ſpder al haer leven op ſchool ghegaen hadden. Dat is nu de voor-rede van mijn fabel / onſe Waerd heeft de ſijne geſept met eē ſlot-reden: nu lupſtert toe/watter korts t'Antwerpē is gheſchiedt. Een Prieſter had ontfangen van een ſijner ſchuldenaers / een maetelijcke ſomme van penningen/ en dat aen ſilver gelt/ 'twelck een ſchalck gemerckt hebbende/gaet ſtoutelijck by hem / ende
C groet hem beleef delijck / en zijn ooghen ſlaende op des Prieſters taſſche die hy aen zijn riem droegh eñ heel wel ghevult was van penninghen / ſeyd dat hy een boodſchap voor ſijn heer Paſtoor aengenomen had / dat hy t'Antwerpen een nieu tabbaert / ſoude koopen / biddende den Paep dat hy hem voor die reys ſoo veel vriendtſchaps wilde doen / eñ met hem gaen by de lieden die ſulcke dinghen vepl haddē/op dat hy die na de mate van ſijn
D lijf ſoude koopē/ aengeſien dat hem docht dat de Prieſter en de Paſtoor van zijn doxp/van hooghte/ dichte eñ langde ſeer wel over een quamē. De goede heer die geen achterdocht en had/ is lichtlijc met hem gegaen/de eenē tabbert aen d'ander werde voort gehaelt/en tenleſtē iſſer een gevonden die de Heer-oom ſeer net paſte/ de verkooper prijſtſe na de maniere/ ſeg-
E gende dat ſe niet beter aen't lijf gheſchildert moght ſtaen. Als de bedrieger hem nu wel van voren dan van achteren ende van alle zijden ghenoegh beſien had / oordeelde dat ſe over al wel ſoud zijn/behalven voor/ daer docht ſe hem een wepnig te kort te weſen. De verkooper ſeyd weerom (op dat de koop immers mocht voortgaen) dat het de tabbaerts ſchult F niet en was/maer dattet die hooghe tas dede / dat hy op die plaetſe een wepnigh korter was. Wat wil ick veel woorden maecken? hy lepd den tas af / d'andere kijcken van voren/ 'twas wel/men keerde hem eens om/ om te ſien hoe 't achter gheſtelt was. Terſtont de boef die op ſchelmerije upt was / heeft de tas ghe-ſtreken / ende alſoo hem fluxr aen't loopen gheſtelt: de Paep dat ſiende is hem G nagheloopen / ſoo ghekapt als hy was/ en de verkooper liep den Paep weder na zijn gat / de Paep riep houdt den dief. De verkooper riep houdt den Paep! en de Schalck die voorliep/ riep al/heert de raſende Paep / ende ſy hebben hem al ghelooft/nademael dat ſe de Paep ſo toe-ghemaeckt door de Heeren ſtrate ſaghen loopen. Somma alſoo d'een d'ander in de wegh was / is de bedrieger ontho- H men. Eu. Die ſchelm waer waerdich aende hoochſte boom te hanghen. Ge. Soo ver hy niet alrede hout is. Eu. Ick wond niet dat hy alleen / maer al die ſulcke ſchelm ſtucken voorſtaen / tot verderf vande ghemeente / aen een hooghen boom hinghen. Ge. Sy ſullent niet voor niet doen/alle dingen ſullen tot zijnder tijdt wel geloont zijn. Eu. Tſa laet daer weer een aent klappen komen. I
Af. Tis tot u gekomen/ Heer Conincl/ indien ghy de wet ooch onderworpen zijt. Eu. Neen ick / maer van ſelfs ſal ick beurt houden/anders moght ick een tyran en geen Coninck heten/ſo ick ſelfs niet dede dat ick anderen ghebiede. Af. Nochtans ſeydtmen wie ſou den Paus in den ban doen? Eu. Dat is niet ſoo qualijck gheſeydt/want iſt ſake dat ghy pemand aenneemt tot een hooft/ diemen K Keyſer noemt / en die boven alle wetten is / die ſal dickwils veel beter van ſelf onbedwonghen doen / dan andere ghe-dwonghen weſende / door de wetten. Want ghelijck als de ziel nut is het lichaem / ſoo is een goedt Prince zijn ghemeente: wat had ick behoeven te ſeg-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ghen een goedt Prins/aengesien dat een quaed Prins gheen Prins en is/gelijck als een onsuyvere quade gheest int lichaem van een mensch komt / gheen ziel en is. Maer weer aent vertellen/ want ick acht dattet wel voeghen sal / dat ick oock wat verhale van den Coningh/Ludovicus van die name de XI Coningh van Vranckrijck. Alst op een tijd in zijn Hof wat wilt stont/is hy ghereyst by de B Boergoenschen/aldaer hy dickwils ter jacht gingh / ende also hy by geval kennisse ghemaeckt hadde met eenen Boer gheheten Conon, dat een goed en simpel man was / want de groote Princen nemen dickwils vermakinghe in dusdanighe lieden : Tot desen Boer verkeerde de Coninck dickwils als hy ter jacht was/sulcx dat hy eens tot den Boer met groote lust (so hongerigh als hy vander C jacht quam) Rapen is komen eten. Ludovicus ten lesten weder na zijn Hof ghetrocken zijnde / so heeft de Boer in haer man vermaent dat hy den Coninck tot ghedachtenisse van de oude vriendschap eenighe uytghelesen Rapen soud schencken. Conon hier in begaen zijnde / vreesde dat gheen danck behalen soude/want de groote Heeren sulcke diensten niet gedencken : Somma 't wijf heeft het ghe- D wonnen/hy treckt op reys met eenighe seer schoone uytghesochte Rapen/ maer als hy nu op wegh zijnde lust totte Rapen kreegh/ heeft hy die alle/op een nae/ die boven mate groot was / met groote begeerte opghegheten. Gekomen zijnde in de sale daer de Coninck sat / is terstont vanden Coninck bekendt/ die hem stracx liet halen : de Boer heeft met eenvoudigh ghelaet zijn gave vertoont / die de Coningh met grooter begheerte ont- E fanghen heeft/ende een van zijn Raedts-Heeren bevolen/dat hyse in des Coninex kamer soude brengen/ by zijn juweelen. En heeft voort gheboden/dat Conon by hem soude blijven eten : nae de maeltijdt heeft hy de Coninck bedanckt/en weder/ de Coninck hem/die zijns Rent-meester beval datmen den Boer / die al weer na F huys meende te gaen / duysent kroonen tellen soude. Hier van ist gherucht haestigh door al 't Hof geloopen : waer door een van zijnen Edelen den Coninck een brave henghst gheschoncken heeft. De Coninck wel merckende/dat hy door de mildtheydt die hy Conon betoont hadt / was wacker ghemaeckt. En oock soo een buyt meende te strijcken / heeft zijn gheschenck met veel vrolijcker ghelaet G aengenomen/ en terstond voort met zijn Heeren geraedtslaeght/waer mede men soo heerlijcken Paert soude verghelden: hier-en-tusschen wierde de schencker van't Paert vast met goede hope ghevoed / denckende / heeft hy een Raep die hem van een Boer gheschoncken is/soo dier betaelt / hoe veel te meer sal hy een Edelman voor so wackeren Paerd/ een goede vereeringhe gheven. Als nu de H een dit/de ander dat / den Coninck ried/ als oft vry wat te beduyden had / en de Bedrieger nu langh genoegh door ydele hope ghevoed was / seyd de Coningh ten lesten/daer schiet my in wat ick hem schencken sal/ende roepende een van zijn Kamerlingen/luysterde hem/dat hy soud halen uyt zijn kamer / 't gheen hy daer vinden soude in een zijde doeck ghewonden / en heeft hem voor de plaetse daer 't I lagh beduyt/de Raep wierde gebraght/ alsoo bewonden alsse was / de Coninck gheeftse den Edelman met zijn eyghen handt/ daer by seggende, dat hem docht het Paert wel gheloont te zijn / met soo kostelijcken kleynoodt / dat welcke hem 1000 Croonen ghekost had. De Edelman wegh ghegaen zijnde / heeft met groote begheerte/den doeck afghedaen/ en heeft daer voor een kostelijck juweel/ K dat hy meende te hebben / een geschrompelde verdorde Raep in ghevonden. De schalck also bedroghen zijnde / heeft een yeghelijck tot spot gheweest. As. Ist sake dat den Coningh believe dat ick een slecht man / spreke een Coninghlycke Historie / soo sal ick verhalen wat my

van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A van de selfde Ludovice inde sin komt. Want gelijckt kluwen de draet volght/ soo volcht d'eene klucht den ander. Als een van Ludovici dienaers een luys sagh loopen op des Coninex Rock / soo is hy ootmoedelijck tot hem ghegaen / en de luys ghenomen hebbende / heeftse stilswijgende wegh gesmeten/ de Coningh vraghende wat het was / schaemde hy't hem te segghen / als de Coningh niet af
B liet te vragē heeft de knecht ten lesten geantwoort dattet een luys geweest was. Dat is een goet teecken sprac Ludovicus, namelyck dat ick een mensch ben / want dat ghedierte hem meest by de menschen houdt/ eñ by namen inde jeught/en heeft voort geboden datmen hem 40 Croonen gheven soude voor sijn dienst. Daer na wasser een ander die ghesien hebbende dat soo kleynen dienst hem soo wel ghe-
C luckt was / niet eens denckende dat de oprechtigheydt ende gheveynstheyd seer veele verschilt/is met ghelijcke maniere tot de Coning gekomen/ ende heeft hem gheveynst of hy wat van sijn Conings kleedt genomen had / 'twelc hy terstont wech smeet: als de Coning hem vraegden (hoewel hy veynsde dat hy't niet geern seyde) wat hyer af-genomen had/ heeft de ander met wonderlijcke ghe-
D veynsde schaemte gheantwoort/ dat het een vlo gheweest ware. De Coning het bedroch merckende / seyde: soep ghy vileyn/ ghelijckt ghy my by een hondt? en gebood zijn dienaers datmen hem inde plaetse van 40 Croonen/ 40. slagen gegheven soude. Ph. Ick hoore wel 't is met groote Heeren quaet jocken: Ja al ist saecke dat de Leeuwen sich ghemeensaem vertoonen die haer klouwen / soo
E blijvent evenwel Leeuwen. Alsoo doen de Coningen oock/ en dan blijft de spotter achter. Maer om dat wy van Ludovicus voor hebben/die altoos om de grijpende gieren te bedrieghen uyt was/ sal icker oock een voort brengē die de voorseyde klucht niet seer onghelijck en is. Als dese Ludovicus eens tot een gave gesonden was een somme van thien duysent Croonen / hy wetende dat nu alle zijn officiers elck om een plock soude prangen/ heeft al de gantsche somme op de tafel uytgestort / en op dat hy de hope van allen te meer soude terghen/heeft hy aldus tot haer gesproken: wat dunckt u Heeren schijn ick u nu niet wel een machtigh Coningh/ waer sal ick te werck brenghen sulcken hoop gelts? dan tsa! 'tis my gheschoncken / 't is behoorlijck daerom dat ick't weder verschencke / waer zijn nu al mijn getrouwe vrienden die door haer goede dienst aen my grootelijckx ten achteren zijn/laetse nu by my komen eer dese schat vervlogen is. Terstont zijnder op dat gheluyt veel aengekomen / elck een met goede hope om yet te verkrijgen: de Coningh siende eenen onder den hoop / die hem seer graegh dochte/ja met zijn oogen schier het ghelt op at / heeft hem ghevraeght/ wat wilt ghy ons goeds segghen? Hy dede daer zijn aenklacht/dat hy langh des Coninx valcken ghevoedt hadde / oock niet sonder groote kosten en seer getrouwlijck / somma de een bracht dit / de ander dat by / en elck vermeerderde zijn dienst met woorden soo veel als hy moght / en dat niet sonder groote loghens. De Coningh hoordese al met goede ooren aen / ende gaf elcx reden recht. So dat dese raedt-pleginge al vry langh is vertrocken / staende een yeghelijck meer ende meer met ydele hope beladen. Onder dese hoop was oock de Cancelier ontboden/ dese / wat wijser dan de andere; en prees noch verhefte hem in zijne bedieninghe niet / maer stont om te besien hoe't afloopen soude / de Coningh ten lesten tot hem ghekeert zijnde/ vraeghde/ wat seyd toch mijn Cancelier of begeert hy alleen niet / noch vergroot hy sijnen dienst niet? Ick / antwoord hy / Heer Coninck / heb meer van des Coninghs goetheydt ontfanghen dan ick oyt verdient heb: noch ben nieuwers meer bekommert dan hoe ick de Coninghlijcke

gunst

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A gunst teghen mp weder verghelden sal / soo verr' ist daer van / dat ick meer soude begeeren. Doen sprack de Coninck: hebt ghy alleen dan gheen gheldt ghebreck? dat ick gheen gebreck heb (sprack de Cancelier) heeft u milthept ende goethepdt nu al ghedaen. Dat ghehoort zynde / is de Coninck tot de anderen gekeert / seggende seker ick ben wel waerdigh de heerlickste Coningh ghenoemt
B te zyn / nadien ick sulcken rycken ende goetwilligen Cancelier heb. Hier door is de hope van alle noch hoe langher hoe meer ontsteecken / denckende dat het gelt onder de anderen upt gedeeldt soude werden / aenghesien hy niet en begeerde. Als nu de Coningh op dese wysse langh ghenoegh ghespeelt had / heeft hy den Cancelier al de gantsche som geboden / t'hups te draghen: daer na gekeert zynde tot de andere / die doen deerlyck op haer neus saghen sepde hy / ghy
C goede heeren sult u moeten lyden tot op een ander tydt alst weer ghebeurt. Ph. Ick sal u by avonture al wat blaeu in de doren klincken dat ick vertellen sal / dus bidde ick van te voren alle suspitie van quaet bedrogh te wepren / op dat ick met en schyne te vreesen de ghestelde boete te beschutten. Tot dese voorverhaelde Lu-
D dovicus is eens ghekomen een man begherende eenighe officie / dat (by gheval) in syn dorp open stont / daer van de Officier overleden was / dat het den Coninck believen soud syn begeerte te verhoren / de Coninck heeft met korte woorden gheantwoort: ghy sult niet vorderen: hem alsoo alle hope van verkryghen ontnemende: de versoecker terstont den Coninck ghedanckt hebbende / is
E wegh ghegaen. De Coningh upt syn aensicht wel merckende dat het gheen onverstandigh man was / vermoede of hy't niet wel recht mocht verstaen hebben / dede hem weder-roepen / hy weder ghekomen zynde / sprack Ludovicus, hebdy al wel verstaen (vriendt) wat ick u antwoorde? ja sepde hy: wat heb ick dan ghesepdt / sprack de Coningh? dat F
ick niet bedyen soude antwoorde hy / maer waerom danct ghy mp dan / sprac de Coninck? Om dat ick thuys wat te doen heb / sepde hy / want anders mocht ick tot mynder groote schade hier langher gheloopen hebben op ydele hope / ende daerom danckte ick u dat ghy't mp terstondt ontsepde: soo dat ick dat winne / dat ick versuymt mocht hebben / waer't dat ick hier langh twyfelachtigh G
vertoeft had. De Coningh upt dit antwoord wel ramende / dat het een kloeckaert was / als hy hem noch eenighe dinghen ghevraeght had / heeft tot hem ghesepdt / ghy sult hebben dat ghy begheert hebt / op dat ghy mp dubbelt dancken meught: met een tot zyn officiers seggende: laet dese sonder vertreck zyn beschepd ghegheven worden / op dat hy hier niet langher tot zyn achterdeel blyf H
ligghen. Eu. Hier soude noch wel veel van Ludovicus te seggben vallen / maer will liever van onse Keyser Maximilianus, wat verhaelen de welcke gheen manier had om gelt te potten / en daer-en-boven heel goedertieren en milde was teghens die ghene / die haer goed verdommeert hadden / waert dat se slechts wat vanden Adel waren. Als hy nu een van dit volck
noch Jonghelingh zynde / wilde voort- I
helpen / is hy terstond in Legaet schap ghesonden tot een sekere stad / om in te manen hondert dupsent Croonen / dan't was op sulcken tytel: dat soo hy met scharp manen wat in kreegh / dat mocht hy voor winst reeckenen. De Legaet vande schult 50. dupsent Croonen ghekreghen hebbende / gheeft den Keyser 30. dupsent. De Keyser hier mede verblydt zynde / als of hy't ghevonden had / K
liet den Jonghman gaen sonder meer te vraghen / hier-en-tusschen de penningmeesters verhoort hebbende datter meer ontfangen als ingelevert was / hebben den Keyser gesepdt / dat hy den man soude halen laten / hy is gehaelt: doen sprack Maximilianus: Ick hoore dat ghy meer ont-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ontfangen hebt dan uptgheheert / dats waer / Heer Keyſer ſpraeck hy! Vande reſte ſal ick u rekeninghe doen / 'twelck hy voorts beloofde te doen / ende is soo wegh ghegaen. Alſſer nu niet voort en quam / is hy wederom door 't aenſtaen vande Officiers ontboden / ghekomen zijnde / ſeyde de Keyſer ghy hebt immers kortſ belooft de rekeninghe over te leveren. Dat is de waerheydt / ſpraeck hy / B Heer Keyſer / ende ick bender over doende. De Keyſer wel denckende dat de rekening niet wel upt quam / liet hem weder gaen. Als de Jongelingh haer dus op den tupl hielt / hebbē de Rentmeeſters ſtraeck aenghеſtaen / ſegghende / dat het voor den Keyſer niet te lijden ſtond / dat men hem ſoo openbaerlijck bedrieghen ſoud: ſo dat ſy den Keyſer rieden dat hy ghebieden ſoude / dat de Jonghelinck in C haer tegenwoordicheyd de reeckeningh doen ſoud. De Keyſer liet het toe. De Jonghman ghehaelt zijnde / is ſonder verreck daer by ghekomen / doen ſpraeck Maximilianus, Waer blijft de rekeninghe die ghy belooft had? Ick kent dat ick het ſelve belooft hebbe / antwoorde hy: De Keyſer ſeyde weder / wel aen / hier zijnſe nu dieſe ontfangen ſullen. Daer ſaten de Secretariſſen al vaerdich met pen / pampier / ende inckt. Doen ſpraeck de Jon- D gelingh ſeer aerdigh: Ick en ſoeck het verlangen / O onverwinnelijckſte Keyſer / van mijn reeckeninge niet / maer ick ben niet ghenoegh ervaren om ſulcks te doen / als dieſe nopt ghedaen heb. Maer deſe die hier ſitten / zijn in ſulcke reeckeninghe ſeer wel gheoeffent: Iſt ſaecke dat ick eens magh ſien hoe ſy daer mede handelen / ſo ſal ick haer wel lichtlijck E nacvolghen. Dus bid ick dat ghy haer ghebieden wilt / dat ſe my eens de maniere wijſen / ghy ſult my dan heel leerlijck bevinden. De Keyſer wel merckende / wat hy daer mede ſeggen wilde / 'twelck de andere niet verſtonden / tot welcken hy al lachende ſeyde / de Jonghman ſpreeckt wel ende heeft ghelijck / ende heeft hem voort quijt ghеſcholden ende F vryelijck weck laten gaen. Want hy alſo heuſlijck te kennen gaf dat ſy alle ſoo gewoon waren den Keyſer te reeckenen gelijck hy dede / ende dat het gheen wonder is dat het meeſte deel onder haer handen blijft. La. Nu iſt ſoo ver gekomen / dat de fabulen van den Os op den Ezel ghekomen zijn / te weten vanden Coningh op Antonium den Prieſter te Leuven. En van deſen goeden Heer G werden veel ghenoeghlijcke grillekens vertrocken / maer meeſtendeel vuyl en leelijck / want hy pleegh gemeenlijck in zijn ſpeelkens te ghebruycken eenighe ſalve die niet wel en klinckt / maer ruyckt noch veel leelijcker / nochtans ſal ick er een vande repnſte upt kieſen. Deſe had op een tijdt te gaſt ghenoodt d'een en d'ander van zijn kornupts / die hem by avontuer ontmoetten: 'thuys gekomen H zijnde / heeft een houden haert ende niet een penningh in zijn tas ghevonden / 'twelck hy niet ongewoon en was: daer was goe raed dier. Ten leſten is hy ſtil ſwijghende ghegaen inde koocken vande Lombert / daer hy groote kennis mede had / overmits hy daer dick mede te doen had. 't Jongh-wijf eens uptghegaen zijnde / heeft hy heymelijck een kopere pot met vleys (dat al ghekoocht I was) vande haert genomen / ende onder zijn tabbaert t'huys ghebroght hebbende / heeft die zijn dienſt-maegt gegeven / haer bevelende dat ſe die huſpot ſtraex in een andere pot overgieten ſoude / eñ des woeckenaers pot haeſtigh ſchueren / tot dat ſe heel ſchoon was / dat ghedaen zijnde / gheeft hy de pot zijn Jonghen / dat hy daer vande Lombert een daelder op halen ſoud / en dat hy een cedulen ſoud K nemen dat hy ſulcke pot ontfangen had / de woeckenaer niet kennende zijn pot mits dat ſe ſo blanck eñ geſchuert was / ontfangt het pand / geeft hem gelt / en om dat gelt liet hy zijn jongen wijn koopen / alſo wert de tafel ghеſtoffeert: doenmen de maeltijdt nu in de Lombert houden

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A soude/was de pot ende spijs wegh ghenomen/ de kock hijven hoorende/ sepd dat daer niemand inde koocken geweest was/dan de Priester Antonius, ende wie soude sulcks vermoeden van een Priester? somma de Maeght gaet tot Antonium om te besien of daer de pot ware/ maer daer was pot noch pots kindt. Wat wil ick veel woorden maecken; sy wouden persoors den pot van hem hebB ben/ naedemael hy alleen in de koocken gheweest was. Hy belijdt ten lesten dat hy een pot gheleent had/ maer dat hyse weder t'hups ghesonden had/ daer hyse geleent had. Als de andere dit missaeckten is de klvagie heel groot gheworden. Antonius daer getuygenis toe genomen hebbende: Siet toch hoe perículeus datter nu ter tijdt is met yemandt te handelen sonder schrift/ men soude my by nae C wel van dieverije betuygen/ ende hadde ick geen reeltjen van des Lombers eygen handt/ met een heeft hy het reeltjen ghetoont/ doen is de boeverije uytgekomen ende de fabel is heel gheneughlijck door de stad verspreyt dat hy op zijn eyghen pot gelt gegeven had. Sulcke boeverije zijn alle de lieden wel toeghedaen/ bysonder alsse in alsulcke lieden geschieden/ die gemeenlijck een ander bedriegē.

D Ad. Ho ho nu hebt ghy ons een zee vol spraockjens ontdeckt/nu ghy Antonium gheroert hebt/ maer ick salder maer een vertellen die ick kortelingh gehoort heb. Op een tijdt in een ghelagh sittende/ een deel van dese boots-makers/ soo wasser Antonius by/ met noch een van de selve conditie/maer een benijder van Antonius en die mede hem dickwils in zijn schult viel. Maer ghelijck alst dickwils gheE beurt onder de Philosophen datter eenige questie plagh te vallen als sy by malkanderen quamen van de dingen der nature; alsoo is hier oock terstont voortgekomen/ wat het eerlijckste deel van des menschen lichaem wesen mocht/ d'een sepde d'ooghe/d'ander 'thert/de derde de herssenen/eñ elck vroegh wat by daer hy 'tzijne mede bevestighde. Antonius oock F gevraeght zijnde wat hem dochte/ heeft den mond geantwoort/eñ heefter by gebroght ick en weet niet wat reden/ doen heeft zijn teghenpartije/ op dat hy met hem niet soude over een komē/den naers het eerlijckste te wesen gesepdt. Als nu dit een yegelijck qualijck aen stond/ heeft hy by-ghebroght datmen ghemeenlijck voor de eerwaerdigste hield die eerst aen de tafel ging sitten/dit hebbense alle niet G sonder lachē toegestemt de prijs gewonnen te hebben/ en hier door heeft hy hem selven heel behaegt/om dat hy't van Antonio ghewonnen had. Antonius vepnsde hem oock/ die nerghens anders om de mond gesepd hadde/ dan om dat hy wel wiste dat zijn partie het contrarie/te weten den aers soude by brengen. Na eenige dagen als sy weder by malkanderen wesen souden/Antonius ingekomen zijnH de daerse ontboden waren/ heeft hy zijn teghensprecker met eenighe anderen sien praten/dewijl datmen de maeltijdt reede maecte/met een heeft hy zijn naers omgekeert ende een groote scheet ghelaten/ inde plaetse van te groeten/ de andere hier door veronwaerdight zijnde/sepde/ soey ghy beest/ waer hebdy die manierē gheleert? Hy antwoorde: wel wert ghy quaed? waer't dat ick u met de mond geI groet had/ so soudy weder gegroet hebben/nu groet ick u met dat deel dat ghy seght het eerlijckste lidt te zijn/ en werdt ick een beest ende schavuyt ghenoemt? Soo heeft de eerloose Paep zijn een eer weder ghekreghen. Nu hebben wy alle onse klucht gesepd/ontbreeckt alleen dat de Rechter het oordeel velle. Ge. Dat sal ick doen maer niet voor dat een pegelijck zijn beecker uytghedroncken heeft. K Dat gaet u voor: Maer de Turck is op de kust. Po. Gheen ongheluck brengt ons Levinus Panagathus Le. Wat hebt ghy soete slockers toch bedreven? Po. Wat anders/ wy hebben wat kluchtjes den hals ghebroocken tot dat ghy als een Wolf onder de schapen quaemt. Pe.

Daer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Daerom ben ick hier op dat ickt spel volkomen maeck/ en begheer dat ghy morgen met my een Theologische of Schrifturelijcke middagh-mael sult eten. Ge. Ghy belooft ons een droevige maeltijdt. Ler. Het end sal 'tuytwijsen. Soo ghy niet bekent dat het ghenoeghlijcker is B dan dit Gast-mael van fabulen / soo weyghere ick niet in boete beslaghen te werden. Niet isser ghenoeghlijcker/dan als beuselen ernstelijck ghehandelt worden.

De X, T'samen-sprekinghe.

Alchumista,

Of

Goudt-Soecker.

Lalus Prater / Philocous Nieus-gierighe.

Philocous.

A WAT mach daer doch nieuws wesen / dat Lalis dus lacht dat hy schaert / teyckenende sich elckereys met een H. cruyce: Ic moet hem in zyn geluc een weynich gaen steuren: weest ghegroet mijn seer B goede vrund Lali: my dunckt dat ghy seer gheluckigh zijt: La. Maer ick sal noch geluckiger wesen/ indien ick u dese blijdschap mede deele. Phi. Doet dan dat ghy my metten eersten verheught. La. Kent ghy Balbinum wel? Phi. Die geleerde en vroom-levende oude Man? La. 't Is soo/ghelijck ghy seght: maer daer en is gheen Henne soo wijs of sy leyt wel een Ey in't riet. Dese man heeft C onder veel uyt-nemende gaven dit kleyn gebreck dat hy nu al over lange tijd seer versot is op de kunste diemen Alchemistery noemt. Phi Ghy seght my voorwaer gheen kleyn ghebreck / maer wel een groote sieckte. La. 't Sy soo 't wil/ D dese man alhoewel hy seer menighmael van dus danighe menschen is bedrogen/ soo heeft hy evenwel noch korts wederom sich selve wel aerdigh laten de vijf woorden gheven. Phi. In wat voeghen? La. Daer is by hem ghekomen een Priester/die hem eerst eerbiedighlijc groetende/daer na aldus heeft beginnen aen te spreken: Seer gheleerde Balbine: ghy sult misschien verwonderen/ dat ick E onbekent/u aldus aenspreeck/ den welcken ick wel wete dat alle tijdt seer onledigh zijt / ter oorsake ghy u selven doorgaens oeffent in H. Studien. Balbinus knickte met het hooft / ghelijck zijn manier is / want hy seer spaersaem is van woorden. Phi. Ghy vertelt een teecken van wijsheydt. La. Maer de ander noch wijser zijnde gaet aldus voort. Ghy sult nochtans dese mijn ontijdighe F aenspraeck / ten besten nemen / indien ghy sult verstaen de oorsaeck waerom ick by u ben ghekomen. Seght voorts/ seyd Balbinus, maer met weynig woor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A den / ſoo ghy kundt: ick ſal / antwoor-
de hy / ſoo beknopt als ick kan : Ghy
weet / ſeer Gheleerde Man / dat der
Menſchen weder varen in dit leven ver-
ſchepden is. Ick en weet niet in welker
ghetal ick my ſelven ſal ſtellen / der ghe-
luckighen of ongheluckighen: want in-
dien ick mijn leven van d'eene zijde be-
ſchouwe / ſo dunck ick my ſeer geluckig /
maer van d'ander ſyde dunckt het my
B boven maten ongheluckigh : als Balbi-
nus aenhiel van dat hy de ſaeck hoort ſou
maken / ſoo ſeyd hy / ick ſalder een eynd
van maken / ſeer gheleerde Balbine, dat
ſal my te lichter weſen by ſulc een man /
den welcken deſe gantſche ſake ſoo be-
kent is als yemandt ter wereldt. Phi.
Ghy beſchrijft my een Orateur / en geen
Alchimiſt. La. Terſtont ſult ghy den
Alchimiſt hooren: van kints beenen af /
C ſeydt hy / is my dit gheluck toegheval-
len / dat ick geleert hebbe de kunſt wel-
cke meeſt is te begheeren / ick ſegghe de
Alchimiſterije / het merchjē upt de gant-
ſche Philoſophie: als Balbinus de Alchi-
meſterije hoorde noemen / ſoo begon hy
wat gauwer op te mercken / doch alleen-
lijck met ſijn weſen / maer met ſuchten
heeft hy hem belaſt voort te gaen : doen
ſeyde hy / maer O my ongheluckighe!
D die altijt den onrechten wech ben inghe-
gaen: die niet gecomē ben tot dien wegh
daer ick behoorde toe ghekomen te ſijn :
als Balbinus vraeghde wat weghen dat
hy meende : ghy weet het ſeyde hy / ſeer
wel / want wat is voor u Balbine, die een
ſeer gheleert man zijt / verborgen datter
twee weghen zijn tot deſe konſte / d'eene
welcke ghenoemt wort Longatio, dat is
verlanginghe / d'ander welck ghenoemt
E wort Curtatio, dat is vercortenge / maer
ick ben tot mijn groot ongheluck aen de
verlanginghe ghetraeckt / als Balbinus
vraeghde wat onderſchepdt datter tuſ-
ſchen deſe weghen was / ſy my onbe-
ſchaemde / ſeyde hy / die dit by u ſpreke /
den welcke ick wete dat al deſe dinghen
ſoo wel bekent ſijn alſſe yemant moghen
zijn. Daerom ben ick demoedelijck tot u F
ghekomen / op dat ghy medelijden met
my hebbende / my de gheluckighe wegh
der Verkortinge ſoudet mede deelen: ſoo
veel ervarender ghy zijt in deſe konſte /
ſoo veel te lichter kont ghy my helpen /
en wilt doch ſo grooten gave Gods niet
verberghen voor u broeder / die ander-
ſins van droefheydt ſal ſterven / ſoo wil
u Ieſus Chriſtus altijdt met meerder ga-
ven verrijcken. Als hy niet op en hiel G
van bidden / ſoo is Balbinus gedwongen
gheweeſt te belijden / dat hy niet en wiſt
wat verlanginghe of verkortinge was /
en beval hem voort / dat hy ſelf de kracht
deſer woorden upt ſoude legghen: alhoe-
wel ick / ſeyde hy / wel wete / dat ick te-
ghens ervarender ſpreke / nochtans om
dat ghy't ſoo ghebiet / ſoo ſal ick't doen:
Die haer gantſche leven in deſe godde-
lijcke konſt verſleten hebben / verandere H
de gedaente der dinghen op t'weederley
wijſe / de eene is kort / maer heeft wat
meer perijckels / de ander lang / maer is
veel vepligher / ick ſchijne my ſelven on-
gheluckigh / die tot noch toe ghearbeydt
heb in die wegh / welcke my meeſt tegen
de borſt is : En ick heb niemant konnen
vinden die my de andere (om welckers
liefde ick by na t'ondergac) heeft willen
leeren / ten laetſten heeft my God inghe- I
gheven / dat ick by u ſoude gaen / als tot
een man die niet min Godſaligh als ge-
leert is : uwe gheleertheyt doet dat ghy
my lichtelijck kondt gheven 't gheen ick
begheere / de godtſalichepdt ſal u bewe-
ghen / dat ghy ooch ſult willen helpen u
broeder / wiens welvaren in uwer hant
is / op dat ick het niet te langhe maecke.
Als de looſe ſchalck alle ſuſpiſie van be-
drogh met duſdanige woorden van ſich K
ghewent / en den anderen te gelijck wijs
ghemaeckt had dat hem de eene wegh
heel bekent was / ſoo ſprongh Balbinus
hart al van blijdtſchap / en ten laetſten
ſich niet konnende bedwinghen / laet die
verkortinghe / ſeyde hy / wel-varen welc-
kers naem ick nopt ghehoordt en heb /

verre

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A verre sy het van daer dat ickse soude
kennen / seght my op goeder trouwe /
keunt ghy de verlanginghe te degen? wat
jae / seyde hy / op mijn duympjen / maer
de lanckheyt mishaeght my : als Balbi-
nus vraechde hoe veel tijdts datmen be-
hoefde / al te veel / seyde hy / bykans een
gantsch jaer / maer daer-en-tusschen isse
heel seker : sorght niet / seyde Balbinus, al
hadt ghy twee jaer van nooden / indien
B ghy u maer op u konst betrout : Op dat
ick het kort make sy zijn verdragen / dat
sy de saeck heymelijck souden beginnen
in Balbinus huys, op sulcken conditie /
dat hy het werck soude doen / Balbinus,
de onkosten dragen / de winst onder mal-
kander ghelijck ghedeelt worden / alhoe-
wel de beleefde vos van selfs Balbino
de gantsche winst presenteerde / men
heeft van beyde zijden ghesworen stil te
C swijghen / ghelijck die ghene doen welc-
ke tot eenighe mysterien ingewijet wor-
den : op staende voet wiert het gelt ghe-
telt om het welcke de konstenaer potten /
glaesen / kolen ende ander tuygh / tot
den winckel dienende / soude koopen :
daer ging onsen soeten Alchumist heen /
en verkoockte dit ghelt lieflijckjens met
dobbelen / vrouweeren / en bancketeren.
Phi. Dat was wel ghe-al-ghemist / en
D de ghedaenten der dinghen verandert.
Lal. Als Balbinus vast aenhield dat hy
de saeck soud beginnen / en weet ghy niet /
seyde hy / dat half den arbeydt is ghedaen,
die wel heeft ghevanghen aen ? het heeft
veel in datmen de stoffe ende materie wel
toebereyde : den lesten heeftmen het for-
neys beginnen toe te stellen / hier had
men weer nieu gout van noode / als een
lockinge des toekomenden gouts / want
E ghelijck de visch niet en wort gevangen
sonder aes / alsoo vanghen de Alchimi-
sten oock gheen gout / ten zy datmer een
deel goudts by menghe / daer-en-tus-
schen was Balbinus heel in't reeckenen
verwert / want hy reeckende / soo een
once gouts / vijfthien voortbrenght / hoe
veel winst datter soude komen van twee
duysent oncen : want soo veel had hy F
voorghenomen te avonturen. Als den
Alchimist dit gheldeken oock verteert
hadde / en nu een maent of twee veel ge-
veynst werck ghedaen by de kolen en
blaes-balcken / soo vraeghde Balbinus
eyndelijck / of het werck al wel voort
gingh : eerst sweegh hy stil / maer als de
ander hard aenstond / antwoorde hy : het
gaet voort alst met groote en heerlijcke
saken / welcke altijdteen moeyelijck be- G
gin hebben / hy seyde ghemist te hebben
int koopen der kolen / want hy hadde
eycken kolen ghekocht / daer hy haselaer
of dennen-kolen hebben moeste / daer
waren nu hondert guldens deur / niet
te min men heeft de saeck hervat / weder
nieu ghelt ghetelt / de kolen verandert /
en nu heeftmen met grooter neerstigheyt
op alles ghelet / ghelijck de soldaten in
den krijgh / indien yet anders ghebeurt H
als sy wel wilden / 't selvighe met vro-
migheyd ende dapperheydt daer na we-
derom soeckē te verbeterē. Als de winc-
kel nu sommige dagen gerooct hadde / en
men 't nieuwe gout verwachte / en doch
niet een trissel goudts in de potten was
(want de Alchimist had dit oock al ver-
slempt) soo heeft hy een ander excuse of
ontschult ghevonden / namelijck dat de
glasen die hy ghebesight had / niet ghe- I
noeghsaem ghetempert en waren soo-
se behoorden / want ghelijckmen van alle
boomen gheen masten maken kan / soo
kanmen oock met alle glasen gheen gout
maken / hoe men nu meer onkosten ghe-
daen had / hoemen minder lust had in't
ophouden. Ph. So plegen oock de dob-
belaers te doen / gelijck of het niet beter
ware dat te verliesen / dan 't gheheele
hammeken te verspelen. La So ist : de K
Alchimist swoer dat hy noyt soo bedro-
ghen was / dat nu de faute ghevonden
zijnde / de rest te veyligher soude voort-
gaen / en dat hy dit verlies met grooter
winst soude versoeten. De glasen veran-
dert zijnde / heeftmen ten derdenmael de
winckel toeghestelt / de Alchimist verma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A nende Balbinum dat de ſake beter ſoud gelucken/indien hy de lieve vrouwe van Halle ſommighe goude voſſes vereerde/ dat het een H. konſte was/ en die ſonder de gunſte Gods niet voorſpoedigh konde gedreven worden: deſe raet heeft Balbino ſeer wel behaegt/ als die een vroom man was/en geen dagh voor by liet gaē ſonder Miſſe te ſinghen. De Alchimiſt heeft de H. beevaert gaen doen/namelijc
B in't naeſte ſtedeken/en daer lapte den ſlocker het beloofde L. Vrouwen ghelt/ luſtichlijcken door ſijn billen. Thuys komende boodtſchapt hy dat hy nu groote hope hadde/dat de saeck na wenſch ſoude vergaen, dat onſe L. Vrouwe ſo't ſcheē op ſijn gebet hem toegelonckt te hebben. Als hy nu lange tijdt ghearbeyd hadde/ ſonder datter een krupmelgouts pewers voor den dagh quam/ en Balbinus dieſ-
C halven begon te kijvē/ ſo ant woorde hy/ dat hem nopt ſodanig pet gebeurt was/ die ſo menighmael in ſijn leven de konſt ghedaen had/en dat hy niet en kond verſinnen wat de oorſaeck daer van mocht zijn: alſmen daer lang na geraden had/ ſo quam dit Balbino ten leſten inden ſin/ te vragen/ of hy oock opt vergheten had Miſſe te hooren of ſijn ghetijen te leſen/ want het niet ſoude ghelucken/ die deſe
D verſupmde. Hier op ſeyde de bedrieger/ och! ghy ſlaet den ſpijcker recht op het hooft: ach my ellendighe! dat is een of twee mael verſupmt/ en noch korts van een lange maeltijt opſtaende/heb ick vergetē het Ave-Maria teleſen: waer op Balbinus wederom ſeyde ten is geen wonder dat ſo treffelijcke ſake niet wel gelucht: de konſtenaer beloofde dat hy voor de twee verſupmde Miſſen twaelf andere
E ſoude hooren/en voor een Ave Maria tien andere op ſijn kerf-ſtock ſtellen. Als den opſnappenden Alchimiſt telckens weder gelt ontbrack/ en hy geē oorſaeck en had om ander te epſſchen/ ſoo heeft hy ten laetſten deſen vont bedocht: hy quam thuys loopen ſeer verbaeſt/ en ſeyde met een ſchreyende ſtemme/ick ben bedorven/ Balbine, ick ben bedorven/ 'tis om mijn B
leven ghedaen: Balbinus verſchrock en was begheerigh om de oorſaeck van ſo grooten jammer te weten/ des Coninex dienaers ſeyde hy/hebbē vernomen onſe daet/ en ick verwacht niet anders dan terſtont in een gat geworpen te worden: door dit ſegghen is Balbinus oock ernſtlijck bestorven/ want ghy weet dat het by ons half-saken zijn/ indien yemandt ſonder des Conings wetē Alchimiſt. Hy G
gaet voort: Ick en vreeſe/ſeyt hy/de doot niet/ och! of my die ghebeuren mocht/ ic vreeſe noch wat wreders als de doot: als Balbinus vraeghde/wat dat was/ick ſal pewers/ſeyde hy/op een toorzen geſet worden/ daer ſal ick gedwongen worden al mijn leven langh te wercken/ voor die ghene/ daer ick niet geern voor ſou willen wercken. Iſſer wel eenighe doot/die
my niet veel liever en ſoud zijn/als ſodanigh leven? daer heeftmen over de saeck geraedſlaeght: Balbinus, alſo hy in Rhetorica ervaren was/ heeft alle plaetſen der ſelvigher doorſnuffelt/ offer pewers oock eene was waer door men upt 't perijckel mogt raken: keunt ghy/ſeyde hy/ de daet met lochenen? geenſins/ſeyde de ander/de saeck is geſtropt onder 's Co-
ninex dienaers/ en ſy hebben bewys-re-
denen/ die niet en konnen omghestooten I
worden: De daeden kond oock niet ontſchuldigt worden/ om de openbare wet. Als hy ten laetſtē/na veel voortgebraghte redenen/ niet en vernam dat hem beſchermen moght/ſoo ſeyde de Alchimiſt/ die nu reet gelt van doen had/ wy brengen/ô Balbino! met lang praten den tijdt vaſt deur/ en de saecke moet dadelijck geholpen zijn/ ick meen datſe elcken oogenblick ſullen komen/ die my in de ghe- K
vangeniſſe ſullen werpen: eyndlijck als Balbinus niet met allen konde bedenckē/ ſo ſeyde oock de Alchimiſt/en ick ben mede ten eynde van alle raedt/ en ſie datter anders niet en reſteert/ dan dat ick vromelijck ſterve/ ten zy miſſchien dat u dit behage/ 't welck alleenigh noch over

is/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A is/meer nut als eerlijck/dewijl de noodt
oock wel pſer bzeeckt. Ghy weet/ ſepde
hy/dat dit volck ſeer gelt-gierigh is/ en
datſe dieſhalvē lichtlijc kommen beweegt
wozdē om te ſwijgen/ alhoewel het hart
valt den rabauwen pet te geven om op te
ſnappen: nochtans nae dat nu de ſaken
gelegen zijn/ſoo ſie ick niet beter: 'tſelvi-
ghe heeft oock Balbino goet gedocht / en
hy heeft hem 30. guldens gereit/om hem
B tot ſtil-ſwijgen te bekoopen. Phi. Ghy
vertelt my een groote mildighepdt van
Balbino. La. Jae in een eerlijcke ſaecke
ſout ghy hem eer ſijn achterſte kies upt-
ghetrocken hebben / als een ſtupver upt
ſijn tas. So is den Alchimiſt wederom
van gelt / verſocht/die geen ſwarighepd
en had dan dat hy ſijn ſoete Venuſſen
met meer koſt gheven. Phil. Ick ver-
wonder my dat Balbinus dat niet riecken
C konde. La. Hier alleen en heeft hy geen
neus/ in ander dinghen is hy niet als al
te wel gheneuſt: 't fozneys wozd weder
met nieu gheldt toeberept/met een vooz-
gaende gebedt aen onſe L. Vzouwe/datſe
doch dit were wilde voozſpoedig ma-
ken. Nu waſſer al een gantſch jaer ver-
loopē/terwijl hy nu dit/dan dat bybzen-
gende/den tyd vaſt verſlijt/en 'tgelt ver-
teert/daer-in-tuſſchen iſſer een geneug-
D lijcke potz gebeurt. Phi. Welcke doch?
La. De Alchimiſt had hepmelijc te doen
met de hupſ-vzouw eenes hovelingx / de
man hier van de ſnof inde neus krijgen-
de/heeft hem ſtil-ſwijgende begunnen na
te gaen / ten leſten als hem aenghelepdt
wierd dat de Paep inde kamer was / ſo
komt hy onverſiens t'huys/klopt aende
deur. Phi. Wat ſou hy den Paep ghe-
leert hebben? La. Niet goets: hy ſou-
E de hem of gedoot / of ten minſten gelubt
hebben: als de man met dzepgen aenhiel
dat hy de deur met gewelt wou oploopē
ten waer dat zijn vzou die willigh op de-
de/ ſoo waſſer van binnen groote vzeeſe
en mē ſach vaſt om een goet heen komē/
maer goe raet was daer duer/ ten leſten
heeft hyer zijn wambuys op upt ghe-
ſchut/en heeft ſich dooz een nau venſter-
ken van boven neder gewozpē/ niet ſon-
der perijckel van gequetſt te wozden/ en
ſpeelde met een ſwijgert haes op / 'that-
tegat upt/ghy weet wel dat duſdanighe
kluchten terſtont geſtropt wozden: en ſo
iſſet oock Balbino ter oozen ghekomen/
'twelck de konſtenaer mede wel docht
dat alſo geſchiedē ſoude. Phi. So heeft-
men hem dan hier by de kladdē gehadt?
La. Ja hy is hier geluckelijcker uptge- G
boozt als upt de kamer. Hoozt de ſchalc-
heydt van den Kabaut: Balbinius en be-
ſtrafte hem niet/ maer gaf met een ſtuur
gelaet ghenoegh te kennen dat hem niet
onbekent en was 't gheen men op ſtraet
van hem ſepde: hy wiſt wel dat Balbinus
een vzoom man was/ jae (ick ſou ſchier
ſeggen) in ſommige dingen al wat te ſu-
perſtitieus / en die ſoodanighe zijn / hoe
groo. dan pemants ſonde mach weſen/ H
ſo vergeven ſy die ſelvige licht / den ghe-
nen die vergiffenis der ſelviger begeren:
derhalven begint hy met voozdacht ge-
wagh te maken vanden voozt ganck der
ſake/ klagende dat ſy niet en gelucte ſo
hy wel wilde/en ſo ſy pleegh/voeghende
daer by / dat hy ſeer verwondert was
waer aen het doch mocht ſchozten: dooz
deſe gelegentheyt Balbinus toozntg woz-
dende/ die anderſins ſcheen voozghenо- I
men hebben te ſwijghen/dan hy wert al
vzy wat licht met gramſchap omſteken:
'ten is gheen wonder/ſepde hy: ick weet
wel waer't aen ſeplt/uwe ſonden hebben
de ſchult/dat de ſaeck niet wil gelucken/
welcke vanden repnen repnlijck wil ge-
handelt zijn. De konſtnaer deſe woozden
hoozende/viel op zijn knien / ſlaende de-
moedelijc op zijn bozſt/en met een ſchzep-
ende ſtemme en dzoevigh ghelaet / ghy K
hebt/ſepde hy/ô Balbino! de waerheyt ge-
ſept/de ſonden/de ſonden zijn inde wegh/
niet uwe / maer mijne ſonden: want ick
en ſal my niet ſchamen mijne ſonden by
u als een hepligh Pzieſter te belijden/ de
ſwackheyt des vleeſchs had my over-
wonnen/de Satan had my in zijne lagen
ghetrocken/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ghetrocken / O my rampſalige! die van
een Prieſter een overſpeelder ben ghe-
worden: nochtans en is die gifte/ welc-
ke wy onſe L. Vrouwe gheſonden heb-
ben/niet te vergeefs geweeſt: ick ware
ſekerlijck om hals ghekomen ten ware
ſy my gheholpen had: de man brack nu
vaſt de deur in ſtucken/het venſter was
enger dan dat ick daer uyt konde komē:
B in grooten gevaer begoſt ick te dencken
op onſe lieve Vrou / viel op mijn knien/
en badt haer/ ſoo mijn gifte haer aenge-
naem was gheweeſt / ſy ſoud my hel-
pen / en terſtont weder tot het venſter
loopende / (want ſo dwong my de noot)
ſoo heb ick het ſelvighe groot ghenoegh
gevonden om daer uyt te komen Phi.
Heeft dit Balbinus gelooft? La. Geloof.?
C jae hy trouwens / en heeft hem oock
zijn ſchult vergeven / en mede vermaent
dat hy ſich niet ondanckbaer tegens de
H. lieve vrou ſou betoonen; 'Telde hem
oock op een nieu weder een deel gelt/ on-
der belofte/ dat hy voortaen deſe H. ſake
reynlijck ſoud handelen. Phi. Hoeda-
nigh was doch 't eynde? La. Tis een
D langhe fabel / maer ick ſalder met korte
woorden een eynd van maken. Als hy
met duſdanighe rancken Balbinum lange
bedroghen / ende hem een groote ſomme
gelts / hadde afhandigh ghemaeckt / ſo
is daer ten laetſten een gekomen die den
rabaut van jonghs af ghekent had / de-
ſe lichtlijck radende/ dat hy by Balbinum
dede 't gheen hy over al pleegh te doen / E
gaet heymelijck by hem / en onderricht
hem hoedanigen konſtenaer hy te ſynen
huyſe voede / hem vermaenende dat hy
hoe eer hoe liever dien quacſalver ſou af-
dancken/eer hy hem ergens met den aep
onder den arm ontliep/ende ſois de bom-
mel uyt ghebroken. Ph. Wat dede hier
Balbinus, liet hy hem niet inde ghevange-
nis worpen? La. Ja hy heeft hem een F
teer-penningh ghegheven tot ſijn reyſe/
hem biddende by alle Heyligen / dat hy't
gheen gheſchiet was doch niemant ſeg-
ghen en ſoude / en hy deder wijſſelijc aen
na mijn verſtand/ die dat liever had/dan
dat hy op marckten en maeltijden een fa-
beltje ſoude zijn ende daer na noch te ko-
men in perijckel van confiſcatie: want
de bedriegher en had gheen noot/ hy wiſt G
noch van tuytē noch van blaſen/en was
ſo bedreven in deſe konſt als een Eſel op
de luyt. En in ſoodanigh gheval is de
bedriegerij prijſweerdigh: had hy hem
van dieverij beſchuldight / ſijn H. kruyn
ſoude hem vanden baſt wel bevryt heb-
ben / en niemant voedt geern ſodanigen
voghel in de kau. Phi. Ick ſoude mede- G
lijden hebben met Balbino ten waer ſa-
ke dat hy ſelfs beſpot wilde weſen. La.
Nu moet ick ten hove/ op een ander tijdt
ſal ick u noch veel maller dinghen verha-
len. Ph. Als wy tijd hebben / ſo ſal ick
geern een fabeltjen hooren/en klucht met
klucht betalen.

Eynde vande thiende T'ſamen-ſpraeck.

Icthyo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Ichthyophagia, Lanio & Salſamentarius.

Of

Vant viſch ende vleeſch eten/

Daer in ſeer gheleerdlijck beweſen wort, wat vande menſchlijcke inſettinghen te houden is, met ſeer gheneughlijcke Hiſtorien ghemenght.

Lanio *een vleeſch-houwer, ende* Salſamentarius *ſoute-viſch-verkooper.*

Vleeſch-houwer.

A SEgh my ghy ongeſoute ſoute viſch verkooper heb ghy noch gheen koorde gekocht? Viſ. Een koorde / Vleeſch-houwer? Vleeſch, Ja een koorde. Vi. Waer toe doch? B Vleeſ. Waer toe anders dan om u ſelven daer aen te hangen. Viſch. Ick laet die een ander koopen/ wat my aengaet / ick ben dit leven noch ſoo wars niet. Vleeſ. Maer ghy ſult het haeſt wars worden. Viſch. De Heer wende dat quaet liever op den kop des Propheten ſelve. Maer wat quade tijdingh brenght ghy ons? Vleeſch. Terwijl ghy't niet en weet / ſo C ſal ick 't u ſegghen/voor u ende uws gelijcken is een hongerige ende neeringhlooſe tijdt voor handen/ ſo dat het met u lieden gantſch op den baſt wil aenkomē. Viſch. Daer behoed ons God voor/ſulck een ongheluck moet over onſe vyanden D komen. Maer waer door zijt ghy ſoo ſchielijck van een Vleeſch-houwer / tot een waer-ſeggher gheworden / dat ghy ſoo grooten ongheval te voren raemt? Vleeſch. Ten is gheen raminghe / dat ghy u ſelven niet en bedrieght / de ſaeck is ſelve voor der deurē. Viſ. Wat houd ghy my lange inde pijn/ ſegh op/indien- der wat is. Vleeſch. Ick ſalt ſegghen/ E maer tot uwe groote ſchade. Daer is een placcaet uyt het Hof van Romen gekomen/ waer door een yeghelijck echter vry ghelaten wordt / te eten al wat hem luſt. Wat reſteert dan voor u en uwe gilde anders/dan een groote honghersnoot met uwe ſtinckende ſoute viſch. Viſch. Mijnent halven / magh ick wel F lijden dat hy ſlecken of barnende netelen ete / dieſe begheert / maer is het yemandt verboden gheen viſch te eten? Vleeſch. Neen / maer daer is vrydom ghegheven / voor alle de ghene die het

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A lust / vleesch te eten. Visch. 't Sy dat ghy my een loghen op de mouw spelt / ghy zijt beter weerdich ghehanghen te wordē / 't sy dat ghy de waerheyt spreect / het staet u eer toe een koorde ghereet te maecken. Want nae desen hoop ick dat mijn winste overvloedigher sal zijn. Vleesch. Ja ghy sult treffelijcke winste doen / van hongher de volheydt hebben / oft so ghy noch blijder tijdinge wilt hoo-
B ren / echter sult ghy een reynder leven / leyden / ende uwen snottighen ende pockigen neus / niet langer / gelijck als ghy ghewoon zijt / met d'elleboghe snutten. Visch. So / so / wy zijn nu verre genoegh ghekomen / de pot wil de ketel verwijten dat hy swart is / ghelijck als of daer wel yet by de vleesch-houwer reynder waer / dan dat deel des Lichaems / het welcke nimmermeer in de wasch en
C komt. Ick wild wel dat uw' segghen waerachtigh waer / maer ick ducht dat ghy my een ydele vreuchde bereyden wilt. Vleesch. 't Gunt ick nu verhale is ten uwen aensien niet dan al te waerachtigh. Maer waerom leght ghy u selven hier door noch grooter winningh toe? Visch. Om dat ick merck dat het met de menschen soo ver verloopen is / dat sy de verboden dingen alderheftichst
D begheeren. Vleesch. Wat ist dan? Visch. Om dat meer luydē haer van het vleesch sullen onthouden / als het eten desselfs gheoorloft is / ende daer sal gheen leckere Maeltijdt zijn sonder Visch / gelijck als van ouds plagh te gheschieden. Derhalven ben ick blijd dat het vleesch-eten vry ghelaten is / en ick wild wel dat de Visch verboden wert / de menschen souden te gragher de selve vreten. Vleesch.
E Dat is ymmers wel een Christelijcke wensch. Visch. Ick soud dat wenschen indien ick / ghelijck als ghy doet / niet anders dan mijn eyghen profijt en sochte / om welckers wille ghy die vette en vleesch-vreten de ziele den Duyvel hebt overghegeven. Vleesch. Ghy zijt vant hooft tot de voeten met sout overgoten / alleen uwe reden is onghesouten. Visch. F
Wat oorsake heeft den Romeynen doch beweecht / dat sy de ordonnantie van op sekere dagen hen van vleesch te onthouden / de welcke so veel Jaren onderhouden is gheweest / hebben los ghelaten? Vleesch. Namelijck / de saeck selve heeft haer daer toe vermaent. Sy overlegghen ghelijck 't de waerheyt is / dat de stad door de Visch-verkoopers ontreynight wordt / de aerde / wateren / lochten G
vyer / en so daer noch eenigh ander element is / vergifticht / en der menschen lichamen bedorven worden. Want door het visch-eten wordt het lichaem vervuldt met quade vochtigheden / hier uyt spruyten koortsen / teeringhen / flerecijn / de vallende sieckte / laserije / ende wat voor ghebreecken niet? Visch. Segt my dan Medicijns-hooft / waerom dat inde wel-gheordonneerde steden H
verboden is de ossen oft verckens binnen de muren te slachten? De borgers souden noch beter varen / indiē daer selfs gheen Vee gheslacht werde. Waerom wordt den vleesch-houwers een seecker plaetse beteeckent / op dat sy niet over al woonende / de gantsche stadt besmetten souden? Is daer wel eenige stanck venijgher / dan de ghene die vander gheslachte beesten verrot bloedt eñ etter uyt I
gaet? Vleesch. Het zijn wel-rieckende specerijen by den stanck der visschen te verghelijcken. Visch. Ick geloove wel datse voor u soodanige lijcken / maer het heeft den Overheden alsoo niet gedocht / dewelcke u de stadt doen ruymen. Voorders hoe onlieflijck uwe vleesch-bancken ruycken betoonen genoeghsaem / de gene die hare neus-gaten stoppen / wanneer sy daer voorby gaen / ende int ghe- K
meyn de gene dewelcke liever thien hoeren-voogden als eenen vleesch-houwer tot een gebuur willen hebben. Vleesch. Maer voor u lieden om uwe stinckende visch af te wasschē soude gantsche meyren eñ rivieren weynigh mogen helpen / eñ om de waerheydt te segghen in desen

deele

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A deele zijt ghy maer onnutte guiſt-waters. Want een viſch rupckt altijt viſchachtigh / al waert ſchoon dat ghy hem rondſom met perfuym gingt beſtrijckē. Doch wat wonder iſt dat ſy doot zijnde ſtincken / daer ſy meeſt altemael noch levende ſoo haeſt als ſy gevangen zijn beginnen te ſtincken? Als men het vleeſch inde peeckel leght / woꝛdt het vele jaren goet gehouden / ende ſoo ver iſt van daer
B dat het ſtincken ſoude / dat het eenē welrieckenden reuck van hem gheeft. Wederom alſmen het met gemeen ſout overſout / blijft het langh ſonder te ſtincken. In den roock oft wint geroockt zijnde / ſal het gheenen ſwaren reuck daer dooꝛ bekomen. Doet alle deſe dinghen aende Viſch / ghy ſult hem niet anders doen ruycken als oꝛdinaris. Hier upt kondt ghy lichtlijck afnemen / dat daer gheen
C ſtanck by der viſſchen ſtanck te verghelijcken is / vermits het ſout ſelve van haer bedoꝛven woꝛt / het welcke daer toe vande nature ghegeven is om de dingen van het verrotten oft bederven te bewaren / terwijl het dooꝛ zijn aenghebozen kracht / ſlupt en te ſamen bindt / upt ſluptende te ghelijck het gunt van buyten eenigh hinder ſoude mogen doen / ende inwendich de humeuren / waer upt de ver-
D rottinge ſoud ontſtaen / verdꝛoogende / alleen iſt inde viſſchen dat het ſout gheen ſout verſtreckt. t'Kan zijn dat erghens een weeldigh Witte-bꝛoods-kind gaende vooꝛby onſe winckelen zijn neus toehoudt / maer niemandt kan inde ſchuyt duren / daermen uwe geſoute viſch mede over-ſcheept. Wanneer de repſende man wagens met viſch geladen op den wegh ontmoeten / wat een gheloop is daer?
E wat een ſtoppinge der neuſ-gaten? wat een ſpyingh en gheſpouw? ende indien het eenighſins mogelijck waer / dat uwe ſoute viſch goedt inde ſtadt quame / ghelijckerwijs als wy der geſlachter oſſen vleeſch daer bꝛenghen / de wet ſoude niet ſluymeren: maer nu hoe ſoudmen het met de viſch maecken / de welcke ſelfs ſtinckende gegeten woꝛdt. Ende nochtans hoe dickwils ſien wy dat uwe waren van de keur-meeſters vuyl gheſchouwt / ende in het water ghewoꝛpen zijn / ende ghy in boeten verballen? Ēn dit ſoud noch dickwilder ghebeuren / ten waer dat ſy van u omghekocht zijnde / meer haer eyghen pꝛofijt / dan het ghemeen beſt ſochten te bevoꝛderen. Ende in deſen deele zijt ghy de ghemeente niet alleen ſchadelijc / maer ghy verbied dooꝛ G een godlooſe t'ſamenſpanninge / dat niet elders van daē verſcher viſch inde Stad ghevoerdt werde. Viſch. Ghelijck als oft nopt yemand een vleeſch-houwer in de boete hadde ſien beſlaen / om dat hy een goꝛtich Vercken / ende het welcke aen zijn tongh met Lazarus blecken gheteeckent was / verkocht had / oft om dat hy een ſchaep int water ofte int ſlijck verſmoꝛt zijnde / oft anderſins ſchape- H ſchouderen daer de woꝛmen upt liepen ter merckt bꝛaght dooꝛ waſſchinge ende beſtrijckinghe van verſch bloet de faute bedeckende. Vleeſch. Ymmers heeftmen nopt onder ons ſulck een exempel gheſien / als noch onlanghs van u lieden gheſchiedt is: Van eenen Ael die in een koꝛſt van een paſtey gebacken was zijn neghen gaſten ghekoꝛven. Met ſulcke ſpijſen ſtoffeert ghy der boꝛgheren tafe- I len. Viſch. Ghy verhaelt een ongheluck dat niemant ſoud konnen ontgaen / wanneer het de foꝛtune alſoo beliefde. Maer het ghebeurt by u bynaer alle daghe dat ghy ghemeſte Katten vooꝛ Konijnen / ende Honden vooꝛ Haſen verkoopt / wanneer ghy maer dooꝛ de ooren ende hayzighe voeten niet verraden woꝛdt. Maer wat ſoud' ick verhalen datter paſtepen van Menſchen vleeſch K gemaeckt zijn? Vleeſch. Ghy legijt my te laſte even het ſelve dat ghy in my beſtraft / namelijck de toevallen ende de gebꝛeken der menſchen / ick late daer vooꝛ ant woꝛden die ſulex doen / ick ſtelle neeringhe tegen neeringe. Anderſins ſoudemen oock de tuyn-luyden moeten ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A werpen / om dat ſy ſomtijdts onweten-
de in ſtede van een kool/ſchzevelinck ofte
Monick-kapkens verkoopen / ende de
Apotekers om dat ſy ſomwijlen vooz re-
medien fenijn langhen. Daer is gheen
konſt ſo opzecht/inde welke deſe quaden
niet konnen ghebeuren. Maer ghy als
ghy al u beſt ghedaen hebt / ſo verkoopt
ghy even wel fenijn. By aldien ghy een
Cozpedo / een water-ſlanghe / een zee-
B haes inde netten geraeckt zijnde met de
reſte verkocht / dat waer een ongheluck
ende gheen miſdaedt / ende ſoude u niet
meer konnen te laſt ghelepd wozden / als
den Medicijnmeeſter dewelcke ſomtijts
doot de ghene die hy gheneſen ſoud. Dit
quaet ſoude moghen gheduldt wozden
in dien ghy alleenlijck in de winterſche
maenden met uwe ſtinckende waré voozt
ſtont. De konde des tijds ſoude deſe pe-
C ſte matighen / maer nu vermeerdert ghy
de hette des Somers met die venpnighe
dampen: de Herfſt die van ſelfs ſchade-
lijck genoegh is maeckt ghy noch ſcha-
delijcker: Ende als het Jaer ſich weder-
om vernieuwt / ende de verbozghen hu-
meuren weder te vooꝛſchijn komen niet
ſonder lijfs-ghevaer / alſdan regneert
ghy twee gheheele maenden langh/ende
ſchent de jeught des nieu-gebozen jaers
D met een ontijdigh ouderdom / ende daer
de natuur hier op upt is/dat de lichamen
van ongheſond ſap gheſupvert zijnde /
wederom nieuw ſap moghten bekomen/
verooꝛſaeckt ghy daer-en-teghen enckel
vupligheydt ende etter / ende ſo daer ceni-
ghe ongheſonthepꝺ is inde lichamen/dat
vermeerdert ghy/ quaedt by quaet voe-
ghende/eñ daerbeneffens de goede vocht-
igheden des lichaems bedervende. Dit
konde al mede gheduldt wozden / indien
E ghy alleen de lichamen beſchadighde /
maer nu dewijl dooz der ſpijſen onder-
ſchepdt de werckt upghen der zielen be-
ſchadight wozden/ ghebeurt dat de ziele
oock ſchade lijd. Ghy ſult ſien dat die
viſch-vzeters gemeenlijck van ſoodani-
ghen natuur zijn als de viſſchen ſelve/ſy
zijn bleeck/hebben een ſware reuck over F
haer/ zijn dom en ſtom. Viſ. O nieuwe
Philoſoophs-koop / hoedanigh is dan't
vernuft der gener die haer met biete on-
derhouden: namelijck ſoo groot als dat
vander bieten ſelve/hoedanigh der gener
die oſſen ſchapen en gepten vzeten:name-
lijck ghelijck der oſſen / ſchapen en gep-
ten is. Ghy verkoopt de jonge geptkens
vooꝛ leckernpen / ende nochtans dat ge-
dierte ghelijckerwijs als het de vallende G
ſieckte onderwozpē is/ſo baert het de ſel-
ve ſieete in die gene die ſijn vleeſch geern
en dickwils eten: Waer 't niet beter met
gheſoute viſch zijn hongherige buyck te
verſaden? Vleeſch. Ghelijck als of de
natuer-beſchzijvers dit alleenlijck ghe-
loghen hadden. Ende ghenomen al dat
ſy de waerheyd ſeggen/menighmael zijn
ſelfs de alder-beſte dinghen ten hoogſten H
ſchadelijck vooꝛ de lichamen die eenighe
ſieckte onder de leden hebben. Wy ver-
koopen de jonghe geptkens / vooꝛ de ge-
ne die met een verdwijnende kooztſe oft
teeringh ghequelt zijn/ niet vooꝛ de ſwij-
melaers. Viſch. Indien het eten van
viſch ſoo grooten verderf verooꝛſaeckt
inde menſchelijcke ſaken / waerom wert
ons dan toe-ghelaten / met verwillinghe
van Pauſen en Coninghen onſe waren
een gheheel jaer dooꝛ te verkoopen / ende I
ghy moet een groot deel des Jaers va-
cantie of ſtilſtant houden? Vleeſ. Wat
gaet my dat aen? Dat is miſſchien ſoo
beſteecken van de quade Medicijn-mee-
ſters/ op dat hare winninge te overvloe-
digher ſoud zijn. Viſch. Dan wat qua-
de Medicijn-meeſters verhaelt ghy my?
Daer zijn gheen ſulcke doodt-vpanden
van de viſch als de ſelve. Vleeſch. Dat K
ghy my wel verſtaet/goede man/ſy doen
ſulex niet om u te believen/noch upt lief-
de tot de viſch / alſoo gheen lupden haer
nauwer daer van onthouden / maer ſy
zijn op haer eygen pzofijt upt. Hoe daer
meer hoeſten / quelen / ſieck en ſuchtigh
zijn/ hoe dat ſy meer vet-man ſpelen.

Viſch. Ick wil de Doctozen niet ver-
dedighen/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A dedigen / sy sullen haer selfs over u wzeken/wanneer ghy maer eens in haer netten komt te vervallen/ my is in desen genoegh de heyligheyd der ouden / de tresselijckheydt van soo veel wzome en gheschickte Mannen / de waerdigheydt der Bisschoppen / ende de alghemeene pzactijcke onder de Chzistenen/de welcke alle te samen/so ghy van onwijsheyt wilt beschuldighen/ ick begheer liever met haer
B te neske bollen / als met de Vleesch-houwers de wijsheyt alleen te hebben. Vle. Ghy wepghert der Medicijn-meesters voozspzaecke te zijn/ick soud oock de oudheydt ende die alghemeene pzactijck niet willen beschuldigen of straffen/dese pleeg ick in eeren te houden en niet te lasteren. Visch. In desen deele zijt ghy meer voozsichtigh dan wel Godtvzuchtigh indien ick u anders wel kenne. Vleesch. Mijns
C oozdeels doense wijslijck / datse haer wachten van te doen te hebben met de ghene / de welcke met den blixem ghewapent zijn. Nochtans wat mijn verstant is/upt de Bybelsche Schzijften/ die ick in mijn moeders-tale overgeset zijnde/somtijds lese/ sal ick niet verswijgen. Visch. So sult ghy dan van een vleeschhouwer een Theologant wozden. Vleesch. Ick meen dat de eerste menschen/ soo
D haest als sy upt die bolle vette aerde zijn voozt ghekomen / ghesonden ende sterche lichamen hebben gehadt: (dit blijckt upt haer langh leven.) Daer beneffens dat het Paradijs in een plaets gheweest is van een seer bequame gelegenthepdt / en een upt-ghenomen ghesonde Locht, Dat soodanige lichamen op soodanighe plaetse / selfs by de Lucht ende by den goeden reuck der krupderen/boo-
E men/ en bloemen die van alle zijden haer be-aessemen/ sonder eenige spijse hebben konnen leven / voornamelijck dewijle de aerde van selfs sonder het sweet des menschen overvloedigh alle dingh voozt bzacht/ ende daer gheen siecktе oft oudheydt en was. Want het Hoevenierschap over sulck een Hof was meer gheneughte dan arbeydt. Visch. Dwe re- F
redenen zijn noch soo vzeemt niet. Vleesch. Wt soo veel verschepden gewassen / van dien aldervzuchtbaerstē hof is haer niet verboden geweest/ dan een boom alleen. Visch. Dat is ghewis. Vleesch. Ende dat nerghens anders om / dan op dat sy dooz ghehoozsaemheydt haren Heer en Schepper souden kennen. Visch. 't Is recht. Vleesch. Wederom acht ick dat de nieuwe aerde/ alle dingh met beter en G
voedtsamer sap heeft voozt-gheteelt/als hy nu wel doet out ende bynaer uptgheteert zijnde. Visch. Laet dat soo zijn. Vleesch. En dat voornemelijck in't Paradijs. Visch. 't Is niet ongherijmt.

Vleesch. Het eten dan gheschiede daer niet om noot-dzuft/ maer om lust te boeten. Visch. Ick hebt so verstaen. Vleesch. Ende dat sy haer onthielden van beesten te slachten / was een menschelijcke be- H
leefthepdt ende geen heyligheyd. Visch. Dat weet ick niet. Ick lese dat het eten der beesten nae de Sundt-vloedt is toeghelaten gheweest / maer dat sulex daer te voozen verboden was / lees ick niet. Maer waer toe wast van noode het selve toe te laten/ indient nu alreede toe-gelaten was? Vleesch. Waerom eten wy niet de kick-vozschen? Niet om dat sy verbodē zijn / maer om dat wy een grou- I
wel daer van hebben. Wat weet ghy oft Godt daer niet verklaert heeft / wat spijse de Menschelijcke swackheydt verepschte / ende niet wat spijse hy toeliet te eten? Visch. Ick ben gheen ramer. Vleesch. Wy lesen doch / dat so haest de Menschе gheschapen was/tot hem ghesepdt werdt / heerscht over de visschen des Zees ende de voghelen des Hemels , ende over alle ghedierten der Aerden. Gene. 1. K
Wat comt hem die Heer sulcx happijе te pas/ indien hy die selve niet eten mach? Visch. O straffen Heer ! Dzeet ghy dan so wel uwe knechten/dienst-maerten/ uwe kinderen ende Hupsvzouw ? Eet dan oock met eenen uwe Pis-pot daer ghy Heer over zijt. Vleesch. Maer hoozt weder-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A om ghy Cabbeljauws hooft. Andere dinghen zijn elders toe goedt / ende de naem van Heerschappije is hier niet te vergheefs. Het Peert draeght my op synen rugh / de kemel is een last-draghende beest / maer de visschen waer toe zijn die anders goed dan om te eten? Vis. Gelijck als of daer niet ontallijcke remedien van de visschen genomē werden. Voeght hier by dat vele dinghen daer toe alleen
B geschapen zijn om des Menschen oogen te vermaecken / ende hem tot verwonderingh sijnes Scheppers te brenghen. Ghy sult by avonturen niet willen ghelooven / dat de Dolphijns de Menschen op haren rugh voeren. Daer zijn oock eenighe visschen die ons het aenstaende onweer te voren seggben. Soudt ghy sulck eenen Huys-knecht niet wel binnens-huys begeeren? Vleesch. Maer
C laet ons stellen / dat het voor de Sundvloed niet gheoorloft was eenighe spijse te nutten / behalven de vruchten der aerden / ten was gheen groote saeck sich te onthouden van die dinghen / de welcke des lichaems noodruft niet en verepschte / ende die niet sonder voorgaende bloetstortingh konden genut worden: dit bekent ghy altoos / dat het eten der beesten eerst is toeghelaten om de swackheydt
D der menschelijcke lichamen. De Sundvloedt hadde koude veroorsaeckt; ende noch ten hupdigen dage sien wy dat inde koude landen de Menschen boven andere vleet-achtich ghebooren worden. Daer-beneffens hadde de overvellinge der wateren het ghewas der aerden / oft t'eenemael uytgheroept / oft verdorven. Visch Laet het so zijn. Vleesch. Ende nochtans leefden sy na de Sundt-vloedt
E over de twee hondert jaren. Visch. Ick geloof dat wel. Vleesch. Waerom heeft dan Godt het ghene hy die stercke ende robuste luyden toeliet / daer naer als de Menschen swacker / ende korter van jaren werden / haer ghebonden aen sekere soorte van beesten / ghelijckerwijs als Moses geboden heeft Visch. Ghelijck als of het my toestondt van het ghene Godt F doet / reken schap te gheven. Ick meen nochtans dat God doenmael even alsoo ghehandelt heeft / ghelijckerwijs als de Heeren hier op aerden pleghen te doen / dewelke hare dienst-knechten den toom niet meer soo ruym laten / wanneer sy sien dat sy de goedertierenheydt haerder Heeren misbruycken. Alsoo ontrecken wy den Peerde haver en boonen / wanneer het te weeldigh wordt / ende voeden G het met weynigh hoys / dwinghen 't met harder toom en sporen. De Menschen hadden alle eerbiedigheydt van haer gewapen / ende waren tot so grooten roecloosheydt en onghebondenheydt vervallen / als of daer gantsch geen God waer gheweest. Hier tegen zijn de banden der wetten / de grendels der ceremonien / de toomen der bepgementen ende geboden gestelt geweest / op dat sy ten minsten op H dus danige wijse mochtē bekeert wordē. Vleesch. Waerom duren dan oock hedē ten dage de banden deses wets niet? Visch. Om dat de hardigheyt vande vleeschlijcke dienstbaerheydt is weeh ghenomen / na dat wy door het Euangelium Gods kinderen gheworden zijn. De bevelen zijn vermindert / wanneer de ghenade vermeerdert is. Vleesch. Gemerckt God zijn testament een eewigh testament noemt / I en dewijl Christus segbt dat hy de wet niet ontbindt / maer vervult / hoe komen de naekomers soo stout / dat sy een groot deel des wets hebben af-ghescha ft?

Visch. Den Heydenen was dese Wet niet gegeven / daerom heeft het den Apostelen niet goedt gedocht / haer te belasten met den last der besnijdinghe / op dat sy niet / het welcke de Joden noch heden ten dage doen / de hope harer salicheyt / meer K inde lichamelijcke onderhoudinghe / als in't vertrouwen ende liefde tot God souden stellen. Vleesch. Ick late de heydenen varen. Wat schrifture leert ons met uytgedructe woorden dat de Jodē / wanneer sy de beroepinge des Euangeliums hebben aengenomen / vande dienstbaerheydt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A hept der Wet Moſis vry ghelaten zijn?
Viſch. Om dat vande Propheten voorſeydt was/dat ſulex ſoud geſchieden Ier. 31. Eſa. 1. dewelcke een nieu verbondt ende een nieu herte beloven ende God invoeren/der Joden Feeſt-dagen verſoepende/ een grouwel hebbende van hare offerhanden/haer vaſten vervloeckende/ haer gaven verwerpende/eñ begeerende een volck het welck beſneden van herten
B is. Onſe Heere heeft hare beloften ſelve beveſtigt/dewelcke zijne diſcipulen/ zijn lichaem en bloedt mededeelende/ noemt het een nieu verbondt. Indien daer niet van het oude vernietight wort/ waerom wordt dit een nieuw verbondt genoemt? Het Joodtſche onderſcheydt der ſpijſen heeft de Heere wel niet door zijn exempel/ maer door zijn woort afgeſchaft/ Matt. 15. Als hy ſeght dat de menſche niet be-
C ſmet wordt door de ſpijſe, de welcke tot den buyck ingaet, ende door den ſtoelganck uytgeworpen wort. Hy leert Petrus het ſelve door een geſicht. Jae Petrus ſelve leert ons dit door zijn exempel etende met Paulo ende de andere ghemeene ſpijſen/van de welcke de wet gheboden had dat men hem ſoud onthouden. Paulus leert dit over al in zijne brieven/ daer is niet aen te twijffelen/ oft het gunt de
D Chriſtenen heden-daechs volghen/ is van de Apoſtelen als van handt tot handt tot ons eyndelijck ghekomen geweeſt. Derhalven zijn de Joden niet ſoo ſeer vry ghemaeckt/ als wel van de ſuperſtitie des Wets/ ghelijck als van ghewoone ende bekende/ doch nu ontijdighe melck gheſpeent. Ende de Wet is niet afgheſchaft/ maer dat deel des wets is gheboden te wijcken/ het welcke
E niet langher erghens toe nut was. De bladeren en bloemen zijn voorboden vande aenſtaende vrucht/ wanneer die aen den boom hanght/ heeft niemandt luſt tot de bloemen: Ende niemand beklaeght de verlozen kindtſchepdt zijns Soons/ wanneer deſe nu rijper van jaren ghewozden is. Ooch epſcht niemandt licht ofte ſachtelen als nu de Son F
de aerde beſchenen heeft: Ende de kinder-meeſter heeft gheen oorſaeck van klaghen/ indien de ſoon nu mondigh gewozden zijnde/zijn vryheyt ghebruyckt/ ende wederom den Meeſter hem onderwerpt. Een pandt is niet langher een pandt/ als de beloften daer zijn. De Bruyd alvozen ſy tot haren Bruydegom ghelepdt wozdt/ vertroost haer met de
brieven die hy aen haer ſendt/ ſy kuſt G
de giften die van hem komen/ omhelſt zijn conterfeytſel: maer als ſy nu het genot haers Bruydegoms ſelver heeft/ ſoo veracht ſy/ ten aenſien vande liefde die ſy hem toedraeght/ al't gunt ſy te voozen beminde. Maer de Joden waren in den eerſten ſeer ſwaerlijck van hare ghewoone uſanſien en ghebruycken af te trecken/ ghelijck als oft een
kind aen de melck ghewent/ nu groot H
ghewozden zijnde om de mamme riep/ alle harde ſpijſe verſmadende. Daerom zijnſe bynaer met ghewelt van die figuren ofte ſchaduwen/ oft tijdelijcke vertroſtinghen/ afghetruckt op dat ſy haer ſelven nu gheheelijck tot hem ſouden keeren/ den welcken die wet belooft hadde/ ende op wien ſy aenwees.
Vleeſch. Wie ſoude ſulck een verſtandt/
ende uytleggynghe der ſchriften van een I
viſch-kooper verwacht hebbe? Viſ. Ick ben gewoon viſch te leveren aen het convent der Dominicanen deſer ſtede/ ſoo gheſchiedt het dat ſy dickwils by my middagh-mael houden/ende ick ſomtijts by haer. Wt hare diſputen heb ick deſe dingen aenghetekent. Vleeſch. Ander waerheydt ghy zijt waerdigh/ dat ghy van een ſoute viſch-verkooper een verſche-viſch verkooper wozt. Maer ſeght K
my/ by aldien ghy een Jode waert/ ghy meughtt weten of ghy het niet en zijt/ ende dat u ghewiſſe lijfs-ghevaer van weghen den honghet aenſtaende was/ ſoud ghy verckens-vleeſch eten? of ſoud/ ghy liever willen ſterven? Viſch. Wat ick doen ſoud weet ick/ wat ick behoor-

de te

A de te doen is noch boven mijn verstant. Vleesch. God heeft dese dingen beyde verboden / Ghy sult niet dooden, Exod.20. ende ghy sult geen verckens vleesch eten. Levi.11. In sulcken geval welcke van beyde die gheboden / behoorde voor het ander te wijcken? Visch. Voor eerst is onseker/oft God met sodanighe meeninge verboden heeft het verckens-vlees te eten/dat hy liever wilde datmen sterven B soude/dan door dat eten zijn leven behouden/ want de Heere selve ontschuldight David / dewelcke teghen het gebodt de heylighe brooden ghegheten heeft. Ende inde Babylonische ballingschap hebben de Joden vele dinghen niet onderhouden/dewelcke de wet bevolen had. Oversulcx soud ick achten/ dat die wet de welke de natuur oock selve ghestelt heeft/ ende derhalven gedurigh ende onverbre- C kelijck is/moet voorgestelt worden voor de ghene / dewelcke daer niet altijdt is gheweest/ende naderhandt soude afghekeurt worden. Vleesch. Waerom worden dan de broeders van Macchabæus gepresen/ dewelcke liever hebben ghewilt met sware tormenten ter doot toe gepijnight worden/dan het swijnen vleesch te proeven? Visch. Ick soude achten daerom / om dat dit eten vanden Coning be- D last / in sich begreep de verlocheninghe vande gantsche vaderlijcke Wet / gelijckerwijs als de besnijdenisse / welcke de Joden den Heydenen sochten over den hals te dringhen/de belijdinge des gantschen wets vervatte / niet anders dan ghelijck een ghegheven Gods-penninck verplicht/ om 't geheel accoort te onderhouden. Vleesch. Indien dan dat grofste deel des wets / na dat het licht des E Euangeliums verschenen is/ met goede redenen afgekeurt is/ met wat recht sien wy dan nu dat de selve of noch swaerder geboden worden van nieuws wederom ingevoert/ voornemelijck dewijl de Heere sijn jock een lieffelijck jock Matth.11. noemt/ ende Petrus inde Handelinghen der Apostelen de Joodsche wet een harde wet noemt / dewelcke, noch sy noch hare Vaders hebben konnen dragen Act.15. F De Besnijdenisse is afghekeurt / maer in haer plaetse is den Doop gekomen / ick soude bynaer segghen met swaerder conditie. Ghene werdt uytgestelt tot op den achtsten dagh/ ende indien ondertusschen het kindt yet misquame/ de belofte der Besnijdenisse word voor de Besnijdenisse selve gherekent / wy doopen de kinderkens / soo haest sy uyt haer moe- G ders lichaem komen in 't koude water / en het welcke lang in een steenen vat gestaen heeft/jae dat ick nu niet en segge/ vervuylt is / ende indien het op den eersten dach/ jae selfs onder het baren/sonder eenighe schuldt van de ouders ofte vrienden gestorven is / so gheeft men dat arme wicht de eeuwighe verdoemenisse over. Visch. So segghen sy. Vleesch. Den Sabbath is afgheschaft / oft niet H afgheschaft / maer liever verandert inden Sondagh. Wat verscheelt het? Mosis wet heeft weynigh vasten-daghen inghestelt / wat een menighte hebben wy daer toe ghevoeght? In het onderscheyt der spijsen hoe veel meer vryheyts hadden de Joden/dan wy doen/ den welken 'tgeoorloft was een gheheel jaer door / schapen/kapoenen/perdrijsen ende geytkens te eten. Haer was gheen soorte I van kleedinghe verboden / behalven de gene dewelcke van wollen ende vlas geweven was / Deut.22. nu behalven so veel geboden en verboden fatsoenen ende verwen van kleederen / is daer toeghedaen de scheeringhe der kruynen / ende dat op verscheyden manieren/dat ick onder-tusschen verswijghe het pack der biechte / ende de lasten der menschelijcke insettinghen/ de vertieningen niet enckel K maer verdobbelt / 'thouwelijck met nauwer banden benepen/nieuwe wetten van maeghschap ende meer andere dinghen/ dewelcke maecken / dat in desen deele de conditie der Joden veel beter schijnt geweest te zijn / dan dese onse is. Visch. Ghy zijt t'eene-mael verdoolt / Christi

Jock

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ſock wordt niet afgheſmeten na dien reghel / den welcken ghy u ſelfs inbeeldt. Een Chriſten wordt tot meer en ſwaerder dinghen verbonden / eyndlijck oock tot ſwaerder ſtraffe / maer by deſen ghevoeght zijnde een overvloedigher kracht des gheloofs ende der liefde / maeckt die dinghen lieflijck / de welcke in haer ſelven alderſwaerſt zijn. Vleeſch. Edoch dewijl wel eer den gheeſt mde ghedaente
B van yerighe tonghen upt den Hemel nederdalende/ Act. 2. de herten der gheloovighen met een overvloedighe gave des gheloofs en der liefden overgoten heeft/ waerom is de laſt des Wets voor ons / als voor ſwache ende die onder een ſware pack blijven ligghen / verminderd? waerom noemt hem Petrus nu met den Heylighen Gheeſt begaeft zijnde een ondraghelijcken laſt? Viſch. Daer is een
C deel van afghekeurt / op dat het Jodendom/gelijck alſt begonnen had/ het licht des Euangeliums niet ſoud verduyſteren/en op dat de Heydenen door de haet des wets niet ſouden vervremt worden van Chriſto, onder de welcke ſeer vele ſwacken waren / den welcken tweederley ghevaer te beduchten ſtond/ het eene/ van te gelooven dat ſonder de onderhoudinghe des Wets niemandt tot de ſalig-
D heyd konde gheraken/het ander/van liever onder het heydendom te blijven / als ſich onder het ſock van Moſis Wet te begheven. Deſer luyden ſwache ghemoederen moeſten als met een lock-aes van vryheydt verlockt worden. Wederom om die te ghenesen/de welcke hielden/dat daer gheen hope der ſalighedt upt de belijdenis des Euangeliums / ſonder de onderhoudinghe des Wets te ſcheppen
E was/hebben ſy de beſnijdenis/ de Sabbathen / het onderſcheydt der ſpijſen/ ende andere dierghelijcke dinghen/oft t'eenemael wegh-ghenomen / oft in andere verandert. Voorder dat Petrus ſeght/ dat hy de laſt des wets niet heeft konnen draghen/dat moetmen niet verſtaen van zijn perſoon/hoedanigh hy doen ter tijdt was (aengeſien voor hem nu geen dingh ondraghelijck was/) maer vande grove ende ſwacke Joden/ de welcke niet ſonder verdrietighe moeyelijckheyd knaeghden aen't buytenſte vande gerſte / noch niet geſmaeckt hebbende het merch des geeſtes. Vleeſ. Ghy leght de ſake grof genoegh upt. Maer my dunckt datter oock heden ten dagh meerder oorſaecken zijn/waerom die vleeſchlijcke onderhoudinghen ſoo verre behooren afgeſchaft G
te worden / dat ſy vrywilligh zijn / ende niemandt verbinden. Viſch. Hoe ſoo? Vleeſch. Ick ſagh noch onlancx op een groote doeck de gantſche wereldt ghegeſchildert/ daer leerd ick wat een kleyn ghedeelte des werelts het is/het welcke de Chriſtelijcke Religie ſuyverlijck ende oprechtlijck belijdt / namelijck een kleyn hoecxken van Europa, weſtwaerts gheleghen / wederom een ander gheleghen H
naer het Noorden / 't derde ſich ſtreckende/maer wijdt upt/na den Tuyden / van 't vierde ſtreckende ten Oosten / ſcheen Polen het laetſte te zijn. De meerder reſt des werelts wort bewoont of van Barbaren / wepnigh verſchillende van onredelijcke beeſten/of van ſcheurmakers/ of ketters / of deſe beyde. Viſch. Maer hebt ghy niet gheſien die gantſche Tuyderſtrand / met die hier en daer geſaeyde I
eylanden / de welcke met Chriſtelijcke veld-tekenen geteeckent zijn? Vleeſch. Ick heb die gheſien ende verſtaen / datmen wel veel roofs daer van thuys ghebracht heeft/ maer dat het Chriſtendom daer ſoud inghevoert zijn / heb ick niet ghehoort. Aengheſien daer dan een ſoo groote ooghſt is/ ſoo ſchijnt het alder bequaemſt te zijn om de Chriſtelijcke Religie voort te planten/ dat gelijckerwijs K
de Apoſtelen de laſt van Moſis wet hebben wegh ghenomen / op dat de Heydenen niet weder ſouden te rugh wijcken / dat alſoo nu oock / om de ſwacke aen te locken / de plichten en nauwe verbintenissen eenigher dinghen werden afgheſkeurt / ſonder de welcke de werelt inden

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A beginne behouden is gheweest/ ende als noch konde behouden worden/ wanneer daer slechs gheloove ende Euangelische liefde by waer. Wederom hoor en sie ick datter seer vele zijn / de welcke in plaetsen/ kleederen/ spijsen/ vastinghen/ ghebaerden / ghesanghen/ de hooft-som der Godtvruchtigheyt stellen / ende hier uyt oordeelen sy haren naesten teghen het Euangelische ghebodt. Hierom ist / dat B ghemerckt het al op gheloove en liefde aenkomt / door het waen-gheloove deser dinghen / dese beyde uytghebluscht worden. Want wel verre is hy van't Euangelisch gheloof / die op soodanighe wercken vertrouwt / en verre is hy van de Christelijcke liefde vervreemt/ dewelcke van weghen de spijse of dranck / die yemandt recht kan ghebruycken / zijnen broeder verbittert/ voor de welcke Chri- C stus ghestorven is. Wat al bitter oneenigheden sien wy onder de Christenen / wat voor vyandighe lasteringhen / om een kleed anders gegort ofte gheverwt / de spijse dewelcke de wateren / oft die de weyden uyt-leveren ? dit quaet moghte weynich gheacht worden / by aldien het alleen onder weynighe schuylde / maer nu sien wy dat de gheheele werelt hierom met tweedrachten beroert wordt. D Indien dese ende dierghelijcke dinghen wegh-ghenomen waren / wy souden in grooter eendracht leven / de ceremonien ter zijden stellende / alleen trachten naer het gene Christus gheleert heeft / ende de andere volckeren souden veel eer de Religie/ met vryheydt vermenght zijnde / omhelsen. Visch. Buyten de kercke is gheen saligheydt. Vleesch. Ick bekent Visch. Buyten de kercke zijn alle de ge- E ne die den Paus van Romen niet en kennen. Vleesch. Ick heb hier niet teghen. Visch. Maer dese kennen hem niet die zijn gheboden verachten. Vleesch. Ende daerom hope ick sal't geschieden / dat desen Paus met namen Clemens, van herten en metter daedt de aldergoedertierenste / om des te meer alle volckeren tot de ghemeenschap der Kercke aen te locken/ alle dinghen sal versachten/ dewelcke tot noch toe eenighe volcken van het verbondt des Roomschen Stoels gheschenen hebben te vervreemden / ende dat hy liever sal hebben de winninghe des Euangeliums / als sijn recht in alles ten uytersten te vervolgen. Ick hoor daghelijcx de oude klachten vande Jaerlijcksche inkomsten / aflaet brieven / dispensatien/ van andere schattingen/ van G de beswaerde Ghemeenten/ maer ick hope dat dese alle dingh soo matighen sal / dat hy echter wel onschamel sal moeten zijn/ die meer derf klagen. Visch. Och ! of al de Monarchen soo ghesint waren/ ick twijffel niet/ of de Christenheydt/ die nu soo enghe bepaelt is/ soud gelucklijck uytghebreyt worden/ indien de uytheemsche natien bemerckten / dat sy niet gheroepē wordē tot een menschlijcke dienst- H baerheydt / maer tot de Euangelische vryheydt / en niet tot een roof / maer tot de ghemeenschap der saligheyt ende heyligheyt worden aenghesocht. Wanneer sy nu met ons vereenight zijn / ende oprechte Christelycke seden in ons bevinden sullen / dan sullense van selfs meer aenbieden/ als eenigh ghewelt van haer soud moghen afdwingen. Vleesch. Ick voorsie sulcx inder haest te sullen geschie- I den/ indien de verderflijcke twist / die de twee maghtigste Potentatē des werelts met vernielende oorlogh teghen malkanderen opghehitst heeft / de aerde ruyme. Visch. Maer ick verwonder my dat sulcx niet overlangh gheschiedt is / aengesien Françoys de alderbeleeftste Prince is / diemen soude moghen vinden / en ick meen dat den Keyser Carolus van zijne meesters gheleerdt heeft / dat hoe 't ghe- K luck zijn Rijcx-palen meer vermeerdert heeft hoe hy meer in goedertierenheyt en sachtmoedigheyd behoorde toe te nemen. Daer-en-boven pleegh die ouderdom / daer in hy is met een bysondere gave van vriendlijckheyt en sachtmoedigheyd verciert te zijn. Vleesch. Dese twee

Princen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Princen zijn al watmen soud konnen be-
gheeren. Visch. Wat is dan dat den al-
ghemeenen wensch des werelts te rugh
houdt? Vleesch. De Rechts-geleerden
knibbelen noch om de Rijcx-palen/ende
ghy weet dat de beroerten der Comedi-
spelen altijdt op Bruyloften uytkomen;
op ghelijcker wijse eyndighen de Prin-
cen hare Treur-spelen. Maer inde Co-
medien wordē de Bruyloften inder haest
B ghemaeckt / hier onder de groote wordt
met groote moeylijcke swarigheden de
saeck ghehandelt. Ende 't is beter het
litteecken een weynigh later tsamen te
voeghen / dan dat het ghesweer terstont
daer aen wederom open berste. Visch.
Ghelooft ghy dat dese Bruyloften vaste
banden van eendracht zijn? Vleesch
Ick wild wel dat het so waer / maer ick
sie dat hier uyt byna het meestendeel der
C oorloghen rijsen/ ende wanneer daer ee-
nige krijgh opghestaen is/terwijl d'eene
swager d'ander bystand doet/ spreyt sich
de brand verder uyt/eñ wordt met groo-
ter moeyte ende swarigheydt gheslist.
Visch. Ick beken dat ghy de waerheyt
seght. Vleesch. Maer dunckt het u bil-
lick te zijn/ dat van wegen de knibbelin-
ghen der Rechts-gheleerden/ ende de on-
derhandelinghen der voorwaerden/daer
D veel tijdts mede verquist wort/ de gehee-
le werelt/so veel te lijden heeft? want nu
is daer nergens yet veyligh/ende de boo-
se hebben het over al veyl / terwijl daer
noch krijgh / noch vrede en is. Visch.
Vander Princen raedslaghen staet my
niet toe te segghen: maer soo men my
Keyser maeckte / ick weet wel wat ick
doen soud. Vleesch. Wel aen wy maken
u Keyser/ en te ghelijck/soo't u lust/ Paus
E van Romen: wat soudt ghy doen? Vis.
Maeckt my liever Keyser en Coningh
van Vranckrijck. Vleesch. Wel aen/
zijt beyde Keyser en Coningh. Ick soud
terstont met een ontwerp dienende tot
vrede/mijn gantsche Rijck door/stilstant
van wapenen ghebieden/ de soldaten af-
dancken/ ende lijfstraffe doen verkondi-
ghen dat niemandt een ander mans hen F
aentaste. De saken also tot mijnen voor-
deel / oft om beter te segghen ten besten
van de ghemeente / bevredight zijnde /
soud ick van de Rijcxpalen ende houwe-
lijcxsche voorwaerden handelen. Vlees.
Weet ghy vaster banden van eenigh-
heydt dan't houwelijck is? Visch. Ick
meen jae. Vleesch. Deelt ons mede.
Visch. Indien ick Keyser waer / aldus
soude ick sonder vertreck met den Co- G
ninck van Vranckrijck verdragen zijn.
Mijn broeder / eenighen quaden gheest
heeft dese oorlogh tusschē ons verweckt/
ende nochtans hebben wy niet ghestre-
den lijf om lijf / maer om de heerschap-
py. Ghy hebt u / soo veel in u was /
als een vroom en dapper krijghs-man
ghequeten. 't Geluck heeft my gedient /
eñ heeft u van een Coningh tot mijn ge-
vanghen ghemaeckt. 'Tgheen u ghe- H
beurt is/'t selve had my oock konnen ge-
beuren/eñ u ongeluck vermaent ons alle
te samen vande menschelijcke swack-
heydt / wy hebben versocht hoe hinder-
lijck ons beyden dese manier van strij-
den is / wel aen / laetet ons op een an-
der wijse voortaen met malkanderen be-
proeven. Ick schenck u het leven/schenc
u vryheydt/ontfangh u van nu aen voor
mijn vriendt en broeder. Laet alle de I
voorgaende onghelijcken vergeten zijn /
keert wederom vry en vranck tot de uwe
houd u goet voor u selve / weest een goet
ghebuur/ende laet voortaen desen eenen
strijd onder ons wesen / dat d'een d'an-
deren in ghetrouwigheyt / ghedienstig-
heydt en goedwilligheyt overtreffe / en-
de laet ons niet strijden om de verbree-
dinghe van onse heerschappe / maer om
de eere van goede ende wijse regieringe K
d'een boven d' ander te behalen. In de
eerste strijt/ heb ick de naem van geluck-
kigh daer van gedragen/die hier d'over-
handt behoudt sal veel heerlijcker roem
verkrijghen. Edoch dit gheruchte mij-
ner goedertierenheydt sal my meer wa-
re lof aenbrenghen / dan of ick gantsch

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Vranckrijck onder mijn ghebiedt ghebracht had. En de fame van danckbaerheydt sal u meer vermaert maken / dan of ghy my upt gantsch Italien ghedreven had. En wilt my niet benijden dese eere daer ick na trachte/ ick sal van ghelijcken uwen lof van soo goeder herten aennemen / dat ghy gheerne aen my als aen uwen besten vriend sult ghehouden zijn. Vleesch. Certeyn soo soude niet
B alleen Vranckrijck maer de gheheele werelt konnen verplicht worden. Want indien dit ghesweer door onbillicke conditien meer overhelt als genesen wordt/ ick duchte dat terstont by d'een of d' ander gelegenheyt het litteecken ontsloten zijnde / 't veroude etter tot grooter schade wederom uptbersten sal. Visch Wat een heerlijcke en prijslicke naem soud dese beleeftheyt den Keyser Carel de gheele werelt over maken? wat volcken soudden haer niet gewilligh sulck een beleeft en goedertieren Prince onderwerpen?
Vleesch. Ghy hebt den Keyser aerdigh genoech uptghebootst / conterfept nu den Paus. Visch. Het soud lanck vallen/ wanneer ick alles in 't bysonder wilde verhalen/ sal het in kort begrijpē. Ick soud alsoo handelen / dat de gantsche wereldt my mocht bekennen voor het hooft der
D Kercke / die nergens anders na dorste / dan na Christi eere ende aller menschen salighept. Dit soud den haet des Pauslijcken naems waerlijck upt de herten wegh nemen / en my een waerachtighe ende ghedurige eere verorsaken. Maer onder-tusschen zijn wy vanden os op den ezel ghevallen/ ende zijn ver van ons prapoost afghedoolt. Vleesch. Ick sal u dadelijck te recht helpen. Ghy seght dan
E dat de Pausselijcke wetten alle die inde Kercke zijn tot gehoorsaemheyt verbinden? Visch. Ick seggher so. Vleesch. Op straffe der hellen? Visch. So seggense. Vleesch. Ook de wetten der Bisschoppen? Visch. Ick achte so een yeder in sijn Bisdom. Vleesch. Ook der Abten? Visch. Hier weet ick niet wat seggen: want dese ontfangen hare F bedieninghe met sekere bedinghen/ ende sy mogen de hare met geene insettingen belasten / ten zy met gemeyn advijs van de gantsche order. Vleesch. Ost dan een Bisschop met de selve bedinghen sijn Bisdom ontfingh? Visch. Ick stae in twijffel. Vleesch. Dat een Bisschop heeft ingheset/ magh dat de Paus weder vernietighen? Visch. Ick meen ja.
Vleesch. Dat de Paus besloten heeft G magh dat niemant afschaffen? Visch. Niemand. Vleesch. Waerom hooren wy dan dat de decreten der Pausen afghekeurt zijn onder dit deckscel / dat de selve niet wel onderricht waren / ende dat de insettinghen der voorgaende/ vande nakomende Pausen/ als strijdende/ teghen de godsalighept verandert zijn. Visch.
Dat zijn ingheslopen dolingen/ die maer Voor eenen korten tijt duren. Want het H kan ghebeuren / dewijl den Paus een menschē is / dat hy onwetende zy van de Persoon ende vande sake/ maer 't gheen by keur-stemmen van een alghemeyn Concilium besloten wordt/ dat moet als vanden Hemel afgekomen / even so veel/ of ymmers ten naesten by soo veel gelden als het Euangelium selve. Vle. Maghmen het Euangelium wel in twijffel trecken? Visch. Dat sy verre/ selfs niet I de Concilien de welcke wetlijck in de H. Gheest vergadert/ besloten/ int licht gegeven ende aengenomen zijn gheweest.
Vleesch. Of dan yemandt twijffelde/ of oock dese dinghen pasten op Concilium/ datmen mocht voort brenghen / gheliker wijs als ic hooze dat het Concilium ghehouden tot Basel van sommige verworpen / ende dat van Constans niet van allen aengenomen wort/ ick spreeck K van de ghene de welcke nu voor rechtgheesinde ghehouden worden/ op dat ick nu niet en segghe van het naeste Concilium van Lateraen. Visch. Hy twijfele die wil op syn ban en boet/ ick en wil niet twijffelen. Vleesch. Heeft S. Pieter macht ghehadt om nieuwe wetten te

stichten?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ſtichten? Viſch. Ja hy. Vleeſch. Ock Paulus/ende d'ander Apoſtelen? Viſch. Ja een yeghelijck in ſyne kercken/die haer van Petro of van Chriſto bevolen waren. Vleeſch. En hebben de nakomers van S. Pieter even de ſelve macht die hy ghehadt heeft. Viſch. Waerom niet? Vleeſch. Ja men dan even ſo wel ſchuldigh te ghehoorſamen het ghebodt des Paus van Romen/als de brieven
B van S. Pieter/en de inſettingen der Biſſchoppen even ſoo ſeer als de Brieven Pauli? Viſch. Certeyn ick houd dat men haer noch meer ghehoorſaemheydt ſchuldigh is/wanneerſe yet ghebieden/ oft met macht een Wet voorſchrijven. Vleeſch. Maer maghmen daer aen wel twijffelen/of Petrus en Paulus niet ghеſchreven hebben door ingheven des Heyligen Geests? Viſch. Dat moeſt
C een Ketter zijn die daer aen twijffelen wilde. Vleeſch Hebt ghy het ſelve ghevoelen vande ghеboden ende inſettingen der Pauſen en der Biſſchoppen? Viſch. Ja wel vande Pauſen/maer vande Biſſchoppen twijffel ick/behalven dat het een Godſaligh werck is van niemandt een quaedt ghevoelen te hebben/ten ſy dat de ſake ſelve ter contrarien gherupghe. Vleeſch. Waerom ghehenght den
D Heyligen Geeſt/dat den Biſſchop eerder doolt dan den Paus? Viſch. Om datter grooter perijckel van't hooft te verwachten ſtaet. Vleeſch. Indien de inſettinghen der Prelaten van ſo grooten ghewichte zijn/wat wil dan t'ghеen de Heer Deut. 4. ſo ſtrenghlijck verbied/ dat niemandt tot de wet yet ſoude toe ofte daer van af doen? Viſch. Hy en doet niet tot de Wet de welcke breeder uptE leght/'t ghеen daer in verborghen was/ de welck die dinghē te voorſchijn brenght de welcke dienen tot onderhoudinge des Wets. Ock en doet hy daer niet af/ die de wet voor-draeght/na dat de toehoorders de ſelve beſt verdraghen konnen/het een openbarende/het ander verberghende na de gheleghenthеydt des tijdts. Vleeſch. Verbinden de inſettinF ghen der Pharizeen ende der Schrift-geleerden niet? Viſch. Ick houde neen. Vleeſch. Waerom doch? Viſch. Om datſe wel macht hadden om te leeren/ maer niet om wetten te ſtichten. Vleeſch. Welcke macht duncht u grooter te zijn/ Menſcheljcke wetten te maken/of godlijcke te verklaren? Viſch. menſcheljcke wetten te ſtichten. Vleeſch. Ick ben van contrarie ghevoelen. Want die geG rechtight is om verklaringh te doen/ diens upt-ſpraeck gelt ſo veel als Gods Wet. Viſch. Ick verſtae u meeningh niet wel. Vleeſch. Ick ſal dupdlijcker ſpreken. De Wet Godts ghebiet datmen zijn vader ſal bystant doen. Mat. 15. Een Pharizeus leght dit alſo upt/ dat dat den Vader gegeven wort het welcke in de offerkiſt ghеworpen wordt/om dat Godt onſer aller Vader is. En H moet Godts wet voor deſe uptleggingh niet wijcken? Viſch. Dat is een quade uptleggingh. Vleeſch. Maer wanneer haer een-mael de macht van upte legghen ghegheven is/ waer upt ſal ick weten wiens uptleggingh waerachtigh is/voornemelijck wanneer ſy ſelve onder malkanderen verſchillende zijn? Viſch. Indien 't ghemeen ghevoelen u niet ghenoegh kan doen/ volght d'uptI ſpraeck der Kercken-leeraren/ dat is/ alderveplichſt. Vleeſch. Is dan der Pharizeen ende Schriftgeleerden macht op de Theologanten ende Predikers ghekomen? Viſch. Jae ſy. Vleeſch. Ick hoor nochtans datſe ghene ſo dichwils in den mondt hebben: dan hoort/ ick ſegt u/ de ghene die nopt inde Theologiſche Scholen verkeert hebben. Viſ. Ghy ſultſe alle te ſamen eenboudelijck/K maer met oordeel/ hooren/ wanneerſe ſlechts niet t'eenemael herſſcloos zijn. Want alſdan behoortmen haer upt te lacchen/op dat ſy haer dwaeſheydt maghen bekennen. Maer die den tytel van Doctor voeren/ op deſe moetmen ſtaen. Vleeſch. Maer onder deſe vinde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ick oock sommigh die wel plomper en
dwaser zyn als de Leecken selve / ende
onder de gheleertste sie ick wonderbare
dispupten Visch. Kiest 't de alderbeste/
laet de dupstere dinghen voor andere/
altijdt omhelsende 't ghene dat van het
voornaemste ende grootste deel met een
drachtigher stemmen is aenghenomen
gheweest. Vleesch. Ick versta sulcx
veplighst te zyn. Synder dan oock on-
B billijcke insettinghen / gelijckerwijs als
daer valsche uytlegginghen zyn? Visch.
Of daer eenighe zyn/laet ick andere oor-
deelen / ick houde dat daer soodanighe
wel zyn konnen. Vleesch. Annas en Cay-
phas hadden die macht om wetten te
stichten? Visch. Sy hadden. Vleesch.
En verbonden hare insettingen over een
pegelijck dinck op straffe der hellen? Vis.
Ick weet niet. Vleesch Neemt dat An-
C nas gheen donneert heeft / dat niemandt
vande merckt weder te huys keerende
met ongewasschen handen de spijs sou-
de nutten: of dan pemandt sonder hem
te wasschen/spyse nam/soud die een mis-
daet de eeuwighe verdoemenisse weer-
digh / begaen? Visch. Ick meen neen /
ten waer de versmadinghe van de pu-
blijcke authoritept de misdaet vergroote.
Vleesch. Alle de gheboden Gods verplich-
D ten die ons op straffe der hellen? Visch.
Ick houde neen: want Godt heeft alle/
selfs de vergevelijcke sonden verboden /
indien men de Theologanten ghelooven
magh. Vleesch. Misschien soud oock
de verghevelijcke sonde den mensch ter
hellen slepen ten waer Godt door zyn
barmhertichept onse swackhept te hulp
quam. Visch. Ten waer so ongerijmt
niet sulcx te segghen / maer ick derr' het
E niet voor seker staende houden. Vleesch.
Als de Israeliten ballinghen waren in
Babylonien / behalven vele andere din-
ghen die de wet geboodt / heeft de besny-
dinghe in vele nae-ghelaten gheweest.
Syn dese alle verdoemt? Visch. Godt
weet het. Vleesch. Indien een Jode door
den honger in lyfs ghevaer gheraeckt
zynde / heymelijck verckens vleesch at/ F
soude die daer door hem besondighen?
Visch. Myns oordeels soude de noot
dese daedt verschoonen/aenghesien Da-
vid door den mondt onses Heeren ver-
dedight is/ Mat. 12. dat hy tegen het ge-
bodt des Wets de Heylighe Brooden /
die sy noemen de toon-brooden/ gheghe-
ten heeft / ende hy heeft se niet alleen ge-
gheten / maer oock de ghene die hem op
de vlucht gheselschap hielden / ende on- G
ghewyde ghemeene luyden waeren.
Vleesch. Indien pemandt den noodt so
verre bracht/ dat hy of van honger ster-
ven / of stelen moest / welck van beyden
soud hy verkiesen/te sterven of te stelen?
Visc. In sulcken gheval soud by avon-
tueren de dieverp gheen dieverije zyn.
Vleesch. Hou/wat hoor ick/is een ey geen
ey? Vis. Voornemelijck indien hy pet
nam met voornemen van weder te ghe- H
ven / ende den Heer te vreden te stellen/
soo haest als het hem moghelijck was.
Vleesch. Of pemandt sterven moest / ten
waer hy een valsch ghetupgenis gaf te-
ghen zynen naesten / welck van beyden
soud hy kiesen? Vis. Den doodt. Vleesch.
Of hy zyn leven konde behouden met
Overspel te doen? Vis. Het waer voor
hem beter te sterven. Vleesch. Of hy met
enckel hoererije de doodt konde ontvlie- I
den? Vis. Dat hy liever sterve / soo
sy seggben. Vleesch. Waerom laet een
ey hier geen ey te zyn / insonderheydt al-
soo daer gheen geweld of onghelijck me-
de vermenght is? Vis. Het lichaem
vande dochter lydt onghelijck. Vleesch.
Indien hy met een valschen eed hem sel-
ven vande doodt konde bevryden? Vis.
Liever te sterven. Vleesch. Of hy met
een simpele ende niemandt hinderlijcke K
loghen het selve te weghe konde bren-
ghen? Vis. Sy leeren/ dat hy de doodt
moet kiesen. Maer ick gheloove / dat
wanneer den hooghen noodt sulcx voor-
dert / ofte anders eenigh groot profyt
daer aen vast is / soodanigh een loghen
of gheene of een seer gheringhe sonde is/

behal-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A behalven dat de deur hier toe gheopent zijnde te beduchten ſtaet / dat men hem oock tot ſchadelijcke loghenen moghte gewennen. Neemt / datter ſulck een ſaecke voorviel / dat hy met een onſchadelijcke loghen de lichamen ende zielen van zijn gantſche Vader-landt konde behouden / welck van beyden ſal een Godvruchtigh man kieſen / ſal hy de loghen ſchouwen? Vleeſch. Wat andere B doen ſouden weet ick niet / ick ſoude niet ſchromen vijfthien Homeriſche loghenen te lieghen / ende ſoude die ſmette terſtondt met wijn-waeter afwaſſchen. Viſch. Ick ſoud het ſelve doen. Vleeſch. Soo verbindt dan niet al wat Godt gebiedt / of verbiedt / op ſtraffe der hellen? Viſch. 't Schijnt neen. Vleeſch. Soo wordt dan de mate der verbintenis niet alleen vande wet-ghever gheſtelt / maer C oock vande nature der ſakē ſelve. Want ſommighe gheven den noot plaetſe / ſommige niet. Viſch. 't Schijnt ſo. Vleeſch. Indien een prieſter in perijckel van zijn leven zijnde / hen ſelven behouden konde met een Hupſvrouw te trouwen / welck van beyden ſal hy kieſen? Viſch. De doodt. Vleeſ Aenghezien Gods wet de noodt plaetſe gheeft / waerom blijft deſe menſchlijcke wet als een pael ofte muur D ſtaē / niet willende voor eenig dinck wijcken? Vif. De wet en doet het niet maer de beloſte Vleeſ. Of pemant belooft had Jeruſalem te beſoeckē / en daer niet konde komen / ſonder zijn leven te verlieſen / ſal hy niet gaen / of ſterven? Vif. Sterven ſal hy / in dien hem de Paus van Romen van zijn beloſte niet ontſlaet. Vleeſ. Waerom wordt d'eene beloſte los gheladen / en d'ander niet? Vif. Om dat d'eene ſolemnelijck ende d'ander in't hepmlijck E gheſchiedt. Vleeſ. Wat noemt ghy een ſolemnele beloſte? Viſch De welcke gewoonlijck placht te geſchieden. Vleeſ. Gheſchiet dan d'ander oock niet ſolemnelijck dewelcke dagelijx geſchiedt? Vif. Ja / maer int ſecreet Vleeſch. By aldien dan een Monick int ſecreet by den Abt profeſſie dede / ſoude dat ghen ſolemnele F beloſte zijn? Viſch. Ghy beuſelt. Daerom wordt de hepmelijcke beloſte lichter ontſlaghen om dat deſe met minder ergernis ontdaen wort / ende die de ſelve doet / doetſe met ſulck een mepninge dat hy de gelegenheyt ſulx zijnde / van opſet veranderen magh. Vleeſch. Beloven ſy dan met deſe meeninghe / dewelcke int ſecreet profeſſie doen eenwighe repnie- hept? Viſch Het behoorde ſo. Vleeſch. G Is dan die beloſte eenwigh eñ niet eenwigh? oft een Carthuſianer Monick tot deſen noot quam / dat hy of vleeſch eten oft ſterven moeſte / welck van beyden ſoude hy voor't beſte kieſen? Viſch. De Medicijn-meeſters leeren / datter gheen vleeſch ſoo krachtigh is / of het gout eñ peerlen in den dranck ghebruyckt zijnde komen het ſelve te weghe brenghen. H Vleeſch. Welck van beyden is dan oorboorlijcker / den genen die in lijfs-noodt is met gout en peerlen te hulp te komen / oft met de waerdije der ſelver int leven te houden / eñ den ſiecken een kierſken te geven? Vif. Ick wete niet wat ſegghen. Vleeſ. Het eten nochtans van viſch oft vleeſch is niet onder 't ghetal dier dingen die ſy ſubſtantieel noemē. Vif. Laet ons de Carthuſianen haren Rechter bevelen. I Vleeſ. Laet ons int groſ ſpreken. In de wet Moſis wort ſorghvuldelijck / menighmael / eñ met vele woorden den Sabbath te vieren bevolen. vif. 't Is waer. vle. Sal ick dan een ſtad in noot zijnde helpē / met verbreckinge vandē Sabbath of niet? vif. Maer ondertuſſchē ſtelt ghy dat ick een Jode ben. vle. Ja ſelfs een beſneden Jode. Vif. Deſen knoop heeft de Heere Chriſtus ſelve ontbonden / want de Sabbath is om des menſchen wil inge- K ſtelt / Mat. 12. ende niet ter contrarien. Vleeſch. Soo ſal dan die wet ghelden in alle menſchelijcke inſettinghen. Viſch. Ja, indien daer niet in de weghe is. Vlee. Of een wet-ghever met deſe meninghe een wet ſtichte / niet op dat ſy pemandt op ſtraffe der hellen ſoud verplichten / ja

ſelfs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A selfs niet op eenighe straffe / maer wilde dat zijn instellinghe niet meer krachts soud hebben als een vermaninghe? Vis. Lieve man / 't en is in de macht van de wet-ghever niet / hoe verre de wet verplicht. Hy heeft zijn macht ghebruyckt in de wet-ghevinghe / maer waer toe de selve verplicht oft niet en verplicht / dat staet in Godts handen. Vleesch. Waerom hooren wy dan de Prochi-
B papen daghelijcks vanden predick-stoel afroepen / morghen sult ghy vasten / op straffe vande eeuwighe verdoemenis / soomen doch niet en weet op wat wijse de menschlijcke wet verplicht? Visch. Dit doen sy / om de weder-hoorighe des te meer schrick aen te jaghen / want tot dese / meen ick / dat soodanighe woorden ghehooren. Vleesch. Maer of de wederspanninghe daer en tusschen met so-
C danighe redenen vervaert ghemaeckt worden / weet ick niet: voorwaer sy maken de swacke twijffelmoedigh. Visch. Men kanse swaerlijc alle beyde te recht dienen. Vleesch. Maer zijn de gewoonte ende de wet van even groote kracht? vis. Somwijlen is de gewoonte krachtigher. Vleesch. Derhalven of wel de meeningh der ghener die de ghewoonte invoeren / niet is / van yemandē een strick
D om den hals te werpen / nochtans verplicht sy de luyden / sy willen / of willen niet? Visch. Ick meen soo. Vleesch. Sy kan de last oplegghen / maer niet afnemen. Visch. Ja seker. Vleesch. Nu siet ghy dan / meen ick / hoe veel perijckels daer in gheleghen zy / wanneer de menschen nieuwe wetten maecken / sonder dat de noodt haer dwinght / of eenich groot profijt haer daer toe aendrijft.
E visch. Ick bekent. Vlees. Als de Heere Christus seght / wilt gantsch niet sweeren, Mat. 5. maeckt hy daer door een yegelijck die sweert / schuldigh aen de helle? Visch. Ick meen neen: want het is een aenradinghe ende gheen ghebod. vleesch. Maer waer uyt weet ick dat / ghemerckt hy nauwlicx yet sorghvuldigher of scherper verboden heeft / dan dat F wy niet sweeren souden. Vis. Ghy sult het van de Doctoren leeren. Vleesch. Ende Paulus 1. Cor. 7. als hy een raedt gheeft / verplicht hy niet op straffe der hellen? Visch. Gheensins. Vleesch. Waerom dat? Visch. Om dat hy de swacke geen strick wil stellen. Vleesch. Het staet dan in de macht des wet-ghevers te verbinden op straffe der hellen / oft niet te verbinden. Ende 'tis een hey- G ligh werck dat men hem wachte / van niet met allerley insettingen de swacken te verstricken. visch. 'Tis so. vleesch. Ende indien Paulus hier op achtingh genomen heeft / hoe veel meer moeten de Priesters dat doen / van de welcke men niet seecker is met wat gheest sy ghedreven worden. visch. Ick bekent. vlees. Maer weynigh te voren loochende ghy dat het in de macht des wet-ghevers is H hoe verre de Wet verbindt. vis. Nu ist een raet ende geen Wet. vleesch. Daer is niet lichter dan de naem te verwisselen: wilt niet stelen / is dat een ghebodt? visch. Het is. vleesch. Wilt in geender manieren den boosen wederstaen? Matt. 5. vis. Dat is een aenradinghe. vlees. Maer dit laetste heeft meer de ghedaente van een ghebodt als dat eerste. Ten minstē is dat inder Bisschoppen macht / I of sy willen dat hare instellinghe een gebod of een aenradinghe zy. visch. 'Tis so. vleesch Dit lochende ghy nochtans een weynigh te voren wel sterckelijck. Want die niet en wil dat syn insettinge yemand tot eenige sonde verplicht / die wil immers dat de selve een raed ende gheen ghebodt zy. visch. Ghy seght de waerheydt / maer ten waer niet goedt dat de ghemeene man sulcx wiste / dat sy K niet terstont / 't gheen haer niet lust te onderhouden / een aenradinghe roepen te zijn. vlees. Maer hoe sult ghy 't daer-en-tusschen maken met soo vele swacke conscientien / die door u stilswijgen jammerlijck verbystert zijn? Maer doch seght my / konnen de gheleerde aen gheene merck-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ne merckteckenen beſpeuren/oft de inſettinghe even ſoo veel ghelt als een aenradinghe oft als een ghebodt? Viſ. Sy konnen/na dat ick verſtaen heb. Vleeſ. Maghmen deſe verbozghenthepdt niet weten? Viſ. Ja ſoo ghyſe by u houden wilt. Vlee. Een viſch ſoud het eer ſpzeken als ick Viſ. Als ghy niet en hoozt / dan / wy vermanen / ozdonneren / belaſten / dan iſt een aenradinghe / als ghy
B hoozt / wy ghebieden ende bevelen wel ſcherplijck/ boozneme lijc wanneer daer by komen dzepginghen van uptbanninge/ſo iſt een gebod. Vleeſch. Of ick mijnen Backer ſchuldigh was / ende niet konnende betalen / liever wilde vluchten als inden kercker ghewozpen wozden / ſondigh ick alſdan ſtraf-baerlijck. Viſ. Ick houd neen/ ten zy ſake dat ghy niet van wille waert te betalen. vle. Waer-
C om wozde ick dan inden ban ghedaen? viſc. Dien blixem verſchzickt de booſe/ en verbzandt de onnooſele niet. Want ghy weet dat oock by de oude Romeynen harde ende dzepghende wetten zijn gheweeſt / maer tot den ſelven eynde alleenlijck geſtelt/ hoedanigh die is upt de twaelf tafelen / van des ſchuldenaers lichaem / in't midden dooz te houwen / welck daerom van geen exempel is/ om
D dat de ſelve niet om gepzactiſeert te wozden / maer tot ſchzick alleen ghegheven was. Nu ghelijcker wijs de blixem op het Was ende vlas niet en treft / maer op het koper / alſoo raken deſe verbanninghen niet de ellendighe maer de wederhoozige. En nochtans / om rondelijck upt te ſpzeken in ſulcke beuſelingen den blixem van Chriſto ghegeven/te gebzuycke/ ſchijnt bynaer het ſelve te zijn/
E dat de oude noemden / of Olp in't vper. Vle. Heeft een Vader des hupſgeſins de ſelve macht in zijn hups / de welcke een Biſſchop in zijn Biſdom heeft? Viſch. Ick achte ja/na de ghelijckmatighepdt. Vleeſ. En verbinden zijn bevelen in gelijcker voegen? viſ. Waerom niet? Vle. Ick gebied dat niemand ajupn ſal eten.

Hoe ſtaet hy vooz God die ſulck niet ge- F
hooꝛſaemt? Viſ. Daer laet ick hem vooꝛ ſoꝛghen. Vleeſch. Na deſen wil ick tot mijn hupſ-gheſin niet meer ſegghen/ick ghebiede / maer ick vermane u. Viſch. Ghy ſult wijſlijck doen. Vleeſ. Maer ick merck dat mijn buer-man ghevaer loopt/ende dien ter zyden genomen hebbende / vermane hem / dat hy ſich ontrecke van 'tgeſelſchap der dzonckaerts ende tupſſchers/ hy mijne vermaninghe G verſmadende / begint een ſnooder leven te lepden/ als te vozen/verbindt hem alhier de vermaninghe? Viſch. Het ſchijnt ja. Vleeſch. So konnen wy dan den ſtrick noch met raden/noch met vermanen ontgaen. Viſch. De vermaninghe ſtelt gheen ſtrick / maer de reden of ooꝛſaeck der ſelve. Want ſoo u bzoeder van u vermaent zijnde / dat hy pantofſels ghebzupcken ſoude/ daer in verſup- H
nigh was/ hy ſoude daerom aen gheen miſdaedt ſchuldigh zijn. Vleeſch. Ick wil hier niet vzaghen hoe verre de bevelen der Medicijn - meeſters verbinden. De beloſte verplicht die op ſtraffe der hellen? Viſ. Gewiſlijck. Vleeſ. Alle beloſte? Viſ. Ja alle ſonder onderſchept/ wanneer de ſelve flechs geooꝛloft/ wetlijck ende vzpwilligh is. Vleeſch. Wat noemt ghy vzpwilligh. Viſ. Dat ghe- I
nen nootdwangh heeft uptgeperſt. Vle. Wat is de nootdwangh? Viſ. Tis een vzeeſe die in eē ſtantvaſtigh man plaetſe heeft. Vleeſ. Oock in een Stoiceen, die

Of ſchoon de werelt gantſch in duyghen viel,
Hy kreuckte niet, maer even fors hem hiel?

viſ. Toont my ſoodanigh een Stoiceen, eñ ick ſal u daer op dienen. Vlee. Maer ſonder jocken/ de vzeeſe van hongher of ſchande / kan die plaetſe grijpen in een K
ſtantvaſtigh man? Viſ. Waerom niet? vleeſ. Indien een dochter noch onmondigh zijnde/ ſonder vooꝛweten harer ouderen/ende die ſoo ſp't wiſten/ ſulck niet ghehenghen ſouden / quam te houwen / ſal dat een wettighe beloſte zijn? Viſch. Jae't. vleeſch. Of het ſoo is weet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ick niet/ ten minsten/ indien daer eenige soodanige dinghen zijn / dit is een daer van / dewelcke hoewel sy waerachtigh zijn / nochtans om de erghernisse der swacken behooren verswegen te wordē: of een maeght dewelcke met verwillinghe harer ouders / met haren Bruydegom ondertrouwt is / heymlijck en tegen danck/van hare ouders/ belofte dede van sich in't S, Clarissen Clooster te
B begeven/soude die belofte geoorloft ende wettigh zijn? Vis. Ja/indiense solemnelijck ghedaen wort. Vlees. Gheschiet dat solemnelijck / het welcke buyten op den velde geschiet/ in een onnoosel Cloosterken? Visch. Men houd het daervooren. Vleesch. Of de selve binnens huys voor weynigh ghetuygen eeuwige kuysheyd ende reynigheyd des lichaems beloofde/sou dat niet wettigh zijn? Visch.
C Neen. Vlees. Waerom niet? Vis. Om dat een heyliger belofte sulx verhindert. Vleesch. De selve dochter/ indien sy een stuck landts verkochte / soude de koop vast zijn? Visch. Ick achte neen. Vle. En sal het contract van waerden zijn / waer door sy haer selven onder een anders macht gegeven heeft? Vis. Ja/indien sy haer Gode toeghe-eygent heeft. Vlees. Een belofte ghedaen in't privee/
D maeckt die den mensch oock Gode niet eyghen? En die't H. Sacrament des houwelijcx ontfangt/eygent de selve sich Gode niet? en dewelcke Godt te samen voeght/eygenen die haer selven den duyvel toe? Alleen vande gehoude personen/ ist dat de Heere geseyt heeft/ dat Godt te samen ghevoeght heeft, en scheyde gheen mensche. Mat. 19. Daer beneffens wanneer een jonghman/ noch naulijcx mon-
E digh zijnde/of een slechte deerne/door de dreygingē harer ouderen/de hardigheyt harer voogden / door de onbeleefde aenstoockinghen der Monicken / met soete en harde woorden in een Clooster ghestouwt wort/ is dat eē vrywillige belofte? Vis. Neen/indien sy onnoosel / ende het bedrogh onderwarigh zijn. Vlees.

F Die ouderdom is aldermeest de bedriegherije onderworpen/ als dewelcke seer licht is om bedriegen. Oft ick voornam op Vrijdaghen my van wijn te onthouden/verbint my dat voornemen even soo wel als de belofte? Vis. Ick meen neen. Vlees. Wat onderscheyd isser dan tusschen een vast voornenen / ende de belofte/ die met een heymelijcke gedachte geschiet? Visch. D'opset van sich te verbinden. Vlees. Te voren loochende ghy G dat het opset hier plaetse had: soo neem ick dan voor/ by aldien't in mijn macht is / ende belove oft in mijn macht is of niet. Visch. Ghy hebt den sin wegh. Vleesch. Ick heb een manneken aen de wand gheschildert/ dat is / niet met al. Moetmen dan oock int voornemen op de gheleghentheyd van de saecke letten? Visch. Ick houd ja. Vleesch. Ende gelijck alsmen hem daer moet wachten H voor den naem van wet/ alsoo hier voor den naem van belofte? Vis. So ist. Vle. Indien de Paus van Romen beval / dat niemant binnen den sevensten graet van bloet-verwantschap houwē soude/ soud hy sonde doen/die een nichte troude inde sesten graet? Visch. Ick meen ja / ten minsten soud hy perijckel staen. Vlees. Of een Bisschop zijn onderdanen ghebood/ dat niemand met zijn huys-vrou I te doen soud hebben/ behalven 's maendaeghs/ donderdaeghs en saterdaegs / soud hy hem besondighen / die heymlijck op andere dagē zijn huys-vrou gebruycte? Vis. Ick meen ja. Vleesch. Of hy beval/dat niemandt scaloengie wortelen soud eten? Vis. Wat gaet dat de godsaligheyt aen? Vle Om dat de scaloengie tot onkuysheydt verweckt. Dat ick vande scaloengie segghe / 't selve wil ick K oock verstaen hebben vande rakette. Vis. Ick twijffel. Vlees. Waerom twijffelt ghy? waer van daen hebben de menschelijcke wetten macht om te verbindē? vis. Wt de woorden Pauli Heb. 13. weest gehoorsaem de gene die over u ghestelt zijn. Vlees. Wort dan hier door een yegelijck aen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A aen der Biſſchoppen en Overheden be-
velen verbonden? Viſch. Ja/by aldien
de ſelve ſtechs billick / rechtveerdigh eñ
wettigh zyn. Vleeſch. Maer wie ſal
daer van oordeelen? Viſ. De ſelve dieſe
gheſticht heeft: want dien komt het toe
de Wet te verklaren/die macht heeft om
de ſelve te ſtichten. Vleeſ So moetmen
dan ſonder onderſchept alle inſettingen
gehoorſamen. Viſ. Ick achte ja. Vlee.
B Of een dwaes en godloos Overhooft /
een godlooſe ende on-redelijcke Wet
voorſchreef / ſoudmen op ſyn oordeel
moeten staen/ eñ ſal't volck den welcken
't oordeel niet toekomt / hem gehoorſaem
zyn? Viſ. Waer toe dienen ſodanighe
dinghen opgeworpen / dewelcke niet en
geſchieden? Vle. Die ſyn vader bystant
doet/ 't welcke hy niet doen en ſoud/ ten
ware hem de Wet dwangh/ heeft die de
C Wet verbult? Viſ. Ick meen neen. Vle.
Hoe ſoo? Viſ. Voor eerſt ſo doet hy de
meeninge des wet-gevers niet genoeg/
daer nae voeght hy ooch gevepnſthepdt
by de godlooſen wil. Vlee. De welcke
vaſt/daer hy doch niet vaſten ſoude / ten
waer hem de kercke ſulex ghebood/doet
deſe de Wet ghenoegh? Viſ. Ghy ver-
andert te gelijck den wet-gever ende het
gebodt. Vleeſch. Vergelijcht dan een
D Jode/alſo vaſtende op gheſette daghen/
dat hy niet vaſten ſoude / ten waer hem
de wet daer toe dzong:/ met een Chriſten
onderhoudende een vaſtē/ 't welcke van-
de menſchen in gheſtelt is/en dat hy niet
houden ſoude / waerder gheen Wet / of
liever een Jode dien hem onthoudt van
Verckens vleeſch/met een Chriſten hem
van vleeſch en ſuyvel op vrydaghen ont-
E houdende. Viſch. Ick meen dat voor de
ſwackheydt oft ſy ſchoon al een weynig
teghen de Wet watſelt / verghevinghe
bereydt is / maer niet wanneermen met
een ſtyf voornemen de wet verſmaedt /
en daer teghen murmureert. Vleeſch.
Nochtans bekent ghy dat de godlijcke
wetten niet altijdt verbinden op ſtraffe
der hellen. Viſch. Waerom ſoud ick
dat niet bekennen? Vleeſch. En onſiet F
ghy u te segghen datter eenige menſche-
lijcke wet is / die niet op de ſelve ſtraffe
en verbindt / maer ſtelt den menſch op
onſeecker? Soo ſchijnt ghy dan meer
der menſchen als Godes Wetten toe te
ſchrijven. De logen en achterklap zyn
uyt haer eygē nature quaet/en van God
verboden / en nochtans bekent ghy een
ſeker ſoorte van logen en achterklap/die
niet en verbint op ſtraffe der hellen / en G
derf ghy niet den genen die't zy om wat
oorſake op vrydaghen geen vleeſch eet /
vry ſpreken van de helſche ſtraffe? Viſ.
Het ſtaet my niet toe pemant vry te ſpre-
ken of te verdoemen. Vleeſch. Indien
de Godlijcke en menſchlijcke wettē even
ſeer verbinden / wat onderſchepdt iſter
dan tuſſchen ghene en deſe? Viſch. Na-
melijc om dat de gene dewelcke die men-
ſchelijcke wet overtreedt/hem voor eerſt H
beſondight tegen den menſch/ ende daer
naer teghen God / maer die Gods Wet
overtreedt doet het teghen-deel ſoo de
School-Leeraers ſchrijven. Vleeſch.
Wat ſcheelt het / welck van beyden ghy
eerſt meugt / of den edick / of den alſem/
wanneer ickſe doch beyde te gaer moet
drincken? oft wat verſcheelt het / of een
ſteen van my die nu gewont ben/ weder-
om ſtuptende/ooch mynen vrient quetſt/ I
oft recht anders? Viſch. Dat heb ick
wel bevonden. Vleeſ. Ende indien de
mate der verbintenis / in beyde de wet-
ten/ uyt de ſake ſelve / ende de omſtan-
digheden genomen wordt / watverſchil
iſſer tuſſchen de authoritept Godts en
der menſchen? Viſch. Dat is een god-
looſe vrage. Vleeſ. Nochtans gelooven
vele dat hier een ſeer groot verſchil is.
God heeft een Wet door Moſen gegevē/ K
Heb. 10. eñ men machſe niet overtreden.
Deſelve geeft wettē door de Pauſen oft
ten minſten door't Concilium: Wat on-
derſchept iſſer tuſſchen gene en deſe? de
Wet Moſis is door een menſche / eñ onſe
wettē zyn door menſchē. Eñ de wetten
die God door Moſen alleen gegevē heeft/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ſchijnen van minder kracht te zijn / als die den H. Gheeſt door een Concilium uytſpreeckt / beſtaende uyt een groote menighte van Biſſchoppen en ander geleerde luyden. Viſ. Aen den geeſt Moſis machmen niet twijffelen. Vleeſch. Paulus is in der Biſſchoppen plaets gekomen: wat onderſcheydt iſſer dan tuſſchen de ghe-
B boden / Pauli, ende eenighen Biſſchoppen? Viſch. Om dat Paulus buyten alle twijffel door aenblaſinge des Heyligen Gheeſts gheſchreven heeft. Vleeſch Deſe gheloofwaerdighept in't ſchrijven / hoe verr' iſt dat ſy haer uytſtreckt? Viſch. Ick meen niet buyten de Apoſtelen / behalven dat de authoriteyt der Concilium on-wederſprekelijck is. Vleeſch. Waerom machmen aen den gheeſt Pauli niet twijffelen?
C Viſch. Om dat ſulcx vande Kercke eendrachtelijck beſloten is. Vleeſ. Machmen van de Biſſchoppen niet twijffelen? Viſch. Van deſe moetmen niet lichtveerdelijck pets vermoeden / ten zy dat de ſake ſelve haer van eyghen baet-ſoecking of godloosheydt openlijck overtuyght. Vleeſ. Van de Concilium niet? Viſch. Neen / indien ſy wettelijck en door den Heyligen Geeſt vergadert en gehouden zijn.
D Vle. Iſſer dan wel eenigh Concilium / waer op dit niet en paſt? Viſ. Sy kan daer zijn / waer't anders / de Theologanten ſouden deſe uyt vlucht niet daer by voegen. Vle. 't Schijnt datmen ock aen de Concilien mach twijffelen. Viſ. Ick houd neen / als de ſelve door 't oordeel ende over-een-ſtemminghe van alle Chriſten volckeren aengenomen en toegeſtaen zijn. Vleeſ. Aengeſien wy buyten de palen getreden zijn / met de wel-
E cke Godt die alder-heylighſte en on-verbreckelijcke authoriteyt der Schriftuere heeft willen bepalē / ſo duncht my datter noch een ander onderſchept ſy tuſſchen de Godlijcke en menſchelijcke wetten. Viſ. Welcke? Vleeſ. De Godlijcke wetten zijn onveranderlijc / behalven die van ſoodanigher aert zijn / dat ſy alleen om pet te beteeckenen / ende het volck onder F den dwangh te houden / ſchijnen ghegeven te zijn / dewelcke ock de Propheten hebben voorſeyd na de vleeſchlijcken ſin te ſullen ophouden / ende de Apoſtelen nu op te houden gheleert hebben. Daer nae zijn onder de menſchelijcke wetten ſomtijdts eenighe / die onredelijck / dwaes en verderffelijc zijn / waerom de ſelve ock ofte door d' authoriteyt der voorneemſte machten / of door een al-ghemeene nala- G tinghe des volcks werden afgheſchaft. Sulcks gheſchied niet in de Godlijcke wetten. Wederom de menſchlijcke wet houdt van ſelfs op / wanneer de oorſake / om welcke ſy ghegheven is / niet meer voorhanden is / ghelijck als oft de inſettinge ghebood / dat een peder jaerlijcx wat ſoude byleggen tot opbouwinghe des Tempels / de Tempel volmaeckt zijnde houd de ſtrenghept des Wets op. Daer- H beneſſens de Wet van menſchen geſtelt / is gheen Wet / ten ſy de ghene die de ſelve ghebruycken eendrachtelijck de wet voor goedt kennen. De Godlijcke Wet moet niet onderſocht / veel min niet afghekeurt worden: Hoewel dat Moſes ſelve als hy de Wet ſoud gheven / ock de ſtemmen des volcx vergadert heeft / niet om dat ſulcx van noode was / maer op dat hy haer daer aen meer ſoud ver- I binden Deut. 22. Want't is een groote onbeſchaemthept de Wet te verſmaden / dewelcke ghy ſelfs met u eyghen goedt kenningh hebt toe-gheſtemt. Ten laetſten alſoo de Wetten der Menſchen de welcke meeſtendeel lichamelijcke dingē voorſchrijven / aen-lepdtſters zijn tot de Godvruchtighept / ſoo ſchijnen ſy alſdan op te houden / wanneer pemand tot de ſterckte des gheeſts gekomen is / dat K hy nu ſoodanighe de bepalinghen niet langer van noode heeft / by aldien maer / ſoo veel als doenlijck is / de erghernisſe der ſwacken / die niet uyt enckele quaetwillighepdt / bygheloovich zijn / gemijdt werde. Ghelijck oft een Vader zijn onmondighe dochter belaſte / gheen wijn te drinc-

A te dzincken / op dat haren Maeghdom beter bewaert zy / tot den dach harer Bzuyloften / wanneer ſy nu tot haer jaren ghekomen en aen den Man gheyylicht is / alſdan is de ſelve aen't gebodt haers Baders niet meer verbonden. Vele Wetten zijn de geenees-dzancken ghelijck / deſe wozden verandert / en geven malkanderen plaet ſe nae de ghelegenthepdt der ſaecken / ſelfs nae 't oozB deel der Medicijnen / dewelcke indien ſy altijt de ſelve remedien vande Oude aenghewesen / ghebzupckten / ſy ſouden daer meer dooden als geneſen. Viſch. Ghy haelt wel veel dinghen over hoop / waer van my eenighe bevallen / eenighe ooch niet en bevallen / ende de ſommighe verſtae ick niet. Vleeſch. Indien de Wet eens Biſſchops wel beſchepdelijck nae ghewin ſmaechte / by exempel / wanneer C hy belaſte dat elcke Pzochi-pape tweemael des Jaers om een Ducaet koopen ſoude de macht van abſolutie te gheven vande toe-vallen die ſy tot de Biſſchoppen ſegghen te behoozen / op dat hy alſo meer gelts van de zijne mocht upt perſſen / acht ghy datmen hem ſchuldigh waer te ghehoozſamen? Viſch. Ick achte ja / maer ondertuſſchen ſoudmen die onredelijcke Wet wel mogen tegD ſpzeecken / doch altijd alle opzoer daer buyten geſloten zijnde. Maer wat quelt my deſen Jan vzaegh al? Dat yeder in't ſijn beſigh ſy, De ſlachter met been-houwery. vleeſ. Met ſoodanige vzaghen bzeken wy malkanderen het hooft menighmael inde Mael-tijden / ſomtijdts berſt de woozden-ſtrijdt tot gevecht en bloed-ſtozting upt. viſch. Laet verchten die willen / ick houd datmen de E Werten der Ouden met eer-biedinghe ontfangen / ende Religieuſelijck behoozt te onderhouden / als oft ſy van Godt voozt-ghekomen waren / ende dat het noch vepligh noch hepligh is vande publijcke machten eenighe quade bedencklinghe te kzijghen oft te ſtropen. Ende of daer al ſchoon eenighe tyzannije onder gemengt waer / de welcke nochtans F niet en dwinght tot Godlooſhepdt / dat het beter is de ſelve te verdzaghen / dan oproerelijck ſich daer teghen te verheſſen. Vleeſch. Ick beken wel dat op deſe manier / de ſtaet der gheuer die in waerdighepdt zijn / ghenoegh ſoud verſeeckert zijn / en ick houd het met u / ende benijd haer dat niet / maer ſagh gheern een middel waer dooz oft des volx vzyhepdt oft oozbaer / deſghelijcks moghte G bevozdert werden. Viſch. God ſal zijn volck niet verlaten. Vleeſch. Maer waer blijft daerentuſſchen die geeſtelijcke vzyhepdt / de welcke de Apoſtelen upt den Euangelio beloven / dewelcke Paulus ſoo menighmael inſcherpt ſegghende / Rom. 14. Het rijck Godts is niet ſpijs ende dranck, ende dat wy tot ſoonen ghewordenzijnde, niet en ſtaen onder den Leer-meeſter, ende niet langer en dienen H de Elementen deſes Werelts, Gal. 4. ende andere ontallijcke getuyghenijſſen meer. Indien de Chzijſtenen belaſt werden met ſoo veel inſettingen meer dan de Joden / ende indien de wetten der Menſchen nauwer banden legghen / als het meerendeel der geboden de welcke van God gegeven zijn? Viſch. Ick ſalt u ſeggen. De vzyhepdt der Chzijſtenen moet haer daer toe niet dienen / dat ſy vzy ſouden I doen al wat ſy willen / als vzy gemaeckt zijnde vande menſchelijcke inſettingen: maer op dat ſy upt vierighepd des gheeſtes tot alle dienſten willigh en berepdt / geern en nijver doen het gene haer voozgheſchzeven wozt / namelijck als kinderen ende niet als dienſt-knechten. Vleeſ. Dat hebt ghy wel / maer daer waren ooch kinderen onder de Wet Moſis / ende daer zijn dienſt-knechten onder het K Euangelium / jae ick duchte dat het meerendeel der menſchen ſodanige zijn: ſoo dat dienſt-knechten zijn / de welcke vande wet ghedwonghen hare ſchuldighe plicht doen / Wat onderſcheydt iſſer dan tuſſchen de oude ende nieuwe Wet? Vil. Mijns oozdeels iſſer groot

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A onderschept. 't Geen de oude onder bewimpelinghen gheleert heeft / dat heeft de nieuwe klaerlijck voor ooghen gheſtelt/dat gheene onder duyſtere woorden voorsept heeft/dat heeft deſe duydlijcker verklaert / dat ghene wat donckerder had belooft/dat heeft deſe ten meerendeel aen den dagh ghebraght/ gene was aen een volck alleen ghegheven / deſe onderwijſt alle volckeren ſonder onderſchept
B vande ſalighepdt / ghene heeft wepnige Propheten ende treflijcke Mannen die heerlijcke ende gheeſtlijcke ghenade mede-gedeelt/deſe heeft allerley gavē overvloedelijck uptgheſtort over alle menſchen/van wat ouderdom/gheſlacht of/ van wat volck ſy waren/ talen/ geſontmakingē/Prophetien/miraculen. Vlee. Waer zijn nu deſe dinghen verbaren? Viſch. Sy zijn niet verſtorven/maer hou-
C den op / of om dat de ſelve nu niet van noode zijn/de leere Chriſti gheopenbaert zijnde/ of om dat wy meeſt al ſlechs met den naem Chriſtenen zijnde/ gheen gheloove hebben / het welcke de principaelſte werck - moeder vande miraculen is. Vleeſch. Indien de miraculen van noode zijn voor de ongeloovige in wantrouwighe menſchen / de gheheele werelt is nu met ſoodanige verbult. Viſch. Daer
D is een ongeloovighept dolende door eenvoudighept/ hoedanigh was der Joden die teghen Petrum murmureerden / om dat hy het huysgeſin van Cornelius tot de Euangeliſche ghenade had toeghelaten/hoedanigh was der Heydenen / de welcke haren Gods-dienſt/ dewelcke ſy van hare voor - ouders hadden ontfangen / meenden tot de ſalighept dienſtigh te zijn / ende dat de leere der Apoſtelen
E een vreemde waen - dienſt of ſuperſtitie was / deſe hebben haer bekeert/wanneer ſy de miraculen saghen. Maer die nu den Euangelio ongheloovich zijn/daerder soo grooten Licht de gheheele werelt doorſchijnende/ ontſteken is / deſe dolen niet door eenvoud: maer verblint zijnde door quade ghenegentheden willen niet verſtaen/dat ſy goedt doen ſouden / deſe F
en ſouden geen miraculen tot beter kenniſſe brenghen. Ende nu is den tijt van ghenesen / hier naer ſal een tijdt komen van ſtraffen. Vleeſ. Hoewel ghy vele dinghen waerſchijnlijck ghenoegh gheſeght hebt / nochtans ben ick niet van meeninghe op een Viſch - verkooper te bouwen/ maer wil gaen tot eenigh welgeleert Theologant/al wat deſe van elck ſtuck in 't byſonder voor uptſpraeck ge- G
ven ſal/dat wil ick aennemen als oft het vanden Hemel afgekomen waer. Viſch. Wie ſal dat zijn? Pharetrius? Vleeſch. Die ſuft al voor ſijn tijd en is waerdigh dat hy voor de ſotte oude wyfkens/ predicke. Viſch. Blitcus? vleeſch. Sould ick ſulck eenen ſnap-achtighen Sophiſt gelooven? Viſch. Aphicolus? die hinckt over beyde zijden. vleeſch. Ick ver-
trouw hem ſulcker nimmermeer toe dat H
hy my op mijne vraghen voldoen ſal/die ick tot mijner ſchade mijn vleeſch heb toevertrout. Sould hy ter goeder trouwen de vraghen genoegh doen die trouloos my noch gheen ghelt voor 't vleeſch betaelt heeft? Viſ. Lemantius? die druppoogh. Vleeſch. Ick ghebruyck gheen blinde om den wegh te wijſen. Viſch. Wie dan? Vleeſch. Als ghy't ymmers
weten wilt 't is Cephalus die Groot- I
hoofd/ een man in drie-der-hande talen/ eñ alle goede konſten wel ervaren / daer beneffens inde heylighe Schriften ende oude Theologanten lang ende neerſtigh geoeffent. Viſ. Ick weet u beter raed/ gaet by de onder-aerdtſche geeſten/daer ſult ghy vinden Rabbi Druyn, de welcke met een Helſche Hellebaerdt al uwe vraeg-ſtricken ſal ontſtucken houwen.
Vleeſch. Gaet ghy voor heen / op dat K
ghy my den wegh bereyd. Viſch. Maer ſonder jocken / iſt waerachtigh dat ghy ſegt/dat het vleeſch - eten veroorloft is? Vleeſ. Ick ſpot daer mede om u te quellen. Ende of de Paus van Romen dat al ſchoon wilde doen / het viſch-verkoopers Gild ſould op de been raecken/ooch

is de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A is de werelt vol van Phariſciſche menſchen / de welcke haer met gheen ander dingh de heyligheyt toe-eygenē konnen/ dan met ſoodanige leur-mercken: Deſe ſoudē niet gedoogen/ dat haer de eere die ſy te voozen verkregen hebbē/ſoude ontruckt wozden/ oock niet ghehengen dat de minder-jarige meer vzyheyds ſouden hebben dan ſy hebbē gehadt. Een waer ſelfs geen oozbaer vooz de vleeſch-hou-
B wers/ dat het eten van alle dinghen vzy gelaten wert. Want alſdan ſoud het uyt eynd van onſe hoopmanſchap twijffelachtig zijn/nu iſſer ſeherder ghewin aen vaſt / ende wenigher twijffelhans en moepten. Viſch. Ghy ſeght de waerheyt/maer het ſelve ongemack ſoud ooc over ons komen. Vleeſ. Ick ben blijd datter ten leſten yet wat gevonden is/in welke de viſch-verkoper met de vleeſch-
C houwer over-een-dzaeght. Nu op dat ick ſelve mede ernſtachtich begin te ſpzeken / gheliickerwijs als't miſſchien goed ſou zijn/ dat het Chziſten volck aen wenigher inſettingen gebonden waer/ voozname lijck indien daer eenighe zijn/ de welche niet veel / of niet met allen vozderlijck/dat ick niet en segghe / ſchadelijck zijn/alſoo ben ick niet van't ghevoelen der ghener / de welche alle aller-
D menſchen inſettinghen verwerpen/ende niet een boon waerd achtē / ja ſelfs daer om doen ſy vele dinghen / om dat haer verboden is de ſelve te doen. Nochtans kan ick my niet ghenoegh verwonderen over de verkeerde oozdeelen der Menſchen in vele ſaken. Viſch. Ick ben van gheliicken ſeer daer in verwondert.
Vleeſ. Wy ſullen de gantſche werelt in roer ſtellen / wanneer wy vermoeden eenigh perijckel te zijn / dat de inſettin-
E gen ende het aenſien der pzieſteren maer een wenigh ghekreuckt moght wozden / ende wy ſlummeren/alſſer merckelijck perijckel te beduchten ſtaet/dat wy de menſchelijcke authozitept ſo veel ſullen toe ſchzijven / dat de Goddelijcke wenigher ghegheven werde / als wel behoozt. Soo gheſchiedt het dat wy F
ſchouwende een minder / in een zozghelijcker quaedt komen te vallen. Den Biſſchoppen komt haer eere toe / wie ontkent het? Inſonderheyt wanneer ſy betrachten het ghene ſy geſeyt wozden. Maer't is ongodlijck de eere die Godt alleen toe behoozt aen den Menſchen over te geven/ ende terwijl wy den menſchen al te grooten eere bewijſen/Gods eere te verhozten. Men moet God eeren G
in den naeſten / maer onder-tuſſchen vooz hem ſien/dat God by deſe gelegentheyt van ſijne eere niet beroost werde. Viſch. Van gheliicken ſien wy dat vele ſoo ſeer haer vertrouwen ſtellen op de lichamelijcke ceremonien/ dat ſy hier op ſteunende die dingen dewelcke de ware Godſaligheyt betreffen/verwaerloozen/ hare verdienſten toe-eyghenende/ dat ſy Godts mildadigheydt behoozden toe te H
ſchzijven/eñ aldaer ſtaen blijvende/ van waer ſy behoozden als vanden eerſten trap voozt te gaen tot volkomenheyt/eñ om ſoodanige dingen haren naeſten laſterende / de welcke in haer ſelven noch goet noch quaet zijn. Vle. Dat meer is inde ſelve ſake / wanneer daer twee dinghen zijn/van welcke het een boven het ander uytſtekende is/ maken wy altijdt meer weerck van't ſnootſte. Het lichaem/ I
en dat tot den lichame behoozt / wozdt over al meer geacht / dan't gene de ziele betreft. En een menſch om't levē te bzengē/wozt/gelijc als het is/ vooz een ſware miſdaedt gerekent/ maer met ſchadelijcke leeringe ende venijnige aenblaſingen / des menſchen verſtant te vergiftigen/ houtmen vooz kinderſpel. Indien een Pzieſter zijn hapz laet waſſen / of de
kleedinge eens leeckē aendoet/ hy wozt K
inden kercker geſmeten/ eñ wel ſtrengelijck gheſtraft/dzinckt hy in een bozdeel/ hoereert hy/ſpeelt hy/dobbelt hy/ſchent hy ander mans vzouwen / ende bekommert hem niet met de Heyligheyt Leſſe / hy wozt niet te min vooz een pylaer vande kercke ghehouden. Ick onſchuldi-
ghe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ghe niet de verwisselinghe des kleets / maer beschuldighe het verkeert oordeel.
Visch. Dat meer is by aldien hy syn dagelijcksche ghenden niet en leest / soo is voor hem den vloeck berept / woeckert hy / dryft hy een gheestlijcke koopmanschap / dat magh al door den beughel.
Vleesch. Wanneer pemant een Carthusianer siet / anders ghekleet / of vleesch etende / hoe seer verfoept hy dat / hoe
B grouwelt hy / hoe is hy beducht / dat met selfs de aerde haer openende den aenschouwer te ghelijck met hem verslinde: deselve wanneer hy hem dyncken siet / met loghenen een anders naem swart makende / met openbaer bedrogh zijnen armen buurman bedrieghende / daer en sal hy so seer niet voor grouwelen. Visch. Ghelijck als oft pemand eenen Franciscaner sach met een riem sonder knoopen
C omgort / of een Augustiner Monick niet met een lederen / maer een wollen gordel ghegort / of een Carmelijt sonder gordel / of een gegorden Kooren-broeder. Wederom by aldien hy een gheschoeyden Franciscaner / of een half-schoeyden Kruys-broeder sagh / soude hy niet Hemel en aerde daer van doen waghen?
Vleesch. Ja noch onlanghs is by ons ghebeurt / dat van twee vrouwen / de
D welcke ghy alle beyde voor wijse vrouwen soud aenghesien hebben / d'een een misdracht ghekreghen heeft / ende d'ander viel in onmacht / om dat sy saghen eenen Canonick / overste van een deel Nonnen / inde naeste buerte / doch openlijck gaen wandelen / dewelcke over zijn linnen kleedt gheen swarte mantel ghetoghen had. Maer de selve hadden dickwils dierghelijcke voghelen sien banc-
E keteren singhen / springen / ick segh niet meer / ende sy walghden daer van niet.
Visch. Misschien soumen sulcx het vrouwen gheslacht konnen toegheven. Ick meen dat ghy Polythrescum die seer superstitieus is wel kent / dese lach aen een sorghlijcke siecktе / namelijck aen de teering / de Doctoren hadden hem geraden / dat hy eyeren en melck-spijs soude eten / F
maer al te vergeefs. De Bisschop vermaent hem van ghelijcken hier toe: hy hoewel hy een geleert man / ende Baccalauris in de Godtheydt was / seheen liever te sullen sterven / dan dat hy beyde deser Medicijn-meesters raedt soude volgen: Soo hebben de Doctoren en vrienden goet gevonden / datmen hem bedrieghen soud / daer werdt een suppen toeghemaeckt van eyeren en gepten-melck / G
sy seyden dat het sap was amandelen.
Hy heeft gheern daer van gegeten / ende het selvighe eenighe dagen na malkanderen doende / heeft begost beter te passe te worden / tot dat een Mepsken hem het bedroch gheopenbaert heeft. Alsdoen begost hy / 't geen hy ghegeten had / weder upt te spouwen. Maer de selve soo Religieus zijnde ten aensiē vande melck / H
heeft gheen conscientie gemaeckt / van't gelt dat hy my oprecht schuldich was / te verswceren. Want also ick zijn handschrift upt eenvoudighepdt hem toonde / had hy die selve met zijn naghels ghescheurt. De eed werd ons voorgelept / ick heb dien aen hem overghedraghen / die welcke hy soo ghewilligh op hem nam / dat hy scheen te haken / om daghelijcks werck van dierghelijcke opdragingen te hebben. Wat konder verkeer- I
der oordeel zijn / dan dit is? Hy besondighde hem teghen de meninghe der Kercke / weygerende den Priester ende Medicijn-meesters te ghehoorsamen: En dese die conscientie maeckte van melck te eten / ontsiet hem niet / een openbare valsche eed te swceren. Vleesch.
Hier valt my een klucht indē sin / dewelcke onlanghs een Dominicaen verhaelde in zijne predicatie / voor een groot hoop K
volcks / op dat hy de droefheydt van het sermoen (want hy lepde op den dagh der voorberepdinghe de doodt onses Heeren upt) met een gheneughlijcke vertellinge soud versoeten. Een jonghlingh (seyd hy) had een Nonne verkracht. Hare grove en opghesswollen buyck gaf ghe-

tuygenis

A tuygenis van 't ſept. Men riep de Cloo-
ſter-maeghdekens hier over te ſamen:
de Abdiſſe had de voorſittinge / ſy wierd
beſchuldight. Het ſept was onlochbaer/
't bewijs was klaer: Sy lepde haer on-
ſchuldt op de hoedanighepdt of geſtalte-
nis des ſepts: Ich ben verkracht van
een die ſtercker was als ick: Ghy ſout
ten minſten om hulp geroepen hebben:
Ich ſoud dat ghedaen hebben / ſepde ſy/
B maer ten was my niet geoorloft in mijn
ſlaep-ſtede gherucht te maken. Laet dit
een klucht zyn / wanneer wy ſlechts be-
kennen datter veel ſotter dingen gebeu-
ren. Nu ſal ick verhalen 't geen ick met
mijn eyghen ooghen gheſien heb / ſonder
naem van perſoon of plaets te noemen.
Ich had een Prioor tot een ſwager / de-
welcke naeſt aen den Abt is / van de Be-
nedictiner orden / maer upt het getal der
C ghener / dewelcke gheen vleeſch eten dan
buyten de plaets die ſy de groote reven-
ter heten. Hy wert voor een gelcert man
gehouden / eñ hy wilde daer ghehouden
zyn / out zynde ontrent 50. jaren. Met
volle bekers te ſchermutſen / eñ ſich met
den wijn vrolijck te makē / was zyn da-
gelijcx werck. Alle twaelf dagen beſocht
hy de openbare badt-ſtoven / om zyne
nieren te reynigen. Vil. Had hy / waer-
D mede? Vleeſ. Hy beſat jaerlijcx ſes hon-
dert guldens. Vil. O wenſchelijcke ar-
moede! Vle. Door dē wijn en 't gebruyc
der vrouwen is hy in een teering gevал-
len. Als nu de Doctoren dē moet t' eene-
mael verloren gaven / gebood hē den Abt
dat hy vleeſch ſoude eten / daer by doende
dat ſchrickelijc woort / op ſtraffe van on-
ghehoorſaemheydt. Hy heeft nauwlijcx
ſtervende / ſoo verre konnen ghebracht
E worden / dat hy 't vleeſch ſoude proeven /
daer hy ſo veel jaren niet afkeerigh van
had geweeſt. viſch. Sulck een Prioor
ſulck een Abt. Ich vermoed nochtans
van welcke ghy ſpreeckt / want ick heb
de ſelve klucht oock van andere hooren
vertellen. Vleeſ. Raedt daer na. Viſch.
Is de Abt niet een man ſeer groſ en vet
van lichaem / een weynigh liſpende? de F
Prioor een man van kleender ſtaturen /
doch recht op gaende / magher van aen-
ſicht? Vleeſch. Ghy hebt het geraden.
Viſch. Ick ſal u met ghelijcke munte be-
talen. Ghy ſult hooren 't ghene ick ſelve
onlangs gheſien heb / ende daer ick niet
alleē by maer oock by naer over geweeſt
ben. Daer waren twee Nonnekens /
dewelcke hare vrienden ginghen beſoec-
ken: Als ſy gheſomen waren ter plaet- G
ſen daer ſy begheerden / had de knecht
haer ghebede-boeck / 't welck na de ghe-
woonte van de orden / en plaets / in welc-
ke ſy leeſden / geſtelt was vergheten.
Help God! hoe waren ſy verſlagen / ſy
dorſten niet eten / ſonder d'Avond-ghe-
beden te ſpreken / en ſy ontſaghen haer
de ſelve te ſpreken upt een ander boeck
als het haer. Daer-en-tuſſchen wacht-
rede 't gantſche hupſghesin na haer / met H
eten. Wat ſal ick veel ſeggen? de knecht
is diep in de nacht op een Kuyn weder
naer hups gherent / haeld het boeck daer
van daen: de gebeden worden geſept /
wy waren nauwlijcx te thien uren aen
de tafel geſeten. Vleeſch. Tot noch toe
en hoor ick niet 't welck grooteliickx te
beſtraffen is. viſch. Maer ghy hebt
ſlechts de helft van de klucht ghehoort.
Onder 't eten hebben de maeghdekens I
door den wijn begoſt vrolijck te wer-
den / ten leſten heeft de maeltijt van on-
ſtuymigh gelach en met te kuyſche boer-
terjen gewaeght. Maer niemand was
ſoo uptgelaten als die dochters / dewel-
ke met hadden willen eten / eer ſy 't ghe-
bet na den inhoudt van haren regel ge-
ſproken hadden. Na de maeltijdt wert
daer gheſpeelt / ghedanſt en gheſongen /
het ander derf ick niet verhalen. Maer K
ick ducht datter van dien nacht gepaſ-
ſeert is / dat niet al te maeghdelijc was /
ſoo my anders het voorſpel niet en be-
droogh / namelijck / de ſpelen / oog-wen-
kingen / en kuſkens. Vleeſ. Deſe ver-
keerthepdt en wijt ick de dochters ſoo
ſeer niet / als wel de Prieſters die over

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A haer ſorghe draghen. Maer ick ſal uwe klucht met een ander klucht betalen/ of om beter te ſeggen/ ghy ſult een geſchiedenis die ick ſelve gheſien heb / van my hooren. Van deſe daghen zijnder ſommighe inden kercker ghewonden gheweest / om dat ſy op een Sondagh hadden beſtaen broodt te backen / om dat ſy geen en hadden: waerlijck ick verdoem deſe daedt niet / maer onderſoeck alleen
B 't oordeel. Wepnigh daghen daer na op den Sondagh / die in't ghemeen Palm-Sondagh genaemt wort/ was my jupſt pet voorgevallen/ waerom ick in 't naeſte dorp moeſt gaen. Daer ontmoet my onder-wegen ontrent ten vier uren nae middach een lacherlijck of veel eer een deerlijck ſchou-ſpel/ick acht dat in geen Bacchus feeſten grooter leelijckheyt opt gheſien is gheweeſt: de ſommighe van-
C den wijn overwonnen zijnde / ſwierden nu herwaerts nu derwaerts / niet anders als een ſchip 't welck vanden ſtierman verlaten zijnde / vande winden en golven ghedreven wordt. Daer waren eenige dewelcke malkander by den arm ghevat hebbende / den vallenden onderſtutten/ en ſelve ſlingherden ſy op ſtrope beenen: Andere vielen by wijlen/en konden ſwaerlijck weder opſtaen. De ſom-
D mige waren met epcken bladeren rontſom het hooft beſteke. Vis. Wijngaerd-bladeren ſouden haer beter gepaſt hebben/ ende daer by een Wijngaerd-ſtock. Vleeſch. Een ſeecker out man Silenum, Bacchi Boeſter-vader gelijckende werdt als een tros boven op de ſchouderen gedraghen/op ſoodanige wijſe alſmen eertijdts de lijcken plach te dragen / de voeten gheſtreckt zijnde daer henen ſy gin-
E gen / behalven dat hy met den buyck na der aerden gelepdt was / op dat hy niet/ op ſijn rugh legghende / door 't braken verſticken ſoude. Deſe beſpoogh jammerlijck de kupten eñ hielen vande achterſte draghers. En onder de dragers waſſer niemandt nuchteren / ſy lachten meeſt al te ſamen/doch ſoo dat ghy lichtlijck ſoud ghemerckt hebben dat haer F ſinnen op de loop waren: Bacchus raſende gheeſt hadſe alle bevangen. Met deſe ſtatelijcke pompe zijn ſy inde Stadt gekomen / ende dat op den klaren dagh. Viſch. Waer hadden ſy de raſerije gehaelt? Vleeſ. In't naeſte dorp wort de wijn een wepnigh minder verkocht als inde Stad / hier hadden haer ſommighe dzincke-broeders henen gheghéven/om beter koop / maer overvloediger de raſe- G rije te moghen in-drucken: want ſy hebben daer minder ghelts verteert / maer meer dolligheyds overgegaert. Hadden deſe een ey geproeft / men ſoud haer als vader-moorders inden kercker gheſleept hebben / nu als daer behalven 't verſupmen vande predicatie / behalven't nalaten vande avond-gebeden/ op ſo groote heylighe dagh ſulck een overdaedt in't openbaer bedreven wert/heeft niemand H ſulcx gheſtraft/niemandt verſoept. Viſ. Ghy derſt u daer over ſo ſeer niet verwonderen / ghemerckt ſelfs in't midden vande ſteden/inde herberghen naeſt aen den Tempel gheleghen/ 't zy hoe groote heylige dagen het zijn/daer gedroncken/ geſongen en geſprongen en ghevochten wort/met ſulck een geraes en getier/dat noch de Gods-dienſt bequamelijck gepleeght / noch de predicatie ghehoort I kan worden. De ſelve indien ſy ter ſelver tijdt een ſchoen ghenaept / of op den vrydagh verckens-vleeſch ghegheten hadde/ men ſoud haer vanden hals aenſpreken. En nochtans is de Sondagh daerom voornaemlijck ingheſtelt / om op de ſelve ons te verledighen tot het ghehoor vande Euangeliſche leeringe / ende daerom is het Schoen-maken verboden/op datter leghe tijd zy om de ziele K te vercieren. Is dit niet een wonderbaer verkeert oordeel? Vleeſch. 'T is onnatuerlijck. Nu alſoo in 'tghebod vande vaſten/twee dinghen begrepen zijn/onthoudinghe van ſpijſe / ende der ſpijſen onderſchept / ſoo iſt niemandt onweetende/dat 't eerſte Gods bevel is / oft ten

minſten

A minsten daermede over-een-stemt / en dat het ander niet alleen van menschen ghestelt / maer oock bynaer met de leere der Apostelen strijdende is / hoe seer wy dat oock soecken te verbloemen: nochtans is hier oock / door een verkeert oordeel / het eten in 't ghemeen onstrafbaer. Maer spijse vanden menschen verbodē / en van Godt en oock vande Apostelen toeghelaten / gheproeft te hebben / wort B voor een hals-sake ghehouden. Hoewel het onwis is / of 't vasten vande Apostelen gheboden zy / 't is nochtans door haer exempel en brieven ons aengepresen; maer om 't verbieden der spijsen / dewelcke God geschapen heeft / 1. Tim. 4 met danckbaer heydt ghenut te worden / voor Pauli rechterstoel / te bewijsen / hoe veel sluyt-redenē zijnder toe van noode? En nochtans wordt de gheheele werelt C door over al overvloedigh ghegheten / ende niemandt erghert hem daer aen / Maer so een sieck mensch van een hoenken proeft / dan lijd de Christelijcke religie 't gevaer. In Engeland houd de gemeene man in de quatertēperē om d'ander dagh een volkomen maeltijd / eñ niemand verwoudert hem daer over / maer indien yemandt met de koorts ghequelt zijnde / een hoen sopken alleen bestaet te D proeven / dese daedt wordt ergher dan kerck-roverije gherekent. By de selve maghmen / ghelijck ick gheseydt heb / inde quatertemperen / boven 't welcke / ghelijck daer gheen ouder vasten is daer alsoo oock geen religieuselijcker / by den Christenen ghehouden wordt / vrijelijck eten: Maer soo ghy 't selve bestaet te doen buyten de quatertemperen op den vrydagh / dat en sal niemandt lyden: E vraeght ghy waerom? sy brenghen voor de gewoonte des lands: sy vervloecken de ghene die des lands costuymen niet en volgt / ende sy vergevent haer selven / wanneer sy de alderoudtste kostuyme vande gantsche Kercke achter laten. Vis. Oock is dese niet te prijsen / dewelcke sonder wettighe reden de gewoonte des lands inde welcke hy leeft / aen een syde F stelt. Vleesch. Oock en veroordeel ick niet de ghene / dewelcke de quatertemperen met Godt en haren buyck deelen / maer ick wijse aen het verkeert oordeel in die dinghen. Visch. Of men schoon leest dat de sondagh voornemelijck ingestelt is / op dattet volck in desen soude by een komen tot het ghehoor van 't Euanlische Woort / die gheen Misse en hoort is vervloeckt / Maer die de predicatie G versuymt / willende liever met den bal spelen / dese blijft evenwel suyver. Vleesch. Hoe breedt soudemen dat uytmeten / indien yemand 't lichaem des Heeren nam met onghewassen monde / ende wy zijn niet beschroomt als wy het selve doen met een onghwasschen herte / 't welck met quade begeerlijckheden ontreynigt is. Visch. Hoe veel Priesters zijnder / die liever den doodt souden sterven / dan H dat sy offeren soudē / eer de kelck of schotel vanden Bisschop ghewijdt waer / of dat sy offeren souden in haer daghelijcxsche kleederen. Maer hoe vele sien wy / onder de ghene die also ghesint zijn / dewelcke haer niet en schroomen aen de tafel des Heeren te gaen / met den vollen krop / noch vol zijnde vanden wijn van de voorleden nacht. Wat een verslagentheydt isser / wanneer sy misschien 't lichaem des Heerē met dat deel des hants I aengheraeckt hebben / het welcke met de H. oly niet ghesmeert is. Waerom en versorghen wy niet met ghelijcke Godvreesentheydt / dat gheen onreyn herte den Heere vertoorne. Vleesch. Wy roeren de heylighe vaten niet aen / ende meenen een dootsonde begaen te zijn / wanneer sulcx by gheval geschiet / ende daer-en-tusschen de levendige Tempelen des K H. Geestes / hoe sorgelooslijck ontheyligen wy die selve? Vis. De menschelijcke insettinge verbiedt / dat gheen bastaert / gheen kreupel / of die maer een oog heeft / totten kercken-dienst gebruyckt werdt. Hoe nauw sien wy hier toe / en daer-en-tusschen nochtans worden over al on-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A gheleerde / dobbelaers / dronckaerts / krijgsknechtē / eñ menschen-moorders / inden dienst gedrongen: maer seggen sy de kranckheden der zielen zijn voor ons verborghen: Ick spreke niet vande heymelijcke sieckten / ick spreke van de gene dewelcke openbaerder zijn dan de ghebreken des lichaems. Vleesch. Daer zijn oock Bisschoppen / die geen van hare bedieninghen waernemen / behalven de re-
B kieninghen eñ andere ongeachte dingen. Het Predick-ampt / waer in de voornaemste waerdighepdt eens Bisschops gelegen is / laten sy andere bedienen hoe dupl en ongeacht sy souden moghen wesen: dit souden sy niet doen / wanneer se niet met een verkeert oordeel inghenomen waren. Die een feest-dagh ontheylight / ergens van een Bisschop in-ghestelt / voort gestraft / Eñ sommige groo-
C te meesters / dewelcke so veel insettingen der Pausen en Concillien / so veel blixemen stoutelijck versmadende / de Canonijcke verkiesingen verhinderen / de vryheden en previlegien der kerckelijcke personen belasten / niet sparende selver soodanighe hupsen / dewelcke om de oude / siecke ende arme lupden t'onderhouden / van de aelmossen van godvruchtige lupden; getimmert zijn / en meenen noch dat
D sy al goede Christenen zijn / als sy maer woeden op de gene die haer inde regeeringe en kleene dingen verloopen. Vlees. 't Sal best zijn dat wy die groote Heeren laten varen / en spreke van onse visch en vleesch. Visch. Ick ben te vreden. Laet ons dan weder keeren tot het vasten en de Visch. Ick heb gehoort dat de
E Wetten der Pausen de kinderen / oude lupden / siecke / gebrecklijcke / die swaren arbeyd doen / swangere / suygende vrouwen / eñ die seer arm zijn / uytsonderen. Vlees. Ick heb het selve oock verscheyden malen gehoort. Vis. Wederom heb ick verstaen dat een seker treflyc Theologant / ick meen dat hy Gerson geheten is / daer noch by doet. Indien daer eenige sake is vande selve stoffe, als dese zijn, de welcke de Pausselijcke Wetten met namen F uytsluyten, dat de sterckheyt des Wets van ghelijcken op houdt. Want daer zijn eenige bysondere gestaltenissen der lichamen, den welcken het vasten veel schadelijcker is, als den ghenen die openbaer sieck zijn, eñ daer zijn gebreken of sieckten, dewelcke van buyten niet te sien zijn, daer nochtans inder daet meer perijckels in gelegen is. Derhalven die hem se ven kent, heeft niet van noode met den Priester te raed te G gaen, gelijckerwijs als de kleene kinderkens haer met den Priester niet beraden, overmidts de sake selve haer van de Wet uytsondert. Ende die de kinderen of seer oude lupden / of anderssins swack zijnde / tot het vasten of eten van visch willen dwingen / doe dubbelde sonde / voor eerst besondigen sy haer tegen de broederlycke liefde / eñ daer na tegen de meeninghe der Pausen / dewelcke niet en willen dat H de ghene onder de Wet souden begrepen zijn / den welcken de onderhoudinge der selver tot verderf soude strecken. Al wat Christus heeft ingheselt / dat heeft hy tot ghesonthepdt bepde der zielen en des lichaems ingheselt. Ende gheen Paus neemt hem so groote macht aen / dat hy door zijne instellinge pemant in lijfs gevaer soude stellē. Gelijck als of pemant door het avond-vasten den slaep t'eenemael vergingh / ende daerom perijckel I stond / van licht-hoofdigh te worde / dese is gelijck tegen de meeninghe der herten / eñ tegen de wille Gods / een moordenaer zijns selfs. De Princen / soo menighmael alst haer te pas komt / gheven een wet upt / en dreygen de overtreders der selve met lijf-straffe. Wat haer-lupden gheoorloft is / wil ick hier niet bepalen / dit segh ick alleen / dat sy vepliger eñ K seherder souden handelen / indien sy niemant met de lichamelijcke doot en straften / dan om redenen inde Godtlijcke Schriften upt-ghedruckt. Inde hatelijcke sonden / ghebiedt ons de Heere verder van de uytterste eynden af te wijcken / als van de mepn-eedighepdt / ghe-

Die-

A biedende gantſch niet te ſweeren/ Mat. 5. en vanden doodtſlagh / verbiedende te tooznen: Wy wozden dooz de menſchelyche inſettinghe/ tot den uperſten trap van dooꝛſlag/dewelche wy noodtdwang noemen/gelyck als vooꝛꝛ-gedzeven. Jae ſoo dickwils als haer een waerſchynelyche ooꝛſaeck vertoont / iſt der Liefden plicht den naeſten van ſelfs te vermanen tot die dinghen / dewelcke des lichaems
B ſwackheydt verepſcht. Ende of daer al ſchoon geen blyckelyche ooꝛſaeck waer/ 't is nochtans de ſchuldighe plicht der Chꝛiſtelycker liefde/ u de beſte vonw te ſlaen/ 't ghene met een opzecht herte geſchieden kan / ten zy dat den eer ſich betoont een openbaer verachter der Kerckе te zyn. De weder-hoozighe ende oproerige eters ſtraft de wereltlycke Overheydt met goeden recht. Maer te verſoꝛghen wat een peder binnen zyn huys
C eten ſal/is der Medicynē/ en geen Overheden werck. Iſt dan noch dat de booſheydt van ſommige hier om oock moepte maecht / dat ſy ſelve van opzoer beſchuldight wozden/maer niet de gene die zyn geſontheyt hier in gheſocht heeft/ſonder ſchennis van eenighe Godlyche of menſchelyche Wet. Dooꝛwaer hier en geeft het gheen pas / de Pauſelyche macht te
D willen vooꝛ - wenden / welcker beleeftheydt ſoo groot is / dat wanneer ſy een ſchyn - bare ooꝛſaeck bekennen / alsdan noodigen ſy ons van ſelfs tot die dingē dewelcke de gheſontheyt verepſcht/ende wapenen ons met bullen tegen der booſen laſteringen. Eyndelyck ghehengen ſy gheheel Italien dooꝛ / dat in ſeeckere vleeſch-hupſen vleeſch verkocht wozdt/ namelyck om de geſontheydt der ghener welcke die wet niet verplicht. Dat meer
E is ick heb oock eenighe Pzediikers / die een weynig minder met de Phariſeiſche ſchyn-heyligheyt beſmet waren/hoozen ſeggen Ghy meught vzyelyck u maeltyt houden met een pinte wyns of biers / om de ſwackheydt des Menſchelycken lichaems. Indiē ſy ſo veel machts over haer nemen / dat ſy de ſterckе vooꝛ een F maeltydt een maeltydtjen toelaten/ende dat tegen het gebodt der kerckе/de welke een vaſten ende geen maeltydtjen geoꝛdonneert heeft/ waerom derve ſy geen volle maeltyt toelaten den genen welckers ſwackheydt ſulcks verepſcht/ daer de Pauſen ſodanige ooꝛſaken uytdzuckelyck geſtelt/ende ſoodanigh hare gelieſte te zyn verklaert hebben? Laet het een Heyligheyt over gheſeydt wozden/dat pe- G mandt ſyn lichaem ſtrenghlyck kaſtyt: Maer waer is de God vzuchtighеydt? Waer is de liefde der ghener/ dewelcke tegen de wet der naturen/teghen de wet Gods/teghen de meeninghe der Pauſelyche wet/haren ſwackē bzoeder na den gheeſt ghewilligh/doch nae den lichame kranck zynde/ den doodt noot ſaecken of een ſieckte ſwaerder dan de doodt ſelve?
Vleeſch. Dwe pzopooſten bzenghen my H wat inden ſin / dat ick vooꝛ twee jaren gheſien heb. Ghy kendt Eros wel / die nu een welbedaeght man is / vande ouderdom van ſeſtigh jaren / van een ſeer ſwacke complexie/ en dewelcke daerenboven dooꝛ dat heylyckſche ende gheweldigh aendzinghende ſieckten / dooꝛ de al te ſware arbeyden ſyner ſtudien ſo ghekrencht wozt/dat de ſelve machtigh genoegh zyn om ſelfs de ſterckſte man van I de werelt onder de voet te helpen / daerbeneffens dooꝛ een heymlyck eyghenſchap der naturen/van zyn kint ſchept af/ ſulck een af-keer hebbende van 't viſch eten/ende het ontberen van ſpyſe ſo qualyck konnende verdzaghen/ dat hy ſulcx nopt onderſtaen heeft/ſonder merckelyc perykel zyns levens/ ten laeſten / dooꝛ des Paus bullen ghenoegh bewaert is vooꝛ de Phariſaiſche tonghen. Deſe K had onlanex op 't verſoeck ſyner vzienden / de ſtadt / ghenaemt Fry-ſtadt beſocht / die niet al te wel met haer naem over een komt. Het waren nu de quatertemperen. Daer vertoefde hy/ twee of dzy daghen / ſyn vzienden te gheval. Daer-en-tuſſchen at hy Viſch om nie-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A mant te ergeren/ hoewel hy sonder noot
vanden Paus een bulle verkregen had/
door welcke hem gheoorloft wert/ aller-
hande spijse te eten. Hy gevoelde nu van
te vorenzijn gewoonlijcke sieckte/ erger
zijnde dan de doot/genaken. Hy maeckt
hem gereet om te vertrecken/ en de noot
drongh hem daer toe/ten waer hy liever
ghewilt had aldaer het bed te bewaren.
De sommige vermoedende dat hy daer-
B om te rasscher zijn afscheydt nam / om
dat hy't eten van de Visch niet konde
verdraghen/ hebben te weghe gebraght
dat Glaucoplutus en Blauw-rijck een
seer gheleert Man/ende in grooten aen-
sien by sijn ghemeente / Eros t' sijnen
huyse op een onbijt soude noodighen.
Eros nu verzaedt zijnde van het geraes
des volcx/het welcke hy in een openbare
Herbergh niet kond vermijden/liet hem
C ghesegghen/doch met dese voorwaerde/
datmen niet voor hem soud aen-richten
dan twee eyeren alleen / de welcke hy al
staende soud eten/ eñ dan te peerde gaen
Dit wert hem belooft. Daer komende/
vandt hy een hoenken al bereedt / waer-
om hy niet wel te vrede zijnde / niet en
heeft gheproeft behalven de eyeren / en
daer mede de maeltijdt af-brekende/ is
te peerde geseten/geleydt wordende van
D sommighe gheleerde luyden. De reuck
van dit hoen/is: ick weet niet hoe/ tot de
lasteraers/over-ghevloghen. Dese heb-
ben hier van sulck een leelijck gherucht
ghestroyt / als oft daer thien menschen
met vergift hadden ghedoodt geweest.
Ende dese stadt heeft niet alleen van die
klucht ghewaeght/maer bykans vande
selve dagh was dat gheruchte tot ande-
re steden over-ghevlogen/ dewelcke dry
E dagh-reysen daer van ghelegen waren.
En gelijck als't gemeenlijck geschiedt/
had men noch yet/ neffens de waerheyd
hier toe-ghedaen dat Eros, ten waer hy
inder haest gevlucht was/voor de Over
heydt ghetrocken soud zijn gheweest.
Het welck ghelijck als het onwaerach-
tich was / alsoo was het de waerheyt /
dat Glaucoplutus, de Overheyt hem daer F
over aen-spreeckende genoegh had ghe-
daen. Nu Eros alsoo ghestelt zijnde / ge-
lijckerwijs ick gheseydt heb / al wast
schoon dat hy in't openbaer vleesch ghe-
geten had/wie soud hem billick daer aen
ergeren? Eñ nochtans inde selve stadt
drincktmen de gantsche quatertempe-
ren over : maer voornemelijck op heyli-
ge dagen tot rasens toe: men roept/men
springht/ men vecht/men dobbelt/dicht G
by de kercke/ so dat de Predicatie niet en
mach gehoort wordẽ/en niemant ergert
hem daer aen. Vis. O wonderbare ver-
keertheyt der oordeelen. Vleesch. Hoort
noch een klucht / desen niet onghelijck.
Daer zijn nu by nae twee jaren verloo-
pen / dat de selve Eros, om sijn ghesont-
heydts wille Florencen besocht/ick hield
hem uyt courtosye gheselschap. Hy is
ghelogeert ten huyse van een sijnen ou- H
den vrient/door wiens menighvuldighe
brieven hy aldaer was ontboden. Dese
is een machtich man / ende een van de
opsienders dier Kercke. Men quam tot
den visch / Eros begost wederom pe-
rijckel te loopen / daer was een heyrle-
gher van sieckten/de koortse/hooft-pijn
het braeckẽ/en de steẽ. De Huys-weert/
hoewel hy zijnen vriend in grooten nood
sagh/ heeft nochtans denselven niet een I
kruymken vleesch derren geven/ waer-
om? Hy sagh so veel redenen waer door
het gheoorloft was / hy hadde de bulle
ghesien / maer hy vreesde der menschen
tonghen. Ende't was met de sieckte
nu soo verre ghekomen / dat dit oock te
vergheefs soud gheweest zijn. Visch.
Wat deed' Eros ondertusschen? Ick ken
des mans natuur / hy soude liever ster-
ven/ dan zijnen vriendt in swarigheydt K
helpen. Vleesch. Hy besloot hem in zijn
Camer / daer leefde hy drie daghen op
zijn manier. Sijn spijse des middaeghs
was een eyken / zijn dranck water met
suycker op ghesoden. Soo haest als de
koortse verminderde / sat hy te peerde /
zijn proviande met hem nemende. Vis.

Wat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Wat voor proviande? Vleesch. Melck
van amandelen in een fleschken / en ro-
synen in zijn tassche / maer wederom te
huys komende/heeft hem den steen ghe-
openbaert / ende hy heeft een gheheele
maend te bedde gheleghen. Ende noch-
tans volghde oock op dit zijn vertreck /
een onstuymigh doch ydel gherucht van
vleesch/ dewelcke tot Parijs toegheloo-
pen is/ niet sonder verselt te zijn met ve-
B le treffelijcke loghenen. Wat middel of
raed meent ghy bequaem te zijn teghen
soodanige ergernissen? Visch. Dat een
yeghelijck zijn Pis-pot op haren kop
uytgiete / en waer sy by gheval ontmoe-
ten / zijn neus-gaten stoppe ende alsoo
voorby ga / op dat sy ten minsten hier
door tot kennisse van hare rasernije mo-
ghen gheraken. Vleesch. Voorwaer de-
se Pharizeische godloosheydt behoorde
C wel ernstlijck van de Predicanten over
de heeckel ghehaelt te worden. Maer
wat houdt ghy van dien Huys-heer?
Visch. My dunckt dat hy een voorsich-
tigh man is/ als dewelcke wel geweten
heeft/om wat beuselachtige oorsaecken/
sulcke droevighe treur-spelen het volck
somwijlen plagh aen te stellen. Vleesch.
Laet ons stellen dat dit voorsichtlijck
ghedaen is / ende laet ons des goeden
D Mans vreese ten besten duyden / maer
hoe vele zijnder/dewelcke wanneer sy in
ghelijcken gheval haren broeder laten
sterven / de ghewoonte der kercken ende
des volcks erghernisse voorwenden /
daer sy selve een oneerlijck leven leyden
voor alle man/in brasserije/in hoererije/
in overdaet/en ledigheydt/ inde grootste
verachtinge der godlijcker oeffeningen/
in roverijen/in'tkopen of verkopen van-
E de geestelijcke bedieninghen / en bedrie-
gerijen/des volx ergernisse gantsch niet
vreesende. Visch. Daer zijnder buyten
alle twijffel soodanighe/die 't gheene dat
sy Godt-vruchtigheydt noemen / is een
barbarische en ongodlijcke wreedheyd.
Maer dese acht ick noch wreeder te zijn/
dewelcke den mensche niet by voorval-
lende gheleghentheyd in perijckel laten F
steken/ maer met voorbereydinghe van
perijckelen als met stricken / vele in
merckelijck ghevaer ten aensien van lijf
en ziel stellen/voorneemlijck daer sy met
gheen publijcke macht ghewapent zijn.
Vleesch. Ick verwacht waer ghy henen
wilt. Vis. Voor dertigh jaren woond
ick te Parijs in een Collegie toe-ghe-
naemt vanden edick. Vleesch. Dat is
een woort het welcke wijsheydt beteec- G
kent. Maer wat seght ghy? heeft een
Visch-verkooper gewoont in sulck een
ghesuurde Collegie? Soo en gheeft het
my geen wonder / dat hy hem op so veel
Theologische questien verstaet. Want
aldaer/ghelijck ick hoore/ zijn de muren
selve met den Theologischen gheest be-
gaeft. Vis. 't Is so als ghy segt. Ick
heb nochtans daer niet van uytghedra-
gen/ als een lichaem met quade humeu- H
ren besmet/eñ een overgroote menighte
van luysen. Maer om in mijn aenghe-
vanghen propoost voort te gaen. Over
dit Collegi was doen ter tijdt Regent
Joannes Standoneus, een man den welc-
ken het niet ghebrack aen den goeden
wille/maer aen het oordeel. Want dat hy
gedachtigh zijnde sijner jonckheyt / de-
welcke hy in de uytterste armoede had
overgebraght/nu op de arme acht nam/ I
is grootelijcx in hem te prijsen. Ende in
dien hy de behoeftigheyt der jonge luydē
so ver had ondersteunt/dat sy ten minstē
van noodruft tot eerlijcke oeffeningen/
eñ niet van overvloed tot dertelheyt wa-
ren voorsien gheweest / men soud hem
sulx tot lof gesproken hebben. Maer dat
hy de aengevangen saec heeft met sulck
een harde slaep-stede/met sulck een rou-
we en sobere spijse / met so sware nacht- K
wakingen en arbeyden/ dat hy binnens
jaers vele jonghe luyden van goeder in-
borst zijnde/ ende dewelcke een uyt-ne-
mende hope van haer gaven / in haer
eerste proef-jaer sommige heeft gedood/
sommighe blindtheydt / sommighen ra-
serije/eenighe oock laserije heeft veroor-
saeckt/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A saeckt/waer van my een deel bekent is/ jae gheen van haer allen heeft hy van perijckel gheweest / wie en verstaet niet dat dit een wreethept is tegen sijn even naesten? Ende hier mede niet te vreden synde / heeft daer noch een mantel en kappe bygevoeght/ ende van't vleesch eten haer t'eenemael onthouden. Ende soodanige plantsoenen heeft hy in wijdgeleghen landen overgheschickt. Wan-
B neer nu een yeder sijn suldicheyt so veel toegaf/als dese ghedaen heeft/de gheheele werelt soude metter tijd van sodanige spruyten gheregheert worden. Want van sulcke beginselen zijn eerst de kloosters gesproten/ dewelcke nu de Pausen en Coninghen vrees aenjagen. In des naestens ghewin die tot God-vruchtighept hem keert/te roemen is een goed werck / maer in een kleet of spijse eere
C soecken is schynheylichepdt/ 't ghebreck zijns naestens te vervullen is Godtvruchtlijck ghedaen / te versorghen dat hy de miltdadighepdt der goeder luyden niet misbruyke tot overdaet / ghedpt tot tucht. Maer den broeder in siechte / rasernije ja ter doot te brenghen/ is wreethepdt/jae vader-moorderije. De wil om te dooden isser misschien niet / maer de doodtslagh isser niet van afgeschepden:
D wat verantwoordinghe isser dan voor sodanighe? Namelijck hoedanigh daer voor een medecijn-meester is / dewelcke door een plompe onwetenhepdt de siecke om 't leven brenght. Maer sal pemandt seggen/niemandt dwinght haer tot dese maniere van leven/ sy komen van selfs / sy versoecken toegelaten te worden/ende die het niet en gevalt/magh wegh gaen/ O Barbarische antwoordt / willen sy
E dan dat de jonghe luyden beter versinnen wat haer nut zy/ dan een gheleerdt man / door langh ghebruyck van saken doorslepen/ ende welbedaeght? soo sould hy hem voor den wolf konnen ontschuldighen/dewelcke hem hongherigh zijnde met voorhoudinge van spijse / het net over 't hoofd gehaelt heeft: of sal wel de ghene die den hongherighen een onghe- F
sonde of ock doodlycke spijse voor stelt/ voor den stervenden alsoo sijn ontschult vertoonen? niemand heeft u tot het eten ghedwonghen / ghy hebt vrijwilligh en gheern van't ghene u aengherieht wert/ ghegeten: soude dese niet met recht moghen antwoorden / ghy hebt my gheen spijse maer fenijn te eten ghegeven? De noot is een dwinghelandt / de honghet een swaere pijn: wegh dan met die heer- G
lijcke woorden / het stondt in haer vrye wille-keur: ghewisselyck dewelcke soodanighe tormenten ghebruyckt/die ghebruyckt groote kracht en ghewelt. En die wreethepdt heeft niet alleen de arme bedorven / maer ock veel rijcke luyden kinderen upt de werelt gheholpen / ende die edele nature verergheert: de dertele jonchhepdt met gevoeghlijcke middelen inden toom te houden, is Vaders plicht / H
Maer in 't midden vande guere winter/ wordt den ghenen die het begheert / een wepnigh broors ghegheven/ den dranck beveeltmen haer upt dē put te scheppen / dewelcke fenijnigh water heeft / fenijnigh al waert maer om de kou van den morghenstont. Ick kender vele dewelcke de onghesonthepdt aldaer ghehaelt / dieselve noth op desen hupdighen dagh niet hebben verwonnen. Daer waren I
eenige cellekens van een laeghe verdiepingh/en verrotte plepsteringh/ door de nabyhepdt der privaet-hupsen / onghesont van lucht/in dewelcke nopt pemant ghewoont heeft/of de dood/ of een doodlijcke siecktе is daer op ghevolght: ick late nu staen de jammerlycke ghesselinghen selfs vande onschuldighe. So seghen sy dan darmen de weeldighept verleert: sy noemen weeldighept een edeler K
natuer/ dewelcke sy met voordacht soecken te dempen/ om haer tot de Kloosters bequaem te maken: wat een menighte van duyle eyeren wert daer ghegheten/ hoe veel verschaelde wijn ghedronchen? dese dinghen zijn nu by avonturen verbetert/maer te laet voor de ghene/namelijck/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A lijck/dewelcke overleden zijn/ of een on-
ghesont lichaem daer van rontsom dra-
ghen. En dit verhael ick niet uyt eeni-
ghe haet oft wangunst teghen dit Col-
legi/maer tot waerschouwinghe/op dat
de menschelijcke wreetheyt onder schijn
van Religi/de teere en onversochte jeugt
niet en verderve. Nu wat voor goede
manieren/ of ware Godtvruchtigheydt
aldaer geleert wordt/sal ick tegenwoor-
B digh niet onder-soecken / by aldien ick
mercken konde dat sy alle de boosheydt
afleyden/die de kap aennemen/ick soude
alle menschen daer toe vermanen. Nu
ist een ander dingh/ derhalven moetmen
de geesten vande jonge spruyten niet tot
die maniere des levens bedwinghen /
maer veel eer de ziele tot Godtvruchtig-
heydt ghewennen. Ick heb by-nae in
gheen Carthusianer Clooster gheweest/
C of ick heb daer d'een of d'ander ghevon-
den/die of nesk/of dol was. Maer 't is
nu meer dan tijdt dat wy nae soo lan-
ghen omme-wegh / wederom op ons
eerste propoost komen. Vleesch. Die
omme-wegh heeft ons niet verachtert/
maer hebben de saecke selve hier in ghe-
handelt / ten zy u misschien noch yet in-
den sin komt / dat ghy voeghen wilt by
't ghene vande menschelijcke insettingen
D tot noch toe gesproken is. Vis. Myns
bedunckens betracht hy selver gheen
menschlijck gebodt/ dewelcke versuymt
te doen het ghene waer op de wet-ghe-
ver ghesien heeft: want die op de heyli-
ghe daghen hem slechs van hand-werc-
ken onthoudt/ en onder-tusschen tot den
Godsdienst / of 't ghehoor van de Pre-
dicatien hem niet verledight / dese ont-
heylight den heylighen-dagh/ naelaten-
E de het gene waer toe den heyligen-dagh
is in-ghestelt / want daerom is het goet
werck verboden / op datmen beter doe.
Nu de ghene dewelcke in stede van haer
ghewoonlijcke arbeydt/ de herberghen/
de hoeren / de dronckenschap / het ghe-
vecht ende den teerlingh volghen / dat
zijn dobbele overtreders van den heyli-
ghen-dagh. Vlees. Ick acht oock dat F
een seker ghetal der heylighe ghebeden/
den Priesteren en Monicken tot dien
eynde voorgeschreven is/ op dat sy door
dese oeffeninghe souden gewennen haer
herte tot God te verheffen/ eñ nochtans
die hier sijn taeck niet t' eenemael af
doet / die loopt perijckel. Dewelcke al-
leen met den monde eenighe woorden
mommelt / ende het hert tot het gene hy
spreect toe te brengen versuymt/ja selfs G
de letteren niet soeckt te leeren / sonder
welcke het geluyt dat hy van hem geeft/
niet kan verstaen worden / dese wordt
voor een vroom man gehouden / ende hy
laet hem selven voorstaen dat hy sooda-
nigh een is. Visch. Ick ken vele Prie-
sters dewelcke een onversoenlijcke mis-
daedt rekenen/ datmen een deel der ghe-
beden overslaet/of datmen door on-we-
tenheydt in plaets van de H. Maeghd/ H
den Apostel Paulus soude uyt-spreecken.
Maer de selve maecken gheen werck
vanden teerlingh / vande hoererije ende
dronckenschap!/ de welcke te ghelijck
door de Godtlijcke ende menschelijcke
wetten verboden zijn. Vlees. Ick heb
daer oock ghevonden / die liever souden
ghehadt hebben te sterven / dan Misse
te doen wanneer sy by gheval spijs ghe-
proeft / of eenighe druppelkens water I
terwijl sy de mondt spoelen/in't lijf ghe-
kreghen hadden / maer de selve beleden
dat sy met sommighe in krackeel ston-
den / dewelcke sy wanneer haer de ghe-
leghentheydt maer dienen wilde / beslo-
ten hadden van kant te helpen / en dese
ontsaghen haer niet met sulck een hert
tot de tafel des Heeren te komen. Visch.
Nochtans dat sy nuchteren offeren / is
een menschē bevel/ dat sy de toorn afleg- K
gen / Mat. 5. eer sy aen de tafel des Hee-
ren gaen/is Gods bevel. Vlees. Voorts
hoe verkeerdelijck oordeelen wy van 't
valsch eedt-sweeren? Men houdt hem
voor een on-eerlijck persoon / dewelcke
met eede bevesticht hebbende/dat hy sijn
schult-heer voldaē heeft/van't contrarie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A overtupght woꝛt/ en den Pꝛieſter leghtmen gheen mepneedighepdt te laſt/ al iſt ſchoon dat hp in openbaer hoerdom leeft/ daer hp nochtans de kuyſchepdt opentlijck met eede belooft heeft. Viſch. Waerom ſinght ghp dat deuntjen / der Biſſchoppen ſtadhouders niet vooꝛ/ dewelcke vooꝛ den Autaer ſweeren/ dat ſp alle de ghene die ſp vertoonen om inghewijdt te woꝛden / bevonden hebben van
B bequamen ouderdom / wetenſchap ende manieren/ daerder ſomwijlen onder deſe nauwlijcks twee of dꝛie mogen beſtaen/ de meeſtendeel bpna zijn onbequaem om tot den ploegh ghebꝛupckt te woꝛden? Vleeſch. Men ſtraft den ghenen dewelcke dooꝛ eenighe oozſaeck bewogen zijnde/ een valſchen eedt doet/ en deſe woꝛden niet gheſtraft/ dewelcke op elcke derde woozt een valſchen eedt ſweeren. Viſch.
C Dat ſweeren is haer geen ernſt. Vleeſ. Met de ſelve verwe ſoud ghp konnen verſchoonen / dat pemandt een menſch doodt ſonder dat hem ernſt is. En een valſche eedt machmen noch in ſpel noch in ernſt doen: ende het ſoud een grouwlijcker miſdaedt zijn/ bp aldien pemandt een menſch in ſpel doode/ dan of hp 't dede dooꝛ gramſchap ontſteecken zijnde. Viſch. Of nu pemandt den eed der Dooꝛ
D ſten / waer dooꝛ ſp woꝛden in-ghehult/ inde ſelve weegh-ſchael woogh? Vleeſ. Deſe / hoewel ſp alder ſwaerſt weghen/ nochtans om dat ſp als upt ghewoonte geſchieden/ woꝛden vooꝛ geen valſche eeden gherekent. De ſelve klachte heeft oock plaets inde beloften: de belofte des Houwlijcx is ſonder twijffel inde Godlijcke rechten ghegrondt / en nochtans woꝛt de ſelve gebꝛoken dooꝛ de pꝛofeſſie
E van 't Clooſter-leven / de welcke vande menſchen ghevonden is. Viſ. Hoe wel daer gheen belofte hepliger is / dan die inden doop gheſchiet / nochtans woꝛdt de ghene die van kleed oft plaets verandert / al even eens of hp zijn vader vergeven had/ geſocht/ geſleept/ ghebonden/ ſomtijds oock ghedood/ om de oꝛden van ſchandtvlecke te bevꝛijden. Maer welcker gantſche leven regelrecht ſtrijd met de belofte die ſp inden doop gedaen hebben/ als dewelcke met geheelder herten den rijckdom/ haren buyck/ en de pꝛacht deſes werelts nae-jaghen / woꝛden in waerden ghehouden/ ende men lept haer niet te laſt/ oock en verwijtmen haer niet dat ſp haer belofte gekreuckt hebben/ ſp woꝛden gheen afvallighe geheten/ maer vooꝛ goede Chꝛiſtenen ghehouden. Vle. G
Van gelijcken ooꝛdeelt de gemeene man vande goede en quade wercken / ende vande behulpſelen der ſalighepdt: wat een ſchand ſpꝛeecktmen een dochter nae die haer miſ-gaen heeft? maer een logenachtighe ende laſterighe tonge/ ende een hert dat van haet en nijdt opgelepdt is/ begaet veel ſwaerder ſonde. Waer en woꝛt niet ſtrenger gheſtraft / ſelfs de alderminſte dieverije / als het overſpel: H
niemand hanteert geern het geſelſchap van de gheene die eens van dieverp berucht is/ maer met de gene die overdeckt is met overſpelen/ achtmen eerlijck ghemeenſchap te houden. Aen een Scherprechter/ die/ om loon ghehuurt zijnde de wetten bedient/ gelijck als oock de Rechter ſelve doet/ ſoude nauwlijcx pemandt zijn dochter willen geven/ ende wp verſoepen niet de ſwagherſchap van een I
ſoldaet/ dewelcke ſoo menighmael tegen den danck van zijn ouderen / ſomtijdts oock tegen 'tghebodt van de Overhepd/ om een huur-loon inden krijgh ghetrocken is/ die met ſoo veel vꝛouw-ſchoffieringhen / ſoo veel roverijen / ſoo veel kerck-robinghen/ ſoo veel mooꝛderijen en andere quade ſepten beſmet is / dewelcke oft inden krijgh ſelve / of in het wederkeeren vanden krijgh pleghen te K
gheſchieden / deſen kieſen wp tot ons ſwagher / die veel ſnooder is als eenich Scherp-rechter / bemindt de dochter/ ende wp noement edeldom 'tghene dooꝛ ſchelmerijen verkreghen is. Den ghenen/ die een ſtuck gelts neemt / hangtmen/ maer die met vervalſchinghe vande ghe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A de ghemeene munte/met bedrieghelijcke koopmanschappen/met woeckeren/met duysentderley listen ende bedriegerijen/ soo vele menschen stroopen en plucken/ worden voor de principaelste ghehouden. Visch. Die voor een mensch alleen vergift bereyden / worden als vergifters door de wetten gestraft/dewelcke met vergifte wijnen / of bedorven olp de Ghemeente besmetten/ gaen vry/son-
B der eenighe straffe daer over te dragen. Vleesch. Ick ken sommighe Monicken / dewelcke soo superstitieus zijn / dat sy haer souden meenen in duyvels handen te zijn / wanneeer sy by gheval 't heylighe kleedt niet aen en hadden/en sy vreesen niet voor de klauwē des duyvels/wanneer sy liegen/lasteren/dronckenen drincken/en nijdigh zyn. Visch. Sodanige worden oock seer vele onder
C ons Leecken ghevonden/sy en gelooven niet dat haer huys vry is van 't gewelt des Duyvels/ten zy dat sy ghewijt water / ghewijde bladeren ende een wassen keers by der hand hebben/ en sy vreesen niet voor haer huysen/ in dewelcke God dagelijcx op so veel manieren geterght / ende den duyvel ghe-eert wort. Vleesch. Hoe vele zijnder de welcke haer vertrouwen meer stellen op onse lieve Vrouw /
D of Christoffel, dan op Christum selve. De Moeder eeren sy met beelden / keerssen en liedekens / ende onder-tusschen vertoornen sy Christum swaerlijck met haer godloos leven. De Schipper/als hy in noot is / roept veel eer Christi Moeder aen om hulpe/of Christoffel,of een ander Sant dan Christum selve. En sy gheloo-ven dat sy de Maeght tot haer genegen maken/om dat sy haer een Liedeken des
E nachts / het welcke sy selfs niet en verstaen / singhen salve Regina Weest ghegroet Coningin ende sy vreesen niet eerder/dat sy haer acht met soodanige Liedeken bespot te worden / dewijl de gheheelen dagh eñ een goet deel des nachts van haer door ghebraght wort met onnutte klappinghen/dronckenschap ende andere feyten/die met eeren niet konnen F ghenoemt worden. Visch. Alsoo ghedenckt de Soldaet in noot zijnde / eer aen S.Ioris of S.Barber,dan aen Christus. Voorts isser gheen Godts-dienst den Heylighen aenghenamer/ als de navolginghe haerder wercken/door welcke sy selfs Christo behaeght hebben / en dit deel slaen wy sterck vande handt : ende wy gelooven dat wy S. Antonis gunst daermede wel deghelijck sullen gewin- G nen/ wanneer wy maer eenighe heylige Verckens voor hem mesten/ en dat hy met zijn Vercken/vyer ende schelle / aen onse deuren/ende wanden van onse huysen ghemaelt staet / en wy vreesen niet/ het welcke meer te vreesen is/dat hy dier huysen vyand moght zijn / inde welcke soodanige ghebreken in swangh gaen / welcke die heylighe Man altijt verfoept heeft. Wy tellen onse lieve Vrouwe Roo- H se-kranskens en groetenissen toe/waerom gheven wy haer niet liever op rekeninghe de opgheblasentheyd des herten van ons om harent wille nedergeleydt/ de betemde wellusten / en quijtghescholden onghelijcken ? In soodanighe Liedekens neemt de Moeder Christi haer behaghen/ met sulcke ghedienstigheden sult ghy haer beyder vriendschap winnen. Vlees. Van ghelijcken komt een I siecke eerder S. Rochus of Dionijs inden sin dan Christus, des menschen eenighe heyl ende saligheydt. Dat meer is / de ghene selver / die de heylighe Schriften vanden Predic-stoel uytleggen/de welcke niemand sonder aenblasen des heyligen Gheests of te recht verstaen/ of met stichtinghe leeren kan / willen liever de Moeder-maeght om hulp aenroepen / dan Christum oft sijnen Gheest selve. K Ende hy wordt voor een ketter gescholden/die teghen dese gewoonte/die sy een loflijcke ghewoonte noemen/maer eens derf kickē. Maer de gewoonte of practijcke der ouden was loflijcker onderhouden van Origene, Basilio, Chrysostomo, Cypriano, Ambrosio, Hieronymo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Auguſtino, dewelcke den Gheeſt Chriſti dickmaels aenroepen / en onſe L. Vrouwe nerghens. En teghen deſe zijn ſy niet verſtoort / die ſulck een heylige practijcke upt de leere Chriſti en zijner Apoſtelen / ende upt de exempelen der heylige Vaderen getogen / haer niet ontſien hebben te veranderen. Viſch. In ghelijcke miſverſtandt ſteecken vele Munnicken / die haer ſelven inbeelden / dat S. Benedic-
B tus haer goedt-gunſtigh is / ſoo langhe ſy zijn Cap ende Mantel draghen / hoewel ick niet en meen dat die man opt een kleed / dat ſoo vol vouwen ende ſoo dier ghekocht was / ghedraghen heeft / ende ſy vreesen zijn gramſchap niet / ter oorſaecke dat ſy in haer leven niet ghemeens met hem hebben. Vleeſch. Men houdt deſen voor een oprecht broeder van Sinte Franciſcus, die zijn afgrauw
C kleed / en hanefas gordel niet van hem leght. Verghelijckt haer beyder leven / daer is niet dat meer teghen malkanderen ſtrijt. Ick ſpreke van't meeſtedeel / niet van alle. En dit propooſt kan op alle ordens / en manieren van profeſſien ghepaſt worden. Wt de bedorven oordeelen ſpruyt een verkeert vertrouwen / ende upt de ſelve ſpruyten verkeerde erghernijſſen. Laet daer een Franciſcaner
D voor den dagh komen met een lederen gordel ghegort / dewelcke by ghevall zijn tou verloozen heeft / of een Auguſtiner Munnick / dragende een wollen gordel / of een ſonder gordel / dewelcke plagh gegort te gaen / wat een afgrijſen ſal daer zijn / hoe ſeer ſtaet te beduchten dat de Vrouwen van weghen dit ſchouwſpel
E een miſdracht mochten krijghen? Ende wat een groote ſplijtinghe van de broederlijcke liefde rijſt daer upt ſoodanighe beuſel-marckten? Wat voor bittere vyandſchappen? Wat voor een fenijnighe laſteringhe? Teghen deſe dingen roept de Heer in den Euangelio / ende met gheen minder ernſt de Apoſtel Paulus. Teghen de ſelve behoorden de Theologanten en Predikers te donderen.

Viſch. Sy behoorden't wel te doen / F
maer daer zijn vele onder haer voor den welcken het dienſtigh is / dat het gemeene volck / ja de Princen en Biſſchoppen ſelve ſodanigh zijn. En daer zijnder wederom / de welcke hier in niet wijſer zijn dan't volck / of pemmers ſoo ſy wijſer zijn / ſy verberghen dat / meer ſorgh draghende voor haren buyck / als voor Jeſu Chriſto. So gheſchiedt het dat het volck van alle zijden met verkeerde oordeelen G
ingenomen zijnde / aldaer haer vertrouwen ſtelt / daer ſeecker perijckel is / ende aldaer ſchroomachtigh is / daer gheen perijckel te verwachten is / aldaer ſtil ſta / waer van daen het behoorde altijdt voorder en voorder te gaen / ende daer toe ſich voordert / daer het behoorde van af te wijcken. Van deſe quade timmeringhen / indien ghy pet onderſtaet om
verre te ſtooten / ſo ſalmen u terſtont van H
oproer beſchuldighen / ghelijck oft't oproer waer / dat pemant een ghebreckelijcke gheſtaltenis des lichaems / de welcke een onervaren Medicijn-meeſter langh ghevoed / ende bynaer in de nature verandert had / met beter remedie ſocht te verdrijven. Maer laet ons een eynde maecken van dit geklagh / 't welck aen hem ſelven gheen eynde heeft: want het ſtaet te beſorghen / dat by al- I
dien 't volck dit ons gheſpreck quam te vernemen / dat ſy een nieu ſpreckwoort moghten op de baen brenghen / dat een Viſch-verkooper ende ſlachter haer met deſe dinghen bekommeren. Vleeſch. Deſe ſoude ick met het oude ſpreeckwoord wederom bejeghenen.

Gheen menſch hoe grof of onbeſiwen,
Oft hy ſpreeckt wel een wijſe reen.

Onlangs als ick deſe propooſten over K
maeltijd voerde / was daer by ghevall teghenwoordigh een afghe ſleten / lupſachtighe / verſoorde / ghebroocken / uptghedroochde oude rochelaer / hebbende het aenſicht als van een doodt menſch / hy hadde nauwlycks drie haysen op zijn hooft / ſoo dickwils als hy ſprack /

neep

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A neep hy zijn ooghen toe / ſy ſepden dat hy een Theologant was: deſe noemde my een Diſcipel des Antichriſts / en veel andere dinghen verweet hy my al ſtamelende. Viſ. Maer ghy / en ſepdet ghy hier niet tegen. Vle. Ick wenſchte hem een krupmhē eens geſonden verſtands / in ſulcke verſufte herſſenen / indien hy anders eenige hadde. Viſ. Ick ſoude die klucht oock wel van begin tot den eynde willen hooren. Vleeſch. Ick ſalſe u doen hooren / by aldien ghy de B naeſt-komende donderdagh myn gaſt wilt zijn. Ghy ſult hebben een kalfs-harſt in een korſt ghebacken / ghehackt / en ſoo mooruw / dat ghyſe ſoudt konnen ſlorpen. Viſch. Ick beloofſ'tu met dit beſpreck / dat ghy dan vrydagh wederom onſe gaſt zijt / ick ſal maken dat ghy ſegghen ſult / dat de Viſch-verkoopers niet altijdt met ſtinckende ſoute viſch haer maeltijdt houden.

De XII. T'ſamen-ſprekinghe.

Amicitia,

Of

Vande Vriendſchap.

Al waer de Liefde en teghen-liefde / de Vriendtſchap en Vyandtſchap onder dieren en ghewaſſen vertoont wordt / en geweſen dat ſich een yeder moet verſellen daer hy van nature meeſt toe genegen is.

Ephorinus, Iohannes.

A ICK hebbe menigmael met verwonderingh by my ſelven naeghedacht / wat de nature daer mede voor heeft ghehadt / als ſy in allerley geſlachte der dingen / eenige verborgen vriendſchappen ende vyandſchappen mengd / waer van ghene blijcklijcke oorſaecken konnen gegeven werden / dan alleen dat deſelve aen dit ſchouſpel ſchijnt behagen ghehadt te hebben / gelijckerwijs als wy inder Hanen ende Quackelen kamp gheneughre ſchoppen. Ioh. Ick en verſta noch uwe meeninge niet recht. Eph. Ick wil dan / ſo 't u believt / dupdelijcker ſpreken. Ghy weet dat de ſlanghe den menſche vyant is. Ioh. C Ick weet datter een oude en onverſoenlijcke haet / tuſſchen haer ende ons is / eñ weſen ſal / ſo lange wy gedencken ſullen / aen dien heyloſen appel. Ep. Kent ghy de Hagedisſe? Ioh. Ja ick wel. Eph. In Italien zijnſe groot en groen-achtig. Deſe beeſte is upter naturen 's menſchen vriend / en een vyand van de ſlanghe. Ioh. Waer upt blijckt dat? Eph. Werwaerts pemant buytē om een loch- D jen gaet / daer vergaderen haer de hagedisſen / die de menſchen van ter zijdē een lange wijl in 't aenſicht beſchouwen ende het ſpeeckſel dat hē upt dē monde vloeyt oplecken. Ick heb oock geſien dat ſy de kinderē haer piſſe dronckē. Ja dat meer is ſy laten hoer van deſelve vrypelijc handelen / worden oock gequest / ende wan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A neermense aen de mont houdt/ dzincken het spoch blijdelijck in. Maer gegrepen zijnde/ somense aen malkanderen helpt/ 't is te verwonderē/ hoe heftigh sp d'een den anderen te keer gaen / sonder dat sp den aen-voerder beschadigen. Wanneer pemant op 't veldt door een diepe wegh wandelt/openbarense haer selven door't gerupsch van de beweegde haegh-doornen. Die't niet gewoon en is/soude meeB nen een slangh daer ontrent te zijn / alsment wel besiet zijn't haghedissen / die dwersseling op u sien / wanneer ghy stil staet/en waer ghy voort gaet/ u volgen. Wederom / by aldien ghy wat anders doet/ vertoonense haer. Ghy soud seggen dat sp speelden/en in't aenschouwen van den menschē een sonderling vermaken stelden. Ioh. Ghy vertelt my wonderlijcke dinghen. Eph. Op een seckere C dagh/sach ick daer eene / die uptermaten groot ende groen was in de mondt van een hol teghens een slang vechten. Met den eersten waren wy verwondert/wat het te bedupden hadde / want de slangh en saghen wy niet / tot dat een Italiaen ons onder-richte / dat zijn vpandt inde speloncke was. Een wepnigh daer nae quam de haghedisse by ons / zijne wonden vertoonende ende als hulpe van ons D versoeckende / en liet sich ooc aentasten/ soo dickwils als wy stonden / bleef sp mede staen / ons altijdt aensiende. De slangh hadde sijn eene zijde by naer uptgebeten/ende van groen root gemaeckt. Ioh. Had ick daer by geweest / ick soude de haghedisse ghewroken hebben. Eph. Maer den vpandt hadde sich in 't binnenste van 't hol versteken/naer eenighe dagen nochtans hebbē wy met onse oE ghen de wrake gesien. Ioh. Daerom ben ick voor waer blijde ; maer segh my/ in welcker manieren? Ep. Onsen wegh geviel by avonturen door de selfde plaetse. De slang had upt de naeste Fonteyne gedroncken/want daer was een seer groote hitte / soo dat wy selver door gebreck van water/in grootgevaer stondē. Wel te passe quam ons daer in't gemoet F een jonghen van't veldt/ out zijnde derthien jaren / de sone van dat hups / in't welcke wy door vreese van de peste / upt Bononien ghewecken zijnde/vertrocken waren/draghende een egge/ daer de Acker-lupden het af-gemaeyde kooren mede in haer schuren draghen/dese so haest hy de slange sach/begint te roepen. Ioh. Van vreese misschien. Eph. Geensins: maer van blijdschap/als jupchende over G den betrapten vpant. Hy slact met de egge/de slangh treckt sich inwaerts/hy en hout niet op van slaen/tot dat sp't hooft verplettert zijnde/ in de lengde haer uptstreckte. Want dat en doen sp niet dan wanneer sp stervē. Hier van daen komt de klucht / die ghy dickwils hebt hooren vertellē vande kreeft/ dewelcke de slange zijnen gast gedoodt hebbende/ als hy dien sach uptgestreckt/ sepde/ so behoord H ghy by u leven hebben gewandelt. Ioh. Dit is seer wel beschickt. Wat geschiet daer naer? Eph. De jongen grijpt haer met de egge/ cñ hangtse aen een strupck boven't hol. Daer hebben wy eenighe daghen de bladeren met etter ghevervt ghesien. D'acker-lupden van dat landt verhaelden ons voor gewis pet wat anders dat verwonderens waerdigh is. De boeren vermoept zijnde leggen haer I somtijds op 'tlandt neder te slapen/ende daer hebbē sp bywijlen by haer een emmer melck / dewelcke haer dient voor spijs en dranck. De slangen hebben een bysondere smaeck inde melck. Daerom gebeurt het menichmael/dat sp inde emmer plotselijck vallen. Tegen dit quaet hebben sp een remedie ghevonden. Ioh. Wat doch? Eph. De bovenste randen van't melck-vat besmeeren sp rondtsom K met loock. Desen reuck jaegt de slangen wech. Io. Wat heeft dan Horatius gevoelt, doen hy schreef / dat het loock een schadelycker vergift was dan de Vulkrupt:/dewijl het is gelijck ghy segt/een remedie tegent vergift. Ep. Maer hoort 'tgeen noch gevaerlijcker is. Somtijds

werpen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A werpen sy haer al lÿsselÿck kruppende in den mondt der slapenden / die sy open vinden/en kronckelen haer rondom inde maegh. Io Geeft de mensch niet terstondt de geest op / wanneer hy soodanighen gast van binnen gekreghen heeft? Ep. Neen hy/maer leeft seer ellendigh / en daer is gheen verlichtinghe voor zÿn quaet/dan datmen met melck ende andere spÿsen / die de slanghe aenghenaem / B zÿn den gast voede. Io. Is daer geen remedie teghen so grooten quaet? Ep. Looch overvloedigh gheghéten. Io. So isset geen wonder/dat de maepers geern looch eten. Eph. 't Is anderssins oock goet voor de gene die door arbeyd en hitte afghesloofft zÿn ; maer in de bovengemelde ghevaerlÿckheydt is dickwils een kleen Haghedisse des menschen behoudenis. Ioh Hoe kan dat zÿn? Eph, C Als sy merckt dat de slanghe op haer laghen lepdt / loopt se rontsom over den hals / ende het aensicht des menschen / ende houdt niet op / ter tÿdt toe dat hy door't geschrap en krabben der nagelen ontwaecke / voorders die soo gheweckt wort/ siende de Hagedis dichte by hem / mercht terstondt dat de vpandt op zÿn lupmen lepd en rondsom siende word hy hem ghewaer. Ioh. O wonderlÿcke D kracht der nature! Eph. Nu en isser gheen ghedierte dat den menschе groter vpand is/ als de Crocodil/ dewelcke dickwils gheheele menschen verslindt / eñ komt met konste zÿn felheydt te baet / met het waeter dat hy overvloedigh inghenomen heeft/de paden der gener slibberigh makende / dewelcke tot den Nÿl henen afgaen om water te halen/ op dat hyse ghevallen zÿnde soude mogen ver- E slinden. D en is oock niet onbekent / hoe dat de Dolphÿn die in een verscheyden element ghebooren is/ een lief hebber is vanden menschе. Ioh. Ick heb daer van ghehoort een vermaerde klucht/hoe dat hy een jonghen bemint heeft / ende noch een die vermaerder is / van Arion. Ep. Dat meer is in de jacht van de Harders gebruycken de visschers den dienst F vande Dolphÿns in plaetse van honde / dewelcke een deel van de bupt ontfangen hebbende/wederom henen gaen. Daeren-boven latense haer oock kastÿden / wanneer daer eenige faute by haer inde jacht begaen is maer in zee verschÿnen sy dickwils den zee-varende lupden/opspringhende van vreughde / ende boven op 't water spelende/somtÿds swemmense tot aen het schip / somtÿds oock sprinG ghense over de uptghespannen seylen. Sulck een vermaeck schept hy in der menschen omganck. Maer ghelÿck de Dolphÿn tot de menschе gheneghen is/ also is hy een doodt-vpandt vande Crocodÿl. Hy verlaet de zee/ende der finden Nÿl daer de Crocodÿl syn heersch-plaetse heeft afkomen om te strÿden met een beest met tanden / klauwen ende schubben/die selfs voor't yser niet en wÿcken/ H ghewapent daer hy selve niet genoeghsaem vant gebit voorsien is/als hebbende de mont na de borst toegekeert / maer hy gaet met een gheweldt teghen zÿn vpand/ende als hy hem nu seer nabÿ is/ werpt hy sich schielÿck onder hem neder/ende sÿn rugghe-vin / oprechtende/ doorsnÿt hem het sacht zÿns buycks/die anders onquetselÿck waer. Io. 't Is wonder dat yederghedierte terstont zÿ- I nen vpant kent/ selve die het nopt te voren ghesien heeft/eñ dat het weet/waerom het bespronghen wordt / ende waer door het beschadigt word/ of sich selven beschermen kan/ het welcke den mensch niet ghegheven is/ dewelcke selver voor den Basiliscus niet en soude verschrickt zÿn/ ten ware dat hy door d'onderwindinge vant quaet vermaent eñ onderwesen had gheweest. Eph. Ghy weet dat K het Peert een dier is ghebooren om den mensch te dienen : dit voerd een doodelÿcke partÿschap met dē Beer/een beest die den mensch schadelÿck is / en kent zÿn vpandt hoewel nopt te voorzen van hem ghesien/ende berepdt sich terstondt totten strÿt. Ioh. Met wat wapenen

weert

A weert het hem? Eph. Meer met konste/dan met krachten. Het springht over den Beyr/ende in't springhen selve slaet het hem met sijn achterste voeten voor den kop / de Beyr ondertusschen treedt met sijn klauwen / t' sachte van des peerds buyck. De slanghe Aspis is den mensch een ongheneselijck fenijn / daermede voert een sekere soorte van * Indiaensche muysen krijgh: die selve muys B is oock een doodlijck vyandt van den Crocodil. Ghelijcke gheneghentheydt tot den mensche bespeurtmen indē Oliphant: want den reysigher die van den wegh afghedwaelt is/brenghen sy goedertierentlijck weder op't rechte padt / oock kennen en beminnense haren leermeester. Men leest voorders van een bysondere liefde die sy tot sekere persoonen hebben ghedraghen: want eenen in C Egypten heeft bemindt een tuyl-verkoopster / de vriendinne van Aristophanes de lettermeester. Een ander heeft Menander, een jonghman van Syracusen/so seer ghelieft/ dat hy naer hem verlanghde/soo dickwis als hy hem niet en sagh hem van spijse onthoudende/Alles te verhalen wat andere hier van schrijven / soude te langh vallen/sullen alleenlijck noch een exempel by brengen: Als D de Coningh Bochus voorghenomen hadde een grouwlijcke wraecke te doen over hondert persoonen heeft de selve aen palen vast ghebonden zijnde/even soo veel Oliphanten voorgeworpen:en alsser nu eenighe uytghemaeckt waren / die tusschen de Oliphanten loopende/haer souden terghen/hebben noyt so vele konnen te weghe brenghen / dat sy haer tot trawanten van's Coninck wreetheyt souden laten ghebruycken. Dese mensch- F lievende beeste voert eenen doodelijcken krijgh met de Indiaensche draken / die van een onghemeten groot te worden gheseydt te zijn / soo dat sy menighmael alle beyde in den strijt omkomen. Nu so is de draeck der mensche vyand/ selfs niet ghetercht zijnde. Evenghelijcke vyandschap pleeght den Arend met de kleene draken/daer hy den mensch nochtans gheen leet aen en doet/ ja selver ge- G seyt wordt eenighe minne-voncken ten aensien van sekere jonghe dochters / te ghevoelen. De selfde voghel voert eenen onversoenlijcken krijgh met den Nachthavick : den Oliphant haet oock de muysen/een gedierte dat mede den mensche moeyelijc is/daerom heeft hy een afkeer van't voeder/ daer hy een muys in gesien heeft: en men kan geen oorsaeck segghen waerom hy die haet: voor den H Eghel zijn sy met reden vervaert; want als sy die in den dranck ingenomen hebben / wordense seer swaerlijck ghepijnight. Nu en isser bynae gheen ghedierte dat vriendhoudender is met den mensche als de hond / en geen dat vyandlijcker is/ als de Wolf / als de welcke door het aensien alleen de sprake beneemt: eñ dese zijn malkanderen d'alderhevighste partijen. Also is de Wolf een hard vyant I voor de schapen ; dewelcke gheheel aen des menschen sorghe hanghen / dien het voornemelick toe-komt / dat onnoosel dier/ ende het welcke om den mensche te voeden/geboren is/te beschermen. Tegen den Wolf wapenen sy sich alle te samen/als teghen den ghemeenen vyandt des menschlijcken gheslachtes/voornemelijck/met de hulpe eñ macht der honden: waer uyt dese byspreucke ghespro- K ten is/wy sullense niet meer sparen, als de wolven. De Zee-haes is een ongheneselijck vergift voor den mensch / soo yemandt onwetende daer van ghesmaeckt heeft: ende wederom het aenroeren des menschen doet den Hase de doot. De Panther is fel en wreet tegen den mensche/

E

* *Ichneumen*, een Indische muys van gedaente, nochtans met een langh-achtighe snuyt, ende vande groote eens kats, met een seer langhe steert, de kost ten meerendeel soeckende inde ried-bosschen eñ uyten morasschen, neerstigh de eyeren vande Kockodril opspeurende.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A sche/en nochtans is hy so verbaert voor de Civet-katte / dat sy hare ontmoetinghe niet en derf verwachten. Hierom segh men/ dae soo pemandt wat van het vel deser beeste by hem draeght / dat hy van de Panther niet bespronghen wort/ so subtijl is 't gevoelen der nature: Sy voeghender dit ooch by / dat indien ghy beyde deser beesten vellen teghen malkanderen overhangt/dat de hayren van
B 't Panthers-vel upt vallen. De Spinne-kop is een hupsch-ghenoot ende ghemeynsaem dier met den mensch / maer een doodt-vyant vande slangh/soo seer/ dat indien sy by avonturen een slangh onder een boom inde somme siet/ sy langs haren draet henen af daelt ende haer den angel int middē van't voorhooft steecht/ met sulck een scherpe wonde / dat de
C kloot omdraepende eyndlijck daer van sterft. Ick heb verstaen van de ghene die 't ghesien hebben / dat de spinne-kop ghelijcke vyandtschap draeght teghen de padde / maer dat de padde ghesteken zijnde/hem selven helpt met weegh-bladeren te knauwen. Voort desen aengaende een Britannische klucht: ghy weet dat aldaer die Camer-vloeren bestroydt
D worden met groene biesen/eenen seecken Monick had eenige bundelkens van biesen in syn slaep-kamer versamelt/om de selve ter ghelegener tijdt te stroopen: dese als hy nae 't middagh-mael op syn rug lach en sliep / isser een groote padde voort gekropen/ eñ heeft den mondt van den slapenden/belegert/ syn vier pooten op de opperste ende onderste lip geslagen hebbende: de pad daer af te trecke was
E een sekere doodt/ niet te weyren was noch wat weeder als de doodt selve. Eenighe hebben gheraden dat de Monick ruggeling aen een venster soud gedragen worden/ aen dewelcke een groote spinne-kop zijn webbe weefde. 'T geschiede de spinne-kop haren vyandt in't oogh hebbende/laet sich dadelijck langs haren draet af-vallen / ende schiet op de padde haren angel upt / daer na keert sy F weder langs den draet/tot haer spinneragh: de padde swelt op/maer en is niet af-getogen: hy wort weder op een nieu aen-getreft vande spinne-kop/ eñ swelt noch hooger / maer leefde noch: ten derden-mael ghetreffende/heeft syn pooten los laten gaen / en is doodt ter aerden gevallen. Met dese danckbaerheyd heeft de spinne-kop synen hupsch-waert
G gheloont. Ioh. Ghy verhaelt wonder. Eph. Ick sal daer by doen dat ick niet gheleesen / maer met dese myne ooghen ghesien hebbe. De aep is uytermaten verbaert voor een schildt-pad: van dese saecke heeft ons een seecker persoon tot Romen een proeve doen sien. Hy stelde synen jongen een schildt-pad op't hooft/ en bedeckte se met den hoedt / daer nae brengt hy dien by den aep / de aep is terstondt blydlijck den jonghen op syne H schouderen ghespronghen / om hem te lupsen/ den hoedt af-ghenomen hebbende/ vindt hy de schildt-padde: 't was wonder om aē te sien met wat een schric het beest te rugghe sprongh / hoe seer hy vreesde / hoe verbaesdelijck hy ommesagh of hem de schildt-padde volghde. Hier by is noch een ander proeve gekomen: wy hebben de schildt-pad gebonden aen de selfde keten / aen welcke de I aep vast was/dat hy niet en konde voorby gaen/of hy moeste se ten minsten aensien. 'Tis ongeloovelijck hoe seer hy gepynight wierd. Hy gaf byna den geest van vreese / somtijdts haer den rugghe toe-keerende/ versocht hy met zijne achterste voeten het vast ghemaeckte beest wech te stooten. Ten laetsten heeft hy al watter inden buyck ende blase was / upt-gevorpen: upt dees verbaestheydt K volgde een hoortse / so dat wy hem moesten vanden keten los laten / eñ met water in wyn getempert/verstercken. Ioh. Nochtans en isser niet / waerom hem den aep voor de schildt-pad soude vreesen. Ep. Daer kan wel per zijn/ 't welck voor ons verborgen en de nature bekent

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A is/want dat de Distel-vinck of Cijsiken den Ezel haet/ heeft sijn merckelijcke reden / om dat hy hem wijft aen de doornen/in dewelcke dat vogelken nestelt/ eñ 't'gebloemte daer van op vreet: doch soodanigh eene vreese bevangt haer/dat soo wanneer sy van verre een Ezel hoort krijsschen/ haer eyeren van boven neder werpt/ sulcx dat de jonghen van vreesen upt den nest vallen: maer sy en laet ha-
B ren vpandt niet ongestraft. Ioh. Maer waer aen wreeckt sy haer doch op den Ezel? Eph. Sy pickt met hare beck zijne swecren/die hy van stock-slaghen eñ lasten te dragen/gekregen heeft: eñ doort boort hē het sachte der neusgaten. Men kan ooc eenige oorsake beramen / waerom tusschen de Vossen eñ Krupcken-dieven een onderlinghe vpandschap zy/ om dat die grijp-voghel / de jongen vanden
C Vos belacght / ende de Vos misschien wederom sijne jongen: welcke is de oorsake van vpandschap tusschen de Veldtmupsen eñ de Kepgers of Koerdompen. Een ghelijcke reden isser bvna tusschen de Meerlijn een kleen vogelken/ ende de Vos: want de Meerlijn vreeckt de Raven haer eyeren ontstucken/deselve woort vande Vossen beledight / eñ sy beledight haer wederom/ hare jonghen pluckende
D en bytende: als dit de Raven sien / komense de Vossen te hulpe/ als teghen den gemeenen vpand. Maer men soud nauwelijcx konnen ramen om wat oorsake de Swanen eñ Arenden onder malkanderen hatigh zijn. Van gelijcken de Rave eñ de groene Vincke / de Kraep ende de Nacht-upl/ de Arend eñ 't Coninckxken / ten zy dat de Arend dit qualijck neemt dat het een Coningh der vogelen
E genaemt wert / waerom dat de andere kleene voghelen met de Nacht-upl niet wel verdragē/de Wesel met de Kraep/de End-vogels met de Meeuwen: daer beneffens waerom de Veldt-mupsen vervaert zijn/voor eē boom daer Mieren in nestelen. Waer van daen komt sulck een onversoenlijcke krijg tusschē de peerts-

vlieghe en den Arend: want de vlucht is F
upt den aert der gedierten selve verdicht gheweest. Hier van daen isset dat de Peerts-vliegen by Olinthus binnen een seker Landtbegrijp / niet en konnen leven/by aldien sy daer gebracht worden. Ende onder de water-ghedierten / om welcke reden den harder ende de Zeesnoeck met onderlinge haet teghen malkanderen ontsteecken zijn / de Congeael ende Lampreye/ dewelcke malkan- G
deren de steert af-bijten. De Stuerkrab heeft sulck een schrick voor den Visch Polypus genaemt / dat sy dien nessens haer siende / van vreese sterft. Alsoo heeft een hepmelijcke onderlinghe goedtwillighepdt sommige dieren wonderlijcken t'samen gevoeght/ gelijck als de Coxtel-duyven met de Papegapen / de Meerlen met de Snippē/ de Kraepen
met de Kepghers / dewelcke malkande- H
ren helpen teghen een seecker soorte van Vossen. Daer is een kleyn visken / het welck voor den Walvisch henen swemt eñ hē den weeh wijst/sonder datmen weten kan / waerom het hem desen dienst doet. Want dat de Crocodijl 't Coninckxken sijn keele ten besten gheeft / kan geen vriendtschap ghesepdt worden/ aenghesien dese alle beyde door haer eygen profijt gedrevē worden. De Crocodijl heeft I
gheern dat hem de tanden ghesuyvert worden/ ende neemt de gheneughte van het krauwen ghewilligh aen: dat vogelken soeckt zijn spijse/etende d'over-blijfselen van visch / die hem tusschen de tanden zijn blijven steecken. Om ghelijcke reden berijdt de Rave des swijns rug. Sommige dieren zijn met sulcken hartneckigē wrock tegen malkanderen ingenomen / dat haer bloedt niet en kan ver- K
mengt worden/gelijckmen verhaelt/dat de vederen van andere vogelen verteert worden/indienmense met Arends-vederen mengt. De Havick is op de Duyven ghebeten/ dese beschermt de Steensmetzer/voor wiens ghesicht ende stemme de Havick upttermaten bevreest is: eñ dat

weten

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A weten de Duyvē wel: alwaer een steen-
smetzer seer verborgen is/van die plaet-
se en verhupsense niet/ door't vertrou-
wen dat sy stellen op haren beschermer.
Wie soud de oorsake konnen bedencken/
waerom dat dese den duyven toegedaen;
of waerom dat den Havick voor den
Steensmetzer vervaert is. Ende ghe-
lijckerwijs als somtijts selfs't alder-
kleenste dierken een groot beest behulp-
B lijck is/ alsoo worden daer en teghen de
groote vande minste beschadight. Daer
is een visk̄ van gedaente als een Scor-
pioen/van de groote eens Pietermans:
dit schiet de Conijnen spinen angel onder
de vinnen in't lijf/waer van de sommige
grooter sijn als een Dolphijn / met sulc-
ken pijn/dat sy somtijdts in de Schepen
springhen: 't selfde doet hy den harders.
Wat isset dat de Leeu / een dier daer al-
C les voor beest / voort ghelzaep van een
haen doet schricken?. Ioh. Om op dit
banchet niet t'eenemael gelagh of schot-
vry te schijnen/sal ick verhalen/ 't gheen
ick wel eer met mijn oogben ghesien heb
in 't huys van Thomas Morus, een seer
vernaemt man by de Enghelsche: hy
voede thuys een overgroote Aep / de-
welcke doemaels toeghelaten wierd/op
dat hy van een wond gheneesen soude/
D vry en los te gaen wandelen. Aen 't upt-
terste eynde vanden thuyn waren eeni-
ghe Conijnen besloten/ den welcken een
Wesel lagē lepde: dit sagh de simme van
verre stil ende verdzaeghsaem aen / ter-
wijl 't gheen noot en deed voor de Conij-
nen: maer als nu de Wesel de kouwe seer
gheswackt ende vanden muyr ghetogen
had/en dat het te beduchten was/dat de
Conijnen van achteren ontbloot zijnde/
E den vyand tot een roof souden worden/
soo loopt de simme toe/ ende klauterende
op een balck/trock hy de kouwe weder-
om op sijn oude plaetse / met sulck een
behendighept dat een mensch 't selve niet
behendigher en soude konnen: waer upt
blijckt / dat dit ghedierte vande simme
gelieft wordt: de Conijnkens selve ver-
merckten niet den noot daer sy in ware / F
maer soenden door de tralyen haren vy-
andt: de simme quam de eenvoudighept
die daer last leet/te bate. Eph. De sim-
men hebben haer vermaeck met allerley
jonghen wanneer se noch klepn zijn / en
nemen haer gheneughte in de selve op
haren schoot te houden / en te omhelsen.
Maer die goedertieren simme was wel
waerdigh eenighe belooninge voor zijn
goedertierenhept. Ioh. Hy heeft se oock G
ghehadt. Eph. Wat doch? Ioh. Hy
vond daer een stuck broods / 't welcke
den kinderen (als ick vermoede) ontval-
len was: dat nam hy en at het op. Eph.
Maer dit dunckt my noch wonderbaer-
lijcker te zijn / dat dese soorte van Sym-
pathie ende Antipathie, dat is melyden
en gheen melijden/ want alsoo noemen de
Grieken de aengeboren genegentheden
van vrientschap ende vpandschap/ selfs H
in dinghen die gheen ziele noch ghevoe-
len en hebben/ghevonden worden. Ick
en wil nu niet spreecken vande Esschen-
boom / wiens schaduwe selve / hoewel
in t'langhe uptgherreckt zynde / de
slanghen niet konnen verdraghen / soo
seer dat in dien ghy de plaetse rondtom
met vyer beleght / de slanghe liever in
de vlamme soude gaen / dan dat sy haer
tot den boom soude begheven: want I
dierghelijcke exempelen zijnder ontal-
lijcke. De rupsens als sy in haer velle-
kens besloten zijnde / door een verbor-
ghen werckinghe der nature in vlinders
verandert worden/leggen als doodt/en
worden niet beweeght door't aenroe-
ren/ten sy dat een Spinnecop daer over
passere: het klimcken van des men-
schen vingher voelense niet/ende des al-
derlichtsten gedierteng licht-trappende K
voeten voelen sy terstont: als dan levense
eerst. Io. Dit gedierte voelt zijn vpand
eer't noch ghebooren is. Desen is niet
gantsch ongelijc/darmē verhaelt van de
gene die door't geweer gedoot zijn/ inde
welcke niet nieus en ghebeurt wanneer
andere daer by komen: maer komt de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A doodt-slagher daer omtrent / terstondt
vloept 't bloet upt 't dooth lichaem als van
een versche wonde / ende by dit teecken
seghtmen dat menighmael de moorde-
naer ghemeldt is. Eph. Ten is niet al
ghelooghen watmen daer van vertelt.
Maer op dat wy ghеen democritische
of belachlijcke kluchten op de baen bren-
ghen/en bevinden wy niet door de erva-
renthеydt / datter sulck een vyandschap
B is tusschen den Eyck ende de Olyve/dat
sy beyde d'een in d'anders kuyl ghestelt
zynde/versterven. Wederom de eycken-
boom verdraeght soo qualijck met de
okernote / dat hy na by haer staende /
t'eenemael upt gaet / hoewel de okernote
bynaer alle saden ende boomen schadelijck
is. Dan ghelijcken de Wyngaerd de
welcke alles met zyne klavierkens om-
helst/schout alleenlijck de koolbladeren/
C ende ghelijck als of hy ghevoelen hadde /
kert sich van haer af naer een ander zy-
de. Wie vermaent de wyngaerd dat zy-
nen vyant na by is? Want het kool-sap
is den Wyn contrary / ende daerom
pleghtmen dat te eten teghen de dron-
kenschap. De kool heeft oock haren
vyand / ghemerckt sy teghen over het
Verckens-broodt ende de grove marje-
leyne ghestelt zynde/verdrooght. Ghe-
D lijcke gheneghenthеydt isser tusschen de
wyn ende de scheerlingh/ gelijckerwijs
als dese gift is voor den menschе/also is
de Wyn voor den scheerlingh. Wat voor
een heymlijcke vrientschap moet dat zyn
tusschen de Lelie ende 't Looch? Dat sy
dicht by den anderen wassende / mal-
kanderen van weer-zyde goedt doen.
Want de looch wordt krachtiger / ende
de Lelie bloemen krijghen een lieffelijcke
E geur. Wat wil ick hier verhalen vande
versaminghen der boomen/ van welcke
de Oyaukens onvruchtbaer worden/ten
zy dat het manneken daer ontrent is.
De Olyf laet sich alleen met kalck men-
ghen. Dese beyde dan noch begheeren
ghеen gemeynschap met het water. Het
peck treckt d'Olyf tot sich/hoewel sy bey-
de vet-achtigh zyn. Alle dinghen vry- F
ven boven 't quick-silver behalven het
gout/ 't welck dat na hem trecht ende be-
helst. Wat ghevoelen der natueren is
dit/ dat de Diamant de welcke alle harde
dinghen weder staet/ door bocken-bloed
versacht werdt? Onder de fenynen selfs
sietmen soodanighe vyandtschappen.
Wanneer 't ghebeurt dat een Scorpioen
over de Monick-kapkens kruypt / soo
werdt hy bleeck en stijf. Den selfden G
is het krupt Ceraftis ghenaemt? Soo
schadelijck / dat so pemandt slechts haer
zaet met zyn vingers ghehandelt heeft /
hy mach den Scorpioen sonder hinder
aentasten. Maer de overweginghe van
dese saecken / dewelcke ontallijck zyn /
gaet eygentlijck den Medicyn aen. Wat
is dat voor een kracht van vriendschap
ofte vyandschap tusschen het stael en de
Seyl-steen / dat een stoffe upt der natu- H
ren neerwichtigh zynde / tot den steen
loopt ende daer aen kleeft als met een
lijm / ende van den selfden sonder dat sy
met handt oft vingher aengeroert wor-
de/weder afwijckt? Nu ghemerckt het
waeter sich lichtelijck vermenght met
alle dinghen / meest met sich selven / soo
zynder nochtans eenighe wateren / de-
welcke als door een onderlinghe haet de
t'samen-menginghe vlieden/ghelijcker- I
wijs als die Riviere / die in't Meyr Fu-
cinus ghеheeten / de Ada in het Cumer-
meyr, de Revier Ticinus int groote Meyr
Verbanus ghenaemt / de Mantow in de
Gard-meyr, de Ole inden Isero, de Rho-
duyn inden Leman loopende/bovē vloey-
en/van welcke de sommighe int passeren
van etlijcke mijlen / hare eyghen wate-
ren alleen/ende die in ghеen grooter me-
nichte als spse hebben ingebracht/ we- K
der upt voeren. De Tigher vloept in't
Meyr ghenaemt Arethusa, ende passeert
door heim henen/in voeghen/dat noch de
verwe/noch de visschen/nochte de natu-
re der wateren vermenght worden.
Daer-en-boven/hoewel alle andere Ri-
vieren by-nae / in de Zee haer haesten
t'ont-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A t'ontladen/ eenighe nochtans gelijcker-
wijs als hatende de Zee/ eer sy tot daer
toe komen/ verbergen haer onder d'aer-
de. Dier gelijcke sien wy eeniger maten
inde winden. De Suyden-wind is den
Mensche schadelijck / de Noordt-ooste
windt is hem ghesondt. D'een versa-
melt de wolcken / d'ander verstroytse.
Nu indienmen de sterre-kijckers eenigh
gheloof magh gheven/ de sterren hebben
B van ghelijcken hare vriendtschap ende
vyandtschap. Sommige zijn des men-
schen vrienden / sommige zijn vyanden.
Wederom zijnder die den mensche tegen
het ghewelt der schadelijcke dinghen be-
hulpigh zijn. Alsoo en isser niet in eenigh
deel der naturen/ het welck niet door de-
se ghedeelten ende eendrachtigheden den
mensche tot schade of tot voordeel ver-
strecke. Ioh. Misschien soudmen oock
C wat konnen vinden boven de Hemelen
selve. Want indien wy den waerseggers
willen gelooven/ een yeder mensche ver-
sellen twee geesten/ een goede en een qua-
de. Eph. 't Sal ons genoeg zijn/ mijn
vriendt tot den Hemel toegeklommen te
zijn/ al ist schoon dat wy dit staketsel niet
mede over springē. Laet ons wederom
keeren tot de ossen peerdē. Io. Ghy doet
voorwaer wel eē heerlijcke sprong. Ep.
D Hier over moeten wy ons billick noch
meer verwonderen/ datmē in een en tsel-
vighe gheslachte der dieren/ bespeurt de
voetstappē van haet en liefde/ sonder ee-
nige mercklijcke oorsaec. Want dit soec-
ken ons de peerd-berijders ende ossen-
drijvers wijs te maecken/ dat in deselve
weyden/ of in een selvige stal/ d'eenen os
den anderen ende 't een peert het ander
geern tot sijn ghebuur heeft/ het welcke
E met een ander niet soude verdragen. En
ick meene dat gelijcke genegentheden in
alle soorten van ghedierten plaetse grij-
pen/ behalven de vriendschap van 't ge-
slachte: Maer in geen soorte blijcklijcker
als in den mensche / aenghesien in velen
opentlijc blijct 'tgunt Catullus van zijne
genegentheyt tot Volusium ghetuyght:

'k Haet u Volusi, seer de waerom weet ick niet, F
Alleen dat ick u haet, weet ick en anders niet.

Maer inde bejaerde sal misschien van
dese dingē/ een ander de oorsake ramen:
doch inde kinderen die door 't ghevoelen
der naturen alleen geleydt worden/ wat
ist doch dat dese soo met liefde teghen de
sulcke verbint / dieder wederom van een
ander soo grooten afkeer doet hebben.
Ick selve / als ick een jonghen was een
weynigh beneden de acht jaren / ghe- G
raeckte by gheval int gheselschap van
eenen die van mijn ouderdom was / oft
by avonturen een jaer ouder/ uyttermaten
loghenachtigh/ soo dat hy by alle
gheleghentheydt voor de handt eenighe
seltsame dinghen wist te versieren. Ons
ontmoette een vrouw. Doe seyd hy / siet
ghy dese wel? Jae ick hebbe tot thien
verscheyden reysen met haer te doen ge-
hadt. Wy gingen over een eng brughs- H
ken / neffens een meulen / als hy my
verschrickt sagh / door 't aenschouwen
des waters / het welcke van weghen
zijn diepte swart was. In dit water
seght hy was ick eens ghevallen / wat
seght ghy doch? Daer vond ick het lic-
haem van een dood Mensch / met een
beurs daer by/ inde welcke dry ringhen
waren. Als hy gheen eynd en maeckte
van lieghen/ so heb ick voor dien jongen I
noch een kindt zijnde/ so seer of meer ge-
schrickt/ als voor een adder / eñ dat son-
der eenige sekere reden/ gemerckt andere
met soodanige loghenen vermaeckt wa-
ren/ maer alleen door een verborghen ge-
voelen der naturen. En dat en is niet
voor een wijle gheweest / maer self noch
huydē op desen dagh heb ick uyt der na-
turen sulck een schrick van de giet-lo-
gens/ dat wanneer ick haer sie/ de gehee- K
le ghestaltenisse des lichaems my ont-
roert. Desen gelijck ist/ dat Homerus in-
de persoon van Achilles aentekent/ wan-
neer hy belijdt/ dat hy de loghenaers so
seer haet/ als de poorten der hellen selve.
Hoewel ick dan met dese nature geboren
ben/ so schijn ick nochtans daerentegen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A met ſulck een noodſakelijckheydt der natuere geboren te zijn/ dat ick al mijn leefdaghen met leugenaers en bedriegers te doen heb ghehad. Ioh. Maer ick en ſie oock niet het wit of oogh-merck/ daer dit geheel propoost op aengelepdt is. Ep. Ick ſal't met wepnigh woordē aenwijſen. Daer zijnder die haer gheluck ſoecken upt de overnatuerlijcke konſten/ andere upt de ſterren/ doch ick meen dat-
B ter geen ſekerder wegh is/ om tot voorſpoet te geraken/ dan dat een peder hem onthoude van die maniere des levens/ daer van hy door een hepmlijcke kracht der natuere een afkeer heeft/ende tot deſe hem voege/tot de welcke hy genegen is/ altijd on-eerlijcke dingen daer upt ſlup-
tende: van gelijcken dat hy ſich ontrec- C
ſie van 't geſelſchap der gener/met welcker natuere hy ghevoelt zijn natuur niet over een te komen/eñ met den ſodanigen verkeere/ tot den welcken hy door een verborgen genegenthept der natuere gedreven wort. Io. Iſt dat ſulcx geſchied/ ſoo ſal de vriendſchap tuſſchen wepnigh perſoonen zijn. Eph. De Chriſtlijcke liefde brepdt en ſtreckt ſich upt over alle menſchen/ maer bpſondere kenniſſe en D
vrientſchap moetmē met wepnige houden. Eñ die niemant hoe-wel boos zijnde/ beſchadight/ ja ſelfs hem verblijden ſoude over zijne bekeeringhe/ deſe lieft/ mijns bedunckens/ alle menſchen ghenoegh met een Chriſtelijcke liefde.

De XIII. T'ſamen-ſprekinghe.

Diluculum,

Of

Daghe-raedt.

Een gheleerde opweckinghe tot neerſtigheydt, en ſcherpe beſtraffinghen der luyicheydt.

Nephalius, **nuchteren man ende wacker** / Philypnus **droomer of ſlaper.**

Nephalius.

A ICK ſoud u Philipne van daeg geern geſproken hebbē / maer ſy ſeyden dat ghy niet by huys en waert. Ph. Sy en hebben niet alheel gelogen; voor u en was ick daer wel niet / maer wel voor my ſelven.

Neph. Wat is dat voor een gheſepmnis? B
Phi. Ghy weet dat oude ſpreeck-woord wel / Ick en ſlupmere niet voor allen: oock is u niet onbekent de boerterije van Naſica, dewelcke als hy Ennium zijnen welbehenden vriend wilde gaen beſoecken/ ende de dienſt-maerte door 't bevel hares meeſters hem ghelochent hadde / Naſica vermerckende het bedrogh is wegh gegaen. 't Gebeurde wederom op een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

een ander tijd dat Ennius ten huyse van Nasica gegaē zijnde/zijnen jongē vraegde oft hy niet in was / maer Nasica riep hem van zijne studeer-kamer toe dat hy niet t'huys en was. Waer op als Ennius zijn stemme kennende/seyde/O du onbeschaemde! immers hoor ick u daer boven spreken/antwoorde hem Nasica, Ghy zijt selfs veel onbeschaemder / dat ghy my selfs niet en ghelooft/daer ick nochtans uwe dienstmaerte gelooft hebbe. Neph. Ghy waert by avontueren onledigh. Phi. Jae wel op mijn ghemaeck ledigh. Neph. Wederom quelt ghy my met raetselen Phi. Ick sal dan dupdelijck uytspreken/ sonder doecken om te winden. Neph. Segh op. Phi. Ick lagh vast en sliep. Neph. Wat seght ghy doch? 't was nochtans al over acht uyren/eñ de Sonne gaet in dese maendt voor vieren op. Phi. Wat my aengaet/ick magh wel lijden dat de Son selfs ter middernacht opsta/ wanneer het my slechts gebeuren magh mijn buyck vol te slapen. Neph. Waer is dat by gheval soo geschiedt oft door ghewoonte? Phi. Door gewoonte. Neph De ghewoonte eens quaden dingx is een quade ghewoonte. Phi. De slaep is alder soetst / nae dat de Son gheresen is. Neph. Ter welcker uyren zijt ghy ghewoon het bed' te verlaten? Phi. Tusschen vieren en neghenen. Neph. Daer is tijd genoegh tusschen beyden. De Koninginnen hebben naulijer soo veel tijts van doen/om haer selven toe te maken. Waer hoe zijt ghy in die gewoonte gekomen? Phi. Om dat wy gewent zijn onse maeltijden / spelen eñ boerterijen tot diep inde nacht te houden/ so verhalen wy dat verlies weder-om door de morgen-slaep. Neph. Ick sach by-nae van al mijn leven gheen soo onmutten verquister als ghy zijt. Phi. Maer ick acht sulcx eer spaersaemheyd als verquistinge te zijn. Daer-en-tusschen verbrand ick gheen kleerssen/ ende slijt oock geen kleederen. Neph. Dat is een verkeerde spaersaemheyd het glas te bewarē op dat ghy de peerlen soud verliesen. Die wijsgierige Theophrastus was van een ander verstandt/ dewelcke ghevraeght zijnde wat het alderkostlijckste was? antwoorde den Tijd. Voorders de wijl 't thenlijck is/ dat de Dage-raed het beste deel is van den gantschen dagh / 'tgeē in een kostlijcke sake het alderkostlijckst is/laet ghy met vreughden verloren gaen. Phi. Gaet dat verlozen/ datmen aen het lichaem te kost lept. Ne. Ja men doet het lichaem daer mede te kort / 'twelck dan de beste tier heeft/ en in zijn meeste kracht is/als het met een tijdige. ende matige slaep verquickt/ ende door't morghen-waken ghesterckt wort. Phi. Maer het slapen is soet. Ne. Wat kander soet wesen / voor den geenen die niet met allen gevoelt? Ph. Dat selvighe is soet geen ongemack te gevoelen. Neph. Ten dien aensien zijnse gheluckiger die int graf slapen. Want den slapendē vallen by-wijlen de droomen moeyelijck. Ph. Men seght dat door die slaep het lichaem alder meest ghemest wort. Neph. Dat is een ratten eñ geen menschē mestinge. Die dieren worden billic gemest / die men voor de tafelen toebereyd/ maer waer toe diēt het dē menschē dat hy hem selven vet make/dan om met een swaerder pack beladen te gaen? Segt my/ by aldien ghy een knecht had / of ghy dien liever vet-lijvig soud begeeren/of frisch en tot alle diensten geschickt? Ph. Ick en ben ymmers gheen dienst-knecht. Ne. 't Is my genoeg dat ghy liever soud begeeren een dienaer / die ten dienste bequaē/als die wel gemest waer. Ph. Gewislijck. Neph. Nu Plato heeft geseght dat de ziele des menschen de menschē zy/ ende het lichaem niet anders dan de woninge ende het werck-getuych. Ghy sult ymmers/meen ick/bekennē/dat de ziele het voornaemste deel des Menschen is/ eñ het lichaem der zielen dienst-knecht. Phi. Laet het soo zijn / als ghy seght. Neph. Dewijl ghy dan voor u niet en soud begheeren een dienaer / die met sijn buyck

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A buyck beswaert waer/maer liever eenen daet-vaerdighen ende wackeren/ waerom bereydt ghy voor de ziele eenen loomen en vetten dienaer? Phi. Ick word overtuyght door de waerheydt Neph. Hoort noch een ander nadeel/ghelijckerwijs als de ziele het lichaem verre te boven gaet/ alsoo bekent ghy dat de rijckdommen der zielen/ de goederen des lichaems verre overtreffen. Phi. 't Is B waerschijnlijck. Neph. Maer onder de goederen der zielen houdt de wijsheydt d'eerste plaetse. Phi. Ick bekent. Ne. Om dese te verkrijghen is geen deel des daegs profijtelijck als de morgen stont/ als de rijsende Son een nieu levē en wesen alle dingen verleent/verdrijvende de nevelen of dampen/welcke de maech gewoon is op te werpen/ die de wooninge des verstants pleghen te verduysteren. C Phi. Ick en heb daer niet teghen. Neph. Maeck nu eens rekeninghe tot hoe groote gheleertheydt ghy soudt konnen geraken/met die vier uren wel te besteden/die ghy door't ontijdigh slapen verwaerloost. Phi. Gewisselijck tot groote gheleertheydt. Neph. Ick heb by ervaerentheydt in't studeren ondervonden / datmen meer voordeels doet met een ure inde morghen-stont/ als met dry D uren nae den maddagh/ ende dat sonder eenigh letsel des lichaems. Phi. Ick hebt wel ghehoort. Neph. Daer na overleght by u selven/indien ghy't verlies van elcken dagh in't bysonder te samen in een hoop broght/wat soude daer een groote menighte wesen? Phi. Voorwaer wel een groote. Neph. Die de peerlen en het gout lichtveerdelick doorbrengt / wordt voor een quist-goed ghe- E houden/ ende men gheeft hem een momber/ die dan dese soo veel kostlijcker goederen verliest/is niet die veel schandlijcker quistgoed? Phi. Tschijnt soo/ indien wy de sake inde effen weegh-schael willen overweghen. Neph. Bedenck nu eens't gheen Plato geschreven heeft/ datter niet schoonders/ niet beminnens waerdigher is/dan de wijsheyt/dewelcke indien sy met lichamlijcke oogen konde ghesien worden / een onghelooflijcke liefde tot haer soude verwecken. Phi. Maer dese is onsienlijck. Neph. Ick bekent voor de lichamelijcke ooghen / maer sy wort ghesien door de oogen der zielē / welcke het beste deel der menschen is. Ende daer een onghelooflijcke liefde is / daer moet d'aldergrooste wellust wesen / soo menighmael de ziele met soodanighen vriendinne vergadert. Phi. V segghen is de waerheydt ghelijck. G

Neph. Gaet nu en verwisselt de slaep/ die een afbeeldinge van de doodt is / met dese wellust / indien 't u goet dunckt.

Phi. Maer onder-tusschen gaen de nacht-spelen verloren. Neph. Dat is een goed verlies/daermen het ergher om een beter / het oneerlijcke om 't eerlijcke/ ende het snootste om 't kostelijcxste H verwisselt. Ter goeder uren verliest hy't loot / die dat in goudt verandert: de natuer heeft de nacht om te slapen gheordonneert/d'opgaende Son roept en noodigt alle geslachten der dieren/in son derheyd den mensche wederom tot de ampten des levens. Die slapen/segt Paulus, 1. Thes. 5. die slapen des nachts/ende die droncken zijn/zijn des nachts droncken/ derhalven wat isser schandelijcker/ dan I daer alle de gedierten haer met de Sonne op-maecken / sommighe oock de selve noch niet verschijnende/ maer genakende met gesang-groeten/ jae daer de Oliphant d'opgaende Son gelijck als aenbid / dat de mensch langh na der sonnen opganck blijft liggen roncken? so dickwils als die gulden glans uwe slaepkamer verlicht / schijnt hy u niet / wanneer hy u slapende vindt / te verwijten: K Ghy dwaes? waerom laet ghy't beste deel dijns levens / alsoo verloren gaen? ick en licht daer toe niet op dat ghy achter de gordijne ghedoocken zijnde/soudt sluymer-bollen / maer dat ghy tot eerlijcke saken soudt op-waken. Niemand ontsteeckt een licht om te slapen / maer

om

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A om eenig werck daer by te doen/ en sout ghy by dit alderschoonste licht niet anders doen dan slupmerē? Ph. Ghy voert een cierlijcke reden in. Neph. Niet soo cierlick als waerachtich. Wel aen ick en twijffel niet of ghy hebt menighmalen dat versien Hesiodi hooren verhalen/

Alst vat is leegh en uytgheklaert,
Dan is het al te laet ghespaert,

Phi. Seer dickwils/want

B *Midden in het voeder-vat,*
Drijft het alder-eelste nat.

Neph. Maer in't leven is 't eerste deel/ namelijck de jeught het alderbeste. Phi. Waerlyck 't is so. Neph. Nu de morgenstondt is het selve inden dagh/dat de jeught in 't leven is. Handelen dan niet dwaeslijck die haer jeught met beuselinghen/ende de morghenstond met slapen doorbrengen? Phi. 't Schijnt so. Neph.

C Is daer wel eenighe besittinge/ die met des menschen leven sy te verghelijcken? Phi. Selfs niet alle de schatten der Persen: Neph. Sould ghy dien mensch niet gheweldich haten / die u 't leven konde en wilde door quade konste voor eenige jaren verhoxten? Phi. Ick sould dien liever selve 't leven benemen. Ne. Maer achte/dese noch snoder en straf-waerdigher / die haer selven vrywilligh het le-

D ven verhoxten. Phi. Ick bekent indien daer eenighe soodanighe gevonden worden. Neph. Wat seghe ghy ghevonden worden? dit doen jae alle die u ghelijck zijn. Phi. Dat sy verre. Neph. Ick spreke de waerheyt: legh sleehts de sake by u selven over: is 't niet waerachtigh 't geen Plinius gheseyt heeft/ dat het leven is een waekinghe / ende dat de mensch des te langher leeft / hoe hy een

E grooter deel des tijdts aen de studien te kost heeft ghelept. Want de slaep is een aert des doots: waerom Homerus dien versiert vander hellen af te komen/ ende noemt hem des doots broeder/over sulex die met slaep bevanghen zijn / worden noch onder de doode noch onder de leven-de gerekent/maer nochtans veel eer onder de doode. Phi. Tis inder waerheyt F so als ghy seght. Neph. Gaet nu eens rekeninghe maken/hoe grooten deel des levens sy van haer leven afsnijden / die alle daghen drie of vier uren verslapen. Phi. Ick sie een onevndlijck getal. Neph. Sould ghy niet dien Alchimist voor een God houden/ dewelcke tien jaren tot de somme uws levens toe doen / ende den manlijcken ouderdom tot des jeughts wackerheydt wederom vermoghte te G brenghen? Phi. Ongetwijffelt. Neph. Maer dese soo Godlijcke weldaet kont ghy u selven verschaffen. Phi. Hoe dat? Neph. Om dat de morgenstond is als de kindtsheydt vanden dagh / de jeught schijnt tot op den middagh-stond/ daer na de manlijcke ouderdom / nae desen volgt de avondt-stond in plaetse van d'ouderdom / na den avond volgt de on-derganck / de welcke is als de doot van H den dagh. Voorts de spaersaemheydt is als een groot inkomen / doch nerghens isse grooter dan hier. Heeft dese dan niet wel veel winst voor hem selven gedaen/ die een groot / eñ dat verre het beste deel des levens/heeft vant verlies bewaert? Phi. Ghy seght de waerheydt. Neph. Derhalven schijnt de klachte der gener seer onbeschoft te zijn / dewelcke de na-ture beschuldighen / om datse des men- I schen leven met soo enghe palen bepaelt heeft/daer sy selve 't gheen haer ghegheven is/ haer selven / soo gantsch vrywilligh laten ontslibberen. Eens peders leven is lang genoegh als hy 't maer sunnigh aenlegt: ende hy doet gheen kleyn profijt/ die elck dingh op zijn ghevoeghlijcke tijdt bestelt. Na 't middagh-mael zijn wy nauwlijcks halve menschen/ om dat het lichaem met spijse beladen zijn- K de/de ziele ter neder druckt / en dat het niet veyligh is de gheesten met de hooc-linghe onledigh zijnde / uyt den winckel der maghen om hooge te komen: na den avondt-mael noch veel wepniger: maer in de morghen-stondt is de mensch een gheheel mensch / terwijl het lichaem tot

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A alle dingen bequaem is / terwijl het verstant wacker ende levendigh is / terwijl de alle werck-tuygen der zielen wel gestelt ende luchtigh zijn / terwijl dat deelken des Godlijcken gheestes / gelijckerwijs als die Poët segt/ swijmt en smaect nae zijne af-komste / ende tot eerlijcke dinghen ghedreven wordt. Phi. Ghy weet het wel te seggen. Nep. By Ho-
B merum, wordt/ soo ick meene / tot Agamemnon ghesepdt:

Een man die 't gantsche volck moet wijsselijck besturen,
Betaemt niet al den nacht int bed te koeckeluren.

Hoe veel grooter schand ist/ soo grooten stuck van den dagh door slapen te verliesen? Phi. Dit wort van een Veld-Heer ghesepdt / ick ben gheen krijghs-Overste. Ne. Indien daer pet anders
C is dat ghy meer bemint als u eygen selven / ick mach dan wel lijden dat u de spreucke van Homerus niet en beweghe. Een koper-slagher staet om een kleyne winste voor de Sonne-schijn op / ende kan ons de liefde tot de wijsheydt niet wacker maecken/dat wy ten minsten de Sonne gehoor geven / die ons noodight tot een onwaerdeerlijck gewin? de Me-
D dicijnen gheven byna gheen drancken in dan des morghens: sy kennen die gulde uren tot heelinghe des lichaems/souden wy die niet waernemen tot verrijckinge en genesinge der zielen? Indien alle dese dingen weynigh by u gelden/ hoort wat die Hemelsche wijsheydt spreeckt by Salomon, dewelcke seghtse / 's morghens op my waecken / die sullen my vinden.
E Prov.8. Nu inde Prophetische Psalmen/ Psalm 5.55.88. hoe wordt aldaer den morghen-stond ghepresen? 's morghens verheft de Propheet de barmhertigheyt des Heeren/ 's morghens wort syn stem verhoort / 's morghens komt zijn ghebedt voor den Heere/ ende by den Euangelist Lucas, Luc.6,17. het volck begee-
rende gesonthept eñ onderwijsinge van F
den Heere/vergadert des morghens tot hē: waerom versucht ghy Philipne. Phi. Ick en kan my nauwlijcx van schrepen onthouden/als ick gedenck dat ick mijn leven so onnutlijck versleten heb. Neph. Tis overtolligh hem selven te quellen met dingen die niet te her-roepen/ maer wel door achter volgende sorgvuldicheden konnen verbetert worden: stelt u sel- G
ven dan liever soo aen / dan dat ghy u met het onnut beklaghen van voorleden dinghen / oock den toekomstighen tijdt sout laten ontglyden. Phi. Ghy seght wel / maer de langhdurighe ghewoonte heeft my nu al syn lijf-eygen gemaeckt. Neph. Dats niet / d'een naghel dryft d'ander upt / ende de ghewoonte wordt door gewoonte overwonnen. Phi. Maer H
't valt hart die dinghen te verlaten/daer men van langher handt toe gewend is. Neph. Dit is wel so in't beginsel/maer de contrarie gewoonte versacht ten eersten de moeplijckheydt / ende terstondt daer aen verkeertse die in de hooghste wellust / soo dat ghy u een korte moeyte niet en moet laten verdrieten. Phi. Ick I
duchte dat het niet sal willen lucken. Ne. Indien ghy een man waert van tseventich jaren/ ick soude de moeyte niet doen om u van u ghewoonte af te trecken / maer nu zyt ghy nauwlicx/ soo ick meene/u seven-thiende jaer gepasseert/ wat isser doch dat sulck ouderdom niet soude te boven komen/wanneer slechts een ge-
willich gemoed daer by is? Phi. Waer- K
lijck ick sal't beproeven / en myn best doende/dat ick van een slaep-minner een konst besinner magh worden. Neph. Soo ghy dat doet ick ben't ghewis/dat ghy nae weynigh daghen u selven gheluckigh sult achten / ende my bedancken over de goede vermaninghe.

Epicu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De XIV. T'ſamen-ſprekinghe.

Epicureus,
De Epicureer.

Waer in van't ware goed, van de ſuyvere conſcientie, van't tijdelijck ende eeuwigh leven, gheleerd ende Godſaligh wordt ghehandelt.

Hedonius, de Wellustighe/ Spudæus de Sobere.

Hedonius.

A WAt ſoect mijn Spudæus, dat hy ſo geheel met de neus in't boeck lept/ ick en weet niet wat binnens-monds mommelende. Sp. Waerlijc ick ſoeck maer ick en doe anders niet dan ſoecken. Hed. Wat iſt
B voor een boeck dat ghy by u draeght? Spu. 'Tzijn de t'ſamen-ſpraecken van Cicero, daer hy handelt vande uytterſte eynden der goederen. Hed. Maer hoe veel beter waert der goederen beginſelen als hare eynden na te ſporen? Spu. Ja maer M. Tullius verſtaet door de s goets eynde/ een goet dat in alle zijne deelen volmaeckt is/ het welcke ſoo pemandt bekomen heeft/ daer en boven niet meer
C en begheer. Hed. 'Tis een upt-ghenomen gheleerdt en wel-ſprekend ſtuckwerck/maer duncht u dat ghy daer door pet wat verbetert zijt/ wat de kenniſſe der waerheyt belangt? Spu My dunct dat ick ſoo vele daer by ghewonnen heb/ dat ick nu noch meer twijffel aen de eyndt-palen/als opt te voren. Hed. Dat ſtaet de land-lupdē toe aen de eyndpalen te twijffelen. Spu. Oock en kan D
ick my niet ghenoegh verwonderen/ hoe datter van ſo een hoochwighticb punct/ onder ſo vele treffelijcke lupden ſulck een weder-ſtrijdt van ghevoelens gheweeſt zy. Hed. Namelijck/ om dat de dwalinghe vruchtbaer/ ende daer-en-teghen de waerheydt eenvoudigh is: upt oorſaeck dat ſy den oorſprong en de fontepn van de gheheele ſaecke miſſen/ derhalven ramen en raeſ-hallen ſy alle te ſamen:
E maer wat gevoelen waent ghy de waerheydt naeſt te komen? Spu. Als ick M. Tullium daer tegen hooze in-leggen/ ſo miſhagen ſy my alle met dē anderen/ wederom wanneer ick hem hooz verdedighen/ ſoo wozd ick gantſch twijffelachtigh/niet te min duncken my de Stoicijnen van de waerheydt af te dwalen/ naeſt deſe ſoude ick de Peripateticijnen de
F naeſte plaetſe gheven. Hed. Maer my en ghevalt gheen ſecte beter/ als die van de Epicureen. Spu. Nochtans en iſſer gheen van alle die ſoo met gemeene ſtemmen van allen verworpen is. He. Laet ons der namē hatelijc verhael aen d'een zijde ſtellen: laet Epicurus gheweeſt zijn ſoodanig als een yeder hem begeert dat wy de ſake by haer ſelven overweghen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Hy stelt des menschen gheluckſalighept inde welluſt / en dat leven houdt hy voor het ſalighſte / ' twelck de meeſte welluſt en ſeer wepnigh droef hept by ſich heeft. Spu. 't Is ſo als ghy seght. Hed. Wat honder hepliger gheſepdt worden. Spu. Hier-en-teghen roepen ſy al te ſamen / dat dit een beeſte ende geen's menſchen stem is. He. Ic weet dat wel / maer deſe dolen inde benaminge der dingen. In-
B dien wy van ſoodanige ſpreken die deſen naem waerlijck toe-komt daer en zijn gheen ſulcke rechte Epucureen / als de Chriſtenen / die Godtſalighlijck leven. Spu. Deſe komen de Cynicis naeder. Want ſy teeren haer ſelven upt met vaſten / beſchrepen hare miſdaden / ende ſy zijn of kleyn van middelen of de goetdadighept nevens den armen maeckt haer behoeftigh. Sy worden verdruckt van
C de machtighe / beſpot van den meeſten hoop. Indien de welluſt gheluckſalighepdt aenbrenght / die ſoorte van leven ſchijnt alderwijdſt van de welluſt gheſchepden te zijn. Hed. Mach Plautus seggen pet wat by u gelden? Spu. Jae daer hy de waerhept ſprect. He. Hoort dan de ſpreucke van den alder-ſnootſten ſlaef / dewelcke alle de wonder-redenen der Stoicijnen in wijſhept te bovē gaet.
D Spu. Seg op. He. Daer en is niet ellendigher / dan een wroegende conſcientie. Spu. Ick en verwerp de Spreuck niet. Maer wat wilt ghy hier upt beſlupten? Hed. Indien daer geen ellendiger dingh is als eē wroegende conſcientie / ſo volgt dan datter niet geluckiger is als een gemoed dat ſich geens quaedts bewuſt en
E is. Sp. Ghy maect u beſlupt wel: Maer aen wat plaets des Werelts ſult ghy epndlijck vinden dien 'tghemoed geenes quaets overtupgt? Hed. Dat noem ick epgentlijck quaet / 'tgeen de vriendſchap tuſſchen Godt en den Menſche wechneemt. Spu. Van dit quaedt meen ick datter ſeer wepnigh repn en ſuyver zijn. Hed. Maer ick houd ock die gherepnicht zijn / voor repne / dewelcke met traen-looge en met ſalpeter van berou / F of met het vper der lieſden haere ſmetten ghe repnight hebben / deſen en hinderen niet alleenlijck de ſonden niet / maer ſy gedpen haer ock menigmael tot meerder ſtoffe van goed. Spu. Ick ken de looghe en het ſalpeter wel / maer hoorde nopt mijn leef daghe / dat men de ſmetten door den vpere ſuyverde. Hed. Beſoeck maer der Goudſmeden winckelen / daer ſult ghy ſien hoe dat het Goudt door den G vpere gelouterт wort. Daer is ock een ſoorte van linnen / het welck int vper gewopen zijnde / niet en verbrandt: maer blancker wordt als eenigh water / ende daerom noemenſe dat het levende linnē. Spu. Waerlijck ghy ſoeckt ons een Paradoxe of wonder-ſpreuck in hand te ſteken / dewelcke vreemder lupd / dan alle de Wonder-redenen der Stoicijnen. Le-
H ven die een welluſtigh leven / dewelcke Chriſtus daerom ſaligh heet / om dat ſe treuren? Hed. Voor de werelt ſchijnen ſy te treuren / maer inder waerhept zijnſe vol weelden / ende ſy leven (om ſoo te segghen) een gheſupckert en ghehonicht leven / ſoo dat Sardanapulus, Philoxenus, Apitius, of ſoo daer noch pemant anders
I mocht zijn / dien het betrachten ſijner welluſten vermaert ghemaeckt heeft / by deſe vergheleken zijnde / een droevigh en ellendigh leven hebben ghelepdt. Spu. Ghy verhaelt my nieuwe doch by naer on-ghelooflijcke dinghen. Hed. Beproeft het / eñ ghy ſult seggen dat al mijne woorden gheheel waerachtigh zijn. Nochtans meen ick / ſoo veel te weghe te brengen / dat het niet ſo onwaerſchijnlijck en ſal ſchijnen te zijn. Spu. Be-
K gin 't werck. Hed. Ick ſal't doen wanneer ghy my eerſt eenige ſaken ſult hebben toe-gheſtaen. Spu. By aldien ghy ſtechs niet onredelijck en epſcht. Hed. Ick ſal u met woecker betalen indien ghy my de hooft-ſomme laet volghen.

Spu. Wel aen. Hed. Voor eerſt meen ick ſult ghy my dat toe-gheven / datter eenigh onderſchepdt is / tuſ-

ſchen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ſchen de ziel en het lichaem. Spu. Soo groot alſſer is tuſſchen Hemel en aerde/ tuſſchen het onſterflijcke ende het ſterflijcke. He. Daer naer / dat de ſchijngoederen niet onder de goederen te rekenen zijn. Spu. Niet meer dan de ſchaduwen vooꝛ de lichamen / de guychelerijen der toovenaren/ ende de bedzieghenrijen der dzoomen/ vooꝛ het waerachtighe te houden zijn. Hed. Tot noch toe
B hebt ghy my geſchicktlijck geantwooꝛt. Ghy ſult my dit mede inwilligen / dat de welluſt niet en herberght dan in een ghеſond gemoed. Spu. Waerom niet? Want niemandt is met de Somme vermaeckt/ſo hem d'oogē leken/ van gelijcken niet met den Wijn/indien de kooꝛtſe zijnen ſmaeck bedoꝛven heeft. He. Noch Epicurus ſelve/ſoo ick meen/ ſoud begeeren ſoodanig een welluſt/ dewelcke veel
C grooter en langhduriger quellingh ſoud aenbzengen. Sp. Ick en geloove het niet van pemant die maer van zijn ſinnē niet berooft en is. He Dit en ſult ghy mede niet ontkennen/dat God het opperſte goed is/boven welckē niet ſchoonders / niet lieflijckers / en niet ſoeters en is. Spu. Dat en ſal u niemandt loochenen / ten waer hy rouwer waer eñ onbeſchoſter dan de Cyclopen ſelve. Maer wat iſt
D dan? He. Nu hebt ghy my toe gegevē / datter niemant genenghlijcker leeft/ dan die Godvzuchtelijck leeft/niemant ellendigher / en jammerlijcker dan de Godlooſe. So heb ick dan meer toegegeven als ick wel waende. He. Maer dat wel gegevē is/gelijckerwijs als Plato ſegt / behooꝛtmen niet weder te epſſchen. Sp. Wel aen. He. Een hondeken dat weeldigh ghehouden/ende leckerlijck opghe-
E vzoght wooꝛdt / oock op een ſacht bedde ruſt/ geſtadigh ſpelen/ende vzeughd bedzijvende leeft dat niet genenghlijck. Sp. 't Schijnt ſoo. Hed. Soud ghy vooꝛ u ſulck een leven wel wenſchen. Spu. Daer bewaer my Godt vooꝛ / ten waer ick van een menſch een hondt begheerde te wooꝛden. Hed. Ghy bekent dan dat de vooꝛnaemſte welluſten vooꝛt-ko- F
men van de ziele / als van een Fonteyn. Sp. Dat is blijcklijck. Hed. Want de kracht der zielen is ſo groot/ dat ſy dickmael 't ghevoelen van de pijne die van buyten aenkomt/wegh-neemt/ſomtijts 't gheen in ſich ſelven bitter is / ſoet en lieflijck maeckt. Spu. Dat ſien wy daghelijcks in de Vzpers den welcken het waecken een gheneughte is / om heele
winterſche nachten vooꝛ de deur van G.
haer Vzijſter/de wacht te houden. Hed. Overleght nu vooꝛder by u ſelve/ indien de menſchlijcke Minne van ſoo groote vermoghen is / de welcke wy met de Stieren en Honden gemeen hebben/hoe veel ſtercker en machtigher ſal dan zijn de Hemelſche lief de die van den Gheeſt Chriſti gheſpzoten is/ende ſo groot van vermoghen is/ dat ſy de doodt ſelve/bo-
ven dewelcke niet verſchzicklijcker is / H
lieflijck maeckt. Spu. Wat andere inwendigh ghevoelen is my onbekendt / dat weet ick dat ſy veele welluſticheden ontbeeren moeten / die de waere Godtvzuchtighept aenkleven. Hed. Welcke doch? Sp. Sy wooꝛden niet rijck/geraecken tot geender eeren/ ſy en bancketeren niet/ſy en ſpzinghen niet / ſy en ſinghen niet / ſy en riecken niet nae de muſcus/ſy en lachen niet/ſy en boerten niet. I
Hed, Een gheeft hier nu geen pas van rijckdom en eere te vermanen / als de welcke niet een gheneughlijck / maer veel eer een kommerlijck ende angſtich leven aenbzeughen. Laet ons van de andere dinghen handelen/nae de welcke de welluſtighe Menſchen alderweeſt pleghen te jaghen/ſiet ghyſe niet daghelijcks dzoncken dzincken/ narren en raſen/lachen en ſpzinghen? Spu. Ick ſie. K
Hed. Waent ghy dat deſe een genenghlijck leven leydē? Spu. Sulck een leven moet mijne vpanden ghebeuren. Hed. Waerom dat. Spu. Om dat ſy gheen ghеſond verſtandt hebben. Hed. Ghy ſoud dan liever nuchteren by u Boerken zijn/dan in ſulcker voeghen u vermaeck

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A nemen. Spu. Wat my belanght / ick
sou liever gaen spitten en delven. Hed.
Want tusschen een rijck en droncken
mensch is gheen onderscheydt / dan dat
teghen dese raserije de slaep een remedie
is / maer tegen die / konnen nauwlijcx de
medicijn-meesters eenigen goeden raed
vinden. Die sot gheboren is verschilt
niet van een onredelijck beest behalven
inde gedaente des lichaems. Nochtans
B zijnse min ellendigh die beest-achtigh
gheboren zijn / dan die door beestlijcke
begheerlijckheden beest-achtigh zijn ge-
worden. Spu. Dat beken ick gheern.
He. Nu wat dunckt u zijn die wel voor
nuchteren en gesont te houden / dewelc-
ke om de bedrieghlijcke ende schijnende
wellusten / de ware wellusten der ziele
verwaerloosen / en de oprechte quellin-
ghen haer over den hals halen? Spu.
C Ten schijnt niet. Hed. Sy en zijn wel
niet droncken van wijn / maer van lief-
de / van gramschap / van gierigheydt /
van eersucht ende andere quade begeer-
lijckheden / het welcke een veel schade-
lijcker dronckenschap is / als de ghene
daer mede de wijn ons bevanght. Die
Sijrus inde Comedie / nae dat hy de wijn
van hem gedroncken uyt geronckt had-
de / spreeckt nuchtere woorden. Maer
D 'tgemoedt / 't welck van quade begeerten
droncken is / hoe beswaerlijck komt het
wederom tot sich selven? hoe veel Jaren
moet de ziele ghekromt gaen onder den
last van liefde / toorn / haet / wellust / gul-
sigheyt ende eergierigheydt? Hoe vele
sien wy die van haer jeught aen tot den
hooghen ouderdom van dese eer-suchts
vreckheyt / wellust en gulsicheyts dronc-
kenschap nimmermeer ontwaecken en-
E de benuchteren. Spu. Soodanighe ken
icker wel vele. Hed Ghy stondt my
flus toe dat de schijn-goederen voor
gheen goederen te houden zijn. Sp. Ick
en heb daer als-noch niet tegen. Hed.
Ten is oock geen ware wellust / dan die
uyt ware goederen haren oorsprongh
heeft. Spu. 't Is also. Hed. Ten zyn
derhalven gheen ware goederen die het F
meerdeel der Menschen door rechte en
kromme weghen begheert en najaecht?
Spu. Soo meen ick. Hed. Indien het
ware goederen waren / sy souden alleen-
lijck den goeden te deel vallen / en souden
die selve gheluckigh maecken. Maer
wat? Dunckt u dat oprechte wellust te
zijn / dewelcke niet uyt ware goederen /
maer uyt valsche schaduwen der selver
ontstaet? Spu. Geensins. Hed. Edoch G
de wellust maeckt / dat wy lustich en ge-
neughlijck leven. Spu. Gewis. Hed.
Niemandt en leeft dan recht gheneugh-
lijck / dan die Godtvruchtelijck leeft / dat
is die de waere goederen gheniet. De
Godvruchtigheydt alleen maeckt den
Mensch gheluckſaligh: als de welcke /
God / de Fonteyne van't opperste goed /
met de Mensch vereenight. Spu. Ick
ben het bynaer met u eens. Hed. Gaet H
nu eens besien / hoe veel duysent schreden
van de wellust afgescheyden zijn de ghe-
ne die int ghemeyn niet anders dan wel-
lusten schijnen te soecken. Voor-eerst
hebben sy een onsuyver: conscientie / die
welcke door den suyrdessem der begeer-
lijckheden so vergiftight is / dat of daer
wel wat soets in valt / dat selve terstondt
bitter word / gelijck als de fonteyne ver-
dorven zijnde / de wateren gheen goede I
smaeck konnen hebben. Daer beneffens
daer en is gheen ware wellust / dan die
van een gesonde ziele ghesmaeckt wort /
want den toornighen is niet aenghena-
mer dan de wrake: Maer de gheneug-
te wort in droefheyt verandert / so haest
als de sieckte het gemoed verlaten heeft.
Spu. Ick en heb daer niet teghen. Hed.
Ten laetsten worden de wellusten ghe-
nomen van de valsche goederen / waer K
uyt dan oock volgt / dat sy enckel bedrie-
gherijen zijn. Voorders wat soud ghy
seggen / indien ghy een mensch door too-
verkonste begochelt zijnde / saeght eten /
drincken / springen / in de handen klap-
pen / daer ghene dier dinghen by of om-
trent hen is / die hy bescheydentlijck
meent

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A meent te sien. Spu. Seecker ick soud segghen dat hy dol en ellendich was. Hed. Ick ben som-wijlen by dierghelijcke schouw-spelen teghenwoordigh gheweest. Daer was een Priester/ die in de toover-konst wel ervaren was. Spu. Dese en had hy upt de Heylighe Schriften met gheleerdt. Hed. Dese was van eenige Hof-Joffrouwen meenighmael aengesproken/ dat hyse te gast
B soud nooden/ hem verwijtende zijn karighepdt ende spaersaemheydt/ hy noodse. Sy komen hem nuchteren by/ op dat sy te hertiger souden banckten. Sy gaen aensitten/ daer en waren gheen lecker-nijen soo het scheen ghebreeck. Sy vulden haer selven op. De maeltijd ge-endight zijnde/ bedanckense haren waert/ en een peder gaet naer huys toe. On-
C derweghen begint haer de maegh gheweldigh te jeucken. Het docht haer een vreemde en seltsame saecke te zijn/ datse versch komende van sulck een heerlijck bancket noch hongerigh en dorstig waren. Eyndelijck braken de baken upt/ ende daer wert over al seer met de Joffrouwen ghelacht. Spu. Sy kreghen haren rechten loon: 't waer beter en eerlijcker voor haer geweest binnens huys met erten of linsen den honger te ver-
D drijven dan met ydele spoockerijen/ lecherlijcken quansups om haelt te worden. Hed. Maer dit is/ mijns bedunckens/ noch veel belachlijcker/ dat het meerdeel der menschen/ voor de waerachtighe goederen/ d' ydele schaduwen alleenlijck omhelst/ ende in dese bedrieghenijen zijn vermaken neemt/ dewelcke niet op 't lachen upt en komen/ maer welcker eynd is d'eewighe ellendig-
E hept. Spu. Hoe dat ick het nader insie/ hoe my u gevoelē min ongerijmt schijnt te wesen. Hed. Wel aen laet ons toegheven/ datmen ondertusschen de naem van wellusten gheve/ die waerlijck soodanige niet en zijn. Soud ghy wijn mede soet heeten/ by den welcken veel meer Aloe dan honigh gemengt waer? Spu. Neen ick doch/ al warender maer vier F
ooncen aloe onder ghemengt. Hed. Of soud ghy wel begheeren schurft en rappigh te zijn/ om datter eenighe wellust int krauwen gheleghen is? Spu. Dan moest ick wel geck zijn. Hed. Maeckt derhalven eens rekeninghe by u selven/ hoe veel bitterheden daer gemenght zijn met die wellusten/ die t' onrecht also genoemt worden/ dewelcke voort-komen van d'onkuysschе liefde/ onbehoorlijcke G
wellust van brasserij en dronckenschap. Ick gae nu voorby 't geen 't voornaemste van allen is/ de knaginghen des gewissens/ de vyandschap met God/ de verwachtinghe vande eewige straffe: eylieve wat soorte van wellusten isser doch/ dewelcke niet met een grootē sleep van allerley quadē verselschapt is. Sp. Welcke quaden? Hed. Laet ons wederom voorby gaen de gierighepdt/ eer- H
sucht/ toorn/ hooghmoed/ nijdighepdt/ die welcke by haer selven jammerlijcke quaden zijn/ om by te brenghen die ghene/ de welcke voornaemlijck met den naem van gheneught verschoont worden. Als wanneer nae't gulsich wijnswelghen de koortse volght/ pijn in't hooft/ buyc-pijne/ bothept int verstant/ schand-vleck/ ghebreck of letsel aen de
Memorie/ braken en slappighepdt der I
maghe/ bevinghe des lichaems: soud Epicurus selve wel soodanighe eene wellust begheeren? Spu. Ick meen neen. Hed. Wanneer de jongelingen de nieuwe Lazerije/ dewelcke sommighe/ de naem versoetende/ de Napelsche koorts Françoysen of Spaensche-pocken noemē/ door't hoereren/ gheljck 't ghemeenlijck ghebeurt/ overwinnen door dewelcke sy so menichmael al levende moeten ster- K
ven/ en alle tijd een levende romp met haer omdraghen/ schijnen die u niet wel deghelijck op zijn Epicurus te leven? Sp. Ja onder der Chyrurgijnen cure. Hed. Neemt nu datter even-gheljckhept zy tusschen de gheneughte ende droefhepd/ soud ghy wel begheeren so langhe met

tant-pijn

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A tant-pijn gequelt te worden/ als de lust van dzincken of hoereren geduert heeft? Spu. Waerlijck ick soudse liever beyde ontbeeren / want de wellust met pijn te koopen/is gheen winst maer boete. Hier soud die ongevoeligheydt der Stoicijênen beter te pas komen. Hed. Maer nu de kittelinghe van die onghecoozlof de wellust / behalven datse minder is dan de quellinghe diese met haer sleept / soo
B duurt de selve oock eenen kozten tijdt. Maer de lazerije blijft den mensch al zijn leven by / en bedwingt hem menigmael te sterven/ eer hy aen 't sterven kan gheraken. Spu. Soodanighe leer-jongheren soude Epicurus niet kennen. He. De met-gesellinne van de gulsighepdt is ghemeenlijck de armoede/ de welcke een ellendighe ende swaere last is: van de onmatige geylheydt/de gicht/ het beven
C der senuwen/ oogheleckinge/ dupster gesicht ende lazerije/maer dese dingen niet alleen. Is dat gheen treflijcke koopmanschap: een valsche/ geen opzechte / daer benessens een kozte vzeughde / met soo veel swaerder en langhduriger quaden te verwisselen? Sp. Later al gheen quellinge toe komen/ dat duncht my een al te dwasen koopman te zijn/ die sijn peerlen aen glas soude willen verrup-
D len. Hed. Ghy wilt segghen / die de waere goederen der ziele om de valsche wellusten des Lichaems soude verliesen. Spu. Ghy verstaet mijn meeninghe. Hed. Laet ons nu wederkeeren tot de nauwer overreeckeninghe. Noch de koozte of armoeden verfellen altijdt de gulsighept niet / noch de nieuwe lazarije of gicht altijdt het onmatelijck gebzupe van Venus-lustē/ maer de
E knaginge des gemoets/ boven de welcke niet ellendigers is/ gelijck wy flus te samen eens waren/ is een gestadige gesellinne vande ongecozlofde wellust. Sp. Ja sy loopt somtijdts voor haer henen / eñ in 't midden vande wellust selve pzickelese het ghemoed. Daer worden nochtans eenighe ghevonden / die ghy soud
F segghen t'eenemael van dit gevoelen berooft te zijn. Hed. Des te ongheluckigher zijnse. Want wie soud niet liever pijne ghevoelen/ dan een doot en onghevoelijck lichaem hebben? maer hoe wel den sommigen de onmatighepdt der begeerlijckheden als een dzonckenschap / of de ghewoonte van sonden/als een eelte/ 't gevoelen des quaets/in haer jeugt wegh-neemt/nochtans als sy tot de ouderdom gheraeckt zijn / behalven de on-
G talliicke onghemacken / van welcke de misdadē van haer vozige leven een schat hebben wegh gelepdt / verschzickt haer de doot die gheen mensch kan ontvlieden van nabp / soo pijnight haer de conscientie dan soo veel te swaerder / hoese haer gantsche leven dooz onghevoeliicker is gheweest: want dan ontwaeckt die conscientie osse wil of niet. Nu de
H ouderdom dewijl sy by haer selve verdzietlijck valt / als de ghene die vele onghemacken der nature onderhavigh is/ hoe veel ellendigher ende oock schandelijcker isset dan / soo wanneer een wzoeghend ghemoedt haer dzuckt ende benaut? de maeltijden / bzasserijen / vypagien/dansschinghen/ghesanghen/ die hem in sijn jonckhept schenen vermaechlijck te zijn/schijnen hem nu/ out ghewozden
I zijnde / bitter en onlieflijck / en d'ouderdom heeft niet daer mede sy haer selven mach troosten / als de overdenckinghe van een onschuldigh leven / mit sgaders de hope van een beter leven. Dit zijn de twee krucken op welcke de ouderdom steunt. Indien ghy dese wegh neemt / en hem daer voor met een dubbeld pack beswaert/namelijck met het herdencken van een godloos leven/ende wan-hoope vande toekomende gheluckselighepdt / K eplieve wat konder doch jammerlijcker en ellendigher dier ghevonden worden? Spu. Dooz waer ick en sie 't niet/al waert dat pemandt des peerds ouderdom daer teghen wilde stellen Hed. Dan komt de naberaedt/ghemeenlijck te laet/ dan bevintmen de waerhept van de spzeucken/

daer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

daer de vreughden enden, beginnen d'el-
A lenden, Prov.14. ende daer gaet gheen
gheneught boven des herten vreught/
Syrach 30. en een vrolijck hert maeckt
het leven lustigh/ Prov.17. daer en tegen
een bedroefde moet verdorret de gebeen-
ten: Pro.15. Item/alle de dagen des ar-
men zijn boos/ dat is / verdrietigh ende
ellendigh / maer een gherust ghemoet is
als een stadigh bancquet. Spu. Soo
doense dan wijslijck die by tijts hare sa-
B ken schicken / en teer-ghelt op doen te-
ghen den toekomenden ouderdom. Hed.
De heylige Schrifture en gaet so leegh
by der aerden niet/ dat sy des menschen
gheluck soude afmeten met de toevalli-
ghe goederen. Dese is eerst recht arm/
die van alle deughden bloot is / wiens
ziele te ghelijck met den lichaem de helle
toebehoort. Spu. Dat is wel eene on-
versoenlycke schult-eyscher. Hed. Die
C is waerlijck rijck die God tot een vrient
heeft: wat soud hy doch vreesen die sulck
een beschermer heeft. De menschen ?
aller menschen ghewelt tegen God/ ver-
magh minder dan een Mugghe teghen
een Oliphant: de doot ? die is den God-
vruchtigen een deurgangh tot de eeuwi-
ghe gheluck saligheyd: de helle ? een god-
vruchtigh mensche spreect met vertrou-
wen tot God / al wandelde ick in't mid-
D den vande schaduwe des doodts / ick en
sal gheen quaedt vreesen/ om dat ghy by
my zijt. Psalm 23. Waerom soude hy de
duyvelen vreesen / die in't herte draeght
den genen voor welcken de duyvelen be-
ven? want de ziele eens Godvruchtigen
eē Tempel Gods is/getuygt de Schrif-
ture/die alleen onweder-spreecklijck is/
aen vele plaetsen. Spu. Waerlijck ick en
E sie niet waer mede dese uwe redenen sou-
den konnen wederleght worden/hoewel
datse seer veel schijnen te verschillen van
't ghemeen ghevoelen. Hed. Waerom
dat? Spu. Want nae uwe rekeninge/
soud d'een yeder Franciscaner Monick
geneughlijcker leven leyden/dan een an-
der/die van rijckdommen/ eere/ en kort-
lijck allerhande wellusten overvloeyde. F
Hed. Voeght daer by den Coninghlijc-
ken Scepter/soo 't u ghelieft / de Pause-
lijcke Kroone/ ende maeckt die uyt drie-
voudig hondert-voudigh/ wanneer ghy
maer een gherust ghemoed daer van af-
treckt/ ick sal vrymoedelijck seggen/ dat
dese barvoeter / met een quastigh touw
omgort/ armlijck en slechtlijck gekleed/
door vasten/ waeckingen ende arbeyden
uyt-gheteerde Franciscaner/die niet een G
duyt inde werelt heeft / soo hy slechs een
goede conscientie heeft / veel lustigher
leeft / dan of ghy in een mensch ses hon-
dert Sardanapalos of Wellustighe te sa-
men smeltende Spu. Hoe komt het dan
by datmen de armen ghemeenlijck droe-
viger siet als wel de rijcke? Hed. Om
dat sy meestendeel dubbelt arm zijn. An-
dersins de sieckte/ behoeftigheydt / wa-
kinghe / arbeyden en naecktheydt / ont- H
cieren wel de gestaltenisse des lichaems/
nochtans niet in desen alleen/maer oock
in de doodt selve vertoont sich de vrolijc-
heyt des herten. Want de ziele hoewelse
ghebonden is aen 't sterflijck lichaem/
nochtans om datse van een krachtigher
nature is/soo verandertse of herscheptse
't lichaem selve/by maniere van spreken
in haer selven / voornaemlijck / soo daer
tot de gheweldighe beweginghe der na- I
ture noch toekomt de kracht des geests.
Hierom ist dat wy dickmael de waere
Godvruchtighe sien sterven met groo-
ter vreughden/ als andere die hare gast-
malen houden. Spu, Daer over ben ick
voorwaer menighmael verwondert ge-
weest. Hed. Men derf hem derhalven
niet verwonderen / dat daer een onver-
winlijcke vreughde is / waer Godt/ de
Fonteyne van alle blijdschap teghen- K
woordigh is. Maer wat wonder ist /
dat de ziele van een Godvruchtigh men-
sche ghestadigh vreughde bedrijft in 't
sterflijck lichaem/ daer de selve soo sy in
'tbinnenste van den af-grond versonc-
ken lage/ gheen letsel aen haer saligheyd
soude lijdē. Alwaer een suyver herte is/

S daer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A daer is God waer God is/daer is 't Paradijs / daer is de Hemel / daer is de geluckſalighepdt/waer de geluckſalighepdt is/ daer is ware vreughde ende oprechte blijdſchap. Spu. Sy ſouden nochtans gheneughlijcker leven indien ſy van eenighe onghemacken bevrijdt waren/ en daerentegen die vermaechlijckheden beſaten/ dewelcke ſy of verſuymen / of niet en bekomen. Hed. Wat voor on-ghe-
B macken verſtaet ghy / de ghene die door een ghemeene Wet der menſchlijckheydt verſellen/als honger/ dorſt/ſieckte/ vermoeythepdt/ouderdom/doot/blicxemen/ aerdtbevinghen/hooghe vloeden/ oorlogen? Spu. Die al mede. Hed. Maer wy handelen onder-tuſſchē van de ſterflijcke / niet vande onſterflijcke. En niet te min in deſe quadē / oock is de ſtaet der Godvruchtighen verdraeghlijcker / als
C der gener die de wellusten des lichaems door rechte ende kromme weghen najaghen. Spu. Hoe dat?

Hed. Voor eerſt om dat ſy hare ghemoederen tot matighepdt en lijdtſaemhepdt meer gheoeffent hebben / ſoo draghenſe verduldiger dan andere/ die dingen die onvermijdlijck zijn. Ten anderen om dat ſy verſtaen / dat deſe dinghen al te ſamen haer van Godt toege-
D ſonden worden / of tot ſuyveringhe van hare miſdaden: of tot oeffeninghe van deughdē / nemenſe deſelve niet alleen geduldelijck/maer oock blijdelijck aen/als ghehoorſame kinderen van de hand hares goedertieren Vaders/ oock bedanckenſe hem of voor de ghenadighe kaſtijdinghe / of voor het onwaerdeerlijck gewin. Spu. Maer vele zijnder die haer ſelfs lijfs-ongemack over den hals ha-
E len. He. Noch meer zijnder die de raet ende hulpe der Medicijn-meeſters ghebruycken/ tot onderhoudinge of wederkrijginge van 's lijfs geſonthept: Voorders hem ſelven de onghemacken / dat is gebreck/ ſieckte/vervolginge/ ſchande op den hals te laden/ ten ſy de Chriſtlijcke lief de ons daer toe aendrijft / is ghеen God-vruchtighepd maer dwaeſ- F
hept. Maer ſoo menighmael als de ſelve pemandt overkomen / om Chriſti en der gerechtighepds wille/ wie ſoude ſodanighen derren ellendigh heeten / daer de Heere ſelve haer ſaligh noemt / ende derhalven beveelt blijde te zijn? Spu. Onder-tuſſchen nochtans hebben deſe dingen een pijnlijck ghevoelen. Hed. Tis wel ſoo/ maer het welcke lichtlijck verſwelgt aen d'eene zijde de vreeſe van G
de helſche ſtraf/aē d'ander zijde de hoop van d' eeuwighe ſalighepdt: Lieve by aldien ghy verſeeckert waert/ nimmermeer met eenighe ſieckte of lijfs-ongemack u gantſche leven door te ſullen verſocht zijn/wanneer ghy eenmael met de punt van een naelde u ſlechs door het vel liet ſteken/ ſoudt ghy niet ghewilligh en gaern ſoo een kleyne pijne gedoogen?
Spu. Ja/ indien ick ſeker wiſt / dat ick H
nopt in mijn leven met cant-pijn ſoud ghequelt zijn / ick ſoud wel moghen lijden dat de naelde vry wat dieper inghedrucht / jae ſelfs beyde mijn ooren met een elſen door-boort wierden. He. Tis nu alſoo / dat alle verdruckinge die ons in dit levē toevalt/ten aenſien van d'eeuwige pijnē / lichter en korter is/dan een haeſt voor-by-gaende naelden-wond / ten aenſien van des menſchen leven/ het I
zy ſo lang als het immers magh: want daer is gheen gelijckmatighept tuſſchen het eyndelijcke ende het oneyndelijcke. Spu. Ghy ſeght de waerheydt. Hed. Nu indien u pemand konde doen gelooven/ dat ghy al u leef dagen van alle onghemack ſoud bevrijt zijn/wanneer ghy maer eenmael u handt door de vlamme liet gaen / het welcke Pythagoras niet en K
wilde toelaten / ſoud ghy dat niet gaern doen? Spu. Ja ick wel hondertmael / als ſlechs de beloover my niet te leur en ſtelde. Hed. God en kan niet lieghen. Maer dat ghevoelen der vlamme duurt langher vergeleken zijnde met het gantſche leven des menſchen / als zijn gantſche leven / vergheleecken zijnde met de

Hemel-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Hemelsche saligheydt / alwaert dat pe-
mandt dzie Nestors ouderdommen over-
leefde. Ghemerckt die beweginghe des
hands / hoe kozt dat sp oock is / eenigh
deelken is van dit leven / maer het gant-
sche leven des menschen is gheen deel
van de eenwigheyd. Spu. Ick en weet
daer niet tegen te seggen. Hed. Der-
halven de ghene die met gheheelder her-
ten en seecker hoope daer toe loopen / de-
B wijl het overlyden so kozt is / waent ghy
dat die met de moepelijckheden deses le-
vens gequelt wozden? Sp. Ick en ge-
loove het niet / alsser maer een seker ver-
trouwen / ende vaste hope by is van ver-
krygen. Hed. Ick kome nu tot de ver-
maeckelijckheden die ghy my teghen-
wierpt. Sp onthouden haer van dan-
sen / van bzasserijen / van schouw-spelen /
C namelijck / dese dingen verachten sp al-
so / dat se veel gheneughlycker genieten /
en geen minder vermaeck hebben / maer
op een ander wyse / de ooge en heeft het
niet ghesien / de ooze en heeft het niet ge-
hoozt / 1. Cor. 2. 9. ende t'is in eens men-
schen herte niet ghekomen Esa. 64. wat
vzeughde dat God berept heeft den ghe-
nen die hem lief hebben. De hepligh
Apostel Paulus heeft wel geweten / hoe-
D danigh de ghesanghen / de repen / dansen
ende bzasserijen der Godvzuchtiger zie-
len waren / selfs in dit leven. Sp. Maer
daer zyn eenighe wellusten die gheooz-
loft zyn / die sp nochtans haer selven niet
verooz loven. Hed. Een onmatelijck
gebzuyck vande geooz loofde wellusten /
is oock niet gheooz loft / so ghy de se upt-
sondert / so overtreffense in alle de ande-
re die een streng leven schynen te leyden:
E Wat kander heerlycker schou-spel zyn /
dan de beschouwinghe van dese werelt /
hier upt rapen de Godt ghelieste men-
schen veel meer wellust als alle andere:
want dese dewyl sp met nieus gierighe
ooghen aenschouwen dit wonderlijck
werck / zyn on-gherust van gheest / om
dat sp de oozsaecken van vele dinghen
niet konnen begrypen. In sommighe
dinghen oock zynse als Momisten mur- F
murerende tegen den werck-man / ende
menighmael noemen sp de nature een
stief-moeder / in plaetse van moeder:
welcke lasteringe wel (soo veel de wooz-
den belanght) op de nature wozdt upt-
ghesmeten / maer inder daedt raeckt se
God die de nature ghesticht heeft / soo
verre daer anders eenighe nature is.
Maer een Godvzuchtigh mensch siet de
wercken synes Heeren ende Baders / G
met geestlycke eñ eenvoudige oogē aen /
met groote herten lust / over elck dingh
bysonder verwonderende niet berispen-
de / maer hem vooz alles dancke / als hy
overleght / dat alle dese dinghen om des
Menschen wille gheschapen zyn. Vooz-
ders in elck dingh bysonder aenbidt hy
de almachtighept / wyshepdt / ende goet-
heyt des Scheppers / waer van hy de
voetstappen siet in de gheschapene din- H
ghen. Neemt nu datter erghens sooda-
nigh een Paleys ghevonden werde / als
Apuleius dat van Psyche beschryft / of
verbeeldt u soo ghy kondt een dat noch
heerlycker en schoonder is / stelt daer
twee kyckers in / eenen die vzeemd is /
ende alleen om te besien gekomen is / een
ander die de dienaer of soon is van de
ghene die dat hups heeft laten bouwen /
wie van bepdē sal meer vermaecks daer I
van halen / dien vzeemdeling / den welc-
ken dat hups gansch niet aengaet / of
de Sone die zyns alderliefsten Baders
wyshepdt rychdommen ende heerlyck-
heyt in dat gebouw met grooter vzug-
den aenschouwt / insonderheydt wan-
neer hy gedenct / dat dit gantsche werck
om synent wille gemaeckt is? Spu. 'Ten
is niet van noode datmen op dese vzage
antwoozde / maer 't meesten-deel der K
Godloosen / weten wel dat de Hemel eñ
al wat onder de Hemel besloten wozdt /
om des menschen wille gheschapen is.
Hed. Sp weten 't meestendeel alle / maer
alle en gedencken se daer niet aen / eñ so sp
daer al aen gedencken / 'tis nochtans al-
so / dat dese de meeste geneughte daer in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ſiet / de welcke den werck-man alder-
meeſt bemint / ghelijckerwijs als die
met grooter vermaeck den Hemel aen-
ſchouwt / die nae een hemelſch leven
tracht. Spu. O ſeggen komt de waer-
heydt ſeer na by. Hed. Nu de aenghe-
naemheydt der Maeltijden beſtaet niet
in de leckerheydt der ſpijſen / of der
koer-ſauſſen / maer inde goede ghelte-
nis des lichaems / en den honghers-
B luſt. En meent dan niet dat eenighe
Lucullus geneughlijcker maeltijdt houd /
met Perdrijſen / Faſanten / Toxtel-
duyven / Haſen / Scanetjes / Wellers
of Lamprayen / als een God-vreesend
man met ghemeen brood / ſalaet of moes-
kruyd / met een dronck waters of dun
bier / of wijn die wel ghewatert is / om
dat hy deſe dinghen ontfanght als ghe-
richten hem van den goedertieren va-
C der ghegheven / alles heylight het voor-
gaende ghebedt / de bygaende heylighe
leſſe / dewelcke het ghemoedt meer ver-
maeckt / als de ſpijſe het lichaem / en de
naevolghende danckſeggighe. Eyndt-
lijck hy ſtaet op van de tafel niet ſat /
maer vrolijck / niet over-laden maer ver-
maeckt / vermaeckt ſegh ick / te ghelijck
aen ziele ende aen lichaem / waent ghy
dat eenighe vinder van die ghemeene
D leckernijen een gheneughlijcker Tafel
houd? Spu. Maer int by-ſlapen is
de meeſte vreughde gheleghen / indien
wy Ariſtoteles willen ghelooven. Hed.
In deſen deele overtreft ook een God-
vreesend menſch / niet wepnigher als
inde Maeltijden. Want hoe de liefde
tot de vrouwe krachtigher is / hoe dat
die houwelijckſe vergaederinghe ghe-
neughlijcker is. Nu ghene lieven haer
E vrouwen yperigher / dan dieſe ſoo lie-
ven als Chriſtus zijn ghemeente ghe-
liefft heeft / want die haer alleen om der
wellusten wille beminnen / deſe en be-
minnen haer niet / voeght daer by hoe
dat de vergaderinghe met de Vrouwe
ſeldener gheſchiedt / hoe datſe aenghe-
namer is / welcke ſake ſelfs dien God-
looſen Poët niet verborghen is geweeſt / F
daer hy ſchrijft / dat het ſeldener ghe-
bruyck de wel-luſten aenghenaemer
maeckt. Hoe wel het minſte deel der
wellusten in't by-ſlapen gheleghen is /
veel grooter iſſe in den ghetaedighen
ommegangh / dewelcke tuſſchen gheen
perſoonen ſoo vermaeckelijck is / als tuſ-
ſchen die gheene die met een Chriſtelijcke
liefde malkanderen oprechtelyck bemin-
nen / ende ghelijckelyck onderlingh be- G
minnen. In andere ver-ouwt de liefde
ghemeenlijck met de verou-derde wel-
luſt. De Chriſtelijcke Liefde bloeyt des
te meer als het vermaeck des vleeſchs
meerder af neemt. Heb ick u noch niet
wijs-ghemaeckt / datter gheene zijn die
gheneughlijcker leven / als die Godt-
vruchtlijck leven? Spu Ick wilde wel
dat het alle menſchen ghelijcker-maten
ware wijſ-ghemaeckt. Hed Zijn H
dat Epicureen die gheneughlijck leven /
ſoo zijnder gheen ſoo oprechte Epicureen
dan die heylighlijck ende God-vruchtlijck leven. En ſo wy op de namen wil-
len acht nemen / niemand verdient beter
den naem van Epicurus, dan dien eer-
waerdighen Prince vande Chriſtelijcke
Philoſophie. Want by den Griecken
beteken Epicurus ſo veel als helper. Als
de Wet der naturen door de ſonden by I
na was uytgewiſcht / als de Wet Moſis
de begheerlijckheden meer verwechte
als wegh nam / als de tyran Sathan
heylighlijck inde werelt regneerde / ſoo
heeft hy alleen het verdorvē menſchlijck
geſlacht wederom op de been geholpen.
Derhalven bedriegen haer ſelven groo-
telijckx ſommighe ratelaers / dewelcke
voorgheven dat Chriſtus van naturen
ſwaer-gheeſtigh en fantaſtijck ſy ghe- K
weeſt / ende ons tot een onlieflijck leven
ghenoodight heeft: jae deſe alleen heeft
aenghewеſen een leven dat vol van ghe-
neughte eñ ware welluſten is / als daer
ſeeckx de ſteen van Tantalus wordt upt-
gemonſtert. Spu. Wat is dat voor een
gheheymnis? Hed. 't Verhael daer van
ſal u

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A sal u doen lachen/ maer dese klucht heeft een ernstich bedietsel. Sp. Ick wacht dan van u een ernst-achtighe klucht. He. De gene die wel eer gearbeyd hebben om de Philosophische leeringhe onder de bewimpelingē van fabulen te verberghen/vertellen/dat een sekere Tantalus tot der Goden Tafel was toeghelaten/die sy seggen boven alle andere hoostlijck te zijn. Alsmen den gast soude verB lof gheven/Jupiter achtende dat het zijne groothept betaemde/ den selven niet onbeschoncken te laten gaen/ ghehenght/ dat hy begeeren soude al wat hy wilde/ met toeseggunge van alle dat hy begeerde te sullen ontfangen. Maer de dwase Tantalus, als de welcke de gheluchsaligheydt des menschen met zijn buyck en keels-vermaeck af-mat/begheerde/dat hem vergunt werde/zijn gantsche leven C door/ aen sulcken tafel te sitten. Iupiter geeft ghehoor. Zijn begeerte gheschiet. Tantalus sit aen een Tafel/ die met alle soorten van leckernijen was toeberepdt/ der Goden dranck stond voor hem/ daer en ontbraken geen Roosen/ geen lieflijcke reucken/ hoedanige der Goden neusen honden verheughen. Aen zijn zijde staet de schencker Ganymedes, of pemant anders Ganymedes ghelijck. Rontom D hem de sangh-goddinnen lieflijck singhende/ de kluchtige Silenus huppelt en springht. Boot semaeckers zijnder by menighte. Met te hoopen/ al wat der menschen sinnen kan vermaken/is daer ontrent. Onder dit alles sit hy droevigh/ suchtende ende swaermoedigh/hem niet vervrolijckende door 't gelach/noch oock toe-tastenden van't gheene voor ghestelt was. Spu. Wat isser inde wegh? E Hed. Om dat boven zijn hooft/ daer hy sit/een groote steen hangt aen een haerken/ dewelcke schijnt terstont te sullen vallen. Spu. Ick soud my van die tafel wegh maken. Hed. Maer die begeerte is hem in noot-dwang verandert/want Iupiter en is soo verschrickelijck niet als onse God/die de schadelijcke begeerten der menschē/ haer niet en laet tot schade ge- F dijen/ wanneer sy slechts beronw daer van hebben Hoewel oock anderssins/ deselve steen belet dat hem Tantalus niet van daer en maeckt/ die hem verbiedt te eten. Want hy sorght/ wanneer hy hem beroert/dat hy dadelijck door des steens val moghte verplettert worden. Spu. Dat is een lacheliicke klucht. Hed. Maer hoort nu/ waer over het u niet sal G lusten te lachen. De gemeene man soeckt een gheneughlijck leven in dinghen die van buyten aen-komen/ het welck een gherust gemoedt alleen vermagh te geven. Want den genen die een quade Gewisse hebben/ hanght een veel swaerder steen over 't hooft/als die van Tantalus, jae dese hangt haer niet alleenlijck over 't hooft, maer dringht en druckt de ziele/ oock wort het ghemoed met gheen ydele vreese ghepijnight/ maer verwacht alle H uyren dat sy inde helle gesmeten worde. Lieve wat isser soo soet en lieflijck in de menschlijcke saecken/ dat de ziele met sulck een steen gheperst zijnde/ inder waerheydt soude moghen verheughen? Spu. Gheen dingh voorwaer/ten waer of de satheyt of de ongeloovigheyt. Hed. Indien de jonghe luyden dese dinghen overdochten de welcke door de wellusten/ als door den beker van Circe ver- I dwaest zijnde/ de ghehonighde fenynen voor ware gheneughten omhelsen/ met welck een pver soudense haer wachten/ van niet door onbedachtsaemheyt te bedrijven/ dat haer al haer leef-daghen moght aenhanghen en 't herte knagen? Wat soudense niet doen om dit teer-gelt tegen den toekomende ouderdom wegh te legghen/ namelijck een welgheruste hert ende een onbevleckt gerucht. Wat K isser nu ellendigher dingh als die ouderdom is/ dewelcke als sy achter haren rugghesiet/met groot verschricken aenschout/ hoe schoon de dingen zijn die sy heeft versuymt/ en hoe leelijck en schandelijck die gene zijn die sy heeft omhelst/ aenghestaghen: Wederom als sy voor

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A haer henen siet / sietse den uptersten dagh ghenaken ende daer-naer terstont de eeuwighe helsche qualen. Spu. Hoe gheluckigh zijnse te achten/die hare eerste jaren onbesmet hebbē doorgebracht/ ende in de oeffeninghe der Godsalicheyt altijdt voort-gaende tot de uptersten schepd-pale des ouderdoms gheraeckt zijn. Hed. De naeste plaetse komt den
B sulcken toe / die van de jeughdelijcke wulpsheyt haer tijdelijck hebbē bekeert. Spu. Maer wat raedt gheest ghy dien ellendigen ouden Man? He. Niemand en moet vertwijffelen / terwijl hy hier leeft/ ick soud hem raden dat hy zijn toevlucht naeme tot de goedertierenheydt Godts. Spu. Maer hoe dat zijn leven langher is gheweest / hoe dat den hoop
C der schelm-stucken meer heeft toegenomen/dewelcke nu de zanden overtreft die aen de zee-strand liggen. He Maer de barmhertigheden des Heeren gaen die zanden verre te boven. Het zand/hoewel het voor den menschе ontelbaer is / is nochtans met een seecker getal bepaelt/ maer de goedertierenheydt des Heeren D heeft noch mate noch eynde. Sp. Maer daer is gheen tijdt voor den gheenen die haest moet sterven. Hed. Hoe de tijdt korter is/ hoe hy te yveriger sal roepen. By Godt is langh tijdts ghenoegh die vander aerden tot den Hemel kan repelen. Selfs een kort gebedt doordringt den Hemel/ wanneer dat slechts met een gheweldighe beweginghe des gheestes wordt upt-ghesproken. De sondaresse E inden Euangelio wordt ghesept al haer leven leet-wesen betoont te hebben/maer die Moordenaer met hoe wepnigh woorden heeft hy selver in de ure des doodts van Christo dat Paradijs verworven? Indien hy van geheelder herten roept/ Heere ontfermt u mijner na u groote barmhertichеydt / Psalm 51. de F Heere sal dien steen van Tantalus van hem wegh nemen/ hy sal hem laten hooren vreughde en blijschap/ende zijn verslaghen beenderen sullen haer verheughen/over de misdaden die hem verghеven zijn.

Eynde van de veerthiende T'samen-spraeck.

Ars

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De XV. T'ſamen-ſprekinghe.

Ars Notoria,
Of
Memozi-konſt.

Daer in de ydelheydt der ſelve verhaelt, en een korte wegh gheweſen om tot de gheleertheydt en konſten te gheraecken.

Deſiderius, Eraſmius.

Diſiderius.

A HOE gaet het al met de ſtudiē Eraſmi. Eraſ. Slecht ghenoech/ maer ſy ſouden geluckiger voortganck hebbē/ kond ick maer een dingh van u verwerven. De. Ick ben tot uwen beſtē/ kan ick u ſlechts
B erghens in vorderlijck zijn. Segh alleen wat u ſchort. Er. Ick en twyffele niet oft ghy kent alle verborghen wetenſchappen. De. Ick wild wel dat het ſo waer. Er. Daer is een ſeker konſt/ nae dat ick hoor/ waer door de menſch met kleyne moeyten tot de wetenſchap aller vryer konſten ſoud konnen geraken. De. Wat hoor ick? Hebt ghy een boeck daer van gheſien. Er. Ick hebber een ghe-
C ſien/ doch alleen gheſien/ alſoo daer niemand by der hand was/ die my het ſelve mochte leeren verſtaen. De. Wat was d'inhoudt des boecx? Er. Daer waren verſcherhande ghedaenten van dieren/ als van Draken/ Leeuwen/ Luyppaerden ende verſcheyden circulen inghetekent/ inde circulen ſtonden gheſchreven hier D Griecxſche of Latijnſche/ daer Hebreuſche ende andere uytheemſche namen. De. In hoe veel daghen beloofde den tijtel de kenniſſe der wetenſchappen? Er. Binnen veerthien daghen. De. Dat is voorwaer een heerlijcke toeſeggynghe. Maer kent ghy wel yemand/ welcke door die Memori-konſt tot een gheleert Man ghewordē is? Er. Gheensins. De. Niemandt anders oock heeft dat E opt gheſien/ noch ſal het opt ſien/ eer dat men yemand door de Alchymiſterije heeft ſien rijck worden. Er. Ick wild wel dat het eē waerachtige konſt waer. De. Misſchien om dat het u verdriet met ſoo veel ſweets de gheleertheydt te koopen. Er. Dat iſt. De. 't Heeft nochtans God alſo ghelieft. Die ghemeene rijck-dommen/ gout/ peerlen/ ſilver/ paleyſen/ ſomtijdts oock heele Coninghrijcken gheeft hy den loomen ende onwaerdighen/ maer die ware goederen/ de welcke eyghentlijck ons toebehooren/ heeft hy ghewilt dat alleen door arbeyden ſouden verkregen worden: oock en moet ons dien arbeydt niet moeylijck ſchijnen/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A schijnen / waer doormen gheraeckt totter gheniet van een soo uytgheleesen goet dewijle wy sien / hoe pverigh de menschen loopen en draven door schrickelijcke gevaerlijckheden / en grondloose moeyten om tijdelijcke dinghen / ende die by de gheleerthept vergeleken zijnde / gantsch niet om 't lijf en hebben / te verkrijghen / dewelcke nochtans 't wilt dat sy jagen / niet altijdt op-doen. Ja selfs dien arB bepd die de studien aenklevende is / wort met veel soetigheydts vermenght / soo ghy een wepnigh voorder daer in zijt ghekomen / behalven dattet noch in uwe macht is een groot deel vande verdrietelijckheden af te snijden. Er. Op wat manieren? De. Voor-eerst indien ghy met lust en pver tot de studien / daer na indien ghy met verwonderingh over de selve zijt inghenomen. Er. Door wat C middelen sal dat gheschieden. De. Besiet eens hoe vele de wetenschappen hebben rijck ghemaeckt / hoe vele sy tot de hooghste waerdighept ende aensienlijckheydt verheven hebben. Overleght insghelijcx by u selven hoe grooten verschil daer is tusschen een beest en een mensch Er. Ghy seght wel. De. Hier na moet ghy u verstant ghewennen / dat het by hem selven stille sta / ende behaghen neD me / meer in profijtelijcke als in vermakelijcke dinghen: want 't gheen aen hem selven eerlijck is / hoewel daer inden beginne eenige moeptē aen vast zijn / wort nochtans door de ghewoonte soeter: soo sal 't gheschieden / dat ghy de meester min lastigh vallen / en selfs sijn leeringe ter lichter sult aennemen / na de spreucke by Socratus uytghesproocken / die met gulden letteren in den aenvangh uws E boecx behoorde gheschreven te zijn / zijt maer leer-gierig, ghy sult veel leeren. Er. Ick ben ras ghenoegh in 't aennemen / maer 't ontgaet my haest weer. De. So gaet het met u even alleens als met een leck-vat. Er. Daer is wat aen / maer wat raet daer toe? De. Men moet de leck-gaten stoppen dat sy niet doorvloepen. Er. Waermede? De. Niet F met mos of plaester / maer met neerstigheydt. Die de wooyden van buyten leert / sonder de meeninge daer van te verstaē / dese vergeetse lichtelijck wederom. Want de wooyden / ghelijckerwijs als Homerus seght / zijn ghevleughelt ende vliegen haest wegh / ten zy sy door 't wicken der sinnen in 't gewichte gehouden wooyden. Laet dan dit uwe eerste sorgh zijn / dat ghy de sake grondigh verstaet / daer G na de selve dickwils by u selven hervat ende overleght: ende hier moet ghy u verstant / ghelijck ghesept is / toe wennen / om des noot zijnde op een ghedachte blijven staen. Want ist dat pemand het verstant soo seer verwildert is / dat het hem hier toe niet en willaten fatsoeneren / die en is gheensins bequaem tot 't begrijp der wetenschappen. Er. Ick beken ghenoeghsaem de swarighept die H in dit stuck gheleghen is. De. Want die sulck een vliegend verstant heeft / dat hy sich aen geen gedachte kan vast houden / die en neemt de moeite niet om den spreeckenden langh te hooren / of t gheen hy geleert heeft / in sijn memorie te prenten. In 't loot kan men wel pet wat drucken / om dat het aen een plaetse blijft / maer in 't water of quick-silver / ghemerckt se stadigh vloepen / kont ghy geen I af-setsel maken. Is dat ghy 't verstant alsoo tot uwen wille kont krijghen / dewijle ghy ghedurighlijck onder de gheleerde lupden verkeert / in welckers t samen-kominghen daghelicx vele dinghen voor-vallen / die opmerckinge waerdigh zijn / so sult ghy met kleene moeyten seer vele dinghen konnen leeren. Er. Ghy seght de waerhept. De. Want behalven de ghesprecken der maeltijden / behalK ven de dagelijcxse propoosten / hoort ghy ter stont nae de maeltijdt acht treflijcke spreucken / upt de gheloof waerdighste autheuren ghenomen / ende even so vele na den avondt-mael. Rekent nu eens over hoe grooten somme de maenden ende jaren dan wel sullen uytbrenghen.

Er. Een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Er. Een ontallijcke groote ſomme / indien ick het al ſonde onthouden. De. Daer beneffens / dewijl ghy anders ghеen en hoort dan die goed Latijn ſpreken / wat iſſer inden weghe dat ghy niet en ſoudt binnen weynigh maenden de Latijnſche ſprake vaſt hebbē / daer doch de jonghers die niet geſtudeert hebben / in de Franſche of Spaenſche tael in korten ghеſtileert zijn. Er. Ick ſal uwen raedt hier in volghen ende beproeven of dit verſtandt onder 't jock der Conſt-goddinnen ſich wil laten buyghen. De. Ick en ken ghеen ander memori-konſt / dan neerſtighеpt / leer-luſt ende ghedurighеpt. B

De XVI. T'ſamen-ſprekinghe.

Diverſoria,

Of

De Herberghen/

Daer in ſeer gheneuchelijck te ſien is, wat manieren de Duytſchen ende Françoyſen ghebruycken om hare gaſten te onthalen.

Bertulphus, Guilielmus.

Bertulphus.

A Waerom moghen eenige twee of drie daghen te Lyons blijven wachten? Als ick eens op de reys ben / ſo en ruſt ick niet / voor en al eer ick ghekomen ben / daer ick voor ghenomen hadde / wilde weſen. Guil. B Maer ick verwonder my noch meer hoe pemandt met ghewelt van daer kan getrocken worden. Bert. Waerom doch? Guil. Overmits daer de plaets is waer van daen oock de mede-ghеſellen Ulyſſis niet ſouden geraken / daer zijn de Syrenen of Meer-minnen / jae niemant wort in zijn beter gedient / als daer inde Herberge. Bert. Hoe komt dat? Guil. Aen de Tafel ſtaet altijdt een vrouw / die het Gaſtmael vermaect met lieflijcke boerterije en vrolijckheydt / want daer zijn vrolijcke ſchoone vrouwen. Voor-eerſt quam de Moeder van den hupſe / dewelcke ons vriendlijck groetende / bad dat wy vrolijck wilden zijn / ende doch te vreden weſen met 't ghеene de helder en keucken mede-braghte. Hier nae de C dochter / een perſoon met ſonderlijcke ſchoonheydt begaeft / en daer boven ſoo bevalligh van manieren / en ghеneughlijck van ſpraken / dat ſy den ſtuyrzen ende ſuyrſienden Catonem wel verheughen ſoude / noch ſy en praet met ons niet als D

T met

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A met onbekende/ maer of wy over langh bekenden geweest waren. Bert. De beleefthepdt van de Francopſen is my seer wel bekent. Guil. Maer vermits deſe dochter niet altijdt by ons honde blijven (want sy most het hupſ-werck beſorghen / en de andere komende gasten willekom heeten) soo stondt altijdt by de tafel een mepſkien/die in alle boerterije en dzollighepdt bedzeven was/en soo op
B alles gheslepen / datse vooz een gat niet en was te vanghen / deſe onderhiel den klap soo langhe / tot dat de dochter weder quam / want de moeder was heel oudt. Bert. Wel hoe wozder doch opgheſchaft ? want met praetjens en kan men den buyck niet vullē. Guil. Dooz waer seer heerlijck / soo dat ick my verwonderde / hoemen om sulcken klepnen pzijs de gasten kan tracteeren. De
C maeltijd nu ghedaen zijnde / vermaeckense de gasten weder met een lieflijck pzaetjen / op dat hun den tijdt niet te langh valle / so dat ick by my dochte by huys / en niet van huys te weſen. Bert. Wel hoe iſt mette kamer gheſtelt? Guil. Over al zijn eenighe dochters lachende/ weeldigh ſpelende / vzaghende daer en boven of wy gheen buyle kleederen of linnen hadden/ om te waſſchen : en ghewaſſchen zijnde / gaven sy ons die we-
D der. Wat wil ick veel seggen ? wy en hebben daer niet gheſien/dan mepſkiens ende vzouwen / behalven in den stal / hoewel sy dickwils met ghewelt daer in quamen / ende den repſenden omhelſende / betoonden soodanighe liefde / oft haer bzoeders / of bloedt-vzienden gheweest waren. Bert. Die manieren staen mogheliick den Francopſen
E wel/ nochtans ghevalt my beter de wijſe ende aert der Duytſchen / die mannelijcker is. Guil. Ten heeft my nopt moghen ghebeuren Duytſ-land te beſien / daerom bid ick dat ghy 't u niet laet verdzieten / te vertellen op wat wijſe sy haere gasten ontfanghen. Bert. Oft over al sulcken maniere is weet ick niet / maer wat ick gheſien hebbe sal ick F verhalen. In 't aenkomen heet u niemandt willekom / op datſe niet ſouden ſchijnen nae de gasten te verlanghen / want dat achten sy (vooz de Duytſche ernſtachtighepdt) heel verſmadelijck. Als ghy langh ghenoegh sult geroepen hebben / so komt ten laetſten eener dooz een venſter vande stove/ſijn hooft uytſteke / even als de Schilt-pad uyt ſijn ſchelp (want sy blyven daer by na tot S. Jan G inden Somer.) Dien moet ghy dan noch eerſt vzaghen / of men daer wel magh logheren/so hy't hooft niet ſchud/ so meent hy ja : vzagende voozts na den stal / wijſt hy die metter handt : daer mooght ghy dan u peert na u wijſe voederen / gheen knecht ſlater een handt aen. So 't nu een vermaerde herbergh is/ſoo wijſt de stal-knecht u den stal/ en de plaets vooz 't Peert / doch gantſch H niet bequaem / want de beſte plaetſe wozdt inſonderhept vooz de toekomende Edel-luyden bewaert : ende soo ghy daer pets tegen pzeutelt / terſtont moet ghy hoozen / Wans dich nit ghefält, ſuch ein ander herbergh. 't Hoy krijght men qualijck / of seer ſpaerſaem / en verhopent by na soo dier als den haver. Als ghy nu u paert beſozght hebt van alles/ soo gaet ghy t'eenemael beſlijckt / be- I ſlopt / gheleerſt / gheſpoozt / met ſack en pack / in de stove / dan die is vooz allen ghemeen. Guil. By den Franſopſen wijſtmen u een kamer / waer in ghy u verkleedt/veeght/warmt/oſruſt/ soo 't u ghelieft. Bert. Ten is hier de manier niet: in de stove treckt ghy u leerſen uyt / trecht ſchoenen aen / ende (soo ghy wilt) oock een ſchoon hembd / de natte kleederen hanghtmen om de kac- K chel/ daer moet ghy ſelve toeſien dat sy dzooghen : daer is oock water / soo ghy u handen wilt waſſchen / maer ghemeenlijck soo klaer / dat ghy wel ander mooght ſoecken/ om't voozgaende af te ſpoelen.

Guil. Ick pzijs de mannen / die soo verweent

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A verweent en teer niet verwÿft zÿn. Bert. So ghy 's na middaeghs te vieren aenkomt/ so en sult ghy nochtans niet vooz neghenen eten/ ja altemet niet vooz thienen. Guil. Waerom dat? Bert. Sy berepden niet / vooz dat sy al de gasten sien/op dat het met een moepte doozgae. Guil. Sy soecken de minste moepte ende hosten. Bert. 't Is so: aldus komender dickwils in de selve stove 80 of 90 voet-
B gangers/ende daer en boven noch rupters/koop-lieden/schippers/voerluydē/ boeren / kinderen / vzouwen / krancken ende ghesonden. Guil. Dat moet vooz waer wel een Gast-huys of een Bapert wesen. Bert. Daer komt d' eene 't hooft / d'ander wzÿft het sweet af/ d'ander maeckt zÿn schoenen schoon / d'ander de leersen/d'ander ruspt het looc
C ten heel gat upt: wat sal ick veel seggen? daer is gheen minder verwerringe van spzaeck ende personen/ als eertÿdts in de timmeringh van den toozen van Babel: of sien sy een vzeemdelingh treflÿck in kleedinghe / die een man van aensien schÿnt te wesen / daer zÿn alle oogen op ghekeert/ hem besiende/ offer een nieuw monster upt Africa ghekomen was / jae alse nu al gheseten zÿn/hebben sy 't hooft altÿdt over den schouder/ hem beschou-
D wende / soo dat sy selve den mont schier open vergheten. Guil. Te Komen / te Parÿs / of te Venetien daer is 't volck soo nieu-plichtigh niet. Bert. 't Is schande so ghy ondertusschen pet epscht. Alst nu laet inden avont is / ende gheen hope datter meer gasten komen sullen / so komt de oude Hauß-knecht met zÿnen grÿsen baert / ende gheschoozen kop / stuurs van wesen en opsicht / slozdigh
E ghekleet. Guil. Sulcke schenckers behoozde de Roomsche Cardinalen te hebben. Bert. Die slaet zÿn oogen rontom en telt alsoo stilswÿghende / hoe veel gasten in de stove zÿn: hoe daer meer zÿn/ des te heeter stoockt men de stove (of schoon de Sonne dooz zÿn hitte verdzietigh zy) dan dit heet by haer wel ghetracteert / alst sweet by de kaken neer- F
loopt. So yemand de hitte niet verdzaghen kan / en om niet te swÿmen / een splete van een veynster opent / terstondt hoozt hy horst du, thu zu, antwoozdt ghy dan weder/ick en kan't niet verdzagen/ soo sept hy such dich ein ander herbergh. Guil. My dunckt niet datter pet ghevaerlÿcker is/als so veel dampige vuyle locht in te stockē/ te meer 't lichaem dooz
't sweten open zÿnde / men hier sal eten/ G
en dan noch langh verblÿven: Ick wil swÿghen van't ruspen / van den loock / van 't vÿsten / van de stinckende aessemen: maer dan zÿn vele noch met verbozgen sieckten gequelt/ende alle kranckheyt heeft zÿn besmettinghe Vooz waer sommighe hebben de Spaensche/ ende andere heetense Fransche pocken/die by allen ghemeen is. Met dese te verkeeren meen ick gheen minder perÿckel te H
wesen/als die met Lazarie besmet zÿn: raedt ghy nu wat onderschept daer is tusschen die loose ramp ende de pest. Bert. Het is seer sterck volck / om dusdanighe dingen laechense en passen daer niet op. Guil. Maer onder tusschen zÿn sy hart ghewozden / dooz veler ondergangh of doodt. Bert. Wat salmen doen? sy zÿn't soo ghewent / en sy blÿven by haer voornemen als de dief by I
den bast. Guil. Nochtans vooz 25 Jaren was by dē Bzabanders niet aengenamers als de openbare badt-stoven / maer die wozden nu niet ghebruyckt/ want de nieuwe lemptē hebben wel geleert ons daer van te outhouden. Bert. Maer hoozt de rest. Daer nae komt de gebaerde Hauß-knecht wederom en dect de tafels/tot dat het hem genoeg dunckt te zÿn: maer by den houten S. Pieter! K
hoe sachtjens ende fÿntjens ist tafel-laken gheweven / ghy sond seggen dattet van een grof sepl/afgescheurt was. Hy heeft ten minstē aen yeder tafel acht gasten gheozdineert. En die nu de maniere van 't landt bekendt is / die gaet sitten daer 't hem ghelieft / want daer wozdt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A gantſch gheen onderſchept ghemaeckt tuſſchen arm en rijck / tuſſchen Heer of knecht. Guil. Dit is de oude oprechtigheydt / die welcke nu de Coningen wegh ghenomen hebben / ende ick achte dat Chriſtus alſoo met ſijn diſcipulen ghe-
B leeft heeft. Bert. Een wepnigh daer na / als ſy alle gheſeten zijn / ſo komt die ſtuyre Ganymedes of Hauſ-knecht, en telt wederom de gaſten / ende ſiet ſijn ghe-ſel-ſchap over: en terſtont wederom heerende / lept peder een houten back voor ende daer by lepels van't ſelve ſilver ghegoten / daer na een glas / een wepnigh daer na broot: ſoo ſit een peder (voor tijd verdrijf (zijn back waſſchende ende ſuyverende / terwijl de bry of ſoppe ghekoockt wort: alſoo ſitmen ghemeenlijck een ure
C aen de tafel te pronckē. Gui. En epſcht niemandt van de gaſten ondertuſſchen de koſt? Bert. Niemand die de maniere van't landt bekent is: ten laetſten wort daer de wijn opgheſet / help Godt / hoe ſchrael: de Sophiſtiſche redē-kavelaers behoordē anders geen wijn te drincken / ſo ſub tijl ende ſtrengh is ſy. Of ſo hem pemand vande gaſten (heymlijck gheldt inde hand ſtoppende) vraeght / of ſy erghens van daen gheen ander wijn ſou-
D den konnen krijghen / eerſt ſullen ſy haer wat bedencken al oft zijt niet hooren. Maer ſullen u ſo vriendlijck aenſien / dat de ſeven een doodt-ſlagh zijn: ſoo ghy voorts om te hebben aenhout / ant wooren ſy / hie ſind zu herbergh gelegen Graffen und Herren, und keiner hat uber den wein gheklacht, und wans dir nit ghefelt ſuch dir ein ander herbergh, oder Iaſz dich unſer weiſe wol ghefallen: want ſy ach-
E ten den Adel van hare natie alleen voor menſchen / ende hare wapenen toonen ſy een pegelijcken. Nu hebben ſy voor eerſt ſoppe / die ſy inde graeghe en hongerige maghe ſteken: terſtont daer na komen ſy ſeer prachtigh met de ſchotelen aen / eerſt hebben ſy broot / in vlees-ſop ghewepckt / of ſoo't viſch-dagh is / met ſop van erten of boonen / of met ander nat: daer na wat weder opgheſoden huſpot / of verwarmde pan-viſch / dan weder wat bry / dan wederom wat vaſter ſpijſe / waermede den ſchalck wat ghevult hebbende / worter ghebraden vleeſch / eñ gheſoden viſch opgeſet dat gheensins te verachten is / maer hier in zijn ſy heer ſpaerſaem / ende draghent haeſtlijck weder van den diſch. Op deſe wijſe beſchicken ſy het gheheele Gaſt-mael / even als de Comedianten pleghen de Choozen in
F
G hare Comedien te vermenghen / alſoo ſchoockeren en mengen ſy de bry en ſoppe: maer draghen voor al ſorghe / dat het laetſte gericht het beſte zy. Guil. So doen ooch de goede Poëten. Bert. Tis ooch een ſchande ſo pemand ſept / neemt deſen ſchotel wegh / niemandt eet daer upt: ſo moetmen die laten ſtaen / tot haren gheſetten tijdt / die ſy op een minute weten af-te-meten: eyndelijck ſoo komt
H de ghebaerde Hauſ-knecht, of de Waert ſelve / die van wegen zijn kleedinge van den knecht qualijck te onderkennen is / ons vragende / hoe't met ons al is: ende dan ſalder terſtont beter wijn ghebracht werden / ſy houden veel van die een goeden rauſch ſuppen / daer doch die veel drinckt niet meer betaelt als die wepnigh. Guil. Tis een ſonderlingh verſtant met dat volck. Bert. Hoewel daer
I zijn die tweemael ſo veel in den wijn verteeren / als ſy voor de maeltijdt betalen. Maer eer ick van dit gaſt-mael op houde te ſpreken / 'tis wonder / wat een getier en gheraes datter is van roepen en raſen nae dat de wijn in't hooft begint te ſtijghen. Wat ſal ick ſegghen? 'tis al doof en ſonder ghehoor: daer komen altemet ſulcke ghemaeckte ſotten onder:
K (hoewel datter gheen ſoorte van menſchen verachtlijck behoort te zijn) doch men ſou niet gelooven / hoe ſich de Duytſchen daer me konnen vermaken: ſy ſingen ſpringen / raſen / juychen / bulderen / tieren / dat de ſtove ſchijnt in te vallen / en d'een d'ander niet kan hoorē ſpreken. Ondertuſſchen duncht hun dat ſy ghe-

noegh-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A noeghlijck leven / en daer moet ghy sitten ghy wilt of en wilt niet / tot laet in der nacht. Guil. Schepter doch eens upt van't Gastmael te verhalen / want de tijt verdriet my. Ber. Ick salt doen: als nu ten laetsten de kaes opgebroght is (die haer naulijcx genoeght / ten sy die verrot en van maepé byna wegh kruppt) soo komt den langh-ghebaerde Hausknecht, met hem brenghende een houten
B teljoor / op't welck hy met krijt heeft geschildert eenighe circulen of hane-pooten: dat lept hy op den disch al stilswijghende ende supr siende / ghy sould meenen dat het een helsche Charon of Voerman was. Die nu de vuyle-mallerij kennen / legghen haer ghelt daer op / so doet d'een ende d'ander / tot de teljoor vol is. Daer na gerepcken hebbende / wie betaelt heeft / rekent hy stil by hem selven /
C ende soo daer niet gebreeckt / wenckt hy metten hoofde. Guil. Nu soo daer wat over is? Bert. Hy soudet moghlijck weder geven / ende dat doen sy wel. Guil. Klaeght niemandt over 't veel rekenen? Bert. Niemandt die wijs is: want hy sould terstond moeten hooren / wasz bistu vor ein keerl, du besalst nit mehr weder ein ander. Guil. Ghy vertelt een vrije aert van menschen. Bert. So pemand
D van't trepsen moede zijnde / cyste na 't Avond-mael een bed: hem wordt geboden te wachten / tot de andere gaen slapen. Guil. My duncht dat ick een Platonische Stad sie (daer alle dingh ghemeen is) Bert. Dan wort een yder zijn nest of bedde getoont en voorwaer niet E anders als de kamer. Dan daer zijn alleen bedden / ende daer boven niet dat ghy mooght ghenieten of ghebruycken. Guil. Daer ist supver ende schoon? Bert. Ja soo schoon alst linnen inde maeltyd / dat mogelijck in ses maenden niet eens ghewasschen is. Guil. Wel hoe gaet het midler tijd met de paerden toe? Bert. Sy worden op de selve wijse gevoedert als de menschen. Guil. Maer worden men F over al / alleens ghetracteert. Bert. Op d'eene plaetse ist wat beleefder / op d'ander wat harder / als ic vertelt heb / maer over al ist meestendeel also. Guil. Wat sould ghy segghen / soo ick u vertelde hoe de gasten in Lombardien onthaelt worden / ende wederom in Hispanien / in Engelandt ende Walsch-Engelandt / want de Engelschen onderhouden half de Duytsche ende half de Fransche ma- G nieren / de wijle sy upt beyde dese volckeren zijn vermenght. De Walsch-Enghelschen roemen sich inghebooren Enghelschen te wesen / maer de Enghelsche souden upt de Saxen en Frantoisen gesproten zijn. Bert. Ick bid u wilt het vertellen / dan't heeft my nopt moghen ghebeuren deselve te besien. Guil. Teghenwoordich heb ick den tijdt niet. Want de Schipper heeft my belast / dat H ick te dzien by der hand zijn moste / ten ware ick hier wilde blijven: hy heeft ooch mijn paerden: op een ander tijdt / ons gelegen zijnde / sullen wy den buyck vol klappen.

Eynde van de sesthiende T'samen-spraeck.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De XVII. T'ſamen-ſprekinghe.

Exorciſmus,

Dat is

Beſweeringh of Spokerij/

Waer in de ſchelmerijen die ſommige looſe menſchen bedencken, om d'eenvoudighen te bedriegen en tot waen-geloove te brengen, ondeckt worden.

Tuſſchen

Thomas en Wilhelm.

Thomas.

A WAT hebt ghy doch goedts / dat u ſoo ſoet by u ſelvē doet lachen / als of ghy een grooten ſchat ghevonden hadt? Wilh. Ghy ſoudden ſpÿcker met u raden ſo wel recht B op't hooft ſlaen. Tho. Maer ſult ghy u mede-gheſel niet deel-achtigh maken/ en ſegghen wat het dan booz goedt zy? Wil. Ja/want ick heb nu al ober langh gewenſcht/dat my yemandt te ghemoet quame / in wiens boeſem ick deſe mijne vreught ſoud moghen uytſtozten. Tho. Soo deelt het my dan nu mede. Wilh. Ick heb daer terſtond een luſtighe fabel C gehoozt / die ghy ſweeren ſoudt een Rhethozijckſche ſotte-klupt te zÿn/ten waer dat de plaetſe/de perſoonen / en de gantſche ſake my ſoo bekent waren / als ghy my bekent zijt. Tho. Ick heb luſt om die te hoozen. Wilh. Kent ghy Polum wel de ſwagher van Faunus? Tho. Jae ſeer wel. Wilh. Deſe is de Autheur D van deſe fabel. Tho. Ick wil't wel gelooven/want hy ſoo gheeſtigh is dat hy alderhande ſpulletjes / oock ſonder perſonagien / ſoude konnen ſpelen. Wilh. Dats waer: en ghy weet oock wel dat hy een hof-ſtede heeft leggen niet verre bupten Londen? Tho. Soud ick niet? Wy hebben meer als eens op de ſelvige wel bzoederlijck gheſlempt. Wilh. So is u oock wel indachtigh die lange weeh E aen weer-zijden met hooge groene boomen wel dicht beplant? Tho. Ghy meent aende ſlincker-zÿde van zÿne wooninghe? Wilh. Recht: aen d'een zijde van deſe wegh is een dzooghe diepe ſloot met haghen / doornen en barn-netelen wel dicht bewoſſen: aen welckers eynde men ober een bzuggetjen gaet in F de open blacke wepden. Tho. 'k Weet wel. Wilh. Daer had nu al lange tijdt een gherucht geloopen onder de Boeren van die plaetſe/ datter by dit bzuggetjen een gheſpooek / of nacht-gheeſt gheſien wierd / welcke men oock ſomtijds deerlijck

A lijck hoorde ſuchtē en ſchrepen / ſy meenden dat het de ziel was van eenigh menſche die in't Vagevyer gepijnigt wiert. Tho. Wie was de vinder van dit gheruchte? Wilh. Wie anders als Polus? Dit had hy te voren aldus besteecken/ om te dienen als een beginſel tot zijne fabel. Tho. Wat is hem doch in den ſin gekomen/om dit te verſieren? Wilh. Ick en weet niet/dan dat het ſoodanige man in. Hy heeft groot vermaeck daer
B in dat hy de ſothepdt des volcx met duſdanighe potzen mach beſpotten.

Ick ſal u vertellē wat hy nu onlangs oock upt ſijn hooft ging ſteken. Wy reden te ſamen in goedē getale na het Caſteel Richemond, onder welcke oock waren lupden/diemen ſoude geſepdt hebben verſtandigh te zijn: de lucht was heel klaer/ eñ niet een wolckjen aen dē gantſchen Hemel: Als Polus de ooghen opC geſlagen hebbende/nae den Hemel / zijn aenſicht ende gantſch lichaem begoſt te teyckenen met een hepligh krupce: ende ſijn aenſicht ſeer devotig ſettende/ aldus begoſt te ſpreecken: O onſterffelijcken God! wat ſie ick? en als de ghene welcke dicht by hem reden / vraeghden wat hy ſagh/ ſo teyckende hy hem ſelven weder met een veel grooter crups/eñ ſepde:
D God gheve dat dit gheſicht niet quaets en bedupde: als ſy nu hert aenſtonden om te weten wat hy ſagh / ſo hiel hy ſijn geſicht wel ſtrack na den Hemel/en met den vinger een plaets wijſende/en ſiet ghy daer niet / ſepde hy / een vreeſlijcke vraeck / gewapent met vrandende hoornen / en een verſchrickelijcke ghekrulde ſteert? als ſy nu neen ſepden dat ſe hem
E niet en saghen / en hy haer wederom geboot neerſtigh toe te ſien/en t'elcke-reys de plaetſe met der hand aēwees/ſo heeft ren leſten een upt den hoop / op dat hy niet minder en ſcheen te ſien als een ander/gheſept dat hy het mede ſach: deſen zijn noch ſommighe nagevolght / want ſy ſchaemden haer / dat ſe niet en ſouden ſien het gheen ſoo ſichtbaer ende klaer was: wat wil ick veel ſeggheñ? binnen F drie daghen was het gerucht van deſen Vraeck verbreyt door gantſch Enghelandt: en het is wonder/hoe veel het gemeene peupel hier noch aenhingh: jae daer waren ſommighe die ernſtelijck beſtonden upt te leggen/wat dit geſicht bedupde. Vt deſer ſothepdt ſchepte hy een groot vermaeck/ die deſe klucht verſiert had. Tho. Ick begin zijn verſtant te G kennen / maer komt weder totte nachtgeeſt. Wilh. Hier-en-tuſſchen is wel te pas/by Polum komen t'hups leggē Faunus een Prieſter van die orden/ welcken het niet ghenoegh en is datſe in't Latijn ghenoemt worden Reguliers, maer men moet hem oock int Grieck den ſelvē toenaem gheven/namelijck/Kanonicken;hy was een Prochi-paep upt een dorp daer erghens ontrent. Deſe liet hem ſelven
H voorſtaen dat hy al meer als gemeē wijs was/voornamelijck in't geeſtelijcke. Th. Ick verſtae't wel/ wy hebben een Perſonagie in dit ſpel gevondē. Wil. Over tafel ſittende heeftmen beginnen te ſprecken van't gerucht datter ging van deſe ſpoockerp. Als Polus nu merckte dat dit gherucht van Fauno niet alleen gehoort:
maer dattet van hem oock ghelooft wiert / ſo heeft/ hy hem beginnen te bid-
I den/dat hy doch als eē geleert eñ vroom man/ dit ellendigh zieltjen wilde te hulp komē/en twijfelt ghy daer aen/ſepde hy/ ondertaſt de ſaecke eerſt wel te deghen. Gaet ontrent thien uyren wandelen by het bruggetjen ghy ſult een wonderlijck gheſteen en gheherm hooren. Neemt yemand van de mijne mee tot geſelſchap ſoo ſult ghy't ſeeckerder en niet minder vreeſe moghen hooren. Tho. Wel wat
K is doch daer na gheſchiedt? Wilh. So haeſt als de maeltijd gedaē was/gingh Polus nae ouder ghewoonte upt jaghen/ Faunus wandelende vaſt ging en weder/ terwijl de duyſternis alle kenniſſe der dinghen wegh ghenomen had hoorde hy ten leſten een jammerlijck ghehupl / dit koſt de konſtenaer Polus ſeer aerdigh

maken/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A maken/ leggende verborgen onder de doornen / gebruyckende daer toe een steenen kan / op dat de stemme uyt sulcken hollichedt komende / te vreeslicker soude wesen. Tho. Dese fabel/soo ick sie/gaet het Nacht-gesicht van Mænander al verre te boven. Wilh. Dat sult ghy noch meer seggen / als ghyse heel en al gehoort hebt. Faunus maeckt sich haestigh na huys toe / om te vertellen wat hy gehoort had. Polus die was
B hem door een korter wegh nu al voorgekomen. Daer begint Faunus Polo te vertellen watter geschiet was / en hangter somtijts al vry wat by / op dat de saecke te wonderlicker soude schijnen. Tho. Kon hem Polus daer-en-tusschen van lachen houden? Wilh. Wat een praet ; hy heeft zijn wesen in zijn hand : ghy soudt gesepdt hebben dat het ernst was. Ten lesten soo beloofd Fau-
C nus door't veel biddens van Polus, dat hy op morgen de ziele sou besweeren: en brenght voort den gantschen nacht sonder slapen over/ter wijl hy besigh is met ondersoecken in wat voegen hy de saecke best soude beginnen / want hy niet wepnigh voor sich selven vreesde. So heeft hy dan eerst t'samen gheraept veel krachtighe oude besweringhen/en sommighe nieuwe daer by ghelapt / By het
D inghewand der H. Moeder Maria: by't Ghebeente van de H, Werenfrida. Daer nae heeft hy oock een plaets verkoren dicht by de hagen en doornen op't vlacke veld / van waer hy de stemme konde hooren / heeft een grooten Circkel daer om getrocken en inde selvige veel Cruycen / Characteren en andere Hane-potē ghemaeckt/dit wiert al te samen gedaen
E met sekere bysondere woorden en Ceremonien: Hier quam noch by een groot vat vol wy-water/ om den hals had hy een schoone Kasupfel met een briefken op de borst / daer in geschreven stont het beginsel van't Euangely S. Iohannis: by sijn tas hingh een stuckjen Was/dat de H. Vader de Paus alle jarē bepligt en men noemt het een Agnus Dei, met de- F
se wapenen pleghen sy in oude tyden ten strijde te trecken teghen de quade gheesten eer dat S. Fraciscus kappe haer begon verschrickelyck te worden: dit alles wierdt aldus te voren beschicht/op dat/ soo het misschien een quade gheest waer gheweest / de besweerder van hem niet en soude besprongē en beschadight worden / en noch heeft hy hem niet alleen in-
den Circkel voorden betrouwē maer daer G
is besloten datmen hem noch een ander Priester soude by-voeghen. Polus vreesende dat de ghehepmenisse van den fabel aen den dagh moght komen / in dien hem pemant by-ghevoeght wierd / die wat beter geneust was/heefter een ontboden uyt zyn buurte/den welcken hy de gantsche saeck openbaerde: Want sulcx de handelingh van't spel verepschte / en
het wasser eentje die al beter sin hadd' in H
sulcke kuyrtjens/als in langh te preken: Des anderen daeghs als nu alle dingh wel te deghen reed was / so gingh Faunus met de ander Prochy-paep ontrent thien uyren inden Circkel. Polus die nu al voor-heen was schreyde jammerlyck van onder de haghen. Faunus begon vast te premelen / maer Polus maeckte hem daer-en-tusschen in't doncker haestigh wegh nae een bande omleggende I
Doyen / en braght van daer noch een ander personagie tot het spel/ want't en hoft niet dan met veel personagien ghespeelt worden. Tho. Wat deden sy daer na? Wilh. Sy gingen sitten elck op een swart Peert / hebbende by haer eenich heymelijck vper: doense nu niet verre vanden Circkel waren/toondense het vper/ om Faunum uyt den Circkel te jaghen door verbaerthept. Tho. Wat al K
moepte heeft Polus ghedaen om Faunum te bedrieghen! Wilh. Sulcken Man is het: Maer dese saeck soude bykans qualijck ghelucht hebben. Tho. Hoe soo? Wilh. Om dat de Peerden / door dat se het vper so haestlijck sagen/ verschrickt zijnde / bykans haer-selven en haer op-

sitters

A ſitters den hals af-raden. Ghy hebt nu d'eerſte handelingh vandē fabel. Doenſe wederom by malkander ghekomen waren/Polus als nerghens of werende/ begint te vraghen / watter gheſchiedt was Daer vertelt Faunus voort hoe dat hy twee vreeſlycke Duyvels had gheſien/ die daer ſaten op ſwarte Peerden/ met yverige ooghen en brandende neuſgaten / welcke ghepoocht hadden inden
B Circkel te komē/ maer dat ſe met krachtighe woorden te rugh ghejaecht en verdreven waren. Als doot deſe dinghen / Fauno den moedt wat was ghewoſſen/ ſoo is hy des anderen daeghs met groter toeruſtingh weder inden Circkel gegaen en als hy nu langhe tijdt met veel woorden de ziel hadde voort-geeyſcht / ſoo hebben Polus en zijn medegheſel haer weder van verre vertoont op ſwerte
C Peerden met een vreeſlyck ghelupt/ als of ſy inden Circkel wilden rennen. Tho. Haddenſe gheen vper by haer? Wilh. Neenſe / want dat was haer qualyck vergaen / maer hoort een ander klucht: ſy hadden een langh touw tuſſchen haer beyden/ 't welck ſy ſoetjes langhs der aerden trecken de / alſo d' een aen d' eene zyde / en d' ander aen d' ander ſyde ſnellyck begoſten wegh te loopen / als
D of ſy door de beſweringen vandē Poelpriester Faunus verjaeght wierden / ſoo hebben ſy met 't ſelvighe touw beyde Papen met wij-water en quiſpel en al datter by was over aers over bol ſeer geneughlyck upt den Circkel doen danſen. Th. Was dat de loon die de Buurpaep voor ſijn moeyte kreegh? Wilh. Jae 't: en noch heeft hy dat liever willen verdraghen/dan dat hy ſijn rolletjen
E niet voort ſoude upt ſpelen: dit aldus ghedaen zijnde / en ſy weder by elckander quamen/ſoo begoſt Faunus by Polum wel hoogh te ſtoffen/in wat ſwarighept en perijckel hy ghweeſt hadde / en hoe moedighlyck hy beyde de duyvels met zijn krachtige woorden had verdreven. En nu liet hy ſich ſelven vaſtlyck voorſtaen / datter niet een ſo ſchadelycke en F booſe droes was / die inden Circkel ſou dorven of konnen komen. Tho. Deſe Faunus verſcheelt niet veel van eenē geck Wil. Ghy hebt noch niet bynonders gehoort: de fabel dus verre geſpeelt zijnde / ſo is daer wel te pas by gekomen de ſwager van Polus, want hy hadde zijn oudſte Dochter getrouwt / een aerdigh en ſeer kluchtigh Jonghman/ghelyck ghy weet. Tho. Jae voorſeecker en die G wel ghenegen is tot ſulcke boerterijen. Wilh. Niet alleen ghenegen / maer hy ſoude alle zijne Recht-daghen wel verſuymen / mocht hy ſlechts ſoodanighen klucht aenſchouwen of ſelver ſpelen. Deſen heeft Polus den gantſchen handel vertelt/ en hem ghebeden dat hy de perſonagie van't Sieltje voort wilde ſpelen: hy was terſtondt ghereedt / nam voort een linden-laecken / wond hem daer ſel- H ven in / ghelyckmen de dooden by ons doet/ en had by hem een teſt met vper / 't welck door 't Laeckē ſchijnende vreemt was om aen te ſien: teghen de nacht is men gegaen nae't tonneel daer deſe Fabel gheſpeelt wierd/men hoorde terſtont een wonderlijck ghedeun: Faunus was terſtont in de weer met al zijn beſweringhen. Ten langen leſten begoſt haer de Ziele te vertoonen van onder de doo- I nen/blaſende dickwils in't vper en jammerlijck ſuchtende: als nu Faunus die ſelvige ſeer bad/ datſe doch ſoude seggē/ wie ſy was/ ſoo is Polus inder haeſt upt de ſlootige ſprongen in de gedaente van een duyvel met een ſeer leelijck ghebaer/ en ſprack tot Faunum, ghy en hebt geen macht over deſe ziele/want ſy is mijne: en liep elcke reys tot op de kant van den Circkel / als of hy den beſweerder by de K lurven had willen krijghen/maer is ten leſten/ghelyck of hy door de beſweeringhen en 'thepighe water / dat hy hem wel overbloedelyck in't backhuys quiſpelde verdreven wiert/te rug geweken: als nu de droes weck was begoſt Faunus voort met de Ziel te praten / welcke

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A van Fauno ernſtelijck ghevraecht zijnde/ antwoorde datſe was de Ziele van een Kerſten menſch: ghevraeght zijnde hoe dat haer naem was/antwoorde Faunus: Faunus, ſeyde hy. So is mijn nature mede: en doen begoſt hem de ſaeck eerſt te deghen ter herten te gaen/om den ghemeenen Naem/op dat d'eene Faunus vaſt d'ander mocht verloſſen: Als Faunus vaſt veel vraegde/op dat miſſchien door
B 't langh praten de pot niet ontdeckt en wierde/ ſoo weeck de Ziel weder weck/ ſegghende datſe niet langher ſpraeck mocht houden/ want de tijdt genaeckte/ inde welcke ſy ghedwonghen wierdt te gaen daer het den duyvel gelieſde/ nochtans heeftſe belooft datſe des anderen daeghs wederom wilde komen ſo haeſt alſt haer ghevoorloft ſoude zijn. Men
C quam wederom te ſamen in Poli wooninghe die 't ſpel belepde/ daer vertelde de beſweerder watter gheſchiedt was/ liegende daer altemet een wepnichje by/ 't welck hy nochtans al meende dat de ronde waerheyt was/ſo ſeer behertighde hy de ſaeck. Nu hadmen altoos ſoo veel vernomen/dat het een Kerſten-Ziel was/welcke van den duyvel ellendighlijck ghepijnight wierd. Hier toe ghe-
D bruyckte men al zijn ſeven vijf ſinnen om deſe uyt zijn ſlavernije te verloſſen.

Maer in de laetſte beſweering is wat genoughlijcker gebeurt. Tho. Eplieve wat doch? Wilh. Als Faunus de Ziel voort-gheroepen hadde ſoo is Polus die den broes ſpeelde met ſulcke furp komen aenloopen ghelijck of hy inden Circkel wilde breecken: En als Faunus met beſweeringhen en veel wij-waters meeſterlijck teghens hem ſchermde/ ſoo riep
E de duyvel ten leſten/ dat hy gantſch niet verbaert en was voor al die dingen: ghy hebt ſeyde hy te nacht by een jong mepſen geſlapen/ghy zijt in mijnder macht: 't welck hoewel 't Polus uyt geckery ſeyde/nochtans ſcheen het de waerheydt te weſen: want de beſweerder door dit woort gheraeckt zijnde/ begaf hem terſtondt vande kant des Circkels nae't F midde toe/en kuyſterde d'ander Prochypaep ick weet niet wat hepmelijck in d'oor: 't welcke Polus merckende/weeck een wepnigh te rugh/op dat hy moghelijck niet wat en hoorde/ dat hem te hooren niet en betaemde. Tho. Voorwaer Polus die ſpeelde wel een Religieuſe en ſchaemachtighe Duyvel. Wilh. Soo iſt: men had deſe ſijne daedt moghen berijpen om dat hy een wepnigh bupten de G paelen van eerbaerheyt tradt: hy heeft nochtans de woorden vanden Prochypaep ghehoort/ doen hy den anderen de penitentp oplepde. Tho. Wat lepde hy hem op tot penitentp? Wilh. Dat hy driemael zijn Paternoſter ſoude leſen: Hier uyt beſloot hy/ dat die lieve Prieſter drie Venus kunſtjes met zijn ſoete bolle mepſen van die nacht geſpeelt hadd'. Tho. Dat dede die Regulier voorwaer H tegen zijnen Regel. Wilh. 't Sijn menſchen/ en 't was een menſchlijcken val. Tho. Gaet voort: wat is daer na gheſchiedt? Wilh. Faunus nu een wepnigh ſtouter ghewoorden zijnde/ quam weder op de kant vanden Circkel/ en daeghde den duyvel ſelve her voor te komen: maer hy nu beſchreumder zijnde/ ſeyde/ ghy hebt my bedroghen: had ick wijs gheweeſt/ ick ſoude u dit niet vermaent I hebben. Veel lupden gelooven vaſtlijck/ dat 't gheene ghy eenmael den Prieſter ghebiecht hebt/ den duyvel voort uyt de memorie is gegaen/ſoo dat hy't u niet en kan verwijten. Tho. Ghy vertelt een klupt die lachens weerdigh is. Wilh. Maer op dat ic eens een eynde make vã de Fabel. Dat praten met de Ziel duurde eenighe daghen langh: ten leſten is het ſoo verre ghekomen/dat de beſweer- K der vraeghde/ of ſy op eenige wijſe konde uyt haer pijne verloſt worden: ſy antwoorde: Jae/indien het geit 't welck ſy onrechtveerdelijck verkreghen had weder ghegeven wierd: maer/ſeyde hy/ofmen 't ſelvighe door vromer lupden handen uptheerde tot gheeſtlijck gebruyck?

Sy

A Sy antwoorde/ dat haer ſulex ooch voor-
derlijck ſoude zijn. Doen wierd Faunus
de beſweerder ſeer verblijdt/ en vraegh-
de hoe groot dat de ſomme wel was? ſy
antwoorde/ ſeer groot/ 't welck hy ooch
gheern hoorde: ſy heeft hem ooch de
plaetſe genoemt daer deſen ſchat begra-
ven lagh/ maer die was al wat verre
gheleghen. Heeft hem ooch te kennen
ghegheven/ tot welcken gebruyck ſy den
B ſelvigen begeerde upt gekeert te hebben.
Tho. Welcke waren die? Wilh. Dat-
ter drie perſoonen in pelgrimage ſouden
trecken. D' eerſte ſoude gaen tot S.
Pieters te Romen. D' ander ſoude gaen
groeten S. Jacob te Compoſtel. De
derde ſoude gaen kuſſen den ham van
Jeſus binnen Trier: Daer-nae ſoude
in verſcheydē Clooſters een groot ſchip
vol Pſalmen en Ziel-miſſen gheſongen
C worden: 't Gheen daer dan noch over-
ſchoot dat mocht hy gebruycken waer
toe hy wilde. Nu was Fauni herte al by
den ſchat/ daer waren zijn ſinnen nacht
en dagh mede beſich. Tho. 't Is een
ghemeene ſiechte/ hoewel de Prieſters
inſonderheydt daer veel mee gheplaeght
zijn. Doe hy nu ghevraeght had/ ſoo
veel het gelt aengingh/ al wat hy wilde/
ſoo heeft de beſweerder/ van Polus daer
D toe vermaent zijnde/ De Ziele ooch ge-
vraegt/ van hepmlijcke konſt: als van
Alchimiſtery/ en Coovery: en hier op
heeft de Ziel ſommighe dinghen ghe-
antwoordt nae de gheleghentlepdt des
tijdts: Doch heeft hem belooft datſe
hem meerder openbaren ſoude/ ſoo haeſt
alſſe door zijn hulp upt de ghevanghe-
niſſe des Sathans ſoude verloſt zijn.
Laet dit nu de derde handelinge zijn van
E deſe Fabel. Inde vierde heeft Faunus
over al ernſtlijck beginnen te ſwetſen
van deſe miraculeuſe ſaecken: hy praet
niet anders in maeltijden/ en zijn daghe-
lijckſche ommegangh; en belooſde de
Clooſteren wonderlijcke dinghen: Jae
hon ooch nu niet anders dan van ſulcke
hooghe verborghentheden ſpreecken.
Hy gingh nae de geweſen plaetſe/ vondt F
de geſepde teycheuen/ nochtans en doorſt
hy den ſchat niet op-graven/ om dat
hem de Ziel ghewaerſchouwt hadde/
waert dat hy den Schat op-groef eer
de Zielmiſſen ghedaen waren/ dat hy
het met zijn groot perijckel doen ſoude.
Veel die wat beter gheneuſt waren/ be-
gonnen nu 't bedroch te rupcken: als
hy nochtans niet op en hiel van zijn
malligheyt over al te vertellen/ ſoo is G
hy heymlijck vermaent van zijn vrien-
den/ en voornemelijck van zijn Abt/ dat
hy/ die te voren gheacht was te zijn een
wijs en voorſichtigh man/ ſoude toe-
ſien/ dat hy met deſe zijn wercken nu
het teghendeel niet en betoonde: hy heeft
evenwel door niemandts woorden kon-
nen beweeght worden/ dat hy niet en
ſoude ghelooven/ of het was een ernſti-
ghe en ware ſake: Ja deſe inbeeldingh H
heeft des mans ghemoet ſo ingenomen/
dat hy niet anders en ſpraek/ ja niet an-
ders en droomde als van ſpoockerij en
quade gheeſten. De gheſtaltenis des
gemoets was nu ooc al tot zijn aenſicht
ghekomen/ 't welck ſoo bleeck en onghe-
daen was/ dat ghy ſoud ghepdt heb-
ben dattet een gheeſt was en geen men-
ſche: wat wil ick langh praten? het
ſcheelde niet veel/ of hy waer heel upt- I
ſinnigh geworden/ ſonder hem niet haeſ-
tigh met goede middelen waer te hulp
ghekomen. Tho. Dit ſal/ denck ick/
nu de leſte handelingh weſen van deſe
fabel. Wilh. Jae die ſal ick nu vertel-
len Polus en zijn ſwagher hebben duſ-
danighen vond verſiert: ſy hebben een
brief gheſchreven met vremde en ſeltſa-
me letters/ en dat niet op ghemeen pa-
pier/ maer op ſoodanigh papier als de K
goudt-ſlagers haer goudt op leggen/
ghy weet wel wat ick meen: den
inhoudt des briefs was
deſe:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Faunus *die langh ghevanghen heeft gheweeſt, maer nu vry is, wenſcht* Fauno *ſynen verloſſer d'eeuwighe ſaligheyt.*

MYn lieve *Faune*, ghy behoeft u ſelvẽ niet langer te quellen met deſe ſake, God heeft geſien uwen heylighen en Godtſali-
B ghen wil, om welckers verdienſten hy my uyt alle mijne ſwarigheden verloſt heeft, ick leve nu ghelucklijck onder de Engelen: u wordt een plaets bewaert by *S. Auguſtijn*, die de naeſte is by der Apoſtelen Choor: als ghy by ons ſult ghekomen zijn, ſoo ſal ick u
C tegenwoordigh bedancken: daeren-tuſſchen maeckt u vrolijck en leeft gheneughelijck: ghegeven in den hooghſten Hemel, den 12. Septemb. 1518. Onder 't zeghel van mijnen ringh

Faunus,

Deſe brief is heymelijck gelept op den D Autaer/daer hy den heyligen dienſt ſoude doen: als deſe upt ſoude zijn / waſſer een geordineert die hem vanden brief ſoude vermanen / als of hyſe daer by avontuur ghevonden had: nu draeght hy altijt deſen brief by hem / en toont de ſelvighe over al als een heyligh en godlijck dingh / ende ghelooft niet ſekerder dan dat de ſelvighe van een Enghel upt den Hemel aldaer ghebracht is. E

Tho. Dat en is ſeecker niet / hem verloſt te hebben van uytſinnighheydt / maer alleenlijck de maniere zijner uytſinnighheyt verandert te hebben.

Wilh. Soo is het inder waerheydt behalven/dat hy nu een botter upt ſinnighheydt over hem heeft. Tho. Ick heb voor deſen de Fabulen niet veel geloofs ghegheven die ghemeynlijck van de ſpoockerij vertelt worden / maer na deſen ſal ickſe noch veel min ghelooven: F want ick vermoede dat van licht-gheloovende / en Fauno gelijcke luyden veel dingen voor waerheyt beſchreven zijn / die al even ſoo waer ghebeurt zijn / als 't gheen ghy nu van Fauno vertelt hebt.

Wilh. Ick gheloof het met u. Vaert wel.

Eynde van de ſeventhiende T'ſamen-ſpraeck.

Naufra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De XVIII. T'ſamen-ſprekinghe.

Naufragium,

Of

Schip-brekinghe /

Daer in de periculen der Schip-vaert, ende veel ſotte miſbruycken der Schip-lieden en waen-ghelooven worden vertelt.

Antonius, Adolphus.

Antonius.

A HElp Godt! wat vertelt ghy yſelijcke dingen. Is dat varen? is dat reyſen? God verhoede toch dat my ſulx niet in den ſin en kome. Ad. Ja dat ick dus langh vertelt heb / dat is maer ſpeelen varen / by B 't ghene ghy noch hooren ſult. An. Ick heb meer als te veel quaedts ghehoort / ick ſchrick ende beve als ghy 't vertelt / ghelijck of ick ſelfs in 't ghevaer ware. Ad. Jae voorwaer op 't gedaen werck is goet ruſten / in die nacht is wat gheſchiet / dat meeſt alle hope van behoudenis onſen Schipper benomen heeft. An. Wat toch? Ad. In die nacht ſchenen weynigh ſterren / en inde hooghſte mars C ſtond een vande matroſen / rontom ſiende ofte hy niet eenigh land koſt ſiē en bekennen: by deſen heeft beginnen te ſtaen een vyerige kloot ('t welck de Schippers een vreed-vuyr noemen) dat is voor den Schippers een ſeer droevigh teken / by ſo ver het alleen een licht is; maer gheluckigh alſſer twee zijn. 't Welck de ou- D de gelooft hebben te zijn *Caſtor eñ Polluz. An. Wat hebben ſy met den Schippers te doen / naedemael d'een een Ruyter en d'ander een Kamp-vechter gheweeſt is? Ad. So heeft het den Poëten goet ghedocht. De ſtierman die al vaſt aen 't roer ſat / ſeyde matroos (want ſoo noemen die ſchip-lieden malkanderen) ſiet ghy wel / wat geſelſchap datter aen u zijde is? ick ſiet wel heeft hy gheant- E woort / en ick wenſch dat het doch gheluckigh mach vergaen. Terſtont daer nae die vyerighe kloot by de touwen nederglijdende / wentelde tot by den ſtuurman. An. En is hy niet in ſwijm ghevallen door vreeſe? Ad, De Schippers zijn die voncken al ghewoon. Daer een weynigh vertoeft hebbende / heeft ſe gherolt langs het ſcheeps-boort / daer van F daen door de middelſte luycken ghevallen zijnde / is verdweenen. Op de middagh heeft haer de ſtorm weder begoſt te vernieuwen en te verheffen. Hebt ghy

* *Caſtor* en *Pollux* twee Jupiters kinderen, tweelingen uyt Leda, &c, Plin, lib. c. 37.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A wel opt de hooghe (Alpen of Bergen die Italien van andere landen af-scheyden) gheſien? An. Ick hebſe gheſien. Ad. Die berghen ſcheenen maer kleyne heuveltjens te weſen / ſooſe geleken werden by de onſtuymighe baren der Zee / ſoo dickwils als wy door 't ghewelt der baren om hoogh ghedreven werden / ſoo ſoudmen de Maen met de hant geraeckt hebben; maer ſo dickwils als wy weer neder ſackten / ſoo ſcheent / dat wy door
B de aerd in't diepſte der hellen ſouden gheſoncken hebben. An. O ſotte ende sinneloose menſchen / die haer op de Zee begeven. Ad. Als nu de matrooſen te vergheefs teghen de ſtorm aen-wrochten / is ten leſten de Schipper heel bleech en beſtorven tot ons ghekomen. An. Die bleeckte voorſeyde eenigh groot quaet. Ad. Mannen / ſeyd hy / ick ben niet langher Meeſter van mijn ſchip: die winC den hebbent ons af-ghewonnen: daer reſt anders niet / dan dat wy onſe hope op den Almachtighen Godt ſtellen / en dat een pegelijck hem ter doodt berepde An. O dat was voorwaer wel een harde ende droevige predicatie. Ad. Maer voor alle dinghen (ſeyd hy) moetmen het ſchip lichten: ſoo verepſt het de teghenwoordighe noot die een bitter krupdt is: want 'tis beter 'tleven te behouden door
D verlies der goederen / dan 't ſelve met de de goederen te verlieſen. De waerheydt deed haer ſulcx ghelooven / en ſoo zynder inde zee gheworpen veel vaten met koſtelijcke ende dierbare waren. An. Dat was voorwaer groote ſchade. Ad. Daer was een Italiaender by / die in Legaetſchap aë de Coning van Schotlandt gheſonden was / deſe had een kofE fer vol ſilvere bekers / koppen / vaten eñ ringhen / linden en zijde kleederen. An. Hoe nae wilde deſe zyn goet niet inde zee gheſmeten hebben? Ad. Neen hy / maer woud of met ſijn beminde goet verdrencken en vergaen / of met het ſelve behouden blijven: daerom weygerde hy oock ſeer 't ſelfde over te gheven.

An. Wat ſeyde de Schipper daer toe? F
Ad. Onſent halven / ſeyde hy / ſoud u gheoorloft zijn / alleen met u goet te verdrencken; maer ten is niet behoorlijck / dat wy al te ſamen om u koffer / in ſoo grooten ghevaer ſoude komen: anders ſoo ſullen wy u met koffer met al inde Zee werpen en de voeten ſpoelen. An. Dat was voorwaer een rechte Schippers reden. Ad. Aldus heeft deſe Italiaender oock ſchade ghe-leden / ſchelden- G
de ende vloeckende Godt en alle de duyvelen / dat hy zijn leven ſulcken wreeden element betrouwt hadde. An. Ick ken d'Italiaen en dat ſpreken wel / (die't alles wreet noemen wat haer vreemt is.) Ad. Een weynigh daer nae / de windt al toe-nemende / heeft touwen en takels ghebroken / en de zeylen wegh gewaeyt. An. O groot jammer en ellend! Ad. Doen is de Schipper weder by ons ge- H
komen. An Hoe na om te preken? Ad. Hy groete ons / vrienden (ſeyd hy) de tijd vermaent ons dat een pegelijck hem Godt bevele / ende tot ſterven ghereedt make. Ghevraeght zijnde van ſommige die op ſcheeps dinghen haer verſtonden / hoe veel uren hy meende dat hy't Schip noch behouden koſt: heeft geſeyt dat hy't niet beloven konde / maer dat hy het boven drie uren niet houden konde. I
An. Dit preecken was noch harder om hooren dan 't eerſte. Ad. Als hy dit geſeydt had / heeft hy gheboden datmen al de touwen ſoude kerven / ende de maſt tot aende koker aſſagen / en met de ſpreten in Zee werpen. An. Waerom dat?

Ad. Om dat het Schip ('t zeyl los en geſcheurt zijnde) laſtigh ende niet dienſtigh was: al onſe hoop was nu in't roer gheleghen. An. Wat deden daer K
en tuſſchen die ghene in't Schip waren? Ad. Daer ſoudt ghy gheſien hebben een jammerlijcke ghеſtalte: De matrooſen ſinghende: weeſt ghegroet Coninginne / riepen de H. Maget eñ Moeder Gods om hulp aen / noemende haer een Zeeſter / Coninginne des Hemels / Regeerſter des

A ſter des Werelts/haven der Saligheyt/ met noch veel andere titulen eñ namen haer ſmekende ende biddende: dewelcke de heylighe Schrift haer nergens toe en ſchrÿft. An. Wat heeft ſy met de Zee te doen / dewelcke ſoo ick meen nopt ter Zee ghevaren heeft. Ad. Eertÿdts droegh de Goddin Venus ſorgh over de Zee-varende lupden/om datmen geloofde datſe upt de Zee ghebozen was: de-
B welcke om datſe nu ophoudt van ſorgh te draghen / is in plaets van die moeder gheen maeght zÿnde / ghekomen deſe Maeght die moeder is. An. Ey ey / ghy ſpotter mede. Ad. Sommighe op de lupcken leggende / baden de Zee aen/en gotender alle de olye in/de welcke ſy konden bekomen / † de ſelve ſmekende eñ biddende/ niet anders dan alſmen pleeght te doen een verſtoorde Prince.
C An. Wat ſeydenſe toch al?

Ad. O alderbarmhertighſte Zee! o alder-edelſte Zee! o alder-rÿckſte Zee/ o alder-ſchoonſte ſtilt u toch / en behoed ons. Veel diergelÿcke dingen ſongenſe de doove Zee ter eeren. An. Een belachlÿcke ende beſpotlÿcke ſuperſtitie. Maer wat deden de andere? Ad. Sommighe deden anders niet dan braecken / ſpouwen ende over-gheven;ſeer vele de-
D den beloften: daer was een Enghelſman die onſe Lieve vrouw van Walſingam goude berghen beloofde / ſoo hy levendigh mocht aen land komen. Andere beloofden ſeer veel het houten krupce 'twelck in ſulcken plaetſe was / andere weer dat in een ander plaetſe was. 't Self de is ook gheſchiet vande Maghet Maria / dewelcke in veel plaetſen regneert: ende ſy meenen dat de belofte
E krachteloos is / ſoo ghy de plaetſe niet upt en drucht. An. Dat is om te lachen/ alleleens of de Heylighen niet in de Hemel woonden. Ad. Daer wa-

† Men ſeght dat oly van natuyren licht aenbrenght,en datſe de verſtoorde Zee baren ſtilt.

render die beloofden dat ſy Carthuyſers F ſouden werden: Daer wasſer een die beloofde dat hy in pelgrimagie woude gaen nae ſint Jacob te Compoſtel, en dat barrevoets/bloots hoofts / zÿn lÿf alleen deckende met een pſere pantzier of harnas/ende daer-en-boven anders niet etende dan ghebedelde ſpÿſe. An. Maer wasſer niemandt die om ſinte Chriſtoffel dochte? Ad. Ick hebber een gehoort ende dat niet ſonder lachen / G die met lupder ſtemme (op dat hy moghte ghehoort worden) beloofde ſinte Chriſtoffel te Parÿs inde groote kercke (eer een Bergh als een beeldt ghelÿckende) een was-keerſe ſoo groot als hy ſelver was. Als hy dit ſoo lupde riep als hy mocht/en al ſteeds aen hield/ſoo heeft de ghene die aen zÿn zÿde ſtondt / zÿn goede kennis zÿnde/ hem met zÿn ellebooghe aen-geſtooten/ ende ſoetjens vermaent/ H ſiet toe wat ghy belooft / want of ghy ſchoon al u goet verkochte/ſo ſoud ghy't niet konnen betalen. Doen heeft hy geſeydt met ſachter ſtemme / op dat het S. Chriſtoffel niet hoorden ſoud: ſwÿgh ſtil ghy geck / meent ghy dat ick 't met meningh ſegge? Soo ick ſlechs aen landt kan geraken/ick ſal hem niet een ſneerkeers gheven. An. O grovaert! ick denck dat het een Hollander geweeſt is. I Ad. Neen: maer 't was een Zee-lander. An. Maer ick verwonder my ſeer dat niemandt om S. Paulus heeft ghedocht/ de welcke ſelve ter Zee ghevaren heeft / ende Schip-breckinge geleden hebbende/ is op landt geſpronghen. Want die 't quaedt beproeft heeft / heeft geleert d'ellendighe te hulp te komen. Ad. Daer wordt niet eens gherept van S. Paulus. An. Badenſe onder-tuſſchen? Ad. Elck K om ſtrÿdt / d'een ſongh: ick gheloove in God/d'ander: zÿt gegroet Coninginne: daer warender ſommighe die byſondere ghebedekens hadden/die niet ſeer ongelÿck en waren de ghebeden der Tovenaers teghen de periculen. An. Hoe devoot maeckt de verdruckingh of tegenſpoet

A ſpoet de menſchen/ maer in voorſpoet ſo
en dencken wy niet eens om God of zijn
Heyligben. Maer wat deed ghy daer-
en-tuſſchen? en beloofde ghy gheen van
alle Heyligben wat? Ad. Gheenſins.
An. Hoe ſo? Ad. Om dat ick geen ver-
dragh en make met de Heyligben / want
wat iſt toch anders dan een contract of
verdragh/ na deſe conditie gemaeckt ick
gheeft / ſoo ghy't doet / ick ſal't doen ſoo
B ghy't doet: ick ſal een was-keerſe ghe-
ven/ſoo ick behouden blijve: ick ſal nae
Romen gaen/ſoo ghy my bewaert. An.
Maer riept ghy geen Heyligen om hulp
aen? Ad. Neen oock niet. An. Maer
waerom niet? Ad. Om dat de Hemel
wijd is: ſoo ick yemandt vande Heyli-
ghen mijne behoudenis had' bevolen/
ick neem nu al S. Pieter ſelver/ die 't mo-
ghelijck het eerſte hooren ſoud/ om dat
C hy aende deur ſtaet/eer hy by God quam
en mijn ſaeck te kennen gaf / ſoo waer
ick al vergaen. An. Wat deed ghy dan?
Ad. Ick ginghe recht na den Vader ſel-
ver/ſegghende: Onſe Vader ghy die daer
zijt in de Hemelen, niemandt van al de
Heyligben hoort het eerder dan hy / of
gheeft het liever datter ghebeden wert.
An. Maer wroeghde ondertuſſchen u
conſcientie niet/en vreeſde ghy niet/dien
D u Vader te noemen / den welcken ghy
door ſoo veel quade ſtucken / ende grove
ſonden vertoornt had? Ad. Op dat ick't
recht upt ſegghe / myn conſcientie ver-
vaerde my al wat / maer ick greep ſtrax
weder moet / denckende by my ſelven:
gheen Vader en is ſoo verſtoort op zijn
ſoon/of ſoo hy hem ſiet in ghevaer / 't zy
van verdrincken of verſmoren / die hem
niet by't haer grijpende en ſoude te land
E brengen. Onder alle de hoop en waſſer
niemandt die hem ſtilder hielde/ dan een
vrouwe/ dewelcke een kindeken in haer
ſchoot hadde/'t welck ſy ſooghde. An.
Wat dede die? Ad. Sy alleen noch en
ſchreeude noch en huylde niet / noch en
deed geen belofte; alleenlijck 't kinde-
ken omhelſt hebbende / bad hepmelijck
ende ſtille. Daer en tuſſchen alſt 't Schip F
ſomtijdts teghen eenighe vrooghte aen-
ſtiet / de Schipper vreeſende dat 't alte-
mael los en van malkanderen barſten
ſoude / heeft het met touwen van achte-
ren tot voren ſterck ghegort. An. O el-
lendighe toevlucht! Ad. Daer en tuſ-
ſchen ſtater een out Prieſter op met na-
men Adam, out weſende 60 jaer: deſe
afghelept hebbende ſijn kleederen tot op
het hembde toe/ende oock wegh gewor- G
pen hebbende/ leerſſen/ houſen en ſchoe-
nen/heeft gheboden / dat wy ons oock
al't ſamen ſoo ſouden ghereet maken om
te ſwemmen. Ende ſo ſtaende in't mid-
den van't Schip / heeft hy ons ghepre-
dicht upt Gerſone de vijf waerheden van
de nuttigheden der biecht: een yegelijck
vermanende / datſe haer berepden ſou-
den / ſoo alſſe wilden leven en ſterven.
Daer was oock een Prediker-Monick, H
deſen hebben ghebiecht al die wilden.
An. Wat deedt ghy? Ad. Ick ſiende
dat alles vol geraes was / heb ſtilſwij-
ghende God ghebiecht / beſchuldigende
tegens hem myn ongerechtigheyt / ende
zijn barmhertigheyt aenroepende. An.
Waer ſoudy ghevaeren hebben/ſoo ghy
dus waert vergaen? Ad. Dat beval
ick Godt den Rechter: want ick wilde
myn ſelfs Rechter niet zijn / ondertuſ- I
ſchen / hadde myn hert nochtans een
goede hope. Dewijl deſe dinghen ghe-
ſchien/ſoo komt de Schipper weder tot
ons / ſeer treurigh en verſlaghen / een
yegelijck (ſeyd hy) maeck hem ghereet/
want nu ſullen wy't Schip gheen quar-
tier-uurs meer ghebruycken / want op
ſommighe plaetſen gheſcheurt zijnde
lieper t'water in. Een wepnigh daer na
boodſchapt ons de Schipper dat hy van K
verre een heylige toren ſagh/ vermanen-
de/ dat wy van dien Sant / die van die
Kercke Patroon was / hulp ende by-
ſtant ſoudē bidden. Sy vallen allegader
neder / en bidden den onbekenden Sant
aen. An. Soo ghy hem by zijn naem
ghenoemt had/ſoo ſoud hy't mogheljck
ghehoort

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ghehoort hebben. Ad. Maer hy was onbekent. De Schipper stiert het lecke schip al vast soo veel als hy mach recht daer na toe/ 't welck heel geborsten zijnde/ vloeyder de zee van alle kanten in/ ja soude heel van malkanderen ghevallen hebben / soo't niet met touwen had ghegordt gheweest. An. 't Stond daer wel krap. Ad. Wy zijn soo verde gekomen dat de inwoonders van die plaetse ons
B int gevaer/ kosten sien/ en liepen daerom by hopen tot aent uyterste vanden oever/ de kleederen en hoeden op lange stocken gesteken hebbende/ wenckten sy ons dat wy tot haer souden komen : ende de armen om hoogh steeckende/ gaven te kennen datse onse misval beklaeghden. An. Ick wachte vast hoe't afliep. Ad. Nu had de zee't geheele Schip ingenomen / so dat wy niet vrijer en waren int Schip
C dan inde zee. An. Hier most ghy d'uytterste middel by de hant nemen. Ad. Ja een ellendige. De matroosen hoofden 't water uyt het bootjē/ en lietent inde Zee dalen. In dit self de schickte een yeghelijck te komen / hoewel de boots-gesellen met groot gheluyt ende ghebaer riepen dattet bootjen soo veel volcx niet voeren moght/ maer dat een yeghelijck soude by der hant nemen dat hy koste / ende dat
D hy soude swemmen : de saeck vereyste geen uytstel : d'een grijpt een riem/ d'ander een boom of boots-haeck/ de derde de pomp / de vierde een puds / de vijfde een denne of luyck / somma een yeghelijck hem betrouwende op't ghene hy by der handt krijghen koste / beval sich de verstoorde baren der wilder zee. An Maer hoe verginckt toch met die vrouwe / die alleen/ niet en huylde? Ad. Sy is de eer-
E ste van allen aen strand gekomen. An. Maer hoe is dat moghelijck gheweest? Ad. Wy hadden haer gestelt of geset op een breed luyck/ en wy haddense soo vast ghebonden/ dat syer niet licht en kost afvallen : ende wy hebben haer een kleyn bortjen inde handt gegeven / datse in de plaetse van een riem soude gebruycken :

en haer alles goets wenschende/ hebben F
wijse in de Zee ghestelt / met een bootshaeck haer van boort stoodende/ op datse vant Schip soude geraken/ daer't alder periculeust was : sy met haer luchter arm haer kint houdende/ roeyde met haer rechter arm. An. O manlijcke heldinne! Ad. Alsser nu niet meer ten besten was/ heefter een 't beelt vande H. Maget ende Moeder / 't welck nu al verrot ende uytgheholt was vande ratten/ afgheruckt/ G
en dat omhelsende / heeft beginnen te swemmen. An. Ist bootjen behouden over ghekomen? Ad. Daer en is niemand eerder verdroncken eñ vergaen : want 32 menschen hadden haer in het selve bootjen begeven. An. Door wat droevighe schickingh is dat gheschiedt? Ad. Al eert van't groote Schip koste raken/ ist door't slingeren omgheraeckt. An. O dat was een droevige saeck! wat H
gheschieder doen? Ad. Dewijl ick voor anderē sorghde/ was ick selfs by na vergaen. An. Hoe quam dat by? Ad. Om datter niet over gebleven was/ bequaem om daermede te swemmen. An. Daer soude u de kurck seer wel ghedient hebben. Ad. In die groote noot hadde ick liever willen hebben slecht ende veracht kurck/ dan een goude kandelaer. Als ick vast rontom sagh soo dacht ick om de I
mast-koocker/ en alsoo ick die alleen niet konde uyttreckē/ nam icker een tot hulp : daer op beyde steunende / geven wy ons in zee / hy de luchter ende ick de rechter zijde houdende. Dewijl wy van de baren dus gints en weer ghedreven werden / soo heeft de voornoemde Priester die Scheeps-predikant / hem tusschen ons beyden inghewoorpen / en hy was grof van lijf en leden. Wy riepen al vast K
wie is daer / de derde die sal ons allegader om den hals helpen? hy heeft daer-en-tegen vriendlijck gheantwoort : hebt goede moet/ daer is plaets genoeg/ God sal by ons zijn. An Waerom heeft hy soo laet beginnen te swemmen? Ad. Hy soud oock in't bootjen gheweest zijn met

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A de Prediker-Monick (want sy hem alle
gader die eere toe-schreven) maer hoe-
wel sy malkanderen in 't schip gebiecht
hadden/nochtans vergheten hebbende/
ick en weet niet wat voor omstandighe-
den/so biechten sy wederom op 't scheeps
boort d'een die leyd d'ander de handt op
'thooft/ ende daer-en-tusschen ging het
bootjen te gronde/ dese dingen heeft my
Adam vertelt. An. Hoe ist met de Predi-
B ker-Monick ghegaen? Ad. Dese (ge-
lijck de selfde vertelde) der Heyligen hulp
begheert/ ende sijn kap wech ghewor-
pen hebbende/ heeft hem naeckt beghe-
ven tot 't swemmen. An. Welcke Hey-
lighen riep hy aen? Ad. Dominicum,
Thomam, Vincentium, ende ick weet niet
wat voor een Pieter: maer voor al be-
trouden hy hem op S. Catharijn van Se-
nen, An. Docht hy niet eens op Chri-
C stum? Ad. So vertelde de Priester. An.
Hy soudet veel beter ontswommen heb-
ben/ soo hy de H. kap niet hadde wegh
gheworpen: want die wech zijnde/ hoe
heeft hem S. Catharijn van Senen konnen
bekennen? maer gaet voort van u selfs
te vertellen. Ad. Dewijl wy noch on-
trent het schip swerfden/ 't welck hem
na de golvē hier ende daer wende/ 'troer
aen stucken springende/ heeft de dije ge-
D broken van de ghene die de luchter zijde
hielde/ ende soo is hy daer van geruckt.
De Priester hem wenschende de eeuwi-
ghe ruste/is in sijn plaets gekomen/ my
vermanende/dat ic met een kloecke moet
mijn zijde soude beschermen/ ende dat
ick lustigh mijn voeten soude reppen.
Daer-en-tusschen dronckē wy veel sout
waters. Soo seer had ons Neptunus de
E Godt der zee/ niet alleen een soute badt-
stove/ maer oock een soute dranc toe-be-
reydt; hoewel de Priester oock teghen
die sake eenige remedie of hulp betoon-
de. An. Wat toch? Ad. Soo dickwils
als ons de baren teghen quamen/ sijn
mont sluytende/ heeft hy sijn hooft daer
tegen geset. An. Ghy vertelt my voor-
waer van een seer kloeck oud man/ als
wy nu een tijdt langh dus swemmende F
wat gevordert hadden/ de Priester (om
dat hy seer lang was) riep/ hebt goede
moet/ ick voel grondt: ick niet dervende
soo veel ghelucks hopen/ seyde/ wy zijn
noch al te veer van strand/ om grondt te
voelen: jae voorwaer seyd hy ick voel de
aerde met mijn voeten: 't is moghelijck
seyd ick een vande koffers die de zee hier
ghedreven heeft: voorwaer (seyd hy)
ick ghevoele met het krabben van mijn G
nagelen klaerlijck de aerde: als wy noch
een wijltijds gheswommen hadden ende
hy wederom gront voelde/ doet ghy seyd
hy/dat u dunckt best ghedaen/ ick gheef
u de heele mast/ ende ick betrouwe my
op de grondt/ en met een verwacht heb-
bende het af-loopen der baren/ heeftse
ghevolght soo hert als hy loopen konde.
De baren weder keerende nae hem toe/
greep met beyde handē beyde zijn knien/ H
en steld hem tegen de baren/ sich verber-
ghende onder 't water/ ghelijck de duyc-
kers ende eenden pleghen te doen: de
barē wederom wegh loopende/ stack hy
't hooft op ende liep: ick siende dat het
hem wel vergingh/ hebt hem nagedaen.
Daer stondender int sandt/ dewelcke
malkanderen groote stocken ofte spiet-
sen toereyckten/wesende seer sterck ende
de zee gewoon/ dewelcke haer ophielden
tegen 't ghewelt der baren/ so dat de uyt- I
terste die ghene die quamen aen swem-
men een lange stock toestaken: dewelcke
als sy geraeckt hadden/ wordense alle-
gader die haer nae 't strand begaven/
sonde perijckel op landt ghehaelt. Door
dese hulpe zijnder sommighe behouden.
An. Hoe veel? Ad. Seven/ maer van
dese zijnder noch twee ghestorven als sy
by 't vuyr quamen. An. Hoe sterck K
waert ghy lieden wel in 't Schip? Ad.
Achtentachentich. An. O wreede zee!
sy behoorde ten minsten met de thiende
te vreden zijn geweest/ ghelijck de Prie-
sters: heeft syer uyt soo grooten ghetal
soo weynigh wedergegeven? Ad. Daer
hebben wy bevonden een onghelooflijc-
ke be-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ke beleeftheyt deses volcx / ons alle dinghen met een sonderlinghe veerdigheyd ende beleeftheyt gevende/ te weten/ herbergh/vyer spijs/kleederen/ reys-ghelt. An. Wat wast voor een volck? Ad. 't Waren Hollanders. An. Daer is gheen volck beleefder / hoewel sy nochtans met wreede volckeren ende natien B omcingelt zijn. Ghy sult u nu namaels (soo ick meen) niet meer op de zee begeven. Ad. Neen ick seker niet/ten zy sake dat my Godt van mijn sinnen berooft. An. En ick wil veel liever sulcke vertellingen hooren dan selfs beproeven.

De XIX. T'samensprekinghe.

Hippoplanus,

Of

Paerde-Tuysscher/

Daer in der Ros-tuysschers bedriegherye gheneughlijck wordt vertelt.

Aulus, Phædrus.

A HElp God! hoe statigh is onsen Phædrus, dat hy voor hem neer gaet kijcken/ende somtijds na den Hemel siet/ ick sal hē aenspreken: wat schort u doch Phædre? Ph. Waerom vraeght ghy dat Aule? Au. B Om dat my dunckt dat ghy van Phædro schier de Philosooph Cato geworde zijt/ sulcke stemmigheydt toont ghy in u wesen. Ph. Dat is gheen wonder goede vrient/ ick heb rechte voort mijn sonden ghebiecht. Au. Ho ho so gheeft het my gheen wonder/ maer seg toch op goeder trouwen hebt ghyse alle ghebiecht. Ph. Jae al die in mijn sin quamen/uytgesondert een. Au. Waerom hebdy die ghesweghen? Ph. Om datse my noyt beroude. Au. 't Moet een ghenoeghlijcke C sonde wesen. Ph. Oft sond is of niet daer sla ick twijfel aē/ maer hebdy daer lust toe/ghy moogt het hooren? Au. Ja ick seer gaerne. Ph. Ghy weet wel wat bedroch datter is inde paerdetuysschers Au. Jae ick seker wel / beter dan my lief is: want ick meer als een reys van haer bedroghen ben. Ph. Onlangs gebeurde my dat ick haestigh een langhe reys soude aenvaerden. Soo gae ick tot een D van dit volck die ghy gheseydt soud hebben dat een goed slocker was / ende heb met hem eenighe kennis ghemaeckt of al te voren ghehad. Ick vertel hem dat ick wat ernstighs voor had / soo dat ick wel een kloeck paert van doen hebben soud: en so hy my een goet vriendt was dat hy 't nu betoonen soud / hy beloofde dat hy soo met my handelen soude als of ick zijn eyghen broeder ware. Au Hy

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A sou misschien zijn eyghen broeder oock wel bedrieghen. Ph. Hy leyd my inden stal / ende gheboodt my dat ick daer een uytkiesen soude welck my luste of ghelieffde. Ten lesten heeft my 't een paerdt meer dan 't ander behaegt/hy prees mijn oordeel dat ick niet mis ghesien had / sweerende dat dat paerdt van velen begheert was / maer dat hy 't liever voor een besonder goed vriendt hiel/eer hy 't
B een vreemde woud doen. Wy accordeerden van den prijs/ick geef hem ghereedt gelt/en gader fluex op sitten. Inde uytreys sprongt niet een wonderlijcke vrolijckheydt ende couragieusheydt / ghy soud gedocht hebben dathet heel fors geweest had/want het was heel schoon eñ verkens opgevoedt/ als ick nu een uyr of anderhalf daer mede gereden had/so gevoelde ick dat het heel moede was/en dat
C ick't met de sporē niet voort krijgen konde. Ick had wel eertijdts gehoort datse sulke paerde opvoedē/die schoon int oog zijn / maer onbequaem tot den arbeydt. Ick docht by my selvē ick ben bedrogen/ 'tsa wel ick sal't hem wel betalen als ick weder t'huys kom. Au. Maer wat ging ghy doen maecken / een ruyter sonder paerdt? Ph. Dat de saeck eyste; ick ben in't naeste dorp af-ghetreden / en aldaer
D heymlijck heb ick het paerdt by een van mijn kennis gheset/ en heb een ander gehuert / en ben gherepst daer ick wesen wilde/wederom ghekeert zijnde heb ick 't gehuurt paert t'huys gebrocht daer't hoorde / daer heb ic mijn schoon bedroch weder gevonden / vry verkens ende wel gerust/ daer op sittende koom ick weder tot den bedriegher / en vraegh hem oft hy't wel in sijn stal voeden wil/ ter tijdt
E toe dat ick't weder hale. De bedrieger vraeghde my hoe ickser mede ghevaren was / ick antwoorde daer by alle Santen ende Santinnen dat ick mijn daghen noch geen gelucktiger paerdt beschreden had/ dat liever bloogh dan gingh/en dat het van soo langhe reys niet eens moede geweest was/ ende dat het niet een hayr te magherder ghewordē was van dien F
grooten arbeydt. Als ick hem alle dese dingen seyde/docht hy by sich selven dat het een ander paert moest wesen dan hy tot noch toe ghemeent hadde. Daerom vraeghde hy eer dat ick noch wech ging of het my veyl was: inden eersten wepgherde ick het / seggende ist saecke dat ick weer haestigh repsen moet / ick soude sulcken paerdt niet weder vinden / maer nochtans heb ick niet so waerdt dat niet G
veyl en is alsmer ghenoegh voor gheven wil/jae al woude schier yemand mijn selven kooper. Au. Seker daer hadt ghy malkander ghevonden. Ph. Wat wil ick veel seggen hy liet my niet gaen of ick haddet hem op ghelt gheset / en hebt oock niet wepnigh duurder gelooft dan ick't ghekocht had. Soo haest en quam ick met t'huys / of ic ick hebber een uytghemaeckt die my de boevery hulp spe- H
len/die wel af gereeckt ende geleert was. Dees in-ghegaen zijnde / seyde tot den paerde-verkooper/ dat hy van doen soude hebben een goet paert dat wel teghen den arbeydt mach: d'ander toonde veel verschreydē paerden/ en het slimste prees hy aldermeest/maer dat hy my verkocht had/dat prees hy niet; want hy meende dat het al waer was wat ick hem gesept had; maer d'ander vraeghde terstondt I
oft dat paerd niet veyl en was / want ick hem de plaetse daer't stont al te voren had te kennen gegeven. De Cupsscher heeft met den eersten wat gheswegen/ ende de andere peerden seer ghepresen: Maer als hy nu sach dat de kooper de ander paerden prijsende/ sijn oogh altijd op mijn paert had / soo docht hy by hem selven/ seecker mijn mepninghe heeft my bedroghen/ want dese vremdelingh kent K
het terstont onder soo vele: als de koopman nu al aenstont oft niet te koop was/ soo antwoorde de verkooper ten lesten ja/maer de prijs sal u misschien wel vervaert maken: de kooper seyd weder wat noodt ist / soo 't daer na is/looft het: hy loofde het al wat dierder dan ick hem

ghesepdt

A ghesepdt had/meenende soo veel pro vat daer uyt te strijckē / ten lesten accordeert den sy van dē prijs: de kooper geeft het een Gods-penning op de hand / te weten een goude kroon/op dat hy gheen quaedt vermoeden soude hebbē/en de stal-knecht bevolen hebbende dat hy't paert voederen soude/gheeft hem een reael/segghende dat hy't terstondt soude komen halen. Soo haest als ick ghehoort hadde B dat de koop so klaer was/ datse niet ontdaen koste worden/ soo kom ick soo ghelaerst en ghespoort als ick was / tot de paerde-verkooper seer verbaest roepende/ de Tuysscher was by der hand/ en vraeghde wat ick begheerde? dat stracx mijn paert vaerdigh ghemaeckt worde/ seyde ick: want ick moet terstont op een hastighe en seer noodighe reyse: hy antwoorde ghy bevalt 't my ymmers een C dach twee ofte drie te voederen. 't Is waer seyde ick/maer dese reyse komt my onversiens over den hals / en moet sonder vertreck ghedaen zijn: doen sprack hy ghy moeght een uyt den hoop kiesen dat ghy begheert / maer aen't uwe kont ghy niet gheraken / waerom vraeghde ick? om dattet verkocht is antwoorde hy: doen began ick my te houden ofte ick ghestoort was / en seyde dat en wil D God nimmermeer/ick soudet niet begeeren te missen al wildet my yemand vierdubbelt betalen: daer begin ick te kijven en te schelden/ten lesten is hy oock toornigh geworden/ende seyde waer toe alle dese woorden / ghy hebt het my op ghelt gheset / en ick hebt verkocht / als ick u ghelt gheve soo hebdy op my niet te segghy zijt in een stadt van recht/ghy kont pert Janssen ghenoemt wert/maer noemt F u van eenighe plaets / want dit behoort tot dē Adel/ 'tander tot de slechte Theologanten. Ha. Ick hebt al inde memory. Ne. Hebdy niet een huysken daer ghy 1 Heer afnoemen meught. Ha. Niet een weekens schot. Ne. Zijt ghy dan in verkocht [illegible] stad gheboren? Ha. In in hem selven 'tis beter de winst te [illegible] ken dan 't paert weder te gheven: ick gae al preutelende wegh / en noch naulijcx te vreden met het gelt / hy bad my F dat ick 't toch ten besten nemen soude en dat hy 't met wat anders versien soude. Soo is de bedriegher uytghestreken / en heeft een paert dat van geender waerden is. Nu verbeyt hy tot dat d'ander komen sal/die hem de gods-penningh ghegheven had / maer daer komt niemand noch sal niemand komen. Au. Heeft hy hier-en-tusschen noyt geklaeght over't G onghelijck dat ghy hem ghedaen hadt? Ph. Met wat onbeschaemtheydt soud hy dat beginnē/ maer hy is my wel dick te moed ghekomen en heeft gheklaeght van de ontrouwe kooper / dan ick had altoos het voor-woord / dat hy my om sulcke verkeerde koopmanschap van soo schoonen paert berooft had: dat is de sonde die ick so wel meen besteet te hebben na mijn sin / dat ickse niet heb konnen biechten. Au. Ick soud meenen H Godt een dienst gedaen te hebben/ soo verre ist van daer/dat ick 'tbiechten soude. Ph. Of ghy dat meent en weet ick niet / maer nochtans spreeckt ghy my een moet aen/ om sulcke boeverije sonder sorgh meer te speelen.

Eynde van de neghenthiende T'samen-spraeck.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A sou misschien zijn eyghen broeder oock wel bedrieghen. Ph. Hy leyd my inden stal / ende gheboodt my dat ick daer een uytkiesen soude welck my luste of gheliefde. Ten lesten heeft my 't een paerdt meer dan 'tander behaegt/hy prees m[illegible] oordeel dat ick niet mis ghesien [illegible] sweerende dat dat paerdt [illegible] gheert [illegible]

te m[illegible] gr[illegible] d[illegible]

-sprekinghe.

Nobilitas,

Of

Gemaeckte - Adel /

Daer de kaele Adel afghebeelt wordt, die by naer dunckt, dat alles vry staet, wat sy door bedriegherye en ghewelt konnen uytvoeren.

Harpalus, Nestorius.

Harpalus.

A MOoghdy my niet o goede Nestor in een saeck helpen raden/ghy sult bevinden dat ick niet ondanckbaer zijn sal. Ne. Ick sal u geern helpē daer ick magh. Har. Ten is immers in onse macht niet dat B wy edel gheboren worden? Ne. Zijt ghy 't niet / soo pooghet metter deught te verkrijghen/ op dat de edeldom van u beginne. Ha. Dat is te langh werck. Ne. Ghy kont het om kleyn gheld van den Keyser koopen. Ha. 't Ghemeene volck geckt met de ghekochte edeldom. Ne. Nademael datter niet belachlijcker is dan de ghemaeckte adel/wat dringht u dan soo seer om edel gemaeckt te zijn? C Ha. Daer zijn veel oorsaecken die my daer toe dringhen / die ick u wel sal verhalen/ soo ghy my de wegh wijsen wilt waer door ick by elck voor edelen magh gerekent werden. Ne. Een naem sonder de daet? Ha. Maer alsser de daedt niet by is/ is de waen het naeste/ nu wel D aen raedt my Nestor, als ghy de oorsake ghehoort sult hebben / suldy segghen dat het de pijne waert is. Ne. Als ghy 't enckel soo hebben wilt/sal ick 't u seggen: inden eersten schickt dat ghy verre uyt u vader - landt en uyt alle kennis treckt. Ha. Dat is recht Nestor. Ne. Voeght u dan in 't gheselschap van eenighe jonghelingen die inder daedt edel zijn. Ha. Dat verstae ick wel. Ne. Hier uyt sal- E men indē eersten vermoeden/dat ghy zijt daer ghy mede verkeert. Ha. Soo ist. Ne. Siet toe dat ghy niet ghemeens en hebt. Ha. Wat doch? Ne. Ick spreke van kleederen/ noch dat ghy geen lakens kleederen draeght/ maer zijden/en vermacht de beurs niet / soo maeckt fusteyn/jae liever van kanifas dan van laken. Ne. Seer wel. Ha. Siet toe dat- F ter oock niet heels aen is / maer hackelt en snijt de hoed/wambays/broeck/ kousen/schoenen/ jae de nagels oock kondy/ en spreeckt niet dan van groote dingen / ist sake datter een uyt Spaengien ghekomen is/so vraegt hoe den Keyser ende

de Paus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A de Paus accoorderen konnen / ende wat u Coſijn de Grave van Naſſou al maect ende u andere compaens? Ha. Dat ſal gheſchien. Ne. Doet een ring aen u vooꝛſte vingher met een Signet-ſteen. Ha. Soo verre alſt de boꝛſſe vergelden mach. Ne. Maer een koperen ringh vergult met een ghemaeckte ſteen / koſt weynigh / doeter oock een rondas by met heerlijcke wapens. Ha. Wat wapens B raet ghy my te nemen? Ne. Twee Melck-emmers ſoo ghy wilt / en een Bier-kan. Ne. Gecht ghy met de botter? wat ſegt toch in ernſt. Ne. Hebdy nopt inde krijgh gheweeſt? Ha. Ick hebſe nopt gheſien. Ne. Ick denck onder-tuſſchen dat ghy de boeren Ganſen ende hoenderen wel ghedoodt hebt. Ha. Seer dickwils en ooc dapperlijck. Ne. C Setter een ſilver ſweert in / en drie vergulde ganſe hooſden. Ha. In wat velt?

Ne. Waer anders in dan in een roodt velt/een teecken van Ganſen-bloet / dat ghy ſtoutlijck geſtoꝛt hebt. Ha. Waerom niet: Ganſe-bloet is immers ſo root als menſchen-bloet/ maer gaet al vooꝛt.

Ne. Set dan u ſchildt over al vooꝛ de herberghen / daer ghy by gheval gheloogeert ſult zijn. Ha. Wat helm ſalmer D op ſetten? Ne. Dat vraeght ghy recht te pas / die ſuldy maecken met een open mond. Ha. Waerom dat? Ne. Om dat ghy daer u adem dooꝛ halen meught/ ende dat het ooch met u kleederen over een kome / maer wat ſalder boven uytkijcken? Ha. Daer wacht ick na. Ne. Een honts-hooft met twee hanghende ooꝛen. Ha. Dat is te ghemeen.

Ne. Doeter twee hooꝛnen by dan iſt E ſeltſaem. Ha. Dat behaeght my wel/ maer wat beeſten ſullen den ſchilt vaſt houden? Ne. Heeren/ Honden/ Leeuwen/ Draken/ Griffioenen/ en Arenden/ hebben de Doꝛſten vooꝛ haer genomen / neemt ghy twee Harpijen. Ha. Ghy raedt my wel. Ne Nu ſchoꝛter een toenaem/ hier ſtaet u vooꝛ al te wachten dat ghy met ghelijck de burghers Harpert Janſſen ghenoemt wert/maer noemt F u van eenighe plaets / want dit behooꝛt tot dē Adel/ 'tander tot de ſlechte Theologanten. Ha. Ick hebt al inde memoꝛy. Ne. Hebdy niet een hupſken daer ghy u Heer afnoemen meught. Ha. Niet een verckens ſchot. Ne. Zijt ghy dan in een heerlijcke ſtad ghebooꝛen? Ha. In een veracht dooꝛp/ick magh toch tegen u wel opꝛecht biechten / die my raden ſult. Ne. Dat is waer / dan iſſer niet een G bergh ontrent? Ha. Jae't. Ne. En heeft hy niet aen d'eene kant een rotze? Ha. Ja ende vꝛy ſteyl. Ne. Ho ho genoegh/ ſoo ſult ghy zijn Harpalus Ridder van den gulden Bergh. Ha. Ooch hebben de groote Heeren vooꝛ een manier dat elck een devijs heeft / ghelijck Maximilianus hadde (tene menſuram) houdt maet: Philippus (qui volet) die ſal willen. Carolus Quintus (ulterius) noch H verder / en elck het zijn. Ne. Schrijf ghy (omnis jacta ſit alea) 't moet alles ghewaeght zijn: Ha. Seecker dat is ſchoon. Ne. Op dat nu het vermoeden van't volck ſekerder zy/ ſo verſiert vꝛieven die aen u gheſonden zijn van groote meeſters/die u daer in dickwils noemē / Vermaerde Ridder, waerin niet dan van groote dinghen gehandelt werden / van leen-goederen/ van kaſteelen / van veel I dupſenden guldens/ van groote officien/ van rijcke houwelijcken / en dan ſuldy ſchicken dat deſe vꝛieven/ ghelijck offe u ontvallen waren / in ander lupden handen komen. Ha. Dat ſal my vooꝛwaer heel lichtlijck om doen zijn/ want ick ſeer wel ſchrijven en lichtlijck eens anders handt kan nae conterfeyten. Ne. Of naeptſe ſomtijts in u kleederen/ of laetſe in u die-ſack / op datſe als ghy u kleede- K ren den ſnijder vꝛeyght om te verſien / die als dan ghevonden werden. Die en ſullent niet ſwijghen/ ende ſoo haeſt als ghy't ſult vermoeden/ ſult ghy u aenſicht gram en moeplijck ſetten. Ha. Dit heb ick al langh overdacht dat ick mijn aenghelicht alſoo licht als mijn weſen ſoude ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A veranderen. Ne. So salmen't bedroch niet mercken/ende de saeck sal met goed gheloof over al verdreven werden. Ha. Dat sal ick wel schicken. Ne. Daer na moet ghy sommighe mackers by u nemen / of oock knechten die u volghen/ en u over al mijn Joncker heeten: hier of en behoef dy oock geen kosten te vreesen / want daer zijnder veel/die u geerne dese Signeurie sullen helpen voeren. En
B dan zijnder oock veel die wat geleert zijn ende groote lust tot dichten hebben / al waer't maer van een kool-strunck/ oock zijnder van dese hongherige Druckers niet wepnigh / die alle dinghen derren drucken / soo daer slechs hope van profijt in gheleghen is. Van dese moet ghy eenighe upt maecken die u prijsende noemen / een Lands-heer van u Vaderlandt / maer dat het dickwils verhaelt
C wert met groote letteren: met dese middelen sult ghy al het landt door voor een Edelman gehouden werden / oock soo loopen dese boecken eerder ende vreeder over al/dan cenige klappende knechten. Ha. Dat behaeght my niet qualijck / maer de knechten moeten oock eten. Ne. Dat is waer maer ghy sult geen knechten sonder handen voeden / die daerom oock niet onnut zijn. Sentse hier ende
D daer / waer pet te vinden is ghy weet wel datter hondert dierghelijcke gheleghentheden zijn. Ha. Het is ghenoegh ick hoor wel waer ghy wesen wilt. Ne. Nu zijnder noch wonderlijcker konsten. Ha. Die soude ick gheern weten. Ne. Ten sy saeck dat ghy zijt eē groote dobbelaer / een dapper troever of speelder / een schendigh hoer-jagher / een gulsigh dronckaert/een stout dop-maecker / een
E trots verslemper / een groot schult-maker/en dan noch met de Francoysen ofte Spaensche verciert / niemandt en sould ghelooven dat ghy een Edelman waert. Ha. Daer sould ick my voorwaer wel mede behelpen konnen/ maer van waer de kosten? Ne. Ontbept/daer sal ick komen/hebdy geen erf-goedt? Ha. Seer wepnigh. Ne. Nae dat het vermoeden F
van u Edelheyt in't volck sal bevestight zijn/sult ghy wel sulcke gecken vinden/ die u borghen sullen / sommighe sullen't schamen te wepgheren / en andere vreesen. Nu om de Schuld-eysscher te doen nae loopen/zijn dupsenderley listen. Ha. Daer weet ick wel wat van / maer sy sullen ten lesten aenstaē alsser niet voortkomen sal dan ydele woorden. Ne.
Daer is gheen naerder wegh tot den G
Edeldom dan veel schuldigh te zijn. Ha. Hoe soo? Ne. Voor eerst de crediteurs sullen u nae loopen / niet anders dan of sy door eenighe dienst aen u verbonden waren/vreesende u eenighe oorsaecke te gheven van verstoringhe/dat sy't hare niet krijghen souden. Niemandt heeft knechten die hem meer onderworpen zijn/dā de crediteurs heur schuldenaer/
dewelcke soo yemandt heur somtijdts H
wat betaelt is haer aenghenamer dan of hy het haer schonck. Ha. Dat heb ick wel gegist. Ne. Dan voor al moet ghy u wachten dat ghy met den armen niet te doen hebt/ want dese maecken om een wepnigh gelts veel groote klachten. Sy zijn beter ende lichter te versoenen die meerder goeds hebben/wāt die hebben schaemt/de hope voed haer/de vreese
verdaert haer/en die weten wat de Rid- I
ders vermoghen. Ten lesten als ghy't niet langher maecken kond/ soo versiert een oorsaeck waerom ghy vertrecken moet/ en treckt dan noch verder. Noch ghy behoeft u om die saecke niet te schamen / want niemandt isser meer schuldich dan de groote Heeren altoos zijn. Isser dan een boer die u te veel woorden maeckt/ soo verstoort u om zijne onredelijckheydt / maer nochtans moet ghy K
al-te-met noch wat gheven / maer de heele somme niet / noch oock niet een peghelijck / en voor al moet ghy wachten dat niemand vermoede dat u buydel leegh is/toont altijdt gheld. Ha. Wat sal hy toonen / die niet en heeft? Ne. Heefter een goedt vrient u wat te bewaren

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ren ghegheben / toont het al voort uwe/ maer voor al siet toe dattet niemandt en mercke/ hier toe moet ghy oock altemet gelt leenen dat ghy terstont weder geeft/ vult u beurse met leg-penningen/en isser goudt of silver in dat toont vry / de reste denckt voort by u selven. Ha. Ick verstaet wel / maer ten lesten sal ick in de schuldt blijven steken. Ne. Ghy weet nimmers wel wat den Ridders al geoorB looft is. Ha. Jae ick seer wel en dat al onghestraft. Ne. Daerom schickt dat ghy knechts hebt die niet lup en zijn / of die u na-maegschap zijn/die ghy anders oock al voeden soud moeten: komt haer een koopman op wegh tegen/ laetse hem berooven/ of vinden sy pewers wat inde herberghen onghesloten/ verstaet ghy 't wel? laetse gedencken datse om niet geen vingheren hebben. Ha. Sonder sorgC dat. Ne. Schickt altoos datse fraeyckens ghekleedt zijn en met u levrey ghetepckent / maeckt oock versierde brieven aen groote meesters: en is het sake dat u knechten yet heymlijckx wegh sullen gedraghen hebben/niemant sal't haer derven aenstrijden / al ist ooc dat se wat vermoeden/sy sullen dē meester vreesen/hebbense met ghewelt pemandt een bupt afghedronghen / dat salmen oorlogh noeD men / met dese oeffeninghe komt het dan tot oorloghe. Ha. O geluckige raedt! Ne. En ghy moet de Ridderlijcke wet wel scherp onderhouden / dat het recht en redelijck is voor een rupter/een slecht wandelaer zijnen bupdel te lichten: want wat isser toch onwaerdiger dan dat een on-edel koop-man sal overvloeyen van gheldt / als hier-en-tusschen een Edelman niet en heeft dat hy aen sijn hoeren en dobbelen te kost mach leggen. MaertE dat ghy u altoos voeght by de groote meesters/en hangtse aen als een kladde/ schaemt u geen dingh/de schaem-schoen moet uptgetrocken zijn/en dat bysonder inde herbergen / daerom ist geraden dat ghy al inde beste herbergen gaet logeerē daer veel volcx komt. Ha. Dat leg ick al vast over by my selven. Ne. Daer sal F dickwils een avontuertjen voor-komen. Ha. Hoe soo toch? Ne. Ick meen dat d'een zijn beurs hier of daer vergheten heeft / of pewers een sleutel in't slot is blijven steken/de rest weet ghy wel. Ha. Maer. Ne. Wat maer? wat nicker soud derven vermoeden / van so groot-spreckendē Ridder van den guldē Bergh: en offer al pemant so quaet ware/wie sal so stout zijn/ die u van sulcke dinghen sal G dorven aen-spreken? en daer-en-tusschē sullense dan vallē op een die daegs te voren gherepst is; laet de dienaers met de Waert kaeckelē/ en speelt ghy gerustlijc dē Joncker. En ist saeck dat dit een degelijck man gebeurē sal / die sal niet veel woorden maken/op dat hy oock boven syn schade/noch niet begeckt en worde / om dat hy sijn goet niet te recht bewaert heeft. Ha. Dat is niet onbillijck by ge- H brocht/want ghy kent wel/denck ick/dē Graef van de Witte-gieren. Ne. Seer wel. Ha. By dese heb ick gehoort dat een Spaenjaert verkeerde/die heerlijck van kleederē eñ gedaente was/dees had gestolen ses hondert Croonē/en men dorste hem nopt betijē/sulck aensien en dapperheyt had hy in al zijn doen. Ne. Siedy wel/daer hebdy een exempel/hierenbovē suldy altemet een of twee van u knechts I inden krijgh senden/de welcke kerckē eñ cloosters berooft en geplondert hebbēde sal met een groote bupt thuys komē. Ha. Dat is waerachtig ooc seer goet en veylig. Ne. Dā isser noch een ander manier om gelt te krijgē. Ha. Welcke? Ne. Als ghy van pemant gelt geleent/ontfangē / of gebocht hebt / so versiert yet tegens hem daer ghy toornigh om wort/ en dat K bysonder inde Geestlijckheyt/die toch nu ter tijt meest vande luydē gehaet werd. Isser oock pemant die u wapenē begeckelē wil of die yet oneerlijcx van u spreect/ of schrijft yet dat tot u achterdeel gaet / die laet door u Trompetter in eenwighe bpandschap geroepen worde/ met dreygementen van dooden/ brandē/roven en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A van knechten op den hals te senden/ soo
sullense heel bevreest van selfs komē om
peys te maken / dan suldy groot achten
u waerdighepdt/ dat is/ dat ghy veel ep-
schen sult om te versoenen/ist saecke dat
ghy drie duysent kroonen eyst / sy sullen
haer schamen minder dan twee houdert
te brenghen. Ha. Anderen sal ick dreg-
gen met de wet. Ne. Dat raeckt de leu-
gen-kramery al wat/ nochtans salt alte-
B met geen schaden doen: maer hoort Har-
pale, dat voor al van noot is/ had ick by-
stans vergheten/ ghy moght eenige rijc-
ke dochter schicken te bestricken / ghy
zijt toch een fraey ghesselleken / ghy zijt
fierkens/ ghy zijt een genoeghlijck prater
ende altoos vrolijck/ en laet altoos blij-
cken dat ghy seer in't Hof vande Coningh
gesien zijt/ de dochters hebben toch altijt
goede sin inde hooghept. Ha. Ick heb-
C ber vele gheken dat die seer welgheluckt
is / maer als ten lesten de bommel upt-
breeckt/ en dat elck om zijn gelt komt/ so
stae ick ghemaeckte Ridder vanden gul-
den Bergh daer verleghen/ want dat is
by haer veel meerder schand/ dan ofmen
Kercken berooft hadde. Ne. Hier komt
de onbeschaemthept eerst wel te pas / en
bysonder soo komt niet beter/ dan op die
tijd/ stouthept voor wijshept te gebruy-
D ken / dan moet ghy pet versieren / daer
ghy u mee veront schuldight: dan sullen-
der noch eenighe zijn die u een goet hert
toe draghen / en eenighe wat beleef der
sullent niet laten blijcken/ dat sy de boe-
verije weten. Ten lesten (als ghy niet
anders moeght) so moet ghy indē krijgh
trecken; want gelijck de zee alle dingen
of spoelt/ soo bedeckt oock de oorlogh al-
le schelmery: men vint oock heden geen
E goet Capiteyn inde krijghs-handel/ dan
die door sulcke proeven daer toe ghekō-
mē is. Dat sal u upterste toevlucht zijn/
soo u alle andere dinghen missen: maer
ghy moet alle andere middelē eerst ver-
socht hebben / eer ghy't hier toe komen
laet. Siet wel toe dat ghy niet onacht-
saem zijt / packt u upt de klepne stede-
kens / daer ghy niet een vinger inde as F
stekē moeght/ of het is terstont al'tvolck
bekent / in groote volck-rijcke steden is
veel meer vryheyt. Waer ghy oock zijn
sult / verneemt kloeckelijck watmen van
u sept/ maer als ghy sult hoorē wat doet
hy hier? waerom lepdt hy hier soo langh
en wacht? waerom treckt hy niet weder
na zijn vader-land? waerom verlaet hy
zijn heerlijckheden daer hy de naem of
voert? waer haelt hy't daer hy dus op G
domineert? want als dat volck begint te
snappen so heeft het geen eynd; dan moet
ghy terstont van verhupsen pepsen /
niet als een hase maer als een Leeuwe.
Lact lupden dat ghy om treflijcke saken
in't Hof van de Keyser gheroepen zijt /
en dat ghy haest met een hoop volcx in't
landt komen sult. Soo sullense niet een
woort derven kicken die wat te verliesen
hebbē. Maer voor al moet ghy u wach- H
ten van dat volck datmen Rhetorijckers
noemt/ dat is een loosen hoop/ die dichten
en schrijven soo haer pet inde weegh is /
en maken stracx over al de straet bekent
datse voornemen. Ha. Ick moet ver-
sincken soo my u raet niet heerlijck aen-
staet/ ick sal oock makē dat ghypt beken-
nen sult/ een leersaem verstand/ en gheen
ondanckbaer Jonghman ghevonden te
hebben: het eerste paert dat ick pewers I
by geval krijghen sal/ dat u dient / sal u
geschoncken zijn. Ne. Nu schoyter niet
aen dan dat ghy volbrengt wat ghy be-
looft hebt. Maer wat ist doch/ waerom
ghy soo seer soeckt edel en vermaert te
zijn? Ha. Nergens anders om dan om
dat haer alle dinck gheoorloft is / of te
dunckt u dat een klepne sake te zijn? Ne.
Alst al ten quaetstē gelucht/ so moetmen
toch eens sterven / ja al waer dy oock een K
Carthuyser: en hy sterft gemackelijcker
die aen een rad of galghe / dan die aen't
graveel / pocken / lempten/ of andere
ziecht sterven: en het is oock op zijne
krijghs-mans te gelooven/ dat de men-
sche nae de doodt niet meer en is als een
doode romp. Ha. Dat denck ick oock.

Absurda,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De XXI. T'ſamen-ſprekinghe.

Abſurda,

De Doove/

Daer d'eene van Ooſt, d'ander van Weſt ſpreeckt, d'eene van de Bruyloft, d'ander van Scheepſ-ghevaer.

Annius en Leucius.

Annius.

A MAer wat ick hoor! dat gy in de Bruyloft Pancratij ende Albinæ 'gheweeſt zyt? Leu. Ick heb mijn leve geen ongeluckiger reys gedaen/ als ick nu ter tijdt ghedaen B hebbe. An. Maer wat ſeght ghy? dat-ter ſulcke groote menighte van volck gheweeſt is? Le. Ick heb mijn leven noch niet naerder aen mijn doodt gheweeſt als doen ter tijdt An. Jae ſiet wat de rijckdom en 't goet al doet. Op mijn Bruyloft warender wepnigh/ en anders ſchier niemant als een deel lupden van kleyn vermogen. Le. Jae wy waren uauwlijcx inde zee gheloopen/ of C daer is een ſtercken dwerrel-windt en grooten ſtorm ende onweder opgeſtaen. An. Ghy vertelt my van een vergaderinghe der Goden/ jae wel toch warender ſoo veel Princen en Heeren/ ſoo veel Jonckers en Juffers? Le. De Noorde windt heeft het zeyl aen ſtucken gheſmeten/ en aen ſtucken zijnde/ heeft het inde lucht hier en daer verſtrept. An. Ick ken de Bruydt wel/ jae ſy is ſoo ſchoon als een beelt. Le. Jn een ommeſien quam de zee/ en wierp ons het roer van't gat. An. Een yeghelijck dunckt het oock ſoo/ en de Bruydegom gheeft haer niet een haer toe in ſchoonheydt. Le. Hoe meent ghy wel dat wy doen te moede waren? An. Hy krijght een ſeltſame vogel die een ſuyvere maegt trout. Le. Wy moeſten al te ſamen ſterc roepen. An. Voorwaer ghy vertelt my van een ongelooflycke bruydt-ſchat. Le. Maer ſiet terſtont volght het een ongeluck het ander. An. Waerom hebbenſe dat jonghe en tedere mepſken ſulcken ſtraffen man ghegeven? Le. Ons bejeghende een Zee-roover. An. Voorwaer 't is ſoo/ dan in vele vervult de ſchalckheydt 'tgeen aen d'ouderdom ontbreeckt. Le. Daer hebben wy een dubbel oorloge gehadt/ d'eene met de Zee/ d'andere met de roovers. An. Ja wel kinderen! ſoo veel giften en gaven? en daer-en-tuſſchē iſſer niemand die de armen de waerdije van een dupt geeft. Le. Wat? ſouden wy wijckē/ neen voorwaer de vreeſe des doots maeckte onvertſaeghde herten. An. Jck ſoude vreeſen datſe onvruchtbaer ſullen zijn/ ſoo 't waer is dat ghy ſeght. Le. Jae wy hebben ons Schip

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A aen 't hare gheklampt. An. Datis wat wonder wat nieuws / voor de Bruyloft ſwaer? Le. Soo ghy dien ſtrijt gheſien had / ghy ſoud ſelver moeten bekennen dat ick gheen wijfs hert in 't lijf hadt. An. Ick hoor wel dat dat houwelijck niet alleen gheſloten / maer oock al volbracht is Le. Wy zijn inder Zee-roovers Schip geſprongen. An. Maer ick verwonder my ſeer dat ſe u die haer vreemt
B zijt ende niet en beſtaet / genoot hebben / ende my die des Bruydts Vader inde derde graet beſtae / thuys ghelaten hebben. Le. En haer overwonnen hebbende / hebbē wijſe alle gader luſtigh de voeten gheſpoelt. An. 't Is ſoo als ghy ſeght / de ongheluckighe ende arme lupden / hebben nerghens nichten en neven. Le. Al de roof en bupt die daer was / hebben wy onder ons allen gedeelt. An. C Ick ſal my oock met den eerſtē over dat mepſjen beklagen. Le. Daer is haeſtlijck en onverſiens ſulcke ſtilte opgheſtaen / dat ghy geſept ſoudt hebben / datter het beſte / ſtilſte ende bequaemſte weer van de werelt was. An. Heeft hy goet / ick heb moet: ick acht heur beleeſthepdt niet een mijt. Le. Alſoo hebben wy door een ſchip twee ſcheepen inde haven ghebrocht. Laet hy gram werden die D haer voedt. Le. Waer wy't brenghen ſullen / vraeght ghy dat? inde Kercke / of een deel S. Nicolaes toe-wijen. An. Een komt my van daegh gantſch niet gheleghen / want ick thuys nu ſelfs gaſten ben verwachtende / dan op een ander tijdt ſal't gheern ghedaen zijn.

Eynde vande een-en-twintichſte T'ſamen-ſpraeck.

Virgo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De XXII. T'ſamen-ſprekinghe.

Virgo Miſogamos,

Of

Kloofter-Dochter/

Tuſſchen eenen Iongelingh ende Ionghe-dochter, die het houwelijck haet ende in een Clooſter wilde gaen.

Eubulus *een goede raed-ghever, en* Catharina.

Eubulus.

A ICk ben blijd / dat het Avondtmael eens ten eynde is/ op dat wy deſe wandelingh moghen gebruycken/ want daer en is niet gheneughlijcker. Ca. Het verdroot my oock langher te ſitten. Eu. B Hoe groen en gheneughlijck is de Werelt aen allen zijden? Voorwaer dit is de jeught der ſelver. Ca. Soo iſſet. Eu. Maer waerom en zijt ghy in uwe voorSomer oock ſoo gheneughelijck niet? Ca. Hoe ſoo? Eu. Om dat ghy wat treurigh zijt. Ca. Schijn ick u een ander aenſicht te hebben dan ick plagh? Eu. Wilt ghy dat ick u/u ſelven toone? Ca. Ja. Eu. Siet ghy deſe rooſe / die C omtrent den aenſtaenden nacht toegheloken bladen heeft. Ca. Ick ſiete: wat iſt nu? Eu. Soodanigh is u aenſicht. Ca. Een ſchoone vergelijckinghe. Eu. Iſt dat ghy my weynigh geloofs geeft/ beſiet u ſelven in dit Fontepnken. Maer wat beduyd dat overvloedigh ſuchten D over maeltijd? Ca. Laet af na 't ghene te vraghen/daer u niet aen gheleghen is te weten. Eu. Ja my iſſer ſeer veel aen ghelegen/die niet blijd en kan zijn/ten zy dat ick u oock blyde ſie. Maer ſiet/ daer ſucht ghy wederom/ ach lacy! hoe diep upter herten. Ca. Daer is yet dat mijn herte quelt / maer het en is niet vry upt te ſpreken. Eu. Sult ghy't my niet seggen/ die u liever hebbe dan mijn eygen E ſuſter? Mijn Catharina, en vreeſt niet/ wat het oock zy / ghy ſult het my vry toe betrouwen. Ca. Of ick het al vry ſeggh e / ick vreeſe dat ick het den ghenen te vergheefs ſal seggghen / die my niet helpen en ſal. Eu. Wat weet ghy 't? Ick ſal u/iſt niet metter daet ſelve / miſſchien met raet ende vertroofting he helpen. Ca. Ick en kans niet uytſpreken. Eu. Wat is dit voor een ſake? haet ghy my? F Ca. Alſoo haet ick u/dat ick mijn eygen Broeder minder beminne: en nochtans en laet het herte niet toe / dat ick 't uytſpreke. Eu. Sult ghy't dan bekennen/ indien ick't rade? Waerom houdt ghy't

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A achterwaerts? Belooft het / anderſins en ſal ick niet nalaten aen te houden. Ca. Wel aen / ick belooft. Eu. Ick en ſie gantſchlijck niet / wat u ontbreeckt tot de hooghſte voorſpoedighepdt. Ca. Och oft ghy de waerheyt ſpraeckt. Eu. Eerſtelijck / hebt ghy de bloem uwer jeught: want indien ick recht giſſe / ſo gaet ghy nu in u ſeventhiende jaer. Ca. Het is ſo. Eu. Daerom meyn ick / dat u de
B vreeſe des onderdoms noch niet en quelt Ca. Geen ding minder. Eu. Ghy hebt een gedaente die aen allen zijden ſchoon is / eñ dit is een ſonderlinge gave Gods. Ca. Over de gedaente / hoedanigh dat ſe oock zy / en roeme noch klaghe ick niet. Eu. Oock gheeft de verwe ende geſtaltenisſe des lichaems te kennen / dat ghy ghesont zijt / ten zy datter eenige verborgene ſieckte zy. Ca. Daer en is ſulcks
C niet / Gode zy lof. Eu. Uwe eere is onghequetſt. Ca. Alſoo betrouwe ick.

Eu. Ghy hebt een ſeer geluckigh verſtant / dat dit uwe lichaem betaemt / ende ſoodanigh als ick my wenſchte om goede konſten te leeren. Ca. Indien ick eenigh hebbe / het is Gods gave. Eu. Oock en ontbreeckt u gheen lieffelijcke vercieringe der zeden / die dickwils oock in ſeer ſchoone ghedaenten ontbreeckt.
D Ca. Ick wilde dat ick zeden hadde / die my betaemden. Eu. Veler herten werden verſlaghen / overmidts de on-gheachthepdt hares gheſlachts: maer ghy hebt ouderen die wel gheboren / vroom ende rijck zijn / ende u ſeer lief hebben. Ca. Hier over en klaghe ick niet. Eu. Wat ſal ick veel ſegghen? upt alle jonge dochteren die in dit Coninghrijck zijn / en ſoude ick my gheen ander bruydt verkieſen / indien my eenighe gheluckighe
E ſterre verſcheen. Ca. Eñ ick en ſoud gheen ander Bruydegom kieſen / indien my eenigh houwelijck behaeghde. Eu. En nochtans moet het pet groots zijn / dat u herte ſoo quelt. Ca. Ten is gantſchelijck niet licht. Eu. En ſult ghy't niet qualijc nemé / indien ick't rade? Ca. Ick hebt terſtondt belooſt Eu. Door F onderwindinge weet ick / welcken groote kruys dat lief de zy. Wel aen / bekent nu / ghy hebt het belooft. Ca. Lief de is d'oorſake / maer niet ſoodanighe als ghy meynt. Eu. Van hoedanighe ſpreeckt ghy dan? Ca. Raet het. Eu. Voorwaer ick heb alle mijn radinghe ge-eyndight: eñ nochtans en ſal ick deſe handt niet laten gaen / tot dat ick uyt u perſſe wat het zy. Ca. Watten geweldenaer G zijt ghy. Eu. Segt my in't heymelijck / wat deſe uwe benaut heyt zy. Ca. Nademael ghy alſoo dringt / ſo ſal ick't seggen: ick hebbe van jongs aen een wonderlijcke genegenthepdt ghehadt. Eu. Ick bids u / welcke doch? Ca. Dat ick tot de vergaderinghe der ghewieder Jonck-vrouwen by-ghevoeght mochte werden. Eu. Dat ghy een Bagijn mocht werden? Ca. Soo iſſet. Ick H meynde eenen ſchat te vinden / maer ick ben bedroghen. Ca. Wat ſeght ghy Eubule? Eu. Niets / mijn vriendinne ick hoeſtede: maer ſeght voortaen. Ca. Myne Ouders hebben mijnen ſin altijt ſeer hartneckelijck tegen gheſtaen. Eu. Ick hoort wel. Ca. Ick daer-en-tegen bestrede de Godſalighepdt mijner ouderen met ghebeden / ſmeeckinghen ende tranen. Eu. Wonderlijcke din- I ghen! Ca. Als ick ten laetſten gheen eynde en maeckte van bidden / ſmeecken / heftigh aenhouden ende weenen / beloofden ſy my / als ick tot mijn ſeventhiende jaer ghekomen ſoude zijn / dat ſy mijnen wille ſouden doen / indien ick alſ dan den ſelven ſin noch hadde: dat jaer is ghekomen / de ſin blijft de ſelve / nochtans wepgerent mijne ouders my / tegen hare belofte / dat is dat mijn ghemoed quelt. K Ick heb u mijn ſieckte te kennen ghegeven / weeſt ghy nu een Medicijn-meeſter / iſt dat ghy pet vermeught. Eu. Eerſtlijc ſal ick u deſen raedt geven / alder-ſoetſte Jonck-vrouw / dat ghy uwe genegenthepden matiget / ende indien het niet en gebeurt dat ghy wilt / dat ghy't ghe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ghene wilt dat ghy vermeught. Ca.
Ick sal sterven / indien ick niet en bekome dat ick wil. Eu. En van waer hebt ghy dese nootsakelijcke ghenegentheydt ghekreghen? Ca. Eertijds doen ick een seer jongh meysjen was / ben ick ghebraght in een jongh-vrouwen Clooster / wy wierden om her gheleydet / alle dingen wierden ons vertoont / de jongh-vrouwen waren lieflijck met haer blinc-
B kende aensichten / sy schenen Enghelkens te zijn / in den Tempel waren alle dingen cierlijck en oock wel-rieckende / daer waren seer cierlijcke schoone Hoven. Wat sal ick veel segghen? alle dingen behaeghden my / waer dat ick oock mijn oogen henen keerde. Hier quamen noch by de seer lieflijcke t' samen sprekingen der Jongh-vrouwen. Ick vonde daer een ofte twee / met welcke ick
C eertijts een jongh kint zijnde / ghewoonlijck was te spelen. Van die tijt af heeft mijn herte met een begeerte dies levens beginnen te branden. Eu. Ick en sal den regel der Clooster-jonck-vrouwen niet verwerpen: Hoewel dat alle dingen eenen yeghelijcken niet nut en zijn: nochtans acht ghenomen hebbende op uwe nature / die my dunckt dat ick uyt uwe aensicht eñ seden ghemerckt hebbe / sou-
D de ick radē / dat ghy eenen man u gelijck zijnde trouwen / ende 't uwen huyse een nieuw Clooster stichten soud / van welcken u man de Pater / ende ghy de Mater soud zijn. Ca. Ick sal eerder sterven / dan dat ick het voornemen der maeghdom verlaten sal. Eu. De maeghdom is een voortreflijcke saecke / wanneer sy reyn is: maer het en is niet van noode / dat ghy u daerom in een Clooster begheest /
E waer uyt ghy naderhant niet en soudt konnen verlost werden: ghy kondt uwe maeghdom by uwe ouders bewaren. Ca. Ick kan wel / maer niet ghelijcke vry. Eu. Jae als ick meyne / al wat vryer / als by die vette Monicken / die altijt met spijse op ghevult zijn. Want sy en zijn niet ghelubt / dat ghy 't weet. Sy werden Paters / dat is / Vaders ghe- F
noemt / ende sy doen menichmael / dat desen name hen lieden waerlijck toekomt. Eertijdts en leefden de jonck-vrouwen nerghens eerlijcker / dan by hare ouderen: oock en hadden sy gheen ander Pater / dan den Bisschop. Maer ick bids u / seght my wat Clooster uyt allen hebt ghy u verkoren / om in 't selve u tot slavernije over te geven? Ca. Chrisercium,
Eu. Ick kent / nae by uws Vaders G
huys gheleghen. Ca. Seer wel. Eu. Maer ick ken dat gheheele gheselschap wel / voorwaer weerdigh om welckes wille ghy uwen Vader ende Moeder ende u bloedt-vrienden ende eerlijcke familie soud verwerpen. Want die Pater is al over langhe door ouderdom / ende wijn / ende van nature sot / eñ hy en heeft nu nerghens smaeck in / behalven in de
wijn. Hy heeft twee mede-ghesellen / die H
hem betamen / Jan ende Joost: van welcken ghelijck Jan misschien gheen quaedt man en is / alsoo en heeft hy niet manlijckx / behalven den baert: daer en is niet een hayr gheleertheydts in / niet veel meer wijsheydts. Joost is soo plomp / ten waer saecke dat hem het Geestlijcke kleed achtbaer maeckte / dat hy in 't openbaer om her gaen soude in
een sots-kappe met ooren eñ bellen. Ca. I
My dunckt dat het goede mannen zijn. Eu. Ick ken haer beter dan ghy / mijn Catharina. Dese zijn misschiē uwe voorspraecken by u ouders / dat sy u tot hare Clooster-ghenoot moghen maken. Ca. Joost is my insonderheyt gunstigh. Eu. O goed-gunner! maer neemt / dat daer nu gheleerde ende vrome Mannen zijn / morgen sullender ongeleerde ende quade
wesen / ende wie datter oock komen / die K
sult ghy verdraghen moeten. Ca. In 't huys mijns Vaders ergheren my de menighvuldighe mael-tijden / oock en zijn 't altijdt geen maeghdelijcke saken / die daer onder de ghehouwelijckte ghesproken werden. Ende 't ghebeurt somwijlen / dat ick een kusse niet en dorve

weyghe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A wepgheren. Eu. Die alles begheert te schuwen dat ergherlijck is / die moet upt het leven schepden. Alsoo behoortmen de oorzen te wennen / datse alle dinghen hoorzen/en nochtans niets dan het gene dat goet is in't herte laten komen. Uwe ouders/mepne ick / laten u een eyghen slaep-kamer hebben. Cath. Ja sp. Eub. Ghy sult u daer henen konnen vertrecken / wanneer daer eenighe ru-
B moerighe maeltijdt geschiedt: ende terwijlen dat sy drincken ende klappen/soo spreeckt ghy met uwen Bruydegom Christo / bidt/ singht/ doet danck-segginge. Uwes vaders huys en sal u niet besmetten / maer ghy sult dat suyverer maken. Cath. Maer nochtans isset vrijer in't gheselschap der Maeghden te zijn. Eub. Een kupsch gheselschap
C en mispriise ick niet / nochtans en wil ick niet dat ghy door een valsche inbeeldinghe bedroghen soude werden. Wanneer ghy daer een rijdt langh verkeert sult hebben/ als ghy't naerder sult hebben inghesien/soo en sullen misschien alle dinghen niet even seer blincken / als sy u eertijdts schenen. Oock en zijn't al tsamen gheen maeghden / ghelooft my/ die het wiel of linnen sluyer draghen.

D Cath. Watte woorden!

Eub. Jae't zijn goede woorden / die waerachtigh zijn. Ten zy dat misschien dat loflijcke ghetuyghenis / 'twelck wy tot noch toe gheacht hebben der Moeder Christi eygentlijck toe te behoorzen/ tot meer persoonen ghekomen is/ dat sy nae het baren maeghden genoemt werden. Cath. Ick heb daer eenen grouwel van. Eub. Jae hier-en-boven en
E zijn oock anderssins onder de maeghden alle dinghen niet maeghdelijck. Cath. Niet? Ick bids u / waerom? Eub. Want daer werden meer gevonden die de manieren van Sappho (een Poëtersse lieht van leven/ doch gheestigh in't verstant) nae volgen/ dan die haer in't verstandt ghelijck zijn. Cath. Wat dit zy en verstae ick niet ghenoegh. Eub. Eñ daerom gebruyck ick dese woorden/ dat F
ghy't nimmermeer meught verstaen / mijn Catharina. Cath. Maer nochtans werdt mijn ghemoedt daer henen ghedreven/ende daer upt beslupt ick dat desen gheest van Godt her komt / om dat hy soo vele jaren volherdet/ ende alle daghen heftiger werdt. Eub. Jae daerom heb ick een quaedt vermoeden op desen uwen gheest/om dat uwe seer vrome ouders daer so seer tegen strijden. God G
soude haer herten oock aengeblasen gehadt hebben/indien't Godsaligh waer/ dat ghy voor hebt. Maer desen gheest hebt ghy ghekreghen upt de schoonheden/die ghy een seer jonck meysken zijnde ghesien hebt/upt de liefljcke aenspreckinghen der Jongh-vrouwen / upt de genegenthept tot u oude gesellinnen/upt de gewiede kleedinghe/upt de Ceremonien/die voorwaer seer schoon zijn / upt H
de on-ophoudelijcke vermaninghen der sotter Monicken / die u tot dien eynde soecken te vanghen/ dat sy dies te overvloedigher moghen suppen. Sy weten dat u vader mild ende goedertieren is / of sy sullen hem te gast hebben/ maer op dese conditie / dat hy soo veel wijns met hem brenghe / als voor thien dappere suppers ghenoegh soude zijn / of sy sullen by hem gaen om te drincken. Daer- I
om soud ick u raden / dat ghy niet nieus voor u en neemt teghen uwer ouderen danck / onder welcke macht Godt ghewilt heeft dat wy souden zijn. Cath. In dese saeck is het Godsaligh Vader ende Moeder te versmaden. Eub. Het is Godsaligh erghens om Christi wille Vader eñ Moeder te verachten. Want hy en soude niet Godsaligh doen/die een
Christen zijnde zijnen Vader / die Hey- K
densch waer/wiens gantsche hulpe des levens aen den soon hingh/verliete/ende liet hem van honger vergaen. Maer 'tsaecke dat ghy Christum noch niet inden Doope beleden had/en uwe ouders u verboden ghedoopt te werden / soo soudt ghy Godsaligh doen/dat ghy

Christum

A Christum meerder achtedet dan de godlooſe ouderen. Of indien u nu uwe ouders tot godlooſheyt of ſchandelijckheydt dwonghen/ ſoo behoorde ghy hare authoritept te verſmaden. Maer wat gaet dit het Clooſter aen? Ghy hebt Christum oock binnens huys. De nature leert/ God beveſtight/ Paulus vermaent/ de menſchlijcke wetten ordineren/ dat de kinderen hare Ouders onderdanigh ſullen zijn: en ſult ghy u ſelve uyt de authoritept uwer ſeer goeder
B ouderen on-trecken/ op dat ghy u in plaetſe van eenen waren vader eenen verſierden overgeven/ en voor een rechte moeder een vreemde aennemen meught: of veel eer/ op dat ghy u in plaetſe van Ouders Heeren ende Vrouwen meught toe voeghen? Want ghy zyt uwen ouderen alſoo onderworpen/ dat ſy nochtans willen/ dat ghy vry ſult zijn. Waer
C van oock de kinderen des huyſghesins Liberi, dat is/ Vrye/ ghenoemt werden/ om dat ſy vanden ſtact der ſlaven verſcheyden zijn. Nu arbeydt ghy om u ſelve uyt een vry perſoon een ſlavinne te maecken. De Chriſtlijcke ſachtmoedigheydt heeft alle die ſlavernye der ouden ten meeſten deel wegh ghedaen/ behalven datter in ſommighe landen noch litekenen van zijn.
D Maer daer is onder 't deckſel der religie een nieuwe maniere van ſlavernye ghevonden/ gheljckmen nu immers in meeſt alle de Clooſteren leeft. Niets en ſal u aldaer gheoorloft zijn/ behalven het ghene dat u bevolen wert: alles wat u ten deele valt/ ſal tot haren voordeel zijn: iſt dat ghy ergens eenen voet verſet/ ſoo ſult ghy van't vluchten te rugghe ghehaelt werden/
E niet anders dan of ghy uwen Vader met fenijn vermoort hadt. Ende op dat de ſlavernye te oog-ſchijnlijcker ſy/ veranderen ſy de kleederen die de Ouders ghegheven hebben: ende na 't oude exempel der ghener/ die eertijdts ſlaven ghekocht hadden/ veranderen ſy den name die hen inden Doope ghegheven is/ ende in plaetſe van Peter ofte F
Jan/ noemen ſy haer Franciſcus, of Dominicus, of Thomas. Peter is alſoo ghenoemt als Chriſten zijnde/ ſal hy Dominico inghewpet werden/ ſoo wert hy Thomas ghenoemt. Iſt dat een Crijghs-kneecht het kleedt verwerpt dat hem van zijn Heer gegeven is/ ſo ſchijnt het dat hy zijn Heer verworpen heeft: ende wy zijn den ghenen gonſtigh/ die
een kleedt aenneemt/ dat Chriſtus onſer G
aller Heer niet en heeft ghegheven: ende die dit verandert heeft/ wert ſwaerder gheſtraft/ dan of hy hondert mael het kleedt ſyn Keyſers ende Heeren verwierp/ 't welck is onmooſelheyt des herten. Ca. Maer dit ſelve/ ſegghen ſy/ is van een uytnemende verdienſte/ wanneer yemandt hem ſelven willens in deſe ſlavernye over-gheeft. Eu. Dit is H
een Phariſeuſche leeringhe. Paulus daer en teghen leert/ dat de ghene die vry gheroepen is/ niet en trachte om dienſtbaer te werden/ maer eerder arbeyde/ dat hy vry werde. Ende dies te ellendigher is de dienſtbaerheydt/ dat ghy veel Heeren/ meeſtendeel ſotten ende onvromen/ ende altemets nieuwe Heeren ſult moeten dienen. Beantwoort my dit: bevryen u de wetten van't recht der ouderen? Ca. In gheenerley maniere. I
Eu. Is 't u dan gheoorloft een Hofſtede te koopen ofte verkoopen teghen uwer ouderen danck? Ca. Gheenſins. Eu. Waer van hebt ghy dan het recht/ dat ghy u ſelven/ ick en weet niet den welcken/ teghen uwer Ouderen danck overgheeft? En zijt ghy hen lieden niet de alderlieſſte ende alder meeſt eyghene beſittinghe? Ca. In de ſake der Godſalighedt houden de wetten der natu-
ren op. Eu. De ſake der Godſalighedt K
wert voornamelijck inden Doop ghehandelt: hier handeltmen van de kleedinghe te veranderen/ ende van de maniere des levens/ die by haer ſelven noch goet noch quaet en is. Nu/ mercht my dit aen/ hoe vele gemackelijckheyts dat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ghy te gheliick met de vryheyd sult verliesen. Nu staet het u vry in u slaep-kamer te lesen / te bidden / te singhen / soo vele ende wanneer alst uwe herte wel ghevalt. Ist dat u de slaep-kamer verdriet / soo is u gheoorloft te hooren de kerckelijcke ghesanghen / by den Godsdienst te zijn / de predicatien te hooren / ende indien ghy eenige seer vrome vrouwe of jonghe dochter siet / upt haer t'samen-sprekinghe beter te werden: indien B ghy eenighen man met een uptnemende vromigheyt siet / ghy meught van hem leeren dat u beter make: ghy sult eenen Prelaet moghen kiesen / die Christum seer suyver leert. Alle dese dingen / upt welcke de principale voorderinghe tot de ware God-saligheydt is / verliest ghy wanneer ghy eenmael het Clooster toeC ghe-eyghent zijt. Ca. Maer hier-entusschen en sal ick gheen Begijn wesen. Eu. Werdt ghy noch door namen beweeght? Let op de sake selfs. Sy lupden beroemen haer van ghehoorsaemheydt. Sal u dan dien lof ontbreken / wanneer ghy uwen ouderen ghehoorsaem zijt / den welcken God beveelt onderdanigh te zijn? wanneer ghy uwen Bisschop eñ Pastoor ghehoorsaem zijt? D En sult ghy den lof der armoede niet hebben / nademael alle dingen in uwer ouderen handen zijn? Hoewel eertijdts in de gheheylichde Jongh-vrouwen de mildigheydt tot den armen / insonderheydt van heylighe mannen / ghepresen wierde: die en konden sy niet bewijsen / indien sy niets en besaten. Voorts en sal uwe kuyschept niet vermindert werden / al isset dat ghy by uwe ouderē leeft. E Wat resteerter dan? een wiel / een lijnen kleedt upt het binnenste in het buytenste verandert / sommighe ceremonien / die by haer selven niets en doen totter Godsaligheyt / eñ niemand inde oogen Christi aenghenaem en maken / dewelcke siet op de reynheydt des herten. Ca. Ghy spreecht nieuwe dinghen. Eu. Maer seer waerachtighe. Dewijl ghy niet bevrijt en zijt van 't recht uwer ouderen / F dewijl ghy geen recht en hebt een kleed of acker te verkoopen / waerom neemt ghy u het recht aen / u selven in een vreemde dienstbaerheydt over te geven? Ca. 't recht der ouderen / gelijck sy seghen / en verhindert den inganck in de religie niet. Eu. En hebt ghy inden Doop de religie niet beleden? Ca. Ick hebbe. Eu. En zijnse niet alle religieusen / die Christi geboden volghen? Ca. G Jase pmmers. Eu. Wat is dit dan voor een nieuwe religie / die het ghene krachtloos maeckt / dat de wet der naturen mgheset / de oude wet gheleert / de Euangelische wet goed gevonden / ende de Apostolische leere bevestight heeft? Dat ghebodt en is van God niet ghegheven / maer inden raet der Monicken ghevonden. Alsoo beslupten sommighe oock dat het houwelijck bondigh zy / dat H bupten weten / of oock teghen danck der ouderen / tusschen een jonghelingh ende jonghe Dochter / door woorden vanden teghenwoordigen tydt (want alsoo spreken sy) ghemaeckt is. Maer dit beslupt en wert noch vant verstandt der nature / noch van de wetten der ouden / noch van Mose selfs / noch van de Euangelische of Apostolische Leere toe-ghesiemt. Ca. Meynt ghy dan / dat het my niet gevoorI loft en zy Christo te trouwē / ten zy dattet mijne ouders bewilligen? Eu. Nu hebt ghy / segh ick / Christo ghetrout / en wy al te samen hebben hem ghetrout. Wie isser die tweemael eenen selvē man trout? Daer wert alleenlijck ghehandelt van de plaets / van de kleedinghe ende van de ceremonien. Ick achte dat om deser dinghen wille het recht der ouK deren niet en behoort versmaet te werden. Ende ghy moet toesien / dewijl dat ghy voor u neemt Christo te trouwen / dat ghy niet eenen anderen trouwt. Ca. Maer sy lupden segghen / datter niets hepliger en is / dan in dese saecke de ouders te versmaden. Eu. Epsecht dan van die Doctoren / dat sy eenighe passagie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A gie upt de heylige Schrifture voortbrengen/die sulcx leere: indien sy dat niet en vermogen/ so laet hen eenen Beker van den besten * Belnensche wijn uytdrincken: dat sullen sy wel vermogen. Van godloose ouders tot Christum te vluchten/ is Godsalighept: Maer van Godsalige ouders tot de Monickerije / dat is ('t welcke dickmael ghebeurt) van vromen tot onvromen te vluchten/ ick
B bidde u / wat Godtsalighedt is dat? Hoewel dat oock eertijdts de gheene die van't Heydendom tot Christum bekeert was / den Af-godischen ouderen gehoorsaemheydt schuldigh was / voor soo vele als het sonder schade der Godsaligheyt gheschieden konde. Ca. Verwerpt ghy dan dese geheele maniere des levens? Eu. Gheensins: maer gelijck als ick niemand soude willen radē / dat de ghene die haer selve in dese maniere C des levens ghewerpen heeft / arbeyden soude om upt te komen: alsoo en soude ick niet twijffelen alle jonge Dochters / insonderheydt die van een dergheliicker natuere zijn / te vermanen / dat sy haer selven niet onvoorsichtelijck daer henen en werpen/ waer upt sy haer naderhant niet en souden konnen verlossen / insonderheyt dewijle de maegdom inde Cloosters selfs in perijckel staet / eñ ghy binnens hups alles doen kont / dat aldaer D gedaen wert. Ca. Ghy dringht my wel met vele ende groote argumenten / nochtans en kan dese mijne ghenegentheyt niet wegh genomen werden. Eu. Indien ickt u niet wijs en malle/ t'welcke ick nochtans soude wenschen / so siet dat ghy's ghedenckt/ dat Eubulus u ghewaerschouwt heeft. Hier-en-russchen bid ick na mijn lief de t'uwaerts/ dat deseuwe gheneghentheydt / gheluckigher zy dan mijnen raed.

* *Belna* is een stadt in Burgundien, daer goede wijnen wassen.

Eynde vande twee-en-twintichste T'samen-sprekinge.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De XXIII. T'ſamen-ſprekinghe.

Virgo pœnitens,

Of

Nons-Kloofter verouw /

Tuſſchen Eubulus, ende Catharina, in welcke Catharina haer beklaeght, dat ſy Eubuli raet niet gevolght en had: dies keert ſy wederom tot haer ouders.

Eubulus, Catharina.

Eubulus.

A ICk ſoud my ſoodanige Poortierſſen wel altijt wenſchen. Ca. En ick altijdt ſoodanighe aenklopperg. Eu. Maer adieu Catharina. Ca. Wat hoor ick? Sal my adieu geſept werden eer dat ick gegroet B ben? Eu. Ick en ben hier niet ghekomen/op dat ick u ſoude ſien weenen: wat bedupt het / dat terwijl ghy my ſaeght / de tranen upt u ooghen biggelen? Ca. Waer loopt ghy henen? blijf/ blijf ſegh ick/ick ſal een ander gedaente aennemē / en wy ſullen overvloedichlijck lachen. Eu. Wat voghelen ſie ick hier? Ca. 't Is de Pater des Cloosters: en gaet niet wegh/ſy hebbē hier nu vol gedroncken/ſit een wepnigh neder: wanneer hy wegh gegaen is/ſullen wy t'ſamen houten na onſe maniere. Eu. Wel aen/ ick ſal u ghehoorſaem zijn / hoewel ghy my niet en hebt willen hooren. Nu zijn wy alleene/vertelt het geheele ſpel/want ick D begeert liever van u te weten. Ca. Nu ghevoel ick datter upt ſoo veel vrienden die ick mepnde ſeer wijs te ſijn/niemand gheweeſt en is / die my wijſer en d'een oud man beter betamende raet ghegheven heeft/ dan ghy / die de jonghſte van allen zijt. Eu. Segh my / hoe hebt ghy de ghenegenthepdt uwer ouderen overwonnen? Ca. Eerſtlijck door de onop-houdelijcke aenporinghen der Mo- E niken ende Baghynen/daer na oock door mijn ghebeden en ſmeekingen is 't hart mijner Moeder beweeght ghewordē: mijn Vader en konde in geener maniere daer toe ghebracht werden. Ten laetſten alle practijcken ghebruyckt zijnde is deſe oock overwonnen/ ende is eerder overweldight/ dan dat hy't toeghelaten heeft. Dit is by den dronck ghe ſchiet: F ſy drepghden den man met een quade verderffenis / indien hy Chriſto zijne Bruyd wepgherde. Eu. O boos hepdt der ſotten! Wat ghe ſchiede daer nae: Ca. Ick wierde drie daghen langh in hups

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A huys heymelijck bewaert: midlertijdt waren daer altijdt eenighe Vrouwen des Cloosters teghenwoordigh / die sy de beheerde Susterkens noemen / met hare vermaninghen my eenen moet gevende/dat ick in dit heylighe voornemen volherden soude: ende sy saghen sorchvuldighlijck toe / datter met eene van myn Nichten of Mede-ghesellinnen by my quame / die myn gemoet souden mo-
B gen veranderē. Hier-en-tusschen wierden de kleederen toegherust/ende andere dinghen die tot de maeltijdt behoorden.

Eu. Wat moet had ghy midlertijdt? En wanckelde ghy niet? Ca. Neen ick: maer ick lede pet dat so vreesselijck was / dat ick liever thienmael wilde sterven / dan suler wederom lijden.

Eu. Ick bids u/ wat was dat?

Ca. Ick en mach het niet uytspreken.

C Eu. Dat ghy my sult seghghen / dat sult ghy uwen vriendt seghghen. Ca. Belooft ghy te swijghen? Eu. Dat soud ick gedaen hebben/al had ghy't niet bedonghen ghehadt: Ca. My verscheen een spoock van vreeslijcke ghedaente.

Eu. Voorwaer dit is uwe quaden Engel geweest/die u daer toe aenporde. Ca. Ick meyn gantschelijck dattet een duyvel gheweest is. Eu. Segt my / wat ge-
D daente had hy? Is hy alsoodanigh als hy gheschildert wert? met een kromme neb / met langhe hoornen / met Harpyen klauwen/ende met een langhe sterrt?

Ca. Ghy spot daer mede. Maer ick wilde liever dat my de aerde verslonde / dan dat ick wederom sulcken spoock saghe. Eu. Waren midlertijdt de aenporrende vrouwen teghenwoordigh? Ca.
E Neense / ooch en heb ick't haer nopt te kennē gegevē/ hoewel sy my seer vraeghden wat my deerde / als sy my gheheel verschrickt vonden. Eu. Wilt ghy dat ick u segge wat het geweest sy? Ca. Ist dat ghy kondt. Eu. Die vrouwen hadden u de herssenen betoovert / of veel eer upt-ghetoovert. Maer bleeft ghy midlertijdt in u voornemen volstandigh?

Ca. O jae ick/want sy seyden dat suler F velen ghebeurde / die hier Christo toeheylighen: Maer indien de versoecker in dien eersten strijdt overwonnen wert/ dat daer nae alle dinghen in ruste sullen zijn. Eu. Met wat staet zijt ghy voort ghebracht? Ca. Sy verrierden my met alle myn juweelen / sy kemdē myn hayr neder: ende also wierde ick met anders/ dan of ick de Bruyt wesen soud. Eu. Ja een vette Monick nemē/hem/ramp moet G desen hoest hebben. Ca. Ick wordt by schoonen dagh upt myns Vaders huys tottet Clooster wech ghelevdet / vele tot dit schouw-spel t'samen komende. Eu. O fyne Personagie-speelders hoe konnen sy hare sotte-klupten voor't slechte volck spelen! Hoe veel daghen hebt ghy in dat H. Jonck-vrouwen Clooster geweest? Ca. Vyftiens twaelf Eu. Maer H wat saecke had u ghemoedt/dat so hertneckigh was verandert? Ca. Ick en sal niet seghghen wat het zy/ maer't is pet groots gheweest. Des daghen nae den inganck riep ick myn moeder/ haer heftigh biddende eñ smeekende/ indien sy begeerde dat ick leefde/ dat sy my upt dat Clooster soude verlossen. Sy streedt teghen myn ghemoedt/ende vermaende my tot volstandighepdt. Daer nae riep ick myn Vader: die beheef my ooch/seg- I gende daer by dat hy syne gheneghentheydt qualijck hadde konnen overwinnen/ dat ick nu wederom myn ghemoet overwinnen/ ende hem dese schande niet aen doen soude/ dat ick den Keyghel verlaten hadde. Als ick ten laetsten sach dat ick niets en vorderde / antwoorde ick myne Ouders/ dewijle sy't alsoo geboden/dat ick hen lieden te ghevalle soude sterven. Overmits my sulcks seker K was / indien ick uptijdts niet verlost en werde. Dit ghehoort hebbende/ hebben sy my wederom t'huys ghebracht. Eu. 't Is goet dat ghy in tydts te rug ghekeert zijt/ eer dat ghy een eeuwighe slavernije belooft had. Maer noch en hoor ick niet / wat u gemoet so haestlijck ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A andert heeft. Ca. Dat en heeft tot noch toe gheen menſch upt my geweten / ghy en ſult het oock niet weten. Eu. Wat of ick het riede? Fa. Ghy en ſult het niet raden dat weet ick wel: en of ghy't riedt/ick en ſal 't niet ſeggen. Eu. Ick giſſet nochtans wel. Maer midlertijdt zijn de koſten verlozen. Ca. Meer dan veertigh kroonen. Eu. O Bruyloftes- B bzaſſers! Nochtans verblijde ick my dat het gheldt verlozen is / en dat ghy ons behouden ghebleben zijt: nae deſe tijdt lupſtert beter nae goeden raet. Ca. Ick ſal alſoo do en / ende ick ſal (met de Viſſchers ghequetſt zijnde (daer by geleert zijn.

De XXIV. T'ſamen-ſpraeck.

Adoleſcentis & ſcorti,

Of

Eens Jonghlings met een Lichte Vrouwe

In welcke de Iongh-man de ghemeyne vrouwe radet, dat ſy haer onreyn leven verlaten, en haer tot God-ſaligheydt begheven ſal.

Lucretia, Sophronius, of wijſe rader.

Lucretia.

A DAt gaet wel/ mijn alderbziendlijckſte Sophroni, dat ghy noch eenmael wederkomt? Want my dunct dat ghy hondert jaren lang van hier gheweeſt zijt. Metten eer- B ſten kend ick u nauwlijcx. So. Waerom mijn Lucretia? Lu. Om dat ghy in plaetſe van een onghebaert jongling/ wel ghebaert tot ons weder gheKomen zijt. Wat iſſer mijn herteken? Want ghy ſchijnt ſturer te weſen dan ghy placht. C So. Ick begheer alleene hepmlijck met u te ſpzeken. Lu. Och/ och! en zijn wp niet alleene mijn ſullekē? So. Laet ons in een hepmlijcker plaetſe ter zijdē gaen.

Lu. Wel aen laet ons inde binnenſte kamer gaen/iſt dat u pet luſt. So. Deſe plaetſe en dunckt my noch hepmelijc genoegh te zijn. Lu. Van waer komt deſe nieuwe ſchaemte? Ick heb een hepmelijc D kamerken / daer ick mijn cieragie bewaze/ een plaetſe ſoo ſeer doncker / dat ick u nauwlijcx ſien ſal/noch ghy my.

So. Siet rontom na alle ſcheuren.

Lu. Daer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Lu. Daer en is niet eene scheure.
So. En is daer niemandt nae by die ons hoore? Lu. Oock niet een vliege/ myn hert: wat vertoeft ghy? So. Sullen wy hier Godts ooghen bedrieghen? Lu. Geensins: hy doorsiet alle dingen. So. Sullen wy oock der Enghelen ooghen bedrieghen? Lu. Hare ooghen en kan men niet ontgaen. So. Hoe komt dan dat hen de menschen niet en schamen 't ghene te doen voor Godts ooghen/
B en in teghenwoordighepd der heyligher Enghelen / dat sy hen schamen souden te doen in tegenwoordighepd der menschen? Lu. Wat nieuwe saecke is dit? Sijt ghy hier gekomen om te predicken? Treck een Minne-broeders kap aen / klimt op de Predick-stoel/ ende laet ons u hooren / ghy baert-mannecken. So.
C Ick en soud my niet beswaren oock sulcx te doen / indien ick u van die quade maniere des levens konde af trecken / die niet alleene seer schandelijck/ maer oock seer ellendigh is. Lu. Waerom myn goede vriend? Men moet den kost erghens van krijghen. Een peghelijck wert onderhouden door zijn konste / dit is onse handwerck/ dit is onse inkomst.
So. Ick soud wel begheeren / myn Lucretia, dat ghy dese dronckenhept des gemoets een wepnigh weeh werpende / de
D sake selfs met my wildet aenmercken. Lu. Bewaert uwe predicatie tot op een ander tijt: laet ons nu lustigh zijn myn Sophroni. So. Ghy doet alles wat ghy doet om ghewins wille. Lu. Ghy en spreeckt niet veel bupten de waerhepdt.
So. Ghy en suit niets van u ghewin verliesen / ick salt u vier-dubbeld gheven op dat ghy my maer ghehoor
E gheest. Lu. Seg wat ghy wilt. So. Eerstlijck antwoort my hier op: hebt ghy oock eenighe die u haten? Lu. Vele. So. En die ghy wederom haet? Lu. Gheliick sy verdienen. So. Indien ghy dan hen een aenghename sake doen kondet/ soudt ghy't oock doen? Lu. Ick soud haer eerder fenijn te drincken
gheven. So. Maer overdenckt nu/ of F ghy haer pet aenghenamers hebt konnen doen / dan dat sy u sien dit schandelijck en seer ellendigh leven lepden. En wat kondet ghy den ghenen moepelijckers doen/die u goet gunnen Lu. Dit schijnt soo myn beroep te wesen. So. Dat nu den genē die op eylanden weeh gheset/of tot de upterste Babarische natien der wereldt ghebannen werden/ het swaerste van allen is / dat hebt ghy u G van selfs aenghenomen. Lu. Wat is dat? So. En hebt ghy niet willens versaeckt alle uwe ghenegentheden / uwen vader / moeder/ broeders/ susters/ vaders-suster / moeders-suster / ende alle andere / die de nature met u' samen ghevoeght heeft? Want sy schamen hen uwer/ ende ghy en dorst niet onder hare ooghen komen. Lu. Ja ick heb gheluckelijck myne ghenegentheden veran- H dert: want in plaet se van wepnige hebbe ick nu seer vele / derwelcker ghy eene zijt / dien ick alijt voor myn broeder gehouden heb. So. Laet de jockerijen varen/en overweeght de sake selve/ gelijck sy is. Die so vele vrienden heeft / die en heeft niet een vriendt / ghelooft my Lucretia. Want die tot u komen/ die en houden u niet voor een vriendinne/ maer eerder voor een pis-pot. Siet waer he- I nen ghy ellendighe u selven wegh ghewerpen hebt. Chzistus heeft u soo lief ghehadt / dat hy u met sijn bloet verlost heeft / dat hy ghewilt heeft dat ghy der Hemelscher erfenisse deelachtigh soudt zijn/ende ghy maeckt u tot een ghemeyne stinck gote om allerley buplnisse 't ontfangen / tot welcke alle buple onreyne ende schorfde menschen te samen komen/en hare buplnisse in u uptsupperen. K
Ist dat u de aenhangende melaetsheyt / die sy de Spaensche pocken noemen / noch niet geraeckt en heeft/ ghy en sultse niet langhe konnen ontvlieden. Indien sulcx gheschiede/ wat sal ongheluckiger zijn dan ghy/ al waert oock dat de andere dinghen voorspoedigh waren/ namelijck/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A lijck/ de goederen ende de eere: wat ſult ghy anders weſen/ dan een levendigh doodt lichaem? Het viel u ſwaer uwe moeder gehoorſaem te zijn/ nu dient ghy een ſeer ſchandelijcke hoeren-weerdin: 't verdroot u de vermaninghen uwes baders te hooren/ hier moet ghy menighmael van dronckaerts en onſinnige hoeren-jagers gheſlaghen werden: 't verdroot u binnens huys eenigh werck te
B doen/ met welcke ghy den koſt moeght winnen; wat ghewoel en wat walkingen lijdt ghy hier? Lu. Van waer komt ons deſe nieuwe Predicant? So. Bedenct nu dit oock/ die bloem der ſchoonheyt/die de Dryers tot u treckt/ſal hortlijck af-vallen: wat ſult ghy ellendighe alſdan doen? wat meſt-hoop ſalder verachter zijn dan ghy? ghy ſult upt een hoer een hoere-weerdin worden.
C Deſe weerdigheydt en ghebeurt een peghelijck niet: ende offe ghebeurde/ wat iſſer ſchandlijcker/ of dupvelſcher booſheydt naerder? Lu. Mijn Sophroni, alle de dinghen die ghy ſpreeckt zijn bykans waerachtigh. Doch van waer komt deſe nieuwe heyligheydt/ die ghy de lichtveerdighſte klappert van allen placht te weſen? niemandt quam hier meerder of ontijdelijcker dan ghy alleen.
D Ick heb ghehoort dat ghy te Romen geweeſt zijt. So. Ick hebber geweeſt.

Lu. Maer van die plaetſe plachtenſe argher weder te komen: op wat maniere is u het tegendeel ghebeurt? So. Ick ſal't ſegghen/ om dat ick niet met het ſelve voornemen en op de ſelve maniere na Romen gherepſt ben. Andere gaen gemeynlijck na Romen/ op dat ſy arger moghen weder komen/ ende tot die ſake
E zijn daer overvloedlijck gelegentheden. Ick ben met een eerlijck man gherepſt/ door wiens vermaninghe ick in plaetſe van een dranck-vleſſche een boeckken met my ghenomen heb/ het nieuwe Teſtament van Eraſmo overgeſet. Lu. Van Eraſmo? Sy ſegghen dat hy een drie-bobbeld ketter is. So. Is de naeme diens mans oock tot deſer plaetſe gekomen? Lu. Daer en is geen naem ver-
F maerder by ons. So. Hebt ghy den man geſien? Lu. Noyt/ maer ick wilde wel dat ick hem ghezien had/ vanden welcke ick ſoo veel quaets gehoort heb. So. Misſchien van de quaden. Lu. Ja van de eerweerdige mannen. So. Van welcke? Lu. 't Een is niet nut te ſeggen.
So. Waerom? Lu. Want indien ghy't uptbroght/ ende ſy't gewaer wierden/
G ick en ſoude niet wepnigh van mijn winſt verlieſen. So. En vreeſt niet/ 't ſal hiecht zijn. Lu. Lupſtert eens. So. Sottinne/ wat behoeven wy te lupſteren/dewijl wy alleene zijn/ en ſal het God niet hooren? O eeuwige God! ick ſie dat ghy een Godſalige hoere zyt/ dat ghy de bedelaers/ of bedel-Monicken/ met aelmiſſe te hulpe komt. Lu.
H Maer ick krijgh van deſe bedelaers meerder winſte dan van u rijcke lieden. So. Sy berooven goede vrouwen/ op dat ſy't met quade hoeren moghen verdoen. Lu. Maer ſeght voort van't boeck So. Ick ſalt doen/ende 't is beſt: aldaer leerde my Paulus/ dat noch hoere noch
I hoereerders de erffenis des hemelſchen Coninghrijcx en ſullen verkrijgen. Als ick dit geleſen had/ begonde ick by my ſelven alſo te dencken: 't Is een klepn goet dat ick upt de erffenis mijns Baders verwachte/ en nochtans wilde ick liever alle hoeren verſaecken/ dan van mijn vader ont-erft weſen: hoe veel te meer moet ick my wachten/ dat my de Hemelſche Vader niet en ont-erve? ende
K teghen den ont-erfenden of verſtooten-den Vader geven de menſchelijcke wetten eenighe hulpe/maer teghen den ont-erfenden God en is geen hulpe. En alſoo heb ick my ſelve terſtondt alle ghebruyck der hoeren verboden. Lu. Indien ghy u onthouden kondt. So. 't Is een groot deel der onthoudinghe/ wanneer hem yemandt van herten onthouden wil. Ten laetſten iſſer tot het uterſte quaet/ remedie voorhanden/ dat is

een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A een wijf te trouwen. Te Romen heb ick inden schoot des Biecht-vaders alle vuyligheydt uyt-gestort / dese vermaende my met vele woorden wijslijck tot reynigheydt der ziele en des lichaems / tot lesen der H. Schrifture / tot vele ghebeden ende tot soberheyt des levens: tot penitentie en heeft hy my niet anders bevolen / dan dat ick met gebogen knyen voor 't hooghe Outaer den Psalm lesen B soude / God zy my genadich, &c. En indien ick gelt had / dat ick een arm mensch een Carolus gulden geven soud. Als ick my verwonderde dat hy my om soo vele hoererijen wille met sulcken kleyne boete strafte / antwoorde hy gheneughlijck / segghende: Sone / indien ghy waerachtigh berou hebt / indien ghy u leven verandert / soo en acht ick de straffe niets: maer indien ghy voortgaet / soo sal ten C laetsten de wellustigheydt selve u meer dan ghenoeghsame straffe af-eysschen / hoe-wel datse u de Priester niet op en leydt. Siet op my / ick heb loopende ooghen / ick beve en ben gantsch krom: maer eertijdts was ick soodanighe / als ghy seght dat ghy tot noch toe geweest zijt. Also ben ick weder tot mijn verstant ghekomen. Ln. Soo sie ick dan wel dat ick mijnē Sophronium verloren heb. So. Ja ghy hebt hem gewonnen: want voor henen was hy verloren / en was uwe / noch sijns selfs vriendt. Die selve heeft u nu waerlijck lief / ende dorst nae uwe saligheydt. Lu. Wat raedt ghy D my dan mijn Sophroni? So. Dat ghy metten alder-eersten dit leven verlaet. Ghy zijt noch jonck: de smette die ghy ghekreghen hebt kan af-ghewasschen werden: trout een man / wy sullen wat tot het Houwelijcx goet gheven: of begheeft u in een Clooster / dat de gevallene op-neemt: of de plaetse veranderende begheeft u in 't huysghesin eener eerlijcker Vrouwe: Tot welcken ghy van E desen wilt / aenbiede ick u mijne dienst.

Lu. Ey lieve Sophroni, siet eens om / ick sal uwen raet volghen. So. Maer midlertijdt maeckt u van hier.

Lu. Och! soo haestlijck? So. Waerom niet liever heden dan morgen / wanneer in 't verlengen schade / ende in 't vertreck perijckel gelegen is? Lu. Waer sal ick my henen keeren? So. Ghy sult u gheheele Vrouwen-huysraet versa- F melen / 't selve sult ghy my t'avont gheven / mijn knecht sal 't heymelijck tot een ghetrouwe vrouwe brengen: een weynigh tijdts daer nae sal ick u voor den dagh brenghen / als of ick met u wilde gaen wandelen: by die Vrouwe sult ghy op mijne kosten verborgen zijn / ter tijdt toe dat ick u voorsien sal hebben / 't selve kan kortlijck gheschieden. Lu. Wel aen / mijn Sophroni, ick gheve my geheel over in uwe bescherminghe. So. Ghy sult het u naemaels bedancken dat ghy 't ghedaen hebt.

Eynde vande vier-en-twintichste T'samensprekinghe.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De XXV. T'ſamen-ſprekinghe

Puerpera,

Of

Kraem-vrouw /

Daer in geleert wordt hoe een Kraem-vrouw of Moeder, haer eygen kindt behoort te ſoogen, en ſorghvuldelijck op te brengen.

Eutrapelus *ſoet prater, ende* Fabulla *kluchtighe.*

Eutrapulus.

A MYn beſte Fabulla moet ſeer gegroet zijn. Fa Weeſt gegroet Eutrapele. Maer wat iſſer doch nieuws ghebeurt/ dat ghy een ſeltſame groeter aenghekomen zijt/ den welcken deſe drie Jaren langh nie-
B mandt van ons gheſien heeft? Eu. Ick ſal 't ſegghen. By avonture dit huys voorby gaende/ ſach ick de ring der deure met wit lijnen bewondē/ ick verwonderde my/ wat de oorſaeck mochte zijn. Fa. Zijt ghy dan een vreemdelingh in dit landt/ dat ghy niet en weet/ dat dit een teecken van een Kraem-bedde in huys is? Eu. Ho/ Ho/ is't niet een wonder reden een witte Craepe te ſien?
C Maer ſonder ſpot/ick wiſt het ſeer wel/ maer ick en konde niet vermoeden/ dat ghy jonge mepſien/ noch nauwlijcx in u ſeſthiende jaer gaende/ ſo vroegh die ſeer ſware konſte van kinderen te baren geleert hadt/ die ſommighe voor dertigh jaren qualijck leeren. Fa. Ghy zijt al-
D tijdt uwen name ghelijck/ Eutrapele. Eu. 't En ſchort Fabullæ nimmermeer aen een praetjen. Als ick my dan verwonderde/ quam my ter bequamer tijdt Polygamus (die veel vrouwen ghehadt heeft) te ghemoete. Fa. De ghene/ die laeſtmael ſijn thiende wijf begraven heeft? Eu. Die ſelve/'t welck ick doch meyne dat ghy niet en weet/ vrijdt wederom ſo begeerlijck/ als of hy tot noch
E toe ſonder wijf gheleeft had. Deſe als ick vraeghde wat daer nieus ghebeurt was/ ſeyde my: eener vrouwen lichaem is in dit huys/ middē door/ in twee ſtucken ghedeylt. Ick ſeyde: om welcker miſdaet wille? Hy ſprack: is't seggen des gemeynē volcx waer/ ſo heeft hier de Moeder des Huysghesins haren Man derven willen/ ende terſtont gingh hy lachende weeck. Fa. Deſe menſche is
F een groot bootſ-maker. Eu. Ick begaf my terſtont hier binnen/ om u een gheluckighe vrucht te wenſchen. Fa. Wenſcht ghelucx/ indien't u belieft Eutrapele, alſdan ſult ghy u met my over de ghe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A gheluckige vrucht verblijden / wanneer ghy sien sult / dat 't ghene dat ick ghebaert hebbe / de proeve eenes vroomen Mans vertoont. Eu. Ghy spreeckt ymmers Godsalighlijck eñ waerachtelijck mijn Fabulla, Fa. Ick en ben niemands Fabula, behalven Petronij. Eu. Ghy baert wel eenen Petronio, maer ghy en leeft niet eenen Petronio, mepn ick wel. Maer ick verblyde my daerom
B oock met u / dat ghy een knechtjen ghebaert hebt. Fa. Maer om welcker oorsaken wille acht ghy gheluckiger te zijn een knechtjen ghebaert te hebben dan een meysjen? Eu. Verklaert ghy my liever Fabulla Petronij (want ick vreese nu / mijn Petronia te segghen) om welcker oorsaecken wille ghy lieden u meerder verblijdt / knechtjens ghebaert te hebben / dan meysjens? Fa. Wat
C andere ghevoelen en weet ick niet / ick verblyde my nu dat ick een knechtjen ghebaert heb / om dat het God alsoo belieft heeft: indien hy liever een dochtertjen ghehadt had / ick soudt oock liever ghehadt hebben. Eu. Meynt ghy dan dat God soo veel ledige tijts heeft / dat hy oock aen de barende vrouwen het Vroedvrouws ampt bedient? Fa. Wat soud hy liever doen Eutrapele, dan dat
D hy 't ghene door voorsprekinge bewaere / dat hy ghe-schapen heeft? Eu. Wat hy doen soude / o goede Vrouwe? Ja indien hy geen Godt en ware / ick achte dat hy niet ghenoeghsaem en soude zijn om soo vele saken upt te richten. Christiernus de Coninck van Denemercken is in ballinghschap / een Godsaligh goet gunner des Euangelij: Franciscus de Coning van Vranckryck is een vreem-
E delingh in Spangnien / ick en weet niet hoe wel nae zijnen sin / voorwaer een man beter avonture weerdigh zijnde. Carolus arbeydt om de heerschappije der opperste regeeringe te verbreyden: Ferdinandus beneerstight hem in zijne sake in Duytschland: hongherighe begheerte nae ghelt dwinght alle Hoven: De boeren verwecken periculeuse op- F roerigheden / ende en werden door soo vele nederlaghen van haer voornemen niet afghestrickt: 't Volck tracht nae een staet sonder Opper-hoofd. 't Huys der Kercke verbalt door periculeuse Secten: De onghenaeyde Kock Jesu werdt herwaerts ende derwaerts van malkanderen ghescheurt. De Wijngaert des Heeren wert nu van vele beyren verwoest: authoriteyt der Priesters G met hare thienden / de weerdighheydt der God-gheleerden / en de heerlyckheyt der Moniken staen te ghelijck in perijckel: De biechte wanckelt de beloften waggelen / de Pausselijcke wetten verfallē / men disputeert van 't Avondmael / men verwacht den Antichrist / de gheheele Werelt is swangher / ick en weet niet / van wat groot quaet. Middelerwijl overwinnen ende genaken de Turcken / H om alle dingen upt te plonderen / indien't gelückt dat sy voor hebben: eñ vraeght ghy wat God liever soude doen? Ja ick acht het tijdt te zijn / dat hy oock voor sijn Coninghrijck in tijts sorghe drage. Fa. Dat den menschen schijnt seer groot te zijn / dat schijnt misschien Gode van gheener weerde te wesen. Maer laet ons Godes persoon / indien ghy wilt / van dese fabel upt slupten. Seght wat I oorsaken dat u beweghen / dat ghy gheluckigher acht een Soontjen gebaert te hebben dan een Dochtertjen. Eu. Een God-saligh herte komt toe / dat ghene voor 't beste te houden / dat God ghegeven heeft / die sonder twijfel de beste is. Maer indien Godt u eenen Cristalijnen Drinck-beker gave / en soud ghy hem niet seer danckē? Fa. Ick soude. Eu. Indien u de selve eenen glasen Drinck- K beker gave / soud ghy al gheliche veel hem danckē? Maer ick vreese dat ick u moepelijckheydt aendoe in plaetse van vertroostinge / dese dinghen by u Philosopherende. Fa. Ja Fabulla en krijght nu geen perijckel van fabulen of praten. Ick heb nu al vier weken int bedde ge-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A legen/ ende ick ben sterck genoegh oock om te worstelen. Eu. Waerom en vlieght ghy dan niet upt het nest? Fa. Een Coninghheeft het my verbodē. Eu. Welcke Conningh? Fa. Jae een tyran. Eu. Ick bidde wie doch? Fa. Ick sal't met een Syllabe seggen/ Mos, dat is/ de ghewoonte. Eu. Ach! hoe veel dinghen epscht die Coningh teghen alle billickheydt. Laet ons dan voort varen te
B Philosopheren van't cristal ende glas. Fa. Een man acht ghy/ als ick gisse/ voortreffelijcker te zijn dan een vrouwe. Eu. Ick mepn soo. Fa. Namelijck/ om dat de mannen dat segghen: Leven dan de mannen langer dan de vrouwen? Sijn sy vry van sieckten? Eu. Gheensins: maer int ghemeyn zijn sy meerder in krachten. Fa. Maer sy lieden werden wederom vande Camelen overwonnen. Eu. Jae de man is eerst ghescha-
C pen. Fa. Ende Adam is eerder gheschapen dan Christus: Ende de konstenaers zijn gewoon in haer laetste wercken haer selven te overwinnen. Eu. Maer God heeft de vrouwe den man onderworpen. Fa. Terstondt en is de ghene niet beter die ghebiedt; oock onderwerpt hy de ghehouwelijckte vrouwe den man/ niet de vrouwe: ende wederom onderwerpt hy de gehouwelijckte alsoo/ dewijle sy alle beyde de eene
D over den anderen macht hebben/ dat hy nochtans wil dat de vrouwe den man ghehoorsaem zy/ niet als beter/ maer als weeder zijnde: Seght Eutrapele, wie van beyden is swacker/ die een ander wijckt/ ofte dien gheweecken werdt? Eu. Ick sal pemmers u hier wijckē/ist dat ghy verklaert/ wat Pau-
E lus ghevoelt heeft/ schrijvende tot den Corinthen/ als hy sept dat Christus het hooft des mans/ ende de man het hooft der vrouwe is: wederom als hy sept/ dat de man een beeldt ende heerlijckheyt Gods/ende de vrouwe een heerlijckheyt des mans is. Fa. Ick sal dit ontwerren/indien ghy verklaert/ oft den mannen alleene gegeven zy lidtmaten Chri- F
sti te zijn. Eu. Dat sy verre/ dat is doch allen menschen ghegheven door den gheloove. Fa. Hoe komt het dan/ dewijle daer een hooft is/ dat het alleen lidtmaten niet ghemeyn en zy? daer beneffens/ doen God den mensch na sijn beeldenis schiep/ of hy dese beeldenis inde gedaente des lichaems/ ofte in de gaven der ziele uptghedruckt hebbe? Eu.
In de gaven der ziele. Fa. Maer wat G
hebben de mannen in dese uptnemender dan wy? Sijn onder de vrouwen of onder den mannen meerder dronkenschappen/ hpvagien/ vechterpen/ neerlagen oorloghen/ roovерpen ende overspelen? Eu. Maer wy mannen voeren alleene den krijch voor't Vaderlant. Fa Maer ghy gaet oock dickwils/ de plaetse verlatende/ schandlijck loopen/ oock niet altijdt voor het Vaderlant/ maer dickwils H
voor een vuyl soudijsen/ verlaet ghy wijf ende kinderen/ ende booser dan de sweerd-vechters/ gheeft ghy van selfs uwe lichaemen over tot een slaefachtighe noodsakelijckheydt of om te sterven/ of om doot te slaen. Al ist nu dat ghy my de oorlooghsche kracht schoon seer verheft/ nochtans en isser niemand van u lieden/ indien hy eens besocht hadde wat baren zy/ die niet liever tienmael in I
de slachorde soude willen staen/ dan eenmael het gene lyden/ dat wy soo menighmael besoecken moeten. Inden oorlog en komt het niet altoos tot strijden: ende indien't daer toe komt so en is't perijckel in alle plaetsen des heyzlegers niet. Die uws gelijck zijn werden midden in de slachorde gheschickt/ een ander is in een vryе wacht-plaetse/ een ander sit vry achter de dubbel-soldenaers/ K
ten laetsten werden vele behouden door overgheven ende vluchten: wy moeten van nae by met de doodt strijden. Eu. Ten is nu't eerste niet dat ick dit hooze: maer isset al waerachtigh datter gesept wert? Fa. Al te seer waerachtigh. Eu. Wilt ghy dan Fabulla dat ick uwen man

daer

A daer toe brenge/ dat hy u na dese tijt niet meer aen en roere? Want in dier maniere sult ghy vry zijn van dit perijckel. Fa. Voorwaer ick en soud niets liever willen/indien ghy't vermocht. Eu. Wat loon sal dese orateur hebben/ist dat hy hem met raden daer toe brengt? Fa. Ick sal thien ossen tongen geven/die inden roock ghedroogt zijn. Eu. Ie wilde die liever hebben dan thien nachtegaels tongen. Ick
B en verwerp de voorwaerde niet/ maer ick en wil niet dat dit verdrach bondigh zy/eer datter belofte tusschen kome. Fa. Laet die daer ooch by ghedaen werden/ indient u believt/en so daer eenigh ander onderpant is. Eu. Dit sal geschieden na uws herten sin/na datter een maendt voorby is. Fa. Waerom en geschiet het nu niet na mijns herten sin? Eu. Ick salt u segghen: want ick vreese dat ghy
C een maent in u hert/niet soo sult ghesint zijn. En also soud ghy dubbelt loon moeten geven/en ick soude dubbelde arbeydt moeten doen/met aenraden en af-raden. Fa. Wel aen/laet het gheschieden gelijck ghy wilt: maer middelertijt vaert voort te bewijsen/ waerom der mannen ghestacht beter is dan der vrouwen. Eu. Ick
D sie dat ghy getracht heb een tegen een met my te strijden/daerom acht ick datter tegen u strijden/ maer ghewapent zijnde/ ooch niet sonder Crijghslieden die my helpen: want wanneer de sake met spreken uptgericht wert/so en komen seven mannen niet bestaen tegen eene vrouwe. Fa. Seker de nature heeft ons met dit geweer
E ghewapent/hoewel dat ghylieden ooch niet stom en zijt. Eu. 't Mach zijn: maer waer is't knechtjen? Fa. In de naeste kamer. Eu. Wat doet het daer/ koockt het moes? Fa. Voerde-maker/ het is by de voedster. Eu. Van wat voedster spreeckt ghy my? isser dan een ander voedster behalven de ghene die Moeder is? Fa. Waerom niet? het ghemeyne volck doet soo. O Fabulla! ghy noemt my het ghemeyne volck/'twelck een seer F
quade raedt-man is om een sake wel te handelen: 't ghemeyne volck sondight/ dobbelt/hoeroert/ bedriecht/ suppt/ is onsinnigh. Fa. 't Heeft mijnen vrienden alsoo goet gedocht/sy meynden men behoorde my te sparen dewijl ick soo jongh ben. Eu. Maer heeft u de nature kracht ghegheven om te ontfanghen/ sonder twijffel heeft sy u ooch kracht gegeven om te soogen. Fa. Dat is wel G
ghelooflijck. Eu. Segh my/ en acht ghy niet dat den name des moeders seer lieflijck is? Fa. Ick achte sulex. Eu. Indien 't dan geschieden konde/ soudt ghy lijden dat een ander vrouw Moeder van uwe vrucht ware? Fa. Geensins: Eu. Waerom gheeft ghy dan willens meer dan de halve name des Moeders eener vreemde vrouwe over? Fa. Watten
H praet Eutrapele, ick en deple mijnen sone met/ ick ben alleen ende geheel Moeder. Eu. Jae Fabulla, de nature selfs wederspreeckt u hier in u aensicht. Waerom wert de aerde een moeder aller dinghen ghenoemt/ om dat sy alleenlijck voortbrenght? jae veel meer/ om dat sy't gene voedt/dat sy voort gebracht heeft. 't Gene het water voortbrengt/ dat wert in't water opgebracht. Op d'aerde en wert
I gheen soorte van ghedierte of plantagie voort ghebracht/ dat de selve niet met haer sap en voede. Ooch en isser gheen soorte van gedierte dat sijne jongen niet en voede: Nacht-uplen/Leeuwen ende de Adder-slangen brengen hare vruchten op/ en sullen de menschen hare kinderen weeh werpen? ick bids u/ wat isser wreeder dan de gene/ die men seydt dat hare kinderen voor verdriet van op
K te brengen/ tot vondelingen weeh werpen? Fa. Ghy spreeckt afgrijsijcke dingen. Eu. Maer de menschen en hebben daer sulcken grouwel niet van. En ist gheen maniere van weeh werpinge/ een teer kleyn kindeken/ dat noch root van de moeder komt/ dat noch naer de moeder riecht/ dat de hulpe des Moe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ders met de stemme aenroept / diemen segt dat oock wilde dieren beweegt / eene vrouwe over te leveren / die misschien niet gheson̄t van lichaem / noch vroom van zeden en is / die ten laetsten een wenigh gelts meerder acht dan u gheheele kindt? Fa. Daer is een vrouwe gecoren met een gheson̄de ghetemperthepdt des lichaems. Eu. Daer sullen de Medecijns sekerder van oordeelen dan ghy. Maer neemt dat sy in dese sake of u gelijck / of indien ghy wilt / een wenigh meerder is dan ghy: meynt ghy dan datter niets aen ghelegen is / of dat teere kindeken dat sap ontfanghe dat hem gelijck ende ghemeynsaem is / ende met de warmte daer 't nu alreede toegewent is verwarmt werde / dan of het aen vreemde moet wennen? Wanneer tarwe in een ander grondt ghevorpen wert / soo verandert sy in haver of rogghe: een wijngaert op een ander bergh verplant zijnde / verandert zijn nature: een plantsen van zijn moeder de aerde / of af-ghescheurt zijnde wert slap ende gaet upt / ende daerom werdt het soo vele moghelijck is / met de natuerlijcke aerde verplant. Fa. Jae sy seggen dat de planten verplant eñ ver-ent zijnde / die wilde nature upt trecken eñ heerlijcke vruchten voortbrengen. Eu. Maer niet soo haest als sy voortgekomen zijn / o goede vrouwe! De tijdt sal oock hier nae komen / indien God wil / dat ghy uwen jongelingh van hums sult wegh senden / om in konsten ende swaerder leeringhen onderwesen te werden / 't welck eerder des Waders dan des Moeders ampt is. Nu moet de teere jonckhepdt opghequeeckt werden. Voorts gelijck daer tot gesonthepdt ende sterckhept des lichaems veel aenghelegen is / hoedanigh dat de spijse zy / alsoo isser insonderhepdt veel aen gelegen met welcken sap dat een teere ende sachtlijssen vochtigh gemaeckt werde: Want die spreucke Horatij heeft in dese sake oock plaetse:

Quo semel est imbuta recens servabit odorem
Testa diu. Dat is:

Het nieuw ghebacken aerden vatt
Houdt langh den reuck van't eerste natt.

Fa. Met het lichaem en bemoep ick my soo seer niet / wanneer de ziele maer soodanig is als wijse wenschen. Eu. Ghy spreeckt wel Godsaligh / maer niet seer Philosophisch. Fa. Waerom? Eu. Waerom klaegt ghy dan / wanneer ghy moes scherft / dat u mes plomp is / ende ghebiedt dat het ghewet werde? Waerom verwerpt ghy een naelde diens punt plomp is / nademael de saecke / de konste niet wech en neemt? Fa. De konst en ontbreeckt hier niet / maer het onbequame ghereedtschap is in de weghe. Eu. Die scherp ghesicht van doen hebben / waerom wachten sy haer voor loock / harick ende afjupn? Fa. Om dat se de ooghen verderven. Eu. En siet de ziele niet? Fa. Jase: want de dooden en sien niets. Maer wat soude eē Timmerman wercken met een verdorven bijl? Eu. Bekent ghy dan dat het lichaem een instrument der ziele is? Fa. Het schijnt so. Eu. Ende ghy bekent / wanneer het lichaem verdorven is / dat de ziele niet en werckt of onbequamer werct. Fa. 't En is der waerhept niet ongelijck dat ghy seght. Eu. Wel aen / my dunckt dat ick een Philosophisch verstandt bekomen heb. Neemt dan dat de ziele eens mensches verloor in't lichaem van een haen / soud het sulcken stem voortbrengen / als wy nu doen? Fa. Geensins. Eu. Wat souder inde wege zijn? Fa. Want daer en zijn geen gelijcke lippen / tanden ende tonge: oock en isser geen aessems tongsken / daer en zijn de drie krakelingen oot niet / die van de drie musculen beweeght werden / tot welcke de senuwen van de herssenen afgaende behoren: daer en is gheen ghelijcke gorgel / noch ghelijcken mond. Eu. Offe in eens verckens lichaem voer? Fa. Sy soude gnorren nae der verckens maniere. Eu. Of sy in eens

A eens Camelen lichaem voer? Fa. Sy soude singen als een Cameel singt. Eu. Offe in eens Ezels lichaem voer/'t welc Apulejo ghebeurt is? Fa. Sy soude schreeuwen/ meyn ick/ gelijck een Ezel. Eu. Ja dat bekent hy/ doe hy den Keyser begeerde aen te roepen / zijn lippen t'samen gheroogen hebbende soo vele als hy moghte/ ende nauwlijcx het ghelupt O uytbracht. Hy en konde gheensins/
B Keyser, uytspreecken. Als die selve een fabel/die hy gehoort had/begeerde te beschrijven/ op dat hyse niet vergeten soude/ verdoemde hy zijn Ezelsche gedachte / doen hy zijn heele hoeven ofte klauwen sagh. Fa. Ende dat te rechte. Eu. Daerom wanneer de ooghen druppen / siet de ziele te qualijcker: als de oozen met vuyghepdt vervuylt zijn / hoort sy
C te qualijcker: als de herssenen smotrigh zijn / riechtse te minder: wanneer een lidtmaet verstijft is / gevoelt de ziele te minder: wanneer de tonghe met quade humeuren verdorven is / smaeckt sy te minder. Fa. 't En kan niet ontkendt werden. Eu. Merghens anders om / dan om dat het instrument bedorven is. Fa. Ick meyn soo. Eu. Ook en ontkent ghy niet/ dat het ghemeynlijck met
D spijse ende dranck verdorven wert. Fa. Ick bekent: maer wat gaet dat de goede ziele aen? Eu. Wat gaet derhalven den ajum / den harich de klaren ooghen aen? Fa. Om dat die 't instrument der ziele verderft. Eu. Ghy ant woort wel: Maer verklaert my dit/ van waer het sy dat de eene haestigher verstaet ende vaster onthoudt dan d'ander? dat d'een eerder toornigh is of matichlijcken haet
E dan d'ander? Fa. Also is de ziele geschapen. Eu. Ghy en sult het also niet ontkomen. Van waer komt het/ dat de gene die een kloeck verstandt en goede memorie gehadt heeft / daer na vergetel en plomp wert/ het sy dan door een slagh / of val/of sieckte/of ouderdom? Fa. My dunckt dat ghy nu den Sophist speelt. Eu. Maeckt dan dat ghy daer-en-tegen de Sophistersse speelt. Fa. Ick meyne F
dat ghy dit wilt seggheu/ gelijck de ziele door de ooghen en oozen siet ende hoort / dat sy alsoo door eenighe instrumenten verstaet / in memorie behoudt/ benint / haet / toornigh is ende versoent werdt. Eu. Ghy gis dat wel. Fa. Welcke zijn dan dese instrumenten/ende waer zijnse? Eu. Ghy siet waer dat de ooghen zijn/
Fa. Ook weet ick waer dat de oozen / neuse ende 't gehemelte des monts zy: G
Ende ick sie dat het gevoelen in't gheheele lichame zy/behalven wanneer het lidt verstijft is. Eu. De voet afgheshouwen zijnde / soo verstaet de ziele nochtans.
Fa. Sy verstaet / ook wanneer de hand afgheshouwen is. Eu. Maer die eenen swaren slagh ontfanght op den slaep zijns hoofts / of in de neck / die valt ter neder als een doode/ ende is van alle zijn ghevoelen berooft. H
Fa. Dit heb ick eenighe maelen ghesien. Eu. Hier upt verstaet ghy/ dat de instrumenten des verstants/ der wille / ende memorie binnen de hooft - panne zijn / wel niet soo grof als de oozen ende ooghen/ maer nochtans materiael zijnde. Fa. Werden dese ook door spijse ende dranck bedorven? Eu. Oja. Fa.
De herssenen sijn verre vande maghe.
Eu. Also is het hoogste deel des schoorsteens verre van de heert - stede / ist dat I
ghy nochtans daer op sittet / ghy sult den damp ghevoelen. Fa. Ick en salt niet besoecken. Eu. Maer gelooft ghy my niet/ vraeght het de opevaers. Soo isser dan aenghheleghen / wat aessemen ende wat dampen van de mage tot in de herssenen ende instrumentē der ziele op vliegen: want ist dat dese raeu eñ houdt zijn / soo vallen sy wederom in de mage. K
Fa. Door waer ghy beschrijft my een maniere van distelleeren/ met welche wy het upt - aessemde sap upt bloemen ende krupden ontfanghen. Eu. Ghy raet so qualijc niet: Want de lever/ende welcke de galle vast is/ is in plaetse van vier/ de maghe is de schotel / de herssenen zijn de vol-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A de volepndinghe des opperſten ſpitſes: ja oock / indien u believt / laet de neuſe in plaetſe van een looden goote zijn. Ende alſoo komen ghemepnlijck upt de onderlinghe vloepinghe ende wedervloepinge der vochtigheden Catharren voort/wat ſieckten datter oock zijn / gelijck verſchepden vochtighedē verſchepdener wijſe af-vallen / nu inde ooghen/ dan in de maghe/ ſomwijlen inde ſchou-
B deren / ſomwijlen in de necke of elders. En op dat ghy 't beter verſtaet: Waerom hebben de gene die henſelven met onmatige wijn opvullen een quade memorie? waerom en zijn de gene niet traegh van verſtande / die lichte ſpijſe gebruycken? waerom verbetert Coriander de memorie? waerom ſuyvert nieſ-krupt het ghemoet? waerom brenght een onmatighe vervullinghe de vallende ſieck-
C te / dewelcke oock allen ſinnen te gelijck een verſtijvinge toebrenght / gelijck oock eene diepe ſlaep doet? Ten laetſten gelijck onmatige dorſt of honger de kracht des verſtants ende der Memorie inde kinderen bleeckt: alſoo baert onmatige ſpijſe inde kinderen traeghepdt des verſtandts/iſt dat wp Ariſtoteli gheloof geven / te weten/ het vpertſen der ziele als met inghewortpene materie overvallen
D zijnde. Fa. Is dan de ziele lichamelijck/ dat ſy van lichamelijcke dingen beweegt werde? Eu. De nature der redelijcker ziele en wert wel ſelve niet verdorven / maer de inſtrumenten verdorven zijnde/ wert hare kracht ende werckinghe belet: gelijck een hant werck-man te vergeefs konſtich is/indien hy geen bequame inſtrumenten en heeft. Fa. Wat groote of wat geſtalte heeft de ziele? Eu.
E Belachelijck vraeght ghy nae de grootſheyt of geſtalte/ dewijle ghy bekent dat ſy onlichamelijck is. Fa. Ick verſtae het gene een lichaem te zijn dat ghevoelt wert. Eu. Ja de dinghen die niet ghevoelt en werden zijn de alder volmaeckſte/gheliick God ende de Enghelen. Fa. Ick hoor dat God ende de Enghelen gheeſten ghenoemt werden / maer den F
gheeſt ofte blaſinghe ghevoelen wy. Eu. Dit woort ſtamelt de H. Schrifture om der onverſtandiger menſchen wille / betekenende een ghemoet dat van alle gemepnſchap der gevoelijcke dingen ſuyver is. Fa. Wat onderſcheyt iſſer dan tuſſchen een Enghel ende de ziele? Eu. Het ſelve datter is tuſſchen een ſiecke eñ het ſiecken huyſken. Fa. Soo is dan G
het lichaem meerder een wooninge dan een inſtrument der ziele. Eu. Daer en is niets in de wege/ dat een bygevoeght inſtrument niet en ſoude moghen een wooningh genoemt werden. Ende van deſe ſake zijn de mepninghen der Philoſophen verſchepden: daer zijnder die ſeggben dat 't lichaem een kleed / daer zijnder die ſeggben dat het een wooningh / die ſeggben dat het een inſtrument / die H
ſeggben dat het een tſamen-ſtemmingh der ziele zy. Wat ghy oock van deſe dinghen noemt/ſoo volght dat de werckinghen der ziele door de bewegbinghen des lichaems verhindert werden. Eerſtlijc/ indien het lichaem den ziele het ſelve is / dat het kleedt den lichame is / ſoo heeft Hercules verklaert hoe vele dat het kleet tot de geſontheydt des lichaems doe: op dat ick van de verwen/ of van de ſoorten der hayren en vellen niets en ſpreecke. I
Maer of nu een ſelvighe ziele genoegh-ſaem zy om vele lichamen te verſlpten / gelijck een lichaem vele kleederē verſlijt/ daer magh Pythagoras om ſien. Ten ſoude niet onbequaem zijn / datmen nae het ſeggē Pythagoræ de lichamen mocht veranderen / gheliick men de kleederen verandert: alſo datmen in de winter-maenden een vet ende dick/ende in de ſomer maenden een dun ende ſmal lichaem K
aenname. Eu. Maer ick mepn dat het wepnig bequaem ſoude zijn/gelijck wy/ vele kleederen verſleten hebbende / ten laetſten oock het lichaem verſlpten/ dat alſoo vele lichamen verſleten zijnde/ ten laetſten de ziele oock oudt werden ende afnemen ſoude. Fa. Neenſe voorwaer.

Eu. Ghe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Eu. Gelijck nu tot gesontheyt eñ wackerheyt des lichaems daer aen gelegen is / met welcken kleede het bekleedt zy / also isser aen gheleghen welck lichaem dat de ziele om haer draghet. Fa. Voorwaer indien 't lichaem 't kleedt der ziele is / soo sie ick datter vele menschen seer verscheydlijck ghekleet zijn. Eu. So ist. Ende nochtans isser eenigh deel deser sake in ons ghelegen / hoe bequame-
B lijck dat de ziele ghekleedt werde. Fa. Laet dan het kleedt varen / en spreeckt van de wooningh. Eu. Maer Fabulla, op dat het u niet en schijne versiert te sijn dat ick segghe / Joan. 2. de Heere Jesus selve noemt zijn lichaem eenen tempel. Ende de Apostel Petrus noemt zijn lichaē een hutte. 2. Pet. 1. Oock zijnder geweest die 't lichaem een graf der ziele genoemt hebbē / meynende dat Soma, 't wel-
C ke een lichaem is / als of het Soma, dat is een graf / genoemt zy / andere hebbent een gevangenis des gemoets genoemt / sommighe een garnisoen / als een vast bolwerck. Der welcker ziele van allen zijden reyn is / die woont in een Tempel: die niet beweeght worden door liefde der lichamelijcker dinghen / der selver ziele woont in een tente / geern willende daer uytspringen / wanneer de Velt-heer
D roept. Die gantschlijck door seer vuyle sonden verblint zijn / dat sy nimmermeer na de lieflijckheydt der Euangelischer vryheyt en verlangen / deser ziele leyt in 't graf. Voorts die met moeylijckheydt teghen de sonden strijden / ende het gene noch niet en vermogen dat sy willen / deser ziele woont in een gevangenis / dickwils tot den verlosser aller menschen roepende: Psalm 142. Verlost mijn ziele
E uyt der gevangenis / op datse uwen name belijde Heere. Die kloecklijck tegen den Satan vechten / toesiende eñ wacht houdende tegen de lagen des genen / die als een Leeuw om her gaet / soeckende wien hy verslinden magh / deser ziele verkeert in een garnisoen / uyt welck haer sonder bevel des Velt-heers niet geoorloft is te wijcken. Fa. Indien 't lichaem F
een wooningh der ziele is / soo sie ick vele menschen / wiens ziele qualijck woont. Eu. Soo isset / namelijck in door-druypende / donckere / allen winden onderworpene / roockachtighe / snotrighe / verscheurde ende vervallende / ten laetsten vervuylde ende besmette huysen. En nochtans oordeelt Cato dat het een principael deel der gelucksaligheyt is / wel te
woonen. Fa. Het waer een lijdelijcke G
sake / indien 't geoorloft waer in een andere wooninge te verhuysen. Eu. 't En is niet gheoorloft daer uyt te varen / behalven wanneerse de verhuyrder daer uyt roept. Maer wanneer men daer niet uytvaren magh / so kanmen de wooninge der ziele met onse practijcke eñ neerstigheyt bequamer maken: ghelijck in huysen de vensters verandert werden / de vloer verhooght / de wanden bepleckt H
of met berderen beschoten / eñ de schimmelende vochtigheydt met vyer ende beroockinghe ghereynicht werdt. Dit is in een lichaem dat out is eñ nu vervallen wil seer swaerlijc om doen: Nu isser seer veel aengelegen / dat een kindtsch lichaem terstont na de geboorte / ghelijck het behoort versorght werde. Fa. Ghy ghebiet dat een Moeder / een voedtster een Medicijn-meestersse wesen moet. I
Eu. Ick ghebied het gantschlijck / soo vele de verkiesinghe ende matinghe van spijse ende dranck / beweginghen / slaep / badingen / salvinghen / krauwinghen en kleedinghen aengaet. Hoe vele meynt ghy datter zijn / die seer swaere sieckten ende gebreken / de vallende sieckte / magherheyt / swackheyt / doofheyt / gebrokene lendenen / verdraeyde ledē / krancke herssenen / ende traegheydt des gemoets K
onderworpen zijn / om geene andere oorsake dan dat sy van de voedsters niet neerstigh bewaert en zijn? Fa. Ick verwonder my / dat ghy in plaetse van een schilder geen Franciscaner Monick geworden zijt / dewijl ghy so fraey prediet. Eu. Wanneer ick sie dat ghy een Clarisse

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A zÿt / alsdan sal ick u als Franciscaner/ predicken. Fa. Ick wilde seker geerne weten wat de ziele zy/ van welcke wy so vele hoozen ende spzeecken /daerse doch niemand en heeft ghesien. Eu. Jae een gelijck sietse die oogen heeft. Fa. Ick sie geschilderde zielen inde gedgente van een vlepn kindeken. Maer waerom en werden hen oock geen vleugelē gegeven/ gelijck den Engelen? Eu. Om dat hen
B de vleugelen gebzoken zÿn / doen sy van den Hemel afvielen/ist datmen de Socratische fabulen eenigsins geloovē magh. Fa. Waerom seydtmen dan datse inden Hemel op vlieghen? Eu. Om dat het gheloove ende de liefde doen/dat hen de vleughelen weder voozt komen. Na dese vleughelen wenschte de ghene / die verdziet in de wooninge zijns lichaems hebbende/riep: Psal.55. wie sal my vleughelen geven als eener duyve / en ick sal
C vliegen en rusten? want de ziele en heeft geen vleugelen / dewijle sy geen lichaem en heeft/noch geen gedaente / die met de oogen des lichaems gesien kan werdē: maer de dingen werden sekerder gesien / die wy met den gemoede sien. Ghelooft ghy oock datter een God is? Fa. O ja. Eu. Nochtans en kan geen ding minder gesien werden dan God. Fa. Hy wert
D gesien in de geschapene dingen. Fa. Also wert ooc de ziele upt haer werckinge gesien. Ist dat ghy vzaegt/ wat sy in een levendigh lichaem doet/so aenschout een doot lichaem. Wanneer ghy een mensch siet gevoelen/ sien/hoozen/ beweegt werden/verstaen/gedencken/rekenen: so siet ghy sekerder dat de ziele tegenwoozdigh is/ dan ghy nu dese kan siet: want eens
E menschen sin bedzogen werden/ maer so vele bewÿsredenen der sinnen en bedziegen niet. Fa. Indien ghy my dan de ziele niet toonen en kond/so afmaelt my haer met seeckere tekenen/ als of ghy my den Keyser wildet beschzÿvē/ den welckē ick noch niet gesien en heb. Eu. Aristotelis beschzÿvinge is vooz de hant. Fa. Welcke? want sy seggen dat dese een goed afbeelder aller dingen is. Eu. De ziele is F
een werckinge des instrumentalen/ natuurlyckē lichaems/ dat het levē heeft in vermogenthept. Fa. Waerom noemt hy se liever een werckinge/* dan een reys of wegh? Eu. Hier en versekertmen gheen wagenaers of rupters / maer de ghelegenthept der ziele wert hier beschzeven. En de gestalte noemt hy een werckinge/ der welcker nature is wercken/ daer de gelegenthept der materie is lijden. Nu G
komt alle natuerlycke beweginge des lichaems voozt van de ziele. En de beweginge des lichaems is verschepden. Fa. Ic verstae: maer waerom doet hy daer by/instrumentalen? Eu. Om dat de ziele niets en werct dan dooz de instrumentē des lichaems. Fa. Waerom doet hy daer by/natuerlycken? Eu. Om dat Dædalus te vergheefs soodanighen lichaem soude versieren. Waerom doet hy daer by / H
dat het leven heeft in vermoghenheydt. De ghestalte en werckt niet in alle dingen/maer in een materie die de werckinghe aennemen kan. Fa. Wat souder van zÿn/ indien een Engel in eens menschen lichaem voer? Eu. Hy soud wel wercken / maer niet dooz de natuurlycke instrumenten / oock en soud hy 't lichaem het leven niet gheven/indien de ziele daer niet teghenwoozdigh en waer. Fa. I
Weet ick nu de gheheele gheleghenthepdt der ziele? Eu. Ghy weet de Aristotelische gheleghenthepdt. Fa. Dooz waer ick heb verstaen dat hy een vermaert Philosooph is/ ende ick vzeese dat my de vergaderinghen der wÿsen een pzoces van ketterÿen aenschzÿven sullen / ist dat icker pet teghen-strÿde. Andersins alles wat hy tot noch toe van de ziele des menschen ghespzoken heeft / K
dat past oock op een Ezel en Osse. Eu. Jae oock op een tozre ende Sterke. Fa. Wat onderschepdt isser dan tusschen de ziele eens Ossen ende eens

* Astus werckingh, is by der Rechtsgheleerden oock een ghemeene wegh.

menschen?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A menschen? Eu. De gene die seggen dat de ziele niet anders en is dan een t'samen-settinghe der hoedanigheden des lichaems/ die souden bekennen datter so veel onderschepts niet tusschen en waer/ namelijck/ dat de t'samen-settinghe gebroken zijnde der beyder zielen vergaen. De ziele eens menschē en wert oock door de redenen niet onderschepden van eens Ossen ziele/maer daer door / dat de ziele
B der Ossen minder wijs is dan de ziele der menschen: ghelijckmen oock menschen sien mach die minder wijs zijn dan een Osse. Fa. Voorwaer die lieden hebben eens Ossen verstant. Eu. Nochtans gaet dit u aen/ dat de t'samen-stemminge na de ghelegenthept der Lupte melodieuser is. Fa. Ick bekent. Eu. Ock en isser niet wepnigh aen ghelegen / upt
C wat hout of in wat ghedaente dat de Lupte gemaeckt zy. Fa. Ghy spreeckt der waerhept gelijck. Eu. Ock en werden upt allerlepe darmen der Dierē geen wel-luydende snaren ghemaeckt. Fa. Ick heb sulcx ghehoort. Eu. En dese werden ock van de vochtighepdt of drooghte der locht slapper ofte stijver/ somwijlen werdense ock ghebroocken.
Fa. Dat heb ick dickwils ghesien.

Eu. Hier in kond ghy dan u kindeken
D geen klepne hulpe bewijsen/ dat zijn ziele een wel-ghematighde eñ geensins bedorvene Lupte hebbe/ dat se door traeghhepdt / niet snarrigh/ende door dronckenschap/niet heesch en zy. Want de opvoeding en 'tregiment van leven/ plant dese genegenthept somwijlen in ons. Fa. Ick neme de goede ghetrouwe vermaninghe aen/ maer ick verwachte in wat manieren
E dat ghy Aristotelem sult verdedighen. Eu. Hy heeft in't ghemeyn de lovende/ groepende ende ghevoelende ziele beschreven. De ziele gheeft het leven/ maer het gheene datter leeft en is terstont geen levendigh dier. Want de boomen leven ende werden oudt/ ende sterven ock/maer sy en gevoelen niet: hoewel dat sommige desen ock een onver- F
standigh ghevoelen toe-schrijven. In vast aenhangende dingen en wert naeulijcx ghevoelen gemerckt/ in een spongie wert 't vanden genen gemerckt diese afrucken: de Hout-houwers bevinden inde boomen een gevoelen/ ist datmen henlieden pets geloovē magh: wantmen sept/ indien ghy met een vlacke handt aen de stam eens booms stoecht / den welcken ghy af soudt willen houwen/ ghelijck de G
houtbrekers/ghemeynlijck doen/ dat de boom te swaerlijcker afgehouwē wert / om dat hy hem selve door vreese t'samen getogen heeft. Maer 't gene dat leeft eñ gevoelt/ is een levendich dier. Eñ daer en is niets inde wege dat niet groepsaem en soude zijn/dat niet en gevoelt: gelijck daer zijn paddestoelen/ bete / moes. Fa.
Ist dat dese dinghen eenighsins leven / ist datse eenighsins ghevoelen / ist datse H
beweeght werden / wanneerse wassen / wat isser in de wege datmen de selve den toenaem van een levendigh dier niet en soud geven? Eu. Een heeft den voor ouderen alsoo niet goet gedocht/ooch en is het ons niet groorlooft vander voor-ouderen ordinantiē af te wijcken/ 'ten gaet de sake ock niet aen van welcke wy nu handelen. Fa. Maer ick en sal niet toelaten dat de ziele van een torre ende eens I
menschen een selvige is. Eu. Sy en is niet een selvige/mijn vriendinne/maer sy hebbē in eeniger maniere een selvige gelegenthept. Dwe ziele maeckt u lichaem levendich/ groepende ende ghevoelijck: 't selve werckt de ziele des schal-bijters ock in haer lichaem. Want daer de ziele eens menschen op een ander maniere/ of pet anders weret dā de ziele eens schal-
K bijters/ daer van is de materie ten deele oorsake. Een schal-bijter en singht noch en spreeckt niet / want hy en heeft de instrumentē niet die hier toe bequaem zijn.
Fa. So wilt ghy dan dit seggben indien de ziele eender torre of schal-bijters in't lichaem eens menschen voer / soo sonde sy't selve werchen dat een menschlijc-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ke ziele werckt. Eu. Ja een Engelsche ziele een soude sulcx niet wercken gelijck ick gheseyt hebbe. Nu en isser geen onderscheyt tusschen een Enghel ende een menschelijcke ziele / behalven dat de ziele eens menschen tot dien eynde geschapen is / dat sy 't menschelijcke lichaem / dat met natuerlijcke instrumenten toegherust is / bewege / gelijck de ziele eens schal-byters anders niet en beweeght /
B dan het lichaem eens schal-byters: een Enghel en is tot dien eynde niet geschapen / dat hy't lichaem levendigh maecke / maer dat hy sonder lichamelijcke instrumenten verstae. Fa. En vermagh de ziele het selve oock niet? Eu. Sy vermagh't wel vandē lichame afgesondert zijnde. Fa. sy en is dan haer selfs meestersse niet terwijlen sy inden lichame is. Eu. Neense voorwaer / ten sy
C dan datter yet tegen den gemeynen loop der nature gheschiede. Fa. Maer ghy hebt my in plaetse van eene ziele / vele zielen uytgesproken / een levende / groeyende / gevoelende / verstaende / ghedenckende / willende / toornigh zijnde / begeerende: my was eene ghenoegh. Eu. Een selve ziele heeft verscheyden werckingen / uyt dese krijght sy verscheyden toenamen. Fa. Ick en verstae niet ghe-
D noeghsaem wat ghy seght. Eu. Maer ick sal maken dat ghy't verstaet. Ghy zijt in de slaep-kamer een wijf / in de werck-plaetse zijt ghy een Tapitserij-werckster / in de winckel zijt ghy een Tapitserij-verkoopster / in de keucken zijt ghy kock / onder de knechts ende maeghden zijt ghy vrouwe / onder de kinderen zijt ghy moeder / en nochtans
E zijt ghy alle dinghen in een selve huys. Fa. Ghy philosopheert wel grof ghenoegh. Is dan de ziele also in't lichaem / als ick in den huyse ben? Eu. Jase. Fa. Maer ter wylen ick in de werck-plaetse wercke / so en koke ick in de keucken niet. Eu. Want ghy en zijt oock niet alleenlijck een ziele / maer een ziele die't lichaem over al draeght: nu en kan

't lichaem niet te gheljck in vele plaetsen F
wesen / maer nademael de ziele een eenvoudighe gheestalte is / soo is sy also inden gheheelen lichame / dat sy in een peghelijck deel des lichaems gheheel zy / hoewel dat sy door alle deelen gheen eenselvigh dingh en werckt / noch ooc door de deelen in een selvighe maniere / hoe datse ooch mogen genepght zijn: want sy is wijs ende gedachtigh in de herssenen / sy is ooch toornigh in't herte / sy is G
begeerlijc inde lever / sy hoort inde ooren sy siet inde ooghen / sy ruecht inde neuse / sy smaeckt in't ghehemelte des mondts ende inde tonge / sy gevoelt in alle deelen des lichaems / die per senuachtighs hebben. Want sy en gevoelt in 't hayr noch in't uyterste der nagelen niet / ooch en gevoelen de longhe noch de lever door haer selve niet / misschien de milte ooch niet.
Fa. Soo is sy in sommighe deelen alleen H
levende ende groeysaem. Eu. 't Schijnt soo. Fa. Ist dat een selve ziele alle dese dingen in een mensch werckt / soo volght also haest als de vrucht int moederlijcke lichaem comeent / 't welck een teken des levens is / dat se te gheljck ghevoelt ende verstaet / ten zy datter misschien inden beginne eens menschen veel zielen zijn / ende dat daer nae / de andere wijckende / eene ziele alle dinghen werckt. Also dat I
de mensch eerstlijck een plante / daer nae een levendigh dier sy geweest / ende dat hy ten laetsten een mensch zy. Eu. Het gene dat ghy segt en soude misschiē Aristoteli niet ongherijmt duncken te zijn. Wy achten der waerheydt gheljcker te zijn / dat met het leven te gheljck een redelijcke ziele inghestort wert / maer soodanige die als een vonerken in een hoop seer nat houts gestekē zijnde / zijn kracht K
noch niet en kan te wege brengen Fa. Is dan de ziele in't lichaem / 't welck sy rept en beweeght / gebonden? Eu. Niet anders dan een stecke in haer huys / 't welck sy omdraecht.

Fa. Sy beweeght het selve wel / maer also dat sy mede beweeght werdt / gheljck

A lijck als een stuur-man het Schip wendet waer henen hy wil / maer hy werdt midlertijdt met het schip beweeght. Eu. Jae ghelijck als een Eeck-hoorentjen een ronde kouw om draeyt / ende middelertijdt selve oock beweeght werdt.

Fa. Beweeght de ziele 't lichaem alsoo ende werdt sy alsoo wederom beweeght? Eu. O jae / soo vele de werckinghen aengaet. Ba. Soo vele der-
B halven de nature aengaet / soo is eens sotten ziele ghelijck Salomons ziele. Eu. Dat en is niet ongerijmt. Fa. So zijn dan de Engelen haer oock ghelijck / nademael sy gheen materie en hebben / dewelcke / soo ghy seght / de ongelijckheyt voort brengt. Eu. Daer is nu al ghenoegh gephilosopheert. Laet de Theologiens liever met dese dinghen gequelt
C zijn: laet ons het ghene handelen dat wy begonnen hebben. Ist dat ghy geheel moeder wilt zijn / so besorght het lichaemkē uws kindekens / dat het voncxkē des gemoets / na dat het uyt de vochtigheden gekomen is / goede ende bequame instrumenten ghebruycke. Soo menigmael als ghy u kint hoort schreyen / soo denckt dat het sulcx van u begeert. Wanneer ghy in uwen boesem die twee
D opghevulde ende met een melckachtighe vochtheyt ooc van selfs vloeyende fonteyntjens siet / so ghedenck dat u de nature uws schuldigen plichts vermaent. Andersins wanneer het kint nu sal beginnen te spreecken / ende u met een lieflijcke stamelinghe memme noemen / met wat ghemoet sult ghy sulcx vanden geenen hooren / den welcken ghy uwe mamme gheweygert ende tot een huurmam-
E me versonden hebt / als of ghy 't eene Geyte of Schaep had onderworpen? wanneer 't nu sal konnen spreken / wat soudet zijn / indient u in plaetse van moeder / halve-moeder noemde? ick meyne ghy soudt de roede gebruycken. Maer sy en is nauwlijcx een halve moeder / die het ghene weygert te voeden dat sy gebaert heeft. Het beste deel der baringe is de opvoedinge des teeren kindekens: F want het wert gevoedt niet alleenlijck met melck / maer oock met goeden reuck des moederlijcken lichaems: het soeckt de selve vochtigheydt wederom / die hem nu bekent en ghemeynsaem is / die 't in sijn lichaem ghesoghen heeft / ende van de welcke het oock ghegroeyt is. En ick ben van dese meyninghe / dat oock inde kinderen de aerdt uyt des melcx nature verdorven wert / niet anders dan het G sap der aerden inde fruyten ende planten / den aerd des genen verderft / dat het voedt. Meynt ghy datmen gemeenlijck te vergeefs seyt: Dese heeft de boosheyt met de melck de Voedster / inghedroncken? Ick meyn dat oock de Griecken dit niet te vergeefs ghewoon zijn te seggen / ghelijck de voedsters zijn, wanneer sy te kennen gevē / dat yemand qualijck gevoedt wert: Want een weynighsken H van de voorghekaude spijse steken sy inden mond des kindts / 'tmeeste deel slocken sy selve op. Daerom en heeft oock de ghene niet ghebaert / die het ghene dat sy ghebaert heeft terstont wech werpt. Want sulckx is een misdracht hebben eñ niet baren. Eñ my dunct dat op sulcke Vrouwen de uytlegginghe des oorspronckljckē woorts der Griecken wel past / dewelcke meynē dat meter, dat is / I Moeder / van meterein, dat is / van niet te bewaren ghenoemt wert. Want datmen een kindeken dat van sijn Moeder komende en noch lau is gantsch tot een huyr-voedster brengt / dat is een manier om van sijn kindt een vondelinck te maken. Fa. Ick soudet u toestaen / ten waer datter sulckē Vrouwe uyt gekorē ware / aen welcke niets en gebreeckt. Eu. Offer schoon niets aen gelegen waer / wat K melck dat de weecke kindtsheyt drinct. wat seever dat het met de voor-gekauke spijse inswelge / offer schoon soodanigen Voedster mocht voorkomen als ick niet en weet offer eenige gevondē wert / meynt ghy dan datter yemant zy / die alle verdriet der opvoedinghe verdraghen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A soude konnen/ gelijck als een Moeder? Namelijck vuyligheyden/ bysittingen/ schreyen/ siecktens ende nimmermeer genoegh same neerstige sorge om te bewaren? Indien daer eenighe is die 't kindt soo lief heeft als een Moeder/ so sal daer oock eenighe zijn die 't besorghen sal als een Moeder. Ja dit sal oock gheschien/ dat u sone u minder lief hebben sal/ wanneer de natuerlijcke lief de tot twee moe-
B ders verdeylt is: oock en sult ghy niet met gelijcke ontferminge uwen sone getrachen werden/ alsoo dat hy nu oudt zijnde uwe bevelen niet geern en sal onderdanigh zijn/ en ghy sult flauwlijcker voor hem sorge draegen/ in wiens manieren ghy misschien de voedster aensien sult. En de voornaemste ingang om te leeren/ is onderlinge liefde der gener die leeren/ ende der ghener die gheleert werden. Isset derhalven datter aen dien
C lieflijcken reuck der natuerlijcker erbarminghe niets en ontbreeckt/ soo sult ghy hem dies te lichtlijcker in gheboden van wel te leven onderwijsen. Want een Moeder en vermach in dese saecke niet wepnigh/ oock daerom dat sy een stoffe handelt/ die seer weeck ende om alle dinghen te leeren gevoeghlijck is. Fa. Na dat ick sie soo en is het sulcken geringhe
D sake niet gebaert te hebben/ als de ghemeynen man wel meynt. Eu Ist dat ghy my niet en gelooft/ siet daer is Paulus opentlijck van de vrouwe sprekende: Sy sal behouden werden/ seydt hy/ door 't kinderbaren. Fa. Is dan de ghene behouden die gebaert heeft? Eu. Geensins/ maer hy doet daer by/ indien de kinderen inden Gheloove volherden. Ghy en hebt het ampt eens moeders
E noch niet volbracht/ ten zy dat ghy eerst het teere lichaemtjen uws soons/ ende daer na de ziele/ die gelijcke teer is: met goede opvoedinge geschickt hebt. Fa. Maer dit is in de moeders macht niet/ dat de kinderen inde Godsalighevt volherden. Eu. Misschien/ maer de wackere vermaninge is so seer gewichtigh/ dat Paulus meynt men behoore het de F moeders te wijten/ indien de kinderen van Godsalige zeden af-wijcken. Ten laetsten/ ist dat ghy het gene doet dat in u is/ Godt sal zijne hulpe met uwe neerstighevdt t'samen voegen. Fa. Eutrapele, u reden heeft my wel beweegt/ waert dat ghy't selve mijne Ouders/ ende mijnen Man kondet wijs maken. Eu. Ick neme dat op my/ indien ghy my met uwe toestemminge helpt. Fa. Ick belovet. G Eu. Maer en is het niet gheoorloft het knechtjen te sien? Fa. Het is seer wel gheoorloft: komt hier Syrisca. roept de Voedster t'samen met het kint. Eu. Het is een seer schoon kindt: men seydt ghemeynlijck datment den gheenen behoort te goede te houden/ die een saecke eerst besoeckt: maer ghy hebt terstondt in 't eerste besoecke de meeste konste beroont. Fa. 't En is geen gegoten beeldt datter H konste toe van noode zy. Eu. 't Is waer/ maer het is een ghegoten zegel. Het zy dan hoe dattet zy/ het is seer gelucklijck gevallen/ och of de beelden even gelucklijck wilde vallen/ die ghy inde Tapisserijen werckt. Fa. Maer ghy daer-entegē schildert gelückiger dan ghy geneert. Eu. Also heeft het de nature goet gedocht alle dingen gelijck te maecken. Hoe sorchvuldigh is de natuere datter I niets en verga: Sy heeft twee menschen in eenen menschē vertoont: de neus en de ooghen vertoonen den vader/ het voorhooft ende de kinne dvucken den moeder uyt. Soud ghy dan dit lieve pandt/ een vreemde mogen toe-vertrouwen? My dunckt datse dubbelt wreet zijn die dat mogen doen: want sy en doen het selve niet alleenlijck op des kindts perijckel welck sy wegh seynden/ maer oock op K haer eygen perijckel/ om dat de melck in dese vrouwē door een afkeeringe verdorven zijnde/ dick wils periculeuse siecktens voortbrengt. En also geschiet het/ dewijl sy voor eens lichaems schoonheydt sorghe draghen/ dat sy voor tweer lichamen leven wepnigh sorge dragen: en

dewijle

A dewijle sy daerin willē voorsien dat hen geen haestigh ouderdom over en kome / dat sy haer in een haestighe doodt henen werpen. Hoe heet het kindt? Fa. Cornelijs. Eu. Dat was de naeme uwes Grootvaders van Vaders wegen. Och of gy dien seer vromē man oock in seden gelijck wierde! Fa. Wy sullen daer toe arbeyden so vele als in onse macht sijn sal. Maer hoort Eutrapele, ick soude u om B een sake wel ernstlijck bidden. Eu. Ja acht dat ick u uwe slave sy / ghy sult my bevelen eñ van my verkrijgen het ghene dat ghy wilt. Fa. Soo en sal ick u dan niet laten gaen / eer dat ghy my dese begonste weldaet voltreckt. Eu. Welcke? C Fa. Dat ghy my eerstlijck voorschrijft in welcke maniere dat ick de gesonthept des kints magh besorgen / daer na wanneer het ouder sijn sal / met welcke beginselen van onderwijsinge dat sijn rouwe onbeschaefde ziele behoort voor-bereydt te sijn. Eu. Ick sal dat geerne doen / ymmers nae myne wijshepdt / maer in de naestkomende t' samen-sprekinge. Nu gae ick henen om uwen Man en uwe D Ouders met redenen hier toe te bewegen. Fa. Ick wensche dat ghy't verkrijghen meught.

De XXVI. T'samen-spraeck.

Senile Colloquium,

Of

Oud-Mans praetjen.

Al waer vier oude Mannen by een komen die by malkanderen ter Scholen gelegen ende lange jaren malkander niet ghesien en hadden. Sy vertellen wat een yegelijck middertijdt wedervaren is.

Eusebius de Godsalighe, *Pampirus* de veel-sochte, *Polygamus* de veel-ghetroude, *Glycion* een Iaep-soet.

Eusebius.

A Wat nieuwe vogels sien ick hier? 't En sy dat myn meyning my bedriegt / of myn oogen niet wel en sien / soo sie ick myn drie oude mede-houters by malkanderen sitten / Pampirum, Polygamum, ende Glycionem. Voorwaer sy zijnt selve. Fa. Wat B wilt ghy met uwe glasene ooghen ghy toovenaer? Comt naerder Eusebi. Po. Weest gegroet seer gewenschte Eusebi, Gl. Het gae u wel seer goede Man. Eu. Weest ghy alle te ghelijck met rene begroetinghe ghegroet / myn alderliefste bollekens. Wat God / of wat avonture gheluckigher dan Godt heeft ons te samen ghevoeght? Want niemandt van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A van ons heeft den anderen/ so ick meyn/ in veertigh jaren ghesien. Mercurius en had ons met zijnē Heraut-stock niet beter konnen te samen trecken. Wat doet ghy lupden hier? Pa. Wy sitten. Eu. Dat sie ick wel / maer om welcker oorsaecke wille? Po. Wy verwachten eenen waghen / die ons naer Antwerpen voere. Eu. Om koopmanschap te doen. Po. Ja/ maer wy sullen meerder toesienders dan koop-lieden zijn: hoewel dat de eene dit / de andere dat te doen heeft. Eu. Ick gae oock nae de selve plaetse: maer wat isser / in de wege dat ghy niet en repst? Po. Wy en zijn noch met de voer-lupden niet gheaccoordeert. Eu. Het is een hardtneckighe soorte van menschen: maer wilt ghy dat wy haer bedziegen? Po. Het soude ons wel lusten / waer het gheoorloft. Eu. Laet ons bepnsen dat wy't samē te voet willen gaen. Po. Sy sullen eerder gelooven dat de Creeften vlieghen sullen / dan dat sulcke Bestevaers die repse te voet sullen doen. Gl. Wilt ghy eenen goeden eñ oprechten raedt hebben? Po. O ja. Gl. Sy suppen: hoe dat sy dat langer doen / soo veel te meerder peryckels salder wesen / dat sy ons niet erghens in't slyck en werpen. Po. Ghy moet seer vroegh komen / ist dat ghy eenen nuchteren voer-man hebben wilt. Gl. Op dat wy dies't eerder t'Antwerpen moghen komen/laet ons een wagen huyren voor ons vieren alleene. Ick mepne datmen soo veel ghelts wepnigh behoort te achten/ wy sullen te gemacklycker sitten / ende wy sullen met onderlinghe koutingen desen tijd seer lieflyck toebzengen. Po. Glycion geeft goeden raet/op dat een gheneughlyck mede-gesel op den wagen ooc in plaetse van een wagen wesen mach. Ja wy sullen oock na het spreeckt-woordt der Griecken te vyper niet vande waghen / maer op den waghen spreken. Gl. Ick ben met haer over een gekomen / laet ons op den wegen klimmen. Op / nu lust my te leven/ naedemael my ghebeurt is nae sulck een langhe tijdt de ghene te sien/ die eertijdts myn alderliefste mede-gesellen waren. Eu. Ende my duncht dat ick wederom jong werde. Po. Hoe veel jaren rekent ghy dat het geleden is/ dat wy te Parijs met malkanderen leefden? Eu. Ick achte dat het niet minder dan twee-en-veertigh jaren zijn. Pa. Doe scheenen wy altesamen even out te zijn Eu. So waren wy bykans/ eñ indien daer eenig onderschepdt was / dat was seer klepn.

Pa. Maer wat een groot ongheluckhepdt isser nu? Want Glycion en schijnt niet oudt te zijn / ende Polygamus soude moghen schijnen zijn Groot-Vader te wesen. Eu. Voorwaer het is soo: maer wat is de oorsake? Pa. Wat? of dese heeft inden loop opghehouden ende stil ghestaen / of de andere is voor heen gheloopen. Eu. O ho/ de jaren en staen niet stil / hoe seer ooch dat de menschen stil staen. Po Segh my ter goeder trouwē Glycion, hoe veel jaren telt ghy? Gl. Meer dan ducaten. Po. Hoe veel dan? Gl. Ses-en tsestigh. Eu. O dit is waerlyck Tithonis ouderdom/ gelyck men sept/ (dat is al ydt jeughdigh.) Po. Maer met wat konsten hebt ghy doch'd ouderdom belet? Want ghy en hebt gheen grpse hayzen/ noch rompelighe hupdt/ het gesicht is sterck/ aen bepden spden blincken de rpen der tanden / ghy hebt een levendighe verwe ende een vet lichaem. Gl. Ick sal myne konsten segghen/ mits dat ghy ons wederom de uwe vertelt/ door welcke ghy so haestich out ghewoorden zijt. Po. Ick beloove het te sullē doen. Segh dan/ waer toocht ghy henen als ghy Parijs verliet? Gl. Stracr na myn Vader-lant toe: Als ick daer by kans een jaer gewoont hadde/ begonde ick my te bedencken om een maniere des levens te verkiesen/ welcke sake ick van gheen klepn ghewicht en achte totte gheluckszalighept: ick sagh rontom wat een peghelyck wel of qualyck geluckte. Po. My verwondert dat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A dat ghy soo vele wijsheyts gehadt hebt/ nademael te Parijs niemant maller en was dan ghy. Gl. De jeughd bracht het doen also mede. En nochtans/mijn goede vrient/ en heb ick in dese sake alle dinghen met mijn eyghen wijsheyt niet uytghericht. Po. Ick was verwondert. Gl. Eer dat ick yet begonst/ginck ick tot een seer oud borger/ die door ondervindinge der saken seer wijs/ eñ na 't B ghetuyghenisse der gantscher stadt seer vroom/en oock na mijn oordeel / seer geluckigh was. Eu. Ghy waert wijs. Gl Deses mans raedt gebruyckende/ troude ick een Vrouwe. Po. Was sy wel ghegoed? Gl. Sy hadde middelbaer houwelijcx goet / en geheel als het spreeck - woort seyt / na mijn selfs staet. Want ick hadde oock middelbaer goet. Dese sake viel my gantschlijck wel na C mijn sin. Po. Hoe oud waert ghy doen? Gl. Bykans twee-en-twintich jaren. Po. O wat waert ghy geluckigh. Gl. Dat ghy 't weet/ ick schrijf dat alles de fortuyne niet toe. Po. Hoe soo? Gl. Ick sal't u segghen: Andere hebben eerder lief dan sy verkiesen: ick heb met oordeel eene verkoren die ick lief hebben soude: en nochtans heb ick dese meerder ghetrout om der nakomelingen/dan om der wellusts wille. Met deselve heb ick seer D lieflijck geleeft doch niet meer dan acht jaren langh. Po. Heeftse u sonder kinderen ghelaten? Gl. Ja daer zijn vier kinderen overghebleven / twee soonen ende twee dochteren. Po Leeft ghy sonder bedieninghe/of bedient ghy eens Overheyts ampt? Gl. Ick heb een ghemeene staet/my moght wel grooter ghebeuren: maer ick heb my't gene ver- E koren / dat so veel weerdigheydts hebben soude/ dat het my van versmaden isse mocht bevryen maer niet dat moeyelijcke becommernissē onderworpē was. Alsoo en heeft niemandt dat hy my verwijte / dat ick my selve soecke / ende ick heb waer mede ick oock somwylen mijn vrienden dienst doen magh. Hier mede te vreden zijnde en heb ick noyt yet anders begheert. Maer ick heb het Overheyts ampt alsoo bedient / dat het selve van my meerder weerdigheydts verkreghen heeft. Dit acht ick schooner te zijn / dan uyt de heerlijcheyt des ampts weerdigheyt te ontleenen. Eu. Daer en is niet waerachtiger. Gl. Also ben ick onder myne borgers out geworden / van alle menschen bemint. Eu. Maer dat is seer swaerlijck om doen / nade- G mael niet sonder oorsake gheseyt is: dat die niemandt tot een vyandt heeft/ oock niemandt tot een vriendt heeft: ende dat afgonstigheyt altijdt een medeghesellinne des gelucx is. Gl. Wtnemende voorspoedigheyt is gewoonlijck met afgonstigheydt verselschapt: maer de middelbaer staet is vry. Ende hier na heb ick altijdt ghetracht/dat ick gheen bate uyt ander luyden schade soude bekomen: ick H heb de Apraxian/ soose de Griecken noemen/dat is / kleyn onderwind aenghenomen. Ick hebbe my selven in ghene saken inghedronghen/ maer heb my insonderheyt van die saken onthouden/ die niet sonder quetsinge van vele menschen konden aengenomen werden. Ist dat ick dan een vriendt helpen sal/ so bewijs ick hem also weldaet / dat ick daer over niemant tot vyandt en make. En I ist datter eenige heymelijcke afgonst erghens uyt voort komt so versachte ick die door onschuldinghe/of ick blusschese uyt met weldaden / of ick laetse door ooglupckinghe versterven: altijdt onthoud ick my van twist / ende ist dat die ghebeurt / soo wil ick liever aen mijn goed/dan aen de vriendtschap schade lyden. In andere dinghen ben ick een Mitio,of goedertierē/ niemand en quetse K ick/ick lache een yegelijck toe/ ick groete en werde vriendlijck ghegroet/ tegen niemandts gemoedt en strijde ick / niemants voornemē of doen verwerp ick/ ick en acht my boven niemand / ick late eenen yeghelijck het sijne behaeghlijck zijn. Dat ick wil versweghen hebben /

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A en ghebe ick niemand te kennen. Andere lupden hepmelijcke saken en onderssoeck ick niet: en als ick by avonture pet weet / ick en klap het nimmermeer upt. Vanden genen die niet tegenwoordigh en zijn swijgh ick / of spreeck daer vriendlijck ende beleefdelijck van. Een groot deel der on-eenigheden onder de Menschen spruyt upt onmatighepdt der tonghe. Ander lieden oneenigheden en
B verweck noch voed ick / maer waer dat oock de gheleghentheyt ghegeven wert blussch ick se upt / of ick versacht se. In deser manieren heb ick tot noch toe de nijdighept ontgaen / en heb de goetgunstighepdt mijner borgeren gevoedt. Pa. En hebt ghy nopt gevoelt / dat u de ongehuwde staet swaer viel? Gl. My en is wel nopt in mijn leven pet bitterers overkomen dan de doodt mijns Wijfs /
C en soude heftigh ghewenscht hebben / dat sy te ghelijck met my out hadde moghen werden / en upt onser beyder kinderen geneughte scheppen: maer dewijl het Godt anders belieft heeft / heb ick ghedacht dat het ons beyden alsoo nutter was / oock dacht ick / datter gheen oorsake en was om my met vergeefsche rouw te quellen / insonderhept nadien die mijn afghestorven wijf niet profijtelijck
D en soud geweest zijn. Po. En is u nopt lust aengekomen om wederom te houwlijcken / insonderhepdt / nademael u dat soo wel vergaen was? Gl. Ja / my is lust aenghekomen: maer om kinderen wille hadde ick een Wijf ghetrout: om mijner kinderen wille heb ick wederom gheen wijf ghetrout. Po. Maer het is armlijck geheele nachte alleen te slapen.

Gl. 't En is den ghenen niet swaer
E die't soo wil. Daer beneffens overdenckt / hoe veel nuttigheden dat oock het onghetroude leven heeft. Sommighe nemen upt alle saken 't geen daer in schadelijck is / soodanighe schijnt Crates geweest te zijn / op wiens name een korst ghedicht ghelesen wert / waer in hy de ellendigheden des Werelts by een ander stelt: Seecker desen behaecht de F
spreuche / 't is alderbest niet gheboren te werden. My behaeght Metrodorus beter / die van allen zijden upt-kiest wat daer goets in is: want alsoo wert het leven lieflijcker. En ick ben also ghesint / dat ick geen dingh seer hate / of begeere. Also gheschiet het / indien my pet goets ghebeurt / dat ick niet opgeblasen of dertel en werde: indien ick pet verliese / dat
ick my niet seer en quelle. Pa. Voorwaer G
ghy zijt een Philosooph / wijser dan Thales selve (een van de seven wijsen van Griecken) by so verre ghy dat doen kont. Gl. Ist dat daer eenighe bekommernis in mijn hert ontstaen is / ghelijck in het leven der menschen vele soodanighe dingē zijn / ick werpse terstont upt mijn sin / 't zy dan gramschap upt vertoorninge / of pet anders dat onbetamelijck ghe-
daen is. Po. Maer daer zijn sommige H
onbillijckheden / die oock den alder sachtmoedighsten tot toornighepdt souden mogen beweghen: soodanige zijn dickwils oock de verstoorrissen der dienstboden. Gl. Ick en laet met toe datter pet in mijn hert blijve: indien ick het betteren kan / soo betere ick het / indien niet / soo denck ick alsoo: wat sal het baten dat ick my daermede quelle / dewijl doch
de sake daer mede niet beter en sal zijn? I
Wat sal ick veel seggen? Ick late toe / dat de redene terstondt het gheene van my verkrijghe / dat de tijdt een tijdt langh daer na van my verkrijgen soude. Immers en isser sulchē groot hert-seer niet / dien ick met my te bed laet gaen. Eu. 't En is niet wonder / dat ghy niet out en werdt / dewijl ghy sulcken hert hebt. Gl. En oock / op dat ick by den
vrienden niets en verswijge / heb ick my K
insonderhepdt ghewacht / dat ick gheen groote misdaet en bedreve / die of my of mijne kinderē tot schande moghte strecken. Want daer en is niets ongeruster / dan een hert dat hem selven schuldigh kent. Ist dat ick pet misdaen heb / ick en gae niet te bed / eer dat ick my met

God

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A God verſoene. De Fonteyne der wá-
rer gherusthepdt is / wel met God over
een te komen: Want die alſoo leven /
den ſelven en konnen oock de menſchen
niet ſeer ſchadelijck zijn. Eu. En
queldt u de vreese des doodts nimmer-
meer? Gl. Niet meer dan my de dagh
mijner geboorte quelt. Ick weet dat ick
sterven moet: die soorghvuldighepdt ſoud
my misſchien ſommige dagen mijns le-
B vens benemen / immers en ſoude ſy daer
niets by komen doen. En alſoo bevele
ick God deſe geheele ſorge: ick en be ſorg
niet anders / dan dat ick wel en lieflijck
leven mach. Nu en kan niemand lieflijc
leven / dan de gene die wel leeft. Pa. En
ick ſoude van verdriet oudt werden / in-
dien ick ſoo veel jaeren in een ſelve ſtadt
bleve / al waert ſchoon dat my gebeurde
binnen Komen te leven. Gl. De veran-
C deringhe der plaetſe heeft wel eenighe
gheneughlijckheydt: maer verre repſen
gheliickſe misſchien wijſheydt gheven /
alſoo zijnſe ſeer gevaerlijck. My dunckt
vryer te zijn / dat ick in eens Landt-be-
ſchrijvers kaerte om de gheheele werelt
gae / en dat ick alſoo veel in de Hiſtorien
ſie / dan of ick gantſche twintigh jaeren
langh na Ulyſſis exempel door alle lan-
den ende Zeen repſde. Ick heb een Hof-
D hen / dat niet meerder dan twee duyſent
ſchreden van der ſtadt gheleghen is: al-
daer werde ick ſomwijle upt een ſteed-
man een Landt-man: ende aldaer my
vermaeckt hebbende / kome ick als een
nieuw gaſt wederom inder Stadt: oock
en groet ick anders niet / ende en werde
anders niet ghegroet / dan of ick te ſche-
pe upt de Eylanden wederom gekomen
waer / die onlangs ghevonden zijn.

E Eu. En helpt ghy u geſonthepdt niet
met Medicijnen? Gl. Ick en heb met
dē Medicijn-meeſters niet te doen. Ick
en heb nopt ader ghelaten / noch pillen
ingenomen / noch dranicken gedroncken:
indiē my eenige ſwaer-moedighept aen-
komt / ſo verdrijve ick het quaer met ma-
tinghe van ſpijſe / of met landt-waerts
te repſen. Eu. En hebt ghy met ſtude- F
ren niet te doen? Gl. Ja ick: Want hier
in is de principale verluſtinge des levens
gheleghen: maer hier verluſte ick / ende
maecker my niet magher mede. Want
ick ſtudere of tot gheneughlijckheyt / of
tot nuttighepdt des levens / maer niet tot
beroeminge. Wanneer ick gegeten heb /
ſoo ſpijs ick my met gheleerde fabulen /
of ick neem een Leſer: oock en beneer-
ſtighe ick my nimmermeer langher in G
de boecken dan een ure: alſdan ſtae ick
op / ende de Lupte nemende / wandel ick
een weynigh tijdts in de ſlaep-kamer /
of ick ſinghe / of verhale by my ſelven
wat ick gheleſen heb: ende indien daer
een ſoet-praeter teghenwoordigh is / ſoo
vertel ick het hem: daer nae keere ick
my wederom tot het boeck. Eu. Segh
my ter goeder trouwen / en gevoelt ghy
gheen moeyelijckheden / die men ſeydt H
datter ſeer vele zijn? Gl. De ſlaep is
wat minder / ende de memorie en is ſoo
vaſt-houdende niet / ten zy dat ick daer
pet vaſt in printe. Ick heb mijn beloſ-
te voldaen: ick hebbe u lieden mijn too-
ver-konſten verklaert / met welcke ick
mijn jeught onderhoude: nu laet Poly-
gamus ons ter gheliicker trouwe ver-
tellen / van waer hy ſulcken grooten on-
derdom vergadert heeft. Po. Voor- I
waer ick en ſal voor ſulcke ghetrouwe
medegheſellen niets verborghen hou-
den. Eu. Ghy ſult het ooch den ghe-
nen vertellen die ſwijghen ſullen. Po.
Doen ick te Parijs woonde / weet ghy
ſelve wel / hoe dat ick van Epicuro (dat
is / van 't wellustigh leven) niet vreemt
en ben gheweeſt. Eu. Voorwaer wy
zijn het wel indachtigh / maer wy meyn-
den dat ghy die manieren t ſamen met de K
jeught te Parijs laten ſoudt. Po. Wt
vele die ick aldaer lief ghehadt had / heb
ick eene met my naer huys wegh ge-
voert / en de ſelve ſwangher zijnde. Eu.
In uws Vaders huys? Po. Recht aen /
maer ick verſierde dat ſy 't wijf van een
mijnen vrienden was / dewelcke een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A wepnigh tijdts daer na volghen soude. Gl. Gheloofde u Vader sulcx? Po. Ja hy vernam de salie binnen den tijdt van vier dagen. Terstont verrees daer een gruwsaem ghekijf: eñ nochtans en onthield ick my middelertijdt niet van brassen/van dobbelen/en andere quade practijcken. Wat sal ick veel seggben? Als mijn Vader des kijvens gheen eynd en maeckte/seggbende / dat hy soodanighe
B hennen binnens huys niet en wilde voeden/en dickwils dreygende my te willen ont-erven/ginghick in een ander Lant/ ende ick een haen zijnde/toogh met mijn Henne in eē ander plaetse metter woon: die selvighe heeft my sommighe kiecken voortgebracht. Pa. Van waer kreegt ghy't goet? Po. Mijn Moeder gaf my somwijlen heymlijck wat: en daer beneffens maeckte ick meer dan
C ghenoegh schulden. Eu. Wierden daer sulcke sotte Menschen ghevonden/datse u geloofden? Po. Daer zijnder die niemanden liever en borgen. Pa. Wat geschiede daer na? Po. Ten laetsten doen mijn Vader my ernstlijck wilde ont-erven / spraken de vrienden daer tusschen beyden / ende leyden dien krijgh op dese conditien / te neder / dat ick een wijf upt onsen Lande trouwen/ en van de Waellinne schepden soude. Eu. Was het u
D wijf? Po. Daer waren woorden des toekomenden tijds / ende daer was een bystaep des tegenwoordighen tijdts geschiedt. Eu. Hoe is het u dan geoorloft geweest van haer te scheyden? Po. Naderhandt heeftmen vernomen / dat mijn Waellinne een Wael tot een Man hadde / vanden welcken sy langen tijdt gheleden / heymlijck weeh gheloopen was.
E Eu. Hebt ghy dan nu een Wijf?
Po Niet dan dese/die de achtste is.
Eu. De achtste? ghy en zijt niet sonder waer segginge Poligamus genoemt. Sy zijn misschien al te samen onbruchtbaer ghestorven. Po. Jae daer en isser niet eene gheweest/ of sy heeft my eenige soncxkens t'mijnen hupse ghelaten. Eu. Ick wilde liever so vele hennen hebben/ F die my Eyeren t'mijnen hupse leyden. En verdriet u dat dickmaels weder-Houwelijcken niet? Po. 'tVerdriet my soo seer / dat ick indien dese achtste heden sterf / overmorgen de negende trouwen soude. Jae dit verdriet my / dat het niet gheoorloft en is twee of drie tseffens te hebben/naedemael een haen so veel hennen besit. Eu. Voorwaer Haen / ick en verwonder my niet/ dat ghy niet seer G vet ende soo oudt ghworden zijt: want daer en is niets / daermen soo haestigh oudt van wert/ dan van onmatige ende ontijdige brasserijen / al te hevige minne der vrouwen/ eñ ongematighde oncuysheydt. Maer wie onderhoudt het hupsghesin? Po. Nae de doodt mijner ouderen heb ick middelbare goederen verkregen/ ende ick arbeyd neerstelijck met mijn handen. Eu. Hebt ghy dan 't stu- H deren verlaten? Po. Gantscheljck van den Os op den Ezel komende / als men seyt/ben ick upt een Seven-konstenaer/ een konstigh Smit ghworden. Eu. O ellendighe mensch! moest ghy soo dickwils rouw draghen / ende soo menighmael Wedenaer zijn? Po. Ick en heb nopt boven thien daghen Wedenaer geweest/ende de nieuwe getroude heeft altijdt den ouden rou uptghedreven. Ghy I hebt ter goeder trouwen in 't korte het geheele begrijp mijns levens. Eñ och! of Pampirus ons oock de Comedie syns levens vertelde/diewelcke jeughlijck genoegh is van syn tijdt: want/indien ick niet en misse/soo is hy twee of drie jaren ouder dan ick. Pa. Ick sal't u seker seggen / indient u gelegen is soo danighen droom te hooren. Eu. Jae het sal ons oock gheneughlijck zijn om hooren. Pa. K Als ick weder t'hups ghekomen was/ begonde mijn vader oudt zijnde terstont te dringen / dat ick eenighe maniere des levens aen soude nemen/van welcke den staet des Hupsghesins wat ghewins mocht hebben: Ende na langhe beractslaginge behaegde hem koopmanschap.

Po. My

A Po. My verwondert dat hem die maniere des levens aldermeest behaeghde.

Pa. Ick was van naturen begeerigh om nieuwe dingen/menigerley Landen/ Stedē/Talen en maniere der Menschen te kennen. Hier toe scheen de Coopmanschap aldermeest bequaem te zijn: uyt welcke saecken oock wetenschap voort komt. Po. Maer een ellendighe wetenschap/namelijck/ die sy gemeynlijck met grooter ellendigheydt moeten koopen.

B Pa. 't Is soo. Alsoo telde mijn Vader my een genoeghsame groote hooft-somme/ op dat ick met Herculis gonst / ende Mercurij gheluckige hulp de Coopmanschap beginnē soude. En terstont stondmen nae een Wijf met seer groot houwlijcx goedt / maer soo schoon dat sy oock sonder goet behaeghlijck konde zijn. Eu. Is het wel ghelucket? Pa. Jae eer dat ick weder t'huys quam/is de hooft-som

C en het gewin verloren. Eu. Misschien door schip-brekinghe. Pa. Sekerlijck door schip-brekinge/want wy stieten tegē een steenrotze/ die periculeuser is dan eenighe Malea daer 't op den hals aenkomt. Eu. In wat zee is de steen-rotze in de weghe/ of wat naem heeft se? Pa. De zee en kan ick niet noemen / maer de steen-rotze is befaemt door de verderffenis van velen: in 't Latijn wert sy ghe-

D noemt Alea (dat is de teerling of dobbelsteen) hoe dat ghy Griecken die selve noemt/en weet ick niet. Eu. O ghy sot? Pa. Ja u vader is sotter gheweest dan ghy/ dat hy u Jongeling sulck een groote somme gelts heeft toebetrouwt. Gl. Wat is daer na geschiedt? Pa. Daer en is niets ghedaen / maer ick dacht my selfs te verhangen. Gl. Was u vader

E soo onversoenlijck? Want goet kanmen weder kryghen / en 't eerst is een man te vergeven / veel meer behoorde Pampiro, dat is/besoecker aller dingen/ de misdaedt vergheven te werden. Pa, Ghy seght misschien de waerheydt / maer ick ellendige ben midlertijdt het Wijf quijt geworden. Want so haest als des meysjens ouders dese beginselen vernamen/ F seyden sy my de swagherschap af: ende ick had haer op 't seerste lief. Gl. My jammert uwer. Maer wat raedt hebt ghy hier-en-tusschen aenghevanghen?

Pa. Gelijck men in wanhopige verloren saken gewoonlijck is te doen. Mijn vader had my ont-erft / het goet was wech/ het wijf was verloren/ van allen zijden most ick hooren: ghy op-slocker/ ghy brasser / ghy slampamper. Wat sal G ick meer segghen? Ick beraedtslaeghde ernstlijck by my selven / of ick my selve verhanghen/of erghens in een Clooster stooten soude. Eu. Dat was een wreede raed. Ick weet wat ghy van beydē gekoren hebt/ de sachtste maniere van sterven. Pa. Ja die my doemaels de wreetste docht te zijn: soo gheheel mis-haeghde ick my selven. Gl. Maer seer vele werpen hen selven daer henen / op dat H sy te gheneughlijcker moghen leven. Pa. Een wynigh reys-ghelts by een gheschrapt hebbende / reysde ick heymlijck verre van mijn Vader-lant wech. Gl. Waer henen doch? Pa. Naer Yerlandt: aldaer ben ick een Canonick gheworden uyt de soorte der ghener/die van buyten lynen ende van binnen wollen zijn / dat zijn Regulieren.

Gl. Sijt ghy dan by den Yerlanders I des winters gebleven? Pa. Neen ick / maer als ick twee maenden lang by dese gheweest had / voer ick te schepe nae Schotland. Gl. Wat ergerde u by haer luyden? Pa. Niets/behalven dat my dien reghel dochte sachter te zijn/ dan de gene verdient hadde/die weerdigh was meer dan eenmael ghehanghen te werden. Eu. Wat isser in Schotlandt be-

K dreven? Pa. Aldaer ben ick uyt een lynen Monick / een pels-draghende Monick gheworden by de Carthusers. Eu. Menschen die der werelt gantschlijck afgestorven zijn. Pa. Alsoo docht my/ als ick haer hoorde singen. Gl. Wat? singhen oock de dooden? Hoe vele maenden hebt ghy by hen lieden een Schots-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A man gheweest? Pa. Byhaus ses. Gl. O volstandighept! Eu. Wat ergerde u aldaer? Pa. Om dat my dat leven traegh ende lecker dochte te zijn. Daer beneffens vant ick aldaer vele / die niet seer wijs en waren / om der eensaemheyt wille / soo ick achte. Ick had niet veel wysheydts / ick vreesdattet altemael vergaen soude. Po. Waer henen zijt ghy daer na gherepst? Pa. In Vranc-
B rijck: aldaer heb ick sommige ghevonden die geheel swart waren na den regel des H. Benedicti / dewelcke met de verwe der kleedinghe te kennen geven / dat sy in deser werelt rou draghen ende ick vandt onder dese / die voor haren oppersten rock een hayzen kleet droeghen / een net ghelijck zijnde. Gl. O swaere kastydinghe des lichaems! Pa. Hier bleef
C ick elf maenden. Eu. Wat is u in de weghe dat ghy daer niet altijt en bleeft? Pa. Om dat ick daer meer ceremonien / dan ware Godsalighepdt vandt. Daer beneffens had ick gehoort / datter sommighe waren veel heyligher dan dese / die Bernhardus tot een strenger disciplijn ghebraght hadde / het swarte kleedt in een wit verandert hebbende: by dese bleef ick thien maenden. Eu. Wat er-
D gherde u hier? Pa. Gheen dinck seer. Want ick bevant dat dese genoegsaem beguame gesellen waren: maer het spreeckwoort der Grieken beweeghde my / 'tschip moet aen d'een of d'ander wal. Soo had ick dan voor my ghenomen of gheen Monick te zijn / of wel daghelijcx een Monick te zijn. Ick had ghehoort datter sommighe van Brigitten voorde waren / ganssch hemelsche menschen: tot
E dese heb ick my begeven. Eu. Hoe veel maenden zijt ghy aldaer gheweest? Pa. Twee daghen / ende selve noch niet gheheel. Gl. Behaeghde u die maniere des levens soo seer? Pa. Sy ontfanghen niemand / ten zy dat hy hem terstont aen de Professie verbinde. Ende ick en was noch so ontsinnigh niet / dat ick my lichtlijck in eenen helster begaf / die ick nimmermeer en soud konnen upt-schudden. F
Ende so menichmael als ick de Jonckvrouwen hoorde singen / quelde my myn herte om 't wijf dat my benomen was. Gl. Wat geschiede daer na? Pa. Myn hert brande door liefde van heyligheyt / en nergens en wierde myn ghemoed genoeg gedaen. Ten laetsten om her wandelende / raeckte ick by sommighe die een krups voordroegen / Dit teken behaegde my terstont / maer de verscheydenheydt G
belette de verkiesinge: sommige droegen een wit / andere eē root / andere een groē / andere een bont / andere een cuchelt / andere een dubbelt / sommige een vier-dubbelt krups andere droegē een krups dat met dese of met die gedaente onderscheydē was. Ick / op dat ic niets onversocht en soud laten / heb byhaus alle gedaentē gedragen. Maer heb metter daet bevonden / dat het verre een andere sake is een H
krups op den mantel of rock / dan in't herte te dragen. Ten laetsten van naesoecken vermoeyt zijnde dacht ick alsoo by my selven: op dat ick t'eenemael alle heyligheyt bekomen magh / sal ick in't Heylighe landt repsen / ende ick sal wederom t'huys komen met heyligheydt beladen. Po Zijt ghy daer ooch henen gherepst? Pa. Ja wyselijck. Po. Waer kreegt ghy teer-gelt? Pa. My verwon- I
dert dat u dit nu eerst inden sin komt om te vraghen / ende dat ghyt niet veel eerder gevraeght en hebt. Maer ghy kend het spreeck-woort / die een konst kan magh alle vere over. Gl. Wat konst droeght ghy met u? Pa. De handt-kyckerij. Gl. Waer hadt ghy die geleert? Pa. Wat is daer aen gelegen? Gl. Van wat meester? Pa. Van dē genen die alle dingen leert / den buyck. Ick voorsepde K
voorledene toekomende / ende teghenwoordighe dinghen. Gl. En wist ghyse? Pa. Gantschlijck niet: maer ick rieder stoutlijck na / eñ dat sonder te weten / het gelt te vozen ontfangen hebbende. Po. Cond u sulcken sporlijcken konst voeden? Pa. Sy konde / ende ooch met

twee

A twee knechts. So vele sottē en sottinnen zijnder over al: maer nochtans doen ick naer Jerusalem repsde / had ick mp begheven in 't gheselschap van een seer rijck groot heer / die tseventich jaren out zijnde / sepde / dat hp met gheen gherust hert sterven en soude / ten waer dat hp eerst naer Jerusalem gereyst had. Eu. liet hp een wijf t' huys? Pa En oock ses kinderen. Eu. O ongodlijck godes B salich oudt man. En zijt ghy heyligh weder van daer gekomen? Pa. Wilt ghp dat ick de waerheyt bekenne? wat booser dan ick daer hene ghegaen was. Eu. So hebt ghy dan ghelijck ick hooze / de liefde der religie verwozpen? Pa. Ja sp is brandender ghewozden. Derhalven in Italien wederghekeert zijnde / begaf ick mp inde krijgh. Eu. Socht ghy dan de religie also inde krijgh / daer C doch niet schandlijckers en kan wesen? Pa. 't was een heylighe krijgh. Eu. Misschien teghen den Turck. Pa Ja al wat heyligher / gelijckse doe ymmers sepden. Eu. Wat was het dan? Pa. Julius de tweede oorlooghde teghen de Francopsen. Doors maeckte mp d'ervarenthept van vele saecken den krijgh prijslijck. Eu. D'ervarenthept van vele / maer quade saken. Pa. so heb ick D naderhandt bevonden. Ende nochtans heb ick hier strenger ghelest dan in de Cloosteren. Eu. Wat is daer nae geschiet? Pa. Doen begon mijn hert te twijffelen / of ick tot de verlatene koopmanschap weder keerē / of de voorvluchtende Religie vervolghen soude. Midlertijdt quam mp inde sin / dat beyde die dinghen bp malkanderen konden ghe- E voeght werden. Eu Wat? dat ghy te ghelijck een koopman ende een Monick zijn soud? Pa Waerom niet? Daer en is niets religieuser dan de orde der Bedel-monicken / en nochtans en isser niet koopmanschap ghelijcker. Sp repsen door alle landen ende over alle ze'en: sp sien veel / sp hoozen veel / sp doorloopen alle hupsen van slechte luyden / Edelluyden ende Coninghen. Eu. Maer F sp en doen gheen koopmanschap om winst. Pa Dickwils gheluckiger dan wp doen. Eu. Wat soorte van dese hebt ghy verkozen? Pa. Ick heb alle ghedaenten besocht. Eu. En behaeghde u gheene? Pa. Ja sp souden mp al te samen behaeght hebben / in dien ick terstondt hadde moghen koopmanschappen. Maer ick overdacht / dat ick langen tijdt int Choor soud moeten arbeyden / eer dat mp de koopmanschap toebetrout wierde. En doe begon ick te trachten om na een Abdie te staen / maer eerstlyck en dient het gelück een peghelijck in dese sake niet / en daer benessens duurt het na-jagen dickwils lange tijt. Als ick dan in deser maniere acht jaren hadde toeghebzaght / ende mp de doodt mijns Vaders geboodschapt was / keerd ick weder nae huys / en na den raet mijner Moeder trouw ick een wijf / ende ick ben wederom tot mijn oude koopmanschap ghekeert. Gl. Segh mp / doen ghy soo menichmael een nieu kleed aentoogt / ende als in een ander dier verandert wierdet / hoe hond ghy u al houden? Pa. Waerom so wel niet als de gene / die in een selve spel somwijlen d'eene / somwijlen d'ander persoon aennemen? Eu. Seg ons ter goeder trouwen / de- I wijl ghy alle manieren des levens besocht hebt / wat dunckt u van allen 't beste te zijn? Pa. Alle dinghen en passen een pegelijck niet even wel / mp en dunct gheen beter te zijn dan het ghene dat ick ghevolght heb.

Eu. Nochtans heeft de koopmanschap veel onghemacks. Pa. 't Is so. Maer nademael daer geen manier des levens van alle mp on-ghemacken vrp K is / soo bestel ick dat mp te doen staet. Maer nu is Eusebius overigh / den welcken niet verdzieten sal hp den vrienden eenighe handelinghe sijns levens te verklaren. Eu. Jae 't gheheele spel / indient u goet dunckt / want het en heeft niet veel deelen. Gl. Het sal ons seer aen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A aengenaem zijn. Eu. Als ick weder in mijn Vader-landt ghekomen was / beraetslaeghde ick een jaer langh by my selven / wat maniere des levens ick aennemen wilde / ende ick ondersocht my selve oock tot welcken maniere ick ghenepght of bequaem was. Midlertijt wierde my een Prebende of Proven (so mense noemt) aengeboden / die genoegsame rijcke inkomsten had: ick namse
B aen. Gl. Gemeynlijck wert die maniere des levens veracht. Eu. My dunct / nae dat der Menschen saecken gelegen zijn / dat men daer genoegh na behoort te wenschen. Duncht het u een kleyn geluck te zijn / dat pemandt haestlijck als vanden Hemel so veel profijts / weerdighept / eerlijcke ende wel toegheruste huysingen / ghenoeghsaem jaerlijcksche inkomsten / een eerlijck gheselschap / ende
C ten laetsten eenē Tempel gegeven wert / daer ghy / wanneert u belieft / u in Godvreesenthepdt oeffenen meught? Pa. Aldaer ergherde my overvloedighepdt / en 'tquaet gerucht der Concubinen / daer beneffens dat meest alle van die soorte de gheleerthepdt haten. Eu. Ick en sie daer niet nae wat andere doen / maer wat ick behoor te doen: ende ick voeghde my by de beste / ist dat ick andere / niet
D beter en kan maecken. Po. Heb ghy in die maniere des levens ghedurighlijck gheweest? Eu. Ghedurighlijck: behalven dat ick hier-en-tusschen eerst vier Jaren te Padua gheweest ben. Po. Waerom? Eu. Dese jaren heb ick alsoo ghedeylt / dat ick anderhalf jaer in de Medicijne / ende de overighe tijdt inde Theologie gestudeert hebbe. Pa. Waerom dat?
E Eu. Op dat ick te beter mijn ziele ende lichaem matighen / ende somwijlen mijn vrienden raet geven moghte: want ick predicke oock somwijlen nae mijn wijshepdt. Alsoo heb ick tot noch toe / gherustlijck ghenoegh geleeft / met een Priesterschap te vreden zijnde / oock niet meer begeerende / sullende oock F het selve weygeren / indien het my aengheboden wierde. Pa. Och of wy weten moghten / wat onse andere medegesellen doen / met welcke wy doemaels vriendlijck gheleeft hebben. Eu. Van sommighe kan ick vertellen: maer ick sie dat wy niet verre vande Stad en zijn / daerom sullen wy / indient u lieden goet duncht / in een selve herbergh by malkanderen komen: aldaer sullen wy / G tijdt hebbende / met malkanderen vande andere overvloedighlijck spreecken. Hugo een Voerman. Zeg scheelert / van waer hebt ghy sulcke ellendigen vracht ghekreghen? Henrick een ander Voerman. Jae ghy Hoeren-weerdt / waer voert ghy die Vordeel-vrocken heuen? Huge. Ghy had die koude oude Mannekens erghens in de Neteleu behooren te werpen / dat sy warm hadden mogen H werden. Hendrick. Jae siet ghy op u gheselschap / dat ghyse erghens in eenen diepen water-poel werpt / dat sy verkoelt mogen werden / want sy zijn al te heet. Hu. Ick en ben niet ghewoon myn vracht om te werpen. Hen. Niet? ick heb doch laest mael ghesien / dat ghy ses Carthuysers in den slijck neder wierpt / alsoo dat sy in plaetse van witte Monicken / swart daer wederom upt I guamen: ende ghy lachte midlertijt / als of ghy het wel bestelt had. Hu. Ende dat niet t'onrecht / want sy liepen alle / ende waeren seer swaer op mijnen waghen. Hen. Maer mijne oude Mannekens hebben mijnen wagen seer verlicht / al de wegh door ghedurighlijck snappende: ick en heb nopt beter maets gesien. Hu. Ghy en plaght nochtans aen sulcke gheen lust te hebben. Hen. K Maer dese zijn goede oude Mannekens. Hu. Hoe weet ghy't? Hen. Om dat sy my op den wegh driemael uptnemende goet bier geschoncken hebben. Hu. Ha / ha / he: daerom acht ghyse goet te zijn.

Opulentia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De XXVII. T'ſamen-ſpraeck

Opulentia ſordida,

De vreckighe Rijckdom/

Of

De Rijcke-magher-keucken.

Waer in vertelt wordt hoe dat een vreck, gierigh Rijck Man huys houdt, ende ſijne Coſt-ganghers onthaelt.

Iacobus, Gilbertus.

Iacobus.

A WAer van daē komt ghy ons ſoo dorre/ als of ghy hier-entuſſchen met den krekels van den Dauw gheſpijſt waert: my dunckt dat ghy anders niet dan eē Syphar of huyt van een ſlang zijt. Gi. In de hel-
B le werden de zielen met maluwe eñ loock verſadigt: maer ick heb thien maenden geweeſt/ daer my ſulcx oock niet beuren mocht. Ia. Ic bid u/ waer doch? zijt ghy dan op een Galey geworpē? Gi. Geenſins/ maer te Synodio. Ia. Hebt ghy in ſulck een rijcke ſtadt grootē honger geleden? Gi. Ja ſeker. Ia. Wat was de oorſaecke? Had ghy ghebreck? Gi. Noch gelt/ noch vrienden. Ia. Wat on-
C geluck was het dan? Gi. Ick had met een weert te doen/ die Antronius genoemt was. Ia. Met dien rijcken? Gi. Maer ſeer gierigen. Ia. Ghy vertelt een ſeltſame ſake. Gi. Geenſins/ maer ſoo werden de rijcken/ die uyt ſeer groote D
armoede opkomen. Ia. Waerom beliefde u ſoo vele maenden by ſoodanigen weert te woonen? Gi. Daer was yet dat my verbandt/ en mijn ſin was doemaels ſoo. Ia. Maer ick bids u/ hoe heerlijck leeft hy doch? Gi. Ick ſalt ſegghen/ naedemael 'tverhael der voorledener moeyten gheneughlijck plagh te zijn. Ia. Sy ſal my ſeker gheneughlijck weſen. Gi. Dit ongeluck quam E
vanden Hemel hier toe: doen ick daer woonde/ waeyde de noorde windt drie gheheele maenden/ daer hy doch/ ick en weet niet hoe/ aldaer boven den achtſten dach nimmermeer ſtaen blijft. Ia. Hoe waeyde hy dan drie maenden lang? Gi. Omtrent dien dagh (of hy ſulcx voorghenomen hadde) liep hy om/ maer nae acht uren liep hy weer in ſijn eerſte
plaets. Ia. Hier had u magher lijfjen F
een goet vyer van doen. Gi. Daer was viers genoegh/ indien daer houts ghenoegh gheweeſt had. Maer op dat onſe Antronius hier geen koſten doen ſond/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A roepde hy upt de Eplandekens wortelen van boomen / die van andere vergeten waeren / en sulcx ghemeynlijck by nacht. Wt dese (noch niet wel droogh zijnde) wierde een vyer aenghestoockt / niet sonder rooc / maer wel sonder vlam / 't welcke niet en warmde / maer maeckte / datmen waerlijck niet seggen en konde / dat daer ghcen vyer en was: ende een vyer duerde een gheheele dagh / sulcken ghemaetighden brandt was het.
B Ia. Het was hardt aldaer t' overwinteren. Gi. Jae noch veel harder des somers daer te zijn. Ia. Hoe soo? Gi. Want dat huys was soo vol vlooyen en wand-luysen / datmen des daeghs niet rusten / noch des nachts slapē en konde. Ia. O ellendige rijckdom! Gi. Insonderheydt in die soorte van beestjens. Ia. Daer moeten lupe vrouwen zijn. Gi.
C Sy zijn verborgen / eñ en verkeeren onder de mannen niet. Alsoo geschiet het / dat de vrouwen aldaer niet anders en zijn dan vrouwen / ende dat de mannen die ghedienstigheden ontbreken / die hen vanden vrouwen gemeenlijck bewesen werden. Ia. Maer verdroot Antronio hier-en-tusschen dat onthael niet? Gi. Desen die in sodanige vuylighcyt opgevoed was / en was geen dingh genenglijck / behalven ghewin. Ende ghy weet /
D dat die stadt meer dan andere een hoopstad is. Die vermaerde Schilder Apelles, achtede beklaechlijck te zijn / wanneer daer een dagh sonder linie te trecken / voorby gegaen was: Antronius beklaeghde veel meer / wanneer daer een dagh sonder ghewin was voorby ghegaen. En indien sulcx t' eenigher tijdt ghebeurde / sochte hy het gewin binnens
E huys. Ia. Wat dede hy? Gi. Hy hadde in huys nae de maniere dier stadt een reghen-back / daer upt schepte hy sommighe emmeren waters / en goot se in de wijn-vaten. Ia. De Wijn was misschien al te heet. Gi. Jae sy was meer dan verschaelt. Hy en kocht nimmermeer Wijn / dan die verdorven was /
op dat hy hem te minder koopen mogh- F
te: en op dat van den selven niets verlozen en sonde gaen / menghde hy dickwils de hef ende moer van thien jaren daer onder / alles wentelende ende wederom rollende / op dat het most mochte schijnē te zijn: want hy en soude niet een krupm geests verlozen laten gaen. Ia. Maer indiemmen den Medicijns geloouen magh sodanige wijn baert het graveel in de blase. Gi. De Medicijns en G
dwalen niet / want in dat huys en was niet een jaer so gheluckigh / of daer stierf een of twee aen't graveel / oock en vreesde hy dat doodlijcke huys niet. Ia. Neen hy? Gi. Hy vergaderde oock vande doode schattinge / eñ en versmade 'rgewin niet / hoe kleyn dattet oock was. Ia. Ghy spreeckt van dieverije. Gi. De kooplieden noement ghewin. Ia. Wat drouck Antronius midlertijt? Gi. By- H
hans den selven hemelschen wijn. Ia. En ghevoelde hy geen quaet? Gi. Hy was hart / dat hy wel hoy soud hebben konnen eten / ende (als ick gesept heb) in soodanige leckerhedē was hy van joncr aen opgevoed. Hy achte datter niet seckerders en was dan dit gewin. Ia. Hoe soo? Gi. Indien ghy het wijf / de sonen / dochter / s'wagher / knechts ende
maeghden reeckent / onderhield hy bin- I
nens huys bykans drie-en-dertigh liehamen. Hoe dat nu de wijn wateriger was / hoe dat hy spaerlijcker ghedronckē / en langhsamer uptghetapt wierde. Reckent my nu hier / wanneer daer alle dage een emmer waters by gedaē wert / wat een profijtelijcke somme dat sulcx maeckt in een jaer? Ia. O duyle gierighcyt! Gi. Oock en kreegh hy geen minder profijt upt het broot. Ia. In welc- K
ker maniere? Gi. Hy kocht gevalschte tarwe / die een ander niet en soude hebben willen koopen. Hier was terstont gewisse winst / om dat hyse minder kochte: maer het gebreck verbeterde hy met list. Ia. Met welcke doch? Gi. Daer is een soorte van leem / het koorn niet onge-

lijck /

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A lijck/tot welcke wp sien dat ooc de peerden lust hebben / terwijl sp aen de leeme wanden knagē/ en geern upt waterpoelen dzinckē/ die met dat leem beroert zijn. Het derde deel dier aerde menghde hp daer onder. Ia. Is dat verbeteren? Gi. Seecherlijck men ghevoelde 't ghebzeck der tarwe te minder. Meynt ghp dat ooch een gewin was om te versmaden? Doet hier noch bp een pzactijck:
B binnens hups backte hp het bzoot/ ende niet dickwilder ooch in den somer / dan tweemael ter maendt.. Ia. Dat is steenen/geen bzooden voor te setten. Gi. Of indien daer pet harder is dan steenen. Maer tegen dit quaet was een berepde remedie. Ia. Wat doch? Gi. Sp maecten stucken bzoots inde beliers doopende met wijn weech. Ia. Het een was nae 'tander : maer verdzoegen de werckliC den sulcken onthalingh : Gi. Eerstlijck sal ick het tractement der oppersten dies hupsgesins vertellen/op dat ghp te lichtlijcker gissen meught/hoe dat de werckliedē onthaelt werden. Ia. Ick begeert te hoozen. Gi. Dan ontbijten en geschiede daer nopt ghewagh. Het middaghmael wierde gemepnlijck tot een ure toe na den middagh vertrocken. Ia Waerom? Gi. De Vader des hupsghesins
D Antronius wierde verwacht. Men at 's avonts somwijlē bpkans te tien uren. Ia. Maer ghp en plagt niet wel honger te konnen lyden. Gi. Eñ daerom riep ick Orthrogonum dickwils den swager Antronij, want wp warē in een selve kamer: t'sa Orthrogone, en houdmen heden gheen avond-mael bp de Synodiers? Hp antwoozde bequamelijck/ dat Antronius terstont komen soud. Als ick niets en
E sagh toeruften/ eñ mp de mage jeuchte/ sepd ick: Wel aen Orthrogone, salmen heden vergaen moeten van honger? Hp veronschuldigde een uur / of pet diergelijck. Als ick den honger niet lyden en konde / stoozde ick hem wederom in zijn werck eñ sepde: Wat salt wesen? salmen van honger moeten sterue? Als Orthrogonus nu alle uptvluchten ge-eyndight F hadde/ginghp tot de dienst-knechten/ en liet de tafel decken. Ten laetsten als Antronius niet weder en quam / eñ daer niets berepdt en wierde/ginghp Orthrogonus af / doo2 mijne smaden overwonnen zijnde/tot zijn wijf ende sijns wijfs Moeder eñ kinderen / roepende dat zp Avondtmael berepden souden. Ia. Nu verwachte ick ten minsten het Avondtmael. Gi. Haest u niet seer: daer quam G ten laetsten een kreupel knecht voozt die over die sake gestelt was. Vulcano niet seer ongelijck/ dese deckte de Tafel met een laken. Dit was de eerste hope des Avondmaels. Ten laetsten wierdē daer na lang roepen/glasen schalen gebzagt / met water dat seker klaer was. Ia. Dit was de tweede hope des Avondmaels. Gi. En haest u niet segh ick: Wederom wierde daer nae vreeslijck roepen / een H schale vol van dien gestigen Hemelschen wijn ghebzaght. Ia. O/ dat is wel gedaen. Gi. Maer sonder bzood. Daer en was noch geen perijckel / niemandt hongherigh zijnde sou soodanighen wijn gheerne dzincken. Men riep wederom tot datmen heesch wierde. Doen wierde ten laetsten dat bzoodt voozgheset/dat nauwlijcx een Vepr met zijn tanden soude bzeecken. Ia. Voozwaer nu I was het leven besozght. Gi. Doent laet inder nacht was / quam Antronius ten laetsten / met een seer ongheluckighe voozrede/seggende/dat hp pijn in de mage hadde. Ia. Wat quade gissinge was hier in ghelegen? Gi. Om datter doen niet en was om te eten. Want wat soud ghp verwachten / wanneer de weert siech is? Ia. Was hp in der waerhept K siech? Gi. Soo seer / dat hp alleen dzie Capoenen soud op ghesforkt hebben indien se hem pemandt om niet gheghiven hadde. Ia. Ick verwachte de maeltijdt. Gi. Eerstlijck wierde hem een schotel voozgeset met boonen-meel/ welcke soozte van toe-spijse aldaer den schamel-lieden verkocht wert. Hp sepde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A dat hy dat als een remedie teghen alle
soorte der siechte ghebruyckte. Ia. Hoe-
veel Tafel-ghenooten waert ghy? Gi.
Somwijlen acht of negē/onder de welc-
ke was die geleerde Verpius, die welcke
ick mepne dat u niet onbekent en is/ en-
de de oudtste soon vanden huyse. Ia.
Wat wierde hen voorgheset? Gi. En
hebben sobere menschen niet ghenoegh
aen't ghene/dat Melchisedech Abraham
B den overwinner van vijf Coninghen
braghte (dat is / broodt ende wijn ?)
Genes. 14. Ia. En hadt ghy dan gheen
toespijse? Gi. Daer was wat. Ia.
Wat doch? Gi. Wy ghedenckt dat wy
met ons negen Tafel gasten aen de Ta-
fel waren / ende dat ick maer seven bla-
dekens Lattuw en telde/ die inden azijn
dreven/maer sonder Olie. Ia. Dat hy
dan sijne boonen alleen op? Gi. Hy en
C hadder nauwlijcx een halven penningh
voor gegeven/nochtans en verboot hy't
niet / indiense pemand naest by hem sit-
tende / wilde proeven: maer het scheen
onbeleeft te zijn eenen siecken menschē
zijn spijse te benemen. Ia. Wierden de
bladen in stucken ghesneden/ gelijck het
spreeck-woordt van't kumijn verhaelt?
dat is/ van een Turf in dryen te kloven.
Gi. Neen / maer als de Lattuwe van
D den oppersten opgegeten was/ so doop-
ten de andere het broot inden Azijn. Ia.
Wat wierder na de seven bladen opge-
set? Gi. Wat anders dan keese/het be-
slupt der maeltijden? Ia. Waren dit
altijd de gerechten? Gi. Bykans / be-
halven dat hy somwijlē/ wanneer hy op
dien dagh goede winst gehad hadde/een
wepnigh milder was. Ia. Wat dede
hy dan? Gi. Hy liet om een koperen
E pennincxken drie verschе wijn-druyven
koopen. Dese sake verblijde het geheele
huysghesin. Ia. Waerom niet? Gi
Ende dat alleenlijck in die tijdt / wan-
neer de druyven aldaer seer goedt koop
zijn. Ia. So en was hy dan duyten den
herfst niet mild. Gi. Hy was. Daer
zijn Schippers die een klepne soorte
Mosselen scheppen / insonderheydt upt F
de privaers-huysckens: dese gheven met
een seker geroep te kennē wat sy te koop
hebben. Van dese liet hy somwijlen voor
een half pennincxken koopen. Maer
alsdan soud ghy ghesepdt hebben / dat-
ter Bruyloft in dat huys was. Want
alsdan was daer vper van noode/hoe-
wel datse seer haestlijck ghenoegh ghe-
kockt werden. Ende dese wierden
nae de keese in plaetse van een banequet G
opgheset. Ia. Voorwaer dit was een
schoon banequet. Maer en wierde
daer nopt vleesch of visch voor-gheset?

Gi. Ten laetsten door mijn roepen
overwonnen zijnde / begont hy beter
tafel te houden. Soo menighmael als
hy een Lucullus of Rijckaert wilde schij-
nen te zijn / soo waeren dit bykans de
rechten. Ia Dat soude ick wel geer-
ne hooren. Gi. Eerstlijck wierder een H
dunne pottagie gheghéven / 't welck sy/
ick en weet niet waerom/een Ministram,
of aen-dienster noemen. Ia Ick mep-
ne dat het lecker zy. Gi. 't Is met dese
speceryen geconfijt. Men doet een ketel
vol waters over 't vper / daer werden
sommighe stucken koepen keese in ghe-
worpen / die al over langh soo hart ghe-
worden is als steen. Want om pet daer
af te breken heeftmen een goede bijl van I
doen: als die stucken door de warmte
van't water beginnen weeck te werden/
so verwen sy't water/ dattet geen klaer
water ghenoemt en magh werden. Met
dit sopjen berepden sy de mage. Ia. Dat
is verckens kost. Gi. Daer na werter
een wepnigh vleesch voorgheset van de
buyc van een oude koe/maer dat al voor
vijftien dagen gesoden is. Ia. So stinckt
het. Gi. O jae't/maer sy ghebruycken K
daer een remedie toe. Ia. Wat doch?
Gi. Ick salt seggben / maer ick vreese
dat ghyt navolgen sult. Ia. Ick denck
wel neen. Gi. Sy menghen een ep int
warme water / met dat sop overgieten
sy't vleesch/ende alsoo werden de oogen
meer dan de neuse bedroghen: want de
stanck

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A stanck berst door alles upt. Ist dattet
visch dagh is/ soo werden daer somwij-
len drie Doornen/eñ de selve niet groot/
voorgheset/daer seven of acht Tafel-
gasten zijn. Ia. Niet anders? Gi.
Niet dan de steenachtighe keese. Ia.
Ghy spreeckt my van eenen nieuwen
Lucullo. Maer hoe konden sulcke klepne
gherichten voor soo vele gasten genoegh
zijn/insonderheyt die gantsch niet ont-
beten hadden? Gi. Ja dat ghyt weet/
B upt de overblijfselen dier Maeltijdt
wierden 's wijfs moeder/suaer/jongste
sone/een dienstmaeght ende sommighe
kinderen onderhouden. Ia. Ghy hebt
mijne verwonderinghe vermeerdert/en
niet wegh-genomen. Gi. Dit kan ick
nauwlijcx beschrijven/ten zy dat ick u
de ordre der Maeltijdt eerst afschildere.
Ia. Schildertse dan af Gi. Antronius
C besat de eerste plaetse/sat voorsaen be-
halven dat ick aen sijn rechter handt/
als dupten orden sat: Orthrogonus sat
teghen Antronium over/by Orthrogo-
num sat Verpius, by Verpius sat Strategus
een Grieck van gheboorte/aen Antronij
slincker handt sat sijn outste sone. In-
dien daer een gast by ghekomen was/
dien wierde plaetse ghegheven na sijne
weerdighepdt. Eerstlijck/aengaende
D het nat ofte sop en was gantsch gheen
perijckel of swarighepdt behalven dat in
de schotelen der oversten stucken van de
hoepen keese swemden. Maer daer
wierde upt dyhans vier schalen Wijns
en waters een bol-werck ghemaeckt/
alsoo dat niemandt aen het geene datter
voorgeset was raken konde/behalven
de drie/voor welcke de schotel stonde/ten
E waer dat pemand seer onschamel hadde
willen zijn/ende over de hepninghe tre-
den: nochtans en bleef die schotel oock
niet langh/maer wierde terstondt op-
ghenomen/op datter wat over mocht
blijven voor't hupsghesin. Ia. Wat
aten dan de andere? Gi. Sy leefden na
hare maniere leckerlijck. Ia. Hoe. Gi.
Dat teemachtige broot wepckten sy in
wijn van seer oude giste. Ia. Soodani- F
ghe maeltijt moet seer hoog geweest zijn.
Gi. Dickwils langher dan een ure. Ia.
Hoe konde dat gheschieden? Gi. Als
de dinghen terstont wegh ghenomen
waren/die sonder perijckel waren/als
ick gesept hebbe/so wierde die keese ghe-
set/van welcke gheen perijckel en was/
datter pemand met een eet-mes pet sou-
de konnen afschrapen. Die heerlijcke
gist bleef staen/ende een pegheljck be- G
hielde syn broot. Ende terwijl dese banc-
quetten duurden/wierden daer praet-
jens onder ghehouden. Midlerwijl hiel-
den de Drouwen haer middaghmael. Ia.
Wat deden de werck lieden hier-en-tus-
schen? Gi. Sy en hadden met ons
niet ghemeyns/sy aten voor hen selven
des middaeghs eñ des avonts op hare
uren. Maer dese en gebruyckten nauw-
lijcx een halve ure in een gheheele dagh H
om te eten. Ia. Maer wat gerechten
hadden sy? Gi. Dat meught ghy ra-
den. Ia. Maer de Duytschen en heb-
ben nauwlijcx genoegh aen een ure tot
een ontbytē/oock een ure tot onder-met-
ten/anderhalf ure tot het middagh-
mael/ende twee uren tot het avondmael:
ende indien sy niet overvloedigh met
heerlijcke wijn eñ goet vleesch en visch
verbult werden/soo verlaten sy haren I
meester en loopen indē krijg. Gi. Yege-
lijck heeft zijn maniere. De Italianen
leggen seer wepnigh aen de kele te kost/
sy hebben't geldt liever dan wellustig-
hepdt/eñ oock zijn sy sober van nature/
niet alleenlijck door een ordinantie des
levens. Ia. Nu en verwondere ick my
voorwaer niet/dat ghy ons soo magher
weder ghekomen zijt/maer ick verwon- K
dere my/dat ghy noch levendigh zijt we-
der ghekomen/insonderheydt nademael
ghy te voren Capoenē/Welt-hoenderen/
Torrel-duyven ende Fasanten gewend
waert. Gi. Ick soude sekerlijck ghe-
storven hebben/indien daer gheen reme-
die en waer gevonden geweest. Ia. De
sake gaet qualijck daer so veel remedien

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A van noode zijn. Gi. Ick hadde te wege gebracht/dat my/die nu swack wierde/op elcke maeltijdt het vierde-deel van een gheſoden kieerken gegeven wierde. Ia. Nu ſult ghy beginnen te leven. Gi. Niet ſeer. Daer wierde een kleyn kieerken gheſocht / op datmen daer niet veel voorgeven en ſoude/hoedanige ſes/manlijcx eē Polack die een goede mage heeft/ tot een onbijten genoegh ſoude zijn. Eñ
B als ſy 't ghekocht hadden/ en gaven ſy 't geen ſpijſe/om gheen koſten te doen/ende als het alſo van magerheyt half doot eñ half levendigh was / wierde daer een vleughel of bout van gekoockt: de lever wierde het kint (Orthrogoni ſoontjen) gegeven. Het nat dronken de Vrouwen eens of twee-mael upt / altemets daer ander water ingietende: ende alſo quam de bout tot my drooger dan een prupm-
C ſteen/en onſmakelijcker dan eenigh verrot hout. Het nat en was niet dan klaer water. Ia. En nochtans hoor ick / dat aldaer 'tgeſlachte der vogelen ſeer overvloedigh/ſchoon/ende goet koop is. Gi. Ja ſeker / maer ſy hebben 't geldt liever. Ia. Ghy hebt ſtraffe genoegh geleden/ al hadt ghy den Paus van Romen gheDoodt/ofte aen S. Peters graf ghepiſt. Gi. Maer hoort de reſte van't ſpel. Ghy
D weet dat in een peghelijcke weke vijf vleeſch-dagen zijn. Ia. Dats al te veel. Gi. So kochten ſy dan maer twee kieerkens. Des donderdaeghs verſierden ſy / dat ſy 't vergeten hadden te koopen/ of op dat ſy op dien dach geē gheheel kiecken en ſouden voorſetten / of op datter niets overblijven en ſoude. Ia. Voorwaer deſe Antronius was de gierighedt ſelve: en overtreft den gierigen Euclion
E vā Plauti. Maer met wat remedie droegt ghy ſorge voor u leven op Viſch-dagen? Gi. Ja ick had een vrient laſt gegeven/ dat hy my alle daghe drie eyeren koopen ſoude/twee tottet middagh-mael/een tot het Avont-mael. Maer de Vrouwen lepden hier oock in plaetſe van verſche diergekochte eyeren / halfvuyle eyeren:
alſo dat ick meynde dat het wel met my F toe gingh/ wanneer onder drie een was datmen eten mochte. Een laetſten had ick oock een fleſſche klaerder wijn om mijn gelt gekocht/maer de Vrouwen het ſlot in ſtucken ghebroken hebbende/hebben die binnen weynigh dagen uptghedronchen / daer Antronius niet ſeer toornigh om was. Ia. En was dan aldaer niemand/die hem uwer ontfermde? Gi. Ontfermde? Ja ick ſcheen henlieden een
G vraet ende op-ſlocker te zijn / om dat ick alleen ſo veel ſpyſe op-ſlockte. Eñ daerom vermaende my Orthrogonus dickwils/ dat ick letten ſoud in wat lant dat ick waer/ en voor mijn geſonthept ſorge dragen: eñ hy vertelde van ſommige upt onſe Lant/die van gulſighept aldaer geſtorven waren / of groote ſiechte gekregen hadden. Als hy ſach dat ick mijn lichaem/dat door gedurigen arbeydt/ en
H honger/en nu oock door ſiechte geſwackt was / met ſommighe leckernijen / die de Apoteckers aldaer upt heernen van Pijn boomen/ Pepoenen ende Meloenen verkoopen/onderhielde/ maeckt hy een Medicijn upt / die my een familiaer vriendt was / dat hy my tot matinge van ſpijſe raden ſoude. Deſe handelde dit neerſtelijck met my: eñ terſtont merckte ick dat
I hy upt gemaeckt was/nochtans en antwoorde ick hem niet. Als nu de ſelve neerſtlijcker met my handelde/ende geen eynde en maeckte van vermanen/ſprack ick: ſegt my degelijcke man/ſpreeckt ghy deſe dinghen in ernſt of jorr-wijſe? Hy ſeyde/in ernſt. Ick ſprack: wat raet ghy dan dat ick doen ſal? Onthoudt u gantſchelijck / ſeyde hy / van des avonts te eten / ende doet tot den wijn op 't minſte
K halfwater. Ick beſpottede dien heerlijcken raet/ſeggende: Ja/indiē ghy begeert dat ick ſterve. Indien ick my oock eens van het Avond-mael onthielde/dat ſaude dit lichaē/ dat dun/ mager/eñ van ſeer ſubtijlen aeſſem is / de doot zijn: dit heb ick ſoo menighmael metter daet ondervonden/dat ick het niet wederom en

begheer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A begheer te besoecken. Ende wat meynt ghy datter gheschien soude / indien ick sulcken middaghmael ghedaen hebbende / my van het avondt - eten ontsielde? Ende gebiet ghy dat ick tot soodanigen wijn water doen salfrecht of het niet beter en waer klaer / dan gistich water te drincken. Ock en twijffel ick niet of Orthrogonus heeft u dese dingen bevolen te spreken. De Medicijn lachte een weyB nich ende versachte den raed / seggende: Seer geleerde Gilberte, ick en segge dit niet / om dat ick u in't geheel het avondteten verbiede: ghy sult een cp - moghen proeven ende eens drincken / want ick leve selfs alsoo: tegent avont-eten werter een ey gekoockt / daer van neme ick de helfte vanden doper / de reste gheve ick mijnen soon: als ick daer nae een halve schale wijns gedroncken hebbe studere C ick tot laet inder nacht. Ia. Waren dese dingen / die de Medicijn seyde / waerachtich? Gi. Seer waerachtigh: Want ick selve by avonture / langhs den weeh wandelende quam vanden Godsdienst / ende mijn medegesel hadde my ghesept / dat de Medecijn aldaer woonde / my gelustede zijn Coningrijck eens te sien: en het was Sondagh ick klopte aen de deur / sp wierde open ghedaen: ick klam D op / ick vant den Medicijn met sijn sone / die ock sijn knecht was / het middaghmael houden. De gherichten waren twee eyeren / ende niet anders.

Ia. Het moeten bloed-loose menschen zijn. Gi. Neen: sp hadden beyde wel-gedane lichamen / levende ende roode verwe / blyde ooghen. Ia. 't Ens nauwelijcx gheloofliick. Gi. Maer ick vertelle u dat seer waerachtich is. Ock E en leeft hy niet alleene in dese maniere / maer seer vele andere edele ende rycke lieden. Gelooft my / veel te eten ende veel te drincken is een ghewoonte / niet van de nature. Indien hem yemandt allenskens went / hy sal ten laetsten soo verre vorderen / dat hy't selve doen sal dat Milo dede / die op een dagh een heele Os op at. Ia. O eeuwige God! indien men F niet soo weynigh spijse de ghesonthepdt onder houden kan / hoe veel verloozen kosten doen dan de Duytschen / Enghelschen Denen ende Polacken? Gi. Sondert twijffel seer veel / ende dat niet sonder groote schade soo wel der ghesonthepdt / als des verstants. Ia. Maer wat was daer in de weghe / dat u die spijse niet genoegh en was? Gi. om dat ick tot wat anders gewent / ende het nu te laet was G de gewoonte te veranderen: hoe wel ick my niet soo seer en stiet aen de weynighept / als aen de verdorvenhept der spijse. Twee eyeren hadden moghen ghenoegh zijn / indien sy versch ghelept ghe-weest hadden: een schale wijns waer ghenoegh / by soo veere in plaetse van wijn gheen dampighe gist wierde ghegheven: een half broot soud my gespijst hebben / waert dat my in plaetse van H broot gheen Leem en waer ghegheven. Ia. Was Antronius soo gierigh in sulcken grooten rijckdom? Gi Ick meyn dat zijn goet niet minder en was dan tachtentigh duysent ducaten. Ock en was daer niet een jaer / in welcke daer niet by en quam een gewin van duysent Ducaten / op dat ick opt weynighste segghe. Ia. Maer gebruyckten de Jonghelinghen / voor welcke dese goederen I verkregen wierden / de selve spaersaemhepdt? Gi Ja sy / maer alleenlijck binnens huys / maer buytes huys slampamten / hoereerden en dobbelden sy: en daer de Vader hem beswaert vandt om seer eerlijcke gasten wille een penningrken te kost te leggen / soo verspeelden de Jonghelinghen somwijlen in een nacht t'sestich Ducaten met dobbelen. Ia. Alsoo plaghe te vergaen / dat met K gierighept t'samen ghescharpt wert. Maer dewijl ghy upt sulcke groote periculen behouden zijt / waer begeest ghy u nu heenen? Gi Na't oude gesellschap der Franchoysen / om de schade die ick gheleden hebbe / weder in te halen.

Senatu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De XXVIII. T'ſamen-ſpraeck.

Senatulus,

Of

Der Vroukens vroet-ſchapjen.

Hier beweeren de Vrouwen, dat ſy ſoo wel als de Mannen met malkanderen Raedt behooren te houden.

Cornelia, Margareta, Perotta, Iulia, Catharina.

Cornelia.

A DAt deſen ſtaet / eñ der vrouwē Republijcque gelucklgh ende voorſpoedigh moet zijn / ghy zijt heden veel in getale eñ vlijtigh te ſamen ghekomen: waerom ick ſeer goede hope hebbe te ſullen gheſchieden/ B dat God een yegelijck in 't herte gheven ſal dat tot de ghemeyne weerdighepdt ende nuttighept van allen behoort. Ghy weet / meyn ick / altemael / hoe veel dat hierom van onſe profijten vermindert zijn / dat wy / terwijlen dat de mannen in haer daghelijckſche vergaderinghen hare ſake handelen: wy by den ſpinrocken ende ſpoel ſittende onſe ſaecke verla-C ten. Eñ alſo is de ſake hier toe gekomē/ dat by ons geen regel der Republijcque is / ende dat ons de mannen bykans voor haer verluſtinge houden / eñ nauwelijcx den name eens menſchen weerdigh achten te zijn. Iſt dat wy alſoo voortgaen/als wy begonnen hebben / ſo dencht by u ſelven / waer toe dat de ſake D ten laetſten uythomen ſal: want ick vreeſe de woorden der ongheluckigher voorſeggynge upt te ſprekē. Al verſuymden wy ſchoon onſe weerdighepdt / wy behoorden ſeker voor onſe welvarenthept ſorghe te dragen. Nu heeft dien alderwijſten Coningh ſchriftlijck nagelaten/ Prov. 11. dat aldaer alleenlijck welvarent hepde is / daer vele raet ſlagen zijn. De Biſſchoppē hebben haer Concilien/ E de kudden der Monicken hebben hare t'ſamen-rottinghen / de Cryghſlieden hebben hare ſchaer-wachten / de dieven hebben hare hepmelijcke by-een-komſten. Ock heeft het gheſlacht der Mieren ſijne vergaderinghen: wy Wijven zijn alleene onder alle dierē/ die nimmermeer te ſamen en komen. Mar. Meer dan ons betaemt. Cor. 't En is noch F gheen tijdt van inde reden te vallen: laet my upt ſpreecken / een peghelijck ſal een beurt gegeven werden om te ſpreecken. Ock en is het niet nieuw dat wy doen/ wy halen het oude exempel weder voor den dagh: want voor dupſent ende drie honders

A hondert jaren / indien ick niet en feyle/ heeft Heliogabalus de seer lofweerdighe Keyser. Pe. Hoe was hy seer lofweerdigh / dewijl men weet / dat hy met een haeck in een onreyn gat onder d' aerde geworpen is? Co. Wederom wert in mijn reden gevaren. Ist dat wy door dit argument pemand prijsen of mispijsen / soo sullen wy Christum quaet noemen om dat hy aenden Cruyce gheheeht
B is: ende Domitium sullen wy vroom noemen / om dat hy in hups is gheworpen. Maer Heliogabalo en wert niet grouljckers verweten / dan dat hy 't heylighe vyer / dat vanden Vestalen bewaert wierde / * op d' aerde ghewozpen heeft / en dat hy binnens hups in sijn Hupsgoden-kamer Mosem gehadt heeft en Christum / den welcken sy door versmaethept
C Christum, noemden. Dese Heliogabalus dan heeft ingheselt / ghelijck de Keyser met den sijnen / raet hielde / in welcke hy van gemeyne saecken raetslaeghde: dat also oock sijn Moeder de Keyserinne haren Raet hebben soude / in welcke van de saken der Vrouwlijcker natie ghehandelt soude werden: den welcken de mannen ofte om te boerten / ofte om te onderschepden Senatulum, dat is / een kleyn
D Raetjen ghenoemt hebben. Nu leert ons de sake selfs van over langhe / dat wy dit exempel / dat nu soo veel hondert jaren achter wegen gelaten is / wederom vernieuwen. Oock en stoote haer niemand daer aë / dat de Apostel Paulus een vrouwe verbiedt te spreken inde vergaderinge / 1. Cor. 14. die hy de Kercke noemt: hy spreeckt van de vergaderinge der Mannen / hier is een vergaderinghe der vrou-
E wen. Anderssins indien de vrouwen altijdt moeten swijgen / tot welcken eynde heeft ons de nature oock tonghen ghegheven / die niet minder veerdigh en zijn / dan der mannen tonghen / en een stemme die niet minder klaer en is? hoewel sy F heescher gelupd geven / ende den Eselen daerin ghelijcker zijn dan wy. Maer wy behoozen daer al te samen sozge vooz te dragen / dat wy dese saken met sulcke dapperheyt handelen / dat se de mannen niet wederom een Raetjen noemen: of dat se misschien geen schandlijcker name en bedencken / ghelijck als sy ghecrne plachten teghen ons schamper te zijn. Hoewel hare daghvaerden / indient ge- G oozloft waer deselve na waerheydt te weerderē / meer dan wijfsche soudē mogen schijnē te zijn. Wy sien dat de groote Vozsten nu vele jaren langh niet anders en doen dan oozloghen: datter tusschen de Theologanten / Priesteren / Bisschoppen ende het volck geen eendrachtigheyt en is: soo menighen man / soo menighen sin / ende in de selve is meer dan een wijfsche onbestandigheydt. De eene stadt H met de andere / ende den eenen blind man met d' ander en komen niet over een. Indien ons de regeeringhe bevolen waer / de saken der menschen / meyne ick / soudē in al beter staet zijn. 't En betaemt misschien der vrouwlijcker eerbaerheyt niet sulcken groote Heeren sothept toe te schrijven / maer ick meyne dat het ghevoozloft is te verhalen / dat Salomon ghe- schreven heeft Prov. 13. Onder den hoo- I veerdighen is altijt gekijf / maer die alle dinghen met raedt doen / werden met wijsheyt geregeert. Maer op dat ick u lieden niet met langher voozreden op en houde / op dat alle dinghen ozdentlijck / betamelijck ende sonder opzoerigheydt ghedaen moghen werden / so salmen eerstelijck handelen / wie dat in de vergaderinghe behoozen te wesen / en wie dat daer upt behoozen ghesloté te zijn. Want K onmatighe veelheydt is eerder een opploop dan een vergaderingh / ende in de versamelinge van weynigh personen is eenige tyrannije gheleghen. Ick acht datmen hier niet een maeght en behoozt in te nemē / om dat hier vele dingen voozvallen sullen / die haer niet en betaemt te

* *Vestales* waren sekere Heydensche Nonnen, die het heyligh vyer bewaerden 'twelck uyrghegaen zijnde, weder aen de Sonne most aengesteken worden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A hooren. Iu. Maer by wat teken sult ghy de maeghden kennen? sullense dan alle voor maeghden ghehouden werden/ die een krans draghen? Co. Neen: Maer ick acht dat de ghetroude alleenlijck behooren aengenomen te werden. Iu. Onder de ghetroude zijn oock maeghden/ die gelubde mans hebben. Co. Maer laet den houwelijckē staet dese eere werden gegeven/ dat de getroude in plaetse B van wijven ghehouden werden. Iu. Andersins indien wy niemandt uytsluyten dan de maegden/ so salt een groote schare zijn/ ende het ghetal en sal niet veel verminderen. Co. Oock sullen de gene uytghesloten werden/ die meer dan driemael ghetroudt zijn gheweest. Iu. Waerom? Co. Want dese behooren als langhe genoech ghekrijght hebbende/ vry gelaten te werden: 't selve gevoel C ick van de ghene die boven de tseventich jaren zijn. Men moet ordineren dat niemand/ namelijck van haren man schandelijck en spreke: in 't gemeyn salt geoorloft zijn/ maer op die conditie dattet niet te veel en geschie. Ca. Waerom en soud ons hier niet geoorloft zijn vryelijck van onse mannen te sprekē/ nademael sy van ons over al spreken? Wanneer mijnen Titius een gheneughlijck gast wil zijn/ D soo vertelt hy wat hy 's nachts met my ghedaen heeft/ ende wat ick ghesproken heb/ ende dickwils is hy ghewoonlijck vele dinghen daer by te versieren. Co. Ist dat wy de waerheyt bekennen willen/ soo hanght onse weerdigheydt aen de mannen: indien wy haer lasteren/ wat doen wy anders dan wy ons selve onteeren? En al hoe wel wy niet wey- E nigh oorsaecken en hebben/ om rechtveerdighlijck te klaghen/ wanneer men nochtans het principaelste van allē dinghen overweeght/ so is onse ghelegentheyt beter dan de hare. Wanneer sy lieden rijckdom soecken/ soo door-reysen sy alle Landen ende Zeen/ niet sonder perijckel des levens: indien daer oorlogh valt/ sy werden met de Basuyn opghe-

weckt/ sy staen geharnascht in de slach- F oorde/ terwijlen dat wy binnens huys sonder vreese sitten. Ist dat sy teghen de wetten yet misdoen/ so werdē sy swaerlijck gestraft: men spaert onse geslachte. Ten laetsten staet het ten meesten deel aen ons/ dat wy bequame mannen mogen hebben. Nu resteert/ dat men van de ordre der tsamen-sittinghe ordinere/ op dat ons het ghene niet en ghebeure/ dat den Gesanten der Coningen/ G Vorsten ende Pausen menighmael ghebeurt/ die in hare vergaderinghen drie geheele maenden langh twisten/ eer dat sy neder konnen sitten. Soo acht ick dan dat de eerste orden den Edelen vrouwen toebehoort/ eñ dat onder dese sullē voorgaen die vier quatieren des Edeldoms hebben/ naest haer die drie/ daer na die twee/ na dese die een/ ten laetsten die een half hebben. En in een yeghelijcke or- H den sal de plaetse na de ghelegentheydt der outheydt anghewesen worden. De Bastaerden sullen oock elck in hare orden in de laetste plaetse sitten. De tweede t'samen-sitting sal der borgers vrouwen wesen. In dese sullē de eerste plaetse hebben/ die de meeste kinderen ghebaert hebben. Onder de ghene die gelijcke veel kinderen hebben ghebaert/ sal de ouderdom den twist neder legghen. De derde I sal der gener zijn/ die noch niet ghebaert en hebben Ca. Waer laet ghy de Weduwē? Co. Ghy vermaent dat bequamelijck. Den selven salmen plaetse gheven in 't midden der Moeders/ ist dat sy maer kinderen hebben/ of ghehadt hebben. De onvruchtbare sullen in de laetste plaetsen zijn. Iu. Wat plaetse aē wijst ghy der Priesteren ende Monicken wijven? Co. Van dese sullen wy in de K naestvolgende t'samen-sittinge beraetslagen. Iu. Hoe salt met de ghene wesen/ die met haer lichaem ghewin soecken? Co. Wy en sullen niet lijden/ dat desen Raedt met vermenginge van soodanige besmet wert. Iu. Hoe salment met de Concubijnen maecken? Co. Der

selver

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A selver en is gheen eenderhande soorte/ van welcke gehandelt sal werden/ wanneer wy ledigh zijn. Men moet hier by doen / hoe dat de besluytinge des Raets behoort te geschieden / met puncten ofte steenkens/of met luyde stemmen/ of met uytghestreckte vingeren/ of met veranderinghe van plaetse. Ca. In steenkens is bedrogh gheleghen/als oock in puncten : ist dat wy met veranderinghe van B plaetsen de sententie uytspreken / overmits wy langhe kleederen draghen / soo sullen wy het stof al te veel doen stuyven : so is het best/ dae elck metter stemme uytspreke dat sy gevoelt. Co. Maer het valt swaerlijck de stemmen te tellen. Daer nae moet men toe sien datter in plaetse van vergaderinghe gheen verwerringhe en gheschiede.

Ca. Daer en sal niets gheschien son- C der Notarien / op datter niet vergheten en magh werden Co. Alsoo isser wel besorgt/hoe veel datter sullē zijn. Maer in wat manieren sult ghy de verwerringhe buytensluyten ? Ca. Datter niemandt en spreke dan ghevraegh zynde/ ende dat in hare orden. Die anders doet sal uyt den Raedt ghestooten werden. Daer beneffens in dien yemandt yedt uytklapt van de dinghen die hier gehan- D delt werden/ die sal met een stilswijghen van die daghen gestraft werden. Dus langh is ghesproocken van de maniere der handelinghe. Hoort nu van wat saecken dat men handelen sal. Eerstlijck moetmen sorghe voor de weerdigheyt draghen : die is meest in de kleedinge ghelegen/ welcke sake also vergheten wert / dat ghy hedensdaegs nauwlijcx een onderscheyt tusschen een Edele ende E gemeyne vrouwe/tusschen een getroude vrouwe ende Maeght of Weduwe / tusschen een eerlijcke Vrouwe ende hoere soud bekennen. Soo seer is de schaemte wegh-ghenomen/dat een yegelijck ghebruyckt wat sy wil. Men siet datter vrouwen/die meer dan slecht / eñ gantschelijck van een verachte staet zijn/met gantsch Fluweelen/Camelotten / Ghe- F bloemde/Gestrijpte/zijden Gulden Silveren/ Sabelsche vellen ende Madaurische kostlijcke kleeren dragen / daer doch hare Mannen binnens huys schoenlappen. Sy hebben de vingeren vol Emerauden eñ Diamanten. Want Peerlen werden nu gemeynlijck veracht : op dat ick nu over den amber/koralen/ende vergulde pantoffelen niet en klage. Het waer den schamelen vrouwen genoegh/ G dat sy ter eeren des vrouwlijcken gheslachts zijden riemen gebruyckten/ende dat sy de lijsten der kleederen met eenen zijden boort vercierden : nu is het een dubbelt quaet / de goederen werden vermindert/ende de orden / die een bewaerder der weerdigheyt is / wert verwert. Ist dat de slechte vrouwen met staetwaghens ende Rosbaren gevoert werden / die van yvoren ende met zijde ghedeckt H zijn/wat is den Edelen ende machtigen Vrouwen overghebleven? En indien de gene naulijcx een Ridder getrout heeft / een steert na haer sleypt van vijfthien ellen langh / wat sal eens Hertoghen of Graven wijf doen ? En dese saecke is dies te onlijdlijcker / dat wy met een wonderlijcke lichtveerdigheyt onse kleedinghe dickwils veranderen. Eertijdts hingen de doecken boven vanden hoofde I af met hoornen uytghestreckt. Door dese vercieringhe wierden de Vorstlijcke Vrouwen vande slechte onderscheyden. Sy lieden / op dat sy met haer in gheen dingh souden over komen / namen hoeden/ van buyten witte vellen vertoonende / die met swarte vlacken geschackiert waren. Terstondt heeft het ghemeyne volck sulcx oock aenghegrepen. Wederom de vercieringe verandert hebbende / K namen sy swarte sluyers van zijde. Dit hebbē d'onedele Vrouwen niet alleenlijck dorven navolghen/maer sy hebben daer oock goude kanten/ten laetsten oock edele ghesteenten byghedaen. Eertijdts was der edeler Vrouwen maniere / de hayren van 'tvoorhooft eñ de slapen des

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A hoofts uptgeplucht hebbende/ het hayr nae den top des hoofts toe te keeren. Dit en is niet lang geoorloft geweest of terstont hebbent allerley Vrouwen nagheVolght. Ten laetsten lieten sy 't hayr tot op 't voor-hooft komen: terstont hebben de slechte Vrouwen dit oock na-gevolght. De edele Vrouwen hadden eertijdts alleene knechten aen hare zijden ende voor haer heenen gaen/ ende onder
B dese eenen plapsierighe/ die der opstaender vrouwe de handt reyckte/ dewelcke de slincker zijde der voortgaender vrouwe met sijn rechter schouder onderstuttede: Ende dese eere en wierde niet toegelaten/ dan der gener die welgeboren was. Gheliick nu de Vrouwen sulcx over al doen/ alsoo nemen sy allerley volck tot dien dienst aen/ gelijck als sy doe met de steert of slepp van achter te draghen.
C Oock groeteden eertijdts de edele vrouwen alleene met een kusse/ ende en lieten haer oock van een pegelijck niet kussen/ ja sy en gaven oock een pegelijc de rechterhant niet. En nu ontsien haer de pelsers en schoenmakers niet de vrouwen aen te vallen om te kussen/ die de wapenē van volkomen Adeldom hebben. Oock en wert in't houwelijckē op de weerdighepdt niet gelet. Raets-heeren kinderen
D trouwen slechte personen/ slechte personen trouwen Raets-heeren kinderen/ en alsoo werden ons halve bastaerden geboren. Oock en isser niet eene so onedel geboren/ die haer ontsiet alle blancketselen der edeler vrouwen te gebruycken/ daer doch den slechten Vrouwen of heffe van versch bier/ of sap van een bast/ die versch vande boom afgetogen is/ of yet anders dat goeden koop is/ behoorde
E ghenoegh te zijn: Vernis, Ceruys, Antimonis, en andere schoone verwen/ behoorde men den edele Vrouwen te laten. Nu hoe seer en isser in de Maeltijden/ eñ in't gaen in't openbaer ganschen gheen oorde? 't ghebeurt menichmael dat een F
Coopmans-wijf haer niet en verweerdight voor de ghene te wijcken/ die van Vader ende Moeder edel geboren is. Soo heeft dan de sake selfs al over lang ge-eyscht/ dat van dese dingen yet sekers geordineert werde. En dese dingen konnen lichtlijck onder ons afghehandelt werden/ want se niet dan tot den vrouwlijcken gheslachte en behooren. Doch
G daer is oock yet dat wy mette mannen hebben te handelen/ die ons van alle weerdighepdt afschuyven/ en bykans voor wasserschen ende kockx houden/ en sy doen alle dingē na haer goet-dunckē. Wy sullen haer de gemeyne officien der Oberhepdt/ en de regeeringhe der Crijghs-saecken toe-laten. Wie sal dat lijden/ dat inde schildt de wapenen der
H vrouwē altijt aen de slincker zijde staen/ al ist dat sy dick-mael edeler is dan de Man? Daer beneffens is het billijck/ dat in't uyt-houwelijcken der kinderen de Moeder oock hare stemme hebbe. En wy sullen dit ooc misschien verkrijgen/ dat wy de ghemeyne officien by beurten bedienen/ alleenlijck de ghene die binnen der stadt zijn/ en sonder wapenen
I bedient konnen werden. Dit is het begrijp der saken/ van welcken my dunckt profijtelijck te zijn te beraetslagen. Een pegelijck berade haer over dese sake by haer selve/ op dat van elcke sake Raetsbesluytingen ghescheyen/ ende indien yemand van u lieden yet anders inden sin komt/ die brenghe het morghen te voorschijn. Want wy sullen alle daghen byeen komen/ tot dat wy de vergaderinghe gheeyndight hebben. Laet ons vier Notarien nemen/ die het beschrijven datter
K ghesproken wert. Daer beneffens twee richters schen/ die oorlof om te spreecken gheven of nemen. Laet dese t'samen sittinge in plaetse van een voorberadinghe der handelinge zijn.

Eynde vande acht-en-twintichste T'samen-sprekinghe.

Charon,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

XXIX. T'ſamen-ſprekinghe.

Charon,
De Hels-veerman/

Waer in ghehandelt wort van de overvoeringhe der zielen, na de hel toe: vervloeckende den heylooſen Krijgh onder de Chriſtenen. Vermakelijck voorgeſtelt.

Charon de Hels-veerman, *Alaſtor* een duyvel alle quaet aenbrenghende.

Charon,

A WAer henen Alaſtor ſoo haeſtigh/ ſchaterende van blijdſchap? Al. O Charon! ghy komt my te rechter tijdt te ghemoet. Ick liep na u toe. Ch. Wat iſſer nieus? Al. Ick brengh een tydingh/ die u ende
B onſe helſche Conninginne Proſerpine, ſeer aenghenaem ſal zijn.

Ch. Spreeckt dan't gene uyt dat ghy hebt/ ende ontlaſt u.

Al. De helſche Goddinnen en hebben niet min neerſtlijck dan ghelucke-lijck hare ſaecke te weghe ghebracht/ ſy hebben alle deelen der werelt met hare helſche quaden vergiftigt/ met oneenigheden/ oorloghen/ moorderijen ende pe-
C ſtilentie/ja ſo ſeer/ dat ſe nu gheheel kael zijn/ de ſlanghen uytgheſonden zijnde/ ende dewijl ſy verdrooght zijn/ ende gheen fenijn meer hebben om her-wandelen/ ſoeckende alle ſlanghen ende Adderen die daer erghens zijn/ dewijle ſy ſoo glat zijn als een ey/ ende niet een D haer op't hooft/ ende gheen krachtigh ſap in de borſt en hebben. Daerom maeckt ghy/ dat ghy de ſchuyt eñ riemen toe berepdet. Want terſtont ſal daer ſulcken grooten menighte der zielen komen/ dat ich ſorgh/ dat ghyſe altſamen niet en ſult konnen overvoerē. Ch. Deſe dinghen en waren ons niet onbekent. Al. Van waer wist ghy't? Ch. Oſſa of Fama de gherucht's-Goddin hadde voor E twee dagen hier ghebracht. Al. Daer en is niets ſneller dan die Goddinne. Maer waerom vertoeft ghy hier/ de ſchuyt verlatende? Ch. Voorwaer de ſake was alſo gelegen. Ick ben heiwaerts gherepſt/ om my een ſtercke Galeye te hoopen. Want myn ſchuyt nu van ouderdom verrot ende gheheelſaet zijnde en ſoud niet ghenoeghſaem zijn tot deſe vracht/ indien het waer is dat F Oſſa vertelt heeft. Maer wat was Oſſa hier toe van noode? De ſake ſelfs dwingt my: want ick heb ſchipbreckinghe gheleden. Al. Seecker ghy druppt gantſchlijck/ ick meynde dat ghy uyt een bat-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A stoove quaemt. Ch. Ja ick ben upt de helsche moraſsche Stijx gheswommen. Al. Waer hebt ghy de sielen gelaten? Ch. Sy swemmen mette voorschen. Al. Waer wat heeft Oſſa vertelt? Ch. Dat dzie opperste Vorsten der werelt met een dootlycke haet haesten om malkanderen te verderven / ende datter niet een hoeck des Christendoms vande raserye des krijgs vry en is. Want die dzie trecken
B alle de andere in 't gheselschap des oorloghs datse al tsamen so ghesint zijn / dat niemand den anderen en wil wijcken: dat oock midlertijdt noch Deen / noch Polack / noch Schot / noch oock Turck ledigh en zijn / maer datse vreeselycke dingen voor handen hebben: dat de Pestilentie over al woedt / by de Spaengiaerts / by d'Engelschē / by d'Italianē / by d'Francoysen. Datter hier beneffens
C een nieuwe plaghe upt de verschepdenheyt der meyninghen opghekomen is / die aller menschen herte soo vervalscht heeft / datter nerghens onghevepnsde vriendschap en is / dat d'eē broeder d'ander mistrouwt / dat oock het wijf met den man niet over een en komt: datter oock hopeis / dat hier door in toekomenden tijt een heerlycke verderffenisse der menschen komē sal / indien de sake van voorden ende schrijven tot slaen komt. Al.
D Oſſa heeft alle dese dingen seer waerachtigh vertelt. Want selfs heb ick meer met mijn ooghen ghesien / dewijl ick een geduryghmegesel ende hulper der rasender Goddinnen was / die tot genen tijde meerder verklaert hebben / dat haren name bete[illegible]de. Ch. Maer het is te vreesen / datter niet eenen dupvel op en stae / die haestelyck tot vrede vermane / ende de
E herten der menschen zijn veranderlyck. Want ick hoor / datter by de levendigen eenen veelschrijver is / * die niet op een hout met zijn pen dē krijgh swart te maken en de tot vrede te vermanen. Al. Die heeft al over langh den doove gesongen.

* Hier meent *Eraſmus* hem selve.

Hy heeft eertijts een klachte der verF jaechder vrede gheschreven / nu heeft hy der selver / dewijl sy doodt is / een grafschrift ghescheven. Daertegen sijn andere / die onse sake niet minder en helpen / dan de rasende Goddinnen selfs. Ch. Wie zijn doch dese? Al. Daer zijn sommige dierē met swarte eñ witte mantels / met asch-verw-de-rocken / eñ met verschepden vederen verciert: dese en wijcken nimmermeer vande Hovē der VorG sten / sy blasen de liefde des oorloghs in de oren / porren de Heeren eñ het volck daermede aen: in die Euangelische Predicatien roepen sy / dat de krijgh rechtveerdich / heylygh eñ Godsaligh is. Ende op dat ghy u te meerder over het dapperc ghemoet dier menschen verwonderen menght / sy roepen 't selve by beyde de partijen. By de Francoysen predicken
H sy / dat God aen de zijde der Francoysen is / ende dat de ghene niet overwonnen konnen werden / die God tot eenen beschermer hebben. By de Engelschen ende Spaengaerts predicken sy / dat desen krijgh niet vanden Keyser / maer van God ghevoert wert: dat sy haer maer betoonen dappere mannen te zijn / dat de victorie seker zy. Indien pemand verslaghen wert / dat die niet en vergaet / maer dat hy straer / ghelijck als hy ge- I wapent was / inden hemel op vlieght. Ch. Ju dit allen gelooft men hen lieden? Al. Wat en vermagh de gevepnsde religie niet? Hier komen by de jeught / onervarenthept der saken / eergierighept / toornighepdt / ende een ghemoet van nature ghenepght / daer toe het ghetrocken wert. Dese werden lichtelyck bedrogen / ende een waghen wert lichtelyck omgeworpen / die van selfs dreyght te vallen.
K Ch. Ick soud die dierē geern pet goets doen. Al. Berepd haer een leckere maeltijt / ghy en kond hen niet aengenamers doen. Ch. Wt maluwe / lupijnen ende loock. Want by ons / als ghy weet / en is gheen andere spijse. Al. Ja upt Veltboenderen / Capoenen ende Fasanten / indien

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A indien ghy een en aenghenaem waerdt wil wesen. Ch. Maer wat sake beweeght haer / dat sy den krijgh soo seer voort-setten? Of wat profijt krijgen sy daer van? Al. Om dat sy meer profijts vanden sterbenden/ dan vanden levenden genieten. Daer sijn testamenten/ offerhandē voor de verstorvene ouders / bullen / ende vele andere winsten / niet om te versmaden. Ten laetsten/ sy willen
B liever in de legers verkeeren/ dan in hare hoven. De krijgh baert vele Bisschoppen/ die ten tijde van vrede niet een penningh gheacht en wierde. Ch. Sy doen wijsselijck. Al. Maer waerom hebt ghy een Galeye van doen? Mergens om / indien ick wederom midden inden poel schip-breckingh wil lijden. Al. Om der menighte wille? Ch. Ja. Al. Maer ghy voert schaduwen of zielen / gheen
C lichamen. Ende hoe wepnigh hoe luttel weghen de zielen? Ch. Laet het water - spinnekens zijn nochtans hander soo groote menighte van water - spinnekens zijn/ datse de schupt beswaren. Nu weet ghy ock / dat de schupt als een schaduwe is. Al. Maer my gedenckt dat ick ghesien heb / doe daer een groote mengte was / en sy niet alle in de schupt en moghten/ datter somwijlen aen u roer
D drie dupsent zielen hinghen/ ende ghy en voeldet gheen swaerte. Ch. Ick beken dat de zielen soodanigh zijn / die allenskens upt een lichaem ghevaeren zijn / dat door een verdroogynghe of verdwijnende hoort se magher gheworden is. Maer die haestlijck upt een vet lichaem afgheruckt werden/ die brenghen veel van de swaerte des lichaems met haer. Ende soodanige zielen komen van
E de ghene/ die aen de popelsye/ squinantie/ pestilentie / en insonderheyt die inden krijgh sterven. Al. Ick en acht niet / dat de Franchoysen of Spaengaerts veel swaerte mede brengen. Ch. Veel min dan de andere / hoe wel dat ock de zielen van dese niet so gantsch licht komen als plumen. Maer upt de wel-
ghemeste Enghelschen ende Duytschen F
komen somwijlen soodanighe / dat ick laestmael tien alleenlijck voerende in perijckel was / en indien ick niet wat over boort gheworpen had/ ick soude t'samen met de schupt / vracht / ende 't veergelt vergaen ghehadt hebben. Al. Dat was een groot perijckel. Ch. Wat dunckt u datter ghebeurt / wanneer daer dette Drossaerden/ stoute Crijghslupden/ ende overvloedighe sweerd-vechters aenkomen? G
Al. Ick en acht niet datter eenige upt dese/ die in eenen rechtveerdigen krijg sterven/ tot u komen: want sy seghen dat die stracx na den Hemel opvlieghen. Ch. Waer dat sy henen vlieghen en weet ick niet: dit eene weet ick/ so menighmael als daer krijgh is/ komender soo veel gewonde ende gequetste tot my / dat ick my verwondere / datter noch pemandt by den levendighen overigh is. H
Ooc en komen sy niet alleenlijc beswaert met gulsighept en vettighept/ maer ock met bullen en priesterschappen/ ende seer veel andere dingen. Al. Maer dese dingen en brengen sy niet met haer/ maer sy komen naecht tot u. Ch. Dat is waer: maer die versch komen / die brenghen de droomen van sodanige dingen met haer.
Al. Beswaren dan de droomen so? Ch. I
Sy beswaren mijn schupt/ wat segghe ick van beswaren? sy hebbense doen sincken. Ten laetsten/ meynt ghy dat soo veel penninghen gheen swaerte en hebben? Al. Ick meyn voorwaer ja/ indien sy kooperen penninghen met haer brenghen. Daerom heb ick vast voor my ghenomen my van een schip te voorsien / dat tot den last groot genoegh sy.
Al. O hoe gheluckigh zijt ghy! Ch. Hoe soo? Al. Want ghy sult hoortelijck ryck K
werden. Ch. Om der veelheyt der zielen wille? Al. Ja seker. Ch. Waert sake dat sy hare rijckdommen met haer brachten. Die haer nu in de schupt beklaghen/ dat sy by den levendighen / Coninckrijcken / Bisdommen/ Abdyen/ en ontallijcke Talent-ponden gouts verla-

ten

A ten hebben/ die en brenghen tot my niet dan eenen penninck. Daerom dat ick nu in drie duysent jaren by een ghescheapt heb/ dat moet ick nu gantsch aen een Galeye te kost legghen. Al. Hy moet kosten doen/ die winst soeckt. Ch. Maer de menschen / soo ick hoor / koopmanschappen geluckiger / die door Mercurij gonste binnen drie Jaren rijck werden. Al. Maer die selve verslampent somB wijlen. Dwe winst is minder / maer sekerder. Ch. Ick en weet niet hoe seker: indien daer nu eenigen God opstonde/ die de saecken der Vorsten tot peys brachte/ soo soude ick alle dit ghewin verliesen. Al. Nengaende die sake werde ick u borge/ dat ghy gherustlijck slapen meught. Binnen den tijdt van thien jaren en behoeft ghy voor gheen brede te vreesen. De Paus van Romen alleen vermaent C wel ernstlijck tot eendrachtichept/ maer hy doet vergheefse moepte. De steden murmureren oock overmits verdriet der ellendigheden: daer murmureren ick weet niet wat volcken/ seggende onbillijck te zijn / dat de saken der menschen om de bysondere toonighept ende eergierighept van twee of drie persoonen wille 't onderste boven gekeert werden: maer / ghelooft my / de helsche rasende D goddinnen sullen alle goede raedslagen overwinnen. Maer wat was 't van noode om deser sake wille na den levendighen te repsen? En zijn by ons gheen Timmerlieden? wy hebben Vulcanum der Goden smit immers. Ch. Wel gesept indien ick een koperen schip begeerde Al. Men sal om een klepne kost pemant doen halen. Ch. Dat is soo: maer de materie ontbreeckt ons. Al. Wat hoor E ick/ en zijn daer geen bosschen? Ch. De Bosschen die in de Elysische velden * waren/ zijn oock al verbrant?

Al. Tot welcken eynde doch? Ch. Om de zielen der ketters te verbranden / soo seer dat wy laestmael gedwonghen zijn gheweest diep uyt de aerde kolen te graven. Al. Wat? en moghen die zielen niet met minder kosten ghestraft werden? Ch. Het belieft der F hellen rechter Rhadamanto alsa Wanneer ghy de Galeye ghekost sult hebben/ van waer sult ghy de roepers bekomen? Ch. Myn ampt is 't roer te houden/ de zielen moghen roepen/ indien sy overvaren willen. Al. Maer daer zijnder die't roepen niet gheleert en hebben. Ch. By my en is niemant uyt ghenomen: de groote Coninghen roepen oock / de Cardinalen roepen oock elck haer beurt G niet min dan slechte arme lieden / 't zy dat sy't gheleert/ of niet gheleert en hebben. Al. Maeckt ghy dat ghy met Mercurij gonste gelucklijck een Galeye koopt. Ick sal u niet langher ophouden: ick sal blyde tydingh in de hel brengen. Maer hoort hoort Charon. Ch. Wat isset? Al. Comt haestlijck wederom / op dat u terstont de menighte niet en overvalle. Ch. Ja ghy sult daer nu H meer dan 200000. op den Oever vinden/ behalven de genen die inden poel swemmen. Nochtans sal ick my haesten/ so veel als ick kan: segt dat ick terstont by haer zijn sal.

* *Elysische* velden, zijn der helden ende Poëten Hemel.

Eynde vande neghen-en-twintichste T'samen-sprekinghe.

Conjugium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De XXX. T'samen-sprekinghe.

Conjugium impar, Onghelijck houwlijck /

Hier wert van een jonghe Dochter ghehandelt, die met haren Bruydegom een onghelijck houwelijck dede.

Petronius, Gabriel.

Petronius.

A VAN waer komt ons Gabriel met sulcken suren aensicht? upt het hol Throphonij? † Ga. Jae ick kome upt de Bruyloft. Pe. Ick en heb nopt aensicht ghesien / dat minder Bruyloft-achtigh was. B Want die in Bruyloften gheweest zijn / plachten ses gheheele daghen daer nae blijder ende gheneughlijcker schijnen te wesen / oude Manné plaghten oock tien Jaer jonger te werdē. Dan wat Bruyloft spreeckt ghy my dan? Ick gisse dat de Doot aen Mars gehouwelijct is. Ga. Ja een Edel-jongelingh aen een jonge-Dochter van sestien Jaren / aen welcke niet en ontbreeckt / 't sy dat ghy op de C schoonheyt / of op de manieren / of op 't gheslacht / of op de goederen siet. Wat sal ick veel seghghen? Sy mocht weerdigh schijnen Iupiter tot een man te hebben. Pe. Och! sulcken jonghen D meysjen sulcken ouden man? Ga. De Coninghen en werden niet out. Pe. Van waer komt dan de droeffenis? Misschien benijt ghy den Bruydegom / dat hy als overwinner u den roof / daer ghy na stondt / voor henen benomē heeft. Ga. Hy! gantschlijck niet. Pe Isser suler yet geschiet / als men van de maeltijdt der Lapithen (dat is, een bloedighe ende droevighe Bruyloft) vertelt? Ga. E Geensins. Pe. Wat? was daer wijn ghebreck? Ga. Ja daer schoot over. Pe. En waren daer gheen pijpers? Ga. Oock pijpers / Snaren-speelers / Lyren speelers / Trompetters / ende Sack-pijp-speelers. Pe. Wat dan? En was Hemenæus de Bruylofs God daer niet teghenwoordigh? Ga. Hy wierde te vergheefs met so vele stemmen gheroepen Pe. Oock de Charites de drie liefd-god- F dinnen niet? Ga. Gantsch niet eene Charis: noch de Bruydt-leydster Iuno, noch de goude Venus, noch de voorstander der bruyloften Iupiter. Pe Voorwaer ghy spreeckt my van een Bruyloft / die gantsch onghelucklgh ende sonder Goden / ja een bruyloft sonder bruyloft is. Ga. Ghy soud dat meerder segh-

† Was een hol van Throphonio gemaeckt, daer de lieden den Goden ant-woordt vraeghden, ende droevigh daer weder uyt quamen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A gen/indien ghy't ghesien hadt. Pe. En heeft men dan daer niet ghedanst? Ga. Ja men heefter ellendigh ghehinckt Pe. En was daer dan niet een gheluckigh Godt/ die de bruyloft verblijde? Ga. Daer en was gheen Godt teghenwoordigh behalven een Goddinne/ die by de Griecken Pfora de boose schurft ghenoemt werdt. Pe. Ghy spreeckt my van een jeuckachtighe bruyloft.

B Ga. Jae van een roestighe ende etterighe. Pe. Maer wat beduytet/ mijn Gabriel, dat u dese vertellinghe oock de tranen uytdruckt? Ca. O Petroni dese saecke soude oock eenen keeselsteen de tranen konnen uytdrucken. Pe. Ick gheloove dat/indient een keselsteen ghesien had. Maer ick bids u/wat is doch dat groote quaet? En verberght het my niet/ende en laet mijn herte niet lan-

C gher twijffelachtich blyven. Ga. Kend ghy Lampridium Eubulum? Pe. Die de broomste ende gheluckighste boven andere die in dese stadt is? Ga. Wat? Kent ghy zijn dochter Iphigeniam? Pe. Ghy hebt de bloem deses tijdts ghenoemt. Ga. 'Tis soo. Maer weet ghy wien sy getrout heeft? Pe. Ick salt weten/indien ghy't my segt. Ga. Pompilio Bleno. (of de lupe en snotterighe.)

D Pe. Dien hoogheerdigen blaesbaeck/die met zijn prachtighe woorden elck een plaght te dooden! Ga. Die selvige. Pe. Maer dese is al over langhe in dese Stadt principalijck door twee saecken vermaert / te weten door leugens ende schorftheyt/die noch haren name niet en heeft/daer sy doch van so vele de namen heeft. Ga 'Tis een seer hoogheerdighe schorftheyt / die noch de melaetscheyt /

E noch de Laserpe/noch den Hapwoorm / noch het Flerecijn / noch der Kinnenschorftheydt niet en wijckt / indien de saecke tot den strijdt quame. Pe. Also seggen der Medecijns Kinderen. Ga. Maer Petroni, wat sal ick u nu het Mepsken beschrijven / dat u niet onbekent is / hoe wel dat de verciering he de natuyrlijcke schoonheydt seer aenghe- F nacm maeckt. Mijn Petroni, ghy soudt ghesept hebben / dat het een Goddinne was. Daer en was niets / of het stond haer wel. Hier-en-tusschen quam die salige Bruydegom voor den dagh/ met een stompe neuse/ het eene been treckende / maer soo gheluckijck niet als de Switsers ghewoonlijck zijn te doen / met schorfde handen / swaren aessem / krancke ooghen / met het hooft bebon- G den/de etter bloeyde uyt zijn neus ende ooren. Ander hebben ringhen aen hare vingheren / dese draeght oock aen zijn dgye ringen. Pe. Wat ging de Ouders over / dat sy sulcken Dochter aen soodanighen wonderlijcken Monster gaven? Ga. Ick en weet het niet/behalven dat het schijnt dat hedensdaeghs meest alle menschc de sinnen berooft zijn. Pe. Hy is misschien seer rijck. Ga. H Hy is overvloedigh rijck / maer van schulden. Pe. Had het Mepsken beyde haer Groot-Vaders ende grootmoeders met senijn ghedoodt / wat swaerder straffe soude haer mogen aenghedaen werden? Ga. Indien sy in haers Vaders graf ghepist hadde / sy soude genoeg gestraft werdē / wanneer sy gedwongen wierde sulcken monster maer een kusse te geven. Pe. Ick stem- I me dit met u. Ga. My dunckt voorwaer dat dese daet wreeder is / dan of sy haer naeckt den Beyren/of Leeuwē/of Crocodylen voorghewoppen hadde. Want of de wilde dieren souden sulcke uptnemende schoonheyt ghespaert hebben/ of de haestighe doot soud de pijne ghe-epndight hebben. Pe. Ghy seght de waerheydt. My dunckt gantschelijck / dat dese daet Mezentio toebehoort / Æn. 11. K die de doode lichamen op de levendighe voeghde (als Virgilius seydt) handen op handen / ende monden op monden tsamen leggheude. Hoewel oock Mezentius, als ick meyne/so weet niet en was/ dat hy sulcken lieflijcken mepssen op een doot lichaem soude ghevoeght hebben:

oock

A oock en isser niet een doot lichaem / met welcke ghy niet liever en soudt willen tsamen gevoeght werden/dan met sulcken stinckende prye. Want het selve dat hy aessemt / is louter fenijn : dat hy spreeckt/is pestilentie : dat hy aenroert/ is de doot. Ga. Overdenckt nu Petroni hoe lieflijck dat het kussen/ die omhelsinghen / die spelen ende vriendelijckheden des nachts sullen zijn? Pe. Ick hebbe B de Theologanten somwijlen van een ongelijck houwelijck hooren spreken. Dit magh immers met seer goeden recht een ongelijck houwelijck genoemt werden/ als of ghy een edel gesteente in loot settedet. Maer midlertijdt verwonder ick my over des teeren Meysjens stoutigheydt. Want soodanige Meysjens plachten nacht-gheesten of spoocksels siende bykans te sterven. Sal dese sulc- C ken dooden lichaem des nachts dorven omhelsen? Ga. Het Meysjen heeft/daer het haer mede ontschuldighen kan / het ontsagh harer ouderen / het onbeleefde aenstaen harer vrienden / d'eenvoudigheydt harer jonckheydt : ick en kan my over de onsinnigheydt der ouderen niet ghenoegh verwonderen. Want wie D heeft een soo leelijcke dochter/ die hy aen een melaetsch mensch soud willen houwelijcken? Pe. Niemand/meyne ick/indien hy maer een onsjen goet verstandts hadde. By so verre ick een dochter hadde/die scheel ende oock kreupel/ ende soo leelijck waer / als Thersites Homericus (de lelijckste van alle Griecken) gheweest is / die eyndlijck gheen goet en hadde / die en soude sulcken swagher niet willen hebben. Ga. Nu is dese plage leelijcker en schadelijcker dan eenighe melaets- E heydt Want sy kruypt haestlijck voort/ ende komt dickwils wederom/eñ doodt menighmael ; Daer doch de melaetschheydt een mensch somwijlen tot de uytterste ouderdom laet leven. Pe. Misschien en wisten de ouders van des Bruydegoms sieckte niet. Ga. Jae sy wisten't seer wel. Pe. Indien sy haer Dochter soo quaet-gonstich waren / F waerom en naeyden sy haer niet liever in een sack / ende werpense in de Schelde? Ga. 't Hadde seker minder onsinnigheydt gheweest. Pe. Wat gaven maeckten hen lieden den Bruydegom prijslijck? is hy in eenige konste uytnemende? Ga. In seer vele : Hy is een dapper dobbelaer / een onoverwinlijck dronckaert / een onvroom hoereerder / een seer groot konstenaer van beuselen G ende liegen/ een slim roover / een uytnemende doorbrenger/een verdorven brasser. Wat sal ick veel seggē? daer de scholen niet en leeren van seven vrye konsten / daer heeft dese meer dan thien onvrye konsten. Pe. Nochtans moet daer yet gheweest zijn / dat hem by den ouderen prijslijck gemaeckt heeft. Ga. Niet anders dan de hooveerdighe name des Ridders. Pe. Hoedanigh Ridder kan H hy zijn/die om der schorftheyt wille naulijcx op een stoel kan sitten. Maer hy heeft misschien groote goederen? Ga. Hy heeft middelmatige ghehadt : maer van 'tgene dat hy doorgebraght heeft/en is hem niets overgebleven behalvē een toorentjen / uyt welcke hy gewoon is te loopen rooven/ ende 'tselve soo fray toegherust / dat ghy niet en soud willen dat uwe Verckens aldaer onderhoudē sou- I de werden. Maer hier-en-tusschen heeft hy altijd Casteelen/ leenen / ende andere heerlijcke dinghen in de mondt / in alle plaetsen hecht hy zijn wapenen aen. Pe. Wat merck is in sijn schildt? Ga. Drie goude Olyphanten in een rootachtich velt. Pe. Al te recht / d'een Olyphant past wel by d'ander. Maer 't moet een bloet-dorstigh mensch zijn. Ga. Ja een wijn-dorstigh mensch. Want hy heeft K eenen wonderlijckē lust aen roode wijn / daer in mach hy u bloedt-dorstigh schijnen. Pe. Des Olyphants snuyt is hem dan nut om te scheppen. Ga. O jae.

Pe. Soo verklaren dan de wapenen/ dat hy een groot onverstandigh deughniet / ende een onversadelijck Wijn-suyper is.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A per is. Want deſe verwe is geen verwe
des bloedts/maer des wijns / en de gul-
den Olyphant geeft te kennen/ dat hy al
't goudt dat hy gekregen heeft / in wijn
verteert. Ga. 't Is soo. Pe. Wat hou-
lijer goet sal dan deſe hoobeerdighe geck
aen de Bruydt brengen? Ga. Wat? seer
veel. Pe. Hoe kan hy seer veel brengen
die een op-slocker is? Ga. Laet my
spreken: ick segge/ seer groote ende qua-
B de packen. Pe. Sterven moet ick / wil-
de ick niet liever / dat mijn dochter een
Peerdt dan sulcken Ridder getrout had-
de? Ga. En ick hadde liever dat sy een
Monick ghetrout hadde. Ja dat en is
geen mensch / maer eens menschen doot
lichaem trouwen. Indiē ghy dit schou-
spel gesien had/segt my/soudt ghy u van
weenen hebben konnen onthouden?

Pe. Hoe soud ick dat hebben konnen
C doen/ naedemael ick deſe dingen nauw-
lijcks sonder tranen en hooren? Sijn hare
Ouders tot alle beweginge der natuer-
lijcker ontferminghe soo seer verdoost
ghemeest/dat sy haer eenige dochter soo
iongh / soo schoon / van sulcken goeden
nature ende soodanighe lieffelijcke ma-
nieren / sulcken monster in slavernije
overleverdē/ om eens verfierden schilts
wille? Ga. Ende dit sept / hoewel daer
D niet grouwsamer / noch wreeder / noch
godlooser ghevonden werdt / is heden-
daegs oock een spel der grooter Heeren:
daer het doch profijtelijck is / dat de ge-
ne die tot de regeeringe des ghemeynen
staets geboren werden/seer gesont zijn.
Want de gestalte des lichaems beroert
de kracht des gemoets. Voorwaer deſe
sieckte is gewoonlijck den menſche alle
wijsheyt te benemen. Alſo geschiet het/
E dat de gene die den ghemeynen staet re-
geeren/noch van gemoede/noch van lic-
haem ghesont en zijn. Pe. Die daer sit-
ten om den gemeynen staet te regeeren/
en behooren niet alleenlijck oprecht van
gemoede ende gesont van lichaem/maer
oock in gedaente eñ schoonheydt des lic-
haems uytnemende te zijn. Want al hoe
wel dat wijsheydt ende oprechtigheydt F
den opperſten lof der Vorſten is / noch-
tans isser oock wel aen gelegen/van wat
ghedaente des lichaems hy zy/die over
andere heerschet. Want indien hy wreet
is/de leelijckheydt des lichaems maeckt
dat hy noch meer benijdt wert. Indien
hy vroom eñ goedertieren is / de deught
uyt een schoon lichaem komende is dies
te aenghenamer. Ga. 't Is recht. Pe.
En beklaeght men der gener ongheluck G
niet/der welcker echte-gaden na de ghe-
houden Bruyloft melaetsch werden / of
de vallende sieckte krijgen? Ga. Voor-
waer te rechte. Pe. Wat ontsinnigheyt
is het dan / een dochter van selfs eenen
die meer dā melaetsch is/ over te leverē?
Ga. 't Is meer dan onsinnigheyt: indien
een Vorſtaert jonge hondekens begeer-
de te hebben / ick bids u/ soud hy eenen
schorſten ende lupen hondt met een edel H
hondeken laten spelen? Pe. Ja hy soude
met groote neerstigheyt betrachten/ dat
hy van waer hy oock konde eenē edelen
hondt daer by voeghen/op dat daer geen
bastaert honden van en souden komen.
Ga. Eñ indien een Vorſt syn Peerden
wilde vermeerderen/ soude hy eenen siec-
ken ende ontaerdende Hengst by een upt
nemende Merrye brenghen? Pe. Hy en
soude 't sieche Peert oock niet in een sel- I
ve stal nemen / op dat de sieckte niet tot
de andere voort en krope. Ga. Eñ mey-
nen sy midlertijdt / datter niet aen gele-
gen is/wien sy by haer dochter brengen/
ende van welcken de kinderen gheboren
werden / die niet alleenlijck in de erffe-
nisse aller goederen volghen/maer oock
den Ghemeynen staet regeeren sullen?
Pe. Jae een boer en sal allerhande stie-
ren niet by de jonge koeyen / noch aller- K
hande hengsten by de Merrpen/noch al-
lerhande Beeren by de Seughen bren-
ghen: daer doch een stier totten ploegh/
een Peert tot de kerre / eñ een Vercken
tot de keuchen geboren wert. Ga. Siet
hoe verkeert dat de oordeelen der Men-
schen zijn. Indien een slecht mensch

eens

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A eens Raets-heeren dochter een kusken aenbiet/men meynt dat sulckē ongelijck metten oorloghe behoort ghewroken te werden. Pe. Ja met een seer seherp oorloch. Ga. Ende sy geven tgene/dat hen 'talderliefste is/ van selfs /willens ende wetens een grouwelijck monster over / wesende alsoo in't bysonder teghen haer geslacht/ en in't gemeyn teghen de stadt godloos? Pe. Indien een bruydegom B half manck is/ andersins gesont zijnde / hoe vreest men voor dat houwelijck? Nochtans en werdt dit quaet in de houwelijcks voorwaerdē niet toegerekent. Ga. Ist dat yemandt zijn dochter aen een Franciscaner Monick gehouwelijckt heeft/wat een groote vervloeckinge/ een groot beklagh is daer / dat de maeght qualijck besteet is? Maer sy heeft een C man/alst kleet uyt getoghen is / met gesonde leden. De andere brenght haren gheheelen tijdt door met een half levend doodt lichaem. Indien daer eenige een Priester trout / soo spreeckt men schamper op den ghesalfden : nochtans heeft dese arger ghetrouwt/ dan offe een ghesalfde getrout hadde. Pe. De vyanden en doen sulcx den meysjens naulijcx/ die in den Crijgh ghevangen zijn : de Zee- D roovers en doen sulcx den genē naulijcx die sy met schelmerije wech gevoert hebben : ende doen dit de Ouders hare eenige dochter/ende hem wert vande Magistraet gheen vooght ghegheven. Ga. Hoe sal een Medicijn eenen rasenden mensche helpen / indien hy selfs rasende is? Maer het is wonder/ dat de Vorsten/ der welcker ampt is voor den Ghemeynen staet sorghe te dragen/ alleene in dese E dinghen / die tot den lichame behooren/ dewijl in dese soorte niet treffelijcker/ eñ beters dan gesontheyt en is/ in dese sake geen remedie en bedencken. Pe. Sulcken pest heeft het meeste deel der werelt inghenomen/ende midlertijdt slapen zy/ als of het totter saecke niet en behoorde. Ga. O Petroni! vanden Vorsten moet men eerbiedelijck spreken. Maer neyght u oore tot my / ick sal daer drie woorden F in-luysteren. Pe. O ellendighe! och of ghy onwaerheyd spraeckt. Ga. Hoe vele soorten van sieckten meynt ghy dat uyt de Wijnen voortkomē/die vervalscht ende in duysenderley manieren vergiftight zijn? Pe. Ontallijcke/ maghmen den Medicijns eenighsins ghelooven. Ga. En waken de Keur-meesters hier niet? Pe. Sy waken gheheel wel/om de tollen te eyschen. Ga. Die willens en G wetens eenen ongesonden trout / die is misschien haer ongheluck weerdigh/ om dat zijt haer selven op den hals gehaelt heeft: hoewel dat ick/indien ick een Vorstendom bediende/ haer alle beyde uyt de ghemeynschap der stadt soude uytsluyten. Maer indien daer eene yemandt ghetrout hadde/die dese smetlijcke sieckte onderworpen waer/ eñ hem geveynst hadde ghesont te zijn/indien my yemand H 't Pausdom bevolen hadde/ick soude dat houwelijck scheyden / al waer het oock met ses hondert Houwelijcx verbonden gemaeckt. Pe. Onder welcken schijn? Want een houwelijck dat wetlijck ghemaeckt is / en kan van gheen mensche gescheyden werden. Ga. Wat? dunckt u/dat het wetlijck is ghemaeckt/dat bedrieghlijck ghemaeckt is? Het contract en is niet goet/ wanneer een meysjen een I slave ghetrouwt heeft / die sy meynde vry te zijn. De ghene dien dese getrout heeft/ is een slave der aller ellendighster Vrouw Psore (dat is / Goddinne der schurfte ende pocken :) ende dese slavernije is dies te ongheluckiger/ om dat sy niemand vry en maeckt dat eenige hope der vryheyt d'ellendigheydt der slavernije soud mogen vertroosten. Pe. Voorwaer ghy hebt een schijn ghevonden. K Ga. Hier beneffens en isser gheen houwelijck / dan tusschen den levendighen. Hier trout men eenen dooden. Pe. De tweede schijn is ghevonden. Maer/ ick meyne / ghy soudt toelaten / dat d'eene schorfte d'anderen trouden/ nae 't oude spreeck-woort : ghelijck soeckt ghelijck.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Ga. Indien my't gene geoorloft waer/ dat den Gemeynen staet nut is/ick soude wel toelaten/ datse t' samen gevoeght wierden/ maer tsamen gevoeght zijnde soude ickse verbranden. Pe. Dan soudt ghy de tyran Phalaris, of wel een Hans van Ongenaden/ maer geen Oorst zijn. Ga. Dunckt u / dat de Medicijn een tyran is / die sommige vingeren af snijt of een deel des lichaems brandt / op dat
B het gheheele lichaem niet en verderve? Sulex en dunckt my gheen wreethept/ maer barmhertighept te zijn. Wilde Godt dat sulex inden begin des opkomenden quaets gheschiet waer. Want doen had men door den onderganck van wepnigh personen/ de welvarenthepdt der gantscher werelt konnen vorderen. Ende wy bevinden in de jaer-boecken der Francopsen een exempel deser daet.
C Pe. Maer het soud sachter zijn/dat sy gelubt ende upt de wege ghedaen wierden. Ga. Maer wat soudt ghy de vrouwen doen? Pe. Ick soud haer * ghespen aen doen. Ga. Also soude ver sorgt zijn / datter van quade eperen geen quade kieckens en souden komen: maer ick sal wel bekennen dat dit het sachtste is / indien ghy bekent dat 't ander het sekerste is. Want de ghelubde hebben ock
D somwijlen begeerte tot oncupschept:ende dit quaet enspruyt niet op eenerhande maniere voort/ maer met een kusse/ met een t'samen-spreeckinghe/ met een aenroeringhe/met een t'samen-drinckinghe kruypt het tot anderen voort. Ende wy sien dat by dit quaet een doodlijcke boosheydt ghevoeght is/ soo dat de ghene die het heeft / ock sonder sijn profijt / hem verblijdt / dat hy zijne schorftheydt seer
E vele anderen aen wrijven mach. Die nu wech ghedaen zijn moghen vluchten / sy moghen of des nachts / of de onbekende bedriegen: maer vande doodē en is geen perijckel te verwachten. Pe. Ick bekenne dat dit't seeckerste is/maer of het de Chrijstelijcker sachtmoedighepdt betaemt / en weet ick niet. Ga. Wel aen seg my / van waer is meer perijckels te verwachten / van slechte dieven of van dese? Pe. Ick bekenne dat gelt minder weerdigh is dan gesonthepdt. Ga. En nochtans hanghen wy Chrijstenen dese aen een galge/eñ't en werdt geen wreethepdt/maer justitie ghenoemt/en indien ghy op den Gemeynen staet siet / soo is
C het godsalighepdt. Pe. Maer in die sake wert de ghene ghestraft / die schade ghedaen heeft. Ga. Quansuys of dese profijt aen brachten. Maer of wy toelieten/dat vele dit quaedt door haer selfs schuldt niet en hebben ghekreghen/ hoewel men nochtans wepnigh menschen vindt/die die plaghen niet door boosheyt ghekregen en hebben: soo leeren doch de Rechts-gheleerden/dat de ontschuldighe H somwijlen te rechte ghedoodt werden/ indien de Gemeyne staet / daer seer veel aen gelegen is/sulex verepscht. Ghelijck de Griecken / nae dat Troyen verwoest was / Astyanactem, Hectors sone/ ghedoot hebben/ op dat den krijgh door hem niet en soude vernieuwt werden. Men meynt ock dattet niet ongodlijck en is/ nae dat een tyran gedoodt is / ock zijne onschuldighe kinderen te dooden. Wat? I en oorlogen wy Chrijstenen altijdt niet? Ende nochtans weten wy/ dat het meeste deel der ellendigheden in de oorlogen den genen overkomē / die niets verdient en hebben. Het selve geschiedt ock in de
* Hierusalem / gelijckment noemt. Die ongelijck ghedaen heeft/ die is vry/ende de koopman werdt berooft / die van de daedt niet gehoort heeft/ soo verre is het van daer / dat hy schuldt soud ghehadt K hebben. Ist saecke datmen soodanighe remedien gebruyckt in saken/die soo seer

* Dit is, by de Rechts-geleerden, Beletten te huwelijcken.

* Wanneer den Crediteur macht ghegeven werdt den Schuldenaer te panden, van wegen schade ende aengedaen onghelijck.

wichtigh

A wichtigh niet en zijn/wat acht ghy dat-
men in een aller-grouwlijckste sake be-
hoort te doen? Pe. Ick worde met wa-
re woorden overwonnen. Ga. Legh
my nu dit eens over. Soo haest als de
pestilentie by den Italianen begint te
ontsteken / soo werden de deuren gesto-
ten: die de krancken dienen / werden
vande gemeenschap des volcks afghe-
scheyden. Sommighe noemen dat een
B onbeleefthepdt / daer het doch een zeer
groote beleefthepdt is. Want door de-
se neerstighept ghescheid het / dat de pla-
ghe met weynich dooden ghestilt werdt.
Waer wat een groote beleefthepdt ist /
voor 't leven van soo veel duysenden so-
ge te dragen? Daer zijnder die meynen/
dat het geen gast-vrijghepdt en is / dat
d'Italianen alsser gerucht van pestilen-
tie is de vreembelingen des avonts van
C hare poorten af drijven/ en haer dwinge
onder den blauwen hemel te vernachten:
maer het is goedertierenthepdt door on-
gerief van weynich personen voor 't mee-
ste profijt des Gemeynen staets te sorg-
ghen. Sommighe laten haer duncken
dat sy seer vrome en gedienstige menschē
zijn/om dat sy tot alle persoonen door-
gaen / die aen de pestilentie sieck zijn / al
isset dat sy daer niet te doen en hebben.
D Waer wanneer sy te hups komende ha-
re wijven / kinderen / ende het gheheele
hupsghesin besmetten / wat isser sotter
dan die stoutmoedighept / wat isser on-
gedienstigher dan die ghedienstighept /
dat ghy om een vreemder te behouden /
uwe liefste vrienden in een swaer perijc-
kel des levens brenght? Hoe veel min-
der perijckels is hier nochtans van de
pestilentie/dan vande schorfthept? Sel-
E den aenblaest sy den bloet vrienden/oock
en raeckt sy ghemeynlijck oude lieden
niet aen/ ende diese aengheraeckt heeft/
verlostse haestlijck / of sy maecktse we-
derom ghesondt/ oock suyverder dan sy
te vozen gheweest hadden. Maer wat
zijn dese Pocken anders / dan een ghe-
duerige doot / of om de waerhept te seg-
gen/een ghedurighe begravenis. Sy F
werden met doecken bewonden en met
Salve besmeert / na de maniere der doo-
der lichamen. Pe. Ghy spreeckt ghe-
heel de waerhepdt. Men behoorde ten
minsten soo veel opsichts op dese zulcke
verderflijcke plaghe te nemen / als men
op de melaetschen doet. Of indien dat
oock te veel is / niemant en laet hem zij-
nen baert af scheerē/of en scheertse hem
selve af. Ga. Wat? of sy alle beyde den G
mondt toe hielden. Pe. Sy blasen de
plaghe met de neuse aen. Ga. Tot dat
quaet is oock remedie. Pe. Wat doch?
Ga. Dat sy na de maniere der Alcumi-
sten een Mom-aensicht aen doen/'twelc-
ke glase vensterkers had / daer door sy
sien/ende eenen Hoorn van't Mom-aen-
sicht voor by de oxelen na den rugh toe
strechende / op dat de mond ende neuse
daer door moghen aessemen. Pe. Dit H
waer schoon/indien men niet en behoef-
de te vreesen voor het aen-roeren der vin-
geren/Doecken/kamme/ende Scheere.
Ga. Het sal dan best zijn / dat sy den
Baert tot op de knyen toe laten hangen.
Pe. Het schijnt soo. Daer na laet daer
een ghebodt gheschien/ dat niemandt te
gelijck een scheerer ende Chirurgijn sy.
Ga. Ghy maeckt dat de scheerers hon-
gher lijden. Pe. Laet haer de kosten I
wat minderen/ende een weynich dierer
scheeren. Ga. Het zy soo. Pe. Daer na
laet daer een Wet ghegheven werden/
dat niemandt een Drinck-beker met een
ander ghemeyn hebbe. Ga. Die Wet
en soud Enghelant nauwlijcx aennemen.
Pe. Datter oock gheen twee op een bed
en liggen / behalven een wijf met haren
man. Ga. 'Tbehaeght my. Pe. Hier
beneffens dat in de Herberghen gheen K
gast op lakens en slape/ daer een ander
op gheslapen heeft. Ga. Hoe sult ghy
het met de Duytschen maecken/die nau-
lijcx tweemael in het Jaer en wasschen?
Pe. Laet haer de Wasscherssen aen-
vozren. Daer beneffens laet de manie-
re/hoewel oudt zijnde/van niet een kusse
te groe-

A te groeten wegh ghenomen werden. Ga. Oock in de Tempelen? Pe. Laet een pegelijck zijn handt op het Tafelken leggen / (dat is het par of paps 't welck onder de misse te kussen wert gegeven.) Ga. Hoe sal het met de t'samen-sprekinghe wesen? Pe. Dat voort Homerij moet ghescheuwt werden: Hy voeghde het hooft naerder by. Ende wederom die toehoort/sal zijn lippen t'samen drucken. Ga. Tot die Wetten en souden nauwlijcx de twaelf Tafelen der Romeynen ghenoegh zijn. Pe. Maer wat sult ghy hier-en-tusschen het ongheluckighe Wepsken raden? Ga. Wat anders/dan dat zy gheern ellendigh zy/ op dat zy te minder ellendigh zy: Eñ dat sy de handt voor haers mans kusse houde/ende gheharnascht by hem slape. Pe. Waer loopt ghy van hier henen? Ga. Straer na mijn Studeer-kamer. Pe. Wat sult ghy doen? Ga. In plaetse van een Vruplofs-liet / dat zy begeeren/sal ich een Graf-schrift schrijven. B

XXXI. T'samen-sprekinghe.

[a]Pseudochei [b]Philetymi,

[a]Gietloghen/ En [b]Waer-heyts-minnaer.

Daer in des loghenaers aert ende natuere wert af ghemaelt.

Pseudocheus Philetymus.

Pseudocheus.

A WAER haelt ghy sulck een hoop leughenen van daen? Pseud. Waer haelt de Spinnekop haer garen? Pe. Soo en zijt ghy dan niet ter oorsake van de leeringe/ maer upt de nature een gietloghen. Pf. De beginselen zijn van de natuere gheplant / de leeringhe ende ghewoonte hebben de wetenschap haren wasdom ghegeven. Ph. En hebt ghy gheen schaemte? Pf. De Koeckoeck en schaemt hem zijnen sanck niet. Ph. Maer het is in uwe macht uwen sanck te veranderen / en de tongh is den mensch daer toe gegeven/ dat hy de waerheyt spreke. Pf. Ja meer om zijn profijt daer mede te doen. Een schaft altijdt gheenen oorbaer/de waerheydt te spreecken. Ph. Alsoo profiteert het somwijlen/dat men diefachtige handen heeft. En dat dit ghebreeck het uwe seer ghelijck is / kan ons het ghemeene spreeck-woort ghetuygen. Pf. Beyde B

dese

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A dese gebreken hebben treftighe beginselen ghehadt / het eerste heeft zijn oorsprongh van Ulysses, dewelcke soo seer by Homerum ghepresen wort / het ander van Mercurius, die selfs een Godt was gheweest / in dien men de Poëten mach gheloof gheven. Phil. Waerom verfoeyt dan alle man de loghenaer / en waerom worden de dieven aen de galge ghehanghen? Ps. Niet om dat zy lieghen of stelen / maer om dat sy niet be-
B hendigh genoegh daer mede weten omme te gaen / 't zy dan dat de natuere daer toe niet en streckt / of dat sy inde konst niet ghenoegh ervaren zijn. Ph. Is daer eenigh schrijver de welcke de konst van lieghen leert? Ps. Een goet deel vande konst hebben uwe Rhetoricijnen aen-gewesen. Ph. Dese leeren de konst van wel-sprekentheyd. Ps. Tis waer /
C maer een goed deel daer van bestaet in behendigh te lieghen. Ph. Wat is dan behendigh lieghen. Ps. Wilt ghy dat ick het u beschrijve? Ph. Tis mijn wil. Ps. Tis alsoo lieghen / dat men voordeel daer by heeft / ende niet daer op betrapt wort. Ph. Nochtans sietmen datter dagelijcks vele op betrapt worden. Ps. Die en zijn gheen volkomen Meesters in de konst. Ph. Zijt ghy dan een vol-
D komen Meester? Ps. Ten naesten by. Ph. Versoeckt of ghy my met loghenen soud konnē bedriegen Ps. Daer en soud my niet aen liegen alderbeste man / wanneer het my luste. Ph. Seght dan een loghen. Ps. Ick heb daer een geseyt / en hebt ghy 't niet gemerckt? Ph. Neen ick. Ps. Wel aen luystere gauw toe. Nu sal ick beginnen te liegen. Ph. Ick sal daer op letten / segh op. Ps. Ick heb
E nu wederom gheloghen sonder dat ghy 't ghemerckt hebt. Ph. Ick en hoor seker noch geen logen. Ps. Ghy zoudse ghehoort hebben / indien ghy u op de konste verstont. Ph. Wel toont ghy het my dan selve. Ps. Inden eersten heb ick u alderbeste man ghenoemt. Is dat niet een heerlijcke loghen / aengesien ghy selfs niet goedt en zijt / en alwaert ghy F schoon goed / even wel soudy de alderbeste niet konnen ghenoemt worden / alsoo daer ontallijcke beter zijn als ghy zijt. Ph. Hier was ick t' eenemael bedrogen. Ps. Beproeft nu of ghy de ander logen uyt u selven soudt konnen vinden. Ph. Ick en kan niet. Ps. Hier feylt het u aen 't vernuft / het welcke ghy elders overvloedelijck bewijst. Ph. Ick bekent / toont ghy het. Als ick seyde: nu G sal ick beginnen te liegen / was dat geen grove loghen / daer ick soo veel jaren het liegen gepleeght hebbe / en een weynigh te voren eer ick het seyde / alreede gheloghen had. Ph. O wonderbare bedriegherye! Ps. Maer nu ten minsten vermaent zijnde recht uwe ooren hier naer / op dat ghy de loghen meught mercken. Ph, 'T sal geschiedē / segh op. Ps. S'is nu al gheseydt / ende ghy hebt mijn logen H na ghevolght. Ph. Ghy sult my wijs maken dat ick ghen ooren noch ooghen en heb. Ps. Aen-ghesien den mensch de ooren onberoerlijck zijn / soo dat sy niet en konnen gherecht / of neder gelaten worden / soo loog ick / segghende dat ghy uwe ooren op soudt rechten. Ph. Inden gemeenen omgang / komen soodanighe logenen by menighten voor te vallen. Ps. Niet alleen soodanige / want I dit is maer speel-tuygh / daer zijn noch andere dewelcke de keucken doen roocken. Ph. Het ghewin dat van de pisse komt is soo schandelijc niet / als dat men van de loghen haelt. Ps. 'Tis soo / ick bekent / ten aensien van de ghene die de konst van liegen niet en weten. Ph. Op wat konst verstaet ghy u dan? Ps. 'Tis niet billick dat ick u om niet soude leeren / gaet te Borse en ghy sult het hoo- K ren. Ph. Ick en koope geen quade konsten. Ps. Gheeft ghy dan uwe hoeve om niet met al? Ph. Ick ben soo geck niet. Ps. Maer ick wete sekerder winninghe by mijn konst / als ghy by uwe hoeve. Ph. Uwe konst sal by u blijven / laet my slecht een staelken daer van sien /

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A op dat ick weten mach of daer wat van is / van 'tgene ghy my wilt wijs maecken. Ps. Houdt daer een proefken. Ick menghe my in veler lieden saecken / ick koope / verkoope / belove / ontleene / neme ander lieden goet in mijn bewaringh. Ph. Wat ist dan? Ps. Ende hier verlock ick aldermeest de ghene / dewelcke my niet lichtlijck sullen betrappen. Ph. Wat voor lieden? Ps. Botte / vergete-
B lijcke / onbedachte / die verre van de hand zijn / en de overledene. Ph. Dat gaet altoos vast / de doode sullen niemand controlleuren. Ps. Indien ick pemanden pet wat op dagh verkoope / dat stel ick sorghvuldelijck te boeck. Ph. Wat geschiet daer naer? Ps. Als het ghelt verschenen is / brengh ick den kooper meer waren aen als hy ontfangen heeft. By aldien hy onbedacht of vergetelachtich
C is / siet daer is sekere winning voor my. Ph. Maer of hy het loochende? Ps. Dan hael ick mijn rekenboeck voor den dagh. Ph. Of hy u bewees ende overtuyghde dat hy niet ontfanghen heeft / 't gheen ghy hem aenreeckent. Ps. Ick roep daer tegen so seer als ick magh. Want in dese konst komt de schaemte gantsch niet te pas. Eyndlijck mijn uytterste toevlucht is / dat ick een logenken ver-
D sie-re. Ph. Hoe maeckt ghy 't wanneer de saeck openbaer is? Ps. Daer en is gheen dingh lichter / 'tis mijn dienaers schult / of 't is my upt de memorie ghegaen. Tis goedt / datmen vele rekeninghen onder een menght / want soo kan men de lieden lichter bedrieghen. Als by exempel / daer zijn eenighe schulden upt ghevaeght / om dat zy al betaelt
E zijn / daer zijn andere op de welcke niet betaelt en is. Dese schulden mengh ick in mijn leste boecken onder een / soo datter niet upt ghedaen en blijft. Als het op een rekenen komt / dan legghen wy teghen malkander in / ende ick houde de overhandt / oock dickwils met eenen valschen eed. Dit behoort al mede tot de konst / ick houde ghemeenlijck rekeninghe met de gene die op de repse staen / F
eñ onbereet zijn. Want mijn dingen heb ick altijd veerdigh. Voort daer pet wat te mijnen huyse vertrout / dat houd ick heymlijck by my ende gheef het niet weder. Tis langh eer het de gene verneemt / aen de welcke dat ghesonden is. Ten laetsten indien ick het niet en kan loochenen / soo segh ick dat het verlozen is / of verklare van my ghesonden te zijn / dat niet ghesonden is / legghe de schult G
op de Waghenaers. Ten laetsten by aldien ick 't niet en kan ontlegghen / soo gheef ick het niet gheheel wederom. Ph. Dat is seker een fraepe konst. Ps. Somtijts ontfangh ick twee-mael gheldt van een en de selfde schult. Eerst te huys / hier naer ter plaetsen daer ick trecke: Ende over al ben ick ontrent. Ondertusschen brenght de tijdt de ver-
ghetinghe daer in / de rekeninghen voor- H
den verbijstert / pemandt geraeckter te sterven / of treckt op een verre repse / genomen dat het al ten erghsten uptvalt / ten minsten heb ick daer-en-tusschen andermans gheldt ghebruyckt / oock verlock ick daer eenige onder schijn van mildighept / op dat zy my in mijn logens behulpigh zijn / maer altijdt van ander lieden goedt / van het mijne soud ick mijn
eyghen moeder niet een penningh te wil I
zijn. Ende hoe-wel de winste kleen is / ten aensien van peder dingh in 't bysonder / upt velen nochtans (want gheliick ick gheseydt hebbe / ick menghe my in vele saken) woort een groote menighte te samen gheschrapt. Voorders gheliick daer vele lisien zijn om niet achterhaelt te worden / soo is dese onder andere wel de voornaemste. Ick hale in alle de
brieven die ick kan becomen / breke die op K
en leese. Indien daer pet in staet dat my mochte hinderlijck zijn / ick houdse in / of soo ick se wederlevere / dar doe ick als het my best te pas komt. Daerenboven tusschen de ghene die verre van den anderen gheseten zijn / zaep ick met mijne logenbrieven twist en tweedracht

Ph. Wat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Ph. Wat profijt brengt u dat in? Pf. Tweederley: voor eerst indien 't gheen ick van een anders weghen beloof/ en ter welcker oorsakē ick oock een schenckagie ontfangen hebbe/niet en geschiedt (want sodanige wind-beloften verkoop ick wel dier/) so leg ick de schuld op dese of op gene/ waerom dat niet volbracht en is. Ph., En als hy sulcx ontkent. Pf. Hy is verre vander hant/ neemt dat B hy tot Basel is/ en ick beloof het in Enghelandt: Daer naer gheschiedt het/als nu on-eenighepdt tusschen haer gherese is/ dat d'een d'ander niet en gelooft/ wanneer ick beschuldight worde. Hier hebt ghy een proef hen van de konst.

Ph. Maer soodanigh een konst pleghen wy grove lieden/ dewelcke een peder dinck zijne rechten naem geven/dieverije te noemen. Pf. O hoe wepnigh verstaet ghy u op de Keyserlijcke Rechten! Machmen wel pemandt in recht van dief-stal aen spreecken'/ dewelcke heeft achter gehoudē/ dat hem vertrout was/die het gheleende met eede gheloochent/ofte met dier-gelijcke bedriegerije om-ghegaen heeft? Ph. Het behoorde wel soo. Pf. Bemerckt nu eens de voorsichtighepdt van dese konstenaers. Hier is meer of ten minstē even veel profijts aen vast / ende immers isser minder perijchel inghelegen. Ph. Dat ghy quaijck varen moet met uwe bedriegerijen ende logenen. Want dat het u wel gae en kan ick niet wenschen. Pf. Ghy en sult niet ghedijen met uwe ghelapte of vermomde waerheydt / en ick sal daeren-tusschen op mijne loghenen eñ dieverijen een lustigh levē leyden/ met de goede gunst van Ulisses en Mercurius.

De XXXII. T'samen-spraeck.

Inquisitio de fide,

Of

Geloofs Ondersoeck/

Daer in kortelijck de Artikulen des Geloofs uytgheleydt worden.

Aulus, Barbatus.

Aulus.

A IS een out deuntjen dat de kinderē selfs in de mont hebben / datmen milt moet zijn in't groetē. Maer ick en weet niet oft my wy staet u geluck of salichept te wenschen. Ba. Voorwaer ick houde van 't gheluck-schaffen als van gelucksbieden. Maer waerom seght ghy dat? B Au. Vraeght ghy waerom? als ghy't immers weten wilt / om dat ghy al wy wat na de mutsaerd ruyckt. Ba. Daer zijn oock geestlijcke donder-vlagen/ ende blixemen / dewelcke in ghe slachte veel verschillen vande ghene die voor-bedidens kracht hebben. Want nae dat ick mercken kan/ soo verstaet ghy den ban.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Au. Ghy seght de waerheyt. Ba. Ick heb wel schricklijcke donderslagen ghehoort / maer des blixems kracht noyt gheproeft. Au. Hoe so? Ba. Om dat ick de spijse even soo wel verteere / ende niet ongheruster en slape als te vooren Au. Maer 't quaet pleegh des te gevaerlijcker te zijn / wanneermen dat niet gevoelt. Maer dese gheestlijcke en krachteloose blixemen / soo ghy se noemt / val-
B len op bergen eñ zeen. Ba. Tis wel so / maer 't zijn blinde schoten / eñ krachtloose flitsen: daer gaet oock een glans uyt het glas / of kopere becken.

Au. Waerlijck dat maeckt oock een verschricken. Ba. Jae maer voor de kinderen. Godt heeft alleen den blixem daer hy de ziele mede slaen kan. Au. Maer Godt is sijn Stadthouder. Ba.
C Ick wilde dat het soo waer. Au. Het gheeft veel lieden wondrr dat ghy niet over-langh pick-swart geworden zijt. Ba. Neemt dat ick soodanigh ben. Soo veel te meer behoordemen de saligheydt van my ellendigh mensch te wenschen / indien men naer het Euangelium wil te werck gaen. Au. Men magh dat wel van herten wenschen / maer niet met den monde verklaren. Ba. Waerom
D dat? Au. Op dat de ghene die van den blixem geraeckt is / hem schame / eñ also weder te recht kome. Ba. By aldien Godt in sulcker voegen met ons gehandelt had / wy waren al t'samen verloren geweest. Au. Waerom? Ba. Om dat hy als wy zijne vyanden waren / afgoden-dienaers / krijghende onder het vaendel vanden Sathan / dat is t' eenemael vervloeckt en verbannen waren /
E als doen heeft hy aldermeest tot ons gesproken door zijnen soon / ende door zijn aenspraeck ons wederom levendigh gemaeckt als wy doot waren. Au. Dese dinghen worden noch al met waerheyd van u gheseydt. Ba. 't Soude qualijck met de siecken staen / indien de medicijnmeester met haer weygerde te spreken / so menighmael als sy met eenige sware sieckte beladẽ warẽ / ja als dan behoor-
F de den Medicijn daer aldermeest by te zijn. Au. Maer ick vreese / dat ghy my eer wat van u quaet soud aensetten / dan ick uwe sieckte genesen soude. Tgebeurt somwijlen dat de Medicijn die de siecke besoect / selver een bed-priester wort. Ba. 't Gaet wel so met de lichamelijcke siecten / maer inde quadẽ der zielen hebt ghy een tegengift ghereet tegen alle besmettinge. Au. Wat doch? Ba. Een vast
G voornemen vande eenmael aengenomen opinie niet af te wijckẽ. Daerbeneffens / wat vreest ghy voor quaet daer de sake met woordẽ te slechtẽ is. Au. Het lijckt wat 't ghene ghy seght / waerder maer voordeel mede te doen. Ba. Men seght in een gemeen spreeckwoort datmen hopen moet, terwijl daer adem by dẽ mensch is. En gelijcker wijs als Paulus seght.
De liefde gheeft de moet niet verloren,
H want sy hoopt alle dingh. 1. Gor. 13. Au. Ghy en spreeckt daer so qualijck niet / en op dese hope / meen ick dat het my geoorloft is / een weynich met u te spreken / eñ soo 't uwe beliefte is / ick sal de Medicijn zijn. Ba. Tis wel mijn wil. Au. De vraegh'-allen zijn in 't gemeen hatelijck / en nochtans worden die Medicijnmeesters ghepresen / dewelcke alles van stuexken tot beetjen onder-vraghen. Ba.
I Vraeght vanden Hemel af beginnende / tot der aerden toe / soo 't u goet dunckt. Au. Ick salt versoecken / wilt ghy my slechts beloven / dat ghy trouwlijck eñ oprechtlijck sult antwoorden. Ba. Ick belove het / als ick maer wete van wat sake ghy begeert te vragen. Au. Vant Symbolum der Apostelen. Ba. Ick hoor daer een krijghs-woort / ende weyghere
K niet voor een vyandt Christi ghehouden te worden / indien ick hier niet recht in handele. Au. Gelooft ghy in God den Vader Almachtigh / dewelcke Hemel en aerde gheschapen heeft? Ba. En oock al wat in Hemel en aerde besloten is / met de Engelsche geestẽ. Au. Als ghy God noemt / wat verstaet gy daer door?

Ba. Een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Bar. Een eeuwighe gheest / de welcke noch begin ghehadt heeft / noch eynde hebben sal / boven dewelcke niet grooters / niet wijsers / niet beters kan wesen. Au. Dus verre gaet het wel. Ba. De welcke door zijn Almogende kracht alle sienlijcke eñ onsienlijcke dingen gheschapē heeft / dewelcke door een wonderbare wijsheyt alles regeert en bestiert / door zijne goedicheyt alle dingē voed en onderhoudt / eñ 'tghevallen menschlijck B gheslacht uyt louter ghenade wederom op de been geholpen heeft. Au. Dit zijn wel dry de voornaemste eygen-schappen in Godt / maer wat nuttigheydt schept ghy uyt dese kennisse? Ba. Als ick bedenck dat hy almachtigh is / soo stel ick my selven gheheel onder hem / by wiens Majesteyt aller menschen oft Enghelen hoogheydt niet is te vergelijcken. Daer naer geloof ick met een vast vertrouwē / C al wat de Schrifture getuyght van hem gemaeckt te zijn / ende te gelijck dat gheschieden sal / 'tgeen hy belooft heeft / aenghesien hy door sijn kracht vermach alles wat hy wil / hoe-wel het voor den mensche schijnt onmogelijck te zijn. So geschiedt het dat ick mijn eygen krachten mis-trouwende geheel aen hem hanghe / die 't al vermach. Wanneer ick sijne Wijsheyt aenschouwe / so acht ick mijne D wijsheydt niet een sier / maer gheloove dat alle zijn doen gherecht en billick is / oft al schoon voor 't menschelijc vernuft schijnt ongherijmt en onredelijck te zijn: Als ick zijne goedigheydt overweghe / so bevind ick niets in my te zijn / of ick ben het zijne genadige wel-dadigheyt schuldigh: eñ ick houde datter geen soo grooten misdaedt is / de welcke hy my soude weygheren te vergheven / wanneer ick E daer van af-standt doe / ende datter niet en is / 'twelck hy my niet soud gheven / wanneer ick hem daerom aenroepe. Au. Meent ghy dat het genoegh is / dat ghy hem ghelooft soodanigh te zijn?

Ba. Geensins: maer ick stel met een oprechte genegentheyt / al mijn hoop en vertrouwen op hem alleen / vervloeckende den duyvel met alle Af-goderije / ende Toover-konsten. Hem bid ick alleen aen / niets boven hem achtende / noch by hem verghelijckende / niet een Enghel / niet mijn ouders / niet mijn kinderen / niet mijn huysvrouwe / gheen Prince / gheen rijckdommen / gheen eeren / geen wellusten / bereydt zynde selfs mijn leven om zijnen wille te verliesen / wanneer hy 't my ghebiedt / voor-seker wetende dat die niet kan sterven / de welcke hem gheheelijck Gode over geeft. Au. Eert / vreest / en bemint ghy dan niet dan God alleen? G

Ba. Indien ick yet buyten hem eere / vreese of beminne / dat bemin / vreesen eer ick om zijnent wille / alles richtende tot zijner eeren / hem altijt danckende / of my lief of leet toevalt / of ick stervē moet / of in't leven blijve. Au. Uwe redenen zijn tot noch toe ghesont geweest. Wat gelooft ghy vande tweede persoon? H

Ba. Ondersoeckt. Au. Gelooft ghy dat Jesus Godt en Mensch zy gheweest? Ba. Gantschelijck. Au. Hoe kan het zijn / dat een ende selfde zy een onsterffelijck Godt ende sterflijck Mensch?

Ba. Dat was licht voor hem te doen / die al vermach / wat hy wil / en om de Godlijcke natuer / dewelcke hy een heeft met den Vader / al de grootheydt / wijsheyt / goedigheydt / die ick den Vader toeschrijve / schrijf ick oock den Soone toe / en al wat ick den Vader schuldigh ben / ben ick oock schuldigh aen den Soon / behalven dat het God also belieft heeft / dat hy door den Soon alle dingh scheppen ende ons mede deelen soude. I

Au. Waerom noemt dan de heylighe Schrift den Soon meermaels Heer als God? Ba. Om dat den Naem Gods is een naem van absoluyte macht ende authoriteyt / dewelcke den Vader voornemelijck toe-komt / als de ghene die simpelijck het beginsel aller dinghen / ende oock de Fonteyne van de Godtheydt selve is. Heer is een naem van Verlosser of Heylandt. Hoe-wel oock de Vader K

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ons verlost heeft door den Soon / en de Soon is Godt / maer upt God den Vader. Maer God den Vader is van niemandt / ende besit de eerste plaetse onder de Godlijcke personen.

Aulus. Stelt ghy dan oock u betrouwen op JESUM? Barb. Waerom niet? Aulus. Om dat de Propheet segt: Vervloeckt is hy die op den menschе vertrout. Jerem. 17.

B Barb. Maer desen Mensch alleen is gegeven alle macht in Hemel en op Aerden / Dat in den Name JESU buygen alle knyen der gener die in den Hemel, op der aerden eñ onder der aerden zijn, Phili. 2. hoewel ick oock dē plecht-ancker mijns vertrouwens ende hopens / hier op niet soude vesten / indien hy niet te gheljck Godt en was. Au. Waerom noemt hy hem zijn Soon? Ba. Op dat niC mandt en droome dat hy een schepsel zy.

Aulus. Waerom Eenigh-gheboren?

Barb. Op dat hy de natuerlijcke soon vande aengenomene kinderē der genade onderschepde / welckers toenaems eere hy ons oock mede deelachtigh maeckt / op dat wy niemant anders dupten hem souden verwachten.

Aulus. Waerom heeft hy ghewilt dat de ghene die Godt was / mensch worD den soude? Ba. Op dat een mensch de menschen met Gode soude versoenen. Au. Gheloost ghy dat hy ontfanghen is sonder toedoen des Mans / door de werckinghe des heyligen Gheests / ende gheboren upt de onbevleckte Maeght Maria / zijn sterffelijck lichaem van haren vleesche ghenomen hebbende? Ba. Jae ick. Au. Waerom heeft hy alsoo willen gheboren worden? Ba. Om dat E het betamelijck was dat Godt also geboren soude worden / en dattet betaemde dat also soude gheboren worden / de ghene dewelcke de smetten van onse ontfanckenis en geboorte repnighen soude. Godt heeft een menschen Soon willen gheboren worden / op dat wy in hem wedergheboren zijnde / tot kinderen Gods souden ghemaeckt worden. Au. F Gelooft ghy dat hy op der aerden wandelende / soodanighe wonder-wercken ghedaen / en sulcke dingen geleert heeft / als inde Euangelische schriften beschreven staen? Ba. Seeckerder dan ick houde dat ghy een mensch zijt. Au. Ick ben gheen omgheckeerde Apulejus, dat ghy vermoeden soud / een Ezel alhier onder eens menschen ghestalte te schuplen. Maer gelooft ghy dat dese de selve Mes- G sias is / den welcken de schaduwen en figuren des Wets betekent / de voorseggingen der Propheten belooft / ende den welcken de Joden soo veel Jaren verwacht hebben? Bar. Daer is niet daer ick meer van verseeckert ben. Au. Gelooft ghy dat sijn leer en leven genoeghsaem zijn / tot de volkomen Godtvruchtighept? Bar. Ontwijflijck. Au. Gelooft ghy dat de selve waerlijck van den H Joden gevangen / ghebonden / met vupsten gheslaghen / bespogen / bespot / onder Pontio Pilato gegeesselt / ende ten laetsten aen den Cruce ghehecht / en aldaer ghestorven is geweest? Bar. Gewislijck.

Aulus. Gheloost ghy dat hy van alle Wet der sonde / hoedanigh de selve moghten zijn / vry is geweest? Ba. Waerom niet? ick gheloove dat hy een onbevleckt Lam geweest is. Au. Ghe- I looft ghy dat hy alle dese dinghen vrywilligh geleden heeft? Ba. Ja geern / ende selfs daer naer dorstende / doch na den wille des Vaders. Au. Waerom heeft de Vader ghewilt / dat sijn eenigh geboren Soon / die onnosel ende van hem insonderhept bemint was / dese weedheden soude verdraghen? Ba. Op dat hy door dese offerhande ons soudaers met sich versoenen soude / wanneer wy op K hem onse hope en vertrouwen stelden. Au. Waerom heeft Godt het gantsche menschlijck gheslacht laten vervallen? en sulex toegelaten hebbende / was daer gheen ander wegh open / om 't selve weder op te rechten? Ba. Dit heeft my niet de menschelijcke reden / maer het gheloof

voet

A vroet ghemaeckt/dat het op gheene wijſe beter/of tot onſe ſalighept profijtelijcker konde gheſchieden. Au. Waerom heeft die maniere van doodt hem voornemelijck behaeght? Ba. Om dat deſe doode na de werelt de alderſchandelijckſte was/ en van grooter en langhſamer pijnen/om dat ſe hem betamelijck was/ dewelcke ſijne leden in al de deelen des werelts uptgeſtreet hebbende/alle volB cken deſ werelts tot de ſalighept noodigen/ en de menſchen met aertſche ſorghen beladen/ tot de Hemelſche dinghen beroepen ſoude. Eyndelijck/ op dat hy ons die kopere ſlanghe ſoude voor ooghen ſtellen/ den welcken Moſes aen een hout had opghehanghen/ op dat alle de ghene dewelcke haer ooghen op deſe ſlanghe ſouden ſlaen/ van der ſlanghen bete ſouden gheneſen worden/ ende op C dat hy het Woort des Propheets vaſt maken ſoude/dewelcke voorſept hadde/ Pſal.96. ſeght onder de volckeren, Godt heeft aen den houte gheregeert.

Au. Waerom heeft hy oock willen begraven worden/ ende dat ſoo ſorghvuldighlijck/met Myrrhe ende ſalven gheſalft/ in een nieu graf/ 't welcke upt een harden ende levendighen ſteen upthouwen was/ beſloten/ de deure des D grafs beſeghelt/ ende oock publijcke wachters daer by gheſtelt zijnde? Ba. Op dat des te meer blijcken moghte dat hy waerlijck gheſtorven was. Au. Waerom is hy niet terſtont wederom levende ghewordē? Ba. Om de ſelfde oorſaeck: want by aldien ſijn doodt waer twijffelachtigh geweeſt/ zijn verryſenis ſoude van gelijcken twyffelachtigh gheweeſt zijn/ maer deſe wilde hy E dat onlochbaer ſoude zijn. Au. Gheloofd ghy dat zijn ziele neder ghedaelt is ter hellen? Ba. Cyprianus getuyght dat deſe woorden in't Roomſche Symbolum, eñ in't Symbolum der Ooſterſche Kercken in voortijden niet gevonden zijn geweeſt/ ende worden oock niet verhaelt van Tertuliano, dewelcke een uptgenomen out ſchrijver is: ick gheloove F nochtans deſelve vaſtelijck of om datſe over-een-komen met de prophetie des Pſalms/ Ghy ſult mijn ziele in de helle niet laten,ende wederom Heere ghy hebt mijn ziele uyt der hellen ghevoert, of om dat de Apoſtel Petrus in't derde capittel van zijn eerſte brief/ aen welckers autheur men nopt ghetwijffelt heeft/aldus ſchrijft/geſtorven zijnde na den vleeſche, maer levendigh ghemaeckt na den gheeſt, G inden welckē hy oock komende, heeft gepredickt den gheeſten die inde gevangeniſſe waren. Maer gelijckerwijs als ick gheloove dat hy ter hellen is neder ghedaelt/ alſo geloof ick niet/ dat hy aldaer yet wat geleden ſoud hebben: want hy is neder ghedaelt niet om ghepijnight te worden/ maer om 't rijck des Satans voor ons te verbreecken. Au. Ick en hoor noch gheen godlooſe opinie: maer H hy is ghеſtorven/op dat hy ons die doot waren door de ſonde/weder tot het leven ſoude brengen: maer waerom is hy wederom levendigh gewordē?

Ba. Voornemelijck om drie oorſaken.

Au. Welcke zijn die? Ba. Voor eerſt op dat hy ons een ſeker hope ſoude geven vande Verryſenisſe: daer na op dat wy bekennē ſouden dat hy onſterfelijc was/ eñ niet meer ſterven ſoude/ op den welI cken wy 't vertrouwē van onſe ſalighept geſtelt hebben: ten laetſten/dat wy oock door bekeering/de ſonden gheſtorven/eñ door den Doop te gheljck met hem begraven zijnde/ door ſijne genade tot een nieuw leven ſouden ghebracht worden.

Au. Gelooft ghy dat hy het ſelve lichaem/dat aen den Cruyce geſtorven/int graf wederom levende ghewordē/ ende 't welck vande Diſcipulen geſien en geK handelt is geweeſt/ tot den Hemel heeft opghevoert? Bar. Jae ick. Au. Waerom heeft hy de aerde willen verlaten?

Bar. Op dat wy hem alle geljck geeſtelijcker wijſe ſouden lief hebben/eñ dat niemandt Chriſtum hier op der aerden hem ſoude toe eyghenen/ maer alle te ſamen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A men gelijcklijck hare herten tot den Hemel verheffen soudē/wetende dat aldaer onse hooft is. Want in dien nu de menschen haer selven soo seer verhooveerdigē op de verwe oft fatsoen hares kleets/ ende dewijl de sommige het Bloed of de Voor-huyt Christi eñ de Melck van onse lieve Vrouwe so openbaer ten toon stellen/wat meynt ghy soude daer geschiedt zijn/had hy op der aerden ghebleven/ op
B sijne wijse gekleedt/etende/ spreeckende: wat al oneenigheden soude dese eyghenschappen sijns lichaems veroorsaeckt hebben? Au. Gelooft ghy dat hy aldaer met on-sterflijckheydt begaeft / aen de rechterhant zijns Vaders gheseten is?

Ba. Waerom niet? als een Heer over alle dingh/ ende een mede-ghenoot zijns gantschen Vaders Rijck. Dit had hy selve sijne Discipulen belooft te sullen
C geschieden / ende dat aenschouwen heeft hy Stephano sijn getuyge laten sien. Au. Waerom heeft hy dat laten sien? Ba. Op dat wy in gheene sake souden beschroomt zijn/ wetende dat wy sulck een machtigen voor-spraeck ende Heer hebben in de Hemelen. Au. Ghelooft ghy dat hy met het selve lichaem sal wederkomen / om te oordelen de levende ende de doode? Ba. So seker als ick geloove
D dat tot noch toe vervult is't welck de Propheten van Christo te voren gheseyt hadden/ so seker gheloof ick dat geschieden sal al 'tghene hy gewilt heeft dat wy in toekomende tijdē verwachten sullen. Sijn eerste toekomst is geopenbaert nae de voorseggingheu der Propheten / inde welcke hy gekomen is nederigh / op dat hy ons soude onderwijsen ende saligh maken. De tweede sal oock geopenbaert
E worden/ wanneer hy komen sal verheerlijct met de heerlijckheyt sijns Vaders / voor wiens vierschaer alle menschē van wat geslachte/ van wat staet oft conditie/so wel Coningen als Gemeene luyden/Griecken en Schytensullen moeten verschijnen/eñ die niet alleen/ dewelcke hy in dese syne komste sal levende vindē/ maer oock alle de gene die van't beginsel F des werelts tot die tijd toe sullen gestorven zijn/sullen wederom levendigh worden / en een yeder sal den Richter in sijn lichaem aenschouwen. De salighe Enghelen sullen daer oock by zijn/ als ghetrouwe dienst-knechten / ende de Duyvelen om gheoordeelt te worden. Dan sal hy van sijn hooghe gestoelte dat onmydelijck vonnis af kondigen / 't welck den Duyvel met sijne aenhanghers/ tot G de eeuwigh-durende straffen sal verwijsen / op dat sy echter niemandt meer en beschadighen. De Godsalighe sal hy overstellen inde besittinghe van 't Hemelrijck/ bevrijt zijnde van alle swarigheyt / hoewel hy den dach deser toekomste voor ons heeft willen verborgen zijn. Au. Ick en hoor noch gheen ketterije. Laet ons nu komē tot de derde persoon. Ba. Wanneer 't u gelieft. Au. Gelooft H ghy inden H. Gheest? Ba. Ick gheloove dat hy waerachtigh God is/te gelijck met den Vader eñ den Soon. Ick gheloove dat met desen gheest begaeft sijn gheweest / de gene dewelcke ons de Boecken des Ouden eñ Nieuwen Testaments hebben naerghelaten / sonder wiens hulpe niēmandt tot de saligheydt gheraeckt. Au. Waerom wort hy een Geest ghenoemt? Ba. Om dat gelijc- I kerwijs als onse lichamen door den aemtocht leven / alsoo worden onse zielen door een heymelijck aenblasen des H. Gheestes levendigh ghemaeckt. Au. Soudmen den Vader niet moghen een Gheest noemen? Ba. Waerom niet? Au. Worden dan de persoonen niet onder malkanderen gemengelt? Ba. Neen: want de Vader wordt een Gheest ghenoemt/om dat hy onlichamelijck is/het K welcke de persoonen alle ghelijck na de Godlijcke nature gemeen hebben: maer de derde persoon wordt een Gheest ghenoemt/ om dat hy ergens van daen blasende/sich onghevoelijcker wijse door de herten verspreydt / ghelijckerwijs als de winden vande aerde ofte rivieren waeyen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A waeyen. Au. Waerom wert de twee-
de perſoon met den naem van Soon ge-
heten? Ba. Om de volkomen gelijcke-
niſſe van natuur ende wille. Au. Is
de Soon meer gelijck den Vader/als die
H. Geeſt? Ba. Niet na de Godlijc-
ke nature/behalven dat hy hier door de
eyghenſchap des Vaders naerder uyt-
druckt / om dat de H. Geeſt van hem
oock uytgaet. Au. Waerom ſoudmen
B dan den H. Gheeſt oock niet Soon mo-
ghen noemen? Ba. Om dat ick met S.
Hilarius nerghens en leſe dat hy gheboren
is/ick en leſe oock van ſijnen Vader
niet/maer dat hy een Geeſt is / en dat
hy uytgaet dat lees ick. Au. Waerom
wort inden Symbolo de Vader alleen
God ghenaemt? Ba. Om dat deſe /
ghelijck als ick gheſeyt hebbe / van hem
ſelven de autheur aller dinghen is / ende
de fonteyne vande gantſche Godheydt.
C Au. Verhaelt dat een weynigh duyd-
lijcker. Ba. Vermits men niets en kan
noemen / dat ſijn oorſprongh van den
Vader niet en heeft/aenghesien de Soon
en de Heylige Gheeſt ſelve dat ſy Godt
zijn / van den Vader ontleenen. Der-
halven iſt dat de voornaemſte authori-
teyt / of oorſake des afkomſts/ den Va-
der alleen toebehoort / om dat hy alleen
van niemandt ſijn weſen heeft. Inden
D Symbolo nochtans konnen de woor-
den alſoo ghenomen worden / dat de
naem Gods niet eens perſoons eyghen
zy / maer in 't ghemeen gheſtelt werde/
dewelcke terſtont daer naer door de na-
men des Vaders / des Soons ende des
H. Geeſtes wordt onderſcheyden: In
eenen God, welcke woordt / de nature
betekenende / de Vader / de Soon/ ende
de H. Gheeſt / dat is dry perſonen on-
F der ſich begrijpt. Au. Gelooft ghy in-
de heylighe Kercke? Ba. Neen. Au.
Wat ſeght ghy? gelooft ghy niet?

Ba. Ick geloove een heylige Kercke/
dewelcke is 't lichaem Chriſti, dat is een
vergaderinghe/van alle die gene door de
gantſche werelt / dewelcke in 't Euan-
gelisch gheloof over een ſtemmen / de- F
welcke eenen God den Vader dienen/die
al haer vertrouwen op ſijnen Soon ſtel-
len/die door den ſelven gheeſt Chriſti ge-
dreven worden/ van wiens gheſelſchap
afgheſneden wordt / een yeghelijck de-
welcke een doodt-ſonde begaet.

An. Waerom ontſiet ghy u te ſeggen/
Ick gheloove inde heylighe Kercke?

Ba. Om dat my Cyprianus alſoo ghe-
leert heeft / datmen in Godt alleen ghe- G
looven moet/op den welcken wy ſimpe-
lijck al ons vertrouwen gront - veſten;
maer de Kercke eyghentlijck ſoo gehee-
ten/ hoewel datſe niet beſtaet dan uyt de
goede / nochtans beſtaet de ſelve uyt
menſchen / dewelcke van goedt quaedt
konnen worden/ die konnen bedrieghen
en ſelfs bedrogen worden. Au. Wat
hout ghy van de ghemeynſchap der Hey-
lighen? Ba. Van deſen artijckel maeckt H
Cyprianus gantſch gheen ghewagh /
hoewel hy uytdruckelijck aenwijſt/wat
elcke Kercke meer of minder heeft:
want alſoo bint hy deſe woorden aen 't
voorgaende. Hier naer volght/Een hey-
lighe Kercke, verghevinghe der ſonden,
opſtandinge deſes vleeſches. Ende ſom-
mighe meenen dat dit deel van 't voor-
gaende niet verſcheyden en is/ maer dat
het uytleght ende verklaert in welcken I
ſin daer gheſeyt was/ een heylige Kerc-
ke, ſoo dat de Kercke niet anders bete-
kent/ dan eenes Gods / eenes Euange-
liums/eens gheloofs/eens hoops belij-
dinghe / eens gheeſtes ende der ſelver
Sacramente ghenietinghe/kort af/ ſoo-
danigh een gemeenſchap aller goederen
onder de Godvruchtighe/dewelcke van
't begin des werelts tot den eynde toe
gheweeſt zijn / hoedanigh daer is de K
Broederſchap van de lidtmaten des lic-
haems onder malkanderen / ſoo dat de
goede wercken van d' een den anderen
te ſtade komen / ſoo langhe ſy levendige
lidtmaten des lichaems zijn. Maer buy-
ten dit geſelſchap of Broederſchap kon-
nen niemandt zijn eyghen goede werc-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ken ter salighepdt baten / ten sy dat hy met die heylighe vergaderinge sich vereenighe ende daerom volght daer de verghevinghe der sonden, om dat buyten de Kercke gheen verghevinghe der sonden is / al ist schoon dat de mensch sich door beroun uytmergelt / of de wercke der barmhertighepdt oeffent. Ende kercke / segh ick / niet der ketterē / maer der Heyligher / dewelcke inden gheest Christi
B vergadert is / daer is verghevinghe der sonden door den Doop en na den Doop / door 't berouw / ende de sleutelen die de Kercke ghegheven zijn. Au. Dit zijn noch al ghesonde woorden. Ghelooft ghy de opstandinghe des vleesches?

Ba. Te vergheefs soude ick de reste ghelooven / indien ick dat niet geloofde / 't welck het voornaemste van allen is.

Au. Wat verstaet ghy door 't vleesch?
C Ba. Des menschen lichaem met een menschelijcke ziele begaeft.

Au. Sal een pegelijcke ziele wederom ontfanghen haer lichaem / dat sy hier sonder leven ghelaten heeft?

Ba. Ja dat selve daer sy upt verhuyst was. Daerom woordt inden Symbolo Cypriani daer toe ghedaen / de opstandinge deses vleesches. Au. Hoe kan 't zijn dat een en 't selve lichaem / dat nu
D soo dickwils van 't een in 't ander verandert is / wederom soude verrijsen?

Ba. Die alles vermoght wat hy wilde van niet te scheppen / soud het hem beswaerlijck zijn / 't ghene van wesen verandert is / wederom in sijn eerste natuerlijck wesen te herstellen? Ick disputeer hier niet soghvuldelijck / hoe dat sulcx toegaet / 't is my ghenoegh dat die sulcx te doen belooft heeft / so waerachtigh is
E dat hy niet kan liegghen / soo machtigh / dat hy al wat hy wil / door een wenck alleen kan te weghen brenghen. Au. Waer toe sal dan het lichaem van noode zijn? Ba. Op dat de geheelen mensch met Christo verheerlijcht worde / dewelcke alhier gheheel om Christi wille verdruckt is gheweest.

Au. Waerom staet daer by / ende het F
eeuwighe leven? Ba. Op dat niemand
en dencke dat wy alsoo wederom het le-
ven ontfanghen sullen / ghelijck als de
kick-vorschen ontrent de Voor-somer
dewelcke haest wederom moeten ster-
ven. Want hier is tweederley doodt /
een lichamelijcke / dewelcke de goede met
de quade ghemeen is / ende een geestlijc-
ke. Nu de doodt des geests of der zielen
is de sonde. Maer na de opstandinghe G
is den Godsalighen een eeuwigh leven
berepdt / beyde van lichaem en van ziele:
want het lichaem sal niet langer sieck of
suchtich / niet meer den onderdom / hon-
gher / dorst / pijne / vermoeyhept / doot / of
eenighe andere ongemacken onderwor-
pen zijn / maer geestlijck geworden zijn-
de / sal 't nae den wille des gheests be-
weeght worden: ende de ziele sal niet
langher met eenighe ghebreckelijckhe- H
den of droefheden ghequelt zijn / maer
sal sonder eynde het opperste goet / dat
is God selve / ghenieten / daeren teghen
sal de eeuwighe doodt des lichaems en
der zielen de godloose besitten: want
haer lichaem sal onsterflijck zijn / om
eeuwigh ghepijnight te worden / en haer
ziel altijdt met de prickelingh der son-
den ghequelt / sonder hope van vergiffe-
nis. Au. Gelooft ghy dit van herten I
ende oprechtelijck? Ba. Jae ick ben
daer meer van versekert / als dat ick nu
met u spreke. Au. Als ick te Romen
was / heb ick se niet altemael soo oprecht
van gheloof ghevonden. Ba. Ja soo
ghy de sake wat nae uwer wilt onder-
tasten / ghy sult ooch op andere plaetsen
wel vele vinden / die dese dinghen niet so
seker en gelooven. Au. Nadien ghy in
soo vele ende so ghewichtighe puncten / K
eens gevoelens met ons zijt / hoe komt
dat ghy niet gheheel vande onse zijt? Ba.
Dat soude ick van u gheern hooren:
want ick houde my selve voor een recht-
sinnigh man / hoewel ick van mijn leven
niet wil roemen / nochtans doe ick mijn
best / dat het selve met mijn belijdinghe

over

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A over een komt. Au. Waerom iſt dan datter ſulcken vyandtſchap is tuſſchen u ende de recht-gheſinde?

Ba. Onderſoeckt het. Maer hou Medicijn-meeſter / indien u dit begin ſel niet qualijck bevalt / ſoo ſult ghy 't middaghmael met ons houden / ende na den eten / ſult ghy by ledighheydt van tijdt van al-
B les moghen onder-vragen. Ick ſal beyde mijne armen toe-houden / en ghy ſult alle vuyligheden die ick uytwerpe / bekijcken. Eyndlijck ghy ſult indien 't u goet dunckt deſe gantſche boyſt ontleden / op dat ghy te ſeerkerder van my meught oordeelen.

Au. Maer ick make daer conſcientie
C van een ghemeene tafel met u te houden.

Ba. Nochtans plegen de Medicijnen ſo te doen / om beter acht te nemen / waer de ſiecke treck nae hebben / ende in wat dinghen ſy haer misgrijpen.

Au. Maer ick duchte dat ick ſchijnen ſal de ketters goetgonſtigh te zijn.

Ba. Daer is gheen heyligher werck / D dan datmen de ketters goetgunſtigh is. Au. Hoe ſoo? Ba. Heeft Paulus niet ghewenſcht een verbanninghe te zijn voor de Joden / die meerder dan ketters waren? Is deſe niet goetgunſtigh dewelcke zijn beſte doet dat yemant van quaet goedt / en van doot levende worde? E
Au. Voorſeker ja. Ba. Weeſt haer dan in ſulcker voegen goetgunſtigh en ghy derft niet vreeſen. Au. Ick hoorde nopt eenen ſiecken geſchickter antwoort geven. Wel aen lept my met u ter maeltijt. Ba. Ghy ſult op zijn Medicijns onthaelt worden / en ghelijck als by een ſiecke behoort te gheſchieden. Wy ſullen F
alſo onſe lichamen met ſpijſe verſorgen / dat het verſtandt niet te min tot het diſputeren bequaem zy.

Au. Ter goeder uren moet dat gheſchieden. Ba. Maer ick ſal u onthalen met quade viſch / alſo het nu vyandagh is.

Au. Dat is buyten ons Symbolum.

Eynde vande twee-en-dertighſte T'ſamen-ſpraeck.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De XXXIII. T'ſamen-ſprekinghe.

Exſequiæ Seraphicæ,

Of

Minder-broers uytvaert/

Waer in beſchreven wort de uytvaert van een ſeker Manſperſoon, en van ſommighe andere dinghen den Franciſcanen Moniken aengaende: ſeer gheneughlijck.

Theotimus de Godvreeſende, *Philecous* de nieuſgierige.

A VAN waer komt ons Theotimus met eē meuwe gedaente der Religie? Th. Hoe ſo? Ph. Want u aenſicht is ſuer/de ooghen ſlaet ghy neder nae der aerde toe/'thooft is een wepnigh op de ſlincker ſchouder geboghen/ ende ghy hebt een vijftigh pater noſter in de hant. Th. Indien ghy't begheert te weten/vrient/ daer u niet aengheleghen is/ ick kom van een ſchouw-ſpel. Ph. Hebt ghy eenen hoorden-danſer of gupchelaer/ of diergelijcke gheſien? Th. Een is miſſchien deſen niet ſeer ongheljck. Ph. Voorwaer ick en heb nopt voor deſe tijt pemand met ſodanigen aenſicht upt een ſchouſpel ſien komen. Th. Maer 't is ſoodanighen ſoorte van een ſchouwſpel gheweeſt/ dat ghy/ indien ghy daer by geweeſt waert/miſſchien wat droevigher gaen ſoudt dan ick. Ph. Waerom vertelt ghyt dan niet/ wat u ſo devotigh gemaert heeft? Th. Ick kome van een Seraphiſche of Engelſche uptvaert. Ph. Wat hoor ick? Sterven ooch de Engelen? Th. Neenſe/ maer haerlieder megeſellen. Maer op dat ick u niet langer in twijfel en houde/ ghy kent/meyn ick/ hier te Peluſio den vermaerden ende geleerden man Euſebium? Ph. Meynt ghy dien/die upt een Vorſt een ghemeyn man/ upt een ghemeyn man bykans een bedelaer/ic had by na geſept/ een bedrieger is geworde? Th. Ghy hebt te recht gheraden van welcken ick ſpreke. Ph. Maer wat is hem geſchiet? Th. Hy is heden begraven/ ick kome van de uptvaert. Ph. Het moet een ſeer droevighe uptvaert gheweeſt zijn/dat ghy ſo droevigh van daer komt. Ph. Ick vreeſe dat ick u ſonder tranen niet en ſal konnen beſchrijven dat ick geſien heb. Th. En ick vreeſe dat ick het ſonder lacchen niet ſal konnen hooren. Maer ick bids u/vertelt het. Th. Ghy weet dat Euſebius over lange ſeer ſiecklijck gheweeſt is. Ph. Ick weet dat ſijn lichaem voor etlijcke jaren ontmant geweeſt is. Th. In ſoodage ſieckten/ die den menſche langſaemlijck dooden/plachten de Medicijns upt ſeeckere voor-teeckenen den dach des doots te voorſeggben. Ph. 't Is waer. Th.

Deſe

A Deſe vermaenden den Man / dat alle dingen die der Medicijn-meeſters konſte te weghe brenghen konde / met ſeer groote neerſtighepdt volbraght waren. Dat Godt wel krachtigher was dan alle Medicijn-meeſters hulpe / maer ſoo vele als men upt menſchlijcke giſſinghe bevinden konde / datter gheen drie dagen levens en reſteerden. Ph. Wat gebeurde daer na? Th. Doen toogh deſe treflijcke Euſebius de kleedinghe des alderhepligſten Franciſci aen zijn ſwack lichaemken / hy wierde gheſchoren / hy nam een grauwe kap aen / een habijt der ſelver koleure / een touw met knoopen / ſchoenē met gaten. Ph. Doen hy ſterven ſoude? Th. Jae. Jae hy beloofde ooch met een ſtervende ſtemme / dat hy Chriſto na den Regel Franciſci dienen ſoude / indien Godt 't ghene gave daer de C Medicijn-meeſters van wanhoopten. By deſe beloſte wierden ghetuygen bygevoegt / die vermaerde mannen in hepligheyt waren. In dat habijt ſtierf dien heerlijcken man op de tijdt / die van den Medicijn-meeſters voorſeydt was. Daer quamen vele upt dat gheſelſchap / die de uptvaert houden ſouden. Ph. Och of ick by dat ſchouwſpel gheweeſt waer. Th. Ghy ſoudt gheweent hebD ben / indien ghy gheſien hadt / met welcke liefde de Seraphiſche mede-ghеſellen 't doode lichaem af-wieſſchen / dat alderhepligſte habijt hem aen-paſten / ſijn handen in maniere van een cruycet ſamen lepden / ſijne voeten ontblooteden / ontbloot hebbende / kuſten zijn aenſicht ooch nae 't Euangeliſche ghebodt / met ſalve blijde maeckten. Ph. Een wonlijcke oetmoedighepdt / Seraphiſche E mannen Lijck-ſalvers ende Lijck-dragers te zijn. Th. Hier na lepden ſy hem op de bare / ende nae de leeringhe Pauli / draeght malkanders laſt, Gal. 6. droegen de Broeders haren Broeder langs den ghemeynen wegh na het Clooſter toe. Aldaer hebben ſy hem met gewoonlijcke Lijck-ſangen begraven. Doen die eerweerdighe uytvaert langhs den wegh F paſſeerde / ſach ick ſeer vele menſchen / den welcken de tranen tegen haren dane upt de ooghen vielen / doen ſy ſaghen dat ſulcken man / dien ſy te voren met purper ende zijde ghekleedt gheſien hadden / nu met een Minne-broers habijt ghekleedt / met een kennepen-touw ghegordt / ende in ſulcken devotigen gedaente met ſijn gheheele lichaem gheſchickt was. Want des dooden hooft was ooch op G de ſchouder gheboghen / ende de handen / als ick geſept hebbe / waren krupſ-wijs over malkander ghelepdt. Alle andere dinghen ſcheenen ooch wonderlijck devotigh te zijn. Jae ſelfs de Saraphiſche ſchare met gebogene nerken / met de ooghen op de aerde ſtarrende / met ſoodanige jammerlijcke Lijck-geſangen / dat ick achte / dat de helſche geeſten ſelfs niet jammerlijcker ſinghen en konnen / H perſte vele menſchen tranen ende ſuchten upt. Ph. Maer en hadde hy de vijf wonden Franciſci niet? Th. Dat en ſoude ick niet voor ſeecker dorven ſeggben. Men ſach aen ſijn handen ende voeten ſommighe blauachtighe littekenen / ende in 't kleedt aen de ſlincker zijde was een venſterken. Maer ick en dorſte daer niet ſcherper na ſien / om dat men vaſtelijck ſepdt / dat de nieuſgierighepdt in ſoodaI nige dingen vele menſchen verderflijck is gheweeſt. Ph. Maer en hebt ghy niet gemerckt / of daer eenighe lachten? Th. Ick hebt gemerckt: maer ick vermoede dat die ſelve Ketteren zijn / van welcke de werelt hedenſdaeghs vol is. Ph. Mijn Theotimi, op dat ick een voudelijck met u houte / ick en ſoude my ſelfs nauwlijck hebben konnen onthouden van lachen / indien ick by dat ſchouſpel K geweeſt hadde. Th. Godt gunne / dat ghy met de beſmettinghe dies ſuerdeeſſems niet verdorven en zijt. Ph. O goede Theotime, hier en is gheen ſwarighepdt van: ick heb van jonghs aen den hepligben Franciſcum, die na der werelt noch gheleert noch wijs / maer door een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A diepe doodinghe der wereltſcher ghenegenthepden van God ſeer bemint was/ altijt in mijn ghemoet ge-eert/ ende met hem al de ghene/ die in ſijne voedt-ſtappen tredende van herten arbepden/ om der werelt gheſtozven zijnde/ Chriſto te leven. Want de kleedinghe en achte ick niet. Maer ic ſoude geerne van u leeren/ hoe dat de kleedinge eenen doodē Menſche nut zp? Th. Ghy weet dat van-
B den Heere ſelfs bevolen is/ dat men de peerlen den verckens niet voozwerpen/ noch het Heplige den honden niet geven en ſal. Dzaeght ghy mp derhalven om wat te lachen/ſoo en ſult ghy niets van mp hoozen: maer dzaeght ghy upt een eenvoudige begeerte om te leeren/ ſo ſal ick u geerne 'tghene mede deplen dat ick van haer lieden geleert hebbe. Ph. Ick beloove dat ick een neerſtigh/ leerſaem
C ende goetgonſtich toehoozder weſen ſal. Th. Eerſtlijck weet ghy datter ſommige ſo ſeer eergierigh zijn/dat 't haer niet genoegh en zp hooveerdiglijck en trotſelijck geleeft te hebben/ ten ſp datſe oock doodt zijnde hooveerdighlijck begraven werdē. Doot zijnde en gevoelen ſp niet/ maer nochtans levende ontfanghen ſp voor heuen eenige geneught door een inbeeldinghe der toekomender uptvaert.
D Ick en mepn niet/ dat ghy ontkennen ſult eenigh deel der Godſalighept te zijn/ deſe geneghenthept/het ſp hoe datſe zp/ te verwerpen. Ph. Ick bekent/ indien de pzacht der uptvaerden in geen ander maniere en kan vermijder werdē. Maer ick achte ootmoedigher te zijn/ indien een dood Dozſt in een ſlecht linnen doeck ghewonden/ ende door ſlechte Lijckdzaghers op 't ghemepne Kerck-hof
E onder de ſlechte doode lichamen begraven wierde. Want die alſoo begraven werden/ als Euſebius begraven is/ die ſchijnen de pzacht waerlijcker verandert/ dan vermijdet te hebben.

Th. 'tIs Gode al aenghenaem/dat upt een goet hert gheſchiet. En hem komt toe het hert des Menſchen te oozdeelen. Maer 'tghene ick gheſepdt heb F
is gheringh/ daer zijn andere ſwarer dinghen. Ph. Welcke? Th. Sp belooven den regel Franciſci eer datſe ſterven. Ph. Te weten op datſe die inde Paradijſche velden houden moghen.

Th. Neen/ maer hier/ indien ſp wederom ghеſont werden. Ende het ghebeurt ſomwijlen/ dat de ghene die door de ſententien der Medicijn-meeſters verweſen zijn/ ſo haeſt als ſp 't hepligh G
kleedt aenghetoghen hebben/ door Godes hulpe wederom levendigh werden. Ph. 'T ſelve ghebeurt menighmael aen den genen/ die dat kleet niet aen en trecken. Th. Men moet eenvoudlijck in den wegh des gheloofs wandelen/ indien in deſe ſake geen upt-nemende vzucht en waer ghelegen/ daer en ſouden ſoo vele vermaerde mannen van gheſlachte ende
gheleertheyt niet na ſtaen/ om in dit H.
habijt begraven te werden. Ende op dat ghy der uptheemſcher exempelen niet en verſmaet/ alſoo is die vermaerde Redolphus Agricola begraven/den welcken ghy billick ſeer vele toeſchzijft/alſoo is onlanex Chriſtophorus Longolius begraven. Ph. Wp en is daer niets aen gheleghen wat ſuffende menſchen doen/ wanneer ſp in haer upterſte liggen: Ick
begheer van u onderweſen te zijn/ wat I
groote nuttigheyt dat het in bzengt/dat een menſch door de vzeeſe des doodts verbaert/ ende door wanhope van leven ontroert zijnde Pzofeſſie doet of ghekleedt werdt? Wat? ſulcke beloften zijn krachtloos/ ten zp datſe gheſchien met een verſtandigh ende nuchtere ghemoet/ met een rijpe overleggинghe ſonder vzeeſe/bedzogh of dwanck: Al waren ſchoon deſe dinghen niet/ſoo en ver- K
bindt doch ſulcke beloſte niet dan na het Jaer der bepzoevinghe/ in 't welcke ſp eenen Rock met een Kapzoen dzaghen moeten: want alſoo ſpzeeckt die Seraphiſche Man. Iſt dat ſp derhalven wederom ghеſond werden/ ſoo en zijn ſp in tweederlep manieren daer in niet

ghehou-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A gehouden: want het en is gheen belofte die vanden ghenen gheschiet/die door de vreese des doots eñ hope des levens verbaest is: Ock en verbindt de belofte niet/eer dat de Capzoen ghedraghen is.

Th. De verbindinghe mach zijn soose wil/ sy meynen seecker datse verbonden werden/eñ die gantsche toe-ghenegenthepdt der wille moet Gode aengenaem zijn. Want dat is de oorsaecke/ dat de B goede wercken der Monicken/ al waert datse in andere saken met andere gelijck waren/ Gode aengenamer zijn dan ander lieden wercken/ om datse uyt eenen seer goedē worztel voozt komen. Ph. Ick en sal niet ondersoecken/ hoe ghewichtigen saeck dattet zy/ dat een mensch hem Gode gantschlijck toe-eygent/ wanneer hy zijns selfs niet meer en is: Ick achte C dat een yegelijck Chzisten hem selven in den Doope Gode toe-eygent/ wanneer hy alle pomperyeñ begheerten des duyvels versaeckt/hem onder den Velt-heer Christo begeeft/sullende voozt aen al zijn leven lanck onder hem strijden. Eñ Paulus vande gene handelende die met Chzisto sterven/ op dat sy niet meer haer selven/maer den ghenen leven moghen/ die vooz haer gestorven is/ 2. Corinth. 5. en D spreeckt niet eygentlijck van den Monicken/maer van allen Chzistenen.

Th. Wel te pas hebt ghy van den Doop gesprooken: maer eertijdts wierden die gene ghedoopt of besprenght die lagen en storven/ den welcken nochtans de hope des eeuwigen levens ghegheven wierde. Ph. Wat de Bisschoppen belooft hebben/ daer en is niet veel aen gelegen: wat God verweerdigen sal te geE ven/is ons onseecker. Jn dien het seker geweest waer dat soodanige met een besprenginghe des waters terstondt vorgheren des Hemels wierden/ wat konder grooter Venster gheopent worden/ dat de Menschen de Werelt toe-gedaen zijnde/ met opset de snoode begheerlijckheden dienende / ten laetsten maer een quispelinghe souden ghebruycken/ wanneerse nu gheen meer macht hadden om F te sondighen? Jst dat die Professie of beloften soodanighen Doop ghelijck is/ soo heeft nu den ghenen wel ghehandelt die godlooselijck leven / op dat sy niet en vergaen/ dat is/ op dat sy den dupbel leven/ ende Chzisto sterven.

Th. Jae indien het gheoorlooft is yet uyt de Seraphische verborghentheden in't licht te brenghen / soo is hare Professie krachtigher / dan de Professie des Doops is. Ph. Wat hoor ick? G

Th. Jn de Doop werden de sonden alleenlijck af-ghewasschen / de ziele is daer wel suyver/ maer naeckt: Die hier Professie doet / werdt terstondt met de heerlijcke verdiensten der gantscher Oorden rijck ghemaeckt / naemelijck in't lichaem des alderheplighsten gesel schaps ingheplant zijnde. Ph. Jae soo? Die door den Doop den Lichame Chzisti in H gheplant werden / en ontsangt die niets noch vanden hoofde/noch vanden lichame? Th. Niets vande Seraphische hoop/ten zy dat hy't met weldadigheyt of gonst verdiene.

Ph. Wat Enghel heeft henlieden dat gheopenbaert? Th. Gheen Enghel / o goede vrient / maer Christus selve heeft dat ende seer veel andere dinghen den H. Francisco in teghenwoordigheydt met zijn eygen mond geopenbaert. Ph. Ick I smeecke ende bidde u hertelijck / dattet u niet en verdriete my dese woorden mede te deelen. Th. Het zijn seer verborgene ghehepmenissen / ende ten is niet ghedoorloft de selve den onhepligben menschen te kennen te gheven.

Ph. Hoe ben ick onhepligh / mijn vrientt/ die nopt eenighe Oorde gonstigher / dan de Seraphischer Oorde gheweest ben? K

Th. Maer ghy lastert haer somwijlen vpandlijck. Ph. Dat selve / Theotime, is een bewijs der liefde: Daer doch geene die Oorde swaerde en quetsen/ dan die onder het deckscl van dien schandelijck leven: Die de Oorde alder goedgun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A gunstighste is / dien ist noodigh dat hy hem op de verdervers der selver seer vertoorne. Th. Maer ick vreese dat Franciscus hem op my vertoornen sal indien ick yet van de gheheymnissen uyt brenghe. Ph. Wat quaets vreest ghy van een seer onnoosel man? Th. Wat? Dat hy my niet blint of onsinnigh en make/ghelijck men seydt dat hy vele getracteert heeft / die de lit-teeckenen zij-
B ner vijf wonden teghen gesproken hebben. Ph. Sijn dan de H. quader in den Hemel/ danse op aerden gheweest zijn? Ick hoore dat Franciscus soo seer ootmoedigh van aert gheweest is/ dat hy / wanneer hem de kinderen als hy lancx den wegh gingh/kase/melck / pluym eñ steenen in zijn boere-kap die achter op zijn rugh hingh/wierpen/niet vertoornt en wierde/ maer blijd eñ vrolijck voort-
C gingh. Ende is hy nu toornigh ende wraeckgierigh gheworden? Als hy op een ander dagh van zijn medegesel most hooren/dief/kerck-roover/moordenaer/ bloetschender / dronckaert / ende alle schandlijckhedē/ die op eenigh seer boos mensch t'samen ghehoopt konnen werden : voort hooft gheslaghen zijnde / danckte hy hem / bekennende dat hy niets en hadde gheloghen. Als hem zijn
D medeghesel verwonderde / waerom dat hy alsoo sprack/seyde hy : Alle dese ende veel schandlijcker dinghen dan dese soude ick bedreven ghehadt hebben / indien my Gods gonste niet bewaert en hadde. Waer van is hy dan nu wraeckgierigh geworden? Th. 'Tis alsoo / de Heylighen in den Hemel heerschende / willen niet vertoornt zijn. Wie was goedertierner dan Cornelius? wie was
E sachtmoedigher dan Antonius? wie was lijdtsamer dan Ioannes de Dooper/doen sy leefden? Maer welcke schrickelijcke sieckten geven sy nu/ indien sy niet wetlijck ghe-eert en werden?

Ph. Ick soud liever ghelooven dat sy de sieckte wegh-nemen / dan gheven. Maer het ghene dat ghy my segghen sult / en sult ghy gheen godloos mensch F bevelen/ maer eenen toe vertrouwen die swijghen sal. Th. Wel aen/op u woort betrouwende sal ick 't seggen / immers dat tot dese sake behoort. Ick bid u / Francisce, dat het my door uwe ende uwer mede - gesellen ghenade geoorlooft zy 't ghene te spreken dat ick ghehoort heb. Ghy weet dat Paulus 1. Corin. 2. een verborgene wijsheydt hadde/ die hy niet in't openbaer / maer in't heymelijck G onder den volmaeckten sprack. Alsoo hebben zy lieden oock sommighe verborghene dinghen / die zy by een yeghelijck niet en openbaren : maer zy deylense den rijcken weduwen en andere godtvruchtighe ende goed-gunners der Seraphischer kudde in 't bysonder mede.

Ph. Ick verlanghde drywerf-heylige openbaringen te hooren. Th. Eerstlijck heeft de Heere den Seraphischen H Eerts-vader voor henen gheseydt / dat het gheschieden zoude / hoe dat de Seraphische kudde meerder toe naem/hoe dat hy haer overvloedigher spijse soude gheven. Ph. Hier is terstont den ghenen alle klachte benomen / die daer segghen / dat 't volck beswaert werdt / om dat dese soorte der menschen van daghe te daghe meerder toeneemt. Th. Daer beneffens heeft hy oock dit geopenbaert I dat alle Jaren op zijn feestdagh alle zielen / niet alleenlijck der broederen / die dat H. habijt dragen/ maer oock der gener/die der orde goed-gunstigh zijn/ende den met-gesellen der selver weldaedt bewijsen/uyt het Vagevyer verlost souden werden. Ph. Spreeckt Christus so gemeensaemlijck met hem?

Th. Waerom niet? gelijck als met een vriendt ende mede-ghesel/ ghelijck God K de Vader met Mose sprack. Mosis heeft de Wet / die hem van Godt ghegheven was/ den volcke voor ghedragen. Christus heeft de Euangelische verkondigt. Franciscus heeft sijne Wet / die met der Engelen handen beschreven is/den Seraphischen broederen overgelevert. Ph.

Nu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Nu verwacht ick de derde openbaringe. Th. Desen treffelijcken Eertſ-vader vreesde/dat die booſe dat goede zaet dat-ter geſaeyt was / des nachts verderven ſoude/ ende dat alſo de tarwe met het on-krupdt upt-geplucht ſoude werden. De ſorge heeft hem de Heere benomen / hem belovēde/dat hy beneerſtigen ſoude / dat 't half-geſchoepde en met koordē omgor-de volck tot den laetſten dagh des oor-deels toe niet en ſoude vergaen. Ph. O B barmhertigheyt des Heeren! De Kerc-he Godts hadde anders verloren ghe-weeſt. Maer vaert voort. Th. Ten vierden heeft hy dit geopenbaert/dat nie-mant godlooſelijck levende langhen tijt in die Oorde blyven kan. Ph. En is hy niet van de Oorde afgheballen die godlooſlijck leeft? Th. Neen hy: want die ſchandlijck leeft / en heeft Chriſtum C terſtont niet verſaeckt/ hoewel ſy eenig-ſins Chriſtum verſaken/die hem met den monde belijdende met de wercken ver-loochenen. Maer die het H. habijt ver-werpt/die is vande Oorde afghevallen/ ſoo dat hy niet weder op gherecht kan werden. Ph. Wat ſullen wy dan ſeg-gen van ſoo vele kloosteren der Conven-tualē/die gelt hebben/die ſuppen/dobbe-len/hoereren/ eñ binnens huys opēlijck Concubynen houden / op dat ick niet D meer en ſegghe? Th. Franciſcus en heeft nopt het habijt van ſoodanighe verwe/te weten: bruyne gedragen/ oock en heeft hy nopt gordel ghebruyckt/ dat van wit Linnen gemaeckt was. Als ſy derhal-ven voor de deur kloppen / ſal tot haer ghe-ſept werden/ick en ken u niet: Om dat ſy gheen Bruyloſts kleet en hebben. Ph. Iſſer oock meer? Th. Ghy en hebt noch bykans niets ghehoort. Ten vijf-E den heeft hy geopenbaert / dat de ghene die der Seraphiſcher Oorde quaet-gon-ſtich waren/ghelijck daer (God beter) al te vele zijn / nimmermeer tot de helfte des ouderdoms komē en ſouden/die hen van God beſtemt was/ ten waer dat ſy hare dood voorquamen / maer dat ſy al te samē ſeer haeſtlijck quader doot moe-F ten ſterven. Ph. Dit hebben wy gelijck anderſins in vele andere/alſo laetſtmael in Mattheo den Cardinael van Sitten geſien: Hy ſprack cñ gevoelde ſeer qua-lijck van de half-ghefchoepde / hy ſtorf/ meyn ick / eer dat hy in zijn vijftighſte Jaer quam.

Th. Ghy ſeght wel de waerheyt/maer hy had oock de Cherubynſche (of En-ghelſche) oorde ghequetſt. Want men G ſept dat het door deſe neerſtigheydt mee-ſterlijck te weghe gebracht is / dat die vier Dominicaner Monicken te Bern verbrant wierden / daer ſy anderſins den Paus herte met ghelt ſouden over-wonnen ghehadt hebben. Ph. Maer men ſept dat ſy een wonderlijck godloos ſpel begonnen hadden. Door verſierde geſichten ende mirakulen arbeyden zy / dat ſy wijs makē mochtē/dat de Jonck-H vrouw Maria met de erf-ſonde beſmet was / dat de H. Franciſcus de ware lit-tekenen der wonden Chriſti niet gehadt en had / dat Catharina van Senen die met meerder waerheydt had ghehadt: Maer de aldervolmaeckſte ſeyden ſy een bekeerde Leeck toe / den welcken ſy om dit ſpel te ſpelen toeghemaeckt hadden / ende tot dit bedrogh misbruyckten ſy het lichaem des Heeren / ten laetſten oock I ſtocken en Denijn. Eyndlijck ſeyd men dat dit gheen practijcke der Overſten eens kloosters/maer der gantſcher oor-de gheweeſt zy. Th. Dit mach zijn hoe't wil / daer en is niet te vergheefs van Godt gheſproken: En roert mijne geſalfden niet aen. Th. Daer reſteert de ſeſte Openbaringe/in welcke de Hee-re hem gheſworen heeft dat het ſoude gheſchien / alwaert dat de goedt-gun-K ners der Seraphiſcher oorde godlooſe-lijck leefden/dat ſy nochtans t'eenigher tijdt des Heeren barmhertigheydt ſou-den bekomen / ende dat ſy haer booſe le-ven met een ſalich eynde ſoude beſlup-ten. Ph. Alwaert ock dat zy in over-ſpel bevonden zijnde ghedoodt wierden?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Th. Dat de Heere belooft heeft/moet ſeker zyn. Ph. Maer wat ſaken achten ſy gonſt ende weldadighept te zyn? Th. Och/twyffelt ghy daer aen? Die haer geeft/die haer kleedt/die de keucken toeruſt/die heeft haer nu al lief.

Ph. En heeft haer de gene niet lief/ die haer leert en vermaent? Th. Deſe dingen hebben ſy ſelve te hups overvloedigh / en ſoodanige weldaden zyn ſy ge-
B woon anderen te gheven/ niet van andere te ontfanghen. Ph. Soo heeft dan de Heere den Diſcipulen Franciſci meer dan zyn eygen Diſcipulen belooft. Hy laet wel toe dattet hem toeghereeckent werde / indien datter om zynent wille eenigh Chriſten menſche goedt geſchiet: Maer hy belooft die qualyck leven het eeuwighe leven niet. Th. Dit en is oock gheen wonder/myn goede vriendt.
C Want de laetſte kracht des Euangelij is voor deſe oorde bewaert gheweeſt. Maer aenhoort nu de ſevende / ende de laetſte Openbaringhe. Ph. Hier ben ick. Th. De Heere heeft hem gheſworen/dat niemand qualyck en ſoude ſterven / die in't Seraphiſche habyt ſterft. Ph. Maer wat noemt ghy qualyck ſterven? Th. Die ſterft qualyck/ wiens zie-le 'tlichame verlaten hebbende / ſtracks
D na de helle ghebracht wert / upt welcke gheen verloſſingh en is te verwachten. Ph. En bevryt dan het habyt niemandt van het Dagheyper? Th. Neen't / ten zy dat yemandt op den feeſt-dagh des heylighen Franciſci ſterve. Maer duncht u een kleyne ſake te weſen vander helle vry te zyn? Ph. Ick achte wel dattet een ſeer groote ſake is. Maer wat be-hoortmen vande ghene te ghevoelen/dien
E 't H. kleedt aen-getogen wert/wanneer ſy nu al doot zyn? Want ſy en ſterven in't ſelve niet. Th. Indien ſy levendigh zynde dat begheert hebben/ ſoo wert de wille voor de daed gehouden. Ph. Maer als ick t'Antwerpē was/ſo waer ick onder andere vrienden by een Vrou die op't ſterven lagh / daer was een Franciſcaner Monick teghenwoordigh/ F een ſeer eerweerdigh Man. Als deſe ſagh/dat de vrouw alreede gaepte/ſtack hy hare eene arm in zyn habyt / alſoo dat het oock een deel harer ſchouder bedeckte. Doen twyffelden ſommighe / of de gheheele Vrouwe / of dat bedeckte deel van de Poorten der Hellen vry was. Th. Sy was gheheel vry / niet anders dan inden Doop een deel des Menſches met Water beſprengt/nochtans gheheel Chriſten ghemaeckt wert. G
Ph. 'Tis wonder dat de Duyvelen ſoo ſeer voor dat habyt vervaert zyn. Th. Sy zyn daer meer dan voor het krups des Heeren vervaert.

Ph. Doen Euſebius begraven wierde / ſagh ick/nochtans niet alleē/datter hopen ſwarte Duyvelen als Muggen na zyn lichaem ſprongē/ nochtans en dorſt het niemandt aenroeren. Ph. Maer nochtans was het aenſicht / de handen H ende voeten in perſchel/ als naeckt zynde. Th. Ghelyck de ſlanghen oock de ſchaduwe eens Eſſchen-booms / hoe wel wyd uptgheſtrecht zynde / niet lyden en mogen/ alſoo ghevoelen de Duyvelen 't Wenyn dies H. kleets oock van verre. Ph. Daer omme acht ick dat ſoodanighe lichamen niet en verrotten/ anders ſouden de Wormen ſtouter dan de Duyvelen zyn. Th. Ghy ſpreeckt I gheloovelyche reden.

Ph. O hoe gheluckigh zyn de lupſen / die gedurighlyck in ſoodanigen godlyc-hen kleedt leven! Maer nademael het kleedt in 't graf gedragen wert/ wat is 'tgene dat de ziele beſchermt? Th. Het kleedt brenght een ſchaduwe met ſich / die bevryt ſe alſo dat ſe segghen/ dat niemant dier oorde in't Dagevyer en komt.

Ph. Voorwaer indien ghy de waer- K heyt ſeght/ ick achte deſe Openbaringe meerder/dan die Openbaringe Ioannis. Want deſe aenwyſt eenen veerdighen ende lichten wegh / door welcke een pe-ghelyck ſonder arbeydt/ ſonder moeyte eñ ſonder boetveerdigheyd de eeuwighe doodt

A doodt ontvlieden mach/ zijn gantsche leven lieflijck in wellustighepdt doorghebracht hebbende. Th. Ick bekent. Ph. Nu houd ick dan op my te verwonderē/ dat meest alle menschē den Seraphischē broederen seer vele toe-schrijven: Maer ick en kan my niet ghenoegh verwonderen/ datter eenighe zijn / die haer niet en ontsien hen-lieden gantsch niet te achten. Th. Seecker ghy moet weten/
B dat dese / soo menige als ghy oock siet/in eenen verkeerden sin overgelevert / ende door haer eygen boosheyt verblint zijn.

Ph. Nae dese tijt sal ick voorsichtiger zijn en arbeyden / dat ick in't heylige habijt sterve. Maer in dese tijt zijnder sommighe geweest / die leeren dat de menschе door den Gheloove alleene / sonder eenighe hulpe der wercken gerechtveerdight werdt: so soude het dan een groote previlegie zijn / indien habijt sonder
C 'tgheloove saligh maeckte.

Th. Niet slechtelijck sonder't gheloove/op dat ghy niet en dwaelt / ghy onder-soecker der saecken. Maer 'tis ghenoegh te gelooven / dat dese dinghen die wy ghesepdt hebben / den Eerst-vader Francisco van Christo beloost zijn. Ph. Soude dan dit kleedt oock een Turck
D saligh maken? Th. Oock den Duyvel selfs / indien hy 't hem liet aen trecken/ ende der Openbaringhe gheloofde.

Ph. Ghy hebt my al over langhe met u eens gemaeckt: Maer ick soud begeeren/dat ghy my van een swarighepdt of twee verloste. Th. Spreeckt. Ph. Ick heb ghehoort dat Franciscus zijnen Reghel een Evangheliesche Reghel noemt.

Th. 'Tis waer. Ph. Maer als Chri-
E stenen beliden / immers nae myn meyninghe/den Reghel des Evangelij: Indien hare Reghel Evangelisch is / soo moeten alle de gene die Christenen zijn/ oock Franciscaner Monicken zijn. En onder dese sal Christus met d'Apostelen ende zijn allerheylighste Moeder de opperste zijn. Th. Ghy soud het wel winnen/ ten waer dat Franciscus sommighe dinghen tot den Evangelie Christi bp- F
ghedaen hadde. Ph. Wat dinghen? Th. Een grauw kleedt / een kennepen hoorde/ende bloote voeten. Ph. Onderscheydt men dan door dese teeckenen eenen Evangelischen van een Franciscaner Monick? Th. Sy zijn oock van malkanderen onder-scheyden door het aen-roeren van geldt. Ph. Maer Franciscus, soo ick hoore/ verbiedt gelt te ontfangen/niet aen te roeren. Nu een heer/ G
of versorgher / of Crediteur / of erfghenaem / of bevel-hebber ontfangt ghelt: Ende al telt hy't schoon handtschoenen aen hebbende / nochtans wert hy't ghesepdt ontfanghen te hebben. Van waer komt dan dese nieuwe uytleggunge/dat sy't niet en ontfangen/dat is, dat sy't niet aen en roeren? Th. Alsoo heeft het Paus Benedictus upt ghelepdt Ph.
Maer niet als Paus/doch als Francis- H
caner Monick: Want anderssins / die den Regel op het scherpste houden/wanneer sy in vreemde landē zijn/en ontfangen sy het gelt niet in een Linnen doecklen? Th. Sy doent / wanneer de noot haer dwingt. Ph. Maer het is beter te sterven/dan den Regel te breckē/ die meer dan Evangelisch is. Daer beneffens en ontfanghen sy het ghelt niet over al door hare versorghers? Th. Waerom niet? I
Al waert oock dat hen eenighe dupsenden gegeven wierden/ 't welck menighmael ghebeurt. Th. Maer den Reghel sept: Noch door haer selve/noch door andere. Th. Maer sy en roerent niet aen. Ph. 'Tis belachlijck. Indien het aenroerē ongodlijck is/sy roerent oock door anderen aen. Th. Maer sy en hebben met de versorghers gheen handelingh.
Ph. En hebben sy niet? Dat besoecke de K
ghene die wil. Th. Men leest niet dat Christus opt ghelt aen-gheroert heeft.

Ph. Het zy soo: Maer het is geloofelijck / dat Christus een Jonghelingschen zijnde/dickwils door zijne ouderen olie/ azijn/ende Moes ghekocht heeft. Maer bupten twijffel hebben't Petrus ende

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Paulus aengeroert. Den loſ der Godtſaligheydt en is niet in't vermijden des aenroerens / maer in't verſmaden des gelts gheleghen. Het aen-roeren des Wijns is veel periculeuſer dan het aenroeren des gheldts / waerom en vreeſen ſy daer voor gheen perijckel? Th. Om dat het Franciſcus niet en heeft verboden.

Ph. En gheven zy den Vrouwen / die
B haer groeten / hare handen niet / die van ledigh gaen ſachtkens ende ſchoon ghewaſſchen zijn / ende wanneer haer by avonture een penningh om te beſien gelanght werdt / en ſpringhen ſy niet te rugh / ende teeckenen haer met het teecken des krupces: Godt ſeghen my / hoe Euangeliſch! Voorwaer ick mepne / dat Franciſcus, hoe-wel ſonder alle gheleerthept zijnde / ſoo ontſinnigh niet ge-
C weeſt en is / dat hy allerley aenroeren des gelts verboden heeft. Ende nochtans indien hy dat ghemeynt heeft / in welcken grooten perijckel heeft hy de zijne gheſtelt / dien hy bevolen heeft bloots voets te gaen? Want zy en konnen hen nauwlijcks wachten / dat ſy niet ſomwijlen on-voorſpoets op een penningh treden die op de aerde lepdt. Th. Maer ſy en roerent niet met de
D handen aen. Ph. En is de ſin des gevoelens den gantſchen lichame niet gemepn? Th. Hy is: ende indien oock ſulex pet gheſchiet / ſoo en doen ſy gheen Miſſe / ten ſy dat ſy ghebiecht hebben. Ph. Sy doen godtvruchtichlijck. Th. Maer de ſpotternijen achter wegen latende / ſal ick ſegghen wat vande ſake is. Het gelt is ende ſal velen een oorſake weſen van ſeer groot quaet. Ph.
E Ick bekent: Maer het ſelve is anderen een ſtoffe van veel goets. Ick leſe dat de lieſde der rijckdommen verdoemt is / maer dat het ghelt verdoemt is / en leſe ick nergens. Th. Ghy ſpreeckt wel. Maer op dat ſy dies te vreemder vande ſieckte der gierighepdt zijn mogen / ſoo is hen het aen-roeren des ghelts alſoo verboden / ghelijck als inden Euangelie F het ſweeren / op dat wy in gheenen valſchen eedt en ſouden vervallen.

Ph. Waerom en is dan het aenſien oock niet verboden? Th. Om dat men de handen lichtlijcker dan de ooghen bedwinghen kan. Ph. Ende nochtans is de doodt door die venſters inghekomen. Th. Ende daeromme die oprechtlijck Franciſcaner Monicken zijn treecken de kap tot over de Wijnbrauwen / G ende gaen met haer oogen ſtracks op de aerde ſtarende / op dat ſy anders niet en moghen ſien behalven den wegh: Het welcke wy oock inde peerden ſien / die gheladene Waghens voort trecken / het leer dat aen beyden zijden aen de helfter ghedaen is en laet niet toe / dat ſy pet ſien / behalven het ghene dat voor hare voeten is.

Ph. Maer wel aen / ſegh my / is het H oock waer dat ick hoore / datter in den Kreghel verboden is / dat ſy gheen privilegie vanden Paus en moghen verwerven? Th. Jae't. Ph. Maer ick hoore datter gheen ſoorte van menſchen met meer Privilegien toe-gheruſt is / alſoo dat hen gheoorloft ſy de menſchen die door haer vonnis veroordeelt zijn / of met venijn te dooden / of levendigh te begraven / ſonder eenigh perijckel van den I Kreghel te breken. Th. Ten is geen pdele Fabel / die ghy gehoort hebt. Want my heeft een Polack, geenſins een leughenachtig man zijnde / verteelt / dat hy dronckken weſende in den Tempel der Franciſcaner in den ſlaep gevallen was / in die hoecken / in welcke de Vrouwen ſitten ende biechten door platen die vol gaten zijn. Door het nacht-ſinghen wacker gheworden zijnde en dorſt hy hem niet K openbaren. Doen de nacht-gheſangen nae de ghewoonte gheſonghen waren / ginghy de gheheele vergaderinghe der broederen af in 't benedenſte deel des Tempels / aldaer was een graf berepdt. Dat wel wijd ende diep was. Daer ſtonden twee jongelinghen ghevleugelt.

Wen

A Men dede Predicatie van den lof der ghehoorsaemheydt men beloofde haer by Godt vergevinghe der sonden. Men gaf haer oock eenighe hope / dat Godt de herten der broederen tot barmhertigheydt bewegen soude/indien sy van selfs in't graf daelden/ ende haer op de rugge neder lepden. 'Tis gheschiedt / ende de leeders opgetogen zijnde hebben sy alle te gelijck aerde daer op geworpen. Ph.
B Maer sweeg dien aenschouwer midlertijdt? Th. O ja hy doen voor al/want hy vreesde indien hy hem gheopenbaert hadde / dat hy de derde in't graf soude geworpen zijn. Ph. Is hen lieden dat ooc geoorloft? Th. 'Tis hen geoorloft/ so menighmael als de eere der Oorde in perijckel is. Want alsoo haest hy onthomē was/vertelde hy over al in alle mael tijden dat hy ghesien hadde / waer door
C het Saraphijsche volc in groote ongunst quam. En waer het niet beter geweest/ datmē hem levendigh hadde begraven?

Ph. Maer dese subtijlheden achter weghen latende / hoe komt het / dewijle de Patriarch Franciscus haer bevolen heeft barvoets te gaen/ dat sy nu aldermeest met schoenen gaen daer gaten in zijn. Th. Om twee oorsaecken wille is dat ghebodt versacht: d'eene is / op
D dat sy onvoorsiens geen gelt aen en roeren: d'andere / op dat haer de houde/of Doornen/of Slangen/of hesel-steenen / of andere dierghelijcke dinghen niet en quetsen / na de mael sy door de gantsche weerelt om heer wandelen moeten. Maer op dat sulcks / de heerlijckheydt des Reghels ongeschendt blijvende geschie/ so vertoont het gat vanden schoen den naeckten voet / in een maniere van
E spreecken/ in welck een deel voor 't gheheel ghenomen wert. Ph. Sy seggen dat sy Euangelische volmaecktheyt beloven / die welcke sy seggen in Euangelische raden te bestaen / van welcke onder den gheleerden grooten strijdt is. En de Euangelische volmaecktheydt heeft in een peghelijcke staet des levens plaetse. Maer wat duncht u onder de F Euangelische geboden 't alder volmaecte zijn?

Th. Ick achte/dat alle/dat Mattheus Cap. 5. beschreven heeft / waer van dit het beslupt is: Hebt uwe vpanden lief / doet wel den ghenen die u haten / ende bidt voor de ghene die u vervolgen ende lasteren / op dat ghy kinderen uwes Vaders zijt/die inde hemelen is/die zijn Sonne doet opgaen over de goede ende G quade/eñ regent over de rechtveerdighe ende onrechtveerdighe. Weest ghy dan volmaeckt / gheliick u hemelsche Vader volmaeckt is. Ph. Ghy hebt bequamelijck geantwoordt. Maer die Vader is mildt in't gheven teghen alle menschen/ ende en bedelt van niemandt.

Th. Sy lieden zijn oock mildt in't geven/maer van geestlijcke rijckdommen / dat is / ghebeden ende goede wercken / H van welcke sy rijck zijn.

Ph. Och of onder haer exempelen der Euangelischer liefde warē/ die de lasteringhen met wel-spreken/en'tongelijck met weldaet vergelden. Wat heeft nu die vermaerde spreucke des Paus Alexandri te beduydē/dat het minder perijckel is eenen Koningh/hoe machtigh dat hy oock zy/ te beledighen / dan pemandt upt de oorde der Franciscanen of Do- I minicanen?

Th. 't Is gheoorlooft de veronghelijcke weerdigheyt der oorde te straffen/ ende dat een vande minsten quaet ghedaen werdt/ dat werdt de gantsche oorde ghedaen. Ph. Maer waerom en werdt niet eerder het goet dat eenen gedaen werdt / de gantsche oorde gedaen? Ende wanneer een Christen onghelijck ghedaen is / waerom en verwerft K hy het gantsche Christendom niet tot wraeke? Waerom en heeft Paulus soo menighmael ghestaghen ende gheseenight zijnde om gheen hulp teghen de beledigers der Euangelischer weerdigheyt gheroepen? 2. Cor. 11. Nu/indien het na de spreucke des Heeren saligher

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A is te gheven dan te nemen/ſo is hy ſonder twyffel volmaechter / die wel levende ende leerende van het zyne den behoeftighen gheeft / dan die alleenlyck neemt. Anderſins beroemt hem Paulus te vergheefs / dat hy het Euangelium om niet gepredickt heeft. 1.Cor.9. Ende dit ſchynt een principale beproevinghe dier loſlyckher toe-eygeninghe te zyn/indien ſy met laſteringhen aen-ghe-
B vallen zynde niet troonigh en werden / indien ſy tegen de ghene die haer beſchadighen de gheneghenthept der liefde behouden. Wat groots iſt/indien yemant eenighe goederen verlaet / ſullende van vreemde goederen wat leckerder leven / dewyle hy de begeerlyckheyt om te wreken by hem behoudt? Daer is over al een groote menighte der ghener die met hoorden ghegort zyn / ende der half-ge-
C ſchoepden: Die deſe dingen volbrengt/ die de Heer volmaeckt noemt / ende die de Apoſtelen ſtantaftigh beweſen hebben / is onder haer lieden al te ſelt ſamen voghel. Th. 'tEn is my niet onbekent wat geruchten dat ſommighe godlooſen van haer verſpreyden/ maer ick ben alſo geſint/ waer ick oock dat alderhepligſte D habyt ſie / dat ick myn datter Engelen Gods tegenwoordich zyn / ende dat het huys gheluckigh is welcks dorpel dickwils van hare voeten/betreden wert.

Ph. Ick achte datter weynigh onvruchtbare vrouwen zyn/ daer ſy lieden gemeynſamelyck leven. Maer/ ô Theotime! Franciſcus zy my genadigh/dat ick tot noch toe in ſulcke dwalinghe gheleeft heb. Ick meynde dat haer kleedt niet E anders en was dan een kleedt / ende dat het by hemſelven niet beter en was dan eens ſchippers of ſchoen-makers kleet/ ten waer dat het door de heyligheyt des ghenen die't ghebruyckt/gepreſen wierde: gelyck als het kleet Chriſti de vrou / die de bloed-gangh had / geneſen heeft. Mar.5. Anderſins twyffelde ick / of de Wever of de Kleermaker het kleed die kracht ghegheven had. Th. Sonder F twyffel die de gedaente geeft / die geeft de kracht. Ph. Soo ſal ick dan na deſe tyt ſoetlyckher leven/ende en ſal my door de vreeſe der hellen / of 't verdriet van biechten/of de pyniginge van penitentie niet magher maken.

Het eynde vande drie-en-dertighſte T'ſamen-ſpraeck.

Fuuns

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De XXXIV. T'ſamen-ſprekinghe.

Funus,

Het Lijck/

Of

D'onghelijcke uyt-vaert:

Hier wert van de onghelijcke doot van twee verſcheyden perſoonen ghehandelt: ſeer ſtichtlijck ende vermaecklijck.

Marcolphus plompaert, *Phædrus* vrolijck.

A VAN waer komt ons Phædrus, uyt het hol Trophonij? † Ph. Waerom vraeght ghy dat? Ma. Want ghy zijt teghen u maniere droevigh/ grouwlijck/ onghedaen/ en ſuer-ſiende/ in ſomma ghy en zijt niet B minder dan 'tgene dat ghy genoēt wert. Ph. Gelijck de gene die een tijdt lang inder koper-ſlagers winckels verkeeren een weynigh ſwert werden: wat verwondert ghy u/ dat ick ſoo vele daghen by twee krancken/ die gheſtorven ende begraven zijn/ verkeert hebbende/ droevigher ben dan ick placht/ inſonderheyt nademael ic haer alle beyde ſeer lief hadde? Ma. Van welcke begravene ſpreeckt C ghy my? Ph. Kent ghy Georgium Balearicum? Ma, Ick ken hem alleen by ſijnen name/ van aenſicht en ken ick hē D niet. Ph. Ick weet wel dat u de ander gantſch onbekent is. Deſe was Cornelius Montius, met welcken ick nu vele jaren ſeer groote vriendſchap gehad hebbe. Ma. 't En heeft my noyt moghen ghebeuren by eenen ſtervenden te zijn. Ph. My meer als ick wel wilde. Ma. Maer is de doot ſulck een ſchricklijcken dingh als de ghemeyne man ſeyt? Ph. De reyſe ter doodt is wreeder dan de E doodt ſelve. Indien yemand die verſchrickinge ende inbeeldinge des doots uyt ſijn ghemoedt wegh kan werpen/ die ſal hem ſelve een groot deel van die quellinge afnemen. In't kort alles wat pijnlijck is/ of in de ſieckte/ of inde doot/ dat wert veel lijdlijcker/ wanneer een menſch hem gheheel den wille Godts over gheeft. Want ſoo veel het gevoelen des doots aengaet/ wanneer de ziele F van het lichaem afghetoghen wert/ ick achte datter of geen/ of ſeer ſlap gevoelē is/ om dat de nature eer dattet hier toe comt/ alle gevoelijcke deelē des lichaems ſlapende eñ bot maeckt. Ma. Wy werden geboren ſonder ons ſelfs gevoelen.

† Een hol Boertien, daerſe de Goden, ſittende naeckt by den ingangh, om raedt vraghende, door een ſeecker gheblaes onder d'aerde wech geruckt wierden.

Ph. Maer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Ph. Maer niet sonder 's moeders ge-
voelen. Ma. Waerom en sterven wy
ook also niet? Waerom heeft God ghe-
wilt/dat de doodt so pijnlijck soude zijn?
Ph. Hy heeft ghewilt dat de moeder de
gheboorte swaer ende periculeus soude
zijn/om dat sy haer vrucht/te liever sou
hebbē: maer hy heeft gewilt dat de dood
een yeghelijck vreeslijck soude zijn / om
dat de menschen hier en daer haer selfs
B niet en souden doodē. Want dewijle wy
sien datter oock hedensdaegs so vele hen
selven dooden / wat meynt ghy datter
ghe schieden soude / indien de doodt niet
vreesslijck en waer? Soo menighmael
als een dienst-knecht/ of ook een sone /
jonghelingh zijnde / slaghen ontfangen
hadde / so menighmael als een wijf op
haren man vertoornt waer/ so menigh-
mael als de goederen verloozen of yet
anders gebeurt waer/dat het herte seer
C dede/ so souden de menschen terstont tot
den strop / tot het sweerd / tot rivieren/
tot hooghe plaetsen om haer selven daer
af te werpen/ende tot fenijn loopen. Nu
maeckt ons de bitterheyt des doots het
leven te liever / insonderheydt nademael
de Medicijns den gener niet en konnen
genesen/die eenmael gestoruen is. Doch
ghelijck alle menschen gheen eenerley
maniere van geboorte hebben / alsoo en
D hebben oock alle menschen gheen eener-
ley maniere van sterven. Sommighe
werden door een haestighe doot verlost/
andere verdwijnen door een langsame
doot. Die van de slapende sieckte kranck
zijn/als die van de slanghe Aspis ghesteken zijn/sterven in slaep gevallen zijnde/
sonder haers selfs ghevoelen. Dit hebbe
ick waer ghenomen / datter geene soorte
des doodts soo bitter en is / of sy werdt
E ghe leden wanneer pemand met een vast
ghemoet voor hem ghenomen heeft te
sterven. Ma. Wiens doodt van ben-
den docht u Christlijcker te zijn. Ph. Wy
docht wel dat Georgij doodt heerlijcker
was. Ma. Heeft dan de doodt oock
hare eergierigheydt? Ph. Ick en heb-
ber nopt twee ghesien/die sulcken onge- F
lijcken doodt storven. Indien ghy tijt
hebt om te hooren / ick sal u haer beyde/
doot beschrijven/ ghy meught dan oor-
deelen / na welck van beyden een Chri-
sten mensch behoort te wenschen. Ma.
Ja ick bid u / dat het u niet en verdriete
te vertellen. Want ick en sal gheen ding
begherigher hooren. Ph. Hoort dan
eerst van Georgio. Doen nu de doodt se-
kere tekenen van haer ghegheven had / G
heeft de vergaderinghe der Medicijns /
die den kranckē langhen tijt ghemee-
stert hadden / de wanhope des levens.
vepnsende / loon beginnen te epsschen
Ma. Hoe veel Medicijns waren daer?
Ph. Somwijlen tien/somwijlen twaelf/
op't wepnighste ses. Ma. Daer wa-
render ghenoegh om oock een ghesond
mensch te dooden. Ph. 't Ghelt ghe-
telt zijnde / vermaenden sy de vrienden H
heymelijck/dat de doot niet ver en was/
dat sy 't ghene besorghen souden dat tot
der zielen saligheydt behoorde: om dat-
ter aengaende de ghesonthepdt des lic-
haems gheen hope meer en was. De
siecke is oock door sijne getrouste vrien-
den lieflijck vermaent / dat hy de sorghe
des lichaems Gode bevelen soude / dat
hy die dinghen alleenlijck soud besorgen/
die tot saligh lijck van hier te varen be- I
hoorden. Georgius dit hoorende sloegh
sijn oogen met een wonderlijcke vreet-
heyt op de Medicijns / als onweerde-
lijck nemende/dat hy van haer verlaten
wierde. Sy antwoorden dat sy Me-
dicijns/en gheen Goden en waren / dat
sy't gene volbracht hadden dat de konste
mede brenght: maer dat tegen de dood-
lijcke noodsakelijckheyt gheen Medicij-
ne krachtigh en was. Dit ghedaen zijn- K
de ginghen sy in de naeste slaep-kamer.
Ma. Wat? bleven sy oock het loon ont-
fanghen hebbende? Ph. Sy en waren
noch niet over - een ghekomen van de
soorte der kranckheyt: d' een seyde dat
het watersucht was / d' ander dat het
een water tusschē vel ende vleesch was/
d'ander

A d' ander dat het een aposteumije was in 't inghewandt / de een seyde dat het dit / d'ander dat het dat quaet was: ende die gantsche tijdt welcke sy den kranchen handeldē / hebben sy seer scherplijck van de soorte der siechte ghedisputeert. Ma. O hoe gelucklgh! is hier-en-tusschen de kranche man gheweest. Ph. Op dat sy desen twist ten laetsten eyndighen möghten / begheerden sy door 't wijf / dat B sy toelaten soude / dat syn doode lichaem geanatomiseert of ontledet soude werden. Dat suler eerlijck was / ende oock eerent-halven aen groote Heeren ghewoonlijck was te gheschieden: daer beneffens dat die saecke veel menschen tot ghesonthepdt soude dienen / en dat suler by de menichte syner verdiensten komen soude: ten laetsten beloofden sy / dat sy op hare kosten dertigh Missen hoopen C souden / die tot pryse des dooden streecken souden. Dit is swaerlijck / nochtans ten laetsten door de smekingen des wijfs ende der vrienden verworven gheworden. Dit ghedaen zynde is de vergaderinghe der Medicijns vertrocken. Want sy segghen ongeoorlooft te zijn / dat de ghene die het leven ghewoonlijck zijn behulpigh te zijn / aenschouwers des doodts / of by uytvaerden souden wesen.

D Terstondt wierde Bernardinus, een eerweerdigh man / als ghy weet / Coster der Franciscaner Monicken gheroepen / die syn biecht soude hooren. De biecht en was nauwlijcx ghe-eyndight / of daer was in 't huys de schare der vier Oorden teghenwoordigh / die de ghemeyne Man biddende Oorden noemt. Ma. Soo veel gieren op een krenghe? Ph. Daer na wierde de Parochiaen geroe- E pen / die hen Olyen en 't theylige teecken des Heeren lichaems repcken soude.

Ma. Godvruchtighlijck. Ph. Maer 't scheelde daer niet veel datter tusschen den Parochiaen en de Monicken gheen bloedighe strijt op en stonde. Ma. By het bedde des siecken?

Ph. Oock dat het Chzistus aensagh. Ma. Wat verwechte soo haestlijck sulcken grooten oprzoer? Ph. Doen de Parochiaen vernam / dat de kranche den Franciscaner Monick gebiecht had / seyde hy dat hy hem noch het Sacrament des Olysels / noch des Altaers / noch de begravinge en wilde mede deylen / ten waer dat hy met syn oorzen des siecken biecht hoorde: dat hy de Parochiaen was / dat hy voor syn schaepken den Heere rekenschap moste gheven / dat G hy suler niet en konde doen / indien hem alleene de verborgenthepden syner conscientie onbekent waren. Ma. En scheen hy niet billijck te spreken? Ph. Hen lieden immers niet. Want sy riepen daer al te samen dapperlijck teghen / insonderhepdt Bernardinus ende de Franciscaner Monick Vincentius. Ma. Wat braghten sy by? Ph. Sy scholden den Parochiaen met groote lasteringhen / H hem dickwils een Esel noemende / en dat hy weerdich was een vercken-drijver te zijn. Ick / seyde Vincentius, een ghesormeerde Baccalareus der hepliger Theologie / sullende terstont Licenciaet / ende oock Doctoor werden: ghy en kondt nauwlijcx een Euangelie lesen / soo verre is het van daer / dat ghy de verborgentheden der conscientie soudt konnen onderscoecken. Indien ghy kurieus be- I gheert te zijn / onderscoeckt wat u wijf en uwe bloedtschandighe kinderen te hups doen: ende seer veel andere dinghen / die ick my schame te vertellen. Ma. Wat dede hy? Was hy hier teghen stom? Ph. Jae ghy soudt ghesepdt hebben / datter een krekel by den vleughel ghegrepen was. Ick / seyde hy / soud veel beter Baccalaurien dan ghy zijt / uyt boonen-stroo konnen draepen. Waer hebben de Au- K theuren ende Doorsten uwer Oorden de Aristotelische Philosophie / of de argumenten Thomæ, of de aenschouwinghen Scoti gheleert? of waer is haer den titel der Baccalaurien geschoncken? Ghy zijt in de werelt ghekropen / doe sy noch lichtlijck gheloofde / maer ghy waert

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A weynigh in ghetal / ootmoedigh / sommighe ooch gheleerdt ende Godsaligh: ghy nestelt op landen in dorpen/daer na zijt ghy in alle rijckste steden / en in 't bloeyenste deel der stadt metter woon ghetoghen. Daer zijn so veel Landen/ die eenen Parochiaen niet voeden en konnen/ daer had uwen arbeyt plaetse: nu en zijt ghy nerghens teghen woordigh / dan in de huysen der rijcken. Ghy
B beroemt u van den name der Pausen / maer uwe privilegien en zijn niet krachtigh / dan wanneer de Bisschop / of Pastoor / of sijne Stede-houder ophoudt. In mijn Tempel en sal niemandt van u lieden prediken / so langh als ick Pastoor ghesondt ben. Ick en ben gheen Baccalaureus: de heyligh Martinus en wasser ooch geen / ende nochtans was hy Bisschop. Indien my eenighe ghe-
C leerthey ontbreeckt/die en sal ick van u lieden niet bidden. Of meynt ghy dat de Werelt noch so onverstandigh is / waer sy een kleedt Dominici ofte Francisci siet/ dat sy meynt dat haerlieder heyligheydt daer tegen woordigh is? Leyt u lieden daer wat aen / wat ick te mijnen huyse doe? Wat ghy lieden in uwe holen doet / en hoe ghy de ghewiede jonghvrouwen handelt / dat weet ooch het ghemeyne
D volck. Nu is allen Menschen bekent / dat de huysen der rijcken niet te gheluckigher of te suyverder zijn / die ghy besoeckt. O Marcolphe! ick en derff de andere dinghen niet vertellen: ganschlijck en heeft hy die eerweerdighe Vaders met eerweerdighlijck getracteert. Ooch en soud het gheen eynde ghenomen hebbē/ten waer dat Georgius metter hande wenckende een teken ghegheE ven hadde / dat hy pet wilde seggen. Men heeft qualijck konnen verwerven/ dat de twist soo langh ophielde. Doen seyde de krancke: Daer sy vrede onder u lieden/ick sal teghen u o Parochiaen! wederom biechten. Daer beneffens sal u voor het Clocklupden/ voor de Lijckghesanghen / voor het Staet-graf / en voor de begravenisse gelt getelt werdē / F eer dat ghy upt desen huyse gaet / oock en sal ick niet maken/dat ghy in eeniger maniere over my sult moghen klaghen. Ma. Ontseyde de Parochiaen sulcken billijcken voorwaerde? Ph. Neen hy. Hy murmureerde alleenlijck een weynigh van de biechte/die hy den krancken quijdt scholde / seggende: Wat is het van noode soo wel den krancken als den Priester met de selve dinghen te verhalen moede te maken? Indien hy in tijts G my ghebiecht had / hy soud misschien zijn Testament heylichlijcker gemaeckt hebben/nu mought ghylieden daer voor sorgen. Dese billijckept des krancken beviel den Monicken seer qualijck / die onweerdlijck namen / dat dat deel des roofs den Parochiaen toegedeylt wierde. Ick spraeck nochtans tusschen beyden / en maeckte dat de twist wierde nederghelecydt. De Parochiaen salfde H den krancke hy gaf hem 't lichaem des Heeren / en als hem het ghelt aenghetelt was/ginghy hy wegh.

Ma. Volghde dan na dat onweder een stilte? Ph. Jae nae dit onweer stack terstont een swaerder op. Ma. Ick bids u/wat was de oorsaeck? Ph. Ghy sult het hooren. Daer waren int huys de vier Oorden der Bedel-Monicken te samen ghekomen/tot dese voeghde haer I de vijfde Oorde der Crupf-dragers: teghen dese als tegen eenen bastaert zijn de vier met groot rumoer opgestaen: sy vraeghden waer sy opt eenen Waghen met vijf wielen ghesien hadden/ of met wat ghemoet dat sy wilden seggen/ datter meer Biddende Oorden dan Euangelisten zijn. Alsoo doende/ seyden sy/ brengt hier alle bedelaers van de brugghen ende drie-spronghen. Ma. Wat K seyden de Crupf-draghers hier op?

Ph. Sy vraeghden wederom/hoe dat de Wagen der kercke gegaen hadde/doe daer niet een biddende Oorde en was/ daer na doe daer een was/ daer na doe daer drie waren. Want het ghetal der

Euange-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Euangelisten / seyden sy / en heeft niet meer gemeynschaps met onse Oorden/ dan met een dobbel-steen / die van allen zijden vier hoecken vertoont. Wie heeft de Augustiners in de Oorde der Bedelmonicken aenghenomen? of wie heeft de Carmiliten aengenomen? Wanneer heeft Augustinus ghebedelt? of wanneer heeft Elias gebedelt? Want sy maken dese tot autheuren harer Oorden. Dese B ende veel andere dinghen riepen sy wel dapperlijck: maer alleene den aenval der vier heyr-legers niet konnende verdraghen/ zijn sy gheweecken/ alleenlijck grousame dingen dreygende. Ma. Hier is ten minsten stilheydt verschenen.

Ph. Ja die alsoo met malkanderen teghen de vijfde Oorde ghestreden hadden/ hebben teghen malkanderen begin- C nen te schermen. De Franciscaners ende Dominicaners streden/ dat noch de Augustiners noch de Carmeliten, rechte Bedelaers waren/ maer dat sy bastaerden ende versierde bedelaers waren. Dit gekijf wierde soo wreet / dat ick ganschelijck vreesde / dat sy malkanderen slaen souden. Ma. Lede de krancke man dese dinghen? Ph. Dese dinghen en zijn by het bed niet geschiet/ maer in een sale D die dicht by de slaep-kamer was: nochtans mocht hy alle woorden hooren / want sy en spraecken niet heymlijck / maer de sake wierde overluyd ghehandelt / ende ghy weet andersins / dat de krancke scherp ghehoor hebben. Ma. Welcke was ten laetstē de uytganck des oorloghs? Ph. De krancke ontboodt haer door sijn wijf / dat sy een weynigh stil souden swijghen / dat hy desen twist E ter neder soude legghen. Ende alsoo badt hy dat de Augustiners en Carmeliten immers te dier tijt wijcken souden / dat sy dat niet tot haren schade en soudē doen. Want / seyde hy / henlieden sal alsoo vele spijse te huys gesonden werden/ als hen ghegheven soude werden/ indien sy hier bleven. En hy beval dat alle Oorden / oock de vijfde / by het Lijck souden teghenwoordich zijn/ ende dat een yeghe- F lijck ghelijcke portie ghelts soude werden uyghedeylt/ dat sy nochtans tot de ghemeyne maeltijdt niet en souden werden toeghelaten / op datter gheen oproer en moght opstaen. Ma. Ghy spreeckt my van een verstandigh man in't huys-houden / die welcke bykans stervende soo vele moeyten ter neder legghen konde. Ph. Phy: hy had veel jaren een Crijghs-overste gheweest. G Daer is het een daghelijcx ghebruyck / datter soodanighe oproerigheden onder de krijghs-lieden opstaen. Ma. Was hy dan rijck?

Ph. Wel dapper. Ma. Maer hy had de rijckdommen onrechtlijck verkreghen / ghelijck het gheschiet/ met Vrybuyteryen / Kerck-roveryen ende uytperssinghen. Ph. Alsoo doen de Oversten wel ghemeynlijck / oock en soud ick H niet dorven sweeren / dat dese van haer lieden manieren vreemt geweest is. Ist dat ick nochtans den man te rechte kenne / so heeft hy sijne goederen meer met kloeckheyt des verstants/ dan met ghewelt vermeerdert. Ma. Hoe soo? Ph. Hy konde de Reken-konst. Ma. Wat was daer aen ghelegen? Ph. Wat daer aen gelegen was? By den Vorst rekende hy dertigh duysent Crijghslieden / I als daer nauwlijcx sevē duysent waren. Daer beneffens en gaf hy velen krijghslieden niets.

Ma. Voorwaer ghy spreeckt my van een heerlijcke reken-konst. Ph. Daer beneffens voerde hy dē krijgh met practijcke/ ghewoonlijck zijnde soo wel van de dorpen en steden der vyanden/ als der vrienden / maent-ghelt te bedinghen: vande vyanden / op dat sy niet vyandt- K lijcx en souden lijden: van de vrienden / op dat hen geoorloft moght zijn met den vyant verdragh te maken. Ma. Ick beken de gemeyne maniere der krijghslieden. Maer eyndicht uwe vertellinghe. Ph. So zijn dan Bernardinus ende Vincentius, met sommighe ghesellen harer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Oorde by den krancken ghebleven/ tot de andere is spijse gesonden. Ma. Quamen de ghene genoeghsaem met malkanderen over een / die in't garnisoen ghebleven waren? Ph. Niet in allen dingen. Sy gnorden ick en weet niet wat van de meerder achtinghe harer previlegien: maer op dat het spel voortgaen soude/heeftmen geswegheu. Doen wierden daer de voorwaerden des Te-
B stamentsvoortgebraght / ende ghetuyghen geroepen zijnde / geschieden daer beloften vande dinghen/ van welcke sy te vooren ouder malkanderen verdragen hadden. Ma. Die dinghen begeer ick te hooren. Ph. Ick salt in't korte segghen / want 't spel is langh. Daer leven noch zijn wijf/acht-en-dertich jaren out zijnde/voorwaer een vrome ende verstandige vrouwe/twee sonen / d'eene
C negenthien/d'ander vijfthien jaren out: oock soo vele dochteren/ maer alle beyde onhoubaer. Daer was in't Testament also versproken / dat het wijf/ dewijle sy niet ghedwongen konde werden om een Nonne te werden/ dat sy een Bagijnenrock soude aen-nemen / dat is een middel soorte tusschen Nonnen ende Leeckevrouwen: de outste sone/om dat hy oock niet en konde beweeght werden dat hy een Monick wierde. Ma. Een oude
D Vos en wordt met een strick niet ghevanghen. Ph. Die soude terstont na de uytvaert sijns vaders hem na Romen spoeden/ende aldaer door de toelatinghe des Paus voor de wetlijcke ouderdom Priester ghemaeckt zijnde / een gheheel jaer langh alle daghen inden tempel Vaticano voor de ziele zijns vaders Misse doē/en elcke vrydagh op sijn knyen over
E de heylige trappen in Laterano kruypen. Ma. Nam hy dese dingen geern aen? Ph. Op dat ick niet en liege/ gelijc de Ezels hare opgeleyde packē doen. De jongste sone soude S. Francisco, de oudtste dochter S. Clare, de jongste dochter S. Cathrinæ van Senē toegewijet werdē: want Georgij sin was / op dat God dies te meer in hem gehoudē mocht wesen/de vijf over- F
geblevene in vijf Oorden der Bedelaers te verdeylen / eñ men heeft daer dapperlijck om ghearbeydt: maer de jaren der huys-vrouwe ende des outsten soons en hebben noch voor dreyghementen / noch voor smekinghen gheweken. Ma. Dit is een maniere van ont-erven. Ph. De gantsche erffenis was also gedeylt / dat de lijck-kosten van 't gheheele erfdeel afghetoghen zijnde / sijn wijf een deel G
soud hebben / van welckes helft sy selve soude leven/d'ander helft soude de plaetse te deele vallen / der welcker sy haer soude toe-eygenen / ende indien sy haer voornemen veranderende die plaetse verliet / dat geheele gelt by die vergaderinghe blijven soude: het tweede deel soude den sone werden toegheleydt/ den welcken men nochtans terstond reysgelt soude tellen / en so vele als genoegh H
soude zijn om een Bulle en voor een jaer langh kost te Romen te koopen. Indien hy sijn meyningh veranderende weygerde Priester te werden / dat sijn deel onder den Franciscanen ende Dominicanen soude werden gedeylt. En ick vreese dat sulcx geschieden sal/ so seer scheen de jongelingh eenen grouwel van't priesterschap te hebben. Twee deelen soude het Clooster hebben / dat den jonghsten
sone soude aenghenomen hebben / oock I
souden de Kloosters twee deelen hebbē/ die de dochters ontfangen haddē/ maer op dese conditie / indien sy weygherden van dat levē professie te doen/ dat nochtans alle het ghelt by hen lieden geheel soude blijven. Oock soude Bernardino ende Vincentio elck een deel toegheleydt werden: den Carthusers een half deel
voor de gemeynschap aller goeder werc- K
ken/die in de geheele Oorde geschieden. Een deel en een halve dat daer overigh was / soude den verborghenen armen mannen uyt-ghedeylt werden / die Bernardinus ende Vincentius sulcken weldaedt weerdigh souden achten te zijn. Ma. Ghy behoordet na der maniere der

Rechts-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Rechts-gheleerden te seggben mannen ofte vrouwen. Ph. Soo hebben sy dan het Testament opgelesen hebbende hem met dese woorden ghevraeght: Georgi Belearice, bevestight ghy levendigh ende wel by verstande/ dit Testament/ dat ghy over langhe na uwen sin gemaeckt hebt? Hy sepde: Ick bevestigh het. Sy vraeghden: Ende is dit uwe uyterste ende onveranderlijcke wille? Hy sepde:
B Het is. Sy vraeghden: En maeckt ghy my eñ desen Baccalaris, Vincentium executeurs van uwe uyterste wille? Hy sprack: Ick malie. Doen bevolen sy't hem weder te onderschrijven. Ma. Hoe konde hy dat stervende doen? Ph. Bernardinus regeerde des krancken handt. Ma. Wat onderschreef hy? Ph. Sinte Franciscus ende S. Dominicus moeten op den ghenen vertoornt zijn/ die hier van
C pet voor hem neemt te veranderen. Ma. Maer en vreesden sy niet/ dat dit Testament van onbehoorlijckheydt beschuldight soude werden?

Ph. Die beschuldiginge en heeft in de dinghen gheen plaetse die Gode toegheeygent wierden/ende niemand en neemt geern twist teghen God aen. Dese dinghen ghedaen zijnde/ swoeren het wijf ende de kinderen/den kranche de rechter
D handen ghegeven hebbende/ dat sy houden soudē 'tgene sy belooft hadden. Na dese dinghen begonde men te handelen vande uytvaert/niet sonder twist. Ten laetsten heeft dese meyningh de overhandt ghenomen/ datter upt peghelijcke vande vijf Oorden negen teghenwoordigh souden zijn/ ter eeren der vijf boecken Mosis/ende der Enghelen/ die in neghen Chooren geordineert zijn. Een
E pegelijcke Oorde soude haer krups voor haer draghen/ en sy souden Lijck-ghesanghen singhen. Hier beneffens soudmen behalven de bloet-vrienden dertigh Toorts-draghers huren/ met swarte kleederen ghekleedt/ want om soo vele penningen was de Heere verkocht/ende daer souden om der eere wille twaelf huplers mede gaē/ dit getal is der Apo- F
stelē schare heyligh: achter de bare soude Georgij Peert volgen/ met swart bekleedt/zijnen neck alsoo aen de knien gebonden zijnde/ dat het soude schijnē zijn Heer in de aerde te soecken. Het kleedt over de doodt-kist soud aen allen zijden de wapenen vertoonen. Insgelijex souden oock aen elcke toortse ende swert kleedt/ de wapenen zijn. Ende het lichaem selfs soude aen de rechter handt G
des hoogen outaers gelept werdē in een marmeren tumbe/ die vijf voetē vander aerde hoog soude zijn: hy soud daer boven op liggen/gehouwen in kostelijcken Italiaenschen marmer/ gantsch gharnascht vanden hoofde tot de voeten toe: oock soude de Helm sijn plumagie hebben/de plumagie was eenes krop-vogels hals: aende slincker arm soude hy den schildt hebben/ in welcke dese wape- H
nen waren/drie gouden hoofden van een wilt Barcken in een silveren veldt: oock soud hy aen sijn zijde een sweert hebben met een vergulden hecht/ ende een vergulden rapier-hanghsel/ met dopkens van edele gesteente verciert/ eñ aen sijn voeten gulden sporen: want hy was een Ridder. Onder zijne voeten soud hy een Lupaert hebben. Op de kanten des
graefs soude een eer-tijtel staen/ die soo- I
danighen Man betaemde. Maer hy wilde dat sijn hert in't bysonder in de Capelle van S. Francisco begraven soude werden. Hy beval den Parochiaen/ dat hy't inghewant eerlijck in de capelle begraven soude/ die de Jonghvrouwe Marie toegeheylight is. Ma. Dit was seker een eerlijck Lijck/ maer al te dier staende. Te Venetien soud oock een
Schoen-lapper meerder eere aengedaen K
werden met seer weynigh kosten: het gilde geeft een schoone bare/ ende somwijlen gaen daer met eenen dooden ses hondert Monicken met rocken of mantels ghekleedt. Ph. Wy hebben't oock gesien/ende hebben die sotte eere der armer lieden bespot. De Dullers ende

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Leer-touwers gaen bovē/en de Schoen lappers beneden/de Monicken int midden/ ghy soudt seggen/ dat het Chimeren, of vreemde monsteren/waren: ende hier en was de saecke oock niet anders/ indien ghy't ghesien had. Oock heeft Georgius dit besproken/dat de Franciscaner ende Dominicaner met malkanderen loten souden/ welcke van beyden de eerste plaetse in de uytvaert hebben sou-
B den/ dat de andere daer nae oock sonden loten/ op dat hier van gheen oproer ontstaen en soud. De Parochiaen en sijne Geestelijcken souden de benedenste/ dat is de eerste/ plaetse houden. Want de Monicken en soudent oock anders niet gheleden hebben.

Ma. Hy en konde niet alleenlijck slachooren/ maer oock uytvaerden ordineren? Ph. Dit is oock besproken dat de
C Ziel-misse/ die by den Parochiaen soud geschieden/ met een gematigde melodye der Musicians eerent-halven ghedaen soud werden. Terwijlen dat dese en andere dingen verhandelt wierden/begonde de krancke te beven/en gaf seer schiere tekenen/dat de uyterste tijt voor handen was. Soo wierd dan het laetste deel des spels toe-gherust. Ma. En isser noch gheen eynde? Ph. De Bulle des Paus
D wierd opgheleesen/in welcke hem aller sonden vergevinge belooft/eñ alle vreese des Vage-vyers benomen wierde. Hier beneffens wierden alle sijne goederen rechtveerdigh gemaeckt. Ma. Die met rooven verkregen waren? Ph. Sekerlijc met krijgs-recht eñ na des oorloogs maniere. Maer Philippus de Rechts-geleerde/ synes wijfs Broeder/ was by avonture daer tegenwoordich: dese nam
E waer datter in de Bulle een plaetse anders gheselt was dan't behoorde/ ende brachtse in't vermoeden als osse leugenachtigh waer. Ma. Geensins ter rechter tijdt. Men had behoorden te swijgen/ al had daer eenige dwalinge in geweest/ en de krancke en soud daer niet te qualijcker gheweest hebben.

Ph. Ick bekent. En de krancke is F door dese sake soo verstoort gheworden/ dat hy bykans mis-troostigh geworden was. Doen toonde Vincentius dat hy een dapper Man was/hy beval Georgio dat hy goeds moedts soude zijn/ dat hy macht hadde om te verbeteren/ indien daer yet inde Bulle ghedoolt of achter wege gelaten was. Indien/seyde/ hy/ dat u de Bulle bedriegt/ick sette terstont dese mijne ziele voor uwe ziele/ alsoo dat G uwe ziele ten Hemel/ eñ de mijne ter helle vare. Ma. Neemt Godt sulcke verwisselinghe der zielen oock aen? En indien hyse aen-neemt/was Georgius met sulcken pandt genoeghsaem versekert? Wat? of de ziele Vincentij oock sonder verwisselinghe der hellen toebehoorde?

Ph. Ick vertelle datter ghestiedt is. Dit heeft Vincentius immers ghevoordert? De krancke scheen wederom moet H te krijghen. Terstondt wierden daer de verseheringhen opgheleesen/ met welcke Georgio belooft wierde de gemeenschap aller wercken/ die inde vier biddende Oorden/ eñ in de vijfde Oorde der Carthusers gheschieden.

Ma. Ick soude vreesen dat ick ter hellen-waerts neder-ghedruckt soud werden/indien ick sulcken grooten last soude moeten draghen. Ph. Ick spreke van I goede wercken: Die beswaren de ziele/ wanneerse op-vlieghen sal/niet anders/ dan de Vederen eenen voghel beswaren.

Ma. Welcke gheven sy dan hare quade wercken? Ph. Den gehuerden krijgslieden van Duytschlandt. Ma. Met wat recht? Ph. Met het Euangelische recht: die heeft/dien sal ghegheven werden. En terstont wierde het ghetal der K Missen ende Psalmen opgheleesen/ die de ziele des ghestorvenen verselschappen souden. Ende het was boven maten groot. Nae dese dinghen wierde de biechte weder verhaelt/ ende de zeghenynghe ghegheven. Ma. Gaf hy alsoo den gheest?

Ph. Noch niet. Men spreyde een Mat op d'aer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A op d' aerde/ die van Biesen t'samen gevlochten was/also dat se van boven aen t'samen gherolt zijnde de gedaente eens hooft-kussens maeckte. Ma. Wat sal hier nu gebeuren? Ph. Zy bestroyden de Mat met asschen / doch dunne / daer op leyden sy het lichaem des krancken neder. Men deckte daer eenen Franciscaner rock over / maer die was eerst met ghebedekens ende Wij-water ghewijt.
B Men leyde een kap onder zijn hooft / want men kondse hem doē niet aen trecken: oock wierde de Bulle met de versekeringhen daer onder gheleydt. Ma. Dit is een vreemde manier van sterven.

Ph. Maer sy segghen vastlijck / dat de duyvel gheen macht over die ghene heeft/die also sterven Alsoo segghen sy dat/ behalven andere / S. Martijn ende S. Franciscus ghestorven zijn.

C Ma. Maer haerlieder leven quam met dese doodt over-een. Ick bidts u/ wat gheschiede daer na?

Ph. Men reyckte den krancken een beeld des kruyces / en een wassen-keerse. Als hem het kruys ghereyckt wierde/sprack de krancke: Ick placht inden krijgh door mijn schildt vry te zijn / nu sal ick desen schilt tegen mijn vyant stellen / ende 't selve ghekust hebbende dede
D hy't aen zijn slincker schouder. Maer de heylighe Wassen-keers hebbende sprack hy: Eertijts heb ick met te spies in de Oorloghen sterck gheweest / nu sal ick dese spies teghen den vyandt der zielen vellen. Ma. Dat was ghenoegh op zijn krijghs-mans ghesproken.

Ph. Dese laetste woorden sprack hy. Want terstondt nam de doot zijn tonge in / ende daer mede begon hy te sterven.
E Bernardinus was aen sijn rechter / ende Vincentius aen sijn slincker-handt / doen hy storf / alle beyde wel luyd roepende. D'een toonde hem het beeldt van Sinte Francisco. d'ander van Sinte Dominico. D'andere door de slaep-kamer verspreydt zijnde / mommelden sommighe Psalmen met een droevighe stem: Bernardinus quelde zijn rechter oore met F groot geroep / ende Vincentius zijn slincker oore. Ma. Wat riepen sy?

Ph. Bernardinus riep by-kans soodanighe dinghen: Georgi Balearice, ist dat ghy nu noch de dinghen bevestight die tusschen ons ghehandelt zijn / soo neygt u hooft ter rechter zijden. Hy neyghdet. Vincentius seyde daer-en-tegen: Georgi, en vreest niet / ghy hebt Franciscum ende G Dominicum tot beschermers. Weest sonder sorge. Over denck hoe vele verdiensten ende welcke Bulle dat ghy hebt: Over denck oock ten laetsten / dat mijn ziele voor de uwe te pande staet / indien daer eenich perijckel is: Ist dat ghy dese dingen gevoelt en bevestight/soo neyght u hooft ter slincker zijden. Hy neygdet. Wederom spraecken sy met een ghelijck gheroep: Ist dat ghy dese dinghen gevoelt/ soo druck mijn hand. Doen druc- H te hy de hand. Aldus zijnder met het hooft herwaerts ende derwaerts te neygen / ende de handen te drucken by-kans dry uren doorghebracht. Doen nu Georgius begonde te geeuwen/sprack Benardinus opstaende de absolutie uyt / die hy niet eyndighen konde/of Georgius had den gheest al gheghcven. Dese dinghen zijn ontrent middernacht gebeurt/ des morghens gheschiede de ontledin- I ghe. Ma. Wat quaet isser in 't lichaem bevonden?

Ph. Ghy vermaent my dat wel/want ick had vergheeten. Daer hingh een stuck loots in't middel-rift. Ma. Van waer quam dat?

Ph. De huysvrouw vertelde dat hy eertijdts met een klootken uyt een busse geschoten was. Hier van gisten de Medicijns datter een stuexken ghesmolten K loots in't lichaem gebleven was. Daer na is het gesneden lichaem/voor soo veel het gheschieden konde / met een Franciscaner habijt ghekleedt. Nae den middagh is de begraeffenis met sulcken statighen uytvaert gheschiedt / alsser geordineert was. Ma. Ick en heb noyt

van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A van woeliger doodt/ noch van hooveer-
digher uytvaert ghehoordt. Maer ick
meyn dat ghy niet en soud willen / dat
dese vertellinge onder 't gemeyne volck
verbreydt wierde. Ph. Waerom? Ma.
Om dat het schurft niet wil gheraeckt
zijn. Ph. Daer en is geen swarigheyt.
Want indien 't godsalighe dinghen zijn
die ick vertelle / soo is den volcke daer
oock aengheleghen dese dinghen te we-
B ten/ soo niet/ soo sullen alle vromen / die
onder haer zijn/my dancken/ dat ick de-
se dinghen in't licht ghebraght heb / op
dat sommighe/ door schaemte ghestraft
zijnde: dierghelijcke dinghen op houden
te doen / dat hen daer beneffens de een-
voudighe wachten / dat sy in ghelijcke
dwalinghe niet en werden ghetoghen.
Want daer sijn oock by gen - lieden ver-
standige ende waerlijck godsalige man-
C nen/ die my menighmael geklaeght heb-
ben/dat de gheheele oorde of door super-
stitie / of door boosheydt van weynigh
persoonen by den vromen hatelijck ghe-
maeckt wert. Ma. Ghy spreeckt wel
ende vroom. Maer nu ben ick begheer-
righ te hooren / hoe dat Cornelius ghe-
storven zy. Ph. Gelijck als hy geleeft
hadde/ niemand moeylijck zijnde/ alsoo
is hy ghestorven. Hy had een jarighe
D koorts / die alle jaren op haer ghesette
tijden weder quam. Deselve/of om dat
hem den ouderdom beswaerde/want hy
was over de 60. jaren out / of door an-
dere oorsakē dructe den man doenmaels
meerder dan sy ghewoonlijck was te
doen : ende 't scheen dat hy voor henen
ghevoelde / dat hem den dagh des doots
genaeckte. Vier daghen te voren eer hy
storf/ was het Sondagh / soo gingh
E hy nae den Tempel / hy biechte sijn
Parochiaen/hy hoorde de gemeyne pre-
dicatie ende Misse / ende als hy nae de
Misse eerbiedlijck het pand des lichaēs
des Heeren ontfanghen hadde / gingh
hy weder nae huys. Ma. En gebruycte
hy gheen Medicijns? Ph. Hy heeft
een alleenlijck raet ghevraeght/doch die
niet min een vroom man als een goet F
Medicijn was / sijnen naem is Iacobus
Castrutius. Ma. Ick ken hem. Daer
en is niemandt oprechter dan hy. Ph.
Dese antwoorde/dat hy sijn arbeyt zijn
vriendt wel niet en soude weygheren /
maer dat hem dochte datter meer hulps
in Gode / dan in de Medicijns was.
Cornelius heeft dit woort alsoo vrolijck
aenghenomen / als of hy hem de alder-
sekerste hope des levens aenghewesen G
hadde. Soo heeft hy dan / hoewel hy
altijt nae zijne goederen seer goedertie-
ren teghen den armen gheweest hadde/
al wat van de noodtdruftigheydt zijner
huysvrouwe eñ kinderē afgetogen kon-
de werden / den armen uytgedeylt / niet
desen die eergieriglijck bedelaers zijn/eñ
u over al te gemoet komē/maer den vro-
men/ die na haer vermogen met kloeck-
heydt van arbeyden teghen de armoede H
strijden. Ick bad den man dat hy te bed
soud gaen liggen / ende dat hy liever een
Priester tot hem roepen / dan dat hy sijn
teere lichaem/vermoeyen soude. Hy ant-
woorde dat hy altijt beneerstigt had/dat
hy zijn vrienden eerder verlichtē / indien
hy konde / dan met ghedienstigheden be-
swaren mochte / ende dat hy oock inde
doot hem selven niet en wilde ongelijck
zijn. Oock en is hy niet neder gaen lig- I
ghen/ dan op den laetsten dagh ende een
deel des nachts / in de welcke hy de we-
relt verlaten heeft. Midlertijdt leunde
hy om der vermoeytheyt des teeren lic-
haems wille op een stock / of hy sat op
een stoel : selden begaf hy hem te bed/
doch ghekleedt zijnde ende met op-ghe-
rechten hoofde. In die tijdt beval hy ye-
mandt vanden armen te versorghen/ in-
sonderheydt die bekent ende nae-buren K
waren/of hy las uyt de Heylige Schrift
spreucken/die des menschen betrouwen
op Godt verwecken / ende die zijne lief-
de tot ons verklaren. Indien hy't selve
door vermoeytheydt niet doen en konde/
soo hoorde hy eenen vriendt voorlesen.
Menighmael vermaende hy sijn huys-
ghesin

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ghesin met een wonderlijcke beweghenheydt tot onderlinge liefde/en eendrachtigheyt / ende tot oeffeninghe der warer godsalighept: ende als sy voor sijn doot bevreest waren / trooste hyse seer vriendelijck. Dickwils vermaende hy de sijne / dat sy gheen schulden onbetaelt en souden laten. Ma. En maeckte hy geen Testament? Ph. Dat had hy over langhe ghesont ende wel te pas zijnde / be-
B sorght. Want hy sepde dat het gheen Testamenten/maer eerder sotheden waren / die vanden stervenden ghemaeckt wierden. Ma. En had hy de kloosters of den armen niets gemaeckt? Ph. Oock niet een penninghi. Ick / sepde hy / heb voor mijn deel mijne goederkens uytgedeylt: ghelijck ick nu de besittinghe der selver anderen over levere / alsoo levere ick oock de uytdeylinghe anderen over.
C En ick betrouw dat se de mijne heyliglicker sullen uyt deylen dan ick gedaen heb. Ma. En riep hy gheen godvruchtighe mannen tot hem/ghelijck als Georgius ghedaen heeft Ph. Oock niet? een: behalven zijn huysghesin en twee liefste vrienden en was daer niemandt teghenwoordigh. Ma. Ick verwondere my wat meyninghe dat hy ghehad heeft. Ph. Hy sepde dat hy stervende
D niet meer menschen en wilde moeylijck zijn/dan hy gheweest was/ doen hy gebozen wierde. Ma. Ick verwacht het eynde van dit spel. Ghy sult het terstont hoozen. De donderdagh quam. Doen verliet hy 't bedde niet/ alsoo hy de uytterste vermoeytheyt des lichaems gevoelde. De Parochiaen wierde gheroepen/ hy deylde hem het laetste Olysel uyt / en gaf hem het lichaem des Heeren we-
E derom/ doch sonder bierhten. Want hy sepde datter gheen swarigheydt in zijn hert over gebleven was. Doen begon de Parochiaē van de begravenis te handelen/met welcken staet / ende in welcke plaetse hy begraven wilde zijn. Hy sepde: Begraeft my/gelijck ghy een Christen van seer gheringhe soorte begraven soudt/ oock en isser my niet aen gelegen / F waer ghy dit lichaem henen legt/dat inden laetsten dach even wel ghevonden sal werdē/waer dat ghyt oock begraeft. Op den pracht der uytvaert en pas ick niet. Terstont wierde ghewagh ghemaeckt van 't luyden der klocken / van de dertighsten ende Jaer-getyden/ van de Bulle / en vande ghemeynschap der verdiensten te koopen. Doen sepde hy: Mijn Pastoor / ick en sal daer niet te G qualijcker aē zijn/al en lupt daer schoon niet een klock. Ist dat ghy my maer een Lijck-misse weerdigh acht te zijn / dat sal meer dan ghenoegh wesen. Of indien daer yet anders is/dat om der ghemeyner gewoonte der Kercke wille sonder argerniss der swacken nauwlijcks achter weghe kan ghelaten werden/dat laet ick in u goed-duncken staen. Oock en heb ick niet in den sin pemands ghe- H beden te koopen / of pemandt van zijne verdienstē te berooven. Christus heeft overvloedighe verdiensten ghenoegh en ick betrouw dat de gebeden en verdiensten der gantscher Kercke / indien ick maer een levendigh litmaet ben/my profijtelijck sullen wesen. In twee Bullen is mijn geheele hope gheleghen. D'eene is de Bulle mijner sonden / die d'opperste Herder de Heere Jesus uytgewischt I heeft/hechtende die aen den krupce: De tweede is die hy selfs met zijn alderheyligste bloedt gheschreven en beseghelt heeft/op dat hy ons vande eeuwighe salighept versekeren soude/indien wy onse gantsche betrouwen op hē stellen. Want het sy verre dat ick met verdiensten ende Bullen toe gherust zijnde mijnen Heere soud uyt eysschen/dat hy in't gericht met sijnen knecht komen soude / verschert K zijnde dat voor sijn aensicht gheen levendigh mensch ghereechtveerdight sal werden. Ick appellere van sijn rechtveerdigheyt tot sijn barmhertigheydt / om dat sy onghemeten en on-uytspreckelijck is. Dit ghesepdt hebbende: ginghi de Parochiaen wegh. Cornelius als een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A groote hope der saligheydt ontfanghen hebbende/ blyd en vrolijck zijnde/ beval/ datmen hem sommighe dinghen uyt de H. Schrifture soude voor-lesen / die de hope der verrijsenis / en de belooningen der onsterffelijckheydt bevestighen: gelijck het gene uyt Isaia is van dat de doot Ezechie vertrocken wierde/ mitsgaders den Lof-sangh van dien: Daer na het vijfthiende Capittel des eersten Sendt-
B briefs tot den Corinthen: Van de doodt Lasari uyt Joanne, maer insonderheyt de Historie des lijdens Christi uyt de Euangelien. Hoe verstond hy een yeghelijck dingh in 't bysonder met zijn herte/ op sommighe dingen suchtende/ op sommighe met ghevouwen handen danckende/op sommige blijd en vrolijck zijnde/op sommighe etlijcke korte ghebedekens uytschietende. Als hy na den mid-
C dagh een weynigh tijts ghesluymert hadde / beval hy datmen het twaelfde Capittel uyt den Euangelie Joannis tot het eynde der Historie toe lesen soude. Hier soudt ghy gheseydt hebben / dat de man gantschlijck verschept / en met een nieuwe gheest aen gheblasen gheweest waer. De dagh begonde nu tot den Avond te komen / hy riep sijn wijf ende kinderen / ende als hy zijn krancke lic-
D haem soo veel moghelijck was op gherecht had/ sprack hy de sijne alsoo aen: Alderliefste wijf/die God die ons te voren t' samen ghevoeght had / die selve scheyt ons weder/ maer alleenlijck aengaende de lichamen / ende dat voor een korte tijdt: De sorghe / liefde ende goedertierenheydt/die ghy tot noch toe aen my eñ onse seer lieve kinderen ghewoon zijt te verdeylen / die verset nu gantsche-
E lijck op haer. En meynt niet dat ghy in eenigher manieren Gods ofte mijn gonste meerder kont verdienen/dan dat ghy die ghene die ons Godt tot een vrucht des houwelijcks ghegheven heeft/alsoo op-brenght/onderhoudt en onderwijst/ dat sy Christo weerdigh geacht mogen werden. Verdubbelt dan uwe Godtsaligheydt aen haer / ende achtet dat mijn F deel op u over geset is. Ist dat ghy doet/ ghelijck ick betrouw dat ghy doen sult / soo en sullen sy gheene Wees-kinderen schijnen te sijn. Maer indien ghy wederom houwelijckt.

De Huysvrouwe dit woort hoorende borste uyt tot weenen/eñ begond hoogh te sweeren / dat sy nimmermeer op weder te houwelijcken denckẽ soude. Doen seyde Cornelius: Mijn alderliefste suster G in Christo / in dien de Heere Jesus hem verweerdighen sal u dit voornemen en de kracht des gheests te geven / soo en verwerp de Hemelsche gave niet. Want dat sal u ende den kinderen bequamer zijn. Ist dat u de swackheydt des vleesches anders waer henen roept / so wetet dat u mijne doodt van 't recht des houwelijcks bevrijt / maer sy en bevrijt u niet van de ghetrouwigheydt/die ghy H uyt mijnen ende uwen name schuldigh zijt om voor onse gemeyne kinderen sorghe te draghen. Soo veel het houwelijck aengaet/ ghebruyckt de vryigheyt/die u de Heere toegelaten heeft.

Dit bidde en vermane ick u alleenlijck/ dat ghy u eenen Man verkiest met die manieren/ en dat ghy u teghen hem soodanigh bewijst/dat hy of door zijn selfs goedicheydt gheleydet / of door uwe be- I quaemheyt beweeght zijnde / de Stiefkinderen lief hebben magh.

Voorts wacht u dat ghy u aen gheen belofte en verbindet. Bewaert u Gode ende onsen kinderen vry / die ghy alsoo in alle Godtsaligheyt onderwijsen sult / dat ghy toe-siet dat sy haer niet aen eenighe Reghel en verbinden/ ter tijdt toe dat het door Ouderdom ende ondersoeckinghe der dinghen blijcke tot welcke K maniere des levens sy bequaem zijn.

Daer nae hem tot de kinderen keerende / vermaende hy haer tot oeffeninghe der Godsaligheydt / dat sy hare moeder souden ghehoorsamen/ende onderlinghe liefde en eendrachtigheyt onder malkanderen onderhouden. Dese dinghen ghesproken

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ſprooken hebbende / gaf hy ſijn wijf een kuſſe: Sijnen kinderen/een teecken des Krupces ghemaeckt hebbende/wenſchte hy goede ſinnen ende Chriſti barmhertighept.

Daer nae alle de gene die daer tegenwoordigh waren aenſiende / ſepde hy: Morghen ontrent den dagheraedt / ſal de Heere/die inde morghenſtondt weder
B levendigh ghewordeu is / hem na ſijne barmhertighept verweerdighen dit zielken upt deſes lichaems graf / eñ upt de duyſternissen deſer ſterffelijckheydt in zijn Hemelſche Licht te roepen. Ick en wil niet dat de teere Jeught met vergeefs waecken moede ghemaeckt wert. Laet de andere oock hy beurten ſlapen. My is ghenoegh datter eene wakende tegenwoordigh ſy/die de Heylige Schrif-
C ture leſe. De nacht overgebraght zijnde ontrent vier uren / liet hy in aller teghenwoordighept de gantſche Pſalm leſen/ den welcke de Heere biddende aen den krupce ghelesen heeft. Den Pſalm ghe-eyndight zijnde liet hy hem de waskeerſſe ende het krups ghcven. De D
was-keerſe ontfanghende ſepde hy: de Heere is mijn licht en mijn ſalighept / wien ſal ick vreesen? Het krups kuſſende ſprack hy: De Heere is de beſchermer mijns levens voor wien ſal ick beven? Daer nae lepd hy zijne handen op zijn borſt nae de maniere des ghenen die bid/ ende zijn oogen na den Hemel ſtreckende ſepde hy: Heere Jeſu/ontfanght E
mijnen gheeſt. En terſtondt ſloot hy zijn oogen toe als ſullende ſlapen / ende met een licht blaſen gaf hy den gheeſt / ghy ſoud geſept hebben / dat hy in ſlaep gheballen/en niet geſtorven hadde. Ma. Ick en heb nopt van eenighe doodt ghehoort die lichter te werck gingh.

Ph. Soodanigh was hy in al zijn leven gheweeſt. Sy zijn alle beyde mijn vrienden geweeſt. Miſſchien en oordeel F
ick niet recht/ wie dat van beyden Chriſtelijckſt gheſtorven is: ghy die oprecht zijt ſult het beter onderſcheyden. Ma. Ick ſal ſoo doen/doch wanneer ick ledighen tijt hebbe.

Eynde vande vier-en-dertighſte T'ſamen-ſpraeck.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

XXXV. T'ſamen-ſprekinghe.

Ptochoplouſij Franciſcani,
Bedel-rijcke Minne-broeders.

Hier in werden de Paſtoren of Leeraers gheſtraft, die haer ampt niet wel bedienen, en aengheweſen, datter gheen heyligheyt in eenigh byſonder fatſoen der kleederen gheleghen is.

Conradus, Bernardinus, Paſtoor, Pandocheus, de Waert, d'Huyſvrouwe.

Conradus,

A MAer eē Paſtoor betaemt gaſt-vrygheyt. PAS. Ick ben een Paſtoor of harder der Schapen / ick en heb geen Lupos of wolven lief. Con. Maer ghy en haet misschien de Lupos of Hoeren alsoo niet.
B Maer door wat verdienſte hebt ghy doch ſulcken grouwel van ons/ dat ghy u niet en verweerdighet ons onder u dack t'ontfanghen want wy en ſullen u met't avontmael niet beſwaerlyck vallen. Paſt. Ick ſalt u ſegghen: Want indien ghy lieden in mijn huys eenighe hen of kieckens saeght/ ſo ſoud ick moghen in de predikatie by den volcke ghelastert werden. Sulcken danck zyt
C ghy ghewoon den genen te gheven / die u ter herberge ontfangen. Co. Wy en zyn al te ſamen ſoodanighe niet. Paſt. Ghy meught weſen ſoodanighe als ghy wilt/ick en ſoud S. Peter niet gelooven/ indien hy in ſulcke kleedinghe tot my D quam. Co. Indien ghy't ſo voor u genomen hebt / ſoo wyſt ons ten minſten een ander herberghe. Paſt. In dit doorp is een openbare herberghe. Co. Wat teecken heeftſe? Paſt. In't uythanghberdt ſult ghy een hondt ſien/ die't hooft inde pot ſteeckt: ſulcks ghebeurt in de keucken. Aen de Keecken-tafel ſit een wolf. Co. Dat is een ongeluckigh teecken. Paſt. Ghy meught het ghewaer E werden. Ber. Wat ſoorte van een Paſtoor is dat? Synent halven ſoude men van hongher moghen ſterven. Co. Ast dat hy zyne ſchapen niet beter en spyſt dan ons/ſo en moetēſe niet ſeer vet zyn. Ber. In ongheluckighe ſaken is goeden raedt van noode. Wat ſalmen doen? Co. Wy en moeten ons niet ſchamen. Ber. Seker de ſchaemte is onnut / wanneer de noot dwinght. Co. 'Tis ſoo / S. F Franciſcus ſal by ons zyn. Ber. Inde plaets vande Fortuyne. Co. Wy en ſullen des Waerts antwoordt voor de deur niet verwachten / maer wy ſullen ſtrackx

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A straer inde stove selfs vallen / ende wy en sullen ons niet lichtelijck laten uytdrijven. Ber. O onschamele daet! Co. Dat is beter dan den nacht onder den blauwen hemel te blijven/ en van houde te vergaen. Midlertijt legt uwe schaemte in een sackken/ ghy sult se morgen wederom nemen/alst u goet duncken sal.

Ber. 'Tis waer/de saecke selfs vermaent soo. Pan. Wat soorte van Dieren sie ick hier?

B Co. Knechten Gods/ sonen des H. Franciſci, alderbeste man. Pan. Of God aen soodanighe knechten lust heeft / en weet ick niet: ick en wilde niet dat ick her bele in huys hadde. Co. Waerom? Pan. Want om te eten ende te dzincken zijt ghy meer dan mannen / om te arbeyden hebt ghy noch handen noch voeten. O ho / zijt ghy S. Franciſcus sonen. Ghy

C placht te predicken dat hy maeght was/ ende heeft hy soo veele sonen? Co. Wy zijn sonen des geests/ ende niet des vleesches. Pan. Hy is dan een ongeluckigh Vader. Want 't ghene dat in u lieden 'talderquaetste is/ dat is de gheest: aengaende 't lichaem zijt ghy al te sterck/ ende gantschelijck zijt ghy in dien deele daer beter aen/dan ons nut is / die wijf en kinderen houden. Co. Ghy meynt

D misschien/ dat wy uyt het gheslacht der gener zijn/ die van den Regel hares eersten Vaders ont-aerden: wy zijn Observanten. Pan. Daerom sal ick observeren ende gade slaen / dat ghy my geen schade en doet. Want ick hate dat gheslacht seer heftighlijck. Co. Ick bids u/ waerom? Pan. Want ghy draeght tanden / ende gheen ghelt by u. Sulcke soorte van gasten is my seer on-aenghe-

E naem. Co. Maer wy arbeyden voor u.

Pan. Wilt ghy dat ick u aenwijse/ hoe dat ghy arbeydt. Co. Aenwijst het ons. Pan. Besiet de schilderije / die u aldernaest aen de slincker hant is. Daer siet ghy eenen Vos predicken / maer van achteren steeckt een Gans den hals uyt een Kap. Wederom siet ghy een wolf den ghenen absolveren die ghebiecht heeft/ F maer daer kijckt een deel van een schaep uyt/dat onder het habijt verborghen is. Ghy siet een Aep in eens Franciscanen kleedt by eenen krancken sitten / met de eene handt toont hy het krups/ de ander handt heeft hy in de borse des krancken. Co. Wy en ontkennen niet / dat onder dit kleedt somwijlen wolven/vossen ende apen bedeckt werden / maer wy bekennen oock datter menighmael Verckens/ G Honden/Peerden/ Leeuwen ende Basilisken onder werden bedeckt: ja 't selve kleedt bedeckt oock vele vrome mannen. Ghelijck een kleedt niemandt beter en maeckt/alsoo en maeckt het niemant argher. Daerom is het onbillick pemant uyt het kleet te oordeelen: anders soude u kleedt / het welcke ghy somwijlen gebruyckt / vervloeckt zijn/ 't welck vele dieven / doot-slagers / toovenaers ende H overspeelders bedeckt. Pan. Aengaende 't kleedt sal ick het verlozen gheven/ ist dat ghy my betaelt. Co. Wy sullen God voor u bidden. Pan. En ick wederom voor u / arbeydt met arbeydt betalende. Co. Maer ghy en behoort van alle menschen niet te nemen. Pan. Waerom maeckt ghy lieden conscientie van geldt aen te tasten? Co. Om dat het teghen onse professie strijdt. Pan. Het strijdt I oock tegen mijne professie een gast in te laten komen/die geen gelt en heeft. Co. Maer den reghel dwingt ons geen gelt aen te raken. Pan. En myn regel gebiedt het tegen-deel. Co. Wat is uwen reghel? Pan. Leest dese versen:

Hospes in hac mensa, fuerint cum visera tensa,
Surgere ne properes, ni prius annumeres.

K

Dat is:

Ghy gasten als de buyck is op-ghereckt/
Betaelt den Waert eer ghy van hier vertreckt.

Co. Wy en sullen u gheen kosten aen doen. Pan. Maer die my gheen kosten aen doen/die en doen my oock gheen profijt. Co. Godt sal't overvloedighlijck

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A vergelden/ iſt dat ghy ons eenighe weldaet bewijſt. Pan. Met deſe woorden en onderhoude ick mijn Huyſghesin niet. Co. Wy ſullen ons in een hoeck der ſtove verbergen / ende en ſullen niemand moeplijck weſen. Pan. Deſe ſtove en lijdt ſoodanighe menſchen niet. Co. Dryſt ghy ons dan alſoo upt / dat wy misſchien deſe nacht van de Wolven verſlonden ſullen werden? Pan. D'eene
B Wolf en eet d'ander niet / ghelijck ooch d'een hondt d'ander niet en doet. Co. Ghy ſoud weeet zijn / indien ghy den Turcken ſulcx dedet: Hoedanige dat wy ooch zijn/wy zijn menſchen. Pan. Ghy ſinght voor een doof mans deur. Co. Ghy hoeſtert u lichaem ſachtlijc/ naeckt achter de ſtove te bed liggende/ende ghy ſtoot ons upt / dat wy vande koude des nachts ſullen vergaen / al waert ſchoon
C dat ons de wolven ſpaerden. Pan. Alſo leefde Adam inden Paradyſe. Co. Hy leefde alſoo / maer onooſel zijnde. Pan. En ick ben onſchuldigh.

Co. Misſchien de eerſte twee letteren van dat woort/ onſchuldigh/ghenomen zijnde. Maer ſiet toe/indien ghy ons nu upt uwen Paradyſe ſtoot / dat u Godt niet upt den zijnen en ſtoote. Pan. Watten praet. Huyſv. Mijn man / betaelt
D ten minſten met deſe weldaet voor ſo vele uwe boosdaden/laet haer deſe nacht onſe dach gebruycken: 'Tzijn goede mannen/ghy ſult ghevoelen dat de winſt nae deſen tijt overvloediger werden ſal. Pan. Siet deſe bidſter/ ick vermoed dat ghy't met malkanderen wel eens zijt: En ick en hoore dit ghetuyghenis niet gheern van een vrouw/ goede Mannen. Huyſv.
Och: Ten is ſo niet/maer over-deucht
E hoe menighmael dat ghy met dobbelen/ dronckenſchap / kijven ende vechten geſondight hebt/ bevrijt alleenlijck uwe ſonden met deſe Aelmoeſſe / ende en dryfc haer niet upt / die ghy ſult wenſchen bp u te zijn / wanneer ghy ſterft. Kabbauwen ende ſpotvogels ontfangt ghy menighmael/ eñ ſtoot ghy deſe upt?

Pan. Van waer komt ons deſe Predick- F
ſter? Gaet ghy henen / en beſorght de keucken. Huyſv. Dat ſal wel geſchien. Ber. Hy bedaert hem wat/eñ hy neemt een linnen hemde: Ick hope dat het te recht komen ſal. Co. Ende ſy decken de Tafel voor de kinderen. 't Is wel datter geen Gaſten en komen / anders hadden wy ballingen moeten zijn. Ber.
Tis gheluckelijck gevallen/dat wy upt het naeſte ſtedeken een Vleſken wijns / ende een gebrade ſchouder van een Lam G
met ons ghebracht hebben: anderſins en ſoude ons deſe / ghelijck als ick ſie / ooch geen Hop mede ghedeylt hebben.

Co. Nu zijn de kinderen aengeſeten / laten wy ons aen een hoeck van de Tafel voeghen alſo nochtans dat wy niemand hinderlijck zijn. Pan. Ick achte dat ick het u lieden behoore te wijten / dat ick hedē niet een Gaſt en hebbe/ behalven mijn huyſghesin / ende u lieden / H
die onnutte menſchen zijt. Co. Indien ſulcx niet dickwils en gheſchiet/ſoo wijt het ons. Pan. Meer dan ick wel wilde Co. En zijt niet moeplijck / Chriſtus leeft noch / die de ſijne niet en ſal verlaten. Pan. Ick heb ghehoort dat ghy Euangeliſchen genoemt wert. Eñ het Euangelium verbiet een taſſche of broot langhs den wegh te dragen: ghy hebt mouwen in plaetſe van een taſſche/ als I
ick ſie: eñ ghy en draegt niet alleenlijck broot / maer ooch wijn en lecker vleeſch bp u. Co. Gebruyckt het met ons/ indient u belieft. Pan. Mijnen wijn bp deſen vergeleken / is verſchaelden wijn.
Co. Proeft ooc van't vleeſch/want wy hebbens te vele. Pan. O rijcke bedelaers! mijn wijf en heeft heden niet gekoockt / behalven Moes ende gaſtrich Speck. Co. Laet ons / indient u goet K
duncht / onſe gherechten onder malkanderen ghemeyn maecken. Want ons en iſſer niets aenghelegen / wat wy eten.

Pa. Waerom en draegt ghy dan geen Moes ende verſchaelden Wijn bp u?

Co. Om

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Co. Om dat de gene/ by de welcke wy heden het middagh-mael gehouden hebben/ ons dese dingen liever hebben willen gheven. Pan. Hebt ghy't middagh-mael om niet ghegeten? Co. Jae seker. Jae sy hebben ons ooch ghedanckt/ en als wy wegh gingen hebben sy ons met dese geschencken bevracht

Pan. Van waer komt ghy? Co. Van Basel. Pan. Oy/ van soo verre? Co.
B 't Is soo. Wat soorte van menschen zijt ghy doch/ die alsoo sonder Peerden/ sonder borse/ sonder knechten/ sonder wapenen/ ende sonder victalie om swerst? Co. Ghy siet eenighsins een litteken des Euangelischen levens. Pan. My duncht dat het een leven der landt-loopers is/ die herwaerts ende derwaerts met het netjen om her swermen. Co. Soodanighe landt-loopers waren de Apostelen/
C soodanigh was ooch de Heere Jesus. Pan. Komt ghy de konste van in de handt te lijcken? Co. Niet minders. Pan. Van waer komt u dan de kost? Co. Van den gene/ diese belooft heeft. Pan. Wie is die? Co. Die gesproken heeft/ En zijt niet sorghvuldigh, alle dese dingen sullen u toe geworpen worden. Mat. 6. Pan. Hy heeft se belooft/ maer den ghenen die het Rijcke Gods soecken. Co. Dat doen
D wy na onse vermogen. Pan. De Apostelen waren door miraculen vermaert/ maeckten de krancken ghesont/ en daerom en is het niet te verwonderen dat sy over al de kost hadden/ ghylieden en vermeught sulcks niet. Co. Wy soudens vermogen/ indien wy den Apostelen gelijck waren/ ende indien de sake een miraculi eyscht. Maer de miraculen zijn den ongheloovighen/ nu en is ons gheen
E dingh van noode/ behalven een Godtsaligh leven. En dickwils is't saligher kranck dan ghesont te zijn/ dickwils is het saligher te sterven dan te leven.

Pan. Wat doet ghy lieden dan? Co. Het ghene dat wy vermoghen/ een yegelijck nae de gave/ die hem van Godt gegheven is: wy vertroosten/ wy aenpo-
ren/ wy vermanen/ wy straffen: wan- F neer het de gelegenthept mede brenght/ soo Predicken wy somwijlen/ ist dat wy erghens stomme Pastoren vinden: indien wy niet voorderlijck en konnen zijn/ soo arbeyden wy dat wy niemandt en verongelijcken met manieren ende spraken. Pan. Och! of ghy ons morghen Predicken wildet: Want het is by ons Feest-dagh.

Co. Wat heyligh is het? Pan. Van G Sinte Antonis. Co. Dese is wel een goet man geweest/ dan van waer komt den Feest-dagh? Pan. Ick sal't u seggē: Dit Dorp is vol Dercken-Herders/ om dat hier eē Eyckel-dragende Bosch na by ghelegen is. Ende men hout voor gewis/ dat Antonio de besorginghe dier beest s bevolen is/ ende daerom eeren sy hem/ op dat hy vergeten zynde niet toornigh en werde. Co. Och of sy hem H waerlijck eerden. Pan. In wat maniere? Co. Hy eert de Heyligen seer heylighlijck die daer na volgt. Pan. Morghen sal dit gheheele Dorp met suppen/ dansen/ spelen/ kijven eñ vechten/ dapperlijck rupsschen. Co. Alsoo eerden de Heydenen eertijdts haren Bacchum. Maer ick verwonder my/ dat Antonius alsoo ghe-eert zijnde/ hem niet over de menschē en verroert/ die sotter zijn dan I de beesten selve. Hoedanighen Pastoor hebt ghy? eenen stommen ende boosen?

Pan. Hoedanigh dat hy anderen zy/ en weet ick niet: hy is my seer goet/ want hy suppt hier gantsche daghen langh: ooch en brenght hier niemandt meerder of beter drincke-broers/ tot mijnē grooten profijte. En ick verwondere my seer dat hy nu niet teghen woordigh is.

Co. Wy hebben ondervonden dat hy K ons weynigh nut was.

Pan. Wat hoor ick? hebt ghy den man aenghesproken? Co. Wy hebben herberghe by hem begheert: hy en verdreef ons niet anders dan Wolven van de deure/ ende beval ons herwaerts te gaen. Pan. Ha/ ha/ he/ nu verstae ick.

Daer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Daerom en heeft hy hier niet willē zijn/ om dat hy wiſte dat ghy lieden hier weſen ſoud. Co. Is hy ſtom? Pan. Stom? Daer en roept niemandt luyder in de ſtove/ dan hy / ende hy balcht dapperlijck als een hoe in den Tempel/ ick en heb hem nopt hooren predicken. Maer wat behoeve ick meer te ſeggen: ghy hebt ſelve vernomen / ghelijck ick verſtae/ dat hy niet ſtom en is. Co.
B Verſtaet hy de H. Schrift wel? Pan. Hy ſeydt dat hyſe ſeer wel verſtaet: maer alles wat hy van ſoodanighe dinghen gheleert heeft / dat heeft hy in een heymelijcke biechte gheleert / alſoo dattet hem niet gheoorloft en is ſulcx by anderen upt te ſpreken. Waer toe veel woorden? Ick ſalt int corte ſegghen / ſoodanich als het volck is / ſoodanigh is oock de Prieſter / en gantſchlijck heeft
C ghelijck ſijns ghelijck ghevonden. Co. Misſchien en ſal hy mp niet toelaten te prediken.

Pan. Hy ſal't toelaten / ick beloovet/ maer op deſe conditie / dat ghy op hem niet en ſchimpt / ghelijck ghy meeſt alle ghewoon zijn te doen. Co. Die ſulcx ghewoon zijn te doen / hebben haer aen een quade ſaecke ghewent: ick vermane den Paſtoor in 't heymelijck / indien mp
D pet inde weghe is: dat daer overigh is/ dat is der Biſſchoppē ampt. Pan. Maer ſulcke vogelen vliegen ſeldē herwaerts. Seecker / ick ſie / dat ghy lieden vrome mannen zijt. Maer wat heeft die verſchepdenheydt der kleederen te bedupden? Want meeſt alle menſchen achten u lieden daerom quaedt te zijn / om dat ghy ſoo gekleedt zijt.

Co. Waerom dat? Pan. Ick en weet
E het niet / dan om datter ſoodanighe vele bevonden werden. Co. Vele oordeelen daer upt dat wp heyligh zijn / om dat wp ſoo ghekleedt werden: ſy ſondighen alle bepde/ nochtans ſondigen ſy beleefder/die van ons upt de kleedinge een goet vermoeden / dan die een quaedt vermoeden daer upt hebben. Pan. Dat zy wel alſoo: Maer wat nuttighept komt doch F upt ſoo vele verſchepdenheden?

Co. Wat meynt ghy? Pan. Mp dunckt wel datter gheene upt en komt / behalven in proceſſien of oorloghen: want in proceſſien werden verſchepdene perſonagien omghedraghen/der heyligher / der Joden/ ende der Heydenen: deſe onderſcheyden wp upt de verſchepdene kleedinghe. En in de oorloghen ſoude de verſchepdenheyt der kleederen G dit te weghe brenghen / dat een peghelijcke hoop Crijghs-volck zijn baniere ſoude volghen/ en datter gheen verwerringhe der ordenen en ſoude gheſchieden. Co. Ghy ſeght wel / dit is oock een krijghs-kleed: de eene volght deſen / de andere volgt den anderen Capiteyn / maer wp oorlogen al te ſamen onder den eenighen Keyſer Chriſto. Maer in de kleedinghe behoorden op drie dinghen H te ſien. Pa. Op welcke? Co. Op de noodſaekelijckheydt / 't ghebruyck/ ende de betamelijckheydt. Waerom eten wp? Pan. Op dat wp van honger niet en vergaen. Co. Alſoo moeten wp ons ſomwijlen kleeden/op dat wp van koude niet en vergaen. Pan. Ick bekent.
Co. Dat doet dit kleedt beter dan het uwe: want het bedeckt het hooft / den
I halſ ende de ſchouderen / in welcke perijckel is gheleghen. Het ghebruyck eyſcht verſchepden ſoorten der kleederen. Den genen die rijden ſal / betaemt een kort kleed / die ruſt / een langh kleet/ inde ſomer betaemt een dun/ inden winter een dick kleed. Daer zijnder te komen die alle daghen hare kleederen driemael veranderen: des morgens nemen ſy een kleedt dat dubbelt van vellen is / omtrent den middagh nemen ſy een enK kelt / wederom tegen den nacht een dat wat dicker is: maer alle menſchen en hebben gheen veranderinghe van kleederen/daerom is dit kleedt ghevonden / 't welcke alleene tot ſeer vele ghebruycken bequaem is. Pan. Hoe ſoo? Co. Iſt dat de Noorde wint waept/ofindien

de Son-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A de Sonne heet is/ so trecken wy de Kap voor over/indien ons de warmte lastigh is/ soo laten wijse neder op de rugh: sullen wy rusten/ soo laten wy 't habijt hangen: sullen wy wandelen/wy schorten t op. Pan. Hy is niet seer onverstandigh gheweest die dat ghevonden heeft. Co. Ende dit is het principaelste om wel te leven/ dat een Mensch hem wenne met weynich te vreden te zijn/ anders indien wy leckerheden of onse ghenegentheden beginnen te soecken/ so en sal het nimmermeer eynde zijn. Maer men heeft niet een kleedt connen vinden dat alleen tot soo vele bequaemheyden diende. Pan. Ick stemme dat toe. Co. Laet ons nu de betamelijckheyt insien. Seght my ter goeder trouwen / indien ghy uws wijfs kleed aentoocht/en souden alle menschen met seggben/dat ghy C teghen de betaemlijckheyt dedet? Pan. Sy souden seggben dat ick onsinnigh waer. Co. Wat soud ghy seggen / indien sy u kleedt aentooch?

Pan. Ick soud misschien niet quaets seggben/ maer ick soude haer met goede stocken slaen. Co. Maer daer en is niet aen gheleghen/ wat kleedt dat ghy ghebruyckt. Pan. In dese saken is daer seer veel aen gheleghen. Co. 't En is oock D niet te verwonderen. Want de wetten der Heydenen straffen oock den Man die Vrouwen/en de Vrouwe die Mans kleederen aentreckt. Pan. 't En is oock gheen ongheluck. Co. Wel aen/indien een oud man/tachtentich jaren oud zijnde/de kleedinghe eenes jonghelincx van vijfthien jaren aentooch / of indien een jonghelinck daer en teghen de kleedinghe eens ouden mans aennam / en sou- E den alle menschen niet seggben / dat het een saecke waer weerdigh met stocken ghestraft te werden? Of indien een oud wijf na de maniere van een jonghe dochter / of een jonghe dochter nae de maniere van een out wijf gheciert wierde? Pan. O ja. Co. Insgelijcken indien een Leecke eens Priesters / ende een Priester daer en tegen eens Leecken F kleedinghe aentooch? Pan. Sy souden alle beyde onbetamelijck doen. Co. Indien een slecht mensch eens Vorsten cieragie / of een slecht Priester eens Bisschops cieragie aennam/en soude hy niet onbetamelijck doen? Pan. Ja seker. Co. Wat / of een borgher de kleedinghe eens krijghsmans/als bederen/ ende andere leverepen der oorloogscher Sothepdt aen nam? G

Pan. Hy soude bespot werden. Co. Of onder de krijghsliedē een Engelschman een wit/een Switzer een root/ eñ een Wael een swart krups hoeghe?

Pan. Dat sou te onbeschaemt zijn.

Co. Waerom verwondert ghy u dan over dese onse kleedinghe? Pan. Wat onderscheyt datter tusschen een slecht Mensch ende een Vorst/eñ tusschen een man eñ Vrou sy/ weet ick: wat onder- H scheyd datter tusschen een Monick ende geen Monick sy/en weet ick niet. Co. Wat onderscheyt isser tusschen een arm ende rijck? Pan. De avonture. Co. Ende nochtans soudet onbetamelijck zijn / indien een arm mensch de kleedinge eens rijcken navolghde. Pan. 't Is waer/gelijck/ de rijcken nu gemeynlijck ghekleedt werden. Co. Wat onderscheyt isser tusschen een sotte en wijse? I Pan. Een weynigh meer dan tusschen eene rijcke en arme. Co. En werden de sotten niet anders ghekleedt / dan de ghene die wijs zijn? Pan. Ick en weet niet wat u lieden betaemt/ nochtans en verschilt u lieder kleedinghe niet vele van hare kleedinge/ indien dat daer yemant oorzen ende bellen by dede. Co. Ganschlijck ontbeert ons dat. Eñ wy zijn sotten deser werelt/indien wy 't gene K waerlijck zijn dat wy beloven te zijn. Pa. Wat ghylieden zijt en weet ick niet: dit weet ick/ darter vele sotten zijn oorē ende bellen dragende/ die wijser zijn dan de gene/die hoeden met vellē gevoeyert/ Doctoors schouder-kovelen/ende andere leverepen der Wijse draghen. Daer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A om dunckt my een ſeer ſotte ſake te zijn / wijſheydt met de kleedinghe liever dan metter daedt te vertoonen. Ick heb eenen gheſien / die meer dan ſot was / die een rock droegh tot de enckelen toe neder hangende / ende eens Doctoors ſchouder-koovel: hy hadde oock een aenſicht / dat eens treflijcken Theologiens aenſicht / vertoonde: hy diſputeerde by een pegelijck / niet ſonder ſchijn van dapper-
B heydt: maer den grooten Heeren en was hy niet min gheneughlijck / dan eenigh ander ſot / dewijl hy alle ſotten in de maniere van ſotheydt overtreffe. Co. Wat begheert ghy dan / dat een Vorſt / die een ſot belacht / met hem om kleederen wiſſele?

Pan. De betamelijckheydt ſoud miſſchien ſomwijlen het ghene epſſchen dat ghy voorſtelt / indien hy alles wat in ſijn
C herte waer / mettet kleed vertoonen wilde. Co. Ghy houdt wel hart aen / maer nochtans achte ick dat den ſotten hare kleedinghe niet ſonder oorſake gheghe-ven is. Pan. Om wat oorſake? Co. Op dat ſy van niemandt beſchadight ſouden werden / wanneer ſy yet onwijſlijcx ſpreken of doen.

Pan. Hier en tuſſchen en ſal ick niet ſeggheu / dat deſe ſake een peghelijck lie-
D ver verwecht om te quellen / ſoo ſeer dat ſy dickwils uyt ſotte onſinnige werden. Oock en ſie ick niet / waerom dat een ſtotende Oſſe / die een menſch ghedoodt heeft / of een hond / of vercken / dat een kindt heeft ghedoot / gheſtraft werden: en datmen een ſot / die veel booſer dingen bedreven heeft / door verſchooninge van ſijn ſotheydt laet leven: dit begheer ick
E te weten / waerom dat ghy lieden door de kleedinghe van andere menſchen onderſcheyden wert. Want iſt dat een ghelijck oorſake ghenoeghſaem is om verſcheyden kleedinghe te draghen / ſoo ſoude eē backer anders dan een viſſcher / een ſchoenmaker anders dan een kleer-maker / een apoteker anders dan een wijn-verhooper / en een waghenaer anders dan een ſchipper ghekleet moe- F
ten zijn. Indien ghy lieden Prieſters zijt / waerom zijt ghy anders ghekleet dan ander Prieſters? Zijt ghy Leecken / waerom zijt ghy van ons onderſcheyden? Co. Eertijts en waren wy Monicken anders niet dan het ſuyverſte deel der Leecken / ende dit onderſcheyt was daer tuſſchen een Monick ende een an-der Leeck / dat hedensdaechs is tuſſchen een ghematighd vroom man / die met ſijn handen ſijn huyſghezin onderhout / G
eñ tuſſchen een Snaphaen / die hem van de inkomſte ſijner rooverijen beroemt. Naderhant heeft ons de Roomſche Paus ſijne eere daer by gegevē / het kleet heeft van ons ſijne weerdigheyt verkreghen / 'twelcke nu noch den Leecken / noch den Prieſtere toe en komt: maer dit kleet ſy ſoodanigh het ſy / nochtans en hebben de Cardinalen en Pauſen haer deſſelven ſomwijlē niet geſchaemt. Pan. Maer H
van waer wert dan deſe betamelijcheyt genomen? Co. Somwijlen uyt de natu-re der dingen ſelfs / somwijle uyt de ge-woonte ende opinie der Menſchen. En ſouden alle menſchen niet oordeelen on-geſchickt te zijn / indien yemant alſo met een Oſſen-huyt gekleedt wierde / dat de hoornen op 't hooft uyt-ſtaken / en de ſteert op de aerde wierde geſleept? Pan. Voorwaer het ſoude belachlijck zijn. I
Co. Wederom indien yemant een kleedt hadde / dat het aenſicht en de handen bedeckte / ende ſchamelheydt vertoonde?

Pan. Dat ſoude veel ongheſchickter ſijn. Co. Daerom ſijn oock de gene van-de Heydenſche Schrijvers beſtraft / die uytermaten ſijne kleederen droeghen / die oock den Vrouwen / niet en betaemden. Want't is eerbarer naeckt te ſijn / ſooda-nigh als wy u in de Stove ghevonden K
hebben / dan een door ſchijnend kleed te dragen. Pa. Ick meyne dat de gantſche ſake van de kleedinge aen de gewoonte en opinie der menſchen hangt. Co. Hoe ſoo? Pan. 't En is niet veel dagen ghe-leden / dat hier eenighe ter Herberge ge-

weeſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A weest zijn/die welcke seyden/dat sy door verschepden Landen gherepst hadden/ die onlanghs gevondē zijn/ eñ die wy inde Caerten der ouder Werelt-beschrijvers niet en hebben. Dese vertelden dat sy op een Eylandt gekomen waren/daer een seer getemperde locht was/ alwaer het voor groote schande gehoudē wierde 't lichaem te decken. Co. Die leefden misschien na de manier der beesten. Pan.

B Ja sy leyden/ghelijck sy seyden/een seer beleeft leven. Sy leefden onder eenē Coninghe/den welcken sy des morgens tot het werck verselschapten/ oock alle dagen. Co. Wat werck deden sy? Pa. Sy trocken een soorte van worteln uyt/ de welcke hen in plaetse van tarwe is/ende is lieflycker ende gesonder dan tarwe: 't welck gedaen zijnde/ keerde een yeghelijck tot zijn eyghen werck/ doende een

C yder dat sijn herte ghelustе. Sy voeden haer kinderen heylighlijck op/ sy schuwen ende straffen de misdaede/maer gene misdaet scherper dan overspel. Co. Met wat straffe? Pan. Den vrouwen wert het vergeven/want dat wierd haer geslacht te goede gehoudē: maer den mannen/ die van overspel overtuyght zijn/ geschiet dese straffe/dat sy al haer leven langh int openbaer gaen/hare schamel-

D heyd met eenen doeck bedeckende. Co. O swaere straffe! Pa. Maer de gewoonte heeft haer wijs ghemaeckt dat dit de swaerste van allen is. Co. Wanneer ick neerstlijck in sie/ wat de wijs-makinge vermach/so stae ick u sulex byhans toe. Want indien yemand een dief of doodtslager de uyterste schande wilde aendoē/ en soude het niet ghenoegh zijn/ dat hy hem dat hembde bovē de aers-billen af-

E sniede/ende dat hy sijn schamelheydt uytsteeckende/ met Wolfs-vellen bekleede/ eñ sijne hoosen met verschepden verwē verschendlijck schilderde/het kleet dat de borst eñ arme bedeckt ganschelijck door sniede/ als een net uyt het kleedt makende/ dat hy de schouderen en de borst bloot maeckte/ dat hy zijnen baert ten deele met een scheer-mes afschoer/ ten deele F liet hangen/ten deele omkrulde/dat hy't haer afschoer/ en dat hy hem eenen hoed daer by dede/ die aen allen syden in stucken gesneden waer/met eene seer groote veeder-bosch/ en indien hy hem geboodt also int openbaer te gaen. En soude hy dien mensch niet meer schavotteren/ dan of hy hem een Sots-kappe aen dede met seer groote oozen eñ bellen? Ende nochtans vercieren hen de Crijghslie- G den van selfs also/en sy behagen hen selven: ende sy vinden eenighe/ den welcken sulcks schoon dunckt te zijn/hoewel daer gheen dingh sotter en kan wesen. Pa. Ja daer zijn wel eerlijcke Borgers/ die dat na haer vermogen na bootsen.

Co. Maer indien hem nu yemand onderstonde de kleedinge der Indianen na te volghen/ die met vederen der vogelen gekleedt werden/ en souden de kinderen H niet meenen dat hy ontsinnigh was? Pa. Ganschlijck. Co. Maer't gene daer wy ons over verwonderen/ is veel sotter dan dat. Daerom ghelyck het waer is/ datter niets so ongerijmt en is/dat door de gewoonte niet gepresen en wert: alsso en kan men niet ontkennen/ datter in de kleederen eenighe betamelijckheydt is/die by den wijsen ende verstandighen altijdt betamelijck is/en wederom eeni- I ghe onbetamelijckheydt/die by allen den genen die wijs zijn behoort onbetamelijck te schijnen. Want wie en lacht daer niet/ so menighmael als hy de vrouwen siet/ die met een langhe steert aen haer kleedt behanghen zijn/ ende die de edelheyt hares gheslachts na de lanckheydt der steert weerderen. Hoe wel hen sommighe Cardinalen niet en schamen sulcks alleenlijck in hare mantels na te K volgen. En nochtans is de ghewoonte sulcken gheweldighen saecke/ dat het noch den eenen noch den anderen vry en staet het ghene te veranderen dat aengenomen is. Pan. Daer is genoegh van de ghewoonte gheseydt. Maer seght ghy my/wat ghy gevoelt/wat ghy van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A beyden beter achtet te zijn / dat de Moniken in kleedinge van andere menſchen onderſcheyden zijn / of dat ſy daer van niet onderſcheyden en zijn?

Co. Ick achte het voorwaer 't eenvoudighſte ende Chriſtelijckſte te zijn / dat niemandt upt ſijne kleedinghe gheweerdeert en werde / wanneer ſy maer eerlijck ende betamelijck is.

Pan. Waerom en werpt ghylieden de
B Cappen niet weeh? Co. Waerom en aten d'Apoſtelen niet terſtont allerley ſpijſe? Pan. Ick en weet het niet / ſegt ghy't Co. Om dat de on-overwinlijcke gewoonte ſulcker belettede. Want het ghene dat gantſcheliick in de herten der Menſchen in-geprint / en door een langdurigh gebruyck beveſtight zijnde / verouder / en als in de nature verandert is / dat en kan ſonder groote verderffenis
C der menſchelijcker ruſte niet haeſtelijck weeh genomen werden: maer moet alſo allengſkens werden weeh gedaen / gheliick als een ſeecker Sertorius de hayren upt een Peerde-ſteert getogen heeft.

Pan. Ick ſoudet toelaten / waert dat alle Moniken eenderley kleedinge hadden: maer wie ſoude ſo veel verſchepdenheden lijden? Co. Dat quaedt heeft het gheburuyck in-ghevoert / 'twelcke al-
D le dingen in-voerde. Benedictus en heeft geene nieuwe kleedinghe verſiert / maer de kleedinghe die hy doemaels met den zijnen gheburuyckte / was eens eenvoudighen ende vromen Leecken kleedinge. oock en heeft Franciſcus gheen nieuwe ghedaente ghevonden / maer dit was een kleedinghe der armer Boeren. De nakomelinghen ſommighe dingen daer by doende / hebben de ſake in ſuperſtitie
E verandert. En ſien wy oock hedendaeghs ſommighe oude wijven niet / die de kleedinghe hares tijts behouden / die welcke meerder van de kleedinghe deſer tijden / dan mijne kleedinghe van de uwe verſchepden is? Pan. Wy ſient. Co. Dewijle ghy dan deſe kleedinghe ſiet / ſo ſiet ghy de overblijſſelen des ouden tijts.

Pan. En is dan in uwe kleedinghe an- F
ders geen heyligheyt? Co. Gantſch gheene. Pan. Sommighe beroemen haer / dat deſe kleedinghe van boven af van de heylighe Maghet Maria aengeweſen zy. Co. Dat zijn der menſchen droomen. Pan. Daer zijnder die wanhoopen van hare ſieche te ſullen weder geſont werden / ten ſy dat ſy met een Dominicaner kap ghekleedt werden: ja die oock niet dan in een Minne-broers kleet G
en willen begraven zijn. Co. Die ſulcke dinghen raden / zyn of begeerigh na gheldt of ſotten / dieſe ghelooven / ſijn ſuperſtitieus. God en kent een boef niet minder in een Minder-broers kap / dan in eens Crijghsmans kleedt. Pa. Maer daer is minder verſchepdenheyt der beeren onder den voghelen / dan der kleedinghe onder u lieden is. Co. En is
het niet een ſchoone ſake de nature na te H
volghen? maer het is ſchoonder de nature te overwinnen. Pan. Och! of ghyſe ooek met verſchepdenheyt der ſnebbē overwont! Co. Maer wel aen / ick ſal de verſchepdenheydt oock voorſtaen / indien ghy't toelaet. En wert een Spaengiaert niet anders / een Italiaen niet anders / een Franſman niet anders / een Duytſchman niet anders / een Grieck niet anders / een Turck niet anders / een I
Saraceen niet anders ghekleedt? Pan. Ja ſeker Co. En wat een groote verſchepdenheyt der kleederen is in een ſelve landtſchap / oock onder de menſchen / die van eenderley ghelachte / ouderdom eñ ſtaet zijn? Hoe ſeer verſchepden wert een Venetiaen / hoe verſchepden werdt een Florentiner / hoe verſchepden werdt een Romeyn gekleedt? en dit in Italien alleen. Pan. Ick ghelooven. Co. Hier K
upt is onſe verſchepdenheydt geſproten. Dominicus heeft zijn kleedinge van vrome Acker-liedē / van dat deel van Hiſpanien ghenomen / in welck ghy leefde: Benedictus van de Boeren / van dat deel van Italien / in welck hy verkeerde: Franciſcus van Hupſ-lupden van een ander

plaetſe:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A plaetse: ende alsoo voorts van andere te spreken: Pan. Daerom so veele ick sie/ en zijt ghy lieden niet hepligher dan wy/ ten zy dat ghy hepligher leeft. Co. Ja wy zijn booser dan ghy lieden/ wanneer wy niet Godsaligh levende/de herten der eenvoudiger dies te swaerder argeren.

Pan. Isser dan eenighe hope tot ons/ die noch Patroon/ noch seker kleeding/
B noch reghel/ noch professie en hebben? Co. Ghy hebtse/ O goede vrient! siet toe dat ghyse behoudt: vraeght uwe Peten wat ghy inden Doop belooft hebt/ wat kleedt ghy aldaer ontfanghen hebt. En begeert ghy een menschelycke reghel/die van de Euangelische regel professie gedaen hebt? Begeert ghy een mensch tot eē Patroon/die Jesum Christum tot een
C Patroon hebt? Doe ghy u wijf troudet/ en hebt ghy doen gheen professie of belofte gedaen? denckt wat ghy u wijf/ u kinderen ende hupsghesin schuldigh zijt/ ende ghy sult gevoelen dat ghy meerder last hebt/ dan of ghy vanden regel Francisci professie ghedaen hadt. Pan. Gelooft ghy oock datter eenige Weerdt inden Hemel komt?

Co. Waerom niet? Pan. Vele dingen
D ghebeuren ende werden gesproken in dit hups/ die wepnigh met den Euangelio over een komen. Co. Wat dingen?

Pan. D'een dranct meer dan genoegh/ d'ander spreeckt oneerlyck/ sommighe twisten/ sommighe achter-klappen: ten laetsten of de andere dingen kupsch zijn/ en weet ick niet. Co. Dese dinghen moet ghy beletten/soo veele als ghy ver-
E mooght: indien ghy't niet en vermeugt/ soo en voedt dese quade dingen niet/ noch en haelt se immers om gewins wille niet aen. Pan. Somwijlen en ben ick niet getrou genoegh inden Wijn. Co. Hoe soo? Pan. Wanneer ick mercke dat de gasten meer dan genoeg droncken wer- F
ben/so meng ick daer overvloedigh water onder. Co. Dit is lichter salie/dan of ghy een peghelyck wijn verkocht/die niet periculeus fenijn vervalscht is. Pan. Segt my eerstelyck/ hoe veel dagen hebt ghy op dese repse gheweest?

Co. Bykans een maent. Pan. Wie onderhoudt u midlertijdt?

Con. En werden sy niet wel onder- G
houden/die wijf/kinderen/ ouders ende bloet-vrienden hebben? Pan. Dicktwils. Con. Ghy hebt maer een Wijf/ wy hondert: ghy hebt maer een Vader/ wy hondert: ghy hebt maer een Hups/ wy hondert: ghy hebt niet dan wepnich kinderen/ wy hebbender ontallyche: ghy hebt niet dan wepnigh vrienden/ H
wy hebbender ontallyche Pan. Hoe soo? Con. Want de bloed-vriendschap des Geests streckt haer verder uyt/dan die bloedt-vriendschap des vleeschs. Ende Christus heeft ons also belooft/ ende wy bevinden het gene waerachtich te syn dat hy ons belooft heeft. Pan. Voorwaer ghy hebt my ghenoeghsaem een gheneughlyck gast gheweest: ick moet sterven/indien ick dese t'samenkou- I
tinghe niet liever en heb/dan myns Pastoors t'samen vrinckinghe. Ghy sult u verweerdigen morgen pet tot den volcke te seggghen Ende indien 't na dese tijt ghebeuren sal/dat ghy hier door-repst/ soo weet dat u hier plaetse berepdt is. Con. Wat? of hier andere guamen? Pan. Sy en sullen niet onaenghenaem wesen/indien sy u gelyck syn. Con Sy sullen beter syn/so ick hope. Pan. Maer K
hoe sal ick de goeden onder soo vele quaden kennen? Co. Ick salt met wepnigh woorden seggen/ maer ick salt u in d'oore lupsteren. Pan. Segt het. Co. Pan. Ick salt gedachtigh syn ende doen.

Eynde vande vijf-en-dertighste T'samen-sprekinghe.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De XXXVI. T'ſamen-ſprekinghe,

Peregrinatio religionis ergo,

Of devote

Beevaerdē en Pelgrimagien.

In deſe T'ſamen-ſprekinghe wert de ſuperſtitie der Beevaerden levendigh af-ghe-ſchildert.

Menedemus, De Harde. *Ogygus*, Van 't Oude.

Menedemus.

A WAT nieuwer ſake is dit? En ſie ick Ogygium mijnen Buerman niet/die nu ſes gheheele maenden van niemandt en is ghe-ſien? 't Gheruchte gingh dat hy dood was. Hy is het ſelve/ indien ick niet gantſchlyck en feyle. Ick ſal tot hem gaen/ende hem groeten. Weeſt gegroet B Ogygi. Ogy. Weeſt ghy oock gegroet Menedeme. Me. Wat land heeft u ons ghesondt weder ghegheven? Wat een droevigh gheruchte was hier verſpreyt dat ghy ghestorven waert. Ogy. Ja ick heb midlertydt / Gode ſy lof/ ſoo ghesond gheweeſt/ dat ick voor deſe tyt nauwlyckx ghesonder gheweeſt ben. Me. Alſoo maghmen ſulcke geruchten altydt van leugen straffen. Maer wat C vercieringhe is dat? Ghy zyt met holle ſchelpen bedeckt/met Tinnen en Loden beelden aen allen zyden omhanghen/ met strope ketenen verciert/ aen uwen arm zyn slangh Eperen/ (of Pater noſters Roſenkranſkens/ &c. Ogy. Ick D heb Sint Iacob te Compoſtel beſocht/ ende van daer weder ghekomen zynde de Jonckvrouwe Maria te Parathalaſſo, die by de Enghelſchen seer vermaert is/ jae ick heb haer liever weder beſocht: want voor dzie jaren had ick haer beſocht. Me. Om uws herten gheneugten wille/als ick achte. Ogy. Jae upt devotie. Me. Die devotie meyn ick/ hebben u de Griecksche letteren geleert.

Ogy. Mijns wyfs moeder had haer E met een belofte verbonden/ wanneer haer dochter een levendigh knechtken ſoud ghebaert hebben/ dat ick S. Jacob in syn tegenwoordighept ſelfs groetē eñ danckē ſoude. Me. Hebt ghy dien Heyligh alleenlyck upt uwen ende upt uws wyfs moeders name ghegroet? Ogy. Ja upt den name des geheelen Hupsgeſins. Me. Voorwaer ick meyn dat hupsgeſin gheen minder welvaert ſoud ghehadt hebbē/al hadt ghy S. Jacob ſchoon on-gegroet ghelaten. Maer ick bids u/ wat antwoord hy/ doen ghy hem dancte? Og. Niets/ maer als ick hem de gave offerde ſcheen hy my toe te lachen/ F ende

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ende metten hoofde soetlyck toe te wencken/ ende terstondt gaf hy my dese holle schelpe. Me. Waerom gheeft hy dese dingen liever dan andere? Og. Om dat hy dese overvloedich heeft/nademael dat de na-by gelegene zee hem geeft. Me. O goedertieren Sanct / die den barenden wijven een vroe-vrouwe / eñ den vreemdelinghen ghedienstigh is. Maer wat nieuwe soorte van belofte is dit / dat pe-
B mandt ledigh zijnde andere menschen den arbeydt oplеydt? Waert dat ghy u met een belofte verbond/ soo't geen ghy voor handen hadt/wel geluckte/ dat ick tweemael ter weke vasten soude / meynt ghy dat ick het soude doen dat ghy belooft hadt? Og. Ick en geloovet niet/al waert dat ghy't selve upt uwē name belooft haddet. Want ghy acht het voor een spel/de Sancten honigh om de mont
C te smeren. Maer het was myn wijfs moeder/ ic moeste haer gehoorsaem zijn. Ghy kent de ghenegentheden der vronwen/ eñ my was daer oock aen gelegen.

Me. Indien ghy de belofte niet voldaen had/ wat perickel was daer in gelegen? Og. Ick beken dat my de Sanct niet voor recht roepen en konde: Maer hy konde in toe-komenden tijt op myne begeerrē doof zijn / of stilswijgende myn
D hupsgesin eenighe ellendighepdt toe senden. Ghy kent de manieren der Vorsten. Me. Segt my/hoe is hy daer aen / ende hoe leeft die seer goede Jacob?

Og. Veel flauwer dan hy plachte. Me. Wat is de oorsake? De Ouderdom?

Og. Snapper/ghy weet dat de Sancten niet out en werden. Maer dese nieuwe meyninghe / die wijd door de Werelt herwaerts eñ derwaerts swerft/ maect
E dat hy so dickwils niet begroet en wert als hy plachte: En wanneer daer eenighe komen / die groeten hem alleenlijck/ zy gheven hem niets of seer weynigh / seggende dat dit gheldt beter den armen gegeven werdt. Me. O godloose meyninghe! Og. Die groote Apostel dan/ die gheheel met edele Ghesteenten ende Goudt placht te blincken / staet nu van F hout/ende nauwlijcx een Ongel-heersse hebbende. Me. Indien het waer is dat ick hoore / soo is te vreesen/dat anderen Sancten het selve gebeuren sal.

Og. Jae daer wert een Sendt-brief om-gedragen/die de Maget Maria selfs van dese saecke ghescheven heeft. Me. Welcke Maria? Og. Die vanden steen haren toename heeft. Me. By die van Basel, in Switzerland/ indien ick niet en G misse. Og. Die selve isser. Me. Soo spreeckt ghy my van een steenen Sanctuine. Maer aen wien heeft sy ghescheven? Og. De Send-brief selfs gheeft den name te kennen. Me. Door wien is hy ghesonden? Og. Onghet wijffelt door een Engel/ die de brief ghescheven hebbende / op den Predickstoel gheleydt hadde/van waer de ghene Predickt/ tot den welcken hy geschreven is. Ende op H dat ghy geen bedroch en vermoede / ghy sult dē brief sien/ dien hy selve geschreven heeft. Me. Kent ghy alsoo de handt des Enghels / die van de Maget Maria Secretarius is? Og. Waerom niet? Me. Door wat bewijs-teken doch? Og. Ick heb het Graf-schrift Bedæ gheleſen/ dat I vandē Engel gesneden is / de gedaenten der letteren komen alles over een. Ick heb oock het handt-schrift gheleſen / dat I S. Gillis gesonden is: sy komen over een. En aenwijsen dese dinghen de sake niet genoegsaem? Me. En is het niet gedoorloft dē brief te sien? Og. 't Is gedoorloft/ indiē ghy sweert/ dat ghy swijgen sult. Me. Och/ 't sal bicht zijn. Ogy. De steenen zijn nu oot met die sake bekaemt/ dat sy niets en verbergen. Me. So segt het dan eenen Stommen / indien ghy't eenen Steen niet toe en betrout. Ogy. K Op dese conditie sal ick hem op lesen: lupstert nau toe. Me. Ick sal.

Ogy. Maria de moeder Jesu wenscht Glaucopluto saligheyt. Dat ghy Lutherum volgende dapperlijc vermaent, dat het onnoodigh sy de Sancten aen te roepen, weet dat ghy door die oorsake my eenen goe-

den

A den ende grooten dienſt ghedaen hebt. Want voor deſe tijdt wierde ick bykans ghedoodt door de onbeleefde aenroepinghen der menſchen. Van my alleene wierden alle dinghen begeert, als recht of mijn ſone altijd een kleyn kindt waer, om dat hy ſoodanigh gheconterfeyt en gheſchildert werdt in mijnen ſchoot, dat hy noch onder het ghebiedt ſijns moeders zy, ende dat hy my, als ick hem bidde niets en dor-
B ve weygeren, namelijck vreeſende, indien hy my wanneer ick hem bidde yet weygerde, dat ick hem wederom als hy dorſt hadde, de mamme ſoude weygheren. En ſomwijlen bidden zy ſoodanighe dinghen van een maghet, die een eerbaer Ionghelingh nauwlijcks van een hoeren-weerdin ſoude dorven bidden, ende die ick my ſchame te ſchrijven. Een koopman middertijdt, die om gewins wille in Spangien
C varen ſal, beveelt my de kuyſheydt ſijner Concubine. Ende een Nonne die het wiel verwerpende haer ghereedt maeckt om wegh te loopen, beveelt my de fame harer eerbaerheydt, die ſy ſelfs voor haer neemt ten beſten te gheven: een krijghſ-man die godloos ende tot doodtſlaen ghehuurt is, roept tot my: Heylige Ionghvrouwe, gheef my een rijcke buyt. Een dobbelaer roept: Weeſt my gonſtigh, heylighe Maghet een deel des ghewins ſal u ghegeven
D werden: ende indien de dobbel-ſteenen niet gonſtigh zijn, ſoo verſchēuren ſy my met laſteringen, ende wenſchen my quaet, om dat ick in haer booſheydt niet en heb geholpen. Die haer ſelven tot een ſchandelijck ghewin ten beſten gheeſt roept tot my: Gheeft overvloedigh profijt. Iſt dat ick yet weygere, ſoo roepen ſy weder, en weeſt dan gheen moeder der barmher-
E tigheydt. De begheerten van andere en zijn ſoo godloos niet, als onbequaem. Een onghehouwlijckte roept: Maria geef my een ſchoone ende rijcke Bruydegom. Een ghetroude roept: gheef my ſchoone kinderen. Een ſwanghere roept: gheef my een lichte baringhe. Een oud Wijf roept: Gheef dat ick langen tijdt ſonder hoeſt ende dotſt leve. Een ſot oud Man F roept: Gheef dat ick weder jongh werde. Een Philoſooph roept: Gheef dat ick onoploſlijcke argumenten make. Een Prieſter roept: Gheef een vet Prieſterdom. Een Biſſchop roept: bewaer mijn Kercke. Een ſchipper roept: Geef voorſpoedighe kourſen. Een overſte roept: verthoon my uwen ſone, eer dat ick ſterve. Een hovelingh roept: Gheef dat ick in de ure des doodts oprechtlijck biechten magh. Een G boerinne roept: bewaer mijn kleyne ende groote beeſten gheſondt. Indien ick yet weygere, terſtondt ben ick wreet. Iſt dat ick haer tot mijn ſoon verſende, ſoo hoore ick: hy wil alles wat ghy wilt. Sal ick dan alſo alleene, die een vrouwe ende maeght ben, ſchippers, krijghſlieden, kooplieden, dobbelaers, trouwende, barende, droſſaerden, Koninghen ende boeren helpen? En 't ghene dat ick gheſeydt hebbe H is noch ſeer weynigh, vergheleken by de dinghen die ick lijde, Maer met deſe moeyelijckheden werd ick nu minder bewaert, ten welcken aenſien ick u wel ſeer ſoude dancken, ten waer dat dit profijt meerder ſchade met hem braghte. Ick heb meer ledige tijdt, maer minder eere ende minder rijckdom. Te vooren wierd ick begroet Koninginne der Hemelen, heerſcherinne des werelts: nu hoor ick I nauwlijcks van weynigh menſchen, weeſt gegroet Maria. Te vooren wierd ick met edele gheſteenten ende goud ghekleedt, ick had overvloedighe heylighe daeghs kleederen, my wierden gheſchencken van gont en edele gheſteenten gebracht: nu werde ick nauwlijcx met een half rocxken gekleedt, ende dat noch vande muyſen ghebeten is. En ick heb nauwlijcx ſo vele Iaerlijckſche inkomſten, dat ick een K arm Koſter onderhoude, die een lampken of onghelkeerſſe aenſteecke. En nochtans mochten deſe dinghen gheleden werden, ten waer datmen ſeyde, dat ghy u noch grooter dinghen onderſtaet te doen. Dit neemt ghy voor u ghelijck men ſeydt, dat ghy alle Sancten, die erghens ſijn, uyt de

Tem-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Tempelen verdrijven wilt: siet seer neerstelijck toe wat ghy doet. Andere Sancten hebben, waer mede dat sy haer ongelijck wreken moghen. Petrus uyt den Tempel gheworpen sijnde, kan de deure des Hemelschen Koninckrijcx weder voor u toesluyten. Paulus heeft een sweert, Bartholomeus is met een mes ghewapent, Guilielmus is onder eens Monincx kappe geheel geharnascht, en dat met een sware B spiesse. Maer hoe sult ghy 't met S. Joris maken, die een Ridder ende Corassier, met een spiesse te gelijck ende met een sweert vreeslijck is? Ooc en is Antonius niet ongewapent, hy heeft heylich vyer. Oock hebben de andere of hare wapenen of plaghen, die sy den genen toe seynden, dien sy willen. Maer al-hoe-wel ick ongewapent ben, nochtans en sult ghy my niet uyt werpen, ten sy dat ghy mijn sone, die ick C in mijn armē houde, mede uyt werpt. Van desen en sal ick my niet af-scheyden: of ghy sult desen met my t'samen uytstooten. of ghy sult ons alle beyde verlaten, ten sy dat ghy liever eenen Tempel sondet Christo hebben wilt. Dese dinghen heb ick ghewilt dat ghy weten soud, bedenck nu, wat ghy acht dat ghy my behoort te antwoorden. Want de sake gaet my ganschlijck ten herten. Wt onsen steenen Tempel, den eersten dagh Augusti, in den Iare D nae 't lijden mijns Soons vijfthien hondert ende vier-en-twintigh.

Ick steene Maria heb dit met mijne handt onderschreven.

Me. Dit is voorwaer een dreyghende eñ vreeslijcke Send-brief. Ick meyn E dat hem Glaucoplutus wachten sal. Ogy. Indien hy wijs is. Me. Waerom heeft die seer goede Iacob van de selve saecke tot desen niet gheschreven? Ogy. Ick en weet het niet / behalven dat hy verre van hier is / ende in dese tijden werden alle brieven afgheworpen. Me. Maer wat Godt heeft u in Enghelant gedreven? Ogy. De wint/die wonderlijcke goet was/lockte my daer henen/ende ick had sulcks bykans Mariæ in Parathalasso belooft / dat ick haer na twee jaren weder besoecken soud. Me. Wat soud ghy van haer begeeren. Ogy. Niet nieus/niet dan die gemeyne dingen/ een ghesondt huysgesin/ overvloediger goederen / een langh ende vrolijck leven in dese tijdt / ende inde toekomende tijdt de eeuwighe saligheydt. Me. En konde G de Moeder Christi by ons die selve dinghen niet gheven? sy heeft t' Antwerpen eenē Tempel/die veel heerlijcker is dan in Parathalasso. Og. Ick en ontken niet dat sy't kan/maer in dese plaetse gheeftse dese/in andere geeftse andere dingen/ of om dat het haer herte also goet dunckt / of/ ghelijck sy goedertieren is / sy voegt haer selven in dese saecke tot onse ghenegentheden. Me. Van Iacob hebbe ick H menighmael gehoort: Maer ick bid u / beschrijf my het Koninghrijck van die van Parathalasso. Ogy. Zeker ick salt u met so weynigh woorden verklaren als ick kan. Haren name is seer vermaert door gantsch Engelant/ende ghy en sult niet lichtlijck yemandt in dat Eylandt vinden/die daer hoopt dat zijn saken wel gelucken sullen/ of hy sal haer alle jaren met een gheschencxken na de grootheyt I sijner goederen/vereeren. Me. Waer woont sy? Ogy. Op 't uyterste eynde van Engelant / tusschen 't Westen ende Noorden/niet verre van de zee / ontrent dry duysent schredē. 't is een Dorp nauwelijcks van andere dinghen levende / dan van de menighte der gener/die daer komen eñ weder van daer keeren. Daer is een klooster met Canonicken / maer den welcken van den Latijnschen den K toe-name des Regels (of Reguliers) by ghevoeght wert / een middel-gheslacht tusschen Monicken ende Canonicken / die men wereltsche noemt. Me. Ghy spreeckt my van dieren / die soo wel in 't water als op het landt leven/ van welcke soorte een Beever of Zee-hondt is.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Ogy. Jae ooch een Krokodil. Maer de spotterijen achter weghen latende/ sal ick met dy woorden 't gene verklaren/dat ghy begheert. In hatelijcke saken sijn sy Canonicken/in aenghename saken sijn sy Monicken. Me. Als noch verhaelt ghy my een raetsel. Ogy. Ja ick sal een Mathematisch (of Wisconstigh)bewijs hier by doen. Indien de Paus van Romen alle Monicken inden
B Ban dede / als dan souden't Canonicken / en gheen Monicken sijn. Indien die selve allen Monicken toe liet wijven te trouwen / als dan souden sy Monicken sijn. Me. O nieuwe goetgunstigheden: Och of sy mijn wijf ooch wegh namen. Ogy. Maer op dat wy totter sake komen: Dit kloosster en heeft nauwelijcx andere inkomsten / dan upt de mildighepdt der maghet Marie. Want
C de grootste geschencken werden wel bewaert. Maer indien daer wat ghelts of van minder pryis is/dat komt tot onderhoudinge der Monicken ende des oversten/den welcken sy den Pryoor noemen. Me. Zijn sy vroom van leven? Ogy. Zy en sijn niet onloffelijck van leven/ sy sijn rijcker in Godsalighepdt / dan van Jaerlijcksse inkomsten. Den tempel is
D net eñ schoon/maer de H. Jong-vrouwe en woont daer niet in/ maer om der eere wille heeft sy dien haren sone overgegeven. Sy heeft haren tempel/also dat sy aen de rechterhant hares soons zy. Me. Aen de rechterhandt? Waer henen siet dan de sone? Ogy. Ghy vermaent dat wel. Wanneer hy na't westen siet/so heeft hy sijn Moeder aen de rechter-
E hant: wanneer hy hem na den opganck der Sonnen keert / soo is sy hem aen de slinckerhand. Nochtans en woont sy hier ooc niet /want hare huysinge en is noch niet volmaeckt / ende het is een plaetse daer de wint aen allen zijdē doorwaept/ dewijl de deuren ende vensteren open staen / en de Vader der winden / welck is de groote zee/ is daer dicht by. Me. Dat valt haer hardt: waer woont sy dan? Ogy. In dien tempel dien ick F
onvolmaeckt heb gheseyt te zijn / is een engh Kapelleken / van houte berderen ghebouwt / daer aen beyde zijden de begroeters door een engh deurken ingaen. Daer is weynigh lichts in/eñ by-kans gheen ander dan van de wasseckeerssen / daer is een soete reuck / die seer lieflijck is om riecken. Me. Alle dese dinghen komen met de religie over een. Ogy. Jae indien ghy daer in sacght Menede- G
me, ghy soud seggen dat het een wooninghe der goden waer / also blincken daer alle dinghen met edele ghesteenten/gout ende silver. Me. Ghy poyret myn herte/ aen dat ick my daer henen begeve. Ogy. De reyse en sal u niet berouwen. Me. En is daer geen H. Olpe? Ogy. Ongeschickte mensch. Die Olpe en dyuppt niet dan upt de graven der heyligen/als van S. Andries eñ S. Catharina. Maria en H
is niet begravē. Me. Ick heb gedwaelt ick bekent. Maer eyndight dit spel. Og. Op dat de religie haer te bycoder verspreyde/soo werden verscheyden dingen in verscheydē plaetsen vertoont. Me. En misschien op dat de gavē dies t'overvlodiger mogē sijn/achtervolgēde het vers.

Fit cito per multas præda petita manus.

Dat is: I

Haest wordt den roof groot(my gelooft)
Die met veel handen is gherooft.

Ogy. En over al sijn daer Kasp-papen tegenwoordig. Me. Wt de Canonicken? Ogy. Geensins: die en werden daer by niet toe gelaten/op dat sy door oorsaecke van religie van de religie niet verveemt en werden/ eñ op dat sy / terwijlen sy de Maegt bewaren/selfs voor hare maegdom niet sorgloos en werden. Alleen- K
lijck in de binnenste kapelle / de welcke ick gesept hebbe de kamer der H. Jonghvrouwen Marie te zijn/staet een Canonick by den Outaer. Me. Tot welcken eynde? Ogy. Op dat hy't gene ontfange eñ bewaere datter gegeven wert. Me. Geven de ghene ooch die niet en willen?

Ogy.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Ogy. Gheensins: maer sommige werden door eenige godsalige schaemte daer toe gedwongen/dat sy yet geven/ wanneer daer yemant by staet/ die niets geven en souden indien daer niemandt tegenwoordigh en waer: of sy geven een weynigh milder dan sy andersins soudē gedaen hebben. Me. Ghy noemt een menschlijcke genegentheyt / die ick oock wel ondervonden heb. Ogy. Ja daer
B zijn sommige der alderheylichster jongvrouwe so seer toe gedaen/dat sy/terwijlen sy haer veynsen een gave op den Outaer te leggen/ met een wonderlijcke behendigheyt 't gene stelen/ dat een ander daer op geleyt hadde. Me. Neemt/ dat niemant daer by en stonde/en soude Maria sodanige niet terstont met den blixem slaen? Og. Hoe soude Maria dat meerder doen dan de hemelsche Vader selve/
C den welcken sy hen niet en schamen van sijne cieragien te ontblooten/ oock den wandt des tempels doorgraven hebbende? Me. Ick weet niet genoegsaem/over welckē van beydē ic my meest behoore te verwonderē/ over hare godloose vermetelheyt/of over Gods sachtmoedigheyt. Og. Aen de Noort zijde dan is een poorte / niet des tempels / op dat ghy niet en mist/maer der heyninghe/ met welcke de
D geheele vlacke plaetse / die by den tempel leydt/besloten wert. In die selve poorte is een seer kleyn deurken/ soodanige als wy sien inde groote val-deurē der Edellieden/ alsoo dat de ghene die daer in wil gaen/eerst sijn been in perijckel moet stellen/eñ daer na oock zijn hooft neder buyghen. Me. Voorwaer het en soude niet vry zijn door soodanigen deurken tot den vyant te gaen. Og. Ghy raedt dat wel.
E De Cas-paep vertelde datter eertijdts een man van ridderlijcker oorde op een peert sittende door dit deurken uyt de handen des vyants/die hē als hy vluchtede/genaeckte/ ontkomen was. D'ellendighe Ridder aldaer van hem selven wanhopen / beval zijne behoudenis met een haestige gedachte der Jonckvrouwe Marie / die in de naest gheleghen plaets F was. Want hy had voor hem genomen tottet Outaer van dese te vluchten/indien de groote poorte opē geweest waer. Eñ siet een ongehoorde sake: Terstont was de geheele Ridder binnē de heyninge des tempels/terwijlē dat de ander daer buyten te vergeefs raesde. Me. Eñ maecte hy/dat men sulcken wonderlijcke vertellinge geloofde? Ogy. O ja hy. Me. Dat selve nochtans niet lichtlijck by u/die een G Philosophisch mensch zijt. Og. Hy toonde aende deure een kopere plate/die daer met naghels aengehecht was/in welcke 't beelt des behoudē Ridders stonde/met die kleedinge die doenmaels de Enghelsche natie gebruyckte / die wy oock inde oude schilderijen sien: eñ indien die schilderijen niet en liegē/so en haddē in die tijt de Scherers/ende de gene die laken verwen eñ weven geen neeringe. Me. Hoe H so? Og. Want hy en was niet anders gebaert dan de geyten/eñ zijne gheheele kleedinge en hadde niet eē ploye/en was niet veel grooter dan 't lichaem / sulckx dat oock de nauwe t'samen-bindinghe 'tlichaem selfs engher maeckte. Daer was oock een ander plate/de ghedaente ende grootheyt der kamer vertoonende. Me. Nu en was het niet gheoorloft daer aen te twijffelen. Ogy. Onder 't deur- I ken was een ysere rooster / daer alleenlijck een voetganger door moghte. Het betaemde niet dat naderhant een Peerd die plaetse betreden soude/ die de Ridder de Jonghvrouwe Maria te voren geheylight hadde. Me. Ende dat te rechte. Ogy. Van hier nae 't Oosten toe is een kapelle vol wonderheden: Daer begaf ick my henen. Daer ontfingh ons een andere Kas-pape. Wy baden daer een K weynigh tijts. Terstont wierd ons vertoont een lit van eē menschlijcke vinger/ die vande dry vingheren de grootste is: Ick kuste het/ende daer na vraeghde ick wiens riliquie dat het was. Hy seyde: Van S. Pieter. Ick sprack: van dē Apostel? Hy seyde: ja. Daer na de grootheyt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A des lits aensiende/ scheen het eens nieu-
sen te zijn / seyde ick: Petrus moet een
man met een seer groot lichaem geweest
zijn. Eener upt de mede-ghesellen dit
hoorende begonde seer te lachen dat nam
ick seker qualijck. Want indien hy ge-
sweghen hadde/ de koster en soude voor
ons van de andere dinghen niets ver-
borgen hebben. Wy hebben hem nocht-
tans sommighe penninghen ghegeven /
B en eenighsins te vreden ghestelt. Voor
't Capelleken was een dack / het welcke
hy seyde dat op een wintertijdt / als de
Sneeu alle dinghen bedeckt had/ haest-
lijck upt een verre plaetse daer gebracht
was. Onder dat dack zijn twee putten
tot boven toe vol/ sy seggheu dat het een
Fontepn-ader is/die de Heylige Jonck-
vrouwe is gheheplight: Het water is
wonder kout/krachtig om de pijne des
C hoofdts ende der maghe te genesen.

Me. Ist dat koud water de pijne des
hoofts ende der mage geneest/so sal olpe
voortaen den brant upt lesschen.

Ogy. Ghy hoort een mirakel / mijn
goede vriendt / andersins wat mirakel
soudet zijn / dat koudt water den dorst
leschte? Me. Ende dit is voorwaer een
deel des spels. Ogy. Sy seyden vaste-
lijck dat die Fontepne door bevel der al-
derhepligh ster Jonckvrouwe haestlijck
D upt der aerden ghespronghen was. Ick
alle dingen neerstlijck rontom aenschou-
wende / vraeghde hoe veel jaren dat het
geleden was/ dat het selve hupsken daer
henen was gebracht? Hy seyde: etlij-
cke hondert jaren. Ick spack: de wan-
den en verthoonen andersins geen out-
heydt. Hy strede daer niet teghen. Ick
seyde wederom: dese houte pilaren oock
E niet. Hy ontkende niet datse onlanghs
geset waren/ oock gaf het de sake selfs te
kennen. Daer na spzack ick: dese mate-
rie van stroo ende riet schijnt nieuw te
zijn. Hy bekendet. Dese dweers-balckē/
seyde ick / en de latten die het dack hou-
den/en schijnen oock niet voor vele jaren
geset te zijn. Hy stont dat oock toe. Doen
daer nu geen deel der hutte meer resteer- F
de/seyde ick: Waer upt is het dan seker/
dat dit huttelken van verre gebracht is?
Me. Ick bid u/ hoe ontbond de koster de-
sen knoop? Ogy. Sonder vertoeven
toonde hy ons eē seer oude Beyrē hupt/
die aende latten ghehecht was / ende hy
bespottede by-kans onse traeghept / die
welcke sulcken openbaren bewijs-teec-
ken hebbende/ gheen ooghen en hadden.
Alsoo dan versekert zijnde/en om verge- G
vinge onser traeghept gebedē hebbende/
hebben wy ons gekeert tot de hemelsche
melck der heyliger Jonckvrouwe Ma-
riæ. Me. Hoe seer gelijck is de moeder
haren soon/ hy heeft ons soo vele bloets
op der aerdē gelaten/dese so veel melcks/
soo veele nauwlijcks ghelooflijck is dat
een Vrouwe hebben kan die maer een
kint ghebaert en heeft / al waert schoon
dat het kindt niet met allen gedroncken H
had. Ogy. Het selve blamerense oock
van't krups des Heeren/ het welcke in't
bysonder ende in 't openbaer in soo veele
plaetsen vertoont wert/also in dien men
de stucken by malhanderen brachte/ dat
het een volle last van eē hulck soude mo-
ghen schijnen te wesen: En nochtans
heeft de Heere zijn gheheele krups ghe-
dragen. Me. Ey duncht het u oock geen
wonder te zijn? Og. Het soud misschien I
nieuw mogen ghenoemt werden / maer
gheensins wonder/ naedemael de Heere
die dese dingen na sijn goetduncken ver-
meerdert / almachtigh is. Me. Ghy
duydt dat wel Godsalighlijck/ maer ick
vreese dat veel sulcke dingē om gewins
wille versiert werden. Og. Ick meen
niet dat Godt het lijden soude / dat hem
pemandt in dier maniere bespottede.

Me. Ja wanneer de Moeder ende de K
Sone/ de Vader eñ den Geest van kerc-
ken-schenders berooft werden / soo en
bewegen sy haer somwijlen so vele niet/
dat sy of met een wenck / of met eenigh
gelupt de boos-doenders verbaren. Soo
groot is Gods sachtmoedighepdt.

Og. 'Tis so: maer hoort de andere din-
gen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A gen. Die melck wert op den hoogē Outaer bewaert / in welcks midden Chzistus is / ende zijn moeder aen zijn rechterhant / om der eeren wille. Want de melck vertoont de moeder. Me. Soo kan men't dan sien? Ogy. Ja men / t'is in Cristal besloten. Me. 't Is dan nat. Ogy. Wat spzeeckt ghy mp van nat / dewijle het booz dupsent ende vijf hondert
B jaren gestoztis? 't Is t'samen gheronnen / ghy soud segghen / dat het ghewzeven kzijt met 't wit van Ey ghemenght waer. Me. Waerom en vertoonen sp't dan niet bloot? Ogy. Op dat de maegdelijcke melck met het kussen der Mannen niet besmet en werde. Me. Ghy seght wel. Want daer zijnder mepn ick / die haren mont daer aen setten / die noch
C suyver noch maeghdelyck en is. Ogy. Als ons de Kas-paep sagh / liet hp toe / hp toogh een lynen kleedt aen / ende dede de heplighe stoole om den hals / hp viel Godvzuchtighlijck neder en aenbadt / daer na repckte hp ons de alderheplighste melck om te kussen. Doen vielen wp oock selve op de uptterste trap des Outaers Godtvzuchtighlijck neder / ende Chzistum eerst ghegroet hebbende / heb-
D ben wp de Jonghvzouwe Maria met soodanighe ghebeden / dat ick tot dien selven epnde ghemaeckt hadde / aenghespzoken: O Jonghvzou / ghy die moeder zijt / die verdient hebt met uwe maeghdelijcke bozsten den Heere des Hemels ende der aerden uwen sone Jesum te sogen / wp wensché dat wp booz zijn bloet
E gherepnight zijnde / oock tot die saligh kind shepdt / der dupven eenvoudighepd mogen boozt gaen / die welcke van geen boosheyt / listighepdt ende bedzogh / wetende de melck der Euangelischer waerheydt ghedurighlijck begheert / ter tijdt toe datse tot eenen volmaeckten man toe neme / tot de mate der volheydt Chzisti / wiens salige geselschap ghy inder eewighept gebzupckt met den Vader ende den H. Gheest / Amen.

Me. Boozwaer dit is een Godsaligh ghebedt. Wat dese sp? Ogy. Sp schenen mp bepde toe te wencken indien mp de ooghen niet en bedzoghen. Want de heplighe melck scheen op te spzinghen / en 't Sacrament blinckte een wepnich witter. Midlertijdt quam de Kas-paep tot ons / wel stil-swijgende maer een tafelken repckende / soodanighe de gene bp den Duptschen vertonen / die op de bzugghen den Tol eysschen. Me. Boozwaer ick heb menighmael die gierighe tafelkens quaet ghewenscht / doen ick booz Duptsch-landt repsde. Ogy. Wp gaven sommige penningē / die hp de Jongvzouwe Maria gaf. Daer na vzaeghde ick booz een tael-man / die welcke die spzake wel verstonde / ende een jonghelingh van een lieflijcke welspzekenheydt was / zijn name was / indiē ick niet misse Robertus Aldrisius, soo seer beleefdelijck als ick konde / booz welcke bewijsredenen hp wiste dat het der Jongh-vzouwen Marie Melck was. Dit begheerde ick seecker upt een Godsaligh pver te weten / op dat ick sommighe Godloosen / die alle dese dinghen ghewoonlijck zijn te bespotten / den mont mocht stoppen. Eerstelijck sweegh de Kas-paep / suur siende / stil: ick beval dat de Taelman aenhoudē soude / maer noch lieflijcker. En hp stond seer lieflijcken / so seer dat het de Moeder selfs / al had sp onlanex kraem vzouwe geweest / indien hp haer met sulcke woozden aengespzoken hadde / niet qualijck en soud ghenomen hebben. Maer de Kas-paep als met een Godlijcke kracht aenghoblasen zijnde / ende ons met verwonderende ooghen aensiende / ende als upt een grouwel de Godslasterlijcke stemme verbloetende / spzack: Wat is 't van noode dese dinghen te vzaghen / dewijl ghy een geloof weerdighe Tafel hebt? Ende het scheen gantschlijck / dat hp ons als ketters soude upt ghestooten hebben / indien 't gelt des menschen wzeethept niet en had versacht. Me. Maer wat dedet ghy lieden midlertijdt? Ogy. Wp lie-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A den: wat dunckt u? Niet anders dan als met een stock gheslaghen/of vanden blixem geraeckt zijnde/ hebben wy ons van daer gemaeckt/ootmoedichlijck om vergiffenis ghebeden hebbende. Want alsoo betaemt het in heylighe saecken te handelen. Van daer ginghen wy nae 't huys ken/ in welcke de heylige Maghet logeerde. Terwijlen wy daer henen ginghen openbaerde hem een Cas-paep B van de ghene die minder zijn/ende sach ons aen als of hy ons kende: als wy een weynig voortgegaen waren/ quam ons een ander int gemoet/ ons insgelijx aensiende: daer nae oock de derde. Me. Sy begeerden u misschien uyt te schilderen. Og. Maer ic vermoeyde verre wat anders. Me. Wat was dat doch? Og. Datter een Kerck-roover yet uyt de juweelē der heyliger Maget gestolen had/ C eñ dat op my 't vermoedē genomē was. So ging ick inde Capelle/ eñ groetende de Maget de Moeder Christi met soodanighen gebedeken: O die ghy alleene onder alle vrouwen Moeder ende Maget zijt/ aldersalighste Moeder / aldersuyverste Jonck-vrouwe / wy onreyne besoecken u nu / die daer reyn zijt / wy groeten u/ wy eeren u eenighsins met onse gheschenckens: och of ons uwen D Sone gave / dat wy uwe alderheylighste manieren naevolghende verdienen mochten / oock door de genade des heyligen Geests den Heere Jesum gheestlijcker wijse in 't binnenste onses herten te ontfaughen/ en hem eenmael ontfangen hebbende/nimmermeer te verliesen/ Amen. Daer nae het Outaer ghekust hebbende/leyde ick daer eenighe penningen neder/eñ ging wech. Me. Wat dede E hier de Maghet? En gaf sy met geenen wenck te kennen/ dat sy't gebedeken gehoort had? Og. Het licht/als ick geseyt heb/ was donckerachtig/en sy stond int duyster aē de rechter zijde des Outaers. Ten laetstē had my de reden des eersten Cas-paeps soo verslagen / dat ick mijn oogen niet en dorste opslaen. Me. Soo was d'uytkomste dier reyse niet seer blij F de. Og. Ja immers seer blijde. Me. Ghy hebt my wederom moet gegeven / want het hert was my oock in de knyen ghesoncken/als uwen Homerus spreect. Og. Nae 't middaghmael gingen wy wederom inden Tempel. Me. Dorst ghy/daer ghy van Kerck-roverije bedacht waert? Og. Misschien/ maer ick en was by my selven niet verdacht. Een ghemoedt dat hemselven vry kent te zijn / en weet van G geen vreese. Ick had begeerte om de tafel te sien / tot welcke de Cas-paep ons versondē had. Desen hebben wy na lang soecken ten laetsten gevonden/ maer om hooge aen gehecht/soo datse van een yeghelijck mettet ghesicht niet ghelesen en konde werden. Ick heb soodanige oogen/dat ick noch Lynceus, dat is/scherpsiende/noch bysiende kan genaemt werden. Also heb ick Aldrisium, die las/daer- H en-tusschen mettet ghesichte ghevolcht/ mids hem in sulcken groote sake niet genoeghsaem gheloove gevende. Me. Is alle twijffelachtigheyt wech genomen? Og. Ick schaemde my mijner / dat ick eenighsins getwijffelt hadde/also wierde de gantsche sake aldaer voor ooghen ghestelt/de name/de plaetse/de sake ghelijckse ordentlijck geschiedt was: kortelijck/daer was niets vergeten. Daer is I eener Guilhelmus ghenoemt gheweest/te Parijs gheboren/een Godsaligh Man/ doch insonderheyt in't t'samen-soecken van Reliquien der Heylighen door de gantsche wereldt Godvruchtigh. Dese seer vele Landen door-reyst/de Kloosteren ende Tempelen over al doorsien hebbende/ is ten laetsten te Constantinopolen ghekomen. Want de Broeder deses Guilhelmi was aldaer Bisschop. Dese K vermaende hem / als hy weder wilde keeren/dat daer een Nonne was/ die de Melck der Moeder Christi hadde / dat hy seer gheluckigh soude zijn / indien hy ofte met bidden ofte om gheldt/ ofte met list eenigh deel verkrijghen konde. Om dat alle andere Reliquiē / die hy tot noch toe ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A toe vergadert hadde / by dese melck vergeleken zijnde niets en waren. Doen en ruste Guilhelmus niet / tot dat hy met bidden de helft van die melck verkregen had. Met die schat / docht hem dat hy rijcker dan Cræsus was. Me. Waerom niet/eñ dat oock onverhoopt? Ogy. Hy haestede hem strackx naer huys/ op den wegh bevingh hem een sieckte.

Me. Hoe isser in menschlijcke saken
B geen dingh noch langhdurigh/noch aen allen zijden gheluckigh. Ogy. Als hy 't perijckel sagh/ riep hy een Wael / die hem een seer ghetrou medegesel dier pelgrimagie was. En godvruchtelijck het stilswijgen / bedonghen hebbende/beval hem 't melck op die conditie/ indien hy gesont te huys quam / dat hy dien schat leggen soude op den outaer der H. Jongvrouwe/ die te Parijs ghe-eert wert in
C dien heerlijcken tempel / die aen beyden zijden op de voor-by-loopende riviere de Seyne siet : ende de riviere selfs schijnt eerbiedigheyt der Godheyt der Jonghvrouwe te wijcken. Op dat ick de saeke kort maecke/ Guilhelmus wierde begraven / de ander repsde / voort greep hem ooc een sieckte aen. Als dese van hem selve wanhoopte/ gaf hy eenen Engelschē medegesel de melck / maer met vele ern-
D stige gebeden hem verbonden hebbende/ dat hy doen soude 't gene hy gedaen soude gehad hebben. Dese storf/ en de ander nam het aen/ ende leyde de melck op den outaer: de Canonichē dier plaetse tegenwoordigh zijnde/ die welcke doenmaels Regulieren genoemt wierden/soodanige noch by de H. Genovefa zijn. Van dese verwierf hy de halve melck. Als hy 't selve in Engelandt die gedragen had/heeft
E hyse ten laetsten in Parathalatio gebracht/ de aenblasinghe des gheests hem daer henen roepende. Me. Voorwaer dese vertellinghe komt supverlijck met haer selve over een. Og. Ja op dat daer gene twijffelachtigheydt blijven en sou konnen / waren de namen der Wy-Bisschoppen daer by geschreven/die den genen die die melc niet sonder gave besochten/ so veel aflaets medegedeylt hebben/ so vele sy na hare schere mate gevē konnen. Me. Hoe vele is dat? Ogy. Dan veertigh daghen. Me. Syn in de helle oock dagen? Ogy. Seker daer is tijt. Me. Wanneer sy die schere mate eens uytgheghéven hebben/en isser dan niets over dat sy geven mogen? Ogy. Geensins also. Want henliedē springt als uyt een fonteyne gedurighlijck het gene uyt dat sy geven mogen: ende hier ghebeurt G gantschlijck het tegendeel vant gene dat int wijnvat Danaidum gebeurt. Want al is 't saecke dat het selve sonder ophouden verbult wert / nochtans is het altijd ledigh: ist dat ghy hier uyt altijt put/so en isser nochtans niet minder in het wijnvat. Me. Indiē sy honderd dupsent menschen veertigh gaven/sould een pegelijck gelijcke veel hebben? Og. Gelijcke veel. Me. En indien de gene die voor 't Mid- H
daghmael veertigh ontanghen hebben/ wederom omtrent het Avondmael veertigh epschten/ sould daer het gene gereet zijn dat sy souden mogen geven? Ogy. Ja alwaert dat sy't op eene ure tienmael epschten. Me. Och of ick sulcken luystjen 't huys had/ ick soude niet meer dan drie penningen wenschē/ indien sy so altijt aenwossen. Ogy. Ja hoopt dat ghy gantsch van goud wert/ghy sult evē veel I
van wenschē krijgen. Maer ick keer my wederom tot het spel. Dit wierde daer noch tot een bewijs eener Godsaligher ongevenstheyt by gedaen/dat de melck der Jongh-vrouwe / die in seer vele andere plaetsen vertoont wierde / wel eerweerdigh ghenoech was/dat dese nochtans eerweerdiger was dan d'ander/om dat d'ander van steenen afgheschraept wierde/eñ dese uyt de borsten der Jong- K
vrouwe selfs geloopen was. Me. Waer uyt wist men dat? Ogy. Och! de Constantinopelsche jongh-vrou had dat vertelt/ die de melck ghegheven had. Me. En misschien had de H. Bernhardus haer sulcks te kennen ghegheven.

Ogy.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Ogy. Ick meyn soo. Me. Den welcken gebeurt is/als hy out was/'t melck uyt de selve mamme te proevē/ die 'tkint Jesus ghesoogen heeft. Waer over ick my verwondere/ dat hy meerder honigh vloeyende dan melck vloeyende genoemt werdt. Maer hoe wertse der Jongh-vrouwen melck ghenoemt / die uyt de borsten niet en is geloopen? Ogy. Die is daer oock uyt gheloopen/ maer op een B steen/op welcken sy by avonture soogende sat/ ghevallen zijnde is te samen gheronnen/daer na is door Gods wille soo vermenichvuldight. Me. 't Is wel: vaert voort. Ogy Dese dinghen dan ghedaen zijnde / terwijlen wy ons bereyden om wech te gaen/ midlertijt herwaerts eñ derwaerts wandelende ende om her siende / of ons yet weerdigh om te sien voor quame / waren daer weder- C om Cas-papen tegenwoordigh/ sy loncten ons over dweers aen / sy wesen met den vingher op ons/sy liepen toe/sy gingen wegh/ sy quamen weder/sy wenckten/het scheen dat sy ons aengesproken souden hebben/indien sy stout ghenoegh gheweest hadden.

Me. En vreesde ghy doe niet?

Ogy. Jae ick keerde 'taengesicht nae haer toe / also aenlachende eñ aensiende/ D als of ick haer om aen te spreken noode. Ten laetsten eener toetredende vraeghde / hoe mijn name was : Ick seyd het hem. Hy vraeghde of ick de gene was/ die daer voor twee jaren een beloofde Tafel met Hebreusche letteren aenghehecht hadde. Ick bekende dat ick het was. Me. Schrijft ghy Hebreusch? Ogy. Geensins/maer alles wat sy niet en verstaen/noemen sy Hebreusch te zijn. E Terstont quam daer geroepen zijnde/so ick gisse / de Eerste-laetste dier vergaderinghe. Me. Wat name van weerdigheyt is dat? En hebben sy geenen Abt? Ogy. Neen sy. Me. Hoe soo? Ogy Om dat sy geen Hebreusch en verstaen. Me Gheenen Bisschop? Ogy Geensins Me. Waerom? Ogy Om dat de Jongh-vrouw noch te arm is / dan F dat sy een staf eñ Bisschops-hoed koope/die te dier zijn. Me. En hebben sy ten minsten geenen Proost? Ogy. Oock dien niet. Me. Wat isser in de wege? Og. Want Proost is een name der weerdigheyt/niet der heyligheyt. Ende daerom verwerpē de Collegien der Canonicken de name des Abts / maer den name des Proosts nemē sy geerne aen. Me. Maer vanden Eersten-laetsten en heb ick voor G desen noyt ghehoort. Ogy. Voorwaer ghy zijt seer onverstandigh in de konst van Grammatica. Me. Ick kenne in de oneygentlijcke maniere van spreken de figure die Hysteron Proteron, het laetste eerste ghenoemt werdt. Ogy. Ghy weet het. Dese die naest de Prioor/ dat is/de eerste is / is de laetste eerste. Me. Ghy spreeckt vanden Suprioor. Ogy. Dese groetede my beleefdelijck genoeg. H Hy vertelde hoe seer datter van velen ghearbeydt was/dat sy die veersen lesen mochten / hoe veel brillen datter te vergeefs om af gevaegt waren. So menigmael als daer eē out Doctoor inde Godheyt ofte Rechten aen quam/ die wierde tot de Tafel ghebracht : d'een seyde dat het Arabische/ d'ander dat het versierde letteren waren: ten laetsten wierde daer eener ghevonden die den Titel las. Dese I was met Latijnsche woorden ende letteren / doch met groote letteren geschreven. De Grieckschе versen waren gheschreven met groote Grieckschе letteren/ die welcke ten eerstē aensien groote Latijnsche letteren schijnen te zijn.

Ghebeden zijnde schreef ick den sin der versen int Latijn/de selve van woorde te woorde oversettende. Als ick voor desen kleynen arbeydt een aengheboden K belooningsken stantaftelijck af-sloegh/ seggende datter gheen dingh soo swaer en was / dat ick niet seer geerne om der alderheylighster Jonck-vrouwen wille en soude doen / al waert dat sy my oock beval van daer brieven nae Jerusalem te brengen. Me. Wat heeft sy u tot eenen brief-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A brief-dragher van doen/ nademael haer soo vele Engelen met handen eñ voeten dienen? Ogy. Soo braght hy upt sijn tassche een stuck houts voorts/ dat van een balck afgheseaght was/ op welcke men de Maget de Moeder Christi hadde sien sitten. De wonderlijcke reuck gaf terstont te kennen/ dat het een seer heplich dingh was. Ende als ick sulcke uptnemende gave/my voor over nep-
B gende/ende met blooten hoofde/met seer groote eerbiedighepdt drie of vier mael ghekust hadde/ heb ickse in mijn tassche gesteken. Me. En isset niet geoorloft te sien? Ogy. Mijnent halven salt wel geoorlooft zijn. Maer indienghy niet nuchteren en zijt/ of de naeste nacht met u wijf te doen hebt ghehadt/ soo soude ick u niet raden/dat ghy 't saeght. Me. Toont het/daer en is geen perijckel.
C Og. Siet daer. Me. O hoe saligh zijt ghy met die gave. Og. Ick en soud dat klepne stuckken/dat ghy 't weet/met alle het goudt van Tago niet verwisselen: ick sal't in goudt beslupten/ maer alsoo dat het door Cristal door-schijne. Doen den Superioor sach/ dat ick my so Godtvruchtighlijck over die gave verblijde/ oordeelende dat ick niet onweerdigh en was/ den welcken oock meerder dingen
D toe betrout mochten werden/ vraeghde hy of ick de hepmelijcke dingē der jonckvrouwe oock opt gesien had. Dat woort verstoorde my een wepnigh/ nochtans en dorst ick niet vraghen/wat hy de hepmelijcke dinghen der Jonck-vrouwe noemde. Want in sulcke heplige saken is oock de dwalinge der tonge niet sonder perijckel. Ick sepde dat ickse niet en had gesien/maer dat ick daer seer begee-
E righ na was om te sien. Ick wierde inghelepdt als alrede met een Godlijcke kracht aengeblasen zijnde. Daer wierde een wassen toortse of twee aengesteken/men toonde een beeldeken/ dat noch in groothept/noch materie/noch werck niet treffelijck/ maer in kracht upt-nemende was. Me. De groothepdt en is niet seer vorderlijc om miraculē te doen. F
Ick heb te Parijs een Christoffel gesien/ niet de groote Hamaxiæus of Colossæus, maer een volkomen Bergh gheljck/ die nochtans aldaer door gheene miraculen vermaert was/ dat ick immers gehoort heb. Ogy. Aen de voeten der Jonckvrouwe is een edel ghesteente/ dewelcke by den Latijnen of Gzierken noch gheenen name gheghéven is/ de Walen hebben't na een padde genoemt/ om dat het G
de beeldenis van een padde alsoo uptdruckt/ dat gheen konste het selve doen kan. Ende 't wonder is dies te grooter/ 't is een klepn steentjen/de beeldenis der Padde en steeckt niet upt/maer in de gesteente selfs als ingesloten zijnde schijnt sy door. Me. Sy beelden hen misschien de gheljckenis eener Padde in/gheljck wy de stamme van varen-krupdt afgesneden hebbende/ ons eenen Arent in- H
beelden. Eñ wat en sien de kinderen in de wolcke niet? vper-blasende Draken/ bergē die van vper gloepen/ gewapende mannen die te samen strijden. Og. Ja/ op dat ghy 't weet/ geen levendige padde en druckt haer selver klaerder upt/ dansse daer upt-gedruckt was. Me. Dus lange hebbe ick uwe fabulen verdragen/na dese tijd soeckt een ander/dien ghy 't van de Padde wijs maeckt. Ogy. 't En is I
geen wonder Menedeme, dat ghy so gesint zijt. Oock en soudet my niemandt wijs gemaeckt hebben/ al haddet de geheele bende der Theologiens bevestight/ ten waer dat ick het met dese oogen/met dese oogen/seg ick/ghesien/aenschout en bevonden hadde. Maer hier-en-tusschē duncht my dat ghy op de naeturlycke dingen wepnigh let. Me. Waerom? om dat ick niet en gheloove dat Ezelen vliegen? Ogy. En siet ghy niet/ hoe dat de K
konstighe naeture in de verwen eñ ghedaenten van alle dinghen upt te drucken speelt/ hoewel in andere dinghen/ doch insonderhept in de edele gesteenten? daer beneffens hoe wonderlijcke krachtē dat sy in die edele ghesteenten gegeven heeft/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A die gantsch ongheloofliick souden zijn / ten waer datse de ervarenthepdt van na bp ons gelooflijck maeckte? Seg my / soudt ghy gelooft hebben / dat staci sonder aenroerē van een Zeyl-steen tot hem ghetogen / ende wederom vanden selven sonder aenroeren afgeschepden worde / ten waer dat ghy't met de oogen gesien had? Me. Voorwaer nimmermeer / al haddent my thien Aristoteles geswozen.

B Ogy. En roept dan terstont niet dat het fabelachtich is / indien ghy yet hoort / dat door de ervaringe noch niet en is bevonden. Juden donder-steen sien wy de beeldenisse des blixems / inden robijn brandend vper / inden hagel-steen de gedaente eñ houthept des hagels al waert dat ghy hem ooc middē in't vier werpt / in de Emeraude diepe ende doorluchtighen golven der zee: de kreeft-steen /

C volght de gedaente eener zee-kreeft na / de Adder-steen eener Adder / de Scaritos des vischs Scari / de Havick-steen eenes Havicks: de Cranen-steen vertoont eenen versierden Cranen hals / de Bocks-oogen-steen aenwijst het ooghe eens Bocks / daer is eener die een Vercken ooge / eener die drie menschen oogen te gheliick aenwijst: de Wolfs-oogen-steē afmaelt eens Wolfs-ooge met

D vier koleuren / vper-root eñ bloet-root / in't midden wert het swart met wit omringelt: ist dat ghy den swerten boonsteen opent / ghy sult een boon in't middē vinden: de Eycken-booms steen conterfept een block van een boom na / eñ brant ooch in maniere van hout: de Cissites ende Narcissites afmaelt Eploof: de Astrapias schiet upt het half witte of Hemels-blauwe / blixems-stralen upt:

E de vper-steen vertoont van binnen eenen brandt / die niet upt en gaet: in den Cool-steen siet ghy sommighe vonckens herwaerts ende derwaerts loopen: de Saffraen-steen geeft de koleur van Saffraen / de Kooren-steen van een Kooren / de Coper-steen van Coper: De Arend-steen drueckt een Arend upt met een blinckende staert: De Pauw-steen F heeft de Schilderije van een Pauw / de Chelidonia van een Aspis: den Mier-steen heeft d'inghebozen beeldenisse eener kruppender Miere: den Schalbijter-steen druckt een gheheelen Schalbijter upt / de Scorpioen-steen conterfept den Scorpioen wonderlijck. Maer wat vervolghe ich dese dinghen / die ontallijck zijn / dewijle daer gheen deel der nature en is / ofte in de elementen / of in G de ghedierten / of inde planten / dat sy niet als weligh zijnde inde edele ghesteenten upt ghedrucht en heeft? Me. My verwondert dat de nature so veel ledigh tijdts heeft / dat sy alsoo inde navolginghe van alle dinghen speelt. Ogy. Sy heeft de curieus hept des menschelijcken verstands willen oeffenen / ende ons ten minsten also van ledighepdt afdrijven. Ende nochtans als of wy niets en had- H den om de tijdt mede te verdrijven / rasen wy nae sotten / dobbel-spelen ende bespottingen der guychelrijen. Me. Ghy spreecht seer ware saken. Ogy. Sommighe die niet lichtveerdigh zijn seggen hier by / indien ghy dese soorte der edeler ghesteenten inden edich doet / dat se daer in swemmen ooch de leden beweghende.

Me. Waerom voeghen sy een padde by de Jongh-vrouwe? Ogy. Om dat I dese alle onsuyverhept / fenijnighepdt / hoovaerdighepdt / gierighepdt / ende alle aerdsche begeerlijckheden overwonnen / onder de voeten ghetreden / ende te niet ghedaen heeft. Me. Wee ons / die soo vele padden in't herte draghen. Ogy. Wy sullē reyn zijn / indien wy de Jongvrouwe neerstelijck eeren. Me. Hoe begheert sy ghe-eert te zijn. Ogy. Ghy sult haer de alder aengenaemste eere be- K wijsen / ist dat ghy haer nae volght. Me. Ghy hebt het in't korte ghesepdt / maer dat is seer swaer. Og. 't Is seker / maer 'tselve is seer schoon. Me. Wel aē / vaert voort met het ghene dat ghy begonnen hadt. Og. Daer na wees hy ons guldē eñ silvere beelden: dit / sepde hy / is louter

goud

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A goud/dit is silver vergult: hy seyde daer
by 't ghewichte/den prijs / ende den ge-
ver van yeghelijck geschenck. Als ick
my over een yegelijck dingh verwonde-
rende/met der Jongh-vrouwe van we-
gen sulcken geluckighen rijckdom ver-
blijde / seyde de Cas-paep : Naedemael
ick sie dat ghy een Godsaligh aenschou-
wer zijt / soo en achte ick niet billijck te
zijn / dat ick yet voor u verberghe / ghy
B sult de alderheymelijckste dinghen der
Jongh-vrouwe sien : eñ terstont bracht
hy van den Outaer selfs een vrouwen-
cieragie van wonderlijcke dingē voort /
welckers deelen indien ick soude ver-
volghen op te tellen / dese dagh en soude
tot de vertellinghe niet ghenoegh zijn.
Alsoo is my die pelgrimagie voorwaer
seer gelucklijck vergaen. Ick ben over-
vloedighlijck met aenschouwingen ver-
C sadight/ ende dese onweerdeerlijcke ga-
ve neme ick met my/een pand het welck
my van der Jongh-vrouwe selfs ghe-
gheven is. Me. En hebt ghy niet be-
socht wat kracht dat u hout heeft? Ogy.
Ick hebbe: Voor drie dagen heb ick in
een herbergh een gevondē die onsinnigh
was/den welcken men doe bindē wilde/
men leyde dit hout onder sijn oorkussen
daer hy niet van en wiste / hy sliep een
D diepe eñ lange slaep/des morgens stond
hy verstandigh op. Me. Het heeft mis-
schiē geen onsinnige sieckte/maer hooft-
sweer van wijn-drincken geweest. Ogy.
Menedeme, ist dat u belieft te boerden/so
soeckt u andere stoffe/met den Heyligē te
boerdē en is noch Godsaligh/ noch vry.
Ja de man vertelde selfs/dat hem inden
slaep een wonderlijcke schoone vrouwe
verschenen was / die hem een drinckbe-
E ker gereyet hadde. Me. Nies-kruyt/ver-
moed ick. Ogy. Dat is onseker/dat is
seer seker / dat de man by zijn sinnen is.
Me. Sijt ghy Thomam den Eerts-Bis-
schop van Cantelberch voor by gegaen?
Og. Geensins. Daer en is geen Bede-
vaert Godvruchtiger. Me. Ick begeer
het te hoorē/ indien het u niet moeyelijck
en is. Og. Ja ick bid u dat ghy't hoort. F
Cantium wert het deel van Enghelant
ghenoemt / dat hem na Vranckrijck eñ
Vlaenderen streckt: de hooft-stadt hier
van is Cantelbergh In dese selve zijn
twee kloosteren bykans aen malkande-
ren ghelegen/ in beyde zijn Benedictiner
Monicken. Het gene dat de name van S.
Augustijn heeft / schijnt 't outste te zijn:
dat na S. Thomas genoemt wert/schijnt
den stoel des Eerts-Bisschops geweest G
te zijn/ alwaer hy met weynich uytgele-
sen Monicken leefde: ghelijck oock he-
densdaeghs de Bisschoppen hare huy-
sen na by den tempel hebben/ maer van
de huysen der anderer Canonicken af-
gescheyden zijnde. Want eertijdts wa-
ren so wel de Bisschoppen als de Cano-
nicken/ Monicken. Dit gheven de open-
bare littekenē der dingen te kennen. Eñ
de Tempel/die den H. Thomæ toegehey- H
light is/ verheft hem selven met sulcken
grooten majesteyt na den Hemel toe/dat
hy den genē/die hem ooc van verre aen-
sien/een godvreesentheyt aenjaeght. Eñ
also is hy nu met sijn schijnsel de lichten
des naest-ghelegenen hinderlijck / ende
de plaetse die van outs seer religieus
was/verdonckert hy eenighsins. Door
zijn twee seer groote toorens/ de aenko-
melinghen als van verre groetende/ eñ I
met een wonderlijck gheklanck der me-
talen Clocken / vant naest gheleghene
Landtschap wijdt ende breedt doorluy-
dende. In't portael des Tempels / het
welcke aen 't zuyden is/staē drie gewa-
pende mannen in eenen steen gehouwē/
die den alder-heylighsten man met hare
godloose handen vermoort hebben: de
namen der natie zijn daer by ghedaen /
Tusci, Fusci, Berri. Me. Waerom doet K
men de godloosen sulcken groote eere
aen? Ogy. Seker die selve eere werdt
hem aengedaen/ die Iudę, Pilato, Caiphę
eñ der schare der booser krijghs-knech-
ten aengedaē wert/die wy sien dat kon-
stigh in vergulde outaren gesneden zijn.
De toenamen werden daer by gedaen /

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A op datse niemant na dese tijdt der eerent halven en ghebruycke. Sy werden in't ghesicht gestelt/ op dat geen Hovelingh na dese tijdt zijn handen of aen de Bisschoppen of aen de goederen der Kercke en slae. Want die drie trauwantē zijn na dat ghedaene schandelijcke feyt rasende ghewordē/en haer verstant en is hen niet weder ghegheven / dan door de aengeroepen gonst des alderheylighsten
B Thomæ. Me. O gedurige sachtmoedigheyt der Martelaers! Og. Als wy inghegaen waren/ opende haer een seer wijde heerlijcke grootheyt der huysinghe. In dat deel komt een yeghelijck. Me. En is daer niets te sien? Ogy. Niets behalven de grootheydt der timmeragie/ ende sommige boecken aen pilaren vast gemaect/ onder welcke is het Euangelie Nicodemi, ende een graf/ick
C en weet niet/van wien. Me. Wat geschiet daer na? Ogy. Yseren tralien beletten den ingangh alsoo / dat men daer door de plaetse siet/ die tusschen het uytterste des Tempels ende de plaetse des Choors is/soomen't noemt. Hier nae toe klimt men op vele trappen / onder welcke hem een welfsel opent tot den inganck na de Noort-zijde. Aldaer wert een houten outaer vertoont/ dat de heylige Maget Maria toegheheylight is/
D kleyn / ende door gheen dingh aensienlijck dan door de gedachtenisse der outheyt/dese tijden de overvloedigheyt verwijtende. Aldaer wert gheseydt dat de Godsalige man de heylige Jonghvrouwe de laetste goede nacht gheseyt heeft/ doen hem de doot ghenaeckte. Op den outaer is het spits des sweerts / met welcke het hooft des alderbesten Bis-
E schops afghehouwen en 't breyn vermenght is/ namelijck op dat hy te eerder sterven moghte. De heylighe verroestheydt deses ysers hebben wy uyt liefde des Martelaers godtvruchtighlijck ghekust. Van hier vertrocken zijnde/gingen wy in't onder aerdsche pant/ dat heeft sijne Cas-papen: aldaer wert eerst de voorghehouwen hooft-pan des F Martelaers vertoont/de andere dingen met silver bedeckt / het uyterste deel der hooft-panne is bloot om te kussen. Terstont wierde een looden plate vertoont/in welcke den titel Thomæ Acrensis ghesneden was. In de selve plaetse hanghen in 't duyster hayren hembden / gordels ende broecken / met welcke de Bisschop zijn vleesch bedwongh / met het ghesicht selfs een vreese aenjagende/ G ende ons onse teerheyt ende dertelheydt verwijtende. Me. Misschien oock den Monicken selfs. Ogy. Die saecke en kan ick noch bevestighen noch ontkennen/oock en leydt my daer niet aen. Me. Van daer keerden wy weder tot de plaetse des Choors. Aen de Noord-zijde werden de heymelijckheden gheopent / 'tis wonder om segghen / hoe veel ghebeenten dat van daer voortghebracht H wierden/hooft-pannen/kinnen/tanden/ handen/vingeren/ gheheele/armen/ alle welcke dinghen wy kusten/na dat wijse aenghebeden hadden: oock en soud het geen eynde ghenomen hebben/ten waer dat / die doenmaels mijn niet seer ghevoeghlijcke medegesel dier pelgrimagie was/de neerstigheydt van te vertoonen verhindert hadde. Me. Wie was dese? Ogy. Het was een Engelsch-man I met name Gratianus Pullus, een gheleert ende Godsaligh man/maer tot dit stuck der religie minder ghesint dan ick wel wilde. Me. Een Wicleffijt meyne ick. Ogy. Ick en vermoede dat niet / hoewel hy zijn boecken gelesen hadde/ 't is onseecker van waer hyse hadde ghekreghen. Me. Vertoornde dese den Caspaep? Ogy. Daer wierd een arm voortghebracht / noch bloedigh vleesch K hebbende/ desen vreesde hy te kussen/ eñ gaf oock met zijn aensicht eenighe walginge te kennen. Terstont leyde de Caspaep sijn dinghen wegh. Hier na sagen wy de tafel eñ cieragien des outaers / daer na de dinghen die onder d'outaren verborgen waren/'twaren al rijcke dinghen:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ghen: ghy soud segghen dat Midas en Cræsus bedelaers zijn gheweest / indien ghy de menighte van gout ende silver saeght. Me. En kuste ghy hier niet? Ogy. Neen ick / maer een andere soorte van begheerten raeckte mijn herte. Me. Welcke doch? Ogy. Ick suchtede dat tot mijnen huyse niet van soodanighe reliquien en waren. Me. Een kerck-roovighe begheerte. Ogy. Ick
B bekent ende hebbe ootmoedigh van den Sanct vergiffenis gebeden / eer dat ick mijnen voet uyt den Tempel settede. Hier nae wierden wy in de Sacristye gebracht: O goede God / wat een pracht was daer van zijde kleederen / wat een menighte van goude kandelaers! In die selve plaetse hebbē wy den Bisschop staf des heylighen Thomæ ghesien. Het scheen een riet met een silvere plate be-
C kleet te zijn / hy was van seer kleynen ghewichte / sonder konst / oock niet hooger dan tot de gordel toe. Mened. En was daer gheen kruys? Ogy. Ick en hebber geen gesien. De mantel wierde getoont / wel van sijde / doch van dick garen / door geen gout of edele gesteentē uytnemende. Daer was de sweet doeck / des sweets uyt sijnen halse gekreghen / ende des bloedts openbare tekenen be-
D houdende. Dese gedenck-tekenē der ouder ghematightheyt hebben wy gheerne gekust. Me. En werden die dinghen eenen yegelijcken niet verthoont? Ogy. Gheensins mijn goede vriendt. Me. Waerom wierd u soo vele toe-betrouwt dat u niet heymlijcks en wierde verborghen? Ogy. Ick had een weynigh kennis met den Eerwaerdigen Vader Guilhelmo Waramo Eerts-bisschop /
E Dese had my met dry woorden oock doe bekendt. Mene. Wt velen hoor ick dat hy een sonderlingh beleeft man is. Ogy. Jae ghy soud eerder segghen / dat hy de beleeftheyt selve is / indien ghy hem kendet. Oock is hy soo gheleert / soo ongeveynst van manieren / so Godsaligh van leven / datter gheen gave een volkomen Bisschops in hem en ontbreeckt. Van F
dese dan wierden wy tot hoogher dinghen gebraght. Want achter 't hoogh Outaer klimt men weder op als in een nieuwe tempel. Aldaer in een kapelle wert het gheheele aensicht des seer vromen mans vertoont / vergult / ende met vele edele ghesteenten geteeckent zijnde. Hier heeft een onverhoopt ongheval het gantsche geluck by kans verstoort.

Mene. Ick wacht wat quaets dat G
ghy segghen sult. Ogy. Mijn mede ghesel Gratianus en behaelde hier gheen groote gonst. Dese vraeghde nae 't gedaen Gebedt den bysittenden Cas-paep: 'T sa goede Vader / seyde hy / en is het niet waer dat ick hoore / dat Thomas doen hy leefde seer goedertieren tegen den armen gheweest is? Hy seyde: 'Tis seer waerachtigh / ende begost vele dinghen van sijn goedertierentheydt teghen den H
armen te verhalen. Doen seyde Gratianus: Ick en vermoed niet dat die gheneghentheydt in hem verandert is / ten waere misschien in een beter. De Caspaep bewillighde dat. Hy seyde wederom: Dewijle dan die alderheylighste man soo milt teghen den armen geweest is / doen hy noch arm was / en selfs om de nootsakelijckheydt des lichaems / hulpe van ghelt van doen hadde. Meent I
ghy / dat hy 't noch ter tijd niet / in 't goede soude nemen / dewijl hy nu so rijck is / en niet van noode en heeft / dat een arm oud wijfken / die hongherighe kinderen te huys hadde / of dochteren / die om haer sober houwlijcx goed hare eerbaerheydt in perijckel stont / of dat hy een kranck Man hadde te bedde leggen / en van alle hulpe berooft was / met oorlof een kleyn deelken van sijn groote rijckdom tot K
haer soude moghen nemen om also haer huysgesin onderstant te doen / ick segge / dat hy 't van den goedwilligen nam / het sy als een leeninghe of als een vereeringhe? Doen de bysitter des guldē hoofts op dese dingen niet en antwoorde / seyde Gratianus, ghelijck hy heftigh is / also:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Ick vertrouw gantschlijck dat de aller-
heylighste man hem ock verblijdē soud/
dat hy ock doodt zijnde het ghebreck
der armen te hulpe quame. Doen rim-
pelde de Cas-paep sijn voor-hooft/ stack
de lippen upt / sagh ons met seer wreede
ooghen aen / ende ick en twijffel niet of
hy sonde ons met speecksel ende lasterin-
ghen upt den Tempel ghestooten heb-
ben/indien hy niet en had gheweten dat
B ons d' Eertz-Bisschop had genuchgenis
gegeven. Immers heb ick de toor-
nighepdt des menschen met lieflijcke
woorden eenighsins gestilt/ ontkennen-
de dat Gratianus pet van dese dingen van
herten sprack / maer dat hy na sijn ma-
niere jockte/ende terstont lepde ick daer
eenighe penninghen neder.

Me. Voorwaer ick prijse uwe God-
saligheyt seer. Maer wy komt somwij-
C len ernstlijck inden sin / met wat schijn-
sel dat sy van misdaedt ontschuldight
konnen werden / die soo vele rijckdom-
men aen de Tempelen te timmeren / te
vercieren ende rijck te maecken te kost
leggben / datter gantsch gheen mate en
sy. Ick beken dat inde heylighe kleé-
deren / ende inde vaten des Tempels
den ordinarisen Gods-dienst sijne weer-
dighepdt toe komt / ick wil ock dat de
D timmeragie hare heerlijckhepdt hebbe.
Maer waer toe dienen so vele Vunten /
soo vele kandelaers/soo veel goude beel-
den ? waer toe de onmatighe kosten der
Orgbelen - saomense noemt ? ock en
sijn wy hier - en - tusschen met een or-
ghel niet te vreden : waer toe dat ghe-
krisch der Musiciens/diemen met groo-
re kosten huren moet : Dewijle midler-
tijt onse broeders ende susters / ende de
E levendighe Tempelen Christi van dup-
lighepdt ende honger verdwijnen? Ogy.
In dese saken begeeren alle Godsaligbe
ende verstandige mannē wel matighept:
Maer overmits dat gebreck upt een on-
matighe Godsaligheyt voort-komt/ soo
verdient het gonste/ insonderheyt so me-
nighmael het contrarie gebreck der gene
inden sin komt/die de Tempelen van ha- F
re goederen beroven. Dese dingen wer-
den ghemeynlijck van de machtighe eñ
groote Vorsten geschonckē/die schande-
lijcker met dobbelen eñ oorlogen verlo-
ren souden gaen. En indien ghy hier pet
van verreemdet/ so wert het eerstelijck
voor een kerck-roovinge gehoudē/ daer
na slupten sy hare handen toe die ghe-
woonlijck waren te geven/daerenboven
werdē sy ock tot het roven aengelockt. G
Daerom zijn sy meerder bewaerders
dan Heeren deser dinghen. Ten laetsten
wild ick liever een tempel sien met hey-
ligh hupsraet overvloepende / dan ghe-
lijck sommighe zijn / bloot / vupl / ende
den Peerd - stallen gelijcker dan Tem-
pelen. Ma. Maer wy lesen dat eertijts
de Bisschoppen ghepresen sijn/die de H.
vaten verkocht / en met dat ghelt den
armen te hulpe quamen. H

Ogy. Sy wierden ock heden sdaeghs
ghepresen / maer alleenlijck ghepresen:
Men magh / noch en begeert / soo ick
meyne / haer niet na te volghen. Me.
Ick verhindere uwe vertellinghe. Nu
verwacht ick het eynde des spels. Ogy.
Hoort toe / ick salt met korte woorden
verklaren. Hier-en-tusschen quam die
hoogste Cas-paep voor den dagh. Me.
Wie doch ? de Abt der plaetse ? Ogy. I
Hy heeft een Mijter / en een inkomen
dat een Abt betaemt / de name alleen en
heeft hy niet / ende hy werdt daerom
Prioor ghenoemt / om dat de Eertz-
Bisschop in plaetse van den Abt is.
Want wie dat van outs Eertz-bisschop
dier heerschappije was / die selve was
ock een Monick.

Me. Voorwaer ick sould wel een Ka-
meel willen genoemt zijn/ indien ick een K
inkomen hadde / dat een Abt betaemt.
Ogy. Hy scheen my immers een godsa-
ligh ende verstandigh man / ende ock
in de Scotische Theologie niet onghe-
leert te zijn. Dese opende ons een kist/
inde welcke men seydt dat de reste van't
lichaem des H. Mans rustet.

Me. Hebt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Me. Hebt ghy de ghebeenten ghesien? Ogy. Dat en is wel niet gheoorloft/oock en soudet niet konnen geschieden sonder ladders daer toe te gebruycken maer de goudē tombe wert met een houten tombe bedeckt/dese met touwen opghetogen zijnde / ontdeckt onweerdeerlijcke rijckdommen.

Me. Wat hoor ick? Ogy. 't Verachtste deel was gout/alle dinghen schenen/ B blinckten / ende blixemden met seltsame ende seer groote edele gesteenten: sommighe waren grooter dan een Gansen ey. Daer stonden sommighe Monicken met groote eerbiedinghe rontom / het decksel wegh genomen sijnde aenbaden wy al te samen. De Prioor wees een yegelijck gesteente/met een witte roede die selve aen-raeckende / den Walschen name / den prijs / en den ghever des ghe- C schencks daer by doende. Want groote Vorsten hadden de principaelste tot een geschenck gesonden. Me. Hy moet een uytnemende memorie ghehadt hebben. Ogy. Ghy raet dat wel/hoewel de oeffeningh oock helpt / want hy doet dat menighmael. Dese braght ons wederom in't onderaertsche pant Aldaer heeft de maget de moeder Maria een woninge/ maer doncker-achtich / eens of te twee- D mael met yseren tralien omheynt sijnde. Mene. Wat vreest sy? Ogy. Gheen dingh / meyne ick / behalven dieven? Want ick en heb noyt yet gesien/dat met meerder rijckdommen beladē was. Me. Ghy spreeckt my van blinde rijckdommen. Ogy. By de keerssen hebben wy meer dan eē Koninghlijck schouspel gesien. Me. Overtreft sy in rijckdommē die van Parethalasso? Ogy. Sy overtreft haer E verre in 't aensien/de verborgene dingen weet sy selve. Dese en wert niet vertoont / dan groote Heeren of bysondere vrienden. Ten laetsten wierden wy weder inde Sacristije ghebraght / aldaer wierde een kit af-ghenomen met swart leder bedeckt / sy wierde op een tafel neder gheset/en gheopent: terstont hebben sy alle met gebogene kuyen aengebeden. F Me. Wat was daer in? Og. Sommige gescheurde stucken van Linnen / meest alle het litteecken van snot behoudende. Hier mede / ghelijck sy seyden/ droogh de Godsalige man het sweet af van zijn aensicht of hals/het snot uyt de neuse/ of soo daer yet was van dierghelijcke vuyligheden/ welcke de menschelijcke lichamen onderworpen zijn. Daer heeft mijn Gratianus wederom de beste gratie of G danck niet begaen. De goedertierene Prioor heeft desen een Enghelsch-man ende bekende/en van geen kleyne authoriteyt zijnde / een van die doecxkens tot een gheschenck aengeboden / meynende dat hy hem een seer aenghename gave boodt. Maer Gratianus, hier weynigh danckbaer zijnde / heefter eene niet sonder beteeckeninghe van walginghe met de vingeren aengetast/en versmadelijck H wegh gheleydt / de lippen uytsteeckende als of hy't poffen en fluyten der ghener die de ongetemde Peerde tam maecken/ wilde na bootzen. Want dit dede hy gemeenlijck wanneeer hem yet ontmoetede / dat hy oordeelde versmadens waerdigh te zijn. Mijn ghemoedt wierde te ghelijck met schaemte ende vreese ghequeldt. De Prioor nochtans / ghelijck hy geen onverstandigh man en is/veyns- I de hem/dat niet te sien / ende als hy ons een Beker wijns gheschoncken had / liet hy ons beleef delijck gaen. Als wy wederom te Londen quamen.

Me. Wat was het van noode / naedemael ghy nu niet verre van uwen Oever en waert? Ogy. 'Tis soo. Maer ick heb dien Oever gheern gheschuwt / die met bedrogh ende rooverijen meerder befaemt is / dan eenighen Klippen door Schip-breeckinghen: Ick sal segghen K wat ick inde naeste overvoeringhe ghesien heb. Wy veele by malkanderen zijnde/voeren van den Oever van Calis met een Boot aen't groot Schip.

Onder dese was een Wael/een jongelingh / armen met ghescheurde kleederen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ren. Van deſen epſchten ſy eenen halven Reael. Want ſoo vele nemen ſy van een peghelijck voor een ſeer korte overvoeringhe. Hy onſchuldighde hem door zijn armoede: Deſe onderſochten hem quanſuys door een boerte/ende zijn ſchoenen uyt ghetoghen hebbende vonden ſy tuſſchen de onderghelapte ſolen thien oft twaelf Realen/die namenſe hem/ openlijck lacchende/ eñ den booſen Wael met
B laſteringhen beſpottende. Me. Wat dede de jonghelingh? Ogy. Wat anders? Hy weende. Me. Weden ſy deſe dinghen door authoritept? Ogy. Gantſchlijck door de ſelve/ door welcke ſy de packen der vreemdlinghen ſtelen/ met welcke ſy de borſen wegh nemen/ wanneer hen te eeniger tijdt ghelegenthept gegeven wert. Me. 'T is wonder dat ſy ſulcken grooten ſept doen
C doen/dewijl ſoo vele ghetuyghen ſulcks mede wiſten. Ogy. Sy zijn daer ſoo toe ghewent/ dat zy meynen dattet wel ghedaen is. Dele ſaghen't uyt het groote Schip: in't Boot waren ſommighe Enghelſche koop-lieden teghen woordigh/die te vergheefs daer tegen mommelden. Maer ſy lieden beroemden haer als in een boertachtighe ſaecke/ dat de ſchelmſche Wael achterhaelt was.
D Me. Ick ſoude die Zee-dieven al jockende ende boertende aen een Galge hangen. Ogy. Maer beyde de Oevers zijn vol van ſoodanighe. Raet nu eens/ wat de Heeren doen ſullen/ als de dieven ſoodanighe dinghen doen dorven? Daerom ſal ick na deſe tijdt liever allerley omweghen ſoecken dan dat toe-pad begeeren. Hier beneffens gelijck de nederdalinghe ter hellen licht is/ maer de
E wederkomſt ſeer ſwaer: Alſoo en is de ingangh door deſen Oever niet ſeer licht/ en de uytgangh is alderſ waerſt. Te Londen lagen eenige Antwerpſche Schippers/ met deſe had ick voor ghenomen my ter zee te begeven. Me. Heeft dat landt ſulcke heyghe Schippers? Ogy. Ick beken/ ghelijck een Aep altijd een Aep blijft/ alſoo is een Schipper altijd een Schipper/maer iſt dat ghyſe by deſe verghelijckt die van den roof hebben geleert te leven/ ſo zijn ſy Engelen. F

Me. Ick ſal daer aen ghedencken/ indien ick t'eeniger tijdt luſt krijgh om dat Eylandt te beſoecken. Maer keert weder op den wegh/waer van ick u af ghelepdt hebbe. Ogy. Als wy dan na Londen repſ den/ Kantelbergh niet verre verlatē hebbende/quamē wy aen een weeh/ G die ſeer hol eñ eng was/ daer beneffens nederwaerts gaende/ hebbende aen beyde zijden ſulcken ſtepl af-gaenden dijck/ dat ghy niet ontvluchten kondt: Ooek en kan niet vermijdet werden/ dat ghy hier niet door en repſt. Aen de ſlincker zijde van dien wegh is een Bedel-huys van ſommighe oude Mannekens: uyt deſe komt daer eener aen loopen/ alſoo haeſt als ſy vernemen datter yemandt H aen komt rijden/ ſoo beſprenght hy hem met Wy-water/en repcken hem het uytterſte deel van een ſchoe/ die met eenen koperen ring ombonden is/in welcke is een glas/hebbende de ghedaente van een edel geſteente. 'T ſelve geluſt hebbende/ ghevenſe een penninckxken.

Me. In ſoodanigen wegh had ick liever een Bedel-huys van oude Mannekens/ dan een vergaderinge van ſtercke I Moordenaers. Og. Gratianus reed aen mijn ſlincker hant naerder aen't Bedelhuys: Hy wierde met water beſprengt/ hy verdroegh het tamelijcker wijſe. Als de ſchoe gerepet wierde/vraegde hy wat hy wilde. Hy ſeyde dat het de ſchoe van S. Thomas was. De menſch wierde toornigh/ eñ hem tot my keerende ſeyde hy: Wat willen deſe beeſten hebben/ dat wy vromer mannen ſchoenen kuſſen ſullen? K Waerom en repcken ſy ons met deſelve moepte het ſpeekſel ende andere onreynigheden des lichaems niet te kuſſen? My jammerde des ouden mannekens/ ende een penninckxken ghevende trooſt ick den droevighe. Me. Na mijn meyningh en is Gratianus niet ſonder oor-

ſake

A saken toonigh geweest. Indien de schoenen ende solen als een bewijs eens ghematighden levens bewaert wierden / dat en soude ick niet misprijsen: maer my dunckt het onbeschaemt te sijn de solen / schoenen en broecken pemandt gheven om te kuffen. Want indien pemant sulex van selfs uyt een groote genegenthepdt der Godtsalighepdt dede / ick soud achten datmen sulcks behoorde te
B vergheven.

Ogy. 'Twaer beter dat die dinghen niet en gheschieden / op dat ick niets en vepnse: Maer upt dese dinghen die met der haest niet en konnen verbetert werden / ben ick ghewoon / indien daer pet goets in is / 't selve daer upt te nemen. Middlertijt verlust die aenschouwinghe mijn ghemoedt / dat een goed man een schaep gelijck / een quaet man een scha-
C delijck beest ghelijck is. Na dat een adder-slang doot is / en kan sy wel niet bpten / maer sy is met de reuck ende etter vergiftigh: Wanneer een schaep leeft voedt het met de melck / de wolle kleedt / de vruchtbaerhepdt maeckt rijck. Doot zijnde geest het profijtelijck leer / ende is gheheel eetbaer. Insghelijck zijn alle woeste ende deser werelt toe-ghedane mannen / ter-wijl sy levé / allen menschen
D schadelijck / doot zijnde zijn sy den levendighen met lupden der klocken / met eergierighe begravinghe / somwijlen ooch met Inhuldighen der nakomelinghen / dat is / met nieuwe schattinghen moepelijck: Maer de vrome gheven een pegelijck in allen deele van haer een groote nuttighepdt. Ghelijck dese hepligbe man terwijl hy leefde met zijn exempel / leeringhe ende vermaninghen tot Godtsalig-
E hepdt aenlockte / de verlatene vertroostе / ende den armen te hulp quam: Ende doot zijnde doet hy bpkans meer profyts? Hy heeft desen seer rijcken tempel opgericht / hy heeft dē staet der Prieſteren door gantsch Engelant seer vele aensiens gemaect. Ten laetsten dit stuck van een schoe spijst een vergaderingh van armen. Me. Dit is wel een Godt- F
salighe aenschouwinghe: Maer ick verwonder my / dat ghy / de wyle ghy alsoo ghesint syt / nopt het hol van Sinte Patritius besocht hebt / van 't welck sommige wonderlijcke dinghen / die my ooch de waerhepdt niet dunckен ghelijck te zijn / ghemepnlijck ghesepdt werden. Ogy. Ja hier van en kan ghepne vertellinghe so wonderlijck zijn / of de daet selve overtreffe. Men. Zijt ghy dan daer ooch G
door ghegaen? Ogy. Ick ben waerlijck door den helschen poel ghesteept / ick ben neder ghedaelt in de Raken der helle / ick hebbe alles ghesien wat by de helsche ghesten ghedaen wert. Mened. Ghy sult my gheluckigh maken / indien ghy 't u niet en beswaert te vertellen.

Og. Laet dit de voor-rede onser T'samen sprеeckinge zijn / die soo ick mepne / langh ghenoegh is. Ick gae naer huys / H
op dat ick het avondtmael late toe-rusten: want ick en heb het middaghmael noch niet ghegeten. Mened. Waerom en hebt ghy 't middaghmael niet ghegeten? upt devotie? Ogy. Ghеensins / maer om de nijdighepts wille. Me. Benijt ghy dan uwen buyck? Ogy. Ja den roofachtighen Herbergiers / die welcke hoewel sy niet en willen voorsetten dat billick is / nochtans en ontsien I
sy haer niet van de gasten te eysschen dat onbillick is. Aen dese pleegh ick my aldus te wreken. Indien my hoope ghegheven werdt van een kostelijcker avontmael / of by een behende / of by een Weerd die so gierigh niet en is / soo doet my op het middaghmael de Mage seer. Ist dat my de Fortupne een middaghmael ghegheven heeft soodanigh als ick wel wilde / soo begint my ontrent het K
Avondtmael de Maghe seer te doen.

Me. En schaemt ghy u niet gierigh ende vupl geacht te zijn? Ogy. Menedeme, die in sulcke saecken hare schaemte te kost leggen / gelooft my / die legghen hare kosten qualijck aen. Ick heb gheleert mijn schaemte tot ander nuttighe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A den te bewaren. Me. Nu ben ick begeerigh om de reste van't spel te hooren: Daerom verwacht my op 't avondtmael te gast/aldaer sult ghy't bequamelijcker vertellen. Og. Ick weets u seker danck / dat ghy u van selfs als een gast aenbiedt / daer doch vele heftich gheheden zijnde sulcks wegheeren: Maer desen danck sal u verdubbelt werden / ist
B dat ghy heden t' huys het avondtmael etet. Want dese tijdt sal ick nemen om mijn huysghesin te groeten. Maer ick heb een raedt/ die ons beyden nutter sijn sal. Berepd Moorghen voor my en mijn wijf t' uwen huyse het middagh - mael/ als dan sullen de koutingen ock tot het avondtmael toe duren / tot dat ghy bekennen sult dat ghy versadight zijt/ ende
C indien ghy wilt / wy en sullen u ock in't Avontmael niet verlaten. Wat krauwt ghy't hooft? stelt ghy't toe/wy sullen ter goeder trouwe komen. Me. Ick had liever ongekochte koutinghen. Maer wel aen / een middaghmaeltijdjen sal u ghegeven werden / maer onsmakelijck/ ten zy dat ghy 't met goede vertellingen smakelijck maeckt.

Og. Maer holla/en kittelt u het herte niet/dat ghy dese Bedevaerden meugt doen? Me. 'Tsal my misschien kittelen/ wanneer ghy een eynde ghemaeckt sult hebben: So als ick nu gesint ben/ is my ghenoegh de Roomsche ronden te doen. Og. De Roomsche/ghy die Romen nopt en hebt ghesien? Me. Ick salt seggen. Alsoo wandele ick t' huys her om / ick E
gae in de binnen-kamer / ende besorgh dat de eerbaerheydt der dochteren ongequetst zy. Van hier gae ick wederom in de winckel / ende sie wat de knechts ende maeghden doen. Van daer in de keucken / rondom siende of daer yet van noode zy om te vermanen? Van hier op een ander / ende wederom op een ander plaetse / waernemende wat de kinderen F
en 't wijf doen / sorghvuldigh zijnde dat alle dinghen in haer stel mogen zijn. Dit zijn mijne Roomsche ronden.

Og. Maer de H. Jacobus sal dese dinghen voor u besorghen.

Me. Dat ickse selve besorgen sal beveelt de H. Schrifture: Dat ickse den Heylighen bevelen sal / dat ghebodt heb ick nerghens gheleesen.

Eynde vande ses-en-dertighste T'samen-spraeck.

Medar-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De XXXVII. T'ſamen-ſpraeck.

Medardus,

Of

Bedel-Monicks Predicatie.

Daer in ghehandelt wordt vande onbeſchaemtheyd
eens Franciſcaners, die Eraſmum
leelijck door ſtreeck

Hilarius de Vrolijcke. *Levinus.*

Hilarius,

A O Godt vanden Hemel! wat gedrochten ende beeſten voed ende draeght de aerde? En ſchamen ſich nu langer die God-Geleerde niet? Ich denck/ datſe meenen/ niet voor menſchen / maer voor Tuyn-ſtaB ken te predicken. Le. Wat preutelt Hilarius by ſich ſelven? Ich giſſe / dat hy verſiens maeckt. Hi. Hoe geern ſoude ich noch eens dien ſnappert den mont met een duple bijge ſtoppen. Le. Ich ſal hem aenſpreecken. Wat ſeght ghy Hilari, niet al te vrolijck zijnde? Hi. Ghy gemoet my ter rechter tijt/ Levine, teghens wien/ich deſe beroeringe mijns ghemoets mach uyt-ſpouwen. Le. C Spouwtſe liever in een becken / als tegen my. Maer wat iſſer doch 't ondege! En van waer komdy ons? Hi. Vt de Predikatie. Le. Wat werck maeckt een Poët vande Predikatien? Hi. Ich en ben gheen vyandt van de heylighe Godts-dienſten: Maer die Predikatie/daer in ich nu geweeſt ben/mach ich D wel ten ſulcken aenſien heylich noemen / als Virgilius de gierighept heyligh (dat is/vervloeckelijck) noemt? En de Boecken zijn d'oorſake / waerom ich wepnigher als recht toe / de Leeraers hoore. Le. Waer is ghepreecht? Hi. In de groote kercke. Le. Nae den noen eten? Dan ſlapen de lieden gemeenlijck. Hi. Ich wenſche datſe al te mael voor deſen ſnappert gheſlapen hadden / die nauwE lijcx waert is/dat hy by de ganſen predicke. Le. Een gans is een dier dat veel gheraes maeckt. Nochtans ſeghtmen / dat den Eertſ-vader Franciſcus op een tijt by de Vogelkens ghepredickt heeft / die hem met groote ſtilligheyt ghehoort hebben. Maer ſegh my/woxter oock op de Saterdagh gepredickt? Hi. Het geſchiet ter eeren van onſe Lieve Vrouwe. Want des Sondaegs wort van onſe lieF ve Heer geleert. Nu iſt betamelijck/dat de moeder den voortocht heeft. Le. Wat was toch het voornaemſte poinct vande predicatie? Hi. Hy verklaerde den loffang der Jonghvrou Maria. Le. 't Is een gemeene materie. Hi. Ja dat eenē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Prediker seer wel past. Want ick meene / dat hy dit eene poinct van buyten gheleert heeft: ghelijck-men seght/datter Priesters ghevonden worden / die gheen Misse en konnen doen / dan die ziel-misse alleen. Le. Men mach dien Prediker dan den name van 't Magnificat geven. Maer wat voghel was het doch / of met wat veeren was hy gheciert? Hi. Hy was een Gier niet ongeghelijck. Le. Wt wat hock quam hy?

B Hi. Der Minne-broeders.

Le. Wat ick hoor: uyt sulck een heyligh gheselschap? Misschien van dien hoop / die Gaudentes of Vrolijcke ghenoemt werden / hebbende bruyne Verwe / heele schoenen / witte gordels / ende die sich niet en ontsien (ick ontsette my als ick 't segge:) gelt met bloote vingeren aen te tasten. Hi. Neen / maer hy was vanden aller fynsten slach der gener die geern Observantes of Onderhoudende ghenoemt zijn / draghende aschgrauwe kappen / kennepe gordels / uytghesneden schoenen / ende die eerder een mensch souden om den hals brenghen / als mettet bloote vel gheldt aen-roeren.

C Le. 'Ten is gheen wonder dat oock by lieflijcke Roosen / stinckende wassen. Maer wie heeft sulcken bootse-maecker op 't Tonneel ghebrocht.

D Hi. Ghy soud het noch meer dan ick geseyt hebbē / hadt hy selfs dese eysselijcke persoon ghesien. Hy was groot van lichaem / had een rood kinnebacken / een dicke buyck / stercke zijden / men soud hem met eeren een kamp-vechter moghen noemen. En kan ick 't recht raden / soo had hy over maeltijd meer als een stoop wijns ghedroncken.

E Le. Van waer krijght hy soo veel wijns die gheen gheldt en handelt.

Hi. Hem wierden alle dage van 't Hof des Koninghs Ferdinandi vier stoopen ghesonden. Le. Och hoe qualijck is dese mildadigheydt besteedt. Maer misschien was hy gheleert.

Hi. In hem en was anders niet als onbeschaemde guytery / en een ongebonden tong. Le. Wat heeft dan Ferdinandum soo bedroghen / dat hy dien botterick ghestelt heeft in een ampt daer hy niet toe en doogh? Hi. Op dat ick 't u met een woordt segghe / des Koninghs Godtvreesentheydt ende goedigheydt. Hy was hem verschreven ende aenghepresen / ende hy liet zijn hooft op de rechter schouder hanghen.

F

Le. So hangt Christus aen 't kruyce. Maer wasser een groote vergaderinghe van volck? Hi. Hoe soudet moghelijck wesen / datse niet groot en was / overmids dit binnen Augspurgh inde voornaemste kerck gheschiede / daer soo veele groote Heeren by malkanderen waren / dewelcke de Keyser Carolus uyt gantsch Duytschlandt / Italia / Hispania / ende Enghelandt daer by een beroepen had? Oock warender veele gheleerde Mannen teghenwoordigh / insonderheyt uyt de hoven der Koningen. Le. My soud wonder gheven / indien dit Vercken yet heeft konnen voort-brenghen / dat sulcken vergaderinghe weerdigh was.

G

H

Hi. Maer hy seyde genoegh / dat hem wel paste. Le. Ey lieve wat doch? Maer ick bid u / segh my eerst des mans name. Hi. Ten is niet geraden. Le. Waerom doch Hilarij? Hi. Ick mach sulcke luyden geen dienst doen. Le. Die yemandt schimp aendoet (kanmen wel segghen) dat hy den selven vriendschap doet? Hi. 't Streckt sulcke ghesellen tot de hooghste weldaet / datse bekendt worden / het sy oock op wat wijse het gheschiede. Le. Seght my maer de name / ick sal hem verswijghen. Hi. Sy noemen hem Medard. Le. Dien vuylen quant / ken ick heel wel. En 'tis die selve / die onlanck in een gast-mael onsen vrient Erasmum eenen duyvel genoemt heeft. Hi. Ghy seght recht. Maer dat hy over tafel heeft gheseydt / hoewel niet geheel sonder daer over gestraft te zijn / die nochtans de beleefste waren / schrevent zijne dronckenschap toe /

I

K

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A toe / ende meenden het behoorde in den wijn begraven te blijven. Le. Maer wat ontschuldinghe broght hy voor / berispt zijnde? Hi. Hy seyde dat hy't niet van herten gheseydt had. Le. Hoe konde hy't van herten seggben/die noch hert noch verstant heeft? Hi. Maer 't heeft my ende alle geleerden ondraeglijck geducht/dat dese Kackedoris so in't openbaer / in sulcken plaetse / by sulcke
B toeschouwers/ eyndlijck/ in sulcken treffelijcken vergaderinghe van machtighe Princen/sijn stinckende dreck heeft derven uytspuyten. Le. My lust te weten wat hy al gheseght heeft.

Hi. Hy heeft veel dingen/ als een sot/ uytgebuldert teghens onsen Erasmum, waer van dit de somme was: daer is/ seyd hy/in dese daghen een nieu Doctor opgheslaen / Erasmus: ich vergrijp my/
C een Ezel wildich seggen/ende verklaerde met eenen / wat Ezel in dupts te seghen was. Le. Ghy verhaelt my een gheneughlijcke hodde.

Hi. Duncket u een hodde? 't magh wel een sotte kluecht heten. Le Duncket u niet drolligh/dat sulcken Ezel pemant ter werelt een Ezel derf noemen / ich swyghe Erasmum? dit weet ich voorseker / hadder Erasmus selfs by gheweest /
D hy en had sich van lachen niet konnen onthouden. Hi. Seker / hy toont soo wel met zijne borstighedt / als met zijn graeu kleet / dat hy een Ezel is. Le. En ick geloove niet datter in't gantsche Lant Arcadia een sulcke grove Ezel is/ die waerdigher is hoy te eten / als dese. Hi. Hy is ten vollen d' omghekeerde Apulejus, want dese droegh een verborghen mensch onder een Ezels huydt:
E maer dese (Monick) bedeckt onder eens menschen ghedaeme een Ezel. Le. Maer sulcke Ezels mest men hedensdaeghs met Mede ende Pan-koecken: soo dat het gheen wonder is / datse elck een byten/ ende met te hielen achter uyt slaen. Hi. So seyde hy dan; die Doctor Ezel / derfons het Magnificat verbeteren / daer nochtans die selfde lofF sangh vanden heyligen Gheest door den mondt der allerheyligster Maeght gesproken is. Le. Ick hoor deser Broertjes gewoonlycke spreeck-woordt. Hi. Ende dit vergrootede hy soo met woorden / als of daer van Erasmo een groote Godslasteringhe begaen was. Le. Myn hert klockt my van vreese. Wat saut wasser dan? Hi. Hy seyd dat
G Erasmus, in plaetse van't ghene dat de Ierche sucht / Luc. 1. hy heeft de nederigheydt sijner dienst-maeght aenghesien: in't oversetten ghestelt heeft; want hy heeft aenghesien de snoodigheydt sijner dienst-maeght: ende 'tselve woort soude in dupts leelycker ende hatelycker luyden/als in Latijn. Le. Maer wie soude niet bekennen / dattet een vervloeckelijcke godslasteringh is / wanneer pe-
H mand de allerheyligste moeder Christi, die oock hooger is als de waerdighepdt der Enghelen / soud een snoode dienstmaeght noemen? Hi. Wel/of pemand d'Apostelen onnutte knechten noemde?

Le. Ick soud dien godslasteraer helpen verdoemen. Hi. Maer of pemand dien uytnemenden Paulum seyde eens Apostels name onwaerdigh te wesen?
Le. Ick soud roepen / nae't over met hem. Hi. Maer alsoo heeft Christus, I zijnde de eenighe onwederspreeckelijcke Leeraer/zijne Apostelen leeren spreken: Als ghy alles gedaen hebt dat u bevolen is/ soo seght / wy zijn onnutte knechten. Luc. 17. Ende Paulus op dit ghebodt lettende/seght van hem selven: 1. Cor. 15. Ick ben de minste van allen Apostelen, ja ooc onwaerdigh eens Apostels name. Le.
Maer wanneer Godvreesende menschē sulcke dingen van haer selvē betuygen / K so ist eē deuchd van nederighept/en daer is Gode gheen aenghenamer/als dese: wanneer nu pemandt anders dit van haer seyde / insonderhept nuse in't getal der Heyligen inden Hemel zijn/so waert een swaere lasteringe. Hi. Ghy hebt dien knoop fraeptjes ontknoopt. Over

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A sulcx / indien nu Erasmus die Eerwaerdige Jongh-vrouw een geringe dienstmaegt des Heeren genoemt hadde / elck soud bekennen dattet godlooselijck ghesproken ware. Maer overmits sy selfs op sulcke wijse van haer selven spreect / soo strecktet tot haer eere / en ons wordt daermede een heylsaem exempel der ootmoedigheyt vertoont: op dat / overmits al wat wy zijn / wy door de genade Go-
B des zijn / hoe yemand meer verheven is / hoe hy sich dies te nederiger draghe.

Le. Tot hier toe zijn wy't noch al eens. Maer als sy luyden van corrigeren / dat is / veranderen / segghen / soo verstaen sy anders niet als verderven ende vervalschen. Soo moetmen dan sien / of het woort snoodigheyt of nietigheydt, wel over een stemt met 't Grieckſche woort / dat Lucas ghestelt heeft.

C Hi. Om deser selfder oorsaken wille zijn wy dadelijck na de predikatie tottet boeck ghegaen. Le. Ick wacht na de vanghst. Hi. Die woorden / die Lucas door't ingheven des Heylighen Geests met zijn eyghen vingeren gheschreven heeft / luyden soo, ghelijck Erasmus overgheset heeft: Want hy heeft de nederigheydt sijner dienst-maeght aenghesien. Hy voegter slechts noch een voorwoordeken by / 'twelck met een ander verbon-
D den wort: 'twelck Lucas oock niet uyt en laet / ende de aenghenaemheyt der Latijnscher sprake kan 't oock wel lijden / ende en is niet overtolligh tot de klaerheyt des sins. Want Terentius gebruyct oock sulcke maniere van spreecken: Siet my aen. Maer Erasmus vermaent nochtans in zijne Aenmerckinghen / dat Lucas meer gheseght heeft / Siet my aen:
E als / Siet nae my om. Le. Isser dan onderscheyt tusschen omsien ende aensien? Hi. Niet heel groot: die siet om na yet / die 't hooft omdrayende siet nae de dinghen die achter zijn: en die siet aen, die d'ooghen slechs op yet slaet. Ghelijck de Jonghelingh Phædria by Terentium, de hoere Thais aensiet / als sy uyt den huyse gaet. Want hy seydt: ô Par- F
meno! al mijn lijf beeft my / nae dat ick dese heb aen ghesien. Maer zijn Broeder Chęrea spreeckt soo: als ick nae de Vrijster om-sie. Want hy had sich nae de oude man gekeert / eñ hem zijn bescheyt gegevẽ hebbende / heeft hy zijn lichaem omgedraeyt na de Jonghvrouw. Somtijts ghebruycktmen het woort omsien, in plaetse van sorgh of achtinge ergens op te slaen / 't zy dat het tegenwoordigh G
of toekomende is. So segtmen / na 'tuytterste sijns levens om sien. Want de dood ghelijck als op de hielen volghende / is na by / na de welcke wy de oogen wenden / soo dickwils wy de selve by ons selven overdencken. Oock seyt Terentius: Siet aen uwe ouderdom. Daerom / die erghens anders mede bekommert zijnde / op zijne kinderen niet veel en let / seytmen / dat sulck een na de selve H
niet om en siet. Wederom / die andere sorghen uyt de sin slaende / alle zijne gedachten hier op wendt / kanmen bequamelijck segghen / dat hy daer nae om siet. Maer God siet met een aenschouw alle dinghen / tegenwoordighe / verledene / toekomende: en nochtans spreeckt hy inde Schrift met ons op menschelijcke wijse. So leestmen / dat hy sich afkeert vã die / die hy verwerpt: en weder- I
omme aenschouwt / die hy een tijt langh niet gheacht hebbende / wederom zijne gonst bewijst. Le. Maer 'tschijnt / oft by ghevoeghde voorsetsel herhaelt zijnde / overtollich ende onnoodigh is. Hi. De Latijnsche spreken voorwaer oock also; als / hy is tot my toegekomen. Hy heeft zijn sinnen tot het schrijven toe ghe-eygent. En my dunckt / dat dat 'tvoorgesettede woortjen Toe, hier niet vergeefs K
en staet. Want die kan wel om-sien / die oock by geval de ooghen achterwaerts keert / op geen seker ding sijn gesicht eygentlijck slaende. Maer als men hoort seggẽ / Hy heeft na my gesien: so verstaetmen daer uyt een bysondere gonst des ghenen / die yemand wilt te bate komen.

Voorts /

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Voorts / men siet oock die byghevallen dinghen voor komen daermen niet op en acht / ja diemen niet sien en wil: maer die op yemandt siet / die is sonderlingh ghesint / op't ghene dat hy aensiet. Daer en boven / wy sien te gelijck vele dingen / maer niet op vele. Die heylighe Geest dan willende ons de sonderlinghe gonst tegens de alderheylighste Maghet uyt drucken / heeft alsoo door haren mondt
B gesproken: want hy heeft de nederigheyt synes dienstmaeghts aengesien. Hy heeft syne oogen gekeert vande opgeblasene / eñ die in haer eygen oogen groot zijn / eñ heeft het aensicht gewendt tot die / die in haer eygen oogen nederigh was. Want daer is geen twijffel aen of daer waren doen vele geleerde / machtighe / rijcke eñ edele / dieder hoopten dat Messias uyt haren stam soude voortkomen: maer God
C de selve veracht hebbende / heeft de oogen sijner aller genadigster gonst op een Jongh-vrou geslagen / die onbekent en arm / oock aen een Timmerman getront zijnde / geen kinderen en hadde. Le. Ick en hoor noch niet met allen vande snoodigheyt. Hi Dit woort hadde die leugenaer versiert / maer Erasmus en haddet niet gheschreven. Le. Maer in syne aenmerckinghen haddehy misschien het sel-
D ve gebruyckt. Hi. Gheensins. Op't woort nederigheyt, tekent hy slechs met alle beleeftheydt dit: hier moet ghy de kleynigheydt (Mariæ) verstaen / niet sulcke / die eygentlijck een deughd des ghemoets is: ende dat dan dit de sin zy: alhoewel ick een seer geringe dienstmaegt ben / soo en heeft my nochtans / de Heere niet versmaet. Le. Indien dit de waerheyt is / ende de Godsaligheyt daerme-
E de vermenght is / wat hebben dan dese Woud-esels daer teghen te balcken? Hi. De onwetenheydt vande Latijnsche spraecke maeckt al dit gheraes. 't Woordt nederigheydt of kleynigheydt, en betekent by de oude / die cierlijck Latijn ghesproken hebben / niet soodanige deughden des ghemoets die met opghe-
blasentheydt strijdt en beleeftheydt ofte F
zedigheydt ghenoemt wordt: maer de toestant eens menschen in verachte kleynigheydt levende: in welcken sin men de on-edele / arme / ongheleerde / verachte luyden / gheringh of nederigh noemt / als neer en op de aerde kruypende. Gelijck wy dan met groote Meesters ende Heeren / spreeckende / segghen: ick bidde dat uwe Hoogheydt ons in deser saecke wil gonst bewijsen. Alsoo pleghen die G
ghene / die van haer selfs sprekende / hunne gheringigheydt willen te kennen geven / te seggen: ick bidde / dat ghy mijne nederigheydt met uwe goedertierenheyt wilt te hulpe komen. Want het schijnt al wat trotsachtich te luyden / als men inde eerste persoon seydt: ick segghet / ick sal't doen. Soo heeft dan dese allerzedighste Maeght op twee-derley wijse / niet alleen hare toestant verkleynt / maer H
oock de mildigheydt Gods tegens haer verheven / niet te vredē zijnde / datse haer selven een dienst-maeght noemt / maer sy voeghter noch by / datse is een nederighe slechte dienst-maeght / vande alder minste staet. Gelijck dan / nae't spreeckwoordt / d'een knecht boven d'ander is / soo is oock onder de dienst-maeghden d'eene meerder als d'ander / namelijc na de weerdigheydt hares dienst. Want de I
kock-maegt is eerlijcker dan de wasch-maeght.

Le. Maer ick verwonder my / dat Medard de maniere van spreecken niet ghemerckt en heeft / alsoo ick selfs de Franciscaner Monicken dickwils so heb hooren spreken: mijn kleynigheyt bedanckt u voor de ghedane onthalinghe.

Hi. Sommighe en souden niet veel misse / wanneerse soo seyden / mijne slim- K
migheyt. Maer overmids 't Griecxsche Woort yet meer schijnt te beduyden / als 't Latijnsche woort / zedigheyt / so hebben die Latijnsche liever een woordt willen ghebruycken / dat nederigheyt betekent / als 't woort van zedigheyt: dat is / sy hebben liever willen duydlijck als cierlijck spreken.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A spreken. Want die woordt modest of zedigh ghenoemt / die matigh van hem selven ghevoelt / hem ooch niets toemetende dan 't gene dat hem toekomt: maer de lof van nederighept en komt niemant toe/dan den gheenen/ die hem minder toeschrijft/ als hy heeft.

Le. Maer 't is te besorghen / dat als wy zedighept willen plegen/ wy niet tot pdelhept en vervallen. Hi. Hoe dat?

B Le. Want indien d' Apostel de waerhepdt ghesept heeft / namelijck / dat hy niet waerdigh was eē Apostel genaemt te worden: ende indien Maria sich waerachtelijck een nederighe dienst-maeght/ dat is/van slechten staet/genoemt heeft: soo sullense lichtlijck van leugenen konnen beschuldight worden/diese beyde soo hooghe verheffen. Hi. O lieve man/ hier en is geen perijckel/ als wy de hep-

C lighe mannen en vrouwen soo hooghe eeren: want wy roemen Gods goedighept in haer/ maer als sy sich selven verklepnen/soo siense op haer krachten ende verdiensten / wanneer de genade Gods daer niet by en komt. Ende 't en is voort gheen leughen / wanneer pemandt hem niet aen neemt/dat hy heeft: spreeckt hy't van herten/ soo mach men't een dolinge noemen/ maer ten kan gheen leugen ge-

D noemt worden. Maer sulck eene dolinghe heeft God in ons lief.

Le Maer d'Apostel Paulus, die daer seght / dat hy eens Apostels name niet waert en is/spreeckt elders seer heerlijc van hem selven / syne daden verhalende: hy sepdt / 1.Cor.15. dat hy meer als sy alle ghearbeydt heeft / ende dat hem die niet gheholpen en hebben / die wat schenen te wesen. Daer nochtans de heylige

E Maghet Maria nopt sulex ghesproken heeft. Hi. Maer deselve daden noemt Paulus zijne swackhedē/daer door Gods macht is verheerlijet geweest/2.Cor.12 ende deselve vertellinghe noemt hy onverstant / tot welcke hy ghedwonghen was/door de boosheyt der valscher Apostelen / om welcker wille hy van noode had/zijn Apostolische aensienlijckheydt F te bevestigē. Niet dat hy in menschelijcke eere vermaken hadde/maer dat het soo best was voor't Euangelium / wiens bedieninghe hem toevertrouwt ende bevolen was. In de Maghet Maria en hadde die gelegenthept niet: want haer en was het pant en de schat des Euangeliums niet bevolen. Eyndlijc betaemde ooch de moeder Jesu/ dat se ten hoogsten schaemachtigh en zedich was. Maer G nu komc ick totte oorsprongh ende begin van dese dolinge. Die niet wel Latijn en konnen / meenen dat nederighept anders niet en beduydt / als een uytnemende sedighept: daer't nochtans somtijts gepast woort o) eē plaets of andere gelegenthept/ en niet jupst op de deughd des ghemoets / somtijts woort het selfde woort soo ghebruyckt van 't ghemoet/ dattet so veel als een ondeught heet. Le. H Ghescheet dit ooch inde Schrijftuer? Hi. Jae't. Siet hier eene plaetse by Paulum totten Col.2. Laet u niemand verleyden na sijn welghevallen in nederigheydt ende dienst der Enghelen. De plaetse is wat duyster/ick bekent/maer my duncht den eygen sin te wesen / dien die scherpsinnighst-ghecerde by brengen / te weten dese: En weest so slecht ende nederigh niet van herten/ nademael ghy u eens I aen Christum, den eenighen ghever der saligheydt/hebt over ghegeven/dat ghy u soud laten wijsmaken/ dat men de saligheyt vanden Enghelen soude moeten hopen/dewelcke sommighe seggen haer verschenen te zijn. Weest stantvastigh / soo dat / al waert ooch dat een Enghel van den Hemel komende / u een ander Euangelium predichte/als Christus geleert heeft / u deselve als vervloeckelijck K zy / en als een godlooscn Enghel / ende vyandt van Christo. Veel wepnigher betaemtet/dat ghy so klepnhertigh zijt/ dat ghy u door hare valsche verschijningen laet van Christo afleyden. De saligheydt van Christo alleen te hopen / is het rechte gheloof: maer vande Enghe-

len of

A len of Heyligen de selve te verwachten / is waengeloove. Soo is dan Pauli meeninghe / dattet een teken is / van een nederigh ende veracht ghemoet / van dien hoogh-verhevenen Christo totte versierde verschijninghen der Enghelen afte vallen; dat het een teken is van een neergeslagē hert / door eens pegelijck aenradinge omgedreven te worden. Hier siet mē dan / dat het woort nederigheyt door
B een ondeught ghebruyckt is. Me. Ick siet wel. Hi. Wederom sept hy in't selfde capittel: nae de geboden ende leeringhen der menschen / dewelcke wel een schijn hebben van wijsheydt in waengeloove ende nederigheydt. Alwaer dit woort wederom een ondeught betekent. Le. Het blijckt wel. Hi. Maer in den 1. Sendbrief Petri aent 5. cap. woort het ghenomen door een deughd / die de hoo-
C vaerdije tegen is; als wanneer hy segt: betoont ootmoedigheyt. Wederom totten Phil. 2. seght Paulus: door nederigheyt des ghemoets, houde een yeghelijck den anderen beter als sich selven.

Le. Ghy hebt my geleert dattet woort nederigheydt by de Griecken door een deught en ondeught ghebruyckt wordt / daer by den Latijnen 't woort sedighheyd
D niet ghebruyckt wordt / dan alleen ten goede. Maer kondy my wel wijsen / dat het woort vernederinge door sedighheyt ghenomen wordt?

Hi. Daer en is gheen ongherijmtheydt / wanneerment op dese wijse ghebruyckt. Want ten hindert niet / datmen door sedighheyt / het gemoed onderdanigheyt of demoedigheyt toeschrijft. Maer ick weet het niet / oft oock inde
E H. Schrift bevonden wort / aldus ghebruyckt te wesen. Le. Siet toe / oft niet by den Apostel Iacob also gebruyckt sy: Iac. 1. Maer (sept hy) een nederigh Broeder beroeme sich in sijne verhooginghe; en een rijcke in zijne vernederinghe. Hi. In die plaetse staet / in vernederinghe / ende niet / in nederigheyt / of ootmoedigheyt. Indien ghy immers wilt / dat alhier 't woort nederigheyt sal ghenomen F
worden door sedigheydt: soo moet volgen / dattet woort verhooginghe so veel beduyt als hoovaerdije / ende dan sal terstont een dubbele ongherijmtheydt daer uyt ontstaen. Want ghelijck die selve niet sedigh en is / die sich van zijne nederigheyt beroemt ende verheft: alsoo is die wel dobbel opgheblasen / die sich sijner hoovaerdije beroemt. Le. Wat wil dan d'Apostel seggen? G

Hi. Hy beveelt ons de ghelijckheydt onder de Christenen. Een arme wordt nederigh ghenoemt / van weghen die schraelheyt zijnes staets of gelucx: Een rijcke wordt verheven ghenoemt / ende sulcx nae de werelt / van wegen sijns geluckighe voorspoet. Hier vernedert sich de rijcke ende wordt den armen gelijck; de arme heft sich op / ende wordt den rijcken ghelijck. Elck heeft daer H
van hy sich beroemen magh. D'eene verheught sich dat de behoefstigheyt der armen door sijne goederen gholpen wort; d'ander prijst ende danckt Christo / dat hy den rijcken sulcken sin ghegheven heeft. Le. Maer daer-en-tusschen heeft de rijcke 't lof van beleefthept. Hi. Misschien. Maer daerom en heet jupst 't Griecx woort tapemonsis, niet / sedigheyt of beleefthydt. Want I
daer zijnder / die eere by den menschen soeckende / den armen vele geven. Veel meer maghmen seggen / datse alle beyde beleeft of sedigh zijn / wanneerder maer oprechte Godsalighheyt by is. De rijcke / wanneer hy sich niet en ontsiet om Christi wille den armen ghelijck te wesen; de arme / wanneer hy sich niet verheft door de eere diemen hem doet / K
maer Christo danckende / sich in hem roemt. Dit is buyten twijffel / dat het woort vernederinge in de H. Schriften dickwils ghebruyckt wordt / door eene verklepninghe / die daer gheschiet door verdruckinghe / of swachheydt. Soo seght Paulus Phil. 3. Hy sal onse vernederde lichaem veranderen. David / in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A den 119. Psalm. Dese heeft my in mijne vernederinghe / dat is verdruckinghe ghetroost: dierghelijcke plaetsen sijnder meer: welcke te verhalen te langh soude vallen. Ghelijck dan figuurlijcker wijse die ghene kan nederigh ghenoemt wordē / die ootmoedigh van herten ende niet opgheblasen is: alsoo soudet niet vreemt wesen / soomen al nederigheydt noemde / een nederigh gevoelen van sich
B selfs. Wy spreken van't ghebruyck der Schrift. Maer die daer willen / dat in de Lof-sangh Mariæ het woordt nederigheydt / heet sedigheyt des ghemoets / die mogen dan oock met eenen de plaetse Gen. 29. also uytlegghen / De Heere heeft mijne nederigheyt aengesien. Hier en beroemt sich Lea haerder nederigheyt ende sedigheydt niet; maer sy noemt dat nederigheyt / om datse van weghen hare
C leelijckheyt haren man soo aenghenaem niet en was. Also is't oock te verstaen / Deut. 26. Hy heeft mijne nederigheydt, moeyte ende ellende aengesien. Hi. Ick en sie hier anders geen oorsake van / als dat die Theologanten die wetenschappen der spraken niet gheacht / ende den arbeyt inde Latijnsche sprake versuymt hebben / beneffens die oude Leeraers der Kercken / die sonder dese behulp-
D middelen ten vollen niet en konnen verstaen worden: daer en boven / dattet seer swaer is / 'tghene dat een mael in't hert ghewortelt is / wederom daer uyt te trecken. Nu sietmen evenwel datter sommighe 't segghen vande School-leeraren soo veel toeschrijven / datse veel liever de Schrift daer na draeyen willen / als de menschlijcke opinien na de reghel der Schrift verbeteren. Le. Maer
E dit is veel gherijmder / als 't ghene datmen vande Lesbische regel verhaelt (dit was een loode winckel-haeck / die sich meer nae 't houdt ofte werck richtet / als 't werck na de selve.)

Hi. Wanneer Beda, zijnde eenen treflijckē schrijver / vande voet-stappen van andere af wijckt / soo spreeckt hy / by geleghentheyt van dese nederigheydt / van F hoovaerdye. Ende Theophilactus, een Grieckſch schrijver / die zijne uytlegginghen by nae uyt de beste Grieckſche schrijvers genomen heeft / houdt staende / dat alhier het woort nederigheyt voor een deughd kan genomen worden. Le. Om dit te bemijsen / wat behoeftmen ghetuyghenissen van anderen / naedemael oock het alghemeene gevoelen dese uyt-legginghe niet verwerpt? G

Hi. Ghy hebt wel gheseydt. Want overmids de zedigheydt eenighsins het opperste eynde ende bewaerster is van alle deughden: soo isset daer tegen onbeschaemtheyt / wanneer sich yemant daer van beroemt. Wy bekennen wel dat dese deughd in de Maget Maria uytnemende eñ sonder vergelijckinge geweest is: (maer altijdt Christum uyt-besondert) maer even hierom isse van weghen dese H nederigheyt te meer prijsens weerdigh / dat syse selfs niet en roemt / maer erkennende de gheringigheydt hares stants / schrijft de grootheydt deser verborgentheydt der barmhertigheydt Gods toe. Sy segghen / Maria heeft door hare ootmoedigheydt verdient datse Gods Moeder geworden is. Laet ons dit als ten deele waer zijnde / toegheven: maer wat ootmoedihheydt kan doch dit we- I sen / dat een Maghet dit van haer selven roemt?

Le. D'inhout van den Lof-sang selfs geeft te kennē / dat sy van hare onwaerdigheydt spreeckt / ende daerom begintse also: Mijn ziele verheft dē Heere. Maer die daer seght: ick heb door mijne nederigheydt verdient Godts Moeder te worden / die verheft sich selve / ende niet den Heere. Korts daer op worter by- K ghevoeght: Want siet, van nu af sullen my saligh prijsen alle gheslachten. Het woort siet, betekent een onversien ende onverwacht dingh. Nu / die sich selfs gheener eere waerdigh acht / die en verwacht oock de hooghste eere niet. Ende men noemtet gheen gheluckſaligheydt / wanneer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A neer pemandt wedervaert / dat hy verdient heeft. Want de Poët Horatius en seght niet dat hy ten dien aensien gelucksigh mach genoemt worden/dat hy van den Mæcenas in't ghetal der vrienden aenghenomen was.

Hi. Waerom docht Le. Overmits hy door oordeel / ende niet door onverdiende gonst was tot een vriendt op eñ aengenomen. Dit schrijft hem Mæcenas
B selfs toe ; dewijle hy ghedoordeelt had / dat sulcx zijne deughden toequam. Hier toe behoort ock/datter volght: want hy heeft my groote dinghen ghedaen , die machtigh is, ende sijn name is heyligh. Sy heeft met ghesept : hy heeft groote dingen my gedaen / want hy heeft my dies waerdigh erkent / maer dewijl zijnen name heyligh is/ende hy doet al wat hy wil / ende upt onwaerdighe maeckt hy
C zijner gonst-waerdige / ende daerom is zijnen name heyligh. Heylich heeft hy hier gestelt voor heerlijck. Maer so vele wy onse verdiensten toeschrijven / soo vele trecken wy de eere des godlijcken naems af. Want nae't seggben Pauli, wordt zijne macht door onse swackheydt volmaeckt. Terstondt in't selve versken : hy heeft de machtighe vanden stoel gheset , ende heeft de nederighe ver-
D hooght , en staet niet 't woort ootmoedighe/maer nederige ende klepne/ dat is / die verachte nae de werelt ; datse alsoo teghen de machtighe ghestelt worden. Dit versken verklaert het volghende na de ghewoonte der Prophetischer welsprekenthept : Die hongherighe heeft hy met goederen vervult, ende de rijcke heeft hy ledigh laten gaen. Die hy te vozen
E nederighe had genoemt/ die selve noemt hy hier hongherighe/dat is/arme : ende die daer hoyts te vozen machtige hieten/ die worden hier rijcke ghenoemt. Int naeste versken wordt aengheroert van de barmhertighedt / die haer door alle ghesla chten der aerden verspreydet. In't laetste versken roemt sy de ghetrouwighedt Godts in zijne beloften / in die woorden ; Ghelijck hy ghesproken F
heeft, &c. In de gantsche Lof-sangh wordt de eere / dat is /de Macht/ Goetheyt ende Waerheydt Gods ghepreesen: vande verdiensten wordt nerghens ghesproken.

Le. Maer gelijck hoovaerdije volght op macht ende rijckdom / alsoo leert armoede zedigheydt. Hi. Ick en ontken niet / dat dit somtijdts gheschiedt : maer somtijdts siet men dat de armste G
de allerhoovaerdighste zijn : Ontkent ghy het / ick sal u vele Medardos weten voort te brenghen. Maer laet ons dit al toeghe ven / het welck doorgaens soo is / men twijffelt nu niet / hoedanigh de heylighste Moeder JESU gheweest is / maer hoedanighe dinghen sy van haer in dese lof-sangh ghesproocken heeft.

Le. Ick verwonder my over de hard- H
neckighedt der ghener / die so menighmael vermaent / ock dickwils belacht zijnde/haer niet en beteren.

Hi. Hoe dickwils zijnse vermaent / dat het woort declamatie, beteeckent een verhandelingh van een versierde vrage/ diemen by de handt plagh te nemen/ om sich in de wel-sprekenthedt te oeffenen : en evenwel en mach het by haer anders niet heeten / als eene predicatie. Hoe I
dickwils heeftmen't haer toegeroepen / dat Cælebs of Onghetrouwt/ die ghene ghenaemt wordt/ die gheen echte huysvrouw en heeft / al voeden hy duysent by-slaepsters : en nochtans en is by haer sulck onghetrouwt leven anders niet / als onthoudinghe en kuysheydt. Soo isset ock met de nederighept/ ende andere dinghen meer.

Le. Van waer komt doch sulcke K
moetwillighe hoffigheydt ? Hi. Ick antwoord u van sulcke Medardis. Sy en hebben van kindts-beenen op niet ghestudeert / sy en hebben ock noch Leer-meesters noch boecken / ende soo hun eenige soodanige gelegẽthept voorvalt die willense liever besteden om te

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A vreten en te suppen. Sy meenen/ dat het heylighe kleedt meer als ghenoegh is / om de name van Godtsaligheydt ende Godts-dienstigheydt te verkrijghen. Eyndelijck meenen sy / dattet een deel van religie is / wanneerse met haren Patroon Francisco oock gheen Latijn konnen spreken.

Le. Voorwaer ick kenner vele onder hun / die in desen deele den aenvangher B van haer Orden fraeytjes afbeelden / die een kaproen ghenoemt heeft voor een Bisschops-hoedt. Maer Franciscus heeft die eere van een Ouderlingh stantvastelijck gheweyghert : 't welck oock / soo my recht dunckt Benedictus ende Dominicus ghedaen hebben. Maer nu en schreumen dese met hare kappen en kleedinghen niet eens voor den Cardinaels hoedt.

C Hi. Wat segt ghy? ja voor de drye-vuldighe kroone selfs niet. Ende dese ootmoedighe soons vanden armen S. Franciscus steken hare schoenen uyt om van de hooghsten Regenten des werelts gekust te worden. Le. Maer of daer nu al van gheringigheyt ghesproken ware gheweest/ wat misdaet waret geweest? Hi. Niet met allen/ wanneermen slechs door een gheringhe verstaet den genen/ D die weynigh by den menschen gheacht wordt / of die in zijn eygen ooghen veracht schijnt. Maer wat behoeftmen te ontschuldighen/ datter noyt gheseght is. Le. En heeft sigh Medardus niet gheschaemt soo te liegen? en dat noch in sulcken vermaerden Kercke/ in een groote vergaderinge van soo veele machtige Vorsten ende Heeren / voor so vele gheleerde mannen / van welcken de meeste E des Erasmi schriften ghelesen hadden? Hi. Gheschaemt/ seghdy? jae die guyt liet sich noch duncken dat hy een heerlijck ende Ridder-stuck ghedaen hadde. Dit is de vierde belofte van sulcke Medardus-Broers / dewelcke heylighlijcker als d'andere drie onderhoudē wort/ te weten/ van sich niet met allen te schamen, Le. Dat onderhoudt den meestendeel seer stricktelijck. Hi. En dit en was gheen slechte leughen. Voor eerst blijft den Lof-sangh Maria/ so hy van Luca beschreven is / in zijn gheheel. Maer hoe kanmen segghen/ dat die yet verbetert/ die niet met allen verandert? Daer nae soo en is het woort nederigheyt oock niet verandert / ende nergens en isser ghewagh van slechtigheydt. Eyndlijck / die en verandert den Lof- G sangh niet / die ter goeder trouwe overset ende uytdruckt / dat Lucas seydt / en 't selve verklaert. 1. Ick sie hier een drie dobbelde leugen/ die sulckē onbeschaemden buffel betaemt. Hi. Vertoef noch wat / ghy en hebt 't aller onbeschaemtste noch niet ghehoort.

Le. Isser dan noch meer? Hi. Hy riep dat dien Doctor-Ezel de voornaemste stichter ende voorgangher van al dit H gheraes en onrust gheweest was / daer door nu de gantsche Christenheydt beroert wort. Le. Wel/ wat seghdy toch? Hi. Datmen't hem moste wijten / dat de Kercke in so menigherley Secten gescheurt wort / dat de Priesters van hare thienden berooft/ dat de Bisschoppen veracht worden / dat de heylighe macht des Paus over al teghen ghesproocken wordt / ende dat de Boeren het oude I exempel der Reusen wederom naevolghen. Le. Seyde hy dat in't openbaer? Hi. Ja hy/ met groot ghekrijt en misbaer. Le. Maer die des Erasmi schriften met neerstigheydt ghelesen hebben/ oordeelen gheheel anders. Vele van de selve bekennen / dat se uyt zijne boecken de beginselen der waerer Godtsalighheydt gheleert hebben. Dese gantsche brandt is door de Monicken ghesticht / K en door haer toe doen duurtse tot noch toe : Diese nu noch anders niet en soecken uyt te blusschen / als offe oly in't vyer goten/ na 't gemeene spreeckwoort. Hi. Ghy siet hoe quaden beest de buyck is. Le. Ghy hebtet juyst gheraden. De selve bevindt haer daer best by/ dat-

ter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ter onder de Christenen veel waen-geloofs/ende wepnigh Godtvresenthepts is. Maer hoe hielt sich het volck? Koste 't wel lijden/dat desen vermomden Ezel soo stoutelijcken balckte vande Preeckstoel? Hi. Sommighe verwonderden haer/want desen bloet mocht wedervaren wesen. Die oploopender van Galle waren/die stonden op / en ginghen al preutelende upt de kercke. Wy zijn (sep-
B dense) hier ghekomen/om 'tlof Mariæ te hooren / eñ desen droncken sot en spuwt anders niet als loutere leugenen en lasteringhen. Onder desen waren oock veel vrouwen.

Le. Maer dit gheslacht plagh evenwel goede ghenegenthepdt teghens dese Broertjes te hebben. Hi. Ghy seght de waerhept / maer de vrouhens begunnen nu oock wijs te worden. Alle de
C Gheleerde dieder teghenwoordigh waren/wierden meestendeel gram/sommige begonnen oock metten monde te blasen. Le. Een Ezel en vraeght na geen blasen. Men hadde dien Kasebol met duple eperen of steenen vanden Preeckstoel behoozen te jagen. Hi. Daer warender ghenoegh / die meenden dat hem sulcr toequam/ maer die eerbiedinge der plaetse hielt se in den toom.

D Le. Maer de hepligheydt der plaetse en behoort dien niet te baten/ die de selve door haer schelm-stucken schenden ende ontheyligben / ghelijck die in't begrijp des Tempels een mensch ombrenghen/ die behoozen al-daer gheen vrye vluchtplaets te hebben. Alsoo mede / die inde predikatie de heyligheydt der plaetse eñ des goetwillicheyts sotlijck misbruyct/
E die en behoort dat niet te helpen/'t welck hy door zijn roechloosheydt ontheyligbt heeft. By den ouden isser eens een ghepresen geweest/ die welcken dien niet en hielt voor een Borger-meester/ die hem voor gheen Raets-Heer en hielt: Daerom en is het oock niet betamelijck / dat het volck dien voor haren Prediker houdt/die het volck voor gheene vergaderingh houdt. Hi. Sy vreesen sigh F voor den blixem der Bisschoppen. Ghy weet de Wet wel/die sulcks seydt. Le. Maer de Bisschoppen behoorden eerst haré donder tegens sulcke te laten gaen.

Hi. Dese vreesen selfs.

Le. Wie toch?

Hi. Dese selfde snappaerts.

Le. Waerom?

Hi. Alleen daerom/om datter stoute snappaerts zijn. Le. De Apostelen en G vreesden de regheringhen der Koninghen ende Stad-houderen niet/ende dese vreesen eenen Bedel-Monick?

Hi. Maer daerom zijnse te meer te vreesen / om datse Bedelaers zijn / die niet en hebben / datmen haer benemen kan / ende sy hebben / daerse mede schaden konnen. Gaet eens tot een wespen of horselen nest / ende raeckt elck van
H haer met een vingher: soo u dit wel vergaet/komt wederom by my/ende noemt dan die Bisschoppen lup en bloode / die niet en derven eenen bedelaer terten. En isset niet soo/dat de machtighste Christlicke Princen den Paus van Romen eeren / en misschien oock vreesen? Le. 't En is oock gheen wonder: want hy is de Stadthouder Christi. Hi. Maer men segt/dat Alexander de seste / die niet geck en ongheleert was / plagh alsoo te I seggen: dat hy liever wil de eenige vande voornaemste Potentaten vertoornen/ als yemant van dese Broertjens upt de ordre der Bedelende. Le. Swijgh stil van de Pausen. Als dit gherucht voor de oren der Vorsten / die doen te Augsburgh waren/ ghekomen was/ en hebbense hem niet / anderen tot een exempel gestraft? Hi. Sy waren alle daerom vertoornt/maer insonderheydt zijne K suster Vrou Maria / de voornaemste eere ende klepnodie onder allen vrouwen: als mede Bernardinus de Cardinael van Trenten Balthazar de Bisschop van Kostnits. Die Prediker wierde heftigh bestraft / maer van niemandt harder als van Ioanne Fabro de Bisschop van Wee-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A nen. Le. Wat helpt het lijden? Een Esel en voelt niet dan den kluppel. Hi. Voornamelijck als men hem daer mede op de buyck slaet. Maer wat souden de Vorsten desen sot ghedaen hebben / die met swaerder sorgen ende handelinghen besigh waren? Le. Sy souden hem ten minsten van't Prediken af-geset / ende haer goedtwilligh tractement hem ontnomen hebben. Hi. Maer die konstenaer had sijnen stanck ghespaert juyst
B tot op het schepden des Concilij: daermen doch anders soude vertrecken. Le. So seghtmen / dat de duyvels met een groote stanck ruymen. Hi. So heeft hem dan Ferdinandus laten gaen / maer den balgh hem wel ghevult hebbende. Want de berispingh en heeft hem niet een hayr / van sijn vettighept mogen benemen. Le. Men seght dat Franciscus
C sijne sustertjens de vogelen ghepredickt heeft: Dese schijnt waerdigh / dat hy sijnen broeders den esels eñ vercken predicke. Maer waer is hy henen gegaen? Hi. Maer anders henen / als wederom tot sijne gesellen ende broertjes / van den welcken hy triumphantlijck onthaelt is / om dat hy sich soo wel ende dapper ghequeten had / ende in't ondrincken D heeftmen't Gaudeamus ghesongen / ende God ghelooft.

Le. Dese Medardus is waert / dat hy de koorde aen den hals droeg / liever als om de lendenen. Maer wat salmen sulcken bottē hoop wenschen / die sulcke beesten op voedt?

Hi. Men soud haer niet quaders konnen wenschen / als sy haer selven op den hals halen. Want op dese wijse makense E haer selven te schanden / en brengen haer in alle mans haet / veel krachtigher als eenigh vyand soude konnen doen. Maer ten staet een Christen hert niet toe yemant quaet te wenschē: veel meer hoortmen te wenschen / dat de ghenadighe Schepper ende Her-schepper aller dinghen / die upt den mensch Nebucadnezar een Os / ende wederom upt hem een os sijnde / een mensch ghemaeckt heeft / ende F die de eselinne Bileams een menschelijcke Tongh ghegheven heeft / alle die deses Medardi gelijck sijn / in een beter veranderen wil / ende haer gebe een sin ende tongh / die den ghenen / die des Euangelij sich beroemen / betaemt.

Eynde van de seven-en-dertighste T'samen-spraeck.

Problema,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De XXXVIII. T'ſamen-ſpraeck.

Problema,

Ofte

Vooꝛ-ſtel /

Waer in vele ſcherpſinnige Philoſophiſche ende natuurlijcke vraegſtucken kloecklijcken worden opgheloſt, en met eenen beweſen datter niet ſwaerders inde werelt mach ghevonden werden als de ſonde.

Curio, Alphius.

Curio.

A IACK ſoud gheern van u / als een die in vele dinghen ervaren is / wat willen leeren / ſoo het u niet moeyelijck en ware.

Al. Wel Curio, vraeght dan dat u belieft / op dat ghy immers met uwen name over een komt. Cu. Ick en weygere niet Curio te heeten / als ghy ſlechts de name van dat een ſyllabige beeſt / ſus, of ſwijn / niet daer by en doet / 't welck in de haet is ſo wel van Venus, als van Minarva. Al. Segt dan wat ghy wilt. Cu. Ick wilde wel weten / wat het is / dat wy ſwaer en licht noemen? Al. Vraeg dan oock met een / wat kout ende warm zy. Waerom en ſtelt ghy niet den vragers deſe vrage liever vooꝛ als my / of / ſoo ghy liever wilt vraeg het den Ezels / die vooꝛ hare hangende oozen de ſwaerte hares laſt te kennē geven? Cu. Waer ick en begeer hier op gheen Ezels / maer eens wijſheydts minnaers aen vooꝛt / inſonderheyt van Alphio. Al. Dat is ſwaer / 't welck vooꝛ zijn eyghen natuer nederwaerts ghedreven wordt / en licht / dat opwaerts. Cu. Waerom en vallen dan die / die ons de voeten tegen keeren / niet neerwaerts inden hemel / die onder haer is. Al. Sy verwonderen haer alſo ſeer / waerom ghy niet en valt inden hemel / die niet onder uwe voeten en is / maer boven dē hooft de hangt? Want de hemel is boven alles / dat hy in ſich begrijpt: Eñ die Antipodes (die mette voeten tegen u gaen) en zijn niet meer onder u / als ghy boven haer. Sy konnen tegens ons weſen / maer niet benedē ons. Anders ſoud u billiker mogen verwonderen / waerom de bergen in 't landt der volckeren die teghens ons over gaen / niet neer-waerts en vallen / ende den hemel vooꝛ-breken. Cu. Welck is dan de natuerlijcke ruſt-plaetſe der ſware dinghen / ende wederom der lichten?

Al. Alle ſware dinghen ſincken vooꝛ hare natuerlijcke beweginge na der aerden / eñ de lichte gaen op-waerts na den hemel / ick en ſpreke nu niet van de beweginge /

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ginghe / die door een uptwendigh ghe-
welt / of door een dierlijcke wtwilligh
heydt ghefchiedt.

Cu. Iffer dan eenighe beweginghe /
die dierlijck genoemt wordt ?

Al. Jae. Cu. Welcke toch ?

Al. Defe gefchiedt nae de vier geftal-
teniffen of de gheleghenthepdt des lic-
haems / voorwaerts / achterwaerts / ter
rechter / ende ter flincker zijden / eñ rond-
B om / ende defe is in 't begin ende eynde
krachtigher / in 't midden flapper. Want
in 't begin maken de verfche krachten
wacker : ontrent het eynde gheeft de ho-
pe / om haeft te komen / daermen begeert
te wefen / moedt ende pver. Cu. Ick
en weet niet / hoe 't met andere dieren
gaet / altijdt ick heb een dienftmaeght /
die moede is eerfe begint : en heel ver-
moept eerfe 't werck gedaen heeft. Maer
C keert nu wederom tot het ghene / daer
van ghy begonnen hadt te handelen. Al.
Ick fegh dan / dat fware dinghen na
haer natuurlijck beweginge neerwaerts
vallen. Ende hoe pet fwaerder is / hoe
't eerder op de grond komt : hoe 't lichter
is / hoe 't fnelder na den hemel vlieght.
Het tegendeel fpeurtmen inde gewel-
dighe beweginge / want defe is in 't begin
heftigher / maer wort allenghfkens tra-
D gher / daer ter contrarien in de natuer-
lijcke beweginghe ghefchiedt / ghelijck-
men fiet aen een pijl inde hooghte ghe-
fchoten / en aen een fteen upt de locht af-
vallende. Cu. Maer ick meende / dat
de menfchen alfoo op den aerd-kloot lie-
pen / ghelijck de klepnfte Mierkens op
een groote kloot lopen / waerop fy fich
baft houden / ende geene en valt daer af.

Al. De oorfake is / om datter inde
E uptwendighe blackheyt des aerd kloots
eenighe rouwigheydt / ende aen de voet-
jens der Mierkens eene fcherpigheydt
is / dier ghelijcken alle fulcke Beeftjens
hebben : eyndlijck / die lichtigheydt der
Mierkens lichaemen. Soo ghy dit niet
en ghelooft / fo maeckt u een flechte ende
glatte glafen kloot / ghy fult fien / dat die
Mierkens alleen niet daer af vallen / die F
recht boven op gaen.

Cu. Ofter eenich God den aerdkloot
in 't midden doorboorde / ende van hier af
totte Antipodes een Paf-loot door 't mid-
delpunct liet hanghen / gelijck de wereld-
befchrijvers doen / voorftellende de gele-
ghenthepdt des gantfchen aerd-kloots
in feliere houte klooten : wanneermen
dan een fteen in 't felve gat wierp / waer
foude hy henen vallen ? G

Al. Tottet middelpunct / daer is de
ruft-plaets aller fwarer dinghen. Cu.
Maer of de Antipodes oock een fteen daer
teghen wierpen ? Al. Dan foude d'eene
fteen den anderen omtrent het middel-
punct te gemoet komẽ / en daer foudenfe
beyde ruften. Cu. Wel aen dan / indien
't waer is / 'tghene ghy ghefeydt hebt /
dat de natuerlijcke beweginghe in de
voortganck meer ende meer verfterckt H
wordt / foo der niet inde weghe is : Soo
fal een fteen of loot in 't gat ghworpen
fijnde / van wegen de heftighe ende fnel-
le beweginghe / het middelpunct voor by
loopen / ende dan het middelpunct ghe-
paffeert zijnde / falder wederom een ge-
weldighe beweginghe wefen. Al. Het
loot en foude nimmermeer tottet middel-
punct komen / of 't foude gefmolten zijn.
Maer foo de fteen het middelpunct door I
een gheweldighe beweginghe voor-by-
gingh / foo foud hy even wel voor eerft
flauwer gaen / ende en foud niet anders
tottet middelpunct wederkeeren / als een
ander fteen / inde hooghte ghworpen
zijnde / wederom op de aerde valt.

Cu Maer door fijne natuerlijcke be-
weginghe wederkeerende / foude hy we-
der door een ander krachtigh aen-drij-
vende ghewelt voor by 't middel-punct K
paffeeren / en alfoo foudet komen / dat
dien fteen nimmermeer foude ruftẽ kon-
nen. Al. Hy foude al eyndelijck eens
ruften / voor-by loopende eñ weder-kee-
rende foo langh / tot dat hy in 't middel-
ghewicht foude ghekomen zijn.

Cu. Maer indiender gheen ledighe
plaets

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A plaets inde werelt en is / soo moet 't selve gat vol lichts wesen. Al. 'Tzy soo. Cu. Soo sal dan een lichaem/ van nature swaer zynde / inde locht hanghen blijven? Al. Waerom niet? Gheljck het stael inde lucht hanght/ door dien de Magneet-steenen 't selve in't ghewicht houden. Maer wat wonder ist/ datter een eenighen steen in't middel-stip des lochts hanght / nademael het gantsche
B aerdrijck/ met soo vele bergen/ beswaert zynde/ op de se maniere hanght?

Cu. Maer waer is het middelpunct der aerden? Al. Waer is het middelstipken in een kringh? Cu. Maer dit is een ondeelbaer stipken. Indien nu het middelpunct der aerde soo klepn is / soo sal die het middelpunct weghnemen/ die de aerde in't midden door-boren sal/ ende het swaere en sal gheen plaets hebC ben/ daer 't sich henen geeft.

Al. Voorwaer ghy praet slecht ghenoegh. Cu. Ick bid u / en wordt niet gram: Ick spreeke al te mael uyt lust om te leeren/ wat ick nu spreke. Wanneer yemant den aerd-kloot boorde niet door 't middelpunct selve/ maer ter zyde/ te weten / dat hy hondert stadien van't middelpunct blijft / waer sal als dan de gesmeten steen blijven? Al. Hy en sal
D niet recht door 't gat vallen / maer veel meer recht aen/ nae't middelpunct/ derhalven eer hy ten midden sal ghekomen wesen / sal hy rusten in de aerde die ter slincker zyde van't middelpunct is / indien 'tselfde aen de slincker zyde is. Cu. Maer wat is dat / 'twelck een lichaem swaer of licht maeckt? Al. Laet u Godt hier op antwoorden / waerom hy 't vyer d'allerlichtst/ daer aen de lucht
E mede licht gheschapen heeft; waerom hy de aerd d'alderderswaerste gemaeckt/ ende naest de selve het water swaer gheschapen heeft.

Cu. Waerom hanghen dan de Water-rijcke wolcken in de hooghe lucht? Al. Dewijlse van de optreckende Sonne een vuyrighe natuere ontfanghen / gheljck de roock/ door krachtighe hitte F upt het vochte hout ghetrocken. Cu. Hoe vallense dan met sulcken swaerte van boven neder/ datse somtyds de bergen tot effene leeghten maken? Al. De t'samen-wassinge ende dichtigheyt maket swaerte. Anders moghtense so schynen vande lucht/ die onder de selve is/ gedragen te worden/ gelijck een dunne pysere plate bovē op't water gedragē wort. Cu. Soo verstaet ghy't dan so; 'Tgene G dat meest van de vuyrige natuur heeft / is lichtst: ende dat meest vande aerdsche heeft / swaerst? Al. Ghy raeckt bynaest het witte. Cu. Maer alle lucht en is niet even licht/ende alle aerde en is niet even swaer: dit selve soude men oock misschien van't water ghevoelen. Al. Een is oock geen wonder/ also die dingen/ die ghy genoemt hebt/ geen suyvere elementen of eerste beginselen der H dinghen en zyn/ maer uyt verschepdene elementen ghematight. Daerom ist waerschynlijc/ dat sulcke aerde de lichtste is / die meest van 't vyer of lucht in haer heeft: ende dat sulck water allerswaerst is / daer de swaerste aerde in vermenght is/ hoedanigh ick meene het Zee-water te wesen / ende daer van het zout ghemaeckt wordt. So is oock die lucht swaerst / die naest by de aerde oft I water is / of sy en is in alle ghevalle soo licht niet als die verre van de aerde is. Cu. Welck van beyden heeft meer van d'aertsche natuer/ een steen of loot? Al. Een steen. Cu. Nochtans is het loot swaerder als een steen/ na de gelegentheyt der groote. Al. De dichtigheydt is hier d'oorsake van: want een steen is in sich selfs opener / en daerom heeft hy meer lochts in sich/ als het loot. Hier vā K ist/ datmen een seker soorte van gedroogde aerde siet/ die niet te gronde gaet/ in't water ghewopen zynde/ maer swemt: upt dese self de oorsake sietmen oock dat geheele ackeren in't water dryvē: want se worden door de holle wortelen des Riets/ en anderer morassiger krupden/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A die daer in sitten/om hooghe gehouden.
Cu. Misschien komt hier van oock de lichtigheydt der pumm-steenen. Al. Want sy zijn vol hollekens: daer-en-boven door de kracht des vyers uyt ghebrandt: want se worden uyt de brandende bergen uyt ghesmeten. Cu. Van waer heeft de Turf sulcke lichtigheydt? Al. 't Is nu al gheseydt. De hollighheyt is d'oorsake hier van. Cu. Welck
B is swaerder/ 't gout of het loot? Al. Ick meen/het goudt. Cu. 't Schijnt evenwel dat het goudt meer vande vuyrighe natuere heeft. Al. Want het s'nachts/gelijck Pindarus de Poët sept/ ghelijck als vyer blincket ende schijnt. Cu. Even soo. Al. Maer het goudt is dichter. Cu. Hoe wordt dat bevonden? Al. De gout-smeden sullen antwoorden / dat noch silver / noch loot /
C noch koper / noch eenigh ander metael / langher of breeder met de hamer kan gheslagen worden/als het gout. Even op de selfde wijse hebben de Philosophen bevonden / datter niets dunner en is als Honigh en Olye: Indien men dese door smering verdeelt/ so verspreyt sich de vochtighheyt seer wijt/ ende wort oock later droogh. Cu. Maer wat is swaerder olp of water?
D Al. So ghy van Lijn-olye spreeckt / soo meene ick dat de olye swaerder is. Cu. Waerom drijft dan de olp op 't water? Al. De lichtighheyt en is hier van d'oorsaecke niet/ maer de vuyrighe natuur des olys/daer-en-boven de sonderlinghe kracht van alle vettigheden / die van't water een af-keer hebben/ gelijck daer in 't krupt is / het welck in't water niet en kan te gronde gaen. Cu.
E Waerom en swemt dan een gloeyend yser niet? Al. Om dattet geen natuurlijcke warmte heeft: En daerom valt het eerder door 't waeter / dewijle de groote der warmte de teghenstaende vochtighheyt wegh drijft. Soo gaet een yssere beytel eer te grond / als een dunne plate. Cu. Welcke is ondraeghlijcker/ een gloeyend / of kout yser? Al. Een F
gloeyend. Cu. Soo ist dan swaerder. Al. Jae 't is/ soo 't beter is brandende kaf inde handt te draghen/ als een koude keyssteen. Cu. Wat is d'oorsaecke/ dattet eene kout swaerder of lichter is als 't ander? Al. De lichtighheydt ofte hollighheydt. Cu. Maer ick kender een banden kuyse des Koninghs in Engelandt/die ons in een gastmael kout toonde/ van dien boom/ soo hy seyde/die Aloë G
draeght: zijnde so hardt ende dicht / datmen het voor een steen soude aenghesien hebben / en alsment inde handt woegh/ so licht/dattet een riet scheen/ of yet dat noch drooger mach wesen als een riet. In de wijn ghelepdt zijnde: (want hy meende dattet vergift daer door konde verdreven worden:) ginghet datelijck te grond / so datter nauwlycks loot soo haest gesocken sould hebben. Al. Noch H
de dichtighheydt/noch de hollighheyt en is juyst altijdt d'oorsaecke niet / maer een besondere en verborghene maeghschap in de dinghen / de welcke maeckt/ dat sommighe dinghen een treck hebben tot malkander/of een afkeer/ghelijck de Magneet / die het stael nae sich treckt: de wijnstock wil by kool niet wassen / en de vlamme vliegh oock van verre na de Peter-olye / als die wat leegh lept / I
alsoo Peter-olye van natuure swaer / ende het vyer licht is. Cu. Allerley metael swemt in quicksilver / het gout alleen sinckt/en wort van het selve omvat/ also quicksilver een seer dunne stoffe is.
Al. Ick en weet niets te antwoorden/ dan alleen / dat de eyghene ende bysondere maeghschap der natuure hier van d'oorsaecke is: want hier toe is het quicksilver ghescheppen / dattet het gout K
soude repnighen. Cu. Waerom loopt de stroom Arethusa onder de Sicilische zee door/ ende en drijft niet veel meer boven/nademael ghy te voren gesept hebt/ dattet zee-water swaerder is als het revier water.
Al. D'oorsaeck is de natuurlijcke oneenighept

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A eenighepdt die nochtans verborgen is.

Cu. Waerom swemmen die Swanen / daer nochtans de menschen in een ende het selfde water gaende / verdrencken. Al. De oorsake is niet alleen de hollighepdt en lichtighepdt der veeren / maer oock de drooghte / daer het water niet wil aen hechten. Hier van komt het alsmen wat water / of wijns / op een
B gantsch droogh laken of linnen doeck upt-giet/dattet sich in een klootjen te samen rolt : maer doetmen het op een vochtighe doeck/ so verspreydet sich dadelijck. Mede also/ als ghy wat nats in een droghe Beker giet / of van welcken de randen met vet besmeert zijn / ende gieter een wepnigh meer in / alsser inde
C pot magh / soo sal het nat sich eer in het midden inde ronde vergaderen / als dat het soude over loopen.

Cu. Waerom komen de Schepen in de rivieren minder lasts voeren als in de Zee? Al. Overmits het stroomwater dunner is. Om de selfde oorsake komm de voghelen lichter inde dicke lucht sweven/ als inde gheheel dunne.

Cu. Waerom en sincken de visschen niet in de Sicilische zee / diese daer Flo-
D tas of Sicilianesche pricken noemen?

Al. Overmits hare hupt door de Sonne gedrooght en lichter ghemaeckt is / ende en neemt geen vochtighepdt aen.

Cu. Waerom swemt een yser/alst tot een vlacke breede plate geslaghen is / en gaet te grond/ als in een klomp is?

Al. Ten deele is de drooghte oorsake hier van / ten deele de lucht / schuylende noch tusschen het water en de plate.

E Cu. Welck van beyden is swaerder / water of wijn? Al. Ick meene/ dat de wijn het water met en wijckt. Cu. Waerom vinden dan die ghene / die van de wijn-koopers wijn kooper / water onder in 't vat? Al. Overmits de wijn eenighe vettighepdt heeft / die sich met de vochtighepdt des waters niet vermenghen wil / anders niet als de olye. 't Bewijs is ghereet. Want hoe een dingh van beter aert is/ soo veel te qua- F
lijcker vermenght sich met het water / ende aenghestecken zijnde / brandt het te heftigher. Cu. Waerom en sinckt in de doode Zee gheen levendich lichaem? Al. Ten is mijn werck niet op alle wonderwercken der natuur te antwoorden. De selve heeft sommighe verborghene dinghen/ diese gewilt heeft/ dat wy niet weten/ maer met verwonderinghe aen- G
mercken souden. Cu. Waerom is een magher mensch/ swaerder als een vet / alsse inde rest ghelijck zijn? Al. Overmits de beenderen dichter zijn als het vleesch/ende over sulcks swaerder. Cu. Waerom is een ende de selfde mensch nuchteren swaerder als wanneer hy ghegheten heeft? nademael het lichaem meer lasts ghekreghen heeft? H

Al. Door eten ende drincken worden de winden in't lichaem vermeerdert/ eñ dese gheven het selve lichtighepdt. Daerom is een vrolijck mensch oock lichter als een droevigh / en een doode swaerder als een levendighe. Cu. Maer hoe komt het/ dat een selfde mensch/ als hy wil/ sich swaerder of lichter kan maken?

Al. Als hy d' asem in hout/ so maeckt hy sich lichter / ende die uytlatende/ I
swaerder. Soo swemt een Blase opgheblasen / en ghesloten zijnde / maer door ghestecken zijnde / gaetse te grond. Maer wanneer sal Curio ophouden van zijn curieusheydt/ of waerom/ te singen? Cu. Ick sal ophouden wanneer ghy my noch van wepnighe dinghen beschreydt sult ghegeven hebben : namelijck / of de Hemel swaer of licht zy? Al. Of hy licht zy/ en weet ick niet : Swaer en K
mach hy in alle gheval niet wesen/ alsoo hy van vyerighe natuere is. Cu. Wat meeningh heeft dan het oude spreeckwoort : wel of den Hemel viel? Al. Om dat de sleehte luyden in de oude tyden (volghende hier in't segghen Homeri:) ghemeent hebben / dat den Hemel van yser was. Maer Homerus heeft de Hemel de naame van yser ghegheven / niet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A van weghen de swaerte / maer van wegen de gelijckheydt der verwen: gelijck wijse nu somtijts asch-grauw noemen / om datse de verwe van assche schijnt te toonen. Cu. Heeft dan de Hemel eenige verwe? Al. Neen inder waerheyt / maer soodanigh schijntse ons te wesen van weghen de locht ende de middelste vochtigheyt: Ghelijck dan de Son ons al-te-mets root schijnt te wesen / dan B goudt-gheel / dan wit / daerse nochtans niets van sulcke veranderinghen ontfangt. Soo is oock de verthooninghe van de Reghen-boghe niet in den hemel / maer inde vochtighe locht. Cu. Maer op dat ick eyndighe / ghy bekent datter niet hooghers en is / dan den hemel / waerse oock de aerde bedeckt? Al. Ick bekent. Cu. Ende datter niet diepers en is / als 't middel-punct der aerden? C Al. Jae. Cu. Wat isser dan alder-swaerst onder alle soorten der dingen? Al. Ick meen het gout. Cu. Hier in verschil ick verre van u. Al. Weet ghy dan yet swaerders als het goudt.

Cu. Ick weet wat / ende dat wel in vele deelen swaerder is.

Al. Soo leert my nu dan wederom / alsoo ghy yet weet / dat ick bekenne niet te weten. Cu. 'Tghene dat de vyerige D geesten uyt de hooghsten hemel inde onderste helle ghestort heeft / (want dese settense in 't middel-punct der aerden:) en moste dit niet het aller-swaerste wesen? Al. Ick bekent: maer wat is dat geweest? Cu. De Sonde / dewelcke oock de zielen der menschen / die de Poët Virgilius vyerē vande suÿvere locht noemt / na de selve plaets neder sinckt. Al. Indient u belieft in dit deel van wijsheydts E onder-soeckinghe te geraken / soo beken ick dat het goudt ende het loot soo licht zijn als een pluyme / wanneert by de sonde verghelcken wordt. Cu. Hoe sal't dan moghelijck zijn / dat die inden hemel op-vlieghen / die met sulcken pack beladen zijn? Al. Ick en siet voorwaer niet.

Cu. Maer die haer bereyden om te loopen of te springen / werpen niet alleen allen last af / maer maken haer oock den F asem inhoudende / licht: En wy en bevlijtigen ons niet / tot die loop ende sprong / daer mede wy nae den hemel willen / al 't self de af te legghen / dat swaerder is / als alle steenen ende loot. Al. Wy souden 't doen / indien wy maer een kruymken vernufts ende verstants hadden.

Eynde van de acht-en-dertighste T'samen-spraeck.

Inpostu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De XXXIX. T'samen-spraeck.

Impostura,

Of

Bedriegherije.

Philippus, Livinus.

Philippus.

A WEEST ghegroet / Livine. Li. Ick sal gegroet wesen/ alst u soo belieft: maer wacht u van my: want ick heb inden sin u te bedriegē/indien ghy u niet en wacht.

Ph. Men behoeft dien vyand niet veel
B te vreesen/ die met het ghevaer dreyght. Maer nu bedrieght my/ soo ghy kondt. Li. Siet ick heb u alrede bedrogen/ende ghy en mercktet niet: wacht u noch. Ph. Ick denck dat ick met een swart-konstenaer te doen heb / want ick en bemerck gheen bedriegerye. Li. Slater noch eens achtingh op / wildy niet bedrogen zijn; gelijck ghy meer als eens bedrogen zijt. Ph. Hier ben ick/begint.
C Li. Ick heb nu al langh volbraght/dat ghy my heet doen. Ph. Wat isser ghedaen/of volbraght? Ick en merck geen bedrogh. Li. So dickwils vermaent zijnde/gheeft toch slechts achtinge daer op. Ph. Dit is een nieuwe manier van betooveringhe. Ghy seght / ick worde bedroghen / en ick en bevinde noch geen konst/ naedemael ick op u ooghen / handen ende tongh lette. Maer nu / begint noch eens. Li. Ick beginne altijt wederom/ende dat doe ick so dickwils/ende D
ghy en verneemt de stricken niet. Ph. Waerom leght ghy my lagen? Li. Ick segghe / dat u dese tonghe met bedroch aenkomt/ende ghy en verneemt et mette ooren niet/ende en siet het mette ooghen niet. Hebt dan nu noch gaeuwe oogen ende ooren. Ph. Ick en konde niet beter/ al koste het mijn hooft. Maer bedriegh my wederom. Li. Siet ick heb
u wederom bedrogen/ eñ ghy en merckt E
de konst niet.

Ph. Ghy maeckt my dul. Ick bid u/ segghet my / wat is dit voor eene wijse om te betooveren?

Li. Tot noch toe heb ick u met verskens ofte ghebondene woorden aenghesproken ende spreke noch alsoo.

Ph. Ick heb geen dingh minder gemercke als dit. Leve ick / soo sal ick u
eens wederom een vergeldinghe doen. F

Li. Treckt te wercke / kont ghy.

Ph. Siet ick hebbe u tweemael ghelijck met ghelijck vergolden / ende ghy en merckt het bedroch niet.

Li. Wel hoe? soo haest? 't Gaet hier/ ghelijck ick sie/alsmen gemeenlijck seyt: d'eene boeve is by d'ander gheraeckt.

Ph. 't Is so: maer dit wensch ick ons beyden / dat ons nimmermeer schadelijcker bedriegherije voorkome.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Merckt Leser:

Dat in dit voorgaende gespreck ('t welck Bedriegherije genoemt is, om dat d'een d'ander met sekere soorten van veerskens bedriegt, 't welck de ander niet en merckt:) zijn de namen der voeten, door welcke de veersкens by de Latijnsche afgemeten worden, uyt-ghelaten, alsoose alleen in de Griecxsche ende Latijnsche sprake bekent ende ghebruycklijck zijn, ende in onse Nederlantsche niet wel konnen overgheset worden: 'twelck oock onnoodigh schijnt.

De XL. T'samen-spraeck.

Convivium Poëticum,

Of

Poëtisch Bancket,

Waer in verhaelt wordt hoedanigh der Studenten Bancketten behooren te weesen, matigh, vrolijck, en geneughlijck, sonder quaedt-spreken.

Hilarius, Leonhardus, Crato, Gasten, Magriet, Charinus, Eubulus, Sbrulius, Parthenius, Mus, de knecht van *Hilarius*.

A HET beste Bancket/ is een goet eñ vrolijck hert.

Le. Ghy hebt het Mael begost met ongheluck.

Hi. Laet varen alle verdriet/ maer

B waerom duncht u dat? Le. Die bloedighe Iambi, of Poëtische maten/ voegen alhier niet wel.

Cr. Hup mannen 't is seker dat hier de Sang-goddinnen teghenwoordigh zijn; want die versiens vloepen u lup- C den sonder u weten upten monde. Hoewel sulcke Iambi eertijdts tot hijven en vechten eyghentlijck ghebruyckt wierden/ soo heeftmense nochtans daer nae op allerley saken ghepast. O Pomponen! hier hebdy pompoenē die in onsen thuyn gewasschen zijn. Siet daer hebdy vande D smalle kool/ sy is lieflijck van sap/ met haren naeme over een komende. Wie (gesont zijnde) sonde dese leckernije niet liever hebben als wilde-swijnen/ pycken ende hasel-hoenderen?

Cr. Mach-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Cr. Machmen in een dichters maeltijdt de waerheydt ſeggen/ſoo is dit bete dat ghy lattouwe noemt. Hi. Daer behoed ons God voor. Cr. 't Is ſoo: ſiet de ghedaente. Ende waer is hier de melck-achtighe vochtighheydt/ ende de weecke ſtaeckels? Hi. Ghy doet my twijffelen: roept my de maeght hier. Margriete, ghy helſche dupvelinne/ wat quam u int dulle hooft/dat ghy ons voor
B lattouw biet ſoud op-ſetten? Marg. Ick hebt al willens gedaen. Hi. Wat ſegdy toovenaerſche? Marg. Ick wilde beſoecken/offer onder ſo veel Poëten ooch een was/ die lattouw van de biet ſoud konnen onderſcheyden: want ick weet dat ghyſe immers niet en kondt onderſcheyden. Seg my doch ter goeder trouwen/wie heeftet ghemerckt dattet biet was? Co. Deſe Crato. Mar. Ick
C kondet wel giſſen/ dattet gheen Poët en was. Hi. Doet ghy hier naer wederom ſulcks/ick ſal u in plaetſe van Margriete, botſter heeten. Co. Ha/ha/he!

Marg. Sulcke toenaem/ en maecken my noch better noch magerder: hy verandert my altemet des daegs wel twintigh mael mijn naem. Als hy my goede woorden gheven wil/ſoo hiet hy my Galatea, of melck-beckjen/ Euterpe, dat is
D ghenenghtjen/ Calliope, of ſchoon-ſtemmeken/ Meluſa, of bieken/ Venus en Minerva: ende ick en weet niet wat namen dat hy my al gheeft. Maer als hy toornigh is/ ſo verander ick haeſt in een helhond/ onruſt/ toovenaerſe/pruye/of wat anders dat hem dan zijne ſchoon-ſchijnende galle ende raſernije/ inden mondt gheeft. Hi. Packt u van hier met u biete/plomſter. Mar. Wat behoefdet
E ghy my hier te roepen. Hi. Om weder te keeren daer ghy van daen gekomen waert. Ma. 't Is een oudt ſpreeckwoordt/ men kan den dupvel veel lichter doen komen/als wegh heeten gaen. Co. Ha/ha/he! Dit komt ſeer wel. Wat ſegt ghy nu Hilari? hebt ghy een Toverſpreuckjen van doen/ daer ghyſe mede
wech bant? Hi. Ha/ha/ he! Ja/alghe- F
reet: wegh/wech/ghy vergiſte dier/ de wreede Wolf jaegt u na. Mar. Wat ſegt ghy/leelijcke Æſopus? Cr. Wacht u Hilari, ſy ſal u een kinneback-ſlagh geven. Soo hebt ghyſe met uwe beſweringhe wegh ghedreven: o ghy fijne tooveraer! Hi. Wat meent ghy Crato, datſe voor eene is? ick ſoude met ſulche woorden wel thien groote quade dupvelen verjaeght hebben Ma. Ick en pas niet een mpt op G
u Grierſche veerſkens. Hi. So moetmē dan/ als ick nu ſie/ een toovenaers donder tegens u ghebruycken/of ſoo die niet helpen magh/dē ſtaf Mercurij, dat is een goede kluppel. Cr. Mijn lieve Griet, ghy weet dat al de Poëten van een geeſt aengeblaſen ſijn/ick en derf niet ſeggen/ dul: dies bid ick u/ ſpaert uwen toorn tot op een ander tijt/ ende onthaelt ons nu in deſe maeltijt degelijck/ al ſout ghy H
het maer doen om mijnent wille. Ma. Wat heb ick met ſijne verſkens te doen? dick wils/ als ick na de vleyſ-merckt ſal gaen/en heeft hy my geen gelt te geven; en daer en tuſſchen ſingt hy verſkens. C. Soo zijnder die Poëten aen. Maer lieve doet doch dat ick u ſegghe. Ma. Voorwaer ick ſal 't u te ghevalle doen/ want ick kenne u voor vroom/ die nopt ſijn hooft met ſulcke ſotternyen ghebro- I
ken hebt: ende ick verwondere my/ by wat ghevalle ghy in dit gheſelſchap geraeckt zijt. Co. Waer uyt vermoedt ghy dit. Ma. Overmits uwe neuſe vetter/ uwe ooghen glimmende/ ende u gantſch lichaem wel gheſtelt is. Maer ſiet my deſes mans neuſe/en zijn ſchimpigh ongheſchickt lachen. C. Maer ick bidde u/mijn beckjen/laet dien toorn om mijnent halven varen. Ma. Ick K
gae dan; ende en begheere niet/ dat yemand van d'andere my daerom danckte. Hi. Iſſe nu al wegh? Ma. Soo verre noch niet offe hoort u noch wel. Myſ. Sy is nu al in de keuticken/ ick en weet niet wat by haer ſelfs pruytelende. G. Ghy hebt een maerte die niet ſtom en

is. Hi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A is. Hi. Men seght dat een goede dienst-
maeght / drie deughden hebben moet ;
datse ghetrou sy / leelijck / ende trots ;
diemen ghemeenlijck/quaet noemt. Een
ghetrouwe maerte en vermindert het
goet niet; een leelijcke vrijen u de vrijers
niet af/ een trotse kan voor haren Heere
strijden : Want somtijdts hebbense niet
alleen de tonghe/maer oock handen van
doen. Dese mijne heeft van drie deugh-
B dē twee: sy is also leelijck alsse quaet is ;
aende trouwigheyt twijffel ick. C. De
tonghe hebben wy ghehoort : maer ick
vreesde uwent halven dat ghy de vuystē
proeven soudet. Hi. Slaet uwe handen
aende pepoenen : 't is mette lattouwe al
gedaen. Want so ick mijne meyt nu hiet
lattouwe voor-setten / ick weet seecker-
lijck/datse ons dystelen soude breñghen.
Hier zijn oock meloenen / of yemandt
C meer lust daer toe hadde. Siet hier oock
versche vijghen / die terstont eerst van-
de boom gepluckt zijn / gelijck de melck
uyt de steeltjens vloeyende te kennen
gheeft. Op vijghen pleeghmen water
te drincken / op datse de maghe niet slij-
merigh maken. Daer hebdy uyt een
heldere fonteyne frisch ende koel water /
ende bequaem om de wijn te menghen.
C. Maer ick en weet niet/ hoe ick 't een
D onder 't ander mengen sal/ de wijn met
water / of 't water met wijn ; Soo seer
dunckt my dat dese wijn uyt de fonteyne
der Sangh-goddinnen gheschept is.
Hi. Sulcke wijn is goet om 't verstant
vande Poëten te scherpen: ghy grovers
hebt lust tot dicke wijn. Cr. Wilde
God dat ick die rijcke Crassus waer.

Hi. Ick wilde liever de arme Codrus
of de Poët Ennius wesen.

E Marg. Och! dit sijn rechte Poëtische
manieren ! Siet voorts in 't begin der
maeltijdt steeckense de vingheren op/ eñ
nemen 't boeck inder handt. Het is be-
ter dat ghy u wijsheydt ende spelen op-
schortet tot op het tweede gherecht.

C. Griete en gheeft geen quade raet :
men sal haer volghen. Als wy de ma-
ghe te vreden ghestelt hebben/sullen wy F
wederom onse spel beginnē/ daer en tus-
schen sullen wy mette vingheren op de
teljoor spelen. Hi. Siet hier de Poëti-
sche overdaet. Ghy hebt driederley eye-
ren/gesoden : gebraden/ ghebacken : sy
zijn altemael versch/binnen twee dagen
gheleyt. Ha. Ick en kan gheen boter
verdraghen ; maer sose in olye ghebac-
ken zijn / sullense my wel smaken. Hi.
Loopt jonge / vraeght Griete waer inse G
ghebacken zijn. Mys. Sy seght in gee-
ne van beyden. Hil. Noch in boter /
noch in oly ? waer in dan ? in looghe /
seytse. C. Sulcke vraghe / sulck ant-
woort. Wat konst isset/ boter van oly
te onder scheyden ? Ca. Voornaemlijck
dien / die soo lichtlijck lattouw van biet
konnen onderscheyden. Hi. Ghy hebt
het eyer - gericht als een voor-triumph
Jonge/siet rontsom : en siedy hier niets H
ontbreken ? Muys. Heel veel.

Hi Dese eyeren moeten een sause heb-
ben / daermede hare warmte ghetem-
pert worde.

Muys. Wat begheerdy ? Hi. Segt
datse ons het sap van de geknoosde kla-
vierkens vande wijn-stock sende. Muys.
Ick salt haer segghen. Hil. Waerom
komt ghy ledigh weder ?. Muys. Sy
seght / datmen gheen sap uyt naghelen I
kan drucken. Le. O wat een meydt !
Sb. Wy sullen onse eyeren met fabeltjes
ofte praetjes netten. Hi. Loopt Muys,
ende haelt watter noch meer is.

C. Wat is dit voor nieuwe lecker-
nye ? Hil. Dit is een komkommer in
plackjens gesneden : dit is een dun brij-
tjen uyttet binnenste van een kauwoer-
de ghekoockt/ ende is goet om een open
lijf te maecken. Sb. O dit is voorwaer K
een maeltijdt tot ghesontheydt bereyt.
Hi. Neemtet in danck. Terstont sal-
der een hinne uyt onse hock komen. Sb.
Wy sullen uwen name veranderen/ende
voor Hilarius u noemen Apitius.

Hi. Lachet nu soo veel als u lust :
misschien sult ghy morgen dese maeltijdt
prijsen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A prijſen. Sbr. Hoe ſoo? Hil. Als ghy voelen ſult / dat ghy de rechte ſauſſe tot u noen-mael hebt. Sbr. Meendy den hongher? Hil. Ja. Maer hier is de henne / vet ghenoegh / die my tien jaren eyeren ghelegt / ende kuyckenen uytgebroet heeft. C. Sy en had niet behooren ghedoodt te worden. Hil. Maer valt ghy vp aen de henne. Laet u niet bedrieghen; daer en is anders niet ghekoockt. Waer is nu myn Muys? M.
B Hier is hy. Hil. Seght Griete, dat ſe boter en haſe opſette. Mu. Ick gae. Hi. Comt ghy wederom ledigh? Muys. Sy ſeght / dat ſe op gheen banchet ghedacht heeft; ooch ſeghtſe / dat men langh ghenoegh aende tafel geſeten heeft. Hil. Ick vreeſe / ſoo wy hier langher willen wijſheyt ſchaffen / dat ſe ons de tafel ſal omſtooten / gelijck Xantippe Socrati ge-
C daë heeft. 't Sal dan best weſen / dat wy onſe banchet inden tuyn nemē: daer ſullen wy wandelen eñ vyer praeten mogē. Daerentuſſchen magh een pegelijck banden boom plucken / dat hem luſt.

C. Deſe raedt behaeght my. Hi. Daer is ooch een fonteyntjen lieflijcker van ſmaeck / als eenighe wijn. C. Hoe komtet / dat uwe tuyn fraeyer is / als u huys? Hil. Om dat ick hier meer
D ben. Luſte u hier pet / ſoo en ſpaert onſe tuyn-goederen niet. Dunckt u nu / dat wy ghenoegh ghewandelt hebben? of wy dan ginghen ſitten onder deſe linde-boom / ende de Sangh-goddinnen aenriepen? Parth. Laet dat gheſchieden.

Hil. De tuyn ſal ons ſtoffe geven. Pa. So ghy voorgaet wy ſullen volgen. Hi. Ick ſal het doen. Die doet verkeerdelijck, die ſijn tuyn van allerley koſtlijckheydt
E doet verçieren, ende en heeft gheen ſorge om ſijn gemoet met eerlijcke wetenſchappen ende deughden op te proncken. Laet ons nu beſoecken / wien de tuyn de meeſte ſpreuckjes gheven ſal. Le. Hoe ſoude hy dat niet doen / die ſo rijck is? Deſe Rooſen-boſch ſoud my wel ingheven wat ick ſegghen ſoude. Ghelijck de ſchoonheydt eender Rooſe kort is, alſo is F
de jonckheyt ſnel wegh loopende. Ghy haeſt u, een rooſe af te plucken, eerſe verwelckt: maer ghy moſt veel meer u beſt doen, dat uwe jonckheydt niet ſonder vrucht voor by gingh. Hi. 't Is eene ſpreuck bequaem om verſchens daer uyt te maecken. C. Ghelijck onder de bomen elck ſijn eyghen vrucht heeft: alſoo heeft onder de menſchen een yegelijck ſijne gaven. Eu. Ghelijck de aerde, wan- G
neerſe ghebouwt wort, verſcheyden goederen voort brenght tot het ghebruyck der menſchen: maer verſuymt zijnde, waſtſe vol doornen ende hegghen: alſoo oock wanneer het verſtandt des menſchen door goede leeringhen, ghelijck als ghebouwt wordt, ſoo brenghtet vele deughden voort: maer neemtmen 't niet waer, ſoo groeytet vol ondeughden.

Sbr. Een tuyn moetmen alle Iaer bou- H
wen ende bearbeyden, op dat hy ſchoon zy: maer het ghemoet eens wel door eerlijcke onderwijſinghe ghebouwt zijnde, bloeyt ende groeyt altijdt.

Par. Ghelijck de geneughlijckheyt der tuynen, de ſinnen niet af en treckt van eerlijcke oeffeninghen ende leeringen, maer daer toe veel meer noodet: alſo behoortmen ſpelen, jock, eñ kortſwijl te ſoecken, die vande geleertheyt niet vremt en zijn. I

Le. Maer ick ſie dat Griete hier aen komt: ick weet niet wat ſe ons voor leckernije brenght. Hi. Doetſe dat / ſoo heeft my deſen droes bedroghen. Wat brengt ghy? Ma. Moſtaert / daer ghy u banchquet mede begietet: en ſchaemdy u niet ſo laet inde nacht te klappen; ende dan ſnatert ghy Poëten noch veel vant klappen der vrouwen?

C. Griete en ſeght niet qualijck. Het K
is nu tijdt / dat elck ſijn neſt ſoecke: op een ander tijdt ſullen wy noch een heele dagh in deſe eerlijcke ſtrijdt toebrengen.

Hil. Maer wien leght ghy den prijs toe? C. Teghen voordigh legghe ick my dien toe. Want niemandt heeft overwonnen / als alleen ick.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Hil. Hoe hebt ghy ghewonnen / die niet gestreden hebt?

C. Ghy lupden hebt ghestreden / maer niet vol-streden: Ick hebbe Griete overwonnen / het welck niemandt B van u lupden heeft doen konnen.

C. Hilari, hy eyscht dat billijck is / laet hem de hoyf met frupt nemen.

Merckt Leser:

In dese T'samenspreckinghe sijn sommighe dingen overghespronghen, die eygentlijck die Poëterije aengaen, ende niet wel en konden in Duyts gheschelt worden. Dan, wat tot de tafel-redenen behoort, is hier gheschelt.

De XLI. T'samen-spraeck.

Convivium Prophanum,

Dat is /

Uverelts Bancket/

Daer in mede een weynich van verkiesinghe der spijsen, ende 't waen-gheloove van't vasten, ghehandelt wort.

Christianus, Augustinus.

A WEL aen dan: maer wacht u dat ghy my niet en bespot: wacht u dat ghy my niet bedriegt: dat ghy my een ydele hope doet voeden: hoedt u B dat ghy mijn verwachtinghe laet verloren gaen: hoedt u dat ghy my met woorden niet en papt; dat ghy my te vergeefs laet hopen. Au. Een is niet noodich / u een eed te doen. In andere dingē soud ghy u voor trouloosheyt mogen vreesen/maer in dese sake en sal ick u niet bedrieghen. Maer C hoort/ dat ghy immers niet anders laet berepden/ als de gewoonlijcke dagelijcsche spijse. Ick en begheer niet/ dat ghy mijnenthalven een heylige dach houden sult. Want ghy weet wel / dat ick een gast ben/die wepnich eet/ende veel wepniger drinckt. Ghy weet / dat ick een tafel-ghenoote ben van wepnigh spijse/ D maer veel ende overvloedigh in jocken. Chr. Daer sal wel neerstigh voor ghesorght worden. Ick sal u onthalen met een maeltijdt van krupt en frupten / als Pythagoras ghewoon was te houden/ of die noch misschien soverder sal wesen.

Au. Ja/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Au. Ja/ſoo ghy my wilt vermaecken / ſet my Diogenes mael voor. Ch. Ick ſal u ſeecker op een Platoniſche maeltijdt doen komen / daer in veel gheleerde propooſten omgaen / ende daermen elckander niet veel met eten quelt ; ende waer vande welluſt oock tot op den anderen dach duyrt. Want anders / die in een groote maeltijdt met overvloet is onthaelt geweeſt/die bevint deſſelven daegs
B muſſchien eenighe welluſt/maer 's anderen daeghs doet hem 't hooft ſeer / ende de mage is vol rouwighepden. Die eertijdts by Plato ter maeltijdt quam / die ghevoelde een welluſt upt ſlechte ende wepnigh-koſtende ſpyſe / en upt wijſe redenen daerby voorvallende ; Eñ dan noch een welluſt des daeghs daer nae / door dien hy noch ſwaer-hooſdighept / noch onverdouwelijckheydt der maghe
C ghewaer wiert. Op ſulcke wijſe konde hy oock des volgenden daegs noenmael houden mette ſauſſe des voorgaenden daeghs avondmael. Au. Dit behaeght my wel : laet het ſo gaen. Ch. Maer ſiet toe / dat ghy alle uwe ſorghe / ende oock mede deſe uwe rimpelen t' huys laet. Brenght hier anders niet als geneughlijcke praetjens ende lachen : ende ghelijck de Poët Iuvenalis ſept : al wat u
D herte quelt , ſluyt buyten mijner deuren. Au. Wel hoe ? en wilt ghy dan niet / dat de geleerthept met my kome ? ſal ick mijne Conſt-goddinnen niet mede brengen? oordeelt ghy anders/ (dat ſeght ?) Ch. De ſture ende wreede Sangh-goddinnen ſlupt binnen uwen huyſe met alle uwe onledigheden : daer-en-teghen brenght herwaerts alle de vermakelijcke / als oock uwe boerterijen/ſchampe-
E re ſcheuten/ſpotternijen/hort ſwijl/ ſoete kluchten / ende alles / waerom men lachen mach. Au. Dat ſal ick doen : wy ſullen eens vrolijck zijn : wy ſullen ſoete mannekens weſen : wy ſullen den buyck vol lachen ; wy ſullen goet cier maken ; wy ſullen leckerlijck brassen ; wy ſullen luſtigh banchetteren / ende goede maats t' ſamen weſen. Ch. Waer F wilt ghy nu ſoo haeſtigh heenen ? Au. Tot mijn ſchoon-ſoone. Ch. Wat hebt ghy daer te doen? Au. Ick verſtae datter wat moepte tuſſchen hen gereſen is / (ſo ga icker) om haer wederom met malkanderen te verſoenen ; om haer tot eendracht te brenghen ; ende om vrede tuſſchen haer te maecken. Ch. Ghy doeter wel aen : al hoewel ick meen/ dat ſe u daer niet van doen hebben : want ſy G ſullen deſen krijgh veel beter onder haer ſelven neder leggen. Au. Misſchien hebbenſe malkanderen alrede ſtilſtant aengeſept / te nacht ſullenſe van wetten des vredes handelen. Maer wilt ghy my wat anders seggen? Ch. Ick ſal u door mijn jongen doen halen. Au. Als ghy wilt : ick ſal t' huys weſen : vaert wel. Ch. 't Gae u wel : Siet dat ghy ten vijf uren hier zijt. Hoort Pieter / H roept Auguſtijn ter maeltijdt/die my heden beloofr heeft met my te willen eten. Pet. Ick gae/weeſt gegroet/ghy Poët. De maeltijdt is voor lange berept; mijn Heer verwacht u te huys:als ghy wilt/ ſo komt. Au. Ick kome ; weeſt ghegroet / lieve Chriſtiaen Ch. 't Is wel dat ghy komt : ick verblijde my dat ghy gekomen zijt. Au. Ick gheloove datI tet noch gheen vijf gheſlaghen is. Per. Ja ſy is al langhe ghepaſſeert / 't en is niet verre van ſeſſe : 't is op de ſlagh van ſeſſen : ghy ſult terſtont ſes hoozen. Au. Daer is wepnigh aen geleghen / of ick naer vijve kome / of niet / als ick ſlechts na de maeltijdt niet en kome : want 't is moepelijck na de kermis te komen. Maer tot wat eynde ſulcken toerustingh ? waer toe ſoo veel ſpijſe ? Meent ghy dat ick een Wolf ben ? Of K meent ghy / dat ick vreten magh als een Gier-vogel. Cha. Neen ick/maer ghy en zijt oock geen krekel/dat ghy vanden douw leeft. Hier en is gheen overdaer. Puntighepdt heeft my altijt behaeght : maer vuplnis eñ morſſerij verſoep ick. Ick heb noch in overdaet ſin / ghelijck

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Apitius eertijts plagh/noch in vuple ontreckinghe der noodzuft/als Diogenes. Het is beter / datter wat te veel als te luttel is. Indien men anders niet op te setten had / als lichers of erwitten / en dat het roet in den pot gevallen zijnde het sop verdorven hadde / wat sould men dan eten? Oock en heeft alleman in allerhande spijse gheen smaeck. Daer-
B om staet my matighe veranderinge best aen. Au. En vreest ghy de wetten / teghen de overdaedt in banchetten ghemaeckt/ niet? Ch. Ja/ ick hebbe wel in't tegendeel misjandelt/ende dickwils hier in te wepnigh gedaen. Onsent halven behoeftmen de oude wet (van Fannio eertijdts te Romen ghemaeckt) niet te vernieuwen. Onse armoede leert ons de
C maetighepdt wel. Au. 't Was so niet tusschen ons versproken: ghy had my heel anders belooft. Ch. Wel plompaert / ghy en doet selfs naer onse verspreck niet: want het was ghesept/dat ghy hier anders niet als pdelē klap soudet bybrenghen. Laet ons dan hier af schepden: laet ons de handen wasschen en aen-sitten. Hier jonge/neemt het gietvat ende de schotel; slaet de handt-dwa-
D le over de schouder; gheest water. Waer na wacht ghy? wascht Augustijne.

Au. Wascht ghy eerst. Ch. Hoe spreeckt ghy soo geckelijck? Ick wilde liever dit gantsch Jaer met onghewasschen handen eten. Au. Dat is lachens weert. Niet die de eerlijckste/maer die de vuylste is/behoort voor anderen te wasschen: Soo wascht ghy u dan als de vuylste. Ch. Ghy zijt wel deghelijck
E heusch. Waer komt al dese beleeftheyd voor? Sulcke onnoodighe ende malle ghebeerden mogen wy de vrouwens wel laten; daer van oock de hovelinghen selfs een walgh hebben/ van den welcken sy nochtans in voortijden gekomen zijn. Wy of vier moghen t'samen wasschen/op dat wy den tijdt met sulcke onnut toeben niet verslijten. Ick en sal niemandt zijne plaets wijsen/ elck neme plaetse daer het hem belieft. Die
F gheern by't vyer is / sal hier bequamer sitten. Die het licht niet verdragen kan/ kiese desen hoeck. Die in't uptkycken vermaecken heeft / die sitte hier. Nu / nu/tis langh ghenoegh ghewacht/gaet sitten. Ick ben in myn huys / ick sal of staende myn maeltijdt doen / soo't my lust/of oock al wandelende. Coeft ghy noch al? Maer daerentusschen bederft de kost. Laet ons nu eens een goet le-
G ven hebben/en ons lichaem versorghen. Laet ons nu wellust pleghen / als Epicurus dede. Wy en hebben metter Stoicenen suur sien niet te doen: wegh met de sorge. Verre moet oock van ons zijn alle nijdighepdt ende achterklap. Laet onse herten vrolijck/het aensicht blijde / en de woorden gheneughlijck zijn.

Ch. Augustijne, wat zijn dese voor
H menschen / die ghy daer noemt Stoicenen ende Epicureen? Au. De Stoicenen/zijn een schare oprdē van wijsheyts-minnaers / die staegh treurigh/ stuursiende/ hongherigh / het opperste goedt des menschē in eene / ick en weet niet welcke/ eerbaerhepdt stellen. Maer de Epicureen/verre van desen verschillende/bepalen des menschen gheluckseligheyt inde wellust. Ch. Van wat secte
I zijt ghy dan? Een Stoicijn/of Epicureer? Au. Ick prijse Zeno, en zijne leeringhen: maer ick leve nae de wijse der Epicureen. Ch. Dat ghy in jock segt/ Augustijne, 't selve stellen hedens daeghs niet wepnigh menschen in't werck/zijnde alleen mette Mantel ende baert wijsheyts-leeraers. Au. Ja sy gaen (de weeldige Grieksche) Asotos in dertelheyt en overdaet te boven. Ch. Komt hier
K Dromo. Past op u ampt: Segen de spijse. Puer. Al wat hier opgheset is/ende wat noch op geset sal worden. Dat late hy gheluckigh ende heyligh wesen / die voor zijn goedigheyt alles voedt. Amen.

Ch. Brenght nu spijse op. Waerom snijden wy desen kappoen niet aen stucken? Weesen wy desen Haen te broeden?

Au. Ick

A Au. Ick sal Hercules wesen/eñ vernie-
sen dit beest. Waer van hebt ghy liefst?
Van de vleughel / of van de bout? Ch.
Wat u belieft/het is my even veel. Au.
In dese soorte van vogelen/houtmen de
vleugeltjens voor't best: in den anderen
oordeelt het ghemeene volck de bouten
voort best. Ch, Ghy doet mijnenthal-
ven al te veel moeyte. Ghy dient een
peghelijck/ende en eet selfs niet. Ick sal
B u desen vleughel voor legghen/maer met
dien beschepde/ dat ghy my de helft we
derom geeft. Au. Gaet het so toe? maer
dat heet hem selven dienen/ende niet an-
deren. Houd het voor u selven: want
ick ben al te onbeschaemt / datmen my
wat sould voorleggen? Ch. Ghy doet
wel. Au. Hup/dient ghy den wolf de
spijse voor? Noot ghy eenen Gier? Ch.
Maer ghy en eet niet/maer vastet. Au.
C Ja / niemandt en eet soo veel als ick al-
leen. Ch. Jae niemant lieght soo als
ghy. Daerom doet / als of ghy in uwe
eyghen hupse waert.

Au. Ick heb my dit oock t'eenemael
inghebeeld. Ende mijn meeninghy is
sulcks te doen. Ch. Hoe mondt u dese
wijn? hoe smaeckt u dit wijntjen?

Au. Se mont my voorwaer heel wel.
Ch. Welck van beyden hebt ghy liefst /
D rood ofte witte wijn? Au. Ick drincke
se beyde even geern. Daer is niet aen-
gheleghen wat verwe datse heeft / als
slechts de smaeck aenghenaem is. Ick
en lette daer niet op/hoe de wijn den oo-
ghen aen staet/alsse maer op de Tonghe
goet is. Ick en soeck mijn oogen daer-
mede niet te voldoen/ als maer de smaec
de proeve houden kan. Ch. Ick geloo-
vet. Maer daer zijn eenige/der Bancke-
E teer-wijsheyt wonderlijck ervaren/ die
daer seggen / datmen geen wijn prijsen
mach/ten sy datse de vier sinnen behage/
als; de ooghen door de verwe: de neuse
door de reuck: de tonge door de smaeck:
de oozen/door't gherucht ende roem.

Au. Dat is om te lachen. Wat kan
't gherucht te den dranck helpen?

Ch. So veel/datter vele/die goet ver- F
stant van proeven hadde/ wijn by Leu-
ven gewassen hooghlijck gepresen heb-
ben / meenende dat het wijn van Bearn
was. Au. Misschien was haer smaeck
verbijstert door veel dranckē. Ch. Wat/
sy en hadden den pot noch niet eens inde
handt genomen. Ick begheer evenwel
u oordeel te hooren/als van eens / die in
sulcke dinghen wel ervaren is. Au. On-
se luyden prijsen den witten boven den G
roodē/om dat de roode wat wreeder is/
ende de witte dunner / maer de roode is
milder/ende soo my dunckt/ ghesonder.
Ch. Wy hebben oock half-roode/ geele/
ende purpurverwighe wijn. Dese most
is van dit jaer. Dese is twee-jarigh:
of yemandt lust hadde tot oude wijn.
Wy hebben oock vier-jarighe. Maer
hy begint te verschalen / ende verliest de
smaeck door ouderdom. De kracht is H
hem door outheyt verdwenen.

Au. Ick merck dat ghy soo rijck zijt
als de Romeynsche Lucullus.

Ch. Hoort jonghe/ waer blijft ghy?
En denckt ghy op ons hier niet? Sie-
dy niet welck een drooghte hier is? In-
dien by sulcke gheleghenthepdt brandt
quam/waermede soude men het lesschē?
Gheeft een peghelijck een kroes. Augu-
stijne, wat schort u dat ghy niet vrolijck I
zijt? wat is u/dat ghy soo treurigh sit?
Waerom en vermaeckt ghy u niet? Of
ghy hebt pijn / of ghy maeckt Versen.
Ghy zijt een Chrysippus, ghy hebt eene
Melissa van noode.

Cu. Wat fabeltjen brenght ghy my
hier voort? Ch. Men seght/dat Chry-
sippus, soo diep verwert is gheweest in
de spits-vinnigheden zijner disputeer-
konst / dat hy oock aen de Tafel sould K
van honger gestorven hebben/ten wa-
re dat hem zijn joughwijf Melissa de spij-
se inde mondt gheslecken had.

Cu. Hy en was niet weert dat hy
leefde. Waer ist u tegen de borst dat wy
soo stille zijn / ende hebt ghy beter sin in
een gheselschap en maeltijdt vol ghe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ruchts / ghy hebt stoffe / om het selve te weghe te brengen. Ch. Nu weet ick het wel / te rechte doet ghy my vermanen. Wy moeten yveriger ende stercker drincken. Aug. Ghy hebt het juyst op 't hooft geraden. Ghy oordeelt recht ende wel. Want: Horat. 1. Epistel. 5.

Wie laet niet los zijn tonghe gaen,
Als hy van wijn is over-laen?

B

Ch. Dat seght ghy seer treflijck / Augustine, gelijck ghy dan alles doet. Maer overmids wy op 't propoost vande wijnen geraeckt zijn / so lust my te vragen / uyt wat meeninghe de Oude / Bacchum, dien sy den eersten vinder en ghebruycker des wijns meenden te wesen / een Godt der dichters ghenoemt hebben? want wat heeft toch die dronckene Af-
C godt met den dichters te doen / die eygentlijck de Sangh-goddinnen dienen / die noch maeghden zijn? August. Soo waer my Bacchus helpen moet / dit is eene vrage / weerdigh om over een Bancket daer van gesprokē te worden. Maer ick mercke wel / waer toe uwe vraghen ghericht zijn. Ch. Ey lieve toch / waer toe? Au. Ghy brenght ons looslijck hier een dispute vande wijn voort / door
D eene Fransche aerdigheydt / die ick vermoede / dat ghy te Parijs gheleert hebt / te weten / op datmen daer en tusschen so veel minder wijns drincke. Wegh / wegh / ick houd u voor een man: Ghy zijt niet te vergeefs op so grooten Schole geweest. Ch. Ick neme uwe woorden in vriendschap aen; en sal u dierghelijcke schampere scheuten wederom geven / als het te pas komen sal. Maer ter
E sake selfs. Au. Ick sal u vraghe beantwoorden / als ick sal ghedroncken hebben. Want ick houd het ongherijmt te wesen / met drooghe lippen van een wijnighe of natte vrage te handelen. Christiane, ick brenght u. Dese schale breng ick u half. Ch. Ick wachts gheern van u. Wel bekomt u. Godt seghen u?

Aug. Nu neme ick het werck by de hand F
op dat ghy my met vreden laet. Ick sal het nae mijne wijse verkeerdelijck doen. Dat se Baccho de ghedaente eens jonghelinghs toe-geleght hebben / heeft dese verborghentheydt ende beteyckeninghe. Dat de wijn gedroncken zijnde alle sorghe ende bekommernisse uyt onse herten wegh-neemt / ende in plaetse van de selve vrolijckheydt by brenght.
Daerom schijnt hy oock den Ouden ee- G
nighe jeught wederom aen te brenghen / door dien dat hyse vrolijcker eñ schoonder maeckt. Het welcke Horatius in veele plaetsen / doch voornamelijck in dese Verskens opentlijck betuyght.

'k Eysch vanden besten wijn aen zee een frissche dronck,
Om staecken mijne sorgh die 'thert doet overgieten H
Met hoop van groote schatt, en maeck my weder jonck,
Dat ick mijns liefkens jonst magh rijckelijck ghenieten.

Voorts dat se desen God de Dichters toe-ghe-eyghent hebben / meen ick dat se dit daer mede hebben willen aen-wijsen / dat de wijn het verstant op-scherpt / en- I
de wel-spreeckende maeckt: welcke twee dingē een Dichter seer wel passen. Hierom en hebben die ghedichten geen aert / die van de water-drinckers geschreven worden. De wijn is wel van naeture vyerigh ende hitsich / maer alsmen daer water onder mengt / soo wortse ghebroken ende slapper. Hebt ghy nu dat ghy begeerdet?

Christ. Ick heb noyt gehoort / yet dat K
my waer-schijnlijcker dochte / insonderheyt van eenen mensch die sich met dichten moeyt. Ghy zijt weert / dat ghy uyt een Perlemoer drinckt. Hier jongen / neemt dese Schotel op / ende brengt ons wat anders.

August. Ghy hebt eenen ongeschick-

ten

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ten jongen. Ch. Hy is een oude schalck.
Augu. Waerom en onderwijst ghy hem niet anders? Christ. 'Tis swaer oude honden aen den bandt te legghen. 'Tis seer swaer/ of dat een oude Boeve zijne maniere verandere. Een oude hont laet sich niet licht aen dē bandt wennen. Hy is even-wel goet genoegh voor my. Soo meester soo knecht.

Aug. Ich soud u geern voor-dienen/
B wanneer ick wiste wat u wel mondet. De smaeck en proeve mijns monts verghelyckt sich wel met mijn verstant. Want soo wepnigh mijn tonghe doogh om te proeven/ soo wepnigh doogh mijn verstant. Ch. Ghy hebt een dunne tongh. En ick acht u niet minder/ als die was/ van wiens uptnemende wetenschap een seechere Schimp-dichter ghetupght. Iuvenael. Satyra. 4. sept:

C *Hy konde met ten eersten beet*
Der Oesters deughd ontfanghen,
Van't aensien oordeeld' hy ghereet,
Waert visjen was ghevanghen.

Aug. En my dunckt / Christiane, op dat ick ghelyck met ghelyck verghelde/ dat ghy Epicurum tot een meester gehadt hebt/ofte in des Catij Schole opgevoedt zijt. Want waer is toch een wijser of
D derteler hele als de uwe?

Chr. Indien ick inde konst van welsprekenthepdt soo wel ervaren was/ als in kleucken-konst / my en soude Cicero selfs niet te boven gaen.

Aug. Seker/ als icher een van beyden soude missen/ so wilde ick my noch liever aen de kleucken / als aen de Tael-konst houden. Chr. Ick stem u oordeel toe /
E want ghy strijckt een aensienlyck/ diepsinnigh ende waer bonnis. Want wat helpt toch dat snappē der voor-spraken/ dan alleē om de ledige oorē met een ydele wellust te voeden? De kleucken-konst voed eñ verquickt niet alleen den mondt/ maer ooch den buyck/ jae den gantschen mensch / soo groot als hy is. Laet de Laurier-krans / of de Victorie voor de F
Tonge/ dat is/ voor de welsprekenthept wijcken / sepde eertijdts Cicero: maer laetse alle bepde wy voor de kleucken-konst wijcken. De Stoicijnen hebbē my nopt seer behaeght / die welcke alles tot haer eerbaerhepdt richtende / meenden men behoef de geen sorge voor de buyck eñ het lichaem te draghen. Ich en kan't u niet segghen / hoe veel wijser dat my Aristippus duncht gheweest te zijn / als G
Diogenes. Au. Ich en achte de Stoicenen niet haer vasten niet. Ende prijse daer-en-tegen Epicurum meer / als Diogenem den hondt / die anders niet en at/ als kool-moes/ hof-krupden/ ende wortelen/ ende dronck slechs water. Daerom gheest het my gheen wonder / dat Alexander die aller-ghelucksighste Koninck / liever wilde Alexander, als Diogenes wesen. Ch. Al-hoe-wel ick een H
arm slecht mensch ben/ so wild ick nochtans myn wijshepdts-oeffeningh met Diogene niet verruplen: misschien en soudet uwen Catius ooch niet willen doen. Die wijshepts-minnaers 't onsen tijde hebben een beter ghevoelen/ sy houden sich te vreden op zijn Stoicijnsch ghedisputeert te hebben/ maer in't leven gaen sy Epicurum te boven. Au. Ick acht wel de wijshepdts-oeffeningh een I
uptnemende saecke te wesen / maer alse met mate ghebruycht wort. Maer al te veel wijshepdts/ en prijs ick niet. Want dat is een al te hongherighe / maghere ende onlustige salie. Wanneer ick in eenigh ongheval of siecktе gheraeckt ben / als dan neme ick myn toevlucht totte wijshepts-oeffeningh/ als tot een Medicijn-meesterse. Maer als ick wederom ghesondt ghewozden ben / soo laet K
ick se varen. Au. Ick prijs uwe maniere van doen. Ghy hebt den rechten slagh om wijshepts-konsten te plegen. Willekom dan / ghy wijshepdts-minnaer/ niet upt de Schole Zenonis, maer upt de kleucken voort komende. Ch. Wat let u Erasme, dat ghy niet vrolyck

zijt?

A zijt? wat beduydt u rimpeligh aensicht? waerom zijt ghy dus stille? Zijt ghy toornigh op my/dat ick u op sulck een sobere maeltijt genoot hebbe? Er. Ja ick ben op u verstoort/ dat ghy mijnent halven so veel onkosten gedaen hebt. Augustinus had u verboden/dat ghy om sijnent wille gheen heylighe dagh soud maken: Ghy maect dat wy hier naer niet weder dorven komen. Want sulcke maeltijden B pleghen die te gheven/ die voor genomen hebben maer eens eene te geven. Wat voor gasten meent ghy toch ghekreghen te hebben? My dunckt dat ghy niet voor vriendekens/maer voor groote meesters bancket bereyt hebt? Meent ghy dat wy Moge-veels zijn? Dat en heet geen avont-portie geven/ maer de gasten opvullen/ datse dry daghen ghenoegh hebben. Chr. Wilt ghy ons nu hier een C Demea, (dat is / een sture byttert:) wesen? Disputeer morgen believet u. Weest heden blijde ende sacht sinnigh / dat bidde ick u. Morghen als wy nuchteren zijn / willen wy van de onkosten overslagh maken. Tegenwoordigh en magh ick anders niet / als boerteryen hooren.

Agu. Christiaen / lust u van 't runtvleesch/of van 't schapen vleesch? Ch. Runt vleesch eet ick liefst: maer ick meen dat schapen vleesch ghesonder is. Dit D is de aert der menschen/ datse allermeest begheeren / 't gheene haer schadelijckst is. Agu. De Franschen hebben wonderlijcke sin in Vercken-vleesch.

Ch. De Franschen soecken dat minst kost. Aug. In dit stuck slacht ick de Joden: want ick hate gheen dingh soo seer als vercken-vleesch. Ch. Niet sonder reden. Want wat isser ongesonder? Hier in en houd ic het niet met de Fran- E schen / maer met de Joden.

Er. Maer ick heb schapen/ende vercken vleesch even gheern/doch elck op een besondere wijse. Want het schapenvleesch eet ick gheern / om dat ick het lief heb; het vercken vleesch en roer ick uyt enckele liefde niet aen/op dat ick het niet en vertoorne Ch. Erasme, ghy zijt een F soet en ghenoeghlijck man. Maer ick plege my wel te verwonderen/van waer so groote verscheydentheyt inde smaeck der menschen komt? want (op dat ick mijn meeninge met Horatij woorden uyt spreke:)

Drie gasten, duncken my in smaeck
soo zeer verscheen,
Dat selden yeders smaeck kan komen G
over een.

Erasmus. Al hoe wel daer so vele meeningen zijn / alsser menschen zijn gelijck de Vreughd-spel-Schrijver Terentius seyt? en een yegelijck sijne wijse volght: soo sal my nochtans niemandt doen gelooven / datter meerderhande verscheydenheyt inde verstanden is/als inde ton- H ghen/ of smaeck der menschen. Want ghy sulter nauwlijcks twee vinden / die in eenderley spijse behagen hebben. Ick hebber vele ghesien / die den reuck van kaes of boter niet en moghten verdraghen. Daer zijnder die een walgingh van 't vleesch hebben. Dese onthoud sich van ghesoden/ d' ander van ghebraden. Vele drincken liever water als wijn. Ende / 't welck ongheloofliick I schijnt / ick heb een mensch ghesien / die noch broodt noch wijn nuttighde. Ch. Wel / waermede onderhielt dese bloedt dan sijn leven! wat at hy? Er. Gheen van alle andere dinghen stondt hem teghen / noch vleesch / noch visch / noch moes-krnydt/noch boom vruchten.

Ch. Ick gheloovet: maer met dien beding ick/ dat ghy my wederom sult ghelooven/ als ick eens lieghe. Cr. Wel K aen / ick sal 't doen: als ghy maer propertjens lieght. Ch. Even als ofter yet on-beschaemder konde wesen als dese uwe leughen. Er. Wat soud ghy dan seggen / so ick u den man selfs toonde? Ch. Het moet seecker een magher ende schrael gheest wesen.

Eras.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Eraſ. Neen/ ghy ſoudet ſeggen datte een kamp-vechter was. Ch. Segt liever een Reuſe. Er. My geeft wonder / dat ghy u hier over verwondert/ daer nochtans vele zijn / die in plaetſe van broodt ſtock-viſch ghebruycken; ende ſommige voeden eenige wortelen van kruyden ſo veel/als ons het broodt. Ch. Ick ghe-
loove: maer lieght vry voort.

Eraſ. My heught/ dat ick in Italien
B zijnde eenen ghezien heb/ die noch etende noch dzinckende / alleen van ſlapen vet wierde. Chr. Ghy ſchaemt u oock niet een mijt. Ick moet het Verſken Juvenalis hier op u ghebruycken: Dan geven de holle Blaeſ-balcken anders niet als groote leugens upt. Ghy ſlupt nu: want ick ontſie my te ſegghen/dat ghy lieght.

Eraſ. Ick ſal het liegen/ by aldien niet Plinius, zijnde een waerachtigh ſchry-
C ver/geſchreven heeft / dat een Beyr veerthien dagen lang alleen door ſlapē wonderlijcken groept: door welcken ſlaep hy ſo hardt bevangen wort/dat hy oock door gheene ſlaghen noch wonden kan op-gheweckt worden. En op dat ghy u te meer verwondert / ſoo wil ick hier by voegen dat Theophraſtus ſchrijft: dat der Beyren-vleeſch/in die tijdt geroockt ende bewaert zijnde/ wederom levendig
D wordt. Ch. Ick ſorgh/ dat Parmeno, de knecht by Terentium, dit (als een leughen) niet ſoude konnen helen: my kond ghy het lichtlijck wijs maken. Ick wilde u van dit Herten vleeſch wel wat voor dienē, indien ick de Hoofſche geſten kon-
de ghebruycken.

Eraſ. Dan waer hebt ghy nu de jacht ende dit wilt-braedt? Chr. De alder-
E miltſte Midas, onſe goede vrient/ heeft het my geſonden ende ver-eert/ ſo nochtans/dat ick 't dickwils om minder gelt koopen kan. Eraſ. Hoe ſo? Chr. Want men moet den dienſt-boden meer geven/ alſmen den verkooper op de Vleeſch-marckt gheven moſte.

Eraſ. Wat nootſaeckt u hier toe?

Ch. De aller ghewelt ſaemſte heer.

Era. Welcke is die? Ch. De gewoon- F
te. Eraſ. Voorwaer deſe Dwinge-lant geeft menigmael den menſchen ſeer on-billijcke Wetten. Ch. Deſe heeft oock eer-giſteren naer zijne maniere dit Hart gevangen/maer ghy pleeght immer ooc een lief-hebber van dit wijd-werck te weſen. Au. Ja/maer 't ſelve nu't eene-
mael begheven hebbende / ſaghe ick nu anders niet als na gheleert heyt. Chri. Maer my dunckt dat deſe ſnelder in't G
vluchten is als een hart. Au. Men kan-ſe nochtans wel vangen/ voornemelijck met deſe twee houden/te weten met ver-wonderinghe, ende door ghedurighen ar-beyt. Want het verwonderen brenght ſonderlinghe pver mede om te leeren/ ende / gelijck die wel-ſprekende Virgilius ſept ; Gheſtadighe arbeydt verwinnet al. Ch. Auguſtijne, ghy vermaent dit ſeer minlijck / gheljck dan uwe ghewoonte H
is. Daerom wil ick niet na laten/ noch ruſten/tot dat ick het verkrijghe.

Auguſt. Harten-vleeſch is nu in zijn rechte tijt. Plinius verhaelt van dit beeſt pet wonderlijcks. Ch. Eylieve/ wat doch? Au. Wanneer de harten hare oozen op ſteken/ſoo hoorenſe ſeer ſcherp/ maer als ſyſe hanghen laten / ſoo zijnſe doof. Ch. Dit ſelve ghebeurt my oock
dickwils. Want wanneer ick hoore dat- I
ter gheldt t'ontfanghen is / ſo en magh niemandt beter hooren als ick: want als dan ſtelie ick met den Terentiaenſchen vryer Pamphilo de oozen op: maer wan-neermen van upt-tellen ſpreeckt/ſoo laet ickſe datelijck hanghen. Au. Ick prijſe u/ghy doet als u betaemt. Ch, Be-geert ghy van deſe loopers van den ha-ſe. Au. Houdt die voor u ſelven. Ch. Of wilt ghy liever vande rugghe? Au. K
Dit dier en heeft anders niet als de loo-pers ende zijden/dat begeeren weert is.

Ch. Hebdy wel opt een witte haſe gheſien? Auguſt. Plinius ſchrijft/datter dickwils in het Alpen-gheberghte wit-te haſen gevonden worden : en datmen gheloofde/dat deſe des winters ſneeuw

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

voor hare kost ghebruyckten. Of het
A waer zy/ daer mach Plinius om sien. In dien nu de sneeu het vel eens hasen wit maeckt / soo moet hy oock een witten maghe hebben. Ch. My en dunckt het niet waerschijnlijck.

Au. Hoort noch wat anders / dat wonderlijcker is / dat ghy misschien noch nopt vernomen hebt. De selve Plinius betuyght / dat het manneken ende
B wijfken/ elck bysonder eenderley kracht hebben / ende dat de wijfkens sonder de mannekens wel teelen konnen. 't Selve verklaren ooch veel andere / insonderheyt de lief-hebbers des weyd-werckx. Ch. 't Is soo als ghy seght. Maer laet ons dese Konijnkens proeven / want se zijn vetjens ende jongh. Ick soude dese vrijster wat voor dienen / soo icker wat naerder by-sat. Augustijne, belie-
C vet u / soo draeght sorghe voor dese naeste ghebuur / want ghy weet hoemen de Jongh-vrouwen dienen moet. Au. Ick weet wel / wat ghy seggheu wil / spot-voghel.

Ch. Hoe smaeckt u 'tgansen vleesch?

Au. Voorwaer het smaeckt my niet qualijck : want ick en ben niet keurigh. Maer ick en weet niet / hoe my dese
D Gans soo wepnigh smaeckt ; want ick heb mijn leven nopt dragher vleesch ghesien : 't is dragher als een key ; ofte als de Stief-moeder eens seeckeren Furij gheweest is/op welcken de Poët Catullus Epig, 23. dapper schimpt. My dunct het is een houte Gans. Ende soo veel ick vermoeden kan/soo ist een oude Soldaet/die om dat hy de Schildt-wacht te veel ghesonden heeft/ magher gworden is. Want men segt / dat onder allen die-
E ren de Gans meest waeckt. En bedriegt my anders het vermoeden niet/soo soude ick segghen/ dat se van het ghetal der selver Ganzen was/ die eertijds het Capitolium te Romen bewaert heeft / als de Honden ende wachters sliepen.

Christ. Seker / my dunckt dat ghy de waerheydt seght: want ick meen / dat sy noch van die tijdt over ghebleven is. F

Augst. Dese Henne heeft een meester ghehadt diese niet wel gemeest en heeft/ of is met liefde gequelt geweest / of heeft in jalousie ghelecft : welcke siechte dit ghesiacht van voghelen heftigh plaegt. De Kappoen is veel beter vet ghevorden. Hier aen siet ghy wat de sorghe doen kan. In dien wy van onsen Fransehen Haen een Kappoen maeckten / hy soude veel eer vet worden. Ch. Ick en G ben gheen Gallus. Augst. Ick bekent/ ghy zijt gheen Gallus, ghelijck de Priesters van de Goddinne Cybele, die waren ghesneden om haer kuysheydt te bewaren / noch een Hupshaen / maer misschien een Fransehen Haen.

Ch. Wat vreemder woord is dit?

Au. Dit raetsel gheef ick u te verklaren; ick ben Sphinx gheweest ende hebt u voor gestelt : weest ghy Oedipus, ende H beantwoordet. Chr. Seght ons ter goeder trouwen Augustijne, hebt ghy nopt kennisse/ ommegangh of ghemeenschap met de Gallen of Francoysen gehadt? Au. Niet met allen. Ch. Soo veel te slimmer zijt ghy. Au. Maer wel met de Fransche vrouwens.

Ch. Lust u van dit ganzen Levertjen? 't welck by de ouden eertijdts groote I leckernije was. Au. Ick salt niet versmadē/al wat my van uwer hand komt.

Ch. Ghy en behoeft niet naer Roomsche leckernijen te wachten.

Au. Hoedanige? Ch. Artischocken/ mosselen/oesters/zeeael/kampernoelien/ swammen/paddestoelen. Au. Ick wilde liever een rape hebben / als dit alte mael. Ghy Christiane zijt goethertich eñ milt. Ch. Wel/wil niemant dese patrijsen aen tasten? oock dese duyven niet? K Morgen ist een gebodē vasten-dagh van de kercke. Versiet u nu wat teghen den toekomenden honger. Ballast u Schip teghens het aen-staende onweder. De slagh is op de handt / vult uwe maghe met spijse. Au. Ick wilde dat ghy dit woort gheswegen hadt/ wy souden vro-

lijcker

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A lycker vande maeltyt opgheſtaen zyn. Ghy maeckt ons ellendigh voor de tyt.
Ch. Hoe ſoo? Au. Want ick hate de ſlanghen ſoo ſeer niet als de viſſchen.
Ch. Maer ghy alleen niet. Au. Wie heeft ons in deſe quellinghe ghebracht?
Ch. Wie heeft eerſt ghe leert de bittere Aloë / Alſſem / eñ Scammonie in dranken te ghebruycken? Au. Maer die dinghen zyn voor de ſiecken. Ch. Al-
B ſoo worden de viſſchen dien ghegheven die al te ghe ſondt zyn. Somtyts iſt beter kranck te weſen / als al te ghe ſondt.
Au. Maer my dunckt dat eertyts den Joden minder laſt op ghelept is geweeſt. Seecker ick ſoude my wel van ael ende vercken-vleeſch wachten / mocht ick vleeſchs myn buyck vol kappoenen eñ patryſen eten. Ch. In vele dinghen doet ons / niet de ſake ſelfs / maer 't voor-
C nemen verſchillen van de Joden. Sy onthielden haer van ſommighe ſpyſen / als van onreyne / ende de ziele beſmettende. Maer wy / verſtaende oock dat den reynen alles reyn is / onttrecken nochtans het weelderig vleeſch / als een wild peerd / zyn voeder / op dat het den Gheeſt ſoo veel te meer ghehoorſaem zy. Somtyts bedwinghen wy het onmatighe ghebruyck der aenghenamer dinghen /
D door de pyne van onthoudinge Au. Ick hoort wel. Maer alſoo wel ſoudemen dan oock verdedighen konnen de beſnydinghe des Voor-huyts. Want deſelve bedwinght oock de ſtercke gheneghenthepdt tot by-ſlapen / ende brenght ſmerte. Indien alleman ſulcken afkeer van viſſchen hadden als ick / men ſoude een Vader-moorder gheen ſwaerder ſtraffe moghen op legghen. Ch. Sommighe
E hebben nochtans beter ſmaeck in viſſchen / als in vleeſch. Au. Soo dienen ſy dan den ghenen / die meer op haer leckere kele / als op hare ghe ſondthepdt paſſen. Ch. Voorwaer ick heb verſtaen / dat eertyts van (die twee leckerbecken Æſopo ende Apicio, ende hare naevolgers) groote overdaet ghepleeght is nopende 't gebruyck der viſſchen. Au. Hoe F
komt dan leckerhepdt met het verdriet over een? Ch. Alleman en heeft geen pricken / ſteur / of de weerhauwende onbekende viſch Scarus.
Au. Soo lyden dan de arme alleen de quellinghe / die daer meenen dat ſer qualyck ghenoegh aen zyn / oock wanneer ſe vleeſch eten moghen. Want het ghebeurt dickwils / dat als haer gheoorloft G
is / vande kercke / het haer nochtans niet gheoorloft is van haer borſe.
Ch. Seecker dit is een hardt verbod.
Au. Maer indien het vleeſch eten / den ryeken verboden zynde / dertelhepdt by hun veroorſaeckt / ende indien 't den armen dickwils niet geoorloft is vleeſch te eten / oock alſt haer geoorloft is / oock geen viſſchē / om datſe gemeenlyck duur zyn: wat helpt dan het verbodt? Ch.
Dat is voor elck een goedt. Want de ar- H
men ſullen Moſſelen of Oorſſen mogen eten: of een ajuyntjen of kroſ-loockjen klupven. De middelmatigh-geſtelde ſullen haren daghelyckſchen toeſlagh wat verminderen. Willen nu de ryeke door deſe gelegenthepdt wulpſhepdt plegen / dat mogenſe haer kele wyten / eñ en beſchuldigen de inſettinge der kercke niet. Au.
Ghy hebt wel geſeyt. Maer daer en tuſſchen den armen / die haer hupſgeſin met I
haren ſueren ſweet generen / ende verre zyn van alle leckernyen / het ghebruyck des vleeſchs te verbieden / is ſoo veel / als haer ghebieden hongher te lyden / ja onlydelydelycke grooten hongher. Maer / ſoo wy Homero ghelooven / 't is de aller ellendighſte ſoorte des doodts / van hongher te ſterven. Ch. Soo heeftet de blinde Homerus ingheſien: maer by de
Chriſtenen is die niet ellendigh / die wel K
ſterft. Au. 't Sy ſoo: maer 't is evenwel beſwaerlyck pemand te dwinghen / dat hy ſterve. Ch. Die Pauſen en verbieden oock in dier meeninghe 't vleeſch eten niet / dat de menſchen ſterven / maer om datſe een weynigh eñ met maten getuchtighet ſouden worden / indienſe miſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A daen hebben; of/ op dat de lichamen de overvloedigheydt van spijs ende dranck ontrocken zijnde/ dieselve niet moetwilligh worden tegen den geest. Au. Al dit selve sal oock het matigh ghebruyck des vleyschs wel te weghe brenghen.

Chr. Maer in soo groote verscheydenheydt van lichamen en kanmen gheen sekere mate van vleysch voorschrijven. Au. Daer sijn oock visschen/die seer voe-
B den: daer is vleesch/dat weynigh voed. Chr. Maer in 't ghemeen gheeft evenwel 't vleysch het meeste voedsel. Au. Wel seght my doch/indien ghy erghens reysen wildet / soudet ghy liever een wacker en weelderigh Peerdt / of een kranck en mager / dat dickwils vallende / den ruyter inden dreck wierp / hebben willen? Chr. Tot wat eynde seght ghy dit? Au. Overmidts het eten der
C visschen / de vochtigheden van binnen bedervende / onse lichamen vele sieckten onderwerpt / op dat se alsoo den gheest niet en konnen dienen. Chr. Welcke sieckten doch? Au. 't Voed-oevel/coortse/ melaetscheyt/ geel-sucht. Ch. Hoe weet ghy dat? Au. Ick gheloove den Medicijn-meesters: ende dat wil ick liever als selfs besoecken. Ch. Dat gebeurt misschien by weynighen. Au. Ja
D ick meene wel in seer vele. Hier benessens / alsoo 't lichaem werckt door zijne tastlijcke instrumenten des lichaems/de welcke ofte door goede ofte door quade vochtigheden worden bequaem of onbequaem gemaeckt: als nu dese instrumenten of werck-middelen beschadight zijn/soo en kan het ghemoedt zijn kracht van buyten niet betoonen. Chr. Ick weet wel / dat by de Gheneesmeesters
E 't visch eten ten hoogsten verbodē wort: maer het heeft onse voor-ouders anders ghedacht / den welcken de betamelijckheyt vereyscht na te volgen. Au. 't Was eertijts oock een deel der Gods-dienstigheyt/den Sabbath of rust-dagh niet te ontheyligen: maer boven dit wast noch meer/een mensch zijn leven op den Sabbath te behouden. Chr. Een yeghelijck F
lette hier in/op zijn saligheydt. Au. Ja so wy de H. Paulum hooren willen/ moet niemant soecken dat zijn eygen is/maer elck / dat eens anderen is. Chr. Maer van waer komt ons dese nieuwe schriftgeleerde in dit bancket? van waer komt ons nieuwe meester soo onversiens henen? Mi. Om dat ick mette visschē niet wel over een kome. Chr. Wel hoe dan? wacht ghy u niet van 't vleysch? Mi. Ja G
ick: maer al met on-wille / en tot mijn groote schade Chr. Die liefde verdraghet al. Au. 't Is waer: maer deselve eyscht ooc heel weynig. Verdraegt sy alles/waerom en lijdense dan niet/ dat wy die spijse genieten/dewelcke ons die Euangelische vryheydt toe-ghelaten heeft? Waerom lijden die gene / van den welcken Christus so dickwils sijne liefde gevordert heeft/dat soo veler menschen lic- H
hamen in doodtlijcke kranckheden gheraken / ende die zielen in ghevaer van de eeuwighe verdoemenis / om een saecke/ die noch van Christo verboden/ noch in sich selfs noodigh is? Chr. Als die noot yet anders vereyscht so hout die kracht van menschelijcke insettingen op/ eñ de wille des Wet-ghevers staet oock stille.

Au. Maer d'ergernisse voor de swacken en houdt niet op. Het wroegen van I
eene vreesachtighe conscientie en houdt oock niet op. Eyndelijck / ten is niet openbaer genoegh/binnen welcke bepalinghen dese nootsakelijcheydt sich eyndight. Alsdan / wanneer de visch-eter ziel-toogt? dan soudmen den stervenden 't vleysch al te laet gheven. Of dan als de hitsige koortse/ 't geheele lichaem vermeystert heeft? Dit onderscheydt van spijsen en hadde so veel niet te beduyden. K

Chr. Wat soudt ghy dan willen voor gheschreven hebben? Au. Dat weet ick wel; wilde my slechts yemand 't opperste seggen ende macht in Kercklijcke saken geven. Chr. Wat is dit te seggen? Au. Waer ick Paus van Romē/ick soud alleman tot ghestadighe matigheyt des levens

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A leuens vermanen / maer insonderheydt omtrent de heylighe daghen. Voorts / soud ick 't eenen pegelijcken vyp stellen / te eten wat hy wilde / nae dat de gesonthept zijns lichaems verepschte / als hy't slechs matelijck en met danck-segginge gebruyckte: en ick soude mijn best doen / dat het ghene / 't welck in sulcke vleeschlijcke onderhoudinghen vermindert wierde / mochte strecken tot vermeerde-
B ringe van ware Godvreesenthept. Ch. Na mijn oordeel is dit so veel te seggen / als dat wy u wel Paus moghtē maken.

Au. Ghy lacht daerom: nochtans soude desen hals wel sterck ghenoech wesen om een dryvoudighe kroone te draghen. Ch. Maer wacht u / dat dese dinghen niet mede onder de Parische
C articulen geschreven worden. Au. Ja / al wat hier gheseght is / sal in de wijn gheschreven worden / gelijck het dan behoort in sulcke geselschappen. Maer wy hebben nu al ghenoegh van Ghoestlijcke dinghen hier ghepraet: wy zijn hier nu over maeltijdt / ende niet inde Sorbone, of hooghe Schole te Parijs. Ch. Waerom souden wy onse vergaderinge niet moghen Sorbona noemen / daermen wel slorpt ende drinckt? Au. Laet ons
D dan drincken ende niet disputeren: op dat onse Sorbona niet veel meer van sure wilde appelen / als van 't slorpen ghenoemt worde. Ch. Nu dan / mijne lieve gasten / ick bid u / dat ghy dese onse maeltijdt / al isse wat slecht / in danck wilt aennemen. Maeckt u eens lustigh en vrolijck / al is de portie gheringh ende matigh. Ick heb uim vrypighepdt durven noodē / vertrouwēde op uwe vriendlijckhept. Dwe tegenwoordighept en ge-
E selschap is my niet alleen seer aenghenaem / maer oock gheneughlijck. De Gasten. Dwe maeltijdt / soete Christiane! houden wy om vele redenen lecker ende goet. Dit isser alleen berispens weert / dat ghy't noch ontschuldight: want 'tis heerlijcker gheweest / alst behoort. Want soodanighe maeltijdt oordeel ick sonder-
linghe heerlijck ende kostlijck te wesen / F die voor eerst van slechte gherichten / daer nae van vrolijckhepdt / lachen / jocken / kluchten vervult is. Welcke dingen dese onse gheselschap niet ontbroken hebben. Ch. Maer van't ghetal der gasten komt my noch wat inde sin: welcker ghetal niet minder als drie / ende niet meerder als negben / nae't seggben van Varro, behoort te wesen. Want daer zijn
drie Goddinnen / die de ouden noemden G Charitas ofte Gratias, zijnde voorstanderssen der beleefthept ende goetwilligheydt: ende daer zijn negben Musæ, of Sangh-goddinnen / bewinthebberssen der vryer konsten eñ geleerthept. Maer hier sie ick thien gasten / behalven de Jongh-vrouwen. Au. Ten konde niet cierlijcker komen. Wy zijn hier in
al wat wijser als Varro selfs: want H wy hebben drie schoone meysjens tot ons ghenomen / als drie Charites ofte jonst-goddinne. Daer nae / overmidts ghelooflijck is / dat Apollo nimmermeer van't ghesel schap ende rep der Sanghgoddinnen behoort te wesen / noch ghescheyden is / soo hebben wy met recht den thienden gast daer by ghevoeght.

Ch. Ghy hebt nae de wijse der dichters gesproken: was hier een Laurenboom byder handt / ick soude u een Lau- I rier-krans op't hooft setten / op dat ghy also een ghekroonde Poët soudt wesen.

Au. Waer ick met winter-roosen gekroont / so moghtmen my daer een name van gheven. Maer so veel eere en komt my niet toe: ick achte my der selver oock niet waerdigh. Ch. Wildy elck mijnenthalven so vele doen / als ick uwent halven doen sal? De Gasten. Ja / wy willē geern. Ch. So sult ghy dan / d'een na d' ander / K elck sijn roemer uptdrincke: volght mijn voorgangh. Mida, dit brengh ick u voor eerst. Mi. Ick wachts gaern: ick sal't u niet wepgheren. Ch. Ghy meughet voort d'anderen toebrenghen.

Mi. Erasme. ick brengh u desen beker half. Er. Ick wensch dat het u wel be-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A kome. Ch. Maer waerom staet de kroes stil? waerom gaet hy niet voort? wy hebben gheen wijn. Ghy schelvis hebt ghy gheen ooghen? loopt ras/ en haelt noch twee quaerten van dien smaeck.

Pet. Weest gegroet Erasme. Daer isser een voor de deur/ die u begeert te spreke. Er. Wie isset? Pe. Hy segt dat hy Mori dienaer is: ende dat sijn Heer upt En-
B gelandt gekomen is/begerende dat ghy hem komt aenspreken: alsoo hy morgen metten dagh meent naer Duytsch-landt te repsen. Er. Christiaen maeck de rekeningh/ want ick moet schepden. Chr. Ghy seer gheleerde Erasme! dese rekeningh sal ick wel maken. Ghy en behoeft u niet bergheefs metter rekeningh te quellen. Ick bedanck u/ dat ghy u
C vernedert hebt in ons ghesel schap te komen. Maer 't moept my dat ghy van ons gheroepen wort/ eer 't spel uptghespeelt is. Er. Wat schorter aen/ als dat ick segge vaert wel en klopt de handen t'samen? Ch. Wel aen wy sullent in't goede nemen/alsoo ghy niet vanden Os op den Esel raeckt/maer van vrienden tot u allerbeste vrienden gaet. Er. Ick danck u insghelijckx dat ghy my/
D nae uwe vriendelijckheydt/mede tot dit gantsch lieflijck ghesel schap ende gastmael ghenoot hebt. 't Gae u wel/ mijn lieve vriendekens. Drinckt kloecklijck ende leeft soetjens t'samen. Ch. Hoort hier Dromo, Ghy sit al-te-mael ledigh: Lust pemandt pet meer? Gasten. Gantsch niet. Wy hebben onse ampt wel deghelijck ghedaen. Ch. Neemt
E dese spijse wegh/ ende brengt hier boter ende kase. Langht hier ander teljozen. Neemt mijn mes op/ dat ghevallen is. Giet wijn op de peeren. Hier sijn vorijpe moerbesien/ by mijn huys gewassen. Ch. So veel te soeter sullense smaken/om dat se inlandsche zijn. Siet daer geele prupmen / ende prupmen van damast/ die wepnigh by ons ghesien wor- F
den. Siet hier soete appelen/siet hier een nieuwe soorte van appellen / welckers moeder ick met dese mijne handen ghezaept hebbe. Hier sijn neuten/kastanien allerley leckernije / die ons onse tuyn rijcklijck verleent. Aug. Maer hier ontbreken bloemkens. Chr. dat is een Fransche toebereydinge/die sulcke upt-
wendighepdt meest soecken / die minst G
kost. Wy luyden hebben sulcken aert of verstant niet. Agu. Ghy vint niet by de Franschen alleen sulcke luyden / die daer sin hebben in't gheene minst kost. Ch. Maer hoort Augustine, meent ghy dat ghy u hier vry gedroncke hebt? Ghy zijt dien een halven pot schuldigh/ die u toeghebraght heeft. Au. Hy heeft my al langhe met vreden ghelaten: hy H
heeft my die schult quijt ghescholden.

Ch. Van waer neemt hy hem selven soo veel machts aen? Die Paus van Romen soude desen bandt naeuwlijcx ontbinden. Ghy weet de oude wet der Ghelaghen wel; Of drinckt, of gaet van hier. Au. Die magh vanden eedt ontslaen/ diense ghedaen is / ende dien daer aen geleghen was / dat de selve ghehouden wert. Ch. Maer 't gaet het gant- I
sche ghesel schap aen / dat de wetten onverbrekelijck ghehouden werden. Au. Wel aen dan / isset immers 't onveranderlijck ghebruyck der Duytschen / soo wil ick de rest uptdrincken. Maer wat hebt ghy met my te doen? Ch. Ghy moet voor ons allen de kosten draghen. Waerom verschiet ghy u verwe? en vreest niet: ghy sultet wel doen konnen. K
Doet/ dat ghy dickwils ghedaen hebt / dat wy door eenige fraeyighepdt geleerder upt dese maeltijdt schepden moghen. Want ghy weet wel / dat de Oude over het baucket van sommighe / gheneughlijcke propoosten plaghen met malhander te houten.

Hier in dese t'samen-sprake zijn eenighe dinghen die niet in duyts konden ghestelt worden, overghestaghen.

Dispar

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De XLII. T'samen-spraeck.

Dispar Convivium,

Of

Ongelijck Gast-mael.

Daer in de manierlijckheydt, en Burgherlijckheydt der Gastmalen, wordt aengewesen.

Spudæus, Apitius.

Spudæus.

A Hoor/ hoor/ Apiti.

Api. Ick en hoor niet. Sp. Ick seg u/ Apiti, hoor. Ap. Wie valt my hier soo moepelijck met zijn aen-spreken? Sp. Ick heb u wat in ernst te seggen.

Api. Maer ick spoed my nae een ernstachtighe sake. Spu, Waer henen? Ap. Totten avondmael. Sp. Even van dese

B sake wild ick met u handelen.

Ap. Ick en kant nu niet wachten den plepters ghehoor te gheven/ op dat ick ghеen verloren arbeyt doe: Sp. Ghy en sult gheen schade doen/ ick sal u ghesel schap houden/ waer ghy oock gaet.

Ap. Wel seght dan met drie woorden.

Sp. Ick heb met grooten pver voor/ een maeltijdt aen te rechten/ inde welke ick niemandt vande gasten mis ha-

C ghe/ maer haer allen behaghe. En alsoo ghy de opperste meester van die konst zijt/ neme ick mijn toevlucht tot u/ als tot een plaets/ daer Godlijcke antwoorden ghegheven worden.

Ap. Hebt dan dese antwoordt/ ende na de oude ghewoonte/ in rijmen:

Op dat ghy niemandt weckt tot haet, D
Soo noodight niemandt, dits mijn raedt.

Sp. Maer 't is een feestlijcke maeltijdt/ick moetter veel onthaelen.

Ap Hoe ghy meer noodt/ hoe ghy meer sult moeten mis haghen. Wat spel is opt soo wel beschreven of ghespeelt/ dattet de gantsche menichte in de schou-plaetse behaeght heeft? Sp. Maer Apiti, die ghy een speul-vogeltje vanden heel-god zijt/ help my met uwen raedt/ ick sal u voortaen eeren als een God. Ap Laet E u dit dan mijn eerste raet wesen: onderstaet u niet't ghene dat niet gheschieden/ kan. Sp. Wat is dat? dat ghy gasten noodende/ een pegelijck soudt willen behagen. Sulcken verschil isser inde tongē der menschen. Sp. Maer dat ick dan wepnighen slechts mis haghe. Ap. So noodter wepnigh. Spu. Dat en magh ick niet doen. Ap. Noodt dan sulcke welcker genegenthept ende sinlijckheyt F best over een komt. Spu. Dat staet my oock niet vry. Ick kan't niet voorby/ of ick moet vele/ en van onghelijcke lusten nooden: daer na/ die oock niet van eener hande sprake/ ende volck en zijn.

Apit Ghy seght my inder waerheyt van

A van een spot-mael en niet van een gast-mael/waer in lichtlijck een sulck spel sich kost verheffen / ghelijck de Hebreen segghen dat in 't bouwen van Babel ghebeurt is; dat namelijck / als d'een wat kouds begeerd / d' ander wat warms/ bracht. Spu. Helpt my dan / ick bids u: ghy sult bevinden dat ick 's indachtigh ende danckbaer ben.

Ap. Wel aen dan / overmits de keur B in u believen niet en staet / soo wil ick u een goede raet in een quade sake geven. Daer is / om een gheselschap vrolijck te maken/niet weynigh aengheleghen / in wat plaetse dat elck sit. Spu. Het is de waerheydt. Ap. Op dat u dit nu wel ghelucke / soo laetse om de plaetsen 'tlot werpen. Sp. Ghy seght wel. Ap. Daer na en laet de schotelen so niet van boven af tot beneden staen/ dat se de gelijckenis C van den letter S of veel eer van een slang maecken / of over ende weer over gaen; ghelijck eertijdts in de gast-malen een rack van den myrtus-boom plagh op de rije omghelanght te worden.

Sp. Wat dan? Ap. Maer voor elcke vier gasten set drie schotelen / soo dat de vierde boven op in 't midden staet / ghelijck de jongskens op drie noten de vierde setten; ende laet in een yeghelijck be- D sondere spijse ghedaen worden / op dat elck magh kiesen dat hem lust. Spu. Dat behaeght my wel. Maer hoe dickwils sal ick de schotelen veranderen? Ap. Hoe veel deelen heeft een konstige inghestelde Oratie? Sp. Vijf/ heb ick recht onthouden. Ap. Hoe veel handelingen heeft een spel. Sp. Ick heb eens by Horatium ghelesen; dat het niet langher behoort te wesen als van vijf handelingen. E Ap. Soo dickwils sult ghy oock andere gherechten brenghen: dat den ingangh zy van sop-spijse/'tbesluyt oft eynde uyt allerley fruyt ende Suycker-bancket bestaende. Sp. Wat ordre staet u best aen in't opsetten der gherechten? Ap. Sodanige als Pyrmus in zijn slagh-oordens plagh te houden. Spu. Wat seght ghy daer? Ap. Ghelijck 't in een Reden niet F en betaemt / dat de inleydinghe eñ voorrede al te seer opghepronckt zy; alsoo en behoort het oock in een maeltijdt niet te gheschieden. Oock mach 'tbesluyt meer door verscheydentheyt der gerichten/als door kostlijckheyt aengenaem gemaeckt worden. Soo moet dan in de drie middelsten des Pyrrhy onderrechtinghe gebruyckt worden/te weten/dat inde twee buytenste plaetsen yet uytnemender zy / G maer in de middelste slachoorden een gemeen gherichtjen. Op dese wijse sal 't gheschieden/dat ghy niet voor een vreck sult geacht wordē/noch door een walghlijcke overvloet moeylijck. Sp. Ghy hebt my duydlijck ghenoegh gheseght van de spijse. Daer ontbreeckt noch van 't drincken my te onderrechten. Ap. Ghy sult niemandt gheen glas voorsetten: maer belast uwe dienaers/dat/alsse H vragende/verstaen sullen / wat wijn een yeghelijck gheern drinckt/ sy gewillighlijck een yeghelijck na sijn believen te gheven dat hem lusten sal. Hier uyt sult ghy dobbel-proffijt hebben: want men sal niet alleen te minder om drincken / maer oock met meer der smaeck/ niet alleen daerom / om datmen alle tijd een versche dronck krijghen sal/ maer oock om dat niemand/als met dorst sal drinckē. Sp. Dit is seker een seer goede raed. I Maer hoe salmen 't maecken/datse altemael verheught worden? Ap. Dat dit geschiede/staet ten deele aen u. Sp. Hoe doch? Ap. Ghy weet dit oude woordt eens sekerē schrijvers wel/die daer segt: Boven al warender blijde aensichten.

Sp. Waer toe dient dat? Ap. Dat ghy de gasten minlijck onthaelt / ende met vrolijcken aensichte aenspreeckt/eñ uwe woorden naer eens yegelijcx ouderdom/ K ghenegentheydt ende manieren voeght.

Sp. Ick sal wat naerder by komen / op dat ghy 't my wat duydlijcker segt. Apit. Verstaet ghy hare spraecken? Sp. Bykans aller. Ap. Dat ghy dan altemets elck in sijn eygen tale aenspreeckt:

ende

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ende 't geselschap met kortswijlige fabeltjens vermaeckt / so brengt allerley stoffe van saecken voor / die elck geern hoort / ende niemant tot zijn verdriet moet hooren. Spu. Wat stoffe noemt ghy dit?

Ap. Daer zijn bysondere onderscheyden der verstandē / die ghy selfs best sien sult / ick sal in 't ghemeen eenighe aenraken. Die Ouden vertellen gaern dingen / daer niemandt gheen gheleughenis
B van heeft / haer verwonderende over die tijden / inden welcken sy in voorspoet gheweest zijn. 't Is den vrouwen aenghenaem / dat men haer de ghedachtenis van die tijden ververscht / alsse van de Jongh-mans ghevrijt zijn gheweest. De Schippers / ende al die verscheydene ende verre gheleghene Landen besocht hebben / vertellen gaern die dingen / over welcke sich een yeder diese nopt ghesien
C of ghehoort heeft / verwondert. Soo is oock / nae 't spreeckwoort / de gheleugenisse des gheleden ongeluck / seer vermaeckelijck: wanneer slechts 't gheleden ongheluck soodanigh is / waermede gheen schande vermenght is gheweest / als by exempel / 't tonghemack inden oorlogh / repsen / ende Schip-breckinghe gheleden. Eyndelijck / elck spreeckt gaern van zijn konst ende neeringh / ende van dinghen
D daer van hy verstandt heeft. Dit zijn vast ghemeene dinghen; also die bysondere gheneghenthepden nae een yeghelijcks aert niet konnen beschreven worden. Maer / ten exempel / d'een is geern ghesproken / d'ander wil voor een gheleert man ghehouden worden / d'ander voor ryck. Dese praet gaern veel / d'ander heeft weynigh woorden. Ghy sulter
E vinden / sommighe die stuur / sommighe die minlijck van zeden zijn. Daer zijn eenighe / die niet voor out willen aenghesien wesen; andere willen wel voor bedaechder ghehouden worden / alsse zijn / poghende in verwonderingh te komen / om datse d' ouderdom soo wel draghen. Oock zijnder vrouwen die haer selven behaghen van weghen hare schoonheyt / andere zijn daer tegen vuyl ende leelijck. F
Alsmen nu dese smetlijckheyden weet / soo ist niet swaer sulcke propoosten voort te brenghen / die elck aenghenaem zijn / eñ voor by te gaen / die moeylijckheydt verzaken. Spud. Voorwaer ghy hebt wel toeghenomen inde banchet-konst.

Ap. Ghy: had ick soo veel tijdts ende moeyte versleten in beyde Rechten / in de Ghenees-konst / ende in de kennis van Godlijcke saecken / soo veel ick in G
dese konst heb toegebracht / ick soud al voor langhe den name ende eeren-krans van een Rechts-gheleerde / Ghenees-meester ende Godt-gheleerde ghekreghen hebben. Spu. Dat gheloove ick. Api. Maer op dat ghy u hier niet en vergrijpt / soo moet ghy u wachten / dat de praet niet al te langh-teemigh en valle / of niet en eyndighe op dronckenschap. Want ghelijcker niets gheneughlijckers en is / als wijn / soomense matigh drinckt; daer-en-teghen niets soo verdrietigh / als de selve / wanneerse boven behoozen ghenuttight wordt: even al isset oock mette fabeltjes ende praetjes gheleghen. Spud. Ghy seght de waerheydt. Maer wat raet gheeft ghy teghen dit quaet? Ap. Als ghy merckt dat de dronckenschap onder den wijn begint te komen / soo snijdt by gheleghenthepdt de propoosten af / ende brenghter een praet tusschen van andere stoffe. Te vergheefs / meen ick / sould ick u vermanen / dat niemandt over tafel zijn hertseer vernieuwt worde; al ist dat Plato oordeelt / datmen in geselschappen sommighe ghebreken sal verbeteren / overmits de wijn alsdan de droeffenis weghneemt / en doet vergheten / soo men moght vertoornt zijn. Maer daer van K
moet ghy oock vermaent wesen / dat ghy u gasten niet al te dickwils aenspreeckt; al ist nochtans dat ick prijse / dat ghy somwijlen rontom gaende / dan dese / dan ghene soetelijck aenspreeckt. Want een goet Gast-onthaelder moet ghelijck als een wandelende Comedy spelen. Maer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A gheen dingh is soo ongheschickt ende onbetamelijck / als daer te verhalen / wat slagh van kost dit en dat zy / hoe konstigh deselve ghekoockt zy / hoe veel 'tgheloost heeft. Dit sal u oock vanden wijn gheseght wesen. Ghy moghtet oock beleefoelijck verklepnen / datter opgheset wort. Anders / alsmen 't tractement al te seer verklepnt en ontschuldicht / doetmen also veel / als ofmen daer-
B mede pronckte. 'tIs ghenoegh / twee of ten hooghsten driemael gheseght te hebben; neemt voor lief. Ist niet kostelijck ghenoegh daermede ick u onthale / soo is nochtans 't herte ten vollen goet. Somtijts machmer van schimp en jock wat laten onder loopen / maer die niet bitter en stekende zy. Oock han dat geen quaet doen / datmen altemets een peghelijck in zijne tale aenspreeckt / maer kort-
C jens. Ick had het in 't eerste behooren te seggen / dat my nu noch eerst inden sin komt. Spud. Wat toch? Api. Soo 't u niet behaecht / de plaetsen door lot om te deplen / soo siet dat ghyer drie / de blygeestichste / kieset / die wel praten willen / van dese sult ghy den eenen boven aende tafel setten / den andere tegen hem over / den derden in 't midden / die de stilleghept ende droeffenis der anderer gasten ver-
D drijven. Indien ghy oock speurt / dattet geselschap / of door groote stilte droevigher / of door roepen ende krijten onghestuymiger is / of oock begint te twisten. Sp. Dat geschiet dickwils by ons: wat salmen dan doen? Api. Hoort hier dan / het gene ick door langhdurigh gebruyck bevonden heb. Spu. Ick hoor toe. Api. Brenght twee Camer-speel- F
ders of bootse-maeckers / die daer sonder ghelupdt van woorden met lacheliker metter handt-ghebaer vertoonen. Spu. Waerom sonder stemme? Api. Op datse altemael al evenveel gheneughts mogen hebben / so laetse of niet met allen spreecken / of in een soodanighe sprake / diese alle ghelijck wepnigh verstaen. Maer alsse met steecker handt-spel spre-
ken / soo sullen 't al de gasten te ghelijck G
verstaen. Spu. Ick en verstae dit niet al te wel / dat ghy my daer seght. Api. Daer zijn ontallijcke dinghen / te weten (sy konnen vertoonen /) hoe 't wijf metten man om de broeck vecht / of met diergelijcken / dat uptten daghelijckschen loop des levens ghenomen is. En hoe het springhen en dansen drolliger gaet / hoese alle t' samen meer vermakinghe sullen hebben. Dese speelders moeten H
half geck wesen: want anders die stapel-sot zijn / smijten somtijts onvoorsichtlijck wat daer upt / dat den anderen seer doet. Spu. Ick wensche / dat der brassers af-god u / Apiti! altijd soo ghenadigh wil wesen / als ghy my eenen ghetrouwen raedt ghegeven hebt. Ap. Ick salder 't beslupt by voegen; of veel meer herhalen 't ghene ick in 't begin geseght heb / dat ghy niet al te bekommert I
zijt / om een peghelijck te behaghen / niet in dese ghelegenthepdt alleen (van maeltijden te houden) maer oock in 't gantsche leven: ende alsoo sal 't gheschieden / dat ghy te eerder alle man behaecht. Want in dit leven / is dit het alderbest / Gheen dingh te veel, of houd maet.

Eynde vande twee-en-veertichste T'samen-spraeck.

De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De XLIII. T'ſamen-ſpraeck.

De rebus & vocabulis,

Oft

Naem ſonder Daed/

Daer in de Naem ſonder Daedt gheheel wordt veracht.

Beatus, Bonifacius.

Beatus.

A Ghegroet zy Bonifacius. Bon. Beatus zy oock ſoo ſeer ghegroet. Maer wilde God dat wy alle bepde waren/ het gene wy metté name geſegt woorden; ghy ryck/ eñ ick ſchoon. Be. Wel dunckt u dat wesnigh te bedupden te hebben/ datmen een B heerlijcken name heeft? Bon. Ick achtet niet met al/ wanneer de daedt daer niet by is. Be. Maer de meeſte hoop der ſterflijcker menſchen is anders geſint. Bon. 't Mach weſen/ datſe ſterflijck zijn/ maer datſe menſchen zijn en gheloove ick niet. Bea. Het zijn oock menſchen/ O goede vriendt; ten ware dat ghy meent/ datter onder de gedaente van menſchen Kemels of Ezels wandeC len. Bon. Dat ſoude ick eer gelooven/ als dat ſoodanighe gheſellen menſchen zijn/ die den name meer achten/ als de ſake. Bea. Ick beken/ datter in ſeker ſoorten van dinghen/ vele de ſake liever hebben als de name: In welen doenſe het reghen-deel. Bon. Wat dat te ſeggen zy/ en kan ick niet te deghe begrijpen.

Bea. Maer wy konnen van ons ſelven wel d'exempelen of proeve nemen. D Ghy heet Bonifacius/ (dat is ſchoonaenſicht:) ende hebt/ dat van u gheſeght wordt/ maer als u een van beyden ghenomen ſoude worde/ ſond ghy liever een leelijck aenſicht willen hebben/ of Koeltjen genoemt worden voor Bonifacius.

Bon. Voorwaer ick wilde oock liever Therſites heeten/ als een miſmaeckt aenſicht hebben: Of ick nu een ſchoon heb/ en weet ick niet. Bea. Waer ick oock ryck/ eñ dan/ of het goet/ of de name ſoude moeten miſſen/ ſo wilde ick liever Irus, E of Bedelaer gheheten als van myn goet berooft worde. Bo. Ick ſtem met u toe/ want ghy de waerheyt ſegt. Bea. Dit/ mene ick/ ſaï oock alſo gheſchieden/ by dien/ die geſont/ of met andere gaven eñ voordeelen des lichaems begaeſt zijn.

Bo, Het is waerſchijnlijck. Be. Maer hoe veele ſien wy/ die liever de name van een geleert ende God-vreesend man ſouF den willen hebben/ als inder daedt gheleert ende vroom weſen. Bo. Ick kender ſoodanighe vele. Be. En gheldt dan by ſulcken de name niet meer/ als de daedt? Bon. Het ſchijnt ſo. Be. Wanneer nu hier by ons pemandt was/ in de diſputeer-konſt wel ervaren/ die ons fraeptjes beſchreef/ wat een Koningh/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Bisschop / Overheydt / en wijsheydts-minnaer ware/misschien soudē wy hier oock eenighe vinden / die de name liever souden hebben willen/als de daedt.

Bon. Ja voorwaer: by aldien die geene een rechte Koning is / die na de Wetten eñ billickheyt des volcx best / eñ niet zijn eyghen bevordert: indien die Bisschop is / die t'eenemael sorghe draeght voor de kudde des Heeren: ende indien
B die een rechte Overigheydt is / die van herten het gemeene beste bemint: eñ indien die een wijsheydts-minnaer is / die dese vergancklijcke goederen niet achtende/sich alleen bekommert om zijn gemoedt vroom ende deugdlijck te maken. Be. Daer siet ghy nu/ hoe vele van sulcke exempelen ick soude konnen by een brengen. Bo. Ja seer vele. Be. Durft ghy nu seggen/ dat alle dese gheen men-
C schen zijn? Bo. Ick sorghe dat wy selfs veel eer de naeme eens menschen verliesen souden. Be. Maer/indien de mensch een redelijck dier is: hoe verre dwaelt dit vande redelijckheydt af / dat wy in die dingen/die meer gemackelijckheden/ als goederen des lichaems zijn/en inde uytterlijcke dingen/die 't geluck geeft/ ende weder neemt/ alst haer belieft / lieber de sake selfs begheeren/als de name: ende
D inde waerachtige goederē des gemoeds de name meerder achten als de sake?

Bo, Voorwaer 't is een verkeert oordeel/alsmen 't recht instet.

Be. Soo gaet het oock toe in't teghendeel. Bo. Ick luystere wat ghy seghen wilt. Be. Eben alsoo moetmen oock oordeelen / van de namen der dingen / die men schouwen en vlieden moet/ gelijck nu gheseght is van de namen der
E dinghen die te begeeren zijn.

Bo. Het schijnt soo. Be. Want het is veel schrickelijcker een Tyran te wesen/ als de name van een bloet-dorstigh heer te hebben. Ende indien een quade Bisschop / nae vonnisse des Euangeliums een dief ende moordenaer is/ so behoortmen niet soo seer de namen/als de saecke selfs / voor grouwelijck te verwerpen. F
Bon. Wat betaemt voorwaer. Be. Maeckt ghy diergelijcken beslupt van de andere dinghen? Bo. Ick verstaet heel wel. Be. Is niet een pegelijck afkeerigh vande name van een sot? Bon. Jae ten hooghsten. Be. Soud nu die niet dwaes zijn/die met een gouden heughel sond willen visschen; die een glas liever soud hebben als edel-gesteenten; die zijne Peerden meerder achtede als G zijn hupsvrou ende kinderen. Bo. Soodanigh een soude immers sotter wesen als Tyrius selfs. Be. Sijn soodaghe niet/die inden krijgh loopen / om een hope van gheringhe winst / lichaem ende ziele in ghevaer stellende: die besich zijn om groot goedt by een te vergaderen / daer sy nochtans na der zielen bloot zijn van alle goede wercken: die hare kleederen ende hupsen vercieren/ ende laten het H ghemoedt vuyl ende op-ghevroncken blijven: die de ghesonthevdt des lichaems anghstlijck gade slaen/ende 't ghemoedt/ dat met soo veel doodlijcke plagen beladen is/ versupmen: Eyndlijck die door de vergancklijcke wellustigheden deses levens de eeuwighe pijn hun selfs op den hals halen. Bo. De reden selfs doet ons bekennen/datse meer dan sot zijn.

Be. En alhoewel de gantsche werelt I vol is van sulcke sotten / soo vindtmer nochtans nauwlijcks een / die de naem van een sot hebben wil/al ist / datse vander daedt niet vreemt en zijn. Bon. 'Tis seker alsoo. Be. Voorts/ ghy weet wel/ hoe verhaet dat by alleman de namen eens diefs ende leugenaers zijn. Bo. Sy zijn seer ghehaet / ende oock niet sonder oorsake. Be. Ick bekent. Maer naedemael het erghet is als dieverije/eens anK deren hupsvrouw te beslapen/ soo beroemen sich nochtans sommighe oock over de naem eens overspeelders: die evenwel teghen de name eens diefs wel souden 't Sweert trecken. Bo. 'Tgaet so met sommighen toe. Bon. Oock al ist schoon / dat vele op hoere-jagerye ende

vrone-

A dronckenschap versot zijn / eñ dat noch geern / eñ in't openbaer zijn / so wordense nochtans toornigh / als sy dronckaerts eñ swelgers genoemt worden. Bo. Dese / gisse ick / beroemen haer der daedt / eñ verschricken voor het woordt / daermede de sake genoemt moet wordē. Be. Maer geen name konnen wy qualijcker in onse ooren verdragen / als eens leughenaers. Bo. Ick kender / die dese schandelijcke
B by-naminge met de doot vergolden hebben. Be. Maer wilde Godt / dat se alsoo seer de daedt selfs verfoeyden. Ist u noyt gebeurt / dat yemant / die van u wat gheleent / ende belooft had op sekeren dagh weder te gheven / zijn woort niet gehouden heeft? Bo. Menighmael; jae oock / als hy wel verscheyden mael een eed daer op ghedaen had. Be. Misschien en kondense niet betalen. Bo. Jase wel: maer
C sy achteden 't beter te wesen / het geleende niet weder te gheven.

Be. En is dit geen lieghen? Bo. Jae't ghewisselijck. Be. Durft ghy sulcken schuldenaer wel also aenspreken: waerom lieght ghy my soo dickwils voor?

Bo. Neen ick: ten ware dat ick bereyt was / om teghen hem te slaen. Be. Bedriegē niet even op sulcke wijse de Metselaers / Timmerlieden / Goutsmeden / eñ
D kleermakers / ons dagelijckx / belovende yets tegens een sekeren dagh / eñ nochtans niet houdende / al waer der ooc veel aen gheleghen. Bo. Een wonderlijcke onbeschaemtheydt: Maer voegt hier by noch de Voor-spraken / die u haren dienst toe seggen. Be. Men kander noch wel ses hondert namen by doen / niemand nochtans van allen wil een leughenaer ghenoemt wesen. Bo. 'Tis over al vol
E van sulcke leugenē. Be. So en wil oock niemandt de naem eens diefs hebben / daerse nochtans niet alle vremt zijn van de saecke. Bo. Ick wilde dat ghy dit duydlijcker seydet. Be. Wat onderscheyd isser tusschen dien / die u goet uyt uwe kasse neemt / ende dien die een toe-vertrout goet versweert? Bo. Geen: dan dat die ghene oock schelmachtigher is / F
die daer berooft eenen / die hem alles goeds toe-vertrout. Be. Maer hoe-weynigh zijnder / die weder geven 't gene haer te verwaren betrouwt is? Of soo zijt weder gheven / soo en gheven zijt niet gheheel weder. Be. Ick meen wel datter seer weynigh zijn. Bo. Nochtans en soud niemandt onder die de name van een dief willen dragen / al schromen sy de saecke selfs niet. G

Bo. Gantsch niet. Be. Overleght nu eens / hoe 't gemeenlijck toe gaet / in't bedienen van der Weesen goederen / inde Testamenten / ende gemaeckte giften in de uyterste willen ghestelt / hoe veelder wel hanghen blijf / aen de vingeren der gener die de selve handelen ende uytdeylen. Bo. Dickwils blijftet daer wel al. Be. De dievery hebbense lief / maer het woord hatense. Bo. Gewislijck. Be. H
Wat nu die doen / die de gemeene middelen handteren / die 't gemeene geldt erger makē / die dan door't opsetten / dan door't af setten des gelts / de middelen der Onderdanen verminderen / sulcks en is niet op't nauste bekent: van 't ghene dat dagelijcks geschiedt / mogen wy wel spreken. Die wat leent / of gelt op neemt / met die ghedachten / dat / soo't hem doenlijck is / hy't nimmermeer weder wil gheven / I
hoe veel slimmer is hy als een dief? Bo. Men mocht hem listiger noemen / maer beter en is hy niet. Be. En al ist datter over al groote menighte van sulcke ghesellen is / soo en wil even wel niemandt de naem van een dief hebben.

Bo. Godt alleen kent het hert: daerom heetmen sulcke by de menschen / in schulden-vervallen / ende gheen dieven. Be. Wat helpet / hoese voor de menschen K
ghenoemt worden / alsse slechts dieven zijn voor God? Voorwaer elck kent zijn eygen hert. Daerenboven / die veel schuldigh zijnde / even-wel schandlijck voor brenght 't ghene hem toevalt; die in een Stad al 't zijne verquist / en zijne schuldenaren bedrogen hebbende / vlucht in een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ander/ ende ſoeckt vrienden/ die hy oock bedriegen moghte/ende die ſulck werck dickwils pleeght / gheeft hy niet ghenoegh te kennen / wat hy inde ſchilt voert? Bo. Meer als te veel. Maer ſoodanighe pleghent een ſchoon verwtſien aen te ſtrijcken/datſe doē. Be. Hoedanighen? Bon. Sy ſegghen / dat ſy met groote hanſen / jae met Koninghen
B dat ghemeen hebben/ te weten/veel ende aen veler ſchuldigh te weſen: ende die dan van dien aerd ende ſin zijn/ poghen daer na/dat ſy voor Edel-lieden mogen aenghеſien weſen. Be. Tot wat eynde doch? Bo. 'T is wonder om ſeggen/ hoe veel ſy meenen dat een Adelijcke Ridder wel vry ſtaet. Beatus. Maer door wat recht of wetten? Bo. Door
C geē andere/ als na welcke de Admiraels van de zee aen taſten al't ghene/dat door ſchip-breckinghe aen land gheworpen is/ al iſt dat het ſijn eyghen Heer behent. Ende na welcke wetten andere ſeggen/ dat haer toekomt/al watſe by een dief of ſtraet-rover bevinden. Be. Sulcke wetten ſouden de dieven ſelfs wel konnen
D maken. Bo. Sy ſouden't oock doen/ konden ſyſe ſtaende houden: ende ſy ſouden pet weten voor te brengen om't ſelve te ontſchuldigen/alſſe maer d'oorloge aen ſepden/eerſe begoſten te ſtelen. Be. Wie heeft ſulck recht meer de rupter/als de voetknecht gegeven? Bo. De gonſt des oorloghs. Want alſoo worden ſe E totte oorloge geoeffent/ op datſe te weerdigher moghen weſen om den vyandt te plonderen. Be. Ick meene/dat de Coninghe Pyrrhus ſijn volck ten oorloge geoeffent heeft. Bo. Neen hy / maer die van Sparta. Be. Laetſe aende galgh varen met haer oeffeninghe. Maer van waer komt deſe name van ſoo grooten voor-deel? Bo. Sommighe krijgenſe G van haer ouders/ſommige kopenſe voor ghelt/ eenighe nemenſe haer ſelven aen.

Be. Maghſe elck een aen hem trecken? Bo. Jae / als maer de manieren daer na geſtelt zijn.

Be. Welcke? Bo. Als hy ſlechts niet goets en doet / als hy koſtelijcke kleederen draeght / die vinghers vol ringhen heeft / dapper hocreert / ſtaegh dobbelt H en ſpeelt / de troef-ſpeelen hanteert / ſijn tijdt in dronckenſchap ende wellust toebrengt: als hy oock van gheen ſlechte ſaken ſpreeckt maer veel van kaſteelen / ſlachtingen/ krijch eñ oorlogen ſnoeckt/ ende in ſomma/als is hy maer een grooten poffer ende blaſer. Sulcke lieden nemē die macht by haer ſelfs/om d'oorloogh t'ontſegghen/wienſe willen/ al en I hebbenſe niet een voed erfs.

Be. Ghy ſeght my van Ridders / die 't houten peert (dat is / de pijnbanck) wel weert waren. Maer ſoodanighe zijnder vele in Sicambria.

Eynde vande drie-en-veertighſte T'ſamen-ſpraeck.

Cyclops

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De XLIV. T'ſamen-ſpraeck.

Cyclops Euangelio-phorus,
Of
De Euangelie-Draegher.

Dat is:

De ſnorcker van 't Euangelium, daer doch niet Euangeliſch in 't hert is.

Cannius, Polyphemus.

Cannius.

A WAT mach Polyphemus hier jagē?

Po. Vraegt ghy wat ick hier jage/ ſonder Honden eñ Swijn-ſpriet.

Can. Misſchien eene van de boſch-goddinnen?

Po. Ghy hebt wel geraden. Siet daer B het jaghers-net. Can. Wat ſie ick nu? Bacchus met een Leeuwē huyd omkleet: Polyphemus met een boeck: De ſogh met een gulden half-bandt?

Po. Ick hebbet boeckjen niet alleen met Safferaen-verwe aen-gheſtreken/ maer ooc met Vermilioen ende Laſuur.

Ca. Ick en ſegh u van geen Saffraen/ maer ick heb wat in 't Grieckſch ghe-C ſeght. 'T ſchijnt een boeckken te weſen van den kruyghs-handel: want 't is met knopen/plaetjens/ende ſloperen ringhſkens verciert. Polyph. Beſiet het van binnen.

Ca. Ick ſiet wel. Voorwaer 'tis een heel mop boeckken. Maer ghy hebt het noch niet ghenoegh opgeprocht. Po. Wat ghebreeckter aen? Ca. Ghy ſou- D ter u wapen laten op ſetten?

Po. Welcke? Can. Het hooft van Silenus, upt een ton kijckende. Maer waer van handelt dit Boeck? van de drinck-konſt? Po. Wacht u dat ghy onverhoets eenighe Gods-laſteringhe uptwerpt. Can. Wat dan? Iſſet wat gheeſtlijcx? Po. Jae't/ ſo datter oock niet hepligers en is/ namelijc het Euanlium/of blijde tijdinghe van Chriſto. E

Can. God behoed ons! wat heeft Polyphemus met het Euangelie te doen?

Po. Hoe vraeght ghy dus? wat heeft een Chriſten met Chriſto te doen? Can. Ick en weet het niet; alleē dat my dunct dat u de Hellebaer de beter ſoude paſſen. Want indien my pemandt onbekent in ſulcken habijt ende ghedaente op de zee tegen quam/ick ſoude meenen dattet een F Zee-roover ware/ ende ſoo hy my in een boſch ontmoetede/ick ſoud hem voor een Straet-ſchender of Moordenaer aenſien. Po. Maer! even dit leert ons het Euangelium/ dat wy niemant nae den aenſien ſullen oordeelen. Want gheliick menighmael onder een aſch-grauwe

rock

A rock of Monicks-kap een wreet ende bloedt-dorstigh herte verborghen leydt: Also kan oock wel een geschoren hooft/ ghekrolden baert sture wijnbrauwen/ wreet siende oogen/ een pluym op den hoedt/ een Soldaets-paltrock en doorsneden broeck/ een Euangelisch of Christelijck hert bedecken. Ca. Waerom niet? Somtijts schuylter een Schaep onder een wolfs-huyt: eñ soomen Æsopi B fabeltjens ghelooven mach/ een Esel schuylt wel in een Leeuwen huyd. Po. Ja ick kender wel een/ die een Schaep op 't hooft draeght/ maer een Vos in 't hert. Dien wenschte ick gheern/ dat hy soo goede vrienden hadde/ als hy wel swarte ooghen heeft: ende dat hy so wel verguldt worde/ als hy de verwe wel heeft/ die tot het vergulden bequaem is. Ca. Indien die een schaep op den hoof- C de draeght/ die een hoed van schapen leer op heeft: hoe swaer gheladen gaet ghy dan/ die te ghelijck een schaep en de vogelstruys op't hooft draeght? Daerbeneffens/ doet die niet veel ongherijmder/ die eē vogel op't hooft eñ een esel inde borst draegt? Po. Ghy bespot my nu. Ca. Maer de sake sal wel gaen/ wanneer ghy van't Euangelie so wel wederom verciert wort/ als ghy nu dit boeck D met allerhande frayigheden verciert hebt. Ghy hebt het met schoone verwen aenghestreken/ God geve/ dattet u met goede manieren verciere. Po. Ick sal mijn beste doen. Ca. Ghelijck ghy pleeght. Po Maer alle bespottinghe varen latende/ (seght my) of ghy die gene so veroordeelt/ die't Euangelie-boeck met haer om draghen? Ca. Neen ick trouwen. Po. Wel/ dunct u dat ick de E kleynste van allen ben/ of wel ruym een Esels-hooft langer als ghy? Ca. Ick en meen niet dattet so veel soud schelen/ wanneer een Esel de ooren op stack.

Polyph. Ghewislijck nochtans een Ossen-kop. Ca. De verghelijckinghe behaeght my: maer ick heb gheensins geseyt/ dat ghy de kleynste zijt. Po. Wat onderscheydt isser tusschen een schaep F en een ey. Ca. Wat onderscheydt isser tusschen den middelsten en kleynsten vingher? Po. De middelste is langher.

Ca. Wel gheseydt: wat onderscheyt isser tusschen Esels/ ende wolfs ooren? Po Wolfs ooren zijn korter. Ca. Ghy hebt recht. Po. Maer ick pleghe langhe ende korte dinghen/ met de spanne ofte elle te meten/ niet met ooren. Ca. Wel dan/ die Christum ghedragen heeft/ G is Christoffel ghenoemt: ghy moet voor Polyphemus genoemt wordē/ Euangelio-phorus, om dat ghy 't Euangelie draegt. Po. En meyndy dat het gheen heyligh werck zy het Euangelij te dragen? Ca. Neen/ ten ware dat ghy soud willen mede bekennen/ dat de Esels seer heyligh zijn. Po. Hoe soo? Ca. Want een alleen is sterck ghenoegh om 3000. sulcke boecken te draghen: ende ick meen/ H ghy soud tot sulcken werck niet te swack wesen/ waert ghy wel ghetoomt ende ghesadelt. Po. Ten ware niet ongherijmt/ datmen een Esel heyligheydt toeschreef/ overmits hy Christum ghedraghen heeft. Matth. 21. Ca. Sulcke heyligheyt en misgun ick u niet. Ende/ soo ghy wilt/ sal ick u eenige over-blyfselen van dien Esel gheven/ op welcken Christus gereden heeft/ op dat ghyse meught I kussen. Po. Ghy sult my een seer aenghename vereeringhe doen. Want die Esel is door 't aenroeren des Lichaems Christi geheylight geweest. Ca. Maer die Christo Rinneback-slaghen ghegheven hebben/ die hebben hem oock aengheroert. Po. Maer segt my in ernst/ ist gheen Godsaligh werck/ 't Euangeli-boeck by sich te draghen? Ca. 'T is een goet werck/ wanneer maer gheen K gheveynstheyt daer by is/ ende alst van herten gheschiedt. Po. De gheveynstheyt mach na de Monicken gaen: Wat raeckt de huychelrye een krijghsman? Ca. Maer seght my voor eerst wat geveynstheyt zy. Po. Alsmen van buyten yet anders vertoont/ alsser in 't hert schuylt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A schuylt. Ca. Maer wat wil dit omdragen van't Euangelie-boeck seggen? Beduyt et niet een Euangelisch leven? Po. Ick meen jae. Ca. Wanneer dan 't leve met het boeck niet over een komt/ is dat geen ghevepnsthepdt?

Po. 't Schijnt jae. Maer wat is eyghentlijck ende te recht het Euangelieboeck by sich draghen? Ca. Sommighe draghen't in de handen/ ghelijck de B Minne-broeders de reghel van haren Patroon Francisco: ende dat konnen ooch de slepers ende draghers te Parijs, ooch de ezels ende paerden. Daer zijn andere/die't in haren mond om dragen/ nerghens van sprekende/ als van Christo ende den Euangelio: eñ dit is d'aert der Pharizeen. Sommighe dragen 't in't hert. So draeght die dan't Euangelij te recht ende metter daet/die't inde C handen/mond/ende herte draeght. Po. Waer zijn sulcke? Ca. De dienaers inder kercken/die't boeck dragen/ daer upt het volck leeren/ende in't hert hebben. Po. Al hoewelse niet alle heylige menschen zijn/ die't Euangeli in't hert dragen. Ca. Gebruyckt teghens my geen bedrieghers-streken. Niemandt draegt het in't hert dan die't van herten bemint. Niemant bemminet oprechteD lijck/ als die't Euangelium in zijn leven en wandel upt-druckt. Po. Dese spitsvinnigheden en kan ick niet begrijpen. Ca. Maer ick sal't u wat plompер seggen. Soo ghy een blesse met Bearnsche wijn droeght op uwe schouders/ wat was het anders als een last? Po. Niet anders. Ca. Soo ghy nu de wijn inde mond naemt/ ende dadelijck wederom upt spoogh?

E Po. 't Soude my niet helpen: al hoe wel ick dat niet en pleghe te doen. Ca. Maer of ghy hem/gelijck ghy pleeght/ rijckelijck dronckt? Po. Gheen heerlicker dinck ter werelt. Ca. 't Gantsche lichaem worter warm van/ 't aensicht roodt/ d'ooghen sien daer vrolijck van. Po. Ja heel en al. Ca. Soodanigh pet isset Euangelie/ als't binF nen in 't hert ghelaten wordt/want als dan vernieutet de gantsche ghedaente des menschen. Po. Dunckt u dan/dat ick met Euangelisch ghenoegh leve? Ca. Dese draghe en sal niemandt beter op lossen en beantwoorden/ als ghy selfs. Po. Soomen 't met een byle mochte doen. Ca. Of u pemandt in uwe aensicht een leughenaer of dronckaert noemde/wat soud ghy doen? Po. G Wat ick doen soude? hy soude vupstlooch eten. Ca. Maer of u pemandt met een vupst in 't aensicht sloegh? Po. Ick soude hem voor dien vupst-slach den kop af houwen. Ca. Maer u boeck leert/dat ghy voor een smaet-woort sult minlijcke woorden weder gheven/ ende den ghenen die u op de rechter kinneback slaet/ooch den slincken toe houdē. Po. Ick hadde et gheleſen/ maer 't was H my upt den sin gegaen. Ca. Ick denck wel/dat ghy dickwils bidt. Po. Dat is de wijse der Pharizeen. Ca. Dat is Pharizeensch/ langhe/ en maer gheveynsde/gheheden te maecken. Maer u boeck leert/ datmen altijdt bidden sal/ maer van herten. Po. Nochtans bid ick al te mets. Ca. Wanneer? Po. Alst my in den sin komt/ eens of twee-mael in de weke. Ca. Wat bidt ghy I dan? Po. 't Gebedt onses Heeren. Ca. Hoe menighmael? Po. Eenmael. Want het Euangelij verbiedt veel woorden te maken ende een dinck dickwils te snateren. Ca. Kondy het Onse Vader wel met aendacht tot den eynde toe upt-bidden? Po. Ick heb het nopt beſocht. Ist niet ghenoegh dat ick 't met den monde spreke? Ca. Dat en weet ick niet: in allen gevalle Godt en hoort niet K dan de stemme des herten. Vast ghy ooch dickwils? Po. Nimmermeer Ca. Maer uwe boeck prijst het bidden en vasten. Po. Ick soudet ooch prijsen/ indien de Maghe niet wat anders epschte. Ca. Maer Paulus seght datse Jesu Christo niet en dienen/ die haren

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A buyck dienē. Eet ghy alle dage vleesch? Po. Ja/alst my gegheven wordt. Ca. Maer sulcke grofheydt ende sterckte des lichaems/den kampvechters betamende / konde oock wel met hoy ende met basten van boomen onderhouden worden. Po. Maer Christus heeft geseyt/ dat de mensch niet besmet en wort van die dinghen/ die in den mond gaen. Ca. 'T is waer / wanneer 't matigh / B ende sonder erghernis te gheven gheschiedt. Maer Paulus/ een Discipel Christi zijnde / wil liever van hongher sterven/als zijnen swacken broeder met zijne spijse ergeren: ende vermaent ons tot zijn exempel/ op dat wy allen ende in alles moghen behaghen. Po. Paulus is Paulus, ende ick ben ick. Ca. Maer 't is Ægonis (ofte eens Herders) werck/ de Geyten te weyden. Po. Ick wildse C liever eten. Ca. Ghy wenscht u wat goets: Ghy sult eer een Bock als een Geyte worden. Po. Ick heb van 't eten ghesproken/ende niet van te wesen. Ca. 'T is propertjes gheseydt. Maer geeft ghy oock den armen geern? Po. Ick en heb niet te gheven. Ca. Maer ghy soud wel wat hebben te gheven / wanneer ghy nuchteren leefdet / ende neerstigh arbeydet. Po. De ledigheyt is D soo soet. Ca. Houdt ghy de Gheboden Gods? Po. Dat is seer swaer. Ca. Biecht ghy oock de sonde? Po. Christus heeft voor ons betaelt. Can. Waermede betuyght ghy dan/ dat ghy het Euangeli bemint?. Po. Dat sal ick u segghen / Een seker Franciscaner Monick en hield nimmermeer op van den Predick-stoel te smaden op 't nieuwe Testament van Erasmus. Doen E gingh ick alleen by hem / sloegh mijn slinckerhant in zijn hayr/mette rechterhandt schermde ende vocht ick / ende sloegh hem lustigh blauw/ dat hem het aensicht swol. Ca. Wat seght ghy toch? Is dit niet wel het Euangelium voorstaen? Polyph. Daer nae heb ick hem van zijne sonde vry ghesproken / slaende hem dit selve Boeck dry mael F op den kop / dry buylen maeckende / in den name des Vaders / Soons eñ heyligen Gheests. Ca. Dit was fijntjes na het Euangelium. Dat heet/het Euangelium met het Euangelium verdedighen. Po. Daer quamer een van deselven ordre toe loopen / die noch mate noch eynde gebruyckte van tegens Erasmum te schelden. Ick door eenen Euangelischen yver ontsteken zijnde / heb G hem gedwongen/dat hy met ghebogene knyen om vergiffnis moste bidden/ende bekennen/dat/al wat hy gheseyt hadde/ hy door des duyvels in gheven uyt ghesmeten hadde: ende hadde hy 't oock niet gedaen/ die Hellebaert was hem op zijn kop geslagen gheweest. Mijn aensicht was gelijck als Mars pleegh te wesen / wanneer hy toornigh is. Dit is in tegenwoordigheydt van sommighe ghe- H tuygen geschiedt. Ca. My verwondert dat die mensch niet datelijck ghestorven is. Maer/ om voorder te gaen: leeft ghy oock in kuysheyt? Po. Dat sal ick misschien doen/ als ick oudt gheworden ben. Maer wildy/dat ick u de waerheyt biechte/Canni. Ca. Ick en ben gheen Priester / wilt ghy biechten/ soo soeckt u een ander. Po. Ick biechte Godt: maer dat beken ick by u / dat ick I noch geen volmaeckt Euangelisch man ben/maer een vande gemeene hoop. Wy hebben vier Euangelien. En wy Euangelische soecken voornamelijck vier dingen/namelijck/ dat onse buyck wel versorght worde/ dat wy gheen gebreck en hebben aen die dinghen/die beneden den buyck zijn / daer na / dat wy ghenoegh hebben om van te leven/eyndelijck / dat ons moghe vry staen te doen / dat ons K lust. Als wy dese dinghen naer onsen wille hebben/so roepen wy in 't gelagh/ jo triumph! jo Pean! het Euangelium komt/Christus heerscht. Ca. Dat is een wulps eñ heydens leven / ende geen Euangelisch. Po. Ick en onkent niet. Maer ghy weet dat Christus almogende is:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A de is: hy kan ons haest in andere menschen veranderen. Ca. Ja ooch wel in verckens. 't Welck ick wel achte eerder ende lichter te sullen gheschieden / als in vrome mannen.

Po. Wilde Godt datter gheene erger inde werelt waren/als verckens/ossen/ esels/ende kemels. Men sieter vele/die wreeder zijn als leeuwen / roofgieriger als wolvē/ oncupsscher als de musschē/

B bijtachtiger als honden / schadelycker als adders. Ca. Maer tis nu tijt/ dat ghy upt een beest in een mensch begint verandert te worden. Po. Ghy vermaent my wel. Want de Propheten van dese tijden seggben dat de laetste dagh voor de deur is. Ca. Soo veel te meer moet ghy u haesten. Po. Ick wachte tot dat my Christus met de hant trecht.

Ca. Past dan slechts/dat ghy u in zijne

C handt / als bupghsaem was voeght. Maer waer upt besluptē se dattet eynde des werelts na by is? Po. Want/seghense / de menschen doen nu al 't selve/ datse deden/als de Sontvloed naeckte/sy brassen/sy suppen/sy vreten/sy trouwē/ sy houwē/sy koopen/verkoopē/sy geven eñ nemen op woecher/sy timmeren: de Koningen voeren krijgh / de Priesters soecken hare inkomsten te vermeerderen / de Schriftgeleerden maken slupt- D reden / de Monicken lopen de gantsche werelt door / 't volck raest/ende Erasmus schrijft samen-sprekinghen. Eyndlijck/ daer en ghebreeckt gheen plaghe meer / honger/ dorst/rooverije / oorloghe/ pest oproer / ghebreck van eerlycke dinghen. Ghesien nu dese dinghen altemael niet ghenoegh bewijs / dat het eynde des werelts na by is? Ca. Waer van al dit quaet welck is u het moeyelijckste? E Po. Niet het. Ca. Dat de / Spinne webben in uwe borse woonen. Po. Ick moet nimmer saligh zijn/ soo ghy 't niet gheraden hebt. Ick kome nu verselt van den drinckbanck: Als ick nuchteren ben/sal ick eens met u praten / so het u belieft / van het Euangelium. Ca. Wanneer sal ick u eens nuchteren sien? Po. Als ick her eens wesen sal. Ca. Wanneer sult ghy het wesen? Po. Als F ghy my so sien sult. Daer tusschen moetet u wel gaen / lieve Canni. Ca. Ick wensch u wederom / dat ghy wesen mooght / ghelijck ghy ghenoemt wort. Po. Op dat ghy my in vriendschap niet te boven gaet / soo wensch ick dat Cannius aen de kaunne nimmermeer gebreck lijde van 't gheene daer hy zijnen toename van heeft.

Eynde vande vier-en-veertighste T'samen-spraeck.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De XLV. T'ſamen-ſpraeck.

Aſtragaliſmus, ſeu talorum luſus,

Of

Koot-ſpel.

Hoe de Oude daermede plachten te ſpelen.

Quirinus, Carolus.

Quirinus.

A LEERT wat/ ſept Cato, maer vanden Gheleerden. Daerom begheer ick van u / lieve Uytenhoven, als van mijn Leermeeſter / wijs te worden / om wat oorſake de oude Prieſters geboden hebB ben/dat de Geeſtelijcke perſoonen lange Tabbaerden ſouden draghen / dat is / die hun tot op de enckels hinghen. Ca. Ick meen / om tweederley oorſaecken. Eerſtlijck/ om der ſchaemte halven / op datter niets bloodts aen 't lichaem ſich ſoude voor den oogen laten ſien. Want in voortijden en was ſulck ſlagh van broecken niet gevonden/daer mede men nu het lichaem vande zijden tot beneden C opte voeten bekleedt/ſoo en ghebruyckt-men oock in 't gemeyn ſulcke onder-hoſen ende boxen niet. Om dier oorſaken halven iſt ſchande/dat de vrouws-perſoonen korte kleederen ghebruycken/op dat ſo veel te meer de vroulijcke ſchaemte eñ eerbaerheydt bewaert worde. Ten tweeden / op datſe niet alleen in manieren/ maer ooc in de kleedinge verſcheeden van 't gemeene volck; by 'twelcken D gemeenlijck de edelſte meeſt gheneghen zijn de kortſte kleederen te hebben.

Qu. 't Schijnt niet onwaerachtigh dat ghy ſeght. Maer ick heb upt Ariſtotele ende Plinio geleert/ dat geen menſch kooten heeft/ maer de viervoetighe dieren alleen: en deſe evenwel noch niet alle / maer die de klauwen klooven / ende deſen ooc noch maer inde achterſte beenen. Hoe kanmen dan een kleedt/dat een E menſch draeght/vande kooten noemen/ indien anders de menſchen eertijts niet vier-voetigh gheweeſt zijn/ na de fabel van Ariſtophanes. Ca. Jae / ſoomen Oedipo ſoude gelooven / ſoo worden der vier-voetighe/drie-voetighe ende tweevoetighe menſchen gevonden. Oock komender dickwils menſchen wederom upt den kruygh met een been / ſomtijdts oock ſonder beenen. Maer ſoo vele het E woordt Koot aengaet/ghy ſoudt u noch meer verwonderen / als ghy Horatium leeſt/die ooc het ſpel Kooten toe ſchrijft. Want na mijn meeningh/ſchrijft hy alſoo/in't boeckken vande konſt der dichters: Hy en ſorght niet/ oft 't ſpel valt/ dan of het blijft recht op de koote ſtaen.

Qu. De Poëten mogen ſpreken ſoo't haer

A haer lust. Want by haer heeft de Bergh Tmolus ooren: En sy segghen dat het schip Argo heeft ghesproken / ende eycken-boomen gedanst / als Orpheus, ende Amphion de steenen ende boomen met hare Musyck hebben doen beweghen.

Ca. Uwe Aristoles had u dat ooc wel konnen leeren / datter halve kooten zijn / seggende dat soodanighe by de Lochsen gevonden worden. Hy segt noch meer / B dat de Leeuwen yet hebben in plaetse vande kooten / maer ghelijck als ghekromt zijnde / dat hy noemt labyrintschwijse. Plinius verklaert het met een woort / dat soo veel / als krom ende ghedraeyt heet. Eyndlijck / alwaer de beenderen aen malkanderen gevoeght worden / om de bequamigheyt des buygens / daer verghelijckt sich het holle / mettet ghene dat uytsteeckt / ende de deelen zijn C onderlinghe versien / met slibberighe eñ glat weeck-been / ende ghelijck als met een korst beworpen / op datse sich door't onderlinghe aenroeren ende wrijven niet en beschadighen; ghelijck deselve Aristoteles sulckx leert. In sulcken is bynaest yet / dat vande ghelijckenis ende het ghebruyck eens koots niet en verschilt / ghelijck aen't benedenste deel der scheene / by de hiel of hacke / alwaer de D bucht des gheheelen voets is / steeckt yet ter zijden uyt / eenen koot ghelijck zijnde; 't welck die Griecken Sphyron noemen / dat is / een aenklauw.

Wederom / inde knye-bucht isser yet datse een knokel noemen. Yet dierghelijcken siermen oock aende heupe / ende aende schouderen / eyndlijck oock in de t'samen-voeginghen der vingeren aende handen / ende teenen aende voeten. En E op dat u dit niet vreemt en duncke / soo ist / dat de Griecken 't woort Astragalos of koote / segghen oock by velen ghepast te worden op eenighe beenders / metten welcken de rugh-graet aen malkander gesloten wort / insonderheyt aende neck. Maer overmits Aristoteles schrijft / dat de voorste beenen den beesten ghegeven zijn totte rassigheyt / en datse over sulcx F daer in geen kooten hebben: de achterste tot vastigheyt / alsoo de swaerste des lichaems nae die deelen sinckt; ghelijck oock mede tot sterckheyt van die dieren / die mette hielen achter uyt slaen. Als nu de Poët Flaccus wil aenwijsen / dattet spel niet afghebroken / maer ten eynde toe uytghespeelt sy / soo seght hy / dattet op een vaste onbeweeghlijcke koote ghestaen heeft. En hy en ghebruyckt G het woordt koote vande speelen in geen ander sin / of gewoonte van spreken / als ghelijck wy plegen het woordt hacke of hiele voort achterste van't boeck / ende navel voor midden te ghebruycken. Qu. Voorwaer ghy verklaert dit als een geschickt Grammaticien of Letter-konstnaer. Ca. Maer op dat ghy't te meer ghelooft / so segh ick / dat de Grieexsche woort-verklaerders / het woort Astra- H galus, (dat een koote betekent:) sijne benoeminge geven van een seker woort strepho, 't welck heet / ick keere om; eñ vande letter a die altemets yet aftreckt ende ontkent / (by een ander woort geset zijnde) om dat een koote niet ghebuyght kan worden / maer onbeweeghlijck is. Hoewel andere liever willen / dat astragalus also door het tusschen setten der letter r gheseght is / voor asta- I galus, om dat een koote door dien hy so licht omwentelt / niet staen en kan. Qu. Op dese maniere maghmen wel meer dingen daer van raden. Het ware slechter te segghen / ick en wetet niet.

Ca. Dese gissinghe sal soo heel ongherijmt niet schijnen / alsmen sal ghedencken / hoe groote duysternisse dattet is inde ondersoeckinghe vanden oorsprongh der woorden; en datter inde K saecke sefs gheen strijten is: 't welck blijcken sal / alsmen 't wat naerder insiet. Een koote is rondt en bequaem om sich te draeyen / maer soo nochtans dat hy het selve deel daer aen hy vast is / stercker maeckt om te staen. Daer nae bindt hy het eene been aen 't ander / dat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A het niet lichtlijck kan los ghemaeckt woꝛden. Qu. Ghy soud met u schoon spꝛeckens-konst wel licht pemand konnen bedꝛiegen/als ick wel mercke/ soo't u maer lust.

Ca. Maer de benoeminge des woꝛts en behoeft ons niet veel te quellē. Want 't ghene de Gꝛiecken teghenwoꝛdigh astragalus noemen/dat hebben de Oude/ onder welcken de Poët Callimachus is/
B astrion ghenoemt/welcke beyde een koote betekenen: van't eene komt het woꝛt astragalizein, van 'tander/ 'twoꝛt astrizein, beyde beteeckenende met kooten speelen. Qu. Wat issetdan/'t welck sy eyghentlijck een koote noemen?

Ca. 't Is het tselve/ daer die meysjens nu mede spelen: in d' oude tyden wast der jongers spel/ ghelijck het spel metten noten. Daer van ist spꝛeckwoꝛdt by de Gꝛiecken ghekomen: Hy
C is toornigh om zijn kooten. Waer mede sy te kennen geven/ dat pemant om een nietige ende lichtveerdighe saecke toozнigh is. Horatius maeckt oock elders ghewach van dese/ als hy seght: Ghy sult geen Coningh in't wijn ghelach worden door 't lot der kooten. Eyndlijck schijnt hier van ghekomen te zijn/'tgene een seker Lacedæmonier seyde; Dat-
D men de kinderen met kooten moest bedrieghen: maer de mannen met eeden. Sulcken koot seghtmen datter in gheen dier ghevonden woꝛt/'twelck een heele klauwe heeft/ behalven een Indische een hoozнde Ezel/ of welckers voeten in vele tenen of klauwtjes ghespleten zijn/ soodanighe zijn de Leeuw/ de Lupaert/de Hondt/de Ape/ de Mensch/en een voghel ende meer andere. Maer die
E een gespleten klauw hebben/die hebben vast doꝛgaens een koot/ ende ghelijck ghy wel gesept hebt/ inde achterste beenen. De mensch alleen heeft om tweederlep ooꝛsaecken ghene kooten: eerstlijck/ om dat hy twee-voetigh is: daer nae/ om dat sijne voeten in vijf teenen gheklooft zijn.

Qu. Dit heb ick dickwils ghehooꝛt. F
Maer ick wenschte wel/dat my de ghedaente ende ghelegenthepdt eens koots beschꝛeven wierden/ want van dit spel hebben nu de kinders oock een walgh; maer sy begheeren oock de teerlinghen/ kaerten/ ende andere manlijcke spelen te hanteren.

Ca. 't En is gheen wonder/ naedemael sy oock inde Theologie of onderscoekinghe der Schꝛift dꝛingen. Maer G
alwaer ick een Sterre-kijcker/ Schilder of Beeldt-maecker/ ick en soude u de ghedaente eens koots niet beter konnen voozstellen/ als by de koot selfs: 't en ware dat ghyse liever dooꝛ letters of woozden wildet beschꝛeven hebben/ ghelijck sy pleghen.

Qu. Hebt ghyer een?

Ca. Kijck/ daer isser een van een Schaep upt het rechter been. Ghy siet H
maer vier zijden; daerder in een cubus ende teerlingh sesse zijn/ indien ommeloop vier/ ende onder en boven twee.

Qu. 't Is so. Ca. In een koot/ ovemits het bovenste ende onderste deel krom t'samen loopen/ en zijn niet meer als vier zijden/ waer van ghy d'eene siet ront te wesen ghelijck een rugghe.

Qu. Ick siet wel. Ca. Datter recht tegen over is/ heeft eenighe hollighepdt. I
Dit noemtmen op den buyck/of een stovende koot; 't ander/ op den rugh/ of een vijstende koot. Wanneer 't hol van de handt nae de aerde ghekeert is/ dan soudmen 't stovende moghen noemen/ of opwaerts ghebogen/ en soo men die selve omghekeert vijstende/ of nederwaerts gebogen. Alhoewel de Poëten ende tael-mans dese woozden somtijts misbꝛuycken: het welck dese sake even- K
wel niet aengaet.

Qu. Dit hebt ghy ons al moptjes en nae 't leven voo ooghen afghebeelt. Wat onderschept isser nu tusschen d'ander twee zijden? Ca. D'een is een wepnighsken uptgheholt/ op datse in't been passe/ daerse vast aen sit: d'ander

en

A en heeft bykans niet hols/ ende is wat minder ghewapent met een kleet van weeck-been / maer wordt slechts metter senuwe ende huyd bedeckt. Qu. Ick siet wel. Ca. De stovende zijde en heeft geen senuwen/maer in't holle vande bijstende zijde is een seeckere senuwe vast/ gelijck aen 't hoogste eynde vande rechter zijde/ende aen't onderste vande slincke. Qu. Ghy seghtet duydlijck: maer
B hoe sal ick den rechte van de slincke onderscheyden?

Ca. Dat vermaent ghy wel: want ick heb u qualijck geleert / ten sy dat ghy de koot van't rechter been verstaet: ick salt dan beschеydentlycker seggheu/ en sal u met eenen het sitten des selfs aenwijsen/alsoo ghy begheert hebt. De koot is in 't buyghen van de kupe aen 't
C achterste been beneden de heupe.

Qu. Wele meenen / datse dicht by de boet is. Ca. Sy doolen. Datmen eyghentlijck de koote noemt / is in de achterste schinckel inde buyging. Tusschen uwen voet en de kupe/is de scheen.

Qu. Soo meen ick. Ca. Achter de kupe is de bucht. Qu. Ick seg ooch so Ca. Want die buyghigh die de mensch aende elleboghe heeft / soodanighe hebben de vier-voetighe beesten aende ach-
D terste beenen: alleen de Ape daer van uytgheslоten/die schier een half mensch is. 't Gene dan dat de kupe aen 't neerbeen is/dat is de elleboge aende armen. Qu. Ick beginт te begrijpen. Ca. So komt dan d'eene bucht met d'ander over een. Qu. Ghy wilt seggen inde voorste ende achterste beenen? Ca. Ghy hebt recht. In die kupe-boogh dan / die met d'ander over een komt/ die ach-
E ter de kupe is / staet de koot recht overende / alsset best staet / wiens opperste eñ laegste deel/ sich soetjens om-kromt/ alhoewel niet op eenerley wijse. Want het bovenste wort ghelijck als een hoore omgekromt: daerom noemt et ooch Aristoteles hoornen / ende Theodorus verklaert het met het woordt dat een Spriet betekent/by dewelcke de stovende zijde sich verneedert / d' onderste zijde en heeft niets desghelijcken. Qu. Ick siet volkomen. F

Ca. Die zijde dan / die nae de voorste beenen siet / noemt Aristoteles neerwaerts gebogen/eñ die daer tegen over is/opwaerts gebogen. Wederom zijnder twee zijden/welckers eene / binnenwaerts siet na 't achterste been / te weten / het slincker of rechter/ d' ander siet G na buyten. 't Ghene dat na binnen siet/ noemt Aristoteles colon, dat is / het lit; dat nae buyten/ischion, dat is/de heupe. Qu. Ick siet met mijn ooghen. Nu rester noch / dat ghy ons seght / welck eertijts de wijse geweest is met kooten te spelen. Want het spel datmen seght by onse tijden in ghebruyck gheweest te zijn/ en heeft niet ghemeens met het gene / dat wy by d' oude Schrijvers van H dese soorte van spelen vinden.

Ca. En 't kan wel wesen/dat/gelijcmen hedens daeghs de troef-bladeren en dobbel-steenen tot menigher hande spelen misbruyckt/also ooch niet eenderley manieren van met kooten te spelen by den ouden gheweest is. Qu. 't Is waerschijnlijck dat ghy segt. Theodorus Gaza, of/ als hem andere liever noemen willen / van Thessalonica, overset- I tende 't tweede boeck Aristotelis van de nature der dieren/seght/dat de zijde des koots/die na buytē dwers siet/de Hond genoemt wort/ ende die na binnen nae't ander been / Venus. Maer dit heeft hy van 't zijne daer by ghedaen. Maer/ alsо 't openbaer is / dat van anderē dit een Venus-worp ghenoemt wort/ wanneer van vier kooten niet een is / wiens bovenste gedaente met een ander gheljck K is; soo verwonder ick my/wie Theodorus daer in gevolgt heeft/als hy een zijd alleen Venus noemt. Onse Erasmus, die ons beyder goede vrient is/op dese aenmerckingen niet al te sorgvuldelijck lettende/wijst in syne by-spreucken upt het seggheu der Ouden/ eenige dinghen aen

van't

A vant kootenſpel/als in't ſpreeck-woort: Niet een van Chio, maet van Coo: ſeght hy dat de worp Cous, ende van ſeſſen/ een ſelvighe is/ dien de Griecken Hexiten noemen. Eñ dit ſelve ſeght hy oock/ inde uytlegginge des ſpreeck-woordts; Een Chius, teghen een Coum: daer by voeghende/ dat de worp Chius een is metten Hond. Ende dat een worp Cous gheluckigh geweest is/maer den Hond
B ongheluckigh: nae't ghetuygeniſſe des Poëts Perſij: Sat. 3.

Wat deught de ſeſ-lingh doet, ick gheern ſou verſtaen,
En wat de qnade Hond my ſoude konnen ſchaen.

Oock ſpreeckter Propertius van: Altijt lagh de ſchadelijcke Hondt boven. ‡
C Ende de Poët Ovidius noemt ſulcke worpen/ Die ſchadelijcke honden. Hy ſeghter noch by upten Poët Martiale: dat den ſeſſelingh in ſich ſelven gheluckigh ſchijnt te weſen: maer dat ſe ongheluckigh woordt/ alſſer de hondt by gheworpen wert. Dat nu de worp Venus ghenoemt/ ghelijck hy ſelden geſmeten wort/alſo ſeer gheluckigh is/ geeft Martialis in ſijn verſkens/die hy Tafelgiften
D noemt/te kennen/ſeggende:

Als uwe kooten al te gaer van boven veel verſchillen,
Soo ſeght vry dat mijn giften zijn, volkomen na u willen.

Maer doen ſpeeldemen met ſoo veel kooten/ als elck koote zijden hadde.
E Want men pleegh met als maer met dry teerlinghen te ſpelen. Maer dit dient wat naerder/ ende eyghentlijcker totte maniere van ſpelen/ 't ghene Suetonius in 't leven Auguſti ſchrijft/ verhalende upt een ſeeckere brief Auguſti aen Tiberium dit navolghende: Over maelt hebben wy na d'oude-mans wijſe ghe-
F ſpeelt/ giſteren ende heden. Want nae dat de kooten ghewopen waren/en yemant een hondt of ſeſſe gewopen hadde/ ſo menich koote/ſoo menighen penninghſet hy by: eñ die dan een Venus-wop hadde/die namſe altemael na hem.
Qu. Ghy hebt my gheleert/ dat dit de
G gelucklighſte worp is/wanneer alle vier kooten verſchepden zijden toonen: ghelijck dan in't teerlingh-ſpel die de gheluckighſte is/diemen Midas heet: maer ghy hebt noch niet verhaelt/dat ſulcken worp Venus ghenoemt wort. Ca. Dat ſal u Lucianus doen verklaren/alſo ſprekende in zijn boecxken dat hy noemt Cupidines: Na't wit worpende: maer inſonderheyt/ wanneer hy de Goddin-
H ne (Venus) gelucklijck gewopen hadde) namelijck/ als de kooten altemael van ongelijcke ghedaente boven komen te liggen/alsdan badt hy aen meenende dat hy zijns wenſchs ſoude deelachtich worden. Maer in die plaetſe ſpreeckt hy van Venus. Qu. Indien Theodorus bedroghen is/ ſoo worden maer twee zijden in zijne woorden aengheweſen. Ca.
I 't Can weſen/ dat hy eens anderen ſeghen daer in ghevolght is/ daer ick niet van en weet: 't gene my upte ſchrijvers bekent is/ dat breyngh ick voort. Want daer zijnder die daer van een ſeker Stefichoriſch ghetal inde kooten ſpreecken/ meenende dat een ghetal van achten te weſen: ook van een Euripidiſche ghetal/die van veertighen was. Qu. Nu iſſer anders niet te ſeggen/ als dat ghy de wetten des ſpels voorſchrijft. Ca.
K Ick en meen niet/dat de jonghſkens de ſelve wetten in 't ſpelen ghevolght hebben/ die de Keyſer Octavius ſchrijft/ dat hy ghebruyckt heeft. En ten is niet geloofliick/ dat ſulcke manier van ſpelen/ daer hy van ſegt/doorgaens gebruyckelijck geweeſt is. Indien't ſo gheweeſt hadde/ſoo ware het genoegh gheweeſt/ te ſeg-

‡ Inde teerlingen, is Senio, alſſer ſes ooghen boven ſtaen: Canis, wanneer een eentjen is.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A te seggen: wy hebben met kooten over maeltijt ghespeelt. Maer my duncht / dat hy van een nieuwe manier van spelen seggheu wil / onder hun lieden eerst ghevonden / als bequaem zijnde voor de ouden / ende de sinnen niet veel quellende met angstighe ghedachten; ghelijck hedensdaeghs veel spelen doen; so dat het lichter werck ware te studeren / (als met sulcke dinghen sich te bemoeyen.)

B Qu. Ick bidde u / seght nu ook vande andere kooten / op dat wy 't besoecken. Maer wy hebben gheen tooitjen ofte pot / om de kooten daer upt te werpen / daer na ook gheen worp-tafel.

Ca. Desen disch sal 't wel doen / om een proefjen daer van te gheven. Voor den pot sullen wy een kroes / of een hoet nemen. Ca. Jae't hol van beyde handen is ooch goet. In 't werpen vallen de

C kooté meerder vijstende als stovende / en meerder stovende / als tot een sesselingh of hondt. Qu. 't Schijnt wel. Ca. Wanneer nu van dese vier kooten eenen tot een hondt vallen sal / soo sult ghy eenen penning by leggen; indien twee / so sult ghyer twee leggen; indien drie / drie; indien vier / ooch vier penningen. Ooch / soo dickwils ghy een sesselingh werpen sult / so sult ghy eenen vande penningen

D afnemen. Qu. Maer of ick een sesseling met een hondt wierp?

Can. Soo 't u belieft / elck van ons beyden sal dan een penningh opsetten / ende gheen van beyden sal wat nemen: die de eerste Venus werpt / sal 't hoopjen nae hem strijcken. Qu. Maer of de koot vijstede of stoofde? Ca. Dien worp sal niet ghelden / eñ ghy sult of alsdan noch eens werpen / of het recht om

E te werpen sal aen my komen, Qu. 't Is my lieber / dat ghy dan werpt. Ca. Set nu een som op. Qu. Laetet ons eens sonder ghelt besoecken. Ca. Soud ghy sulcken konst sonder gheldt en voor niet willen leeren? Qu. Maer 't is een ongheluckige kans tusschen een meester en een on-ervaren. Ca. Maer de hope van winst / ende de vreese van schade / sal u te F beter doen opmercken. Qu. Hoe dier willen wy spelen? Ca. Wildy haest rijck worden / om hondert ducaten. Qu. Ick wilde dat ickse had om op te setten. 't Gaet sekerder / allenskens rijck te worden. Siet daer is een heele schelling. Ca. Wel / wy sullen 't kleyne by 't kleyne doen / ghelijck Hesiodus vermaent / so salt ooch wel een groote hoop worden. Hutselt nu / en werpt. Een goet begin / G ghy hebt een hondt / set een penningh by / ende leert hier naer de schadelijcke zijde kennen. Gheeft my de kooten.

Qu. Dit is nu een beter beginsel: ghy hebt drie honden / set op. Ca. 't Geluck wil u verlepden. Werpt / maer hutselse my eerst om / sijn man. 't Is verlozen arbeyt, ghy hebt een stover en een vijster. Ick volgh u / langt hier de kooten. Qu. O hoe wel komt dat! ick sie al weer drie H honden. Ca. Koop geen haringh / eer ghyse in 't net hebt. Ic segget u / 't geluck verboert u. Maer hoor / op dese maniere heb ick ooch gheleert. Maer nae mijn meening heeft Octavius anders gespeelt.

Qu. Hoe! Ca. Die een hondt ghewozpen had / die settede een penningh op / als ick gheseydt heb: die daer sesse / die nam niet wegh / maer d'ander settede op. Qu. Maer offer vele sesselin- I ghen quamen? Ca. Soo vele penningen leyder d'ander by. Ende al dit rijcke hoopjen nam de Venus-worp wegh. Ghy sulter dat ooch noch moghen byvoeghen: die noch sesse / noch hondt en krijgt / die sal anders niet / als sijn beurt om te worpen / verliesen, Qu. Ick ben te vreden.

Ca. My duncht dit ooch noch bequamer te wesen / dat die ghene / die de kooten heeft / drie mael werpe / eñ daer nae eenen anderen de beurt overlevere.

Qu. 't Is my ooch te wil: maer de hoe-veelste Venus-worp sal 't spel eyndigen? Ca. De derde / so 't u goet duncht. Daer nae sal 't vry staen / op 't nieu te verdragen. En overmits Venus selden /

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A en wepnigen/ goetgunstigh is / soo laet ons ter geluckigher ure beginnen. Qu. Laetet gheschien / maer 't is best / dat wy de deur slupten / dat onse keucken-Coninginne ons niet en sie / als de kinderen in malligheydt spelen. Ca. Ja/ veel eer als de ouden plegen. Hebt ghy dan sulcken snapster tot een meydt. Qu. Sy is oock soo ghenepght tot snappen en kallen / datse 't oock den Hoenderen B ende Katten in 't langh soude vertellen watter in huys gheschiedt / wanneerse by gheen menschen moght komen.

Ca. Hoort hier jonghe/slupt de deur/ ende doeter de grendel voor/ op dat ons gheen kijcker oversiens over-kome; ende wy eens onse buyck moghen vol spelen.

Eynde vande vijf-en-veertichste T'samen-sprekinghe.

De XLVI. T'samen-spraeck.

Philodoxus,

Of

Eeren-Minnaer.

Daer in de rechte wegh om tot ware eere, ende een goede name te komen, aengheweesen wordt.

Philodoxus, Symbulus.

Philodoxus.

A SYMBULE, ick houdet voor een goet teecken / dat ghy my te gemoet komt. Sy. Ick wenschte wel/Philodoxe, datter pet was/daer in ick u gheluckigh konde wesen. Ph. Wat kander beter teecken wesen / als wanneerder een God eenen mensch ontmoet? Sy. Voorwaer ick soud meenen datter gheen gheluckigher teken kan wesen als dit/ † al waert dater B oock duysent nacht-uylen vloghen. Maer van wat God seght ghy?

Ph. Ick meen u Symbule. Sy. My? Ph. Ja u. Sy. Ick hebbe sulcke kaetsende Goden nopt wat ghe-acht. Phi. Indien 't spreeck-woort niet valsch is/ te weten/ dat een yegelijck een God is/ die eenigh mensch helpt / soo kondt ghy my een God wesen.

† Het Uylevliegen hieldē die van Athenen voor een geluckigh teycken.

Sy. Of

A Sy. Of het spreeck-woort vast gaet of niet / moghen andere sien: ick soud altijt een vriendt gaerne dienst doen / soo ick immer mochte. Ph. Ghy en behoeft niet te vreesen Symbule, ick en begheer daer niet voor. Goeden raet is een heylige salue/help my daer slechts mede. Sy. Maer dit is anders niet / als wat wederom begeeren te leenen: want sulcke diensten behoorē tusschen vrienden aen B weder-zyden gepleeght te worden/ gelijck dan ooc alle andere dingen. Maer wat is de sake / daer ghy mijnen raet in begeert?

Ph. 't Verdriet my/ dat ick soo onbekendt ben / ick wilde gheern een groote naeme hebben / wijst my daer toe den wegh. Sy. Siet daer een korte ende lichte wegh: volgh Erostratum na / die den tempel Dianæ te Ephesien in brand C gheschoken heeft/of Zoylum die hem gelijck was/dewelcke Homerum schandelijck aenghetast heeft / of stelt erghens een ander soodanigh roemlijck sept in't were/ ghy sult also wel vermaert worden/ als de broeders † Cercopes, ende de Nerones.

Ph. Laet andere haer eenen naem door ondeughd maecken / ick begheer een eerlijcke naem te hebben. Sy. Soo D weest dan inder daedt soodanigh / als ghy van anderen begheert gehouden te worden.

Phil. Maer vele / alhoewel met uytnemende deughde begaeft zijnde / hebben de vermaerthept haers naems niet konnen verkrijghen. Sy. Of dit waer zy/ en weet ick niet: wanneer evenwel dit gebeurt/als ghy seght / so is de deughd selfs belooninghe ghenoegh. Ph. Ghy E segght de waerheyt/ende t' eenemael als F een wijsheyts-minnaer. Maer / alsoo dit werelt sche dinghen zijn / dunckt my dat de eere een sonderlinghe verciering is der deughde: die anders niet en begheert bekent te worden / als de Sonne begheert te lichten: al waert ooc daerom alleen op dat se veten moght nuttelijck wesen/ende vele aenlockten tot hare na-volginghe. Eyndlijck / ick en sie niet / wat heerlijcke besittinghe de Ouders hare kinderen konnen na laten/als G een eeuwighe ghedachtenis eens eerlijcken naems. Sy. Ghy soeckt/soo my recht dunckt/eere door deughde verkreghen. Ph. Jae ick. Sy. Soo stelt u dan voor/die gene die van allen geroemt zijn / namelijck / Aristidem, Phocionem, Socratem, Epaminundam, Scipionem Africanum, den ouden Catonem, eñ de ander van Utica, Marcum Brutum, ende H haers gelijcke/ die ge-pvert hebben/om in oorloogh ende vreden het ghemeene best ten aller uytersten te bevorderen. Want hier hebt ghy een ruyme baen om tot eeren te komen.

Phy. Maer onder dese beroemde mannen is Aristides door den Ban gedwonghen zijn vaderlandt te verlaten: Phocion ende Socrates hebben fenijn inde gevanghenis moeten drincken: Epaminundas is aen den hals aenghehlaeght / als I oock mede Scipio. De oude Cato heeft sich veertigh-mael/voor 't gherichte beschuldight zijnde / verdedight Cato van Utica heeft hem selven om-ghebracht: desghelijck ooc Brutus. Ick soud liever eere willen hebben/ die met geen nijdigheydt verghesel schapt ware.

Sp. Maer dit en heeft Jupiter selfs zijn eyghen Sone Herculi niet ghegont. K Want nae soo vele Monster-dieren/ die hy door zijn deughd ende sterckte overwonnen had / heeft hy noch den laetsten strijdt met de veel-hoofdighe Slanghe moeten vechten / welcke noch d'alderscherpste was. Ph. Ick en misgunne Herculi zijn roem-waerdige daden niet,

† Æchmon ende Passalus zijn twee ghebroeders geweest, meesters eñ stichters van allerley schelm-stucken. Dese heeft Hercules verwonnen: en eyndlijck zijnse (na dat de fabulen segghen) van Iupiter, in Apen verandert daerom sy ooc Cercopes ghenoemt zijn.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Maer die houde ick voor geluckich/den welcken een eerlijcke name/ onbesmet van nijdighepdt/ heeft moghen ghebeuren. Sy. Als ick versta/ so begeert ghy een sacht leven te hebben: daerom vreest ghy de nijdighept / en dat en is niet sonder oorsake. Want het is een seer quaet beest. Ph. 'Tis soo. Sy. Houdt u dan binnen u schulp. Ph. Maer dat is soo veel als doodt wesen/ ende niet leven.

B Sy. Ick verstae/ waer nae ghy staet. Ghy wilt inde heldere Sonne-schijn wandelen/sonder schaduwe. Ph. Dat en kan niet gheschieden. Sy. Maer het kan immer soo wepnigh geschieden/dat ghy eere soudet verkrijghen / onbesmet van nijdighept. De eere volgt van selfs op goede wercken: maer nijdighept vergeselschapt de eere. Ph. Maer dat nochtans pemandt eere mach weder-varen/

C sonder nijdighept/dat leert ons dien oudē in de Comoedie Terentij, als hy segt: so dat ghy lichtlijck, sonder nijt, eer ende prijs meugt vinden, ende u vrienden maken. Sy. Indien ghy met sulcken lof te vreden zijt / als Pamphilus de Jongman door zijne gedienstigheden eñ bequaemheyt der manierē verkregen had: so sult ghy upt de selve plaetse onderwijsinghe konnen leeren/hoe ghy tot het ghene sult

D komen/dat ghy begeert/upt welcke ghy dese spreucke ghenomen hebt. In allen dingen ghedenck/ dat ghy niet te veel en doet/maer alles met mate, Weest koelsinnig eñ berept om andere menschen zeden te verdragen/klepne ghebreken door de vingheren siende; en weest niet halsstarrigh / ende op 't uwe niet al te stijfstaende/ maer voeght u na de handelinghen van anderen. Vertoornt niemant/

E maer weest alle mans vrient. Ph. Een peghelijck is vast der jonckheydt goetgonstigh ; ende het en soude geen groote moepte behoeven sulcken name ende lof te verkrijghen: maer ick wenschte wel eenen uptmuntendē prijs mijns naems te hebben / welcke door de gantsche werelt klonck / ende die mette jaren altijdt heerlijcker worde/eñ oock na mijn doot F meer ende meer verbreydt worde.

Symb. Voorwaer ick prijse dese uwe wel-gheaerde gheneghentheydt. Philodox. Maer indien ghy die eere begeert/ die door deughd verkreghen wordt/ soo is de voornaemste deughd hier in gelegen/ dat ghy de eere niet en soeckt/ ende 'thoogste lof is / lof ende prijs niet te begeeren; want dese dinghen volgen meest den ghenen/ diese vliedt. Soo moet ghy G dan wel toe sien / dat ghy daer van niet so veel te meer ontbloot wort/ hoe ghyse meer soeckt ende nae-jaeght.

Ph. Ick en ben gheen Stoiceen, † die sonder beweginghe soude zijn. Ick heb oock menschelijcke genegentheden.

Symb. Soo ghy u belijdt een mensch te wesen/ende niet en wepghert die dinghen te onderwerpen/die den menschen als haer lot toe-gheleght zijn ; waerom H poocht ghy dan nae sulcks / dat Godt selfs niet en ghebeurt ? want ghy weet die spreucke Theocriti wel / niet alleen waerachtelijck / maer oock cierlijck voortgebracht / namelijck/datter God niet selfs allen menschen 't sy dat hy regen of schoon weder geeft/ kan te passe maecken. Ph. Daer en is misschien geen vuyr sonder roock : nochtans zijnder wel houten / die geen roock en gheven. I Soo 't anders niet wesen kan / of des menschen eere moet met eenigh wolcken der nijdighepdt verduystert worden : ick meen nochtans/datter wel weghen ende middelen zijn / om te maken/ datter slechts de minste nijdighepdt by vermenght zy. Sy. Soudt ghy u dese wel willen aengewesen hebben. Ph. Ja ick. Sy. Oeffent de deughd met maten/ ende ghy sult te minder benijdt worden. K Ph. Maer wanneer de eere niet uptnemende is / soo en isse gheen eere.

Sy. Siet daer / dit is dan de seckerste

† De oude Philosophen, Stoici ghenoemt, leerden, dat geen wijs man, met beroeringen, des gemoedts gequelt wierde.

wegh.

A wegh. Volbrengt eene roemlijcke daed/ ende sterft dan/ soo sult ghy sonder nijdighheyt beneffens *a* Codro, *b* Menœco, *c* Iphigenia, *d* Curio ende *e* Decio gepresen worden. Want/ ghelijck Ovidius ghetuyght: Amor. 1. 15.

De nijdigheyt, een knaegend beest,
Voed sich als wy noch leven;
B *Maer als de mensch eens heeft gheweest,*
Moet sich tot ruste gheven.

a Codrus is Coningh van Athenen geweest, ende vrywilligh voor sijn volck gestorven inden krijgh.

b Is een edel Jonghelingh van Theben gheweest, hem selfs inden doodt overgevende voor sijn Vader-landt.

c Dese Jongh-vrou is tot voordeel des
C Grieckschen legers Dianæ gheoffert.

d e Twee edele Romeynen, sich selfs inden doot begevende voor de behoudenis des Roomschen volcx.

Ph. Voorwaer/ op dat ick u rondelijck de waerheydt bekenne/ ick pooge om mijn kinderen ende kint-kinderen/ d'erfnis van een eerlijcke name naelaten: maer evenwel sould ick ook wel in mijn leven ende onder den levendighen
D de vrucht hier van een tijd langh begeeren te genieten.

Sy. Wel aen dan/ ick en wil u niet langher ophouden. De seckerste wegh tot een vermaerde naeme/ is/ wel te doen/ niet alleen eenen peghelijck in't bysonder/ maer ook allen in't ghemeen. Dit gheschiet ten deele/ door diensten/ ten deele door een goet gonstighe wille ende weldadighheydt. De wel-
E dadighheydt moet soo ghematight worden/ dat ghy niet ghedwonghen wort anderen af te nemen/ dat ghy aen desen besteden wilt. Want uyt sulcke uytdeylinge wast meer haets bydе vromē/ als gonst by de boosen. Nu van de quaden gepresen te wordē/ is meer schande als eere. Soo wort ook de sontepne der weldadighheydt door al te veel gheven F uytgheput. Maer de goed-dadighheydt/ in diensten bestaende/ en heeft gheen grond: ja hoemender milder uytschept/ hoese rijckelijcker vloeyt. Maer hier zijn veel dinghen/ die de nijdighheyt versachten/ ende de vermaertheydt des naems verbreyden/ die hem selven niemand geven kan; maer sy worden door onverdiende ghenade ende gonst Gods den menschе ghegeven. Æn. 9. G

De deughd is meest geacht, die komt uyt
sulck een man,
Die door sijn schoon gelaet en wesen stichten kan.

Maer niemandt kan hem de schoonheydt des lichaems selfs geven. De edelheydt des ghestachts brenght ook H veel aensienlijckheyts mede. Maer dese is ook een ghenchenck des Gheluchs. Dit selve maghmen ook gevoelen van de rijckdomen/ die eerlijck ghewonnen zijnde/ van ouder t'ouder ons aengheerft zijn. Dese en kan hem ook niemant selfs geven. Van dese slagh zijn mede/ kloeckheyt van verstandt/ welsprekentheyt/ aenghenaemheydt ende minlijckheydt/ diemen niet vande oeffeninghe/ I maer van nature heeft. Eyndlijck een sekere verborghene ghenade/ ende gheluckseligheydt/ welckers werckinghe men daeghlijcks in velen siet/ maer niemandt kander d'oorsaecke of reden van gheven. Maer wy sien dickwils/ dat eenderley saecke ghedaen of ghesproken wordt van verschepdene/ ende dat die evēwel de meeste gonst geniet/ die't qualijckst ghedaen/ of ghesproken heeft; K. daer die ter contrarie/ die't wel ghemaeckt heeft/ in plaetse van gonst en danck/ haet tot loon krijght. Dit schryven sommighe van d'Ouden den bysonderen Gheesten of Enghelen toe. Want sy seyden/ dat elck in sulcke handelinghen gheluckigh was/ daer by

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

toe gheboren was; daer teghen / dattet niet wel gheluckte / darmen teghens zijne natuur / ende tegens wille van zijnen Enghel onderstondt.

Phy. Soo en gheldt dan hier gheen raedt? Sy. Nauwelijcx. Die nochtans scherp-sien / die vinden sommighe merck-teekenen inde kinderen of jongelinghen/daer upt se konnen afnemen/tot welcke oeffeninghe/ende wat staet van leven/ende tot wat handelinghen sy bequaem zijn. Dit selve leert ons oock een seeckere bevindinghe des gemoedts in ons selven/daer door wy van sommighe dinghen een af-keer hebben/ sonder nochtans vaste ende schijnbaerlijcke reden daer van te konnen geven / tot sommige worden wy door seeckere aenpricklinghe des ghemoedts ghedreven.

Daer van komt het / dat den eenen sich wel met den krijgh-handel weet te behelpen / een ander is kloeck in saecken van regieringhe: een ander wederom is gheschickt als gheboren tot wetenschap ende gheleerthepdt. Al-hoe-wel oock in dese dinghen groote verschepdenthepdt is/ te weten soo groot/ alsser verschepdenthepdt der ampten ende bedieninghen onder den menschen is. Den eenen heeft de natuur voort-ghebracht om heerschappy te hebben: den anderen heeft se een dapper krijghsman ghemaeckt: en diese veel gegunt heeft/ dien heeftse / na 'tsegghen Homeri, een goet soldaet en Capitein ghemaeckt. So ist oock in borgherlijcke saecken: want d'eene weet goeden raedt te gheven: d'ander heeft upt-nemende verstandt om recht-saken te beplepten: dese heeft lust om als Ghesante te repsen/ eñ weet sich daer in gelucklijck te draghen. Wat behoeftmen veel te segghen van de verschepdenthepdt der offeninghen/ eñ handelinghen: daer zijnder/die soo ghetrocken worden tot het Monicken leven / evenwel niet tot een pder orden / maer tot dese of die int bysonder/dat se meenen dat haer het leven een verdriet is / soose niet en verkreghen 't ghene daerse nae wenschen. Daer-en-teghen zijnder die daer van wonderlijck walghen/ so datse liever souden willen sterven/als Monicken worden / ende dat en doense upt ghern haet/of seeckere reden/maer door een verborgen aendrijvinghe der natuure. Ph. Dit heb ick in velen altemets bevonden/ghelijck ghy't hier verhaelt/ ende heb my dickwils daer over verwondert.

Sy. In sulcke gaven dan/die ons de mildicheyt der nature upt genade geeft / salmen minder nijdicheyt speuren / alsmen sich maer van hooghmoedt ende trots wachtet. Want de schoonheyt / edeldom/ rijckdom/ ende wel-sprekenthepdt worden meer beminnens-weerdich gheacht by sulcken/die quansups / niet weten/ datse in dese saken andere te boven gaen. Maer sachtsinnighepdt ende beleefthepdt en verminderen dese goederen niet / maer ghelijckse aenghenamer maken/alsoverdrijvense oock de nijdicheyt. Maer dese vriendelijckheydt ende soetigheydt der manieren moet in allen handelinghen des levens gestadigh regeren/ten sy die natuur t'eenemael daer teghen strijd. Want ick meen / dat † Xenocrates te vergheefs soud onderstaen te doen/ 'tghene Socrati ende Diogem wel gheluckt is. En Cato de Berisper soud qualijck konnen by de hand nemen / 't ghene Lælium in de gonst der menschen heeft ghebracht. Nochtans heeft de oude Demea, in't ghedicht Terentij, haest verandert zijnde, ghenoegsaem te kennen ghegeven/ hoe veel dattet helpen kan / om anderer menschen gonst tot sich te trecken / alsmen sich voeght na allemans sinlijckheydt/ ende wille. Maer wanneermen vande deught ende eerbaerheydt afwijckt/so vervaltmen oock vande ware eere totter men-

† Een Philosooph van Chalcedon, stuur eñ wreet, die hem na de manieren der menschen niet en wist te voeghen.

schen

A schen gonst / die maer een kleyne tijdt duurt. Evenwel dese eere is alleen ghedurigh / die op de eerbaerheydt gewortelt is / ende haer oorsprongh van't oordeel des vernufts heeft genomen. Want de beroeringen des gemoets hebben sekere vlaeghen / een tijdt langh durende: als dese verflaut en ghepasseert zijn / so begintmen te haten / 'tghene men te voren hertlijck begheert heeft: ende over B sulcks / wordt het toestemmen tot een bespottinghe / ende het lof in schelden verandert. Maer ghelijck nu de aengeborene aert niet en kan t'eenemael uytgheworpen worden / so kanse nochtans ten deele wel verbetert worden. Ph. Ick verwacht wat ghy seggen wilt.

Sy. Die van nature wat vriendlijcker is / die kan sich wel wachten / dat hy vande eerbaerheyt niet afwijcke / wau- C neer hy sich bevlijtight in allemans gonst te staen: Oock mede / dat hy / den visch veel-voet navolghende / niet al te ongestadig zy / wanneer hy sich na eens yegelijcks manieren schict. Ph. Sulcke kenne ick veel / die licht in woorden / eñ so ydel zijn dattet schande is. Sy. Wederom / die wat straffer van nature en manieren zijn / moeten haer best doen / datse so na vriendlijckheyt trachten / dat D haerooen niet ghemaeckt en gheveynst en schijne / of datse dickwils weder tot hare ghewoonte vervallen: en alsoo in plaetse van prijs en eere / dubbele schande behalen / eens-deels / om datse somtijdts al te wreet: anderdeels / om datse onstant-vastigh zijn. Want de stantvastigheydt heeft sulcken kracht / dat oock die gheene / welcker nature vol gebreken is / nochtans daerom te lichtlijcker verdraghen worden om datse altijt hun selven gelijck zijn. Maer so haest het bedrogh sich openbaert / soo baert het oock in't weldoen haet. En ten kan oock niet altijt verborghen blijven / dat geveynst is: het moet eens uytbersten. 'T welck geschiedt zijnde / so verdwijnt datelijck al die schijnbare roock der eere / eñ men maeckter een spotlijck praet F van. Ph. Na dat ick dan mercke / vermaent ghy dit / datmen minst van de natuur / maer vande eerbaerheydt gheensins wijcken moet. Sy. Ghy hebtet recht. So weet ghy oock wel / dat al / wat inder haest rijst en vermaert wort / de nijdigheydt onderworpen is. Daer uyt is het hatelijcke woordt Neoplutus by den Griecken gekomen / 'twelck beteeckent eenen die haestigh rijck gewor- G den is: ende by den Romeynen de naeme der nieuwer menschen; dat is / der ghener die in korten tijden Jonckers gheworden zijn / te voren onbekent ende on-edel gheweest zijnde. Soodanighe noemen beyde de Griecken ende Romeynen / kinderen der aerden, ende die vanden hemel ghevallen zijn. Maer een goede naem / die allenghskens wast / en toe-neemt / ghelijck hy minst vande nij- H digheyt geknaeght wordt / so is hy oock langst-durende: Ghelijck sulcks de scherp-sinnighste onder alle Poëten / namelijck Horatius, aenwijst in desen.

Ghelijck een boom door langheydt wast,
Eer datmen 't kan bemercken,
Soo sal Marcelli *lof staen vast,*
En sich stilswijghens stercken. I

Derhalven / indien ghy een bestandighe / ende der nijdigheydt minst onderworpene / eere begheert / let op het gene / dat Socratus gheseydt heeft: het wedervaert sommighen / dat wanneerse in't begin al te seer haesten / sy soo veel te later aen het eynde komen. Ph. Maer het leven der menschen is kort.

Sy. Daerom moetmen sich spoeden K om goedt te doen / niet om eere te bejagen / die van selfs daer op volght. Want ick vermoede niet / dat ghy vraegt / hoe ghy oudt meught worden. Want sulcks is een geschenck der selver Goddinnen / die't leven der menschen (als men seght) regeeren: die welcke den draet spinnen

ende

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ende af-snijden wanneer dattet haer goet duncht.

Ph. Wilt God/dat ghy dit ooch doen kondet. Symb. die Goden zijn noyt/ O Philodoxe! soo goedertieren gheweest/ datse eenen alle dinghen gegheven hebben. Datse van de jaren af-trecken/ dat gevense weder aende vermaerthepdt des naems. Dan sommighe zijnse so heel goet gonstigh/ dat de selve ooch by ha-
B ren leven/ende gheliick als haer selfs over-levende/ der nakomelinghen lof ghenieten. Moer dese zijn wepnigh in't ghetal/ die alsoo van Godt bemindt worden. Misschien heeft het eenighen moghen gebeuren/die God sonderlingh bemindt heeft: maer van soodanige geluckſaligheydt en handelen wy in dese raetslaginge nu niet. Phil. Ick plege my dickwils te verwonderen/ over de
C misgonstigheyt of des Gelucks/ of der nature/ dewelcke den menschen gheen voordeel of goedt en verleent/ 't welckse niet met eenigh verdriet ende schade vermenght. Sy. Wat raet isser dan anders/ als dat wy menschen gheboren zijnde/ het menschlijcke lot gheduldighlijck draghen? Hier beneffens kan dit ooch niet wepnigh helpen om de nijdigheyt te mijden/ datmen sich bemoept/
D om volkomelijck de naturen en eyghenschappen der volckeren/ ende eens pegelijcken menschen in't besonder te kennen; nae't exempel der gener/ die haer weeck maken/ van't temmen en spijsigen der wilder beesten. Want dese benaerstighen haer insonderheydt/ datse mogen weten/ door wat saken elck dier of wilder of tammer kan ghemaeckt worden. Ick en segh dit niet alleen van
E 't onderschept/ 't welck is tusschen een voghel en een vier-voetigh dier/tusschen een Arendt en Gier/ tusschen een Olyphant en Paert/ tusschen een Dolphijn en Zee-kalf/ tusschen een Adder en een Draeck; maer vande onepndelijcke verschepdenheyt/ die daer in een pegelijcke soorte der dieren is. Ph. Ick sal sien/ wat wegh ghy uyt wilt. Sy. Alle hon- F
den behoorен onder eene soorte: maer dese soorte/ in hoe ontallijcke ghedaente wordtse onderschepden? Datmen bykans soude mogen seggghen/ datse nae 't geslachte/ en niet na de besondere deelen onderschepden worden. Nu voor-
der in eene ende de selfde besondere soorte/hoe menigerhande aert ende nature/ van honden zijnder? Ph. 't Is een onuytspreckelijcke verschepdenheydt. Sy. G
Dat van honden gheseyt is/ moet ghy nemen oft van een peghelijcke soorte van dieren gheseydt ware: maer 't onderschepdt vertoont sich in gheenen klaerder/ als inde paerden. Philod. Ghy seght de waerheydt: maer tot wat eynde seght ghy dit? Sy. Al wat in de ge-
slachten der dieren/ of in de ghedaente der selver/ of in een peghelijck dier in't besonder/voor onderschept is/laet u dat H
voorstaen/ altemael inde menschen te wesen. Onder de dieren sult ghy verschepden Wolven vinden/ honden van wonderlijc verschil/Olyphanten/ kemels/ esels/ leeuwen/ schapen/ adders/ apen draecken/arenden/gieren/ swaluwen/ende wat niet al? Ph. Wat is dit dan meer? Sy. Maer gheen dier is so wilt/ of door konst geregeert zijnde/ gheeft het noch eenighe nuttigheyt van I
hem/ of ten minsten en doet het gheen schade. Ph. Ick en sie noch niet wat ghy voor hebt. Sy. Daer is al wat onderschepds tusschen een Spaenjaert/ een Italiaen/een Duytsche/Francoys/ en Engelsche? Ph. Dat is ghewis. Sy. Daer en boven/ heeft een peder in een peghelijck gheslacht zijn eyghen/en bysondere aert ende toe-eygeninge. Ph. Dat beken ick. Sy. Indien ghy nu K
door scherpsinnighedt dese verschepdenthepdt wel sult hebben bekent/ende dan u na eens pegelijck manierē voegt/ so sult ghy lichtelijck te weghe brengen/ dat ghy of alle man tot vrunden hebt/ of ten minsten gheene vpanden. Ph. Heet ghy my/dat ick my na eens peders

wijse

A wijse schicken sal / waer blijft dan de deught ende eerbaerheydt? Sy. Daer is in gemeene sake een schere voeginge/ die de eerbaerheyt geensins en krenckt: hoedanich by de Italianen is / dat sich de mans onder elckanderen met een kus groeten. Soo ghy dat in Duytslandt wildet doen / 't soude niet wel passen; maer ghevense / in plaetse van kussen / malkander de rechter hant. Wederom/
B in Engelant groeten de mans de vrouwen/ook wanneerse inde kercke haer te ghemoedt komen: maer soo dat in Italien gheschiede / 't soude voor een schandlijcke daedt gherekent worden. Ooch is 't in Enghelandt een teecken van beleefthept / alsmen eenen / die in't gheselschap komt/zijn glas biedt: maer in Vranckrijck ist schande. In dese ende diergelijcke dinghen magh men een
C peghelijck wel te wille zijn / sonder letsel van de eerbaerheydt. Ph. Maer 't soude heel swaer om doen wesen/ datmen aller volckeren manieren / en eens peghelijcks natuur in't besonder soude kennen. Sy. Maer / Philodoxe, indien ghy een uytmuntende eere begheert / en die door deughd verkreghen werdt / soo ist noodigh / dat ghy ooch deught betoont / die niet ghemeen is.
D Nu weet ghy / dat de deught omtrent swaere saecken besigh is / ghelijck de Poët Hesiodus al voor Aristoteles geleert heeft. Soo ghy dan honigh begheert/ soo moet ghyt steken der Byen lijden. Ph. Dat weet ick wel/ en ick houd ooch vast in mijn ghedachtenis: maer ick soeck middelen om de nijdigheyt te versachten. Sy. So beneerstigt u dan/ dat ghy in tijde van oorlogh liever een Ca-
E pitepn zijt / als een slecht soldaet; en in sulcken krijgh/ die meer tegens verhatede vpanden / als teghen borghers of bondt-genooten gevoert moet worden. In Stadts-regieringhe aenveerdet meest sulcke ampten/die den volcke aengenaem zijn. Als by exempel; beschermen of pemand verdedigen is aengenamer voor den volcke/ als beschuldigen : F
pemandt te eeren/ als te straffen. Dalter nu pet voor/ ghelyck altemets noodsakelijck beuren moet / dat in sich selfs hatelijck is/soo moet ghy't selve/ indien ghy't niet ontgaen en kont / met bequaemheyt nederleggen/of versachten.

Ph. Maer op wat wijse?

Sy. Sit ghy als richter of schepdsman/ soo sult ghy d'eene partije min of meer moeten vertoornen: Maer dat G
doet dan af met billijckheydt/ dat ooch/ soo't moghelijck is/die ghene u bedancke/die onder lepdt. Ph. Hoe dat?

Sy. Neemt/ datter pemandt van dieverije ofte kerck-rooverije beschuldigt wordt: So ghy kond so verandert/ het formulier van de aensprake/ende maeckt/ dat het sy een actie om zijn goet te vervolghen. Ende hier sult ghy den beklaeghden alsoo verlichten/ dat even- H
wel de aen-klager niets en verliese. Voorders / sult ghy de gantsche handelingh also besturen ende matighen/dat het genoegsaem blijckt/dat ghy evenwel sonder schade des aenklagers/dē beklaeghden gonstigh gheweest zijt. Eyndlijck sult ghy de straffe des veroordeelden een weynigh versachten. Daer-en-tusschen laet de sturigheydt des gesichts/ bitterheydt in woorden/ende wreetheyt I
in de zeden verre van u wesen: welcke manieren maken / dat sommige minder danckis voor de bewesene weldaedt verkrijgen/als andere voor een gewepgerde. Somtijts moetmen een vriend ooch vermanen: maer alsser gheen hope van beterschap is/ist beter te swijgen. Indien de sake veel te bedupden heeft/ende hope van voordeel is / soo isser evenwel noch al veel aenghelegen / hoedanigh de K
vermaninghe sy. Want het ghebeurt dickwils / dat die ghene / die qualijck of t'ontijde vermaent / niet alleen het quaet erger maeckt / maer hy krijght ooch voor een vriend een vpand. Dese voorsichtigheyt heeft oock meest plaets / alsmen met een Vorst te doen heeft.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Want al-te-mets komt het / datmen
sulcker Heeren voornemen moet teghen
staen. Indien nu dit in vriendlijckheydt
ende voorsichtighlijck geschiedt / so heb-
ben die daer na meer dancks / die hun
tegen-gestaen hebben / als die hun ghe-
volght hebben, Want 't gene de begeer-
lijckheydt behaeght / duurt een kleyne
tijdt: maer dat met reden ende vernuft
gedaen wort / is altijdt prijslijck. Maer
B de meeste nijdigheyt komt voort uyt de
ongebondenheyt der tonghe. Hoe veel
haets veroorsaeckt somtijts by velen
een eenigh woord / onverhoeds gespro-
ken? Hoe veel sijnder in 't verderf ghe-
raeckt door een korts-wijligh woord of
jock t'ontijde voorghebraght? So sult
ghy dan prijsen / maer die ghene die 't
weerdigh zijn / ende dat noch met mate:
Bestraffen en laecken sult ghy / maer
C noch al matiger: soomen anders geheel
ende al yemand hoordt te laecken. Over
sulcks moetmen sich wachten van veel
spreeckens. Want het soud al heel swaer
vallen / te ghelijck veel ende wel te pas
spreken. Ph. In allen desen stem ick u
toe. Maer my dunckt / om tot een ver-
maerde name te komē / dit de voornaem-
ste wegh te wesen / veel boecken te schrij-
ven. Sy. Ghy seght de waerheyt: ten
D ware dat de veelheyt der Schrijvers u
inde wegh was. Maer indien u dese
maniere behaeght / soo maeckt dat ghy
veel meer yet uytnements schrijft / als
veel. Maer voor al kiest en neemt yet /
daer van ghy schrijft / dat niet al te be-
kent ende te gemeen is: daer beneffens /
dat de nijdigheydt minst is onderwor-
pen? daer brenght in te pas / al wat ghy
aenmerckens weerdigh in 't lesen vele
E jaren lang vergadert hebt: dan maeckt
dat oock / in 't verhandelen soodanigh /
dattet beneffens de nuttigheyt oock ge-
neughte aenbrenghe. Ph. Ghy Sim-
bule spreeckt wijslijck: ende sult voorts
mijn begeerte overvloedich voldoen / soo
ghy dit hier by noch segghen sult / door
wat middelen het gheschieden kan / dat- F
men tijdlijck ende vroegh tot de eere ge-
raecke? want ick sieder vele / die nau-
welijcks ontrent den tijdt hares sterf-
daghs bekent worden: andere die na
hare doodt eerst een name krijghen. Sy.
Hier in weet ick u nu niet beters te ra-
den / als 't ghene dat d' een Pijper de
ander Pijper gheraden heeft: Siet toe /
dat ghy u in goedt ghevoelen en groot-
achtinghe brenght by die gene / die alre- G
de de nijdigheyt door eere te boven ghe-
komen zijn: In sulcker lieden vriend-
schap verbindet u / welck is eerlijcke
roem / lichtlijck des volcks gonst u sal
konnen verwerven. Ph. Maer of t'ee-
nigher tijd de nijdigheydt sich vertoon-
de / wat raedt gheeft ghy? Sy. Doet /
ghelijck die ghene doen / die pick sieden:
Als die vlam daer in slaet / so gieten sy-
der water in: Ende dan brandet noch H
veel heftigher / indien men 't niet meer
maels en ghestadigh doet. Ph. Wat
raedtsel is dit? Sy. Onderdruckt de
opgaende nijdigheydt meer met welda-
den / als met wraeckgierigheyd. Hercu-
lus en dede gheen oordeel / soo langh hy
des grooten Draecks in Lerna hoofden
met den swaerde af-hieu: maer hy heef-
tet grouwelijck beest met Grieksch vyer
verwonnen en vernielt. Ph. Maer I
wat noemt ghy Griex vyer. Sy. Dat
oock midden in 't water brandt. Dit
ghebruyckt die ghene dewelcke doort
onghelijck ende vervolginghe geterght
zijnde / nochtans niet op en houdt ye-
derman goet te doen. Philod. Wat hoor
ick nu? Is de goedt-dadigheydt dan
water / dan vyer? Sy. Waerom niet?
Overmits oock Christum in oneyghen-
lijcke manieren van spreecken in de K
Schrift nu de Son / nu vyer / dan een
steen ghenoemt wordt? Ick heb u mijn
meeninghe oprechtlijck verklaert. Ver-
neemt ghy elders wat beters / dat volgt
ende laet mijnen raet vaeren.

Confa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De XLVII. T'ſamen-ſpraeck.

Confabulatio domeſtica,

Of

Huyſ-praetjen.

Met eenighe ghenoeghlijcke dinghen.

Petrus, Mida een jonghen, Iudocus.

Petrus.

A HOu-ſick jongen / komt daer niemand vooꝛ den dagh? Mi. Deſe menſch dunct mp dat de deur aen ſtucken wil bꝛekē. Hp toont wel dat hp een goed bekende moet zyn. O ſoete man / wat B bꝛengt ghp ons doch? Pe. Mp ſelven. Mi. Soo en hebt ghp ons dan niet veel bpſonders mede ghebꝛaght? Pe. Ick heb nochtans mijn vader wel vele ghekoſt. Mi. Ick acht meer dan men u wederom ſoude konnen verkoopen.

Pe. Maer dit varen latende / ſeght mp is Jooſt niet t'huys. Mi. Ick en weet het niet/maer ſal't gaen beſien.

Pe. Jae gaet liever en vꝛaeght hem/ C oft hem nu ghelieve bp huys te zyn.

Mi. Gaet ghp liever ſelve/ende weeſt u eyghen bode. Pe. Hou Jooſt zyt ghp rechtevooꝛt in huys? Iu. Ick niet.

Pe. Onbeſchaemt menſch! hooꝛ ick daer u ſtem niet? Iu. Ghp ſelve zyt veel onbeſchaemder. Onlanck geloofde ick uwe dienſt-maerte / dat ghp niet D t'huys en waert/ nu en gelooft ghp mp ſelve niet. Pe. Ghp ſeght de waerheydt. Ick woꝛde van u met ghelijcke munte betaelt. Iu. Vooꝛwaer / ghelijckerwijs als ick niet en ſlupmere vooꝛ allen / alſoo den ick oock vooꝛ alle man niet t' huys / maer vooꝛ u ſal ick echter altijdt in weſen. Pe. Maer ghp ſchijnt mp een ſterken leven te leyden. Iu. Waerom dat? Pe. Om dat ghp E ſtaeck binnens huys ſit en koeckeloert / ſonder u op eenighe plaetſe ter werelt anders te laten vinden/even al eens als de kreupele ſuijders / die geſtadigh met den eers haer winckel-banck vaſt ghenaghelt zyn. Ghp woꝛdt dof en muf vooꝛ al dat in ſitten. Io. Binnens huys vind ick mijn werck / daer buyten heb ick niet te doen / en al waſſer al wat te doen / nochtans dit guur weder dat nu F eenighe daghen gheduurt heeft / was ooꝛſaeck ghenoegh om mp van de ſtraet te houden. Pe. Maer nu iſt een warme locht en ſp lockt ons upt te wandelen. Sier hoe vꝛiendlijck dat ſe ons toelacht.

Io. Syt ghp van ſin een lochtjen te

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A rapen ick houd' u gesel-schap? Pe. Wy en dienen dit weder niet te laten voorby gaen. Io. Laet ons een oft twee practers tot ons nemen.

Pe. Ick ben te vreden: seght maer welcke ghy begeert. Io. Of wy Wouter mede namen? Pe. Daer is wepnigh onderschept tusschen een Wouter en een kouter. Io. Hy ghevalt my wel.

Pe. Of wy Allert ook aen-spraken?

B Io. Dat is een kallert/ die en is ook geen slot voor sijn mond ghewassen/ dat hem aen zijn oozen ontvreeckt / dat vervult zijn tonghe.

Pe. Dunckt het u goet / dat wy Nævium daer by voeghen?

Io. Konnen wy dien in ons ghesel-schap krijghen / wy sullen gheen klucht-en en boerterijen ghebreck hebben. De t'samen-kouters staen my wel aen / resteert dat ghy een gheneughlijcke plaetse voor ons bespied.

Pe. Ick sal u brengen aen een plaetse/ daer het u noch aen de schaduwe der C bosschagien/ noch aen de smaragdische groenighedt der beemden/ noch aende levende fonteyn-aderen sal feylen. Ghy sult seggen dat het een waerdighe rust-plaets voor de Const-goddinnen is.

Io. De beloste is heerlijck genoegh.

Pe. Ghy zijt te deun by u boecken. Ghy merghelt u selven uyt door het onmatigh studeren.

Io. Dat heb ick liever/ als van liefde D te quelen. Pe. Maer wy en leven niet tot dien eynde op dat wy studeren souden / maer wy studeren met dit ooghmerck / om een gheneughlijck leven te moghen leyden. Io. Wat my aengaet/ 't waer my een vreughde/ al lesende ende practiserende te moghen sterven. Pe. Ick prijse datmen de studien behertige/ maer datmen het leven daer by op stelle prijs ick niet. Hoe behaeght u dese wandelinge? Io. Sonderlingh wel.

Eynde vande seven-en-veertighste T'samen-spraeck.

De

De XLVIII. T'ſamen-ſpraeck.

De votis temerè ſuſceptis,
Of
Vande reuckelooſe geloften/

Tot waerſchouwinghe der ghener die vergeefſche tijdt en onkoſten aen wenden tot reuckelooſe geloften, daer ſy behoorden die ſelve totte ware Godſaligheydt te beſteden. Wort mede vande Pauſlijcke aflaten gehandelt.

Arnoldus, Cornelius.

A ZYT wellkom Corneli, die nu gheeele thien Jaren te vergeefs van my verwacht zijt.

Co. Weeſt ghy oock gegroet myn alderbeſte vrient.

Ar. Wy hadden nu de hope van uwe weder-komſt verB lozen gegeven. Waer hebt ghy ſoo lang ghedoolt? Co. By de onder-aertſche geeſten. Ar. 'Tis wel te gelooven/ſoo onghehavent/ magher en bleeck komt ghy ons weder t'huys. Co. Ick komc nochtans van Jeruſalem ende niet van de helſche gheweſten. Ar. Wat Godt of wat wind heeft u daer na toe gedreven? Co. De welcke andere ontallijcke daer henen drijft. Ar. Ghy wilt seggen/de ſothept. Co. So en ſal dan dien tijtel niet alleen op my paſſen. Ar. Wat ſocht ghy daer? Co. Een ellendigh leC ven. Ar. Dat kond ghy thuys wel hebben. Is daer yet dat ghy meent behijckens waerdig te zijn? Co. Om voor u oprechte bicht te ſpreke/niet met allen. Daer worden eenige oude gedenckeniſſen vertoont/die ick al te ſamen meen verſiert en erdacht te zijn/om de eenvoudighe en licht-gheloovige te verlocken. Ja ick gheloove dat ſy ſelfs niet ſeecker weté/aen wat plaetſe Jeruſalem in voortijden gheleghen zy geweeſt. Ar. Wat hebt ghy dan geſien? Co. Over al een groote ongeregelthepdt, Ar. Sijt ghy niet heplighcr van die repſe weder-gheD keert? Co. 'Tis nu ſlimmer met my als opt te voren. Ar. Immers zijt ghy van gelt beter voorſien? Co. Ick ben ſoo kael als een gepluckte vinck.

Ar. Berouwt het u dan niet dat ghy ſoo langdurige repſe te vergheefs ghedaen hebt? Co. Ick en ſchame my des niet/ vermids de menighte der gener/die in deſe dwaeſheydt myne mede-ghenoten zijn/ten berout my oock niet/om dat het berou nu te vergeefs ſoude zijn. Ar. FBrenght ghy dan ghene vrucht altoos van ſulck een moepelijcke repſe?

Cor. Ja vele. Arn. Wat doch? Co. Om dat ick voortaen in grooter gheneugten ſal leven. Ar. Is het daerom om dat het geneughlijck is/aen de voor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A leden moepten te gedencken? Co. Dat is wel wat/maer daer in iſt niet al gelegen. Ar. Iſſer dan noch eenighe andere beloninghe? Co. Jae'r is. Ar. Ey lieve wat doch? Co. Ick ſal ſoo dickwils het my luſt of paſt my ſelven ende andere met quacken vermaken / wanneer ick mijne repſe inde vergaderinge ende maeltijden verhalen ſal. Ar. Dat is aerdigh van u overlepdt. Co.
B Daer beneffens ſal 't my gheen minder vermaeck aenbrenghen / wanneer ick andere hoor lieghen van saken/ dewelcke ſy nopt ghehoort of ghesien hebben / ende dat met ſoo groote vermetelheydt dat ſy verhalende taſtelijcke loghenen / haer ſelven nochtans wijs maken dat ſy de waerheydt ſpreken. Ar. O wonderbaerlijc tijt verdrijf! Ghy hebt dan/ in't gheheel / gheen koſt en moepte verC loozen. Co. Immers meen ick in deſen beter ghedaen te hebben/als de gene doen / die haer om een klepnen penninck laten hupzen / ende inde krijgh loopen / dewelcke een ſchole is van allerley ſchelm-ſtucken. Ar. Maer 't is een oneerlijck tijdt verdrijf / upt leughenen gheneughte te rapen. Co. Soo oneerlijck iſt niet/ als wel met achterklap andere ſoecken te vermaē/of ſelve verD maeck daer in te nemen/of met den teerling tijt en gelt te verquiſten. Ar. Hier in moet ick u voorwaer ghelijck geven. Co. Maer daer is noch een ander nuttighept. Ar. Welcke doch? Co. Indien ick ergens een ſonderlinghe goed vriendt kenne / die met deſe dollighepdt gheraeckt is/ dien ſal ick vermanen dat hy t'huys blijve / gelijck de Schippers
E die ſchip-breuck ghe leden hebben / den ghenen die nae haer afvaren / pleghen te waerſchouwen voor wat dinghen ſy haer hebben te wachten. Ar. Ick wilde wel dat ghy my by tijdts ghewaerſchouwt hadt. Co. Hoe ſo? heeft u oock ghelijcke ſieckte gheraeckt? heeft de beſmettinghe van dit quaet u oock aengetaſt? Ar. Ick heb Romen en Compoſtel verſocht. Co. Lieve God/ 'tis my F een groote trooſt dat ick u tot een medeghenoot van mijn dwaeſheydt heb. Wat Pallas heeft u dat in den ſin gegeven? Ar. Gheen Pallas maer de ſotheydt ſelve / voornaemlijck daer ick te huys had een jonghe vrouw met eenige kinderen / en een huysgeſin / het welcke gheheel op my ruſte / ende door mijnen dagelijcrſchen arbeydt ghevoed wierd.
Co. Het moet wat bysonders geweeſt G zijn/dat u 'tgheſelſchap van uwe alderliefſte vrienden heeft doen verlaten: ey lieve verhaelt my dat doch? Ar. Ick ſchame my daer van te ſpreken. Co. Voor my en behoeft ghy u niet te ſchamen/de welcke gelijck ghy weet/ aen de ſelfden evel ſieck gelegen heb. Ar. Wy ſaten onder ons ſeven oft acht ghebuuren te ſamen en dronken. Als nu het ghemoed door den wijn verhit wierd / H was daer een die ſeyde dat hy voor hem genomen had S. Iacob te gaen groeten/ een ander/ ſinte Pieter, terſtont waerender een ofte twee dewelcke beloofden haer geſelſchap te ſullen houden. Eyndlijck wert daer goet ghevonden/dat wy ons gelijckelijck op den wegh ſouden begheven. Ick ſelve/ om geen breeck-ſpel te zijn / ſtemde mede met den grooten
I hoop. Daer na began men te beraetſlagen / oft wy het op Romen oft op Compoſtel wilden nemen. Daer wert beſloten dat wy daeghs daer aen ſouden vertrecken/en beyde die plaetſen beſoecken.
Co. O wat een deftigh beſlupt! waerdigher om inde wijn als in't koper ghe-
ſchreven te worden. Ar. Terſtont gaet daer een groote beker rontom/dewelcke van een peder op zijn beurt uptghedronken zijnde / wert de belofte onverK brekelijck vaſt ghemaeckt.
Co. O nieuwe Godsdienſtighepdt! maer zijn ſy al t'ſamen ghesondt en behouden weder ghekomen? Ar. Die uptgheſondert / van welcke d' een op de repſe ſtervende / ons belaſte dat wy S. Pieter en S. Iacob van ſijnen 't weghen

ſouden

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ſouden groeten. D' ander ſterfte Romen ende beual ons dat wp ſyn hupſvzou en kinderen upt ſynen naem veel goeds ſouden segghen. Den derden hebben wp te Flozenten ghelaten / aen een doodelijcke sieckte. Ick ghelooue dat hp nu bp den Heere is. Corn. Was hp soo Godvzuchtich? Ar. 't Was de grooste beuselaer diemen soud konnen vinden. Co. Waer upt vermoed ghp
B dan dat? Arn. Hp hadde een male vol van bullen ende aflaets vzieven. Co. Ick hooz dat wel / maer daer lepdt een langhe wegh naden Hemel / dewelcke na dat ick hooze / niet vepligh genoegh is vande strupckrovers die inde middellocht woonen. Ar. 't Is waer / maer hp was genoegh bewaert met syn bullen. Co. In wat tael warense ghesschzeben? Ar. Inde Roomsche. Co.
C Daer mede magh hp over al vzp en vzanck passeren. Ar. Ten waer dat hem bp avonture eenige gheest ontmoetede / die hem op gheen Latijn en verstond / dan soude hp weder na Romen
D keeren moeten / om daer een nieuwe bulle te bekomen. Co. Werden de bullen daer ooch aen de dooden vercocht? Jaese. Co. Ondertusschen wil ick u wel waerschouwen dat ghp u niets onvoozsichtlijck en laet ontvallen. Want over al syn lupster-vincken ontrent. Ar. Ick en verachte de aflaet vzieven niet / maer spotte met de dwaesheydt mijnes
E vzinckebzoers / dewelcke / zijnde anderssins de vzolighste beuselaer vande werelt / al 't vertrouwen syner saligheydt / liever in een parchement als inde vernieuwinghe ende beteringhe synes ghenegentheden ghestelt had. Waer wanneer sullen wp die gheneughte ghenieten / daer ghp t'hans van spzaeckt? Co.
F Ter ghelegener tijt sullen wp een banckietjen laten toe maken / daer sullen wp andere van onse Conpagnie bp noden / en daer om strijdt liegen / ende overvloedelijck met leugen-quacken / malkanderen vermaken. Ar. Het behaegt my wel.

Eynde vande acht-en-veertichste T'samen-sprekinge.

De cap-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De XLIX, T'ſamen-ſpraeck.

De captandis ſacerdotijs,

Of

Van 't bejaghen der pre-benden of beneficien.

Pamphagus, Cocles.

Pamphagus.

A OF mijn oogen ſchemeren mp/ of ick ſie daer Cocles mijnen ouden rot-geſel. Co. Ghy en ſiet niet al mis. Ick ben de ſelve man die u van herten beminne.

Pa. Daer was niemand die op u wederkomen toegelepdt had/ vermits ghy B ſoo vele jaren van huys gheweeſt zijt/ ſonder dat pemandt weten konde/waer ghy ghevloghen oft ghekoven waert. Maer eplieve ſeght ons doch / waer van daen is de komſte? Co. Van d'ander werelt/daer de luyden met de voeten teghen ons aen gaen. Pa. Ick gheloove veel eer dat ghy komt van de gheluckighe eylanden. Co. Ick ben blijd C dat ghy u macker noch kent. Want ick vreeſde dat het even eens met mp gaen ſoude/ghelijck als het wel eer met Ulyſſes toegingh. Pa. Hoe gingh het met hem? Co Deſe wert van ſijn huysvrouwe ſelfs niet bekent / alleen een oude hond toonde dat hy ſijnen meeſter kende door het quiſpelen van ſijn ſteert. Pa. Hoe veel jarē had hy van huys geweeſt? Co. Twintigh. Pa. Ghy zijt langer wegh gheweeſt/evenwel nochtans/heb D ick uwe tronie niet vergheten. Maer wie verhaelt dat van Ulyſſes? Co. Homerus. Pa. Ho/die is / ſoomen ſeght / aller kluchten vader? Misſchien had de vrou ondertuſſchen een anderen hengſt in huys gehaelt / ende dat ſy daerom haren Ulyſſes niet en kende. Co. Neen ſy was de eerlijckſte eñ kuyſchſte vrouwe diemen ſoude mogen vinden. Maer Pallas had Ulyſſes ſo oudſch ghemaeckt E om niet bekent te zijn. Pa. Hoe is hy ten laetſten bekent geworden. Co. Aen een wratjen / 't welck hy aen ſijnen teen hadde/ dat vermerckte de Minne-moer die nu ſeer out was / als ſy hem de voeten waſchte. Pa. O nau-ſiende holrijſter! En gheeft het u wonder dat ick u kende aen dien grooten gaſt van een neus? Co. Ick ſoude dien niet willen miſſen. Pa. Dat loof ick wel / ſy F kan u tot vele dinghen te paſſe komen. Co. Tot welcke doch? Pa. Inden eerſten / om 't licht upt de doen / ſalſe u voor een domp-hoorn verſtrecken. Co. Gaet voort als een man. Pa. Daer nae indien ghy upt een back oft erghens een diepe groeve pet wat ſoudt willen ſcheppen / ſalſe u voor een ſnupt dienen. Co. Hoe geeft ghy daer achter? Pa.

Indien

A Indien uwe handen onledigh zijn/ sult-
se in stede van een houte nagel mogē ge-
bruycken. Co. Hebt ghy noch pet meer
te seggen? Pa. Hy sal u dienē om 't vyer
op te blasen/ by ghebreck van een blaes-
balck. Co. Dat is aerdigh van u be-
dacht: wat dan noch meer? Pa. In-
dien u 't clicht int schrijven hindert/ salt u
een schaduw' maken. Co. Ha/ ha/ he/
isser noch al meer te seggen? Pa. Inde
B oorloghe te water salse u in plaetse van
een boots-haeck wesen. Co. Wat inde
oorlogh te lande? Pa. In plaetse van
een schilt. Co. Wat daer na? Pa. Ist
dat ghy hout klieven wilt/ sy verstreckt
een beytel. Co. Dat gaet wel toe. Pa.
Stelt ghy u om 't ampt eens Herauts
te doen/ een trompet/ om den alarm te
slaen/ een blaes-hoorn. Als ghy spit of
delft een schop/ als ghy maept een sepe-
C sen/ als ghy te scheep vaert/ een ancker.
In 't koock-huys sal sy u zijn in plaet-
se van een krauwel/ in 't visschen in
plaetse van een angel. Co. Ick magh
wel van gheluck spreken: 'k en wist se-
ker niet dat ick eē sulcke huys-raet over
my droegh/ dat tot so vele dingē profijt-
lijck was. Pa. Maer in wat hoeck der
werelt/ hebt ghy ondertusschen ghesee-
ten? Co. Te Romen hield ick mijn
D woon-plaets. Pa. Maer hoe konde
dat zijn/ dat ghy woonende binnen een
soo vermaerde stadt/ niemand en wiste
te seggen/ of ghy levend of doot waert?
Co. Ja nergens schuylē de vrome lup-
den meer/ soo dat ghy dickwils by kla-
ren dage op de volle marckt niet een en
siet wandelen. Pa. So keert ghy dan
weder overladen met beneficien? Co.
Ick heb voorwaer wel neerstigh ter
E jacht geweest/ maer wepnich gevangen
Want de meeste hoop visscht daer al met
eē goudē angel. Pa. Dat is een geck-
lijcke manier van visschen. Co. Noch-
tans bevindē haer sommige lupdē daer
wel mede/ maer 't wil een peder soo niet
geluckē. Pa. Zijn dese niet dry-dobbel-
de narrē die haer gout aen loot verrup-
len? Co. Maer ghy en versint niet dat- F
ter gout-aderē onder 't theylige loot ver-
borgen zijn. Co. Wat dan/ zijt ghy noch
de oude Pamphagus. Pa. Neen. Co. Wat
dan? Pa. Een hongerigē wolf. Co. Sy
keeren met beter spoet/ die esels weder
te huys komen/ beladen zijnde met het
sware pack der prebendē of beneficien.
Waerom hebt ghy liever een prebende
als een huys-vrou? Pa. Om dat my de
ledigheyt soet duncktē het Epicureisch G
leven te wonder wel aen aenstaet. Co.
Maer mijns bedunckens leven die veel
geneuglijcker die een aerdich meysjen te
huys hebbē/ dewelcke sy mogen inden
arm nemen/ en kussen 't so dickwils als
't haer lust. Pa. Voeght daer oock by
somtijts als 't haer niet en lust. Ick be-
geer een duurachtige wellust. Die een
huysvrou trout/ is maer eē maent gelu-
ckigh. Maer die een vette prebende mach H
gebeuren/ is al zijn leven goeder dingē.
Co. Maer de eensaemheyt valt onghe-
neughlijck/ soo dat Adam selfs geen ge-
neughlijc leven soud gelept hebben/ had
God hem Eva niet bygevoegt. Pa. Die
maer een rijcke preuve heeft/ dien sal't
aen geen Eva ontbreken. Co. Maer ge-
neughte is gheen geneughte/ als sy met
schand-vlecke en quaet geweten versel-
schapt is. Pa. Ghy segt de waerheyt/ I
en daerom heb ick voor my ghenomen/
met de boecken t'samen-spraeck te hou-
den/ eñ also de verdrietige eensaemheydt
te verdrijven. Co. Ghy soud geen ghe-
neuglijcker gesel schap konnen aentref-
fen. Maer keert ghy niet weder tot uwe
visscherije? Pa. Ja/ indien ick weder-
om nieu acs konde bekomē. Co. Wat
voor acs? goud of silvere? Pa. 't Gelt
my even veel. Co. Zijt goets moets/ K
uwen vader salder u wel aen helpē. Pa.
Hy is al te vasthoudende. Hy sal my niet
meer vertrouwē/ wanneer hy verstaen
sal/ datter al't sootjen gebleven/ en noch
niet met allen uytgericht is. Co.
Dat loopt op dien teerlingh.
Pa. Maer hy en is met dien teerlingh

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A niet vermaeckt. Co. Indien hy u plat af-ſlaet ick ſal u een middel wijſen waer door ghy ſo veel golds ſult konnen krijghen/als ghy ſelver begeert. Pa. Ghy verhaelt my een ſonderlinghe blijde tijdingh. Wel aen doch ſegh op. Ick voel dat my't hert in't lijf hippelt. Co. Al ghereet. Pa. Hebt ghy ergens een ſchat ghevonden? Co. Had ick ſe ghevonden ick behielſe voor my ſelven/ niet B voor u. Pa. Cond' ick maer een hondert ducaten by een ſchrapen / ick ſoud weder moed grijpen. Co. Maer ick ſal u wijſen/waer ghy hondert dupſent ducaten van daen ſult halen. Pa. Waerom benijd ghy my mijn gheluck. Lieve en quelt my niet langher / ſegh waer van daen? Co. Wt het munt-boeck Budæi, daer ſult ghy vinden vele dupſenden van al wat ghy begheert / C van gouden of ſilveren munte. Pa. Dat ghy wel varen moet met uwe boerterijen. Daermede ſal ick u betalen / ſo wanneer ick uwen ſchuldenaer woorde. Co. Betaelt my vryelijck met ſulcke munte / als ick u daer upt verſchiete. Pa. Loop / loop/ ick ben uwe bockens wel ghewent. Co. Ick behoefde noch wel by u ter ſcholen te gaen/ om daer in vol-leert te zijn. Ghy zijt een meeſter over meeſter in die konſt: ja al wat ghy D voort brenght / ſijn loutere quinck-ſlaghen. Pa. Maer ghy drijft uwen ſpot met deſtighe ſaetkens. Ick ſoud veel eer hier vergrammen dan my luſten ſoud te lachen. En waert ghy in mijn plaets / ghy ſoud ſoo niet ſpotten / als ghy nu wel doet/en dat in ernſtighe ſaken. Co. Dat en doe ick niet / maer ſpreecke nae mijn beſte meeningh. Pa. So moet u den muts altijd ſtaen / ghelijck ghy dat E ter goeder trouwē meent. Maer waerom en loop ick niet naer hups toe / te vernemen / hoe dat het aldaer met alle dingen gelegen is. Co. Ghy ſult groote veranderinghe beſpeuren. Pa. Dat loof ick wel. Godt ghebe/ dat ick het al naer wenſch mach vinden. Co. Dat moghen wy al te ſamen wel wenſchen / maer ten heeft tot noch toe niemandt mogen ghebeuren. Pa. Deſe nuttig- F heyt ſullē wy ook van onſe repſe thups brenghen/dat wy voortaen te liever by hups ſullen blijven. Co. Ick en weet dat niet/want ick ſie daer vele / dewelcke ſevenmael derwaerts henen over en weer loopen. Soo ſeer pleegh deſe ketelachtighe begheerte ſteets te tockelen/ den genen die eenmael daer van inghenomen zijn gheweeſt.

Eynde vande negen-en-veertichſte T'ſamen-ſpraeck.

Militis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De L. T'ſamen-ſpraeck.

Militis Confeſſio,

Of

Soldaets Biecht /

Om de Ionghelinghen vande quade manieren deſes levens af te ſchricken.

Hanno, Thraſymachus.

Hanno.

A WAER van daen komt ghy ons als een Vulcanus, of hinckende weder t'huys/ de welcke wel een Mercurius of vliegende gheleeckt doē ghy hier eerſt van daen trockt? Th. Wat voor Vulcanuſſen B en Mercuriuſſen verhaelt ghy mp? Ha. Om dat ghy van ons ſchepdēde ſcheent ghevleughelt te zijn/ maer nu treet ghy al hinckende voort. Th. So plaghmen vanden Oorlogh weder te keeren. Ha. Wat had ghy inden oorlogh te doen/ dewelcke blooder zijt als eenighe daſſe. Th. De hope van bupt had mp manhaftigh ghemaeckt. Ha. Soo hebt ghy dan een heerlijcke bupt daer van C ghebraght? Th. Ja een ydele borſſe. Ha. So zijt ghy dan des te minder met bagagie beladen? Th. Maer wel overladen met ſchelm-ſtucken. Ha. Dat is voorwaer wel een ſwaer packt/ indiē men anders de Propheet geloovē mach/ dewelcke de ſonde by 't hoot gelijckt. Th. Ick heb daer meer ſchelm-ſtucken geſien en bedreven als opt te voren in mijn D gantſche leven. Ha. Hoe ſtaet u dien handel al aen? en hoe ghevalt u der ſoldaten leven? Th. 't Is het deuge-nietighſte en armſte leven van de wereldt. Ha. Wat gaet deſe lupden dan aen/ de welcke om eenen kleynen penningh gehuert ſijnde/ de ſommige upt liefden na den oorlogh als na een blijde maeltijdt draven? Th. Ick en kan niet anders dencken dan dat ſy t'eenemael van haer E ſinnen berooft/ van een quade dupvel beſeten/ ende ellendigh zijn/ ende niet anders en doen/ dan haren ſterf-dagh alhier verhaeſten. Ha. 't Schijnt ſoo/ want tot eerlijcke ſaken ſout ghy haer naulijcx om al 't gelt van de werelt konnen koopen. Maer vertelt ons hoe den ſlagh vergaen is/ ende aen welcke zijde d'overwinningh is ghebleven?

Th. Daer was ſoo grooten gerupſch F en ghetier/ ſulcken gelupt der trompetten/ghekraeck der heer-hoornen/ brieſſchinghe der peerden/ gheſchrey van mannen/dat ick niet en konde ſien watter van't geen daer geſchiede/ jae ſelfs nauwlijcx van mp ſelven en wiſte. Ha. Hoe komt het dan dat andere/ upt den

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A krijgh komende so levendigh elck dingh in 't besonder weten te beschrijven/wat een yeder ghedaen en ghesproken heeft/ niet anders dan of sy over al als ledige toesienders hadden daer by en ontrent ghewees't? Th. Ick meen dat sy de luyden grove logens op de mou spellen/ wat my aengaet/ ick magh weten wat in mijn hutte gheschiet is/ maer vande gheleghenthepdt des strijts/ weet ick
B niet met allen. Ha. Sout ghy ons selfs niet weten te seghghen hoe dat ghy aen dese verminckthepdt geraeckt zijt. Th. Nauwlijcx/soo moet my Mars straffen/ mijn vermoedē is/dat my door een steen of slagh vandē peerde de knije gequetst is. Ha. Maer ick weet het wel. Th. Weet ghy 't? Soo heeft het u dan pemandt vertelt. Ha. Neen/ maer ick rade daer na. Th. Segt dan op. Ha.
C Als ghy verbaest zijnde ginght vluchten slibberde u dē voet en vielt plotslijck ter aerden met de knije op een kepsel. Th. Sterven moet ick/ soo ghy 't niet recht op zijn kop gheraden hebt. Ha. Gaet naer huys toe/ en vertelt uwe Huys-vrouwe alle uwe overwinninghen. Th. Ick sal haer niet seer welkom zijn/ om dat ick naeckt en beropt te huys kome. Ha. Maer hoe sult ghy
D het geroofde weder-gheven? Th Ick hebt al over langh wedergegheven. Ha. Aen wien doch? Th. Aen hoeren/ herbergiers/ eñ die 't my met den teerlingh hebben afghewonnen. Ha. Dat is recht op sijn krijgh smans/ soo ghewonnen so verlooren. Maer ghy hebt immers uwe handen niet besoedelt met kerck-rooverijen? Th. Daer en werd niet aenghesien Men spaerde het heplighe niet meer als de ghemeene dingen.
E Ha. Waer mede sult ghy dese booshept vergoeden? Th. Dat inden oorloogh misdaen wordt behoefsmen niet te boeten. Tis al recht wat daer gheschiedt. Ha. Jae krijghs-recht misschien. Th. Dat ist. Ha. Maer sulck een recht is het grootste onrecht. Ghy en hebt u niet door liefde tot het Vaderlandt maer F
door hopen van buyt inde oorlogh begeven. Th. Ick beken dat/ende meen datter wepnigh met hepligher opset na toe trecken. Ha. 't Schijnt wat aensiens te hebben/ datmen met de menighte gech is. Th. De Predikant heeft van den predick-stoel afgheleerdt/ dat den oorloogh billick is. Ha. Die stoel is niet ghewoon te liegen/ maer of de
selve al billick sy ten aensien vanden G
Prince/ daerom en is sy sulex niet terstont tot uwen aensien. Th. Ick heb uyt de mont vande Rabbynen verstaen/ dat een yeder hem op zijn ambacht wy magh gheneeren. Ha. Voorwaer een heerlijck ambacht de huysen af te branden/ de kercken te berooven/ de kloosters-maeghdekens te verkrachten/ d'ellendige te stroopen/ d'onnosele van lante te helpen. Th. De vleeschhouwers H
worden wel ghehuurt om een beest te slachten/ waerom wordt ons handtwerck dan ghelaeckt/ dat wy ons laten verhuren om de menschen te kelen. Ha. Waert ghy niet besorght/ waer u siele soud verrepsen/ by aldien ghy quaemt inden oorlogh te sneuvelen? Th. Niet seer/ want ick mijn siele eenmael Sinte Barber had bevolen. Ha. Had sy u in
hare besceherminghe ghenomen? Th. I
My docht dat sy my een wepnigh met den hoofde toeknickte. Ha. Wanneer docht u dat? was het des morghens? Th. Neen/ maer na den avond eten? Ha. Maer te dier uren soo ick meen/ hebben u oock de boomen ghedocht te wandelen. Th. Hoe weet dese alle dinck te raden. Maer mijn meeste vertrouwen was op Sinte Cristoffel gevest/
wiens beeldt ick daghelijck voor mijn K
ooghen had? Ha. Inde hutten? hoe raken daer de heplighen in? Th. Wy hadden hem met een kool op 't sepl ghetrocken. Ha. Die krups-koolde Cristoffel is gheen slecht poort-wachter. Maer sonder jocken ick en sie niet op wat manieren ghy van soo vele boose

septen

A ſepten ſult konnen geſupvert woꝛden / ten ſy dat ghy na Romen trecht. Th. Ick weet al een koꝛter wegh, Ha. Wat wegh? Th. Ick wil gaen by de Dominikanen / daer ſal ick het met een wepnigh geldts afmaken met de Commiſſariſſen. Ha. Oock de kerck-rooverijen? Th. Al waſt dat ick Chriſtum ſelver beroofſt jae onthalſt had / ſulcke volmachtige aflaets-bꝛieven/en macht
B om die ſonden te vergheven. Ha. Tis al wel indien Godt met ſulck vergheven te bꝛeden is. Th. Ick bꝛeeſe veel meer dat de Dupbel daer mede niet te bꝛeden ſal zijn. Want Godt is uptter naturen verſoenlijck. Ha. Wat Pꝛieſter ſult ghy voꝛ u uptkieſen? Th. By den welcken ick noch eere noch ſchaemte ſal vinden. Ha. Ja ja/Met is aen Trup gheraeckt. Sult ghy van hem ſupver
C verklaert zijnde/reghel recht tot het lichaem des Heeren gaen? Th. Waerom niet? na dat ick eenmael die vuplnis back in zijn kap ſal uptgheſtoꝛt hebben/ ſal ick dien laſt quijt zijn/hy magh ſelf voꝛ hem ſien die my quijt-ſcheldt. Ha. Wat weet ghy of hy u quijt ſchelt?

Th. Ick weet het. Ha. Wat verſekerhepdt hebt ghy daer van. Th. Om dat hy my de handt op't hooft leght/ ick en weet niet wat over my binnens monds mompelende. Ha. Wat oft hy alle uwe miſdadē u weder t'huys ſtierde / als hy u de hand op't hooft leght / met ſulck een gemommel van woꝛden. Ick abſolvere u van alle uwe goede wercken, welcker ick gheene in u en bemercke, ſtel u weder in u voorighe ſtandt, en laet E u gaen voor ſoodanigh een als ick u ontfanghen heb, vuyl vind ick u, vuyl laet ick u. Th. Dat hy toeſie wat hy ſegghe / 't is my ghenoegh dat ick gheloove van hem gheabſolveert te zijn. Ha. Maer dat gheloofſt ghy op u ban en boet. Ten ſal misſchien Godt niet ghenoegh zijn / teghen den welcken ghy miſdaen hebt. Th. Van waer komt ghy my aen boꝛt/ die my 't ghemoed van gheruſt ontruſt F wilt maken? Ha, Een goed bꝛiend is een geluckigh ontmoeter die ſijn bꝛiend ten beſten vermaent. Th. Ick weet niet hoe gheluckigh / 't en is voꝛwaer niet lieflijck noch aenghenaem.

D

Eynde vande vijftighſte T'ſamen-ſpraeck.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De LI. T'ſamen-ſpraeck.

Monitoria Pædagogica:

Of

Kinder-Meeſters Leſſen/

Pædagogus, de Leer-Meeſter. *Puer*, de Leer-Ionghe.

Pædagogus.

A GHY dunckt mp niet onder de menſchen maer onder de verckens geboren en opgevoedt te zijn. Alſulcke rouwe en boerſche manierē hebt ghp over u Een wel-

B ghebozen kindt behoozde oock wel ghemaniert te zijn. Soo menighmael als u pemant aen ſpzeect/ dien ghp eere ſchuldigh zijt/ ſo ſtaet recht op u lijf met ontdeckten hoofde. Laet u aenſicht niet dzoevigh/noch ſtrack/noch onſchamel/ noch wulps/noch ongheſtadigh/maer met een zedighe vzolickheydt ghematight zijn/de ooghen ſchaemachtigh/altijdt ſiende op den ghenen met den welcken ghp ſpzeeckt/ de voeten bp een ghe-

C voeght. En tranten niet van d'een been op d'ander/ſchermt niet met de handen/ bijt niet op u lippen/ kraut u hooft niet/ ende peutert uwe oozen niet. Laet uwe kleedinghe op 't ghevoeghlijckſt om het lijf ghepaſt ſtaen/ſoo dat upt u gantſche habijt/weſen/ bewegínge ende geſtaltenis des lichaems een eerbare zeedbaerheydt en ſchaemachtighe aert beſpeurt werde. Pu. Of ick't eens ging beſoecken. Pæ. Doet dat. Pu. Iſt ſoo wel.

D Pæ. Noch niet. Pu. Of icht ſo maeckte? pæ. Dat komt bp. pu. Of ſo? pæ. Hout op/'tſalt hem ſoo wel doen/houd dat vaſt. En weeſt niet al te ſnapachtigh ofte haeſtigh. En laet uwe ſinnen onder tuſſchen niet ſpelen gaen/maer let met aendacht op 't ghene dat hp ſeydt. Indien daer wat te verantwoozden is/

E doet dat met wepnigh woozdē en vooz-ſichtighlijck/ſomtijts een eer-tijtel vooz aen ſtellende/ ſomtijdts oock daer bp doende de toe-naem om der eeren wille/ en bp wijlen bupghende u eene knpe/ voornemelijck als ghp u reden ten epnde zijt. En gaet niet wegh vooz al eer dat ghp verlof begeert hebt/afghevaerdight of van hem verlaten zijt. Wel aen laet ons nu een pzoeve hier van ſien.

F Hoe lange tijdt hebt ghp upt u moeders hups gheweeſt? Pu. Nu bp de ſes maenden. Pæ. Hier diende bp ghevoeght te zijn/ Meeſter. Pu. Nu bp de ſes maenden Meeſter. Pæ. Verlanght ghp niet na u moeder? Pu. Ja ſomwijlen. Pæ. Soud ghp haer niet wederom begheeren te beſoecken?

Pu. Ick ſoude wel begheeren/ Meeſter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A Heer indien ghy my verlof daer toe wildet geven. Pæ. Nu moest ghy de knpe ghebogen hebben. Dat gaet wel. Gaet so voort. Als ghy spreeckt/wacht u dat ghy u in't spreken niet verhaest / of stamelt/of binnen's monts mommelt/maer ghewent u beschepdlijck/klaer en dupdlijck uwe woorden upt te spreken. Indien ghy voorby een oud man gaet/'t zy B een Borgemeester / Priester / Leeraer / of anders een treffelijck man/ vergheet niet uwen hoed af te doen / en laet het u niet vervelen de knpe te bupghen. Over maeltijt sult ghy u wolijck soo toonen / dat ghy altijdt denckt wat uwe jonckheydt betaemt. Steeckt uwe hand alderlest inde schotel. Indien men u een lecker beetjen voor dient / wepgher dat C eerlijck / indien hy aenhout / neem het aen en danck hem daer voor / daer nae een stucxken daer af ghebroken hebbende/gheef hem het overighe weder/of pemandt die u naest sit. Indien pemandt u brengt/wensch hem blijdlijck geluck / maer drinck selver matelijck. Indien ghy geen dorst en hebt / set evenwel den D Beker aen u lippen. Lacht den sprekenden toe/ maer selver spreeck niet dan ghevraeght zijnde. Indien daer pet oneerlijcx verhaelt wordt/ en lacht daer niet om / maer ghelaet u als of ghy niet en verstont. En lastert niemand / en acht u selvē niet beter als een ander. En booght niet van het uwe / en veracht eens anders dingen niet. Weest spraec- E saem en liefstalligh / oock tegens die gene die kleen van middelen zijn. Verklickt niemandt. Weest niet vupl van mond. So sult ghy eer en vriendtschap verkrijgen/ sonder van pemand benijdt te zijn. Indien ghy siet dat de maeltijt te langh duurt / begeert verlof en de gasten ghesegent hebbende so gaet stil vande tafel. Siet toe dat ghy dese dingen F in gedachtenis houd.

Pu. Meester ick sal mijn best doen / begheert ghy noch pet anders van my?

Pæ. Niet anders dan dat ghy tot u boecken gaet. Pu. 't Sal geschieden.

Eynde vande een-en-vijftighste T'samen-spraeck.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De LII. T'ſamen-ſpraeck.

Pietas Puerilis.

Of

Godtvruchtighe t'ſamen-ſpreeckinghe.

Of

Kinderlijcke Godtvruchtigheydt.

Eraſmus, Caſper.

A VAN waer komt ghy upt de bradery̋e? Gaſ. Lieve ſpreecht met beſchept. En ſiet my daer voor niet aen. Era. Wt de kloſbaen? Gaſ. Dat en iſt oock niet.

Er. Wt het Wyn-huys? Gaſ. Geen-
B ſins. Eraſ. Nadien ick 't niet geraden kan/ ſeght ghy 't ſelve? Gaſ. Wt onſer lieve Vrouwen kercke. Era. Wat hadt ghy daer te doen? Gaſ. Ick heb daer ſommighe ghegroet. Eraſ. Wie doch? Gaſ. Chriſtum met eenighe Heylighen. Eraſ. Ghy zyt devotiger als uwe jonckheyd wel betaemt.

Gaſ. Daer is gheen ouderdom / den welckē de religie niet wel en paſt. Eraſ.
C Indien ick ymmers begeerde religieus te worden/ick ſoude my in een kap laten ſteken. Gaſ. Ick ſoud van ghelijcken doen / by aldien de kap ſoo veel godvruchtigheydt by bracht /als ſy wel ſchyns doet. Eraſ. Men ſegt gemeenlijck/ dat de ghene die in haer kintſchept Enghelen zyn / out gheworden zynde / dupvelen worden. Gaſ. Maer ick ach- D te dat ſulck een ſpreeck-woort van den ſatan moet voortghekomen zyn. Jae meen datter naulijcx een recht Godvruchtigh out man is / die niet van ſyn kintſche jaren de godvruchtigheyt ghepleeght heeft. Daer en wort niet voorſpoediger gheleert/dan dat men terſtont van ſyn kintſchepdt begint te leeren. Eraſ. Wat is dan de religie? Gaſ. Een ſupvere godsdienſt / en onderhoudinghe E van ſyne geboden. Eraſ. Welcke zyn die geboden? Gaſ. Die alle te verhalen ſoude te langh vallen / maer om int kort te begrypen / de religie beſtaet in vier dingen. Eraſ. Welcke zyn die? Gaſ. 't eerſte is dat wy een oprecht en Godvruchtich ghevoelen hebben van God ende de Godlijcke ſchriften / en dat wy hem weſen niet alleen als onſen Heer / maer oock beminnen upt de binnenſte F hertſ-tochten/ghelijck/ als onſen genadigſten Vader. Het tweede/dat wy met de hoogſte ſorchvuldigheydt d' onſchuldigheyt betrachten / welcke daer in beſtaet / dat wy niemand verangelijcken. Het derde/dat wy lieſ or oeffenen/dat is/ een yeghelijck ſoo veel als in ons macht

is/goet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A is/goet bewijsen. 't Vierde/ dat wy de
lijdsaemheyt behoudē/de welcke maeckt
dat wy't quaet 't welck ons aengedaen
is/ indien wy dat niet en konnen bete-
ren/geduldelijck verdragen/ ons selven
niet wrekende / noch quaet met quaet
vergeldende. Ers. Ghy zijt voorwaer
een goet Predikant. Maer beleeft ghy
al 'tgeen ghy met den monde leert? Gas.
Ick doe mijn beste/ende sla alle dage de
B rekeninge by my selven over/ ontbreekt
daer ergens wat / dat verbeter ick/dat
en paste niet wel / dat was al te wulps
van my ghesproken / ende dat al te on-
voorsichtigh ghedaen / dat waer beter
gheswegen geweest/ende dat beter ach-
terghelaten. Eras. Wanneer maeckt
ghy die rekeninghe? Gas. Ontrent
de nacht/ of wanneer 't my best gelegen
is. Eras. Maer lieve seght my met wat
C oeffeningen brenght ghy den gantschen
dagh over? Gas. Ick kan voor sulck
een ghetrouwe vriend niets verbergen.
's Morghens soo haest als ick wacker
worde / (dat is ontrent te ses ofte vijf
uren) maeck ick een teken des kruys aen
mijn voor-hooft ende borst. Eras. Wat
daer naer? Gas. Ick begin den dagh
inden naem des Vaders des Soons eñ
des H. Geests. Eras. Dat is een goed
D werck. Gas. Ende dan groet ick Chri-
stum met weynige woorden. Era Wat
seght ghy hem? Ga. Ick dancke hem
dat hy my dien nacht voorspoedig heeft
laten overbrenghen / en bid dat hy my
insghelijcx desen gantschen dagh in sijn
Godlijcke bescherminghe neme / tot sij-
ner eeren ende myner sielen saligheydt /
ende dat hy dewelcke daer is 't ware
licht/niet wetende van onderganck / de
E eeuwighe sonne / alle dingh levendigh
makende/voedende eñ verheugende/ ge-
lieve mijn verstant te verlichten / op dat
ick niet ergens in eenighe sonde en val-
le / maer door sijne ghenadige bestierin-
ge gerake tottet eeuwige leven. Er. So
wordt de dagh heylighlijck van u be-
gonnen. Ga. Daer naer mijn Ouders
gegroet hebbende/den welcken ick naest F
God de meeste ghehoorsaemheyt schul-
digh ben / gae alst tijdt is na de schole
toe/maer soo dat mijnen wegh/ de ghe-
legentheydt sulcx zijnde / door de kerck
zy. Eras. Wat bedrijft ghy daer? Gas.
Ick groete wederom met drye woorden
Jesum eñ alle de Santen en santtinnen/
maer by namen de H. Moeder-maegt/
ende daer aen de ghene die ick voor my
bysonder uytgekoren heb. Eras. Waer- G
lijck my dunckt dat ghy die spreucke van
Cato wel moet ghelesen hebben/dewelc-
ke ghebied/ dat wy geerne souden groe-
ten. Waer 't niet ghenoegh gheweest
des morghens te groeten / sonder dat
terstondt daer aen die groetenis weder-
om hervat werde? vreest ghy niet dat
ghy door u al te groote gedienstigheydt
Christum soudet moghen moeylijck val-
len? Gas. Christus heeft het geern dat- H
men hem altemets eens aenspreeckt.
Eras. Maer 't schijnt ongerijmt / te
spreken met de gene die ghy niet en siet.
Gas. Ick en sie oock niet dat deel mijns
wesens/waer door ick tot u spreke. Era.
Wat is dat? Gas. Die siele. Eras. Maer
'tis vergheefs den genen gegroet die u
niet weder en groet. Gas. Hy groet my
menigmael wederom met een heymlijc-
ke ingevinge des geests. Eyndlijck/en I
groet die niet ghenoegh wederom / de-
welcke gheeft 'tgheen men van hem be-
geert? Eras. Wat begeert ghy van hem?
want ick mercke wel dat uwe groetenis-
sen meest al van ghebreck spreken / ge-
lijckerwijs als de bedelaers ghewoon
zijn te doen? Gas. Inder waerheyt het
is so als ghy segt: want ick bid dat hy
dewelck een kint zijnde van 12 jaren/de
Leeraers/selve sittende indē tempel/ ge- K
leert heeft/eñ dē welcken den Vader niet
een stem vanden Hemel de macht om de
menschen te leeren gegeven heeft/als hy
seyde/dit is mijn wel-lieve sone inde welc-
ke ick mijn wel-behagen ghenomen heb,
hoort hem: Mat. 17. Eñ dewelcke is de
eeuwighe wijsheyt vandē opperstē Va-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A der/gelieve mijn verſtant te verlichten/ dat ick de vryе конſten mach leeren/ eñ die ghebruycken tot ſijner eeren. Eraſ. Welcke ſijn die Heyligen die ghy u byſonder verhoych hebt? Gaſ. Dt de Apoſtelen S. Paulus, upt de Martelaren Cyprianus, upt de leeraers Hieronimus, upt de Maeghdē Agnēt. Era. Hoe hebt ghy u die verworven/met voorbedachtē raet of by geval? Gaſ. Half met voor-

B dacht half by geval. Er. En doet ghy niet anders dan dat ghyſe groet / of bedelt ghy almede wat van haer? Ga. Ick bid dat ſy mijne voorſpraken eñ middelaers willen zijn by Chriſtum, ende van hem verwerven dat ick door ſijne genade in haer geſelſchap mach aengenomen worden. Er. Ten is voorwaer gheen geringe ſake die ghy begeert. Wat ding doet ghy daer naer? Ga. Ick ga uyt de

C ſchool / ende daer komende betrachte van gantſcher herten al wat die plaetſe verepſcht. Ick roep Chriſtum alſo om zijn byſtant aen / gelijck als of al onſe neerſtigheydt/ſonder ſijn hulp niet en konde te wege brengen/ wederom leg ick mijn hert alſo gheheelijck aen de ſtudien/ als of hy my niet en ſoud helpen / ten waer ick 't mijne blijtelijck daer toe dede. En beneerſtighe my in aller manieren / om

D te verhoedē de wel-verdiende kaſtijdinge/dat ick niet met woorden of wercken den Meeſter of mijne mede-ſcholieren / en vertoorne. Er. Ghy zijt een deughdſaem knecht/dat ghy uwe dingen aldus overlegt. Ga. Vande ſchole thuyſwaert keerende/make wederom iſt mogelijck/ mijnen wegh door de kerck/ende groete wederom Jeſum met dry woorden. Hebben mijn Ouders dan pet te beſtellen /

E dat beſtel ick. En wanneer dan noch eenige tijt over is/ſo ſie ick by mijn ſelven of met eē ander/de ſchool-leſſe over. Er. Seecker ghy neemt u'wen tijt wel nau waer. Ga. Ten is geen wonder dat ick waer neme d'alderdierbaerſte ſake / eñ dewelcke verwaerloost zijnde / niet weder kan verkregen worden. Er. Heſiodus leert nochtans/datmen int midden moet F ſparen, ende dat de ſpaerſaemheyt inden beginne al te vroegh, ende op 't eynde al te ſpade komt. Ga. Dat wort wel van Heſiodo op den wijn gepaſt/ maer 't beſparen vande tijd quam nopt t'ontijd. Laet ghy't wijn-vat leggen / ten wordt niet ledigh/maer de jaren vloeyen altoos/of ghy ſlaept of waeckt. Er. Ick bekent/ maer wat maeckt ghy daer nae? Gaſ. De taſel voor mijn ouders gedect heb- G bende/ leeſ ick den ſegen / eñ dien haer over de maeltijt/ter tijdt toe datmen my ſelfs belaſt te eten. Gedanckt hebbende/ indien daer noch eenige lege tijt is/vermake my met mijne ſpeelghenooten met eenigh eerlijck ſpel/tot dat het tijt is om ſcholē te gaen. Er. Wort dan de Heere Jeſus wederom van u gegroet? Ga. Ja/ wanneer 't pas geeft. Maer indiē t geen pas gheeft/of datter pet in de wegh is/ H groet ick hem nochtans met de gedachten/gaende voor by dē tempel: wederom doe ick inde ſchole naer mijn uptterſte vermogen / ſulcx als de plaetſe van my epſcht. Wederom t'huys gekomen zijnde/doe gelijck als voor 't middaghmael. Na den avond etē vermaeck ick my ſelven met geneughelijcke coutingen/ daer na mijn ouders eñ 't gheheele huyſgeſin goeden nacht gewenſcht hebbende / be- I geve my tijdlijck te ſlapen/ ende met gebogen knyen voor 't bed leggende/ ſla by my ſelven over/ gelijck als te voren geſept is / met wat oeffeninghen die dagh van my is overgebracht geweeſt; vind ick dan eenige merckelijcke faute/ſo roep ick de barmhertigheydt Chriſti om vergiffenis/eñ beterſchap/ſo niet/ſo danck ick Godt voor ſijne ghenade/dat hy my van alle beſmettinge der ſondē bewaert K heeft. Daer na beveel ick my ſelven geheel/en upt geheelder herten in ſijne beſchuttinghe/dat hy my beſcherme voor de liſten des Satans/ ende voor oneerlijcke droomen. Dit ghedaen zijnde/trede voorts int bed/ende mijn voor-hooft ende borſt mettet teken des kruys ghe-

teckent

A reken hebbende/ſtelle my te ſlapen. Er. Hoe ſtelt ghy u te ſlapen? Gaſ. Ick en legh niet op mijn buyck of rugh/ maer voor eerſt op mijn rechter zijde/de armē alſo over dwars geſlagē hebbende/ dat ſy de voorſt krupſ-wijs bedeckē/de rechter handt aen de ſlincker ſchouder/ende de ſlinckerhandt aende de rechter gheſtelt zijnde: alſoo ſlaep ick geruſtlijck/ ter tijdt toe dat ick of ſelfs ontwake/ of
B wacker ghemaeckt worde. Eraſ. Wel hepligh zijt ghy dat ghy al dit ſoo doen kont. Ga. En ghy wel ſot dat ghy ſulex ſegt. Er. Ick prijſe u manier van levē/ kond ickſe ſlechs naervolgen. Ga. Wilt alleenlijc: want als ghy weynige maenden daer aen gewent ſult zijn/ ſo ſullē u ſelfs deſe dingen lieflijck dunckē te zijn/ ſoo ſeer ſullenſe uwe nature gelijckförmigh worden. Era. Maer ick en hoor
C niet van de openbare Godſdienſten. Ga. Hier en ben ick mede niet ſupmachtigh/ voornemelijck op de hoog-tijden. Eraſ. Hoe draeght ghy u daer in? Ga. Voor eerſt onderſoeck ick my ſelven / of niet 't herte met eenige beſmettinge der ſonde beſoedelt zy. Eraſ. Indien ghy ſulex bevint/ wat dan? ontreet ghy u niet van den autaer? Ga. Niet metten lichame maer metter herten/ eñ gheljck als van
D verre ſtaende/ eñ niet derbende mijn ooghen op heffen tot God den Vader/ den welckē ick vertoornt hebbe/ ſla op mijn borſt/ ſeggende met den Tollenaer inden Euangelio / Heere God weeſt my arme ſondaer genadigh. Luc. 18. Daer na indien my inden ſin komt/ dat ick pemand vertoornt heb / met dien ſal ick op de ſtaende voet/ iſt mogelijck verſoenen: ſo niet ſoo neem ick vaſt voor my/ ſoo haeſt
E alſt mogelijck is/ met mijnen naeſten te verdraghen. Indien my pemandt vertoornt heeft/ ick ſtel de wake aen d'een zijde/ eñ doe mijn beſte dat de verongheljcker zijn faute mach bekennen/ en berou daer van hebben. Indien ſulex niet te verhopen ſtaet/ bevele God de geheele wake. Er. Dat valt hart. Ga. Valt dat hart/ eene kleyne miſdaet uwe broe- F
der te vergeven / welckers onderlinghe vergevinge ghy menighmael van noode hebt daer Chriſtus ons alle onſe ſonden eenmael vergheven heeft/ ende noch dageljcx vergheeft? ja my dunckt dat dit geen mildadigheyt is tegens onſen naeſten/ maer een woecker by Godt/ geljcker wijs als of een dienſt-knecht zijn mede dienſt-knecht ſes ſtuyvers quijt ſcholde / met dien bedinghe dat hem zijnen heere hondert duyſent guldens ſoune quijt ſcholden. Er. Ghy redent wel/ indien 't ſlechts vaſt gaet 't gheen ghy ſegt. Ga. Begeert ghy eenige ſeljckheyt bovē de Euangeliſche verſeljckinge. Er. Dat waer onbillick. Maer daer zijnder dewelcke haer ſelven voor geen Chriſtenen houden / ten zy ſake dat ſy dageljcx een Miſſe/ ſo ſy 't noemen/ hooren. Ga.
Ick wil deſe wijſe van doen niet ver- H
doemen/ voornemelijc in de gene die veel tijdts over hebben/ en gantſche daghen met wereltlijcke ſaken beſich zijn / kan alleenlijck niet prijſen de gene dewelcke haer ſelven ſuperſtitieuſelijck wijs malien/ dat de dagh niet geluckelijck ſoude ten eynde gaen/ ten zy ſy die vande Miſſe beginne / en terſtont nae de Miſſe begeven ſy haer tot de koopmanſchap / of
tot den roof/ of tot het hof / alwaer in- I
dien haer den handel / 't zy dan gherechtelijck of onrechtelijck ghedreven / wel gheluckt/ dat ſchrijvenſe de Miſſe toe.

Era. Zijnder wel eenige die ſo dwaes zijn? Ga. Ja verre het grootſte deel der menſchen. Eraſ. Maer keert weder tot den openbaren Godſdienſt. Ga. Iſt mogelijck ſoo voegh ick my dicht by den hepligheu Autaer / om beter te moghen verſtaen 't geen de Prieſter voorleeſt/in- K
ſonderheydt d'Epiſtel of 't Euangelie. Waer upt ick pet wat voor my ſoecke te behouden / ende in mijn memorie te prenten/ het welck ick dan wederom een langhe wijle by my ſelven erhauwe.

Er. En bidt ghy onder-tuſſchen niet? Ga. Ick bidde/ maer meer met den ghe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A dachte / als met beroeringe der lippen. Wt het ghene den Priester voorleest / neem ick stof en ghelegenthepdt om te bidden. Eras. Spreeck dupdlijcker / want ick en verstae uwe meeninge niet ghenoegh. Gas. Wel aen: neemt dat de woorden des briefs ghelesen worden / suyvert den ouden suur-deessem uyt, op dat ghy nieu deegh wesen meught, gelijck als ghy ongesuurt zijt. 1.Cor.5. Op dese
B woorden spreeck ick alsoo by my selven tot Christum. Och of ick waerlijck ongesuurt ware / suyver van alle suur-deessem der booshept. Maer ghy Heere Jesu / dewelcke alleen van alle booshept suyver en repn zijt / gheeft dat ick daghelijcx meer en meer den ouden suur-deessem magh uytsuyveren. Wederom ist by aldien dat het Euangeli vanden Saeyer ghelesen wordt / dan bid ick al-
C dus by my selven. Wel gheluckigh is de mensch / den welcken vergunt is een goede aerde te zijn / en bidde dat hy my uyt niet seer vruchtbare aerde / tot goede aerde make / door syne ghenade / sonder wiens weldaet wy niet goets en vermoghen. Dit woort alleen by exempel van my ghesepdt. Want alles in't besonder te verhalen / soude te lang vallen. Maer indien ick een stom Priester bekome / ge-
D lijck daer vele in Duytslant zijn / of dat ick niet dicht by den Autaer kan ghe-raken om te staen / so heb ick ghemeen-lijck een boecxken by der hand / in welcke het Euangeli of d' Epistel van dien daghe ghescrheven is / daer uyt verhale ick die / of sie die by my selven over. Eras. Ick heb't verstandt daer van wegh / maer met wat ghedachten brenght ghy aldermeest desen tijdt over? Gas. Ick
E dancke Jesu Christo voor syn onuytspre-kelijcke liefde / dat hy't menschelijck ge-slacht door zijn sterven ghewaerdight heeft te verlossen / ende bid dat hy niet en ghelenghe / dat zijn hepligh bloedt te vergeefs voor my vergoten soud zijn / maer dat hy myne ziele ghestadigh met zijn lichaem voede / mijn gheest met zijn bloedt levendigh make / op dat ick allen-F stens in deughden groeyende / een be-quaem lidt worde van zijn gheestlijck lichaem / 't welck is de Ghemeynte / en nimmermeer af en wijcke van zijn al-derhepligste verbond / 't welck hy in zijn laetste Avondtmael / door't breecken des broots / en't overgeven des Dzinck bekers / met syne uyt-verkoren Disci-pulen / ende door de selve met alle de ge-ne dewelcke door den Doop in zijn ghe-G meenschap ingheluyft zijn / ghemaeckt heeft. Wanneer ick merck dat myn ge-dachten omswerven / so lers ick eenighe Psalmen / of eenich ander Godvruch-tigh schrift / om de sinnen weder te ver-garen. Eras. Heb ghy sekere Psalmen tot dien eynde uytgesondert? Gas. Ja ick / maer niet dat ick my selven so ghe-heel daer aen verbinde / of ick late de sel-ve somtijts wel berusten / soo wanneer H my eenighe andere ghedachte invalt / waer in't herte voor die tijd grooter ghenenghte schept / als in't lesen van die Psalmen. Eras. Hoe maeckt ghy't met het vasten? Gas. Ick en bekom-mer my daer mede niet. want also heeft my de Oudt-Vader Heronimus geleert / datmen syn lichaem met vasten niet moet uytmerghelen / ter tijdt toe dat het door de jaren / syn volkomen krachten I gekregen heeft. Nu en ben ick noch geen achthien jaren out. Evenwel nochtans indien my dunckt sulex van noode te zijn / soo breeck ick van mijn middagh ende avondmael een wepnigh af / om op den feest-dagh tot de wercken der God-vruchtighepdt bequamer te mogen zijn. Eras. Nadien dat ick eenmael begon-nen heb te vraghen / soo moet ick het slot daer van hebben. Wat houdt ghy K van de Predicatien? Gas. Seer veel. Hier toe kome ick met gheen minder de-votie / als tot het hepligh Nachtmael. Ende nochtans kijp ick seeckere onder haer uyt / dien ick ga hooren / want daer zijnder de welcken het veel nutter is niet te hooren. En soo my sulck een

of

A of indien my niemandt en ghebeurt te hooren / so brengh ick die tijdt over met het lesen vande H. Schrifture / ick lese het Euangeli of d'Epistel met de uytlegginghe van Chrisosthomus of Hieronimus, of soo met een ander Godvruchtigh ende gheleerd uytlegger voorkomt. Eras. Maer de levende stemme beweegt meer. Gas. Ick bekent / ende soude die liever hooren / indien my maer een rede-
B lijck Predikant mocht gebeuren / maer my dunct dat ick niet t' eenemael sonder Predicatie gheweest ben / als ick Chrysosthonum of Hieronimum in hare schriften hoor spreken. Eras. Ick meen oock. maer hoe ghevalt u de biechte? Gas. Seer wel: want ick biecht my alle daghe. Eras. Alle daghe? Gas. Tis so als ick u segh. Eras. So houdt ghy dan een Priester op u eygen hand. Gas.
C Maer ick biechte hem dewelcke alleen inder daet de sonden vergheeft / ende die alle macht in sijn handen heeft. Eras. Wie is dat? Ga. Christus. Era. Meent ghy daer mede te konnen volstaen? Gas. Ick meen jae / indien men de Regeerders der kercken ende de aenghenomen ghewoonte hier mede ghenoegh doen konde. Eras. Maer wie verstaet ghy door de Regeerders der kercken? Gas.
D De Pausen / Bisschoppen / Apostelen. Eras. Rekent ghy Christum hier niet mede onder? Gas. Die is sonder twijffel de voornaemste van allen. Eras. En oock den Autheur van dese ghewoonlijcke biechte? Bas. Hy is voorwaer d'Autheur eñ oorspronck alles goedts / maer oft hy dese biechte heeft inghestelt ghelijckse nu by de kercke ghebruyckt wordt / dat laet ick de Godt gheleerde
E disputeren / voor my / die een jonghen ende leeck ben / ist ghenoegh dat het onse voor-ouderen so goet ghedocht heeft. Daer en is voorwaer geen beter biechte dan die boven van my gheroert is / ende ten is ghen gheringhe sake voor Christum oprechte biechte te doen. Niemand en biecht recht aen hem / dan die van herten op sijne sonden vertoornt F is. Voor hem verklaer ende klaghe ick / soo wanneer daer eenighe grove faute van my begaen is / ick roepe / weene / schrepe / verfoeije my selve / roepe tot sijne barmhertighheyt / ende houde niet op / ter tijt toe dat ick ghevoele dat de gheneghenthepdt tot sonden t'eenemael uyt het binnenste mijner herten is uytghevaegt / ende dat in hare plaet se komt een sekere gherusthepdt ende vrolijckheydt / G tot een teken dat my de sonden vergheven zijn. En als de tijt is / om aen de tafel des Heeren te gaen / so biechte ick den Priester / maer met weynigh woorden / ende niet dan sulcke misdaden dewelcke voor sulcx bekent zijn / of van dewelcke het grootelijcx te beduchtē staet / dat het misdaden souden moghen zijn. Oock en acht ick niet terstont een doot-sonde te zijn / al 't geen tegen de menschH lijcke insettingen / sy zijn dan hoedanich dat se zijn / gedaen woort / ten sy dat daer een quaetwillige versmadinge by komt / ja ick meen naulijcx dat het een doodtsond is / dewelcke niet uyt boosheyt / dat is uyt een verkeerde quaetwilligheydt gheschiet. Eras. Ick pryse dat ghy alsoo Godts-dienstigh zijt / dat ghy nochtans niet waen-dienstigh en zijt / hier meen ick dat dese sprecke oock plaetse I heeft. Al dingh heeft een omsien. Gas. Ick kies my een Priester upt / dien ick de verborgenheden mijns herten mach toevertrouwen. Eras. Dat is wijslijck van u ghedaen / want daer synder vele / ghelijckmen heeft bevonden / dewelcke 't gheen sy inde biecht hooren / aen den dagh brenghen / daer zijn eenighe onvrome ende onschamele / dewelcke daer de biecht dinghen afvraghen / K die beter dienden ghesweghen te zijn. Daer sijn eenige ongeleerde ende onverstandighe dewelcke om 't vuyl gewins wille meer de ooren dan't hert daer toe leenen / aenghesien sy niet weten te onderscheyden tusschen 't ghene dat wel of qualijck gedaen is / niet konnen leeren /

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A noch troosten/noch raden. Dat dit alsoo sy/heb ick verscheyden repsen / ende dat van verscheydē personen verstaen en selfs oock met der daedt bevonden. Gas. Dit is my oock dickwils gebeurt. Daerom verkies ick my een gheleert / deftigh/oprecht/ en secreet man.

Eras. Waerlijck ghy zijt gheluckigh dat ghy dese dinghen tydlijck bedacht hebt. Gas. Eyndlijck dit is mijn voor-
B neemste sorgh dat ick niet en doe/'t geen den Priester niet veplighlijck soud moghen vertrouwt worden. Eras. Dat waer veer het beste/indien ghy u wachten kondt?

Gas. Tis voor ons wel beswaerlijck/ maer met de hulpe Christi wort het licht om doen. Voor-eerst moet de goede wil daer zijn. Dese vernieuw ick my altemet/voornemelijc op den Sondagh/
C daer na schepd ick my selven/ so ick best kan/van 'tgesel schap der onvrome ende voegh my by de alderghescickste/ door welcker om-gang ick verbetert magh worden. Eras. Ghy hebt dat wel voor. Want boose reden verderven goede zeden. 1.Cor.15. Gas. Ick schouw de ledighept gelijck als een pest. Eras. Ten is gheen wonder/ want ledighept leert alle quaet. Maer na dat de menschen
D nu leven / soo soud' hy alleen moeten leven / die van 't ghesel schap der boosen sich wilde ontrecke. Gas. Ghy spreeckt niet al buyten west. Want ghelijckerwijs als die wijse uyt Griechenlandt seyde / de boose maken de meesten hoop. Maer ick kies uyt wepnighe d' alderbeste. Want een vroom ghesel sal menighmael zijn medeghesel beter maken.
E Ick mijde de spelen die tot deugenieterp verwecken/ ende ghebruycke de gene dewelcke niet ongalijck zijn. Ick betoone my lieftalligh aen alle menschen / maer houde geen gemeenschap dan met de vrome. Wanneer ick by gheval in 't ghesel schap der boosen geraeckt ben / vermane de selve minlijck / of veynse en verdraghe indien daer geen profijt van te verhopen is. Ja soo haest als 't my F
immers doenlijck is / maeck ick my daer van daen. Eras. Sijt ghy nopt belust gheweest om in de kap te gaen? Gas. Nopt/maer ick ben dickwils aengheseght van sommighe/welcke my uyt dese werelt/als uyt een schip-breuckc tot de haven der Cloosteren noodigden. Eras. Wat hoor ick? sy waren om buyt uyt? Gas. Sy zijn my ende mijne on-
ders met wonderbare listigheden aen G
boordt ghekomen. Maer ick hebbe vast voor my ghenomen / my selven niet tot den houwelijcken staet of tot het Predick-ampt/of der Monnicken orden/of tot eenighe andere maniere van leven / uyt het welcke ick my daer nae niet en soude konnen ontwerren/te begheven / voor al eer dat ick my selven wel kenne.
Eras. Wanneer sal dat zijn? Gas By
avonturē nimmermeer/maer voor mijn H
acht en twintichste jaer en sal ick't niet voor nemen. Eras. Waerom dat? Gas. Om dat ick over al soo veele Priesters / Monicken en gheboude mannen haer hoore beklaghen van dat sy haer selven lichtveerdelijck tot slaven hebben ghemaeckt. Eras. Ghy doet voorsichtelijck / dat ghy u uyt die ghevanghenisse houdt. Gas. Ondertusschen besorgh
ick drie dingen. Eras. Welcke zijn die? I
Gas. Dat ick toeneme in goede seden / daer na indien ick dat niet doen en kan / dat ten minsten mijn voorighe vromigheydt ende goede achtbaerheydt onghescheut blijve / ten lesten voorsie ick my van goede konsten ende wetenschappen / de welcke my in 't leven dat ick moghe aenvanghen te pas moghen komen. Eras. Maer laet ghy ondertusschen de Poëten varen? Gas. Niet t'ee- K
nemael/ maer lese de ghene dewelcke alderecrlijckst en kuysschst hebben ghescheven. Indien daer eenighe niet al te eerlijcke sake voorvalt / die loop ick voor by/gheljckerwijs als Ulysses met ghesloten oren de Meerminnen voor-
bp gheseplt is. Eras. Maer tot wat ma-
niere

A niere des levens verboeght ghy u daer en tusschen? Tot de Medicijns/of de wereltlijcke of gheestelijcke rechten? of tot de Theologie? want de talen/de goede konsten/ de Philosophie/ komen over al te pas. Gas. Ick heb my selven noch niet geheelijck tot eenighe van dien begheven/ maer neme upt allen een proefsen/ om in gheene der selver t'eenemael onervaren te zijn/ ende op dat ick elck
B bysonder ghesmaeckt hebbende/daer na te beter magh kiesen tot de welcke ick bequaemst ben. Op de Medicijne maghmen over al rijcklijck leven. De wetenschap der rechten baent den wegh tot groote staten en officien. De Theologie sou my best van allen ghevallen/ ten waer dat my sommigher gemeenlijcke manieren en kibbelinghen te rugh hielden. Eras. Hy strupchelt niet lichtelijck/
C die soo allenskens voort gaet. Vele onthouden haer by dese tyden vande Theologie/ om dat sy vreesen dat se in't Catholijcke gheloove moghten komen te wanckelen/ de wyle sy bemercken dat nu alles in twijffel ghetrocken wort. Gas. Ick gheloove met een vast vertrouwen al dat ick lese inde heylighe schriften/ en in't Symbolum der Apostelen/ eñ soecke niet voorder. De reste laet ick de
D Theologanten bepalen ende bedisputeren/ indient haer goet duncht. Indien daer nochtans pet wat van langer hant by de Christenen aenghenomen is gheweest/'t welck niet gantschelyck en strijt teghen de heylighe schrifture/ dat E onderhond ick so verre/dat ick niemant erghernis gheve. Eras. Wat Thales of Miloeschaert heeft u dese Philosophie gheleert? Gas. Als ick noch seer jongh was/ woond ick ten huyse van den vromen Ian Colet. Kent ghy dien man niet? Eras. Soud' ick hem niet kennen? soo wel als u. Gas. Dese heeft myn eerste tijdt met soodanighe lessen onderwesen. Eras. Ghy en sult het niet qualijck ne- F men/indien ick uwe wijse van leven poghe na te volghen. Gas. Jae ghy sult my derhalven noch veel aenghenamer zijn. Want ghy weet wel dat de ghemeensaemheydt ende goetwilligheydt door de ghelijckheydt der seden verooraeckt wordt. Eras. 't Is so als ghy seght/ maer niet ten aensien van de ghene de welcke naer een office trachten/ aenghesien sy aen den selven evel sieck G liggen. Gas. Noch oock ten aensien van de ghene die een Bruydt t'samen vrijen/ want sy gheljckelijck vande liefde gheraeckt zijn. Eras. Maer sonder jocken ick salt bevroeven of ick uwe wyse konde navolghen. Gas. Ick wensche dat het u wel magh gelucken. Eras. Ick sal u misschien achterhalen. Gas. Ick wensch wel dat ghy my voorby liept/ maer ick sal daer en tusschen naer H u niet wachten/maer dagheljcker poghen om my selven t' overwinnen/ maer doet nochtans u beste dat ghy my te boven gaet.

Eynde vande twee-en-vijstighste T'samen-spraeck.

Apo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De LIII. T'ſamen-ſpraeck.

Apotheoſis Capnionis,

Reuchlijns Hemelvaert /

Of

Eere der Geleerthepdt.

Pompilus, Braſſicanus.

Pompilius,

A WAER van daen komt ghy ons met dien vreeden vilt. Br. Van Tubingen. Po. En is daer niet nieus Br. Ick verwonder my dat alle menſchen ſoo ſeer nae nieuwighept haken. Maer ick heb
B tot Leuven een met name Camelus hooren predicken / datmen alle nieuwighepdt moeſt ſchouwen. Po. Dat was een Hemels ſtem. Dien menſche was weerdigh (indien men hem anders een menſch magh noemen /) dat hy nimmermeer zijn oude ſchoenen af en lepde / noch zijn verſleten broeck en veranderde / altijdt duple eyeren at / ende niet anders dan verſchaelde wijn en droock.
C Br. Maer deſelve op dat ghy het wel verſtaet / heeft ſoo groot behagen niet in oude dingen / dat hy niet liever verſch vleeſch-ſop ſoud eten / als 't ghene dat een dagh overſtaen heeft. Po. Maer die Camelus varen latende / ſegh ons of ghy geen nieuwe tijdingh mede brengt? Br. Jae ick / maer quade tijdingh. Po. Dat ſelve ſal nae deſen oock out zijn. Dit moet noodſaeckelijck volgen / ſo alle D
oude goet / en alle nieuwe dingen quaet zijn / dat dan al 't geen nu ter tijt goed is / te voozen quaet ſy geweeſt / en het welcke nu quaet is / hier na goet ſal wozden. Br. Tſchijnt ſo / indien Camelus ſegghen waerachtigh is. Jae 't volght oock / dat de ghene dewelcke jongh ſijnde een quade nar geweeſt is / om dat hy een nieuwelingh was / de ſelve nu een goede nar ſy / om dat hy out gheworden is. E
Po. Maer doch ſegh op / wat dingh het is. Br. Die uptnemende Reuchlijn van dupſenden niet een / de welcke inde drie voornaemſte ſpraken boven alle andere erbaren was / is overleden. Po. Is 't ſeker 't geen ghy verhaelt? Br. Jae ſeeckerder als ick wel woude.

Po. Maer is dat ſoo groot quaet / den nakomelingen een onſterflijcke geheughenis van een goede gherucht achter F
te laten en upt dit dal der tranen in 't gheſelſchap der gheluckſalighen te verhupſen? Br. Wie heeft u dat te kennen gheghéven? Po. De ſaeck brenght dat ſelf mede. Want die alſoo geleeft heeft / ſan niet anders ſterven. Br. Ghy ſoud ſulex noch te meer ſegghen wiſt ghy dat ick wete. Po. Wat doch? Br. Ick

en mach

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A en magh 't niet segghen. Po. Om wat oorsaeck? Br. Overmidts de ghene die 't my vertrouwt heeft/my beval dat ick het selvreet soud houden. Po. Vertrouwt het my op de selfde voorwaerde. Ick beloove u ter goeder trouwen niet daer van te sullen reppen. Br. Hoewel ick my in sulcke trouw-belofte dickwils bedroghen ghevonden hebbe/so sal ick u nochtans de sake toevertrouwen/
B insonderheyt dewijle de selve soodanigh is/dat het oorbaer waer dat alle goede lupden die wisten. Daer is tot Tubingen een Monnick van der Minderbroeder orden/dewelcke van een peghelijck/behalven van hem selven/gehouden wort voor een seer hepligh man. Po. Ghy verhaelt daer een groot waer-teecken van ware heyligheydt. Br. Ghy soudt den man wel kennen en bekennen dat
C ick de waerheydt segghe/indien ick u zijnen naem spelde. Po. Oft ick daer na rade? Br. Doet soo. Po. Ick sal't u inde oore lupsteren. Br. Ten is niet van noode/ghemerckt wy hier alleen zijn. Po. Tis so de manier. Br. Dat is hy selve. Po. Dese is een man daer men vast op staen magh/ick sal't voor Euangelij houden/al wat zijn mond ghesvroocken heeft. Br. Hoort dan de
D gantsche Historie oprechtelijck verhalen. Onse Reuchlijn lagh te bed aen een siechte dewelcke ghenoegh sorghlijck was/maer soo niet/oft daer was noch goede hope/dat hy weder op soude komen/een man dewelcke weerdigh was/nimmermeer oudt te worden/siech te zijn/of te sterven. Des morgens ginghick mijnen Minderbroer besoecken/op dat hy de droefheydt mijns herten met
E zijn redenen soude verlachten. Want ick was sieck te gelijck met mijnen siecken vriend den welcke ick beminde als mijn natuurlijcke Vader. Po. Wie isser die hem oock niet en beminde/oft het most wel een overgheven boos mensch zijn? Bra. Doe sepde de Minderbroeder tot my: Brassicane verdrijf alle droefheydt upt u herte. Onse Reuchlijn en is niet F
langher siech. Wat/segh ick/is hy soo haest ghesont ghewordē? want voor twee daghen wisten ons de Medicijnen niet veel goeds te beloven/doen sepd hy/hy is weder wel te pas/maer soo/dat hy na desen voor geen siechte meer hoeft te vreesen. En wilt niet schrepen/(want hy sagh dat my de tranen ten oogen upt-borsten) voor al eer ghy de gegheele gheschiedenis sult verstaen heb- G
ben. Tis heden de seste dagh dat ick hem niet heb besocht/doch vergat onder tusschen niet in mijne dagelijckschе gebeden Gode zijne ghesonthept te bevelen. Dese voorleden nacht/als ick (de Metten ghesonghen zijnde) my te slapen gelept hadde/quam my een lieflijcke slaep aen vry van alle bekommeringen.
Po. Ick weet niet wat voor blijschap mijn op't hert lept. Br. Ghy hebt dat H
te recht bedacht. My docht/sept hy/dat ick stond dicht by een brughsken/over'twelcke/men konde passeren in een seer gheneughelijcke beemd. Waer van het gras en loof de Esmerauden in groenighepd overtreffende/mijn oogen soo wel bevielen/de bloemen met een ongelooflijcke verschepdenheydt van verwen/soo lieflijck toe lachten/en alles soo goeden reuck van hem gaf/dat de I
beemden dewelcke beneden de riviere lagen/door dewelcke dit geluckigh velt vande selve werd afgheschepden/niet en scheen te groepē of te bloepen/maer alle dingh scheen my dood/onlieflijck ende dor te wesen/en terwijl ick ganschlijck in dit schou-spel was opgheiogen/ging Reuchlijn even voor by my henen/en voor by gaende wenschte hy my den vrede inde Hebreusche sprake. Hy was K
nu de halve brugge ghepasseert/eer ick hem ghewaer werdt/en als ick tot hem wilde loopen verboot hy my/omsiende: ten staet u noch niet vry seght hy/maer nae vijf jaren van dese tijt af te rekenen/sult ghy my volghen. Onder-tusschen meught ghy alhier staen als ghetupghe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A van't ghene ghy sien sult. Ick vraeghd hem of Reuchlijn naeckt of ghekleedt / alleen of met andere verselt was. Hy had seght hy / geen kleederen aen behalven een / het welcke upttermaten wit was / ghy soud ghesepdt hebben dat het Damast gheweest waer / wonderbaerlijck glinsterende / van nae by volghde hem een ghevleughelde jonghe van een ongheloofflijcke ghestaltc / ick vermoede
B dat het zijn goede Geest was. Po. En was daer gheen quade Gheest ontrent? Br. Daer wasser / ghelijck die Franciscaner docht / een goede menichte by een. Van verre seght hy / achter hem volghden eenighe voghelen met swarte veeren van buyten aen te sien / behalven dat sy door het slaen der vleugelen eenighe plupmen meer vael dan witachtigh openbaerden. Men mochte ghedacht
C hebben aen de verwe en stemme dat het Exters waren / behalven dat een peder van haer wel so groot van lichaem was als sesthien Exters te samen / in ghenen dele minder als Gieren / draghende een kam op't hooft / de beck en klacuwen waren krom / de buyck over hangende: men soudse lichtlijck voor sekere roofvogels ghehouden hebben / indien daer maer dry hadden gheweest. Po. Wat
D sochten die furijen? Br. Van verre / seght hy / kreesschen sy den heldt Reuchlijn nae / en 't scheen dat sy hem overvallen souden hebben / hadden se konnen.

Po. Waerom en kondese niet? Br. Reuchlijn hem omkeerende / maeckte met zijn handt het teken des krups / seggende: Gaet van hier ghy boose pesten ter plaetsen daer ghy beschepden zijt. Laet het u genoech zijn / dat ghy de sterflijcke
E menschen meught quellen / op my / dewelcke in't getal der onsterflijcke zielen ben aenghescbreven / heeft uwe raserije langher geen macht. Nauwlijck had hy volepndt / sepd de Minderbroer / of die buyte vogelen waren verdwenen / maer lieten sulcken stanck achter / dat een privaet of mes-hoop daer by geleken / margelepn ofte muscus soud geschenen hebben. Hy swoer dat hy liever sterven wilde / dan noch eenmael met sulck een thijmes-reuck bewaept te werden. Po. Kamp moeten die pesten hebben. Br. Maer hoort wat de Franciscaner my voorder verhaelt heeft. Terwijl ick my aen dese dingen vergaepte / was S. Hieronymus dicht by de brugh gekomē / dewelcke Reuchlijn met dese woordē aenspraek / weest ghegroet alder heplighste vriend. Ick heb last om u't'onthalen / en in't ghesel schap van d'Hemelsche inwoonders over te voerē / tot het welcke u de Godlijcke goedertierenthepdt van wegen uwe heplige arbepdē verordonneert heeft / met een so haelt hy een kleet voort / 'twelck hy Reuchlijn aentoogh. Doe viel ic hem in zijn woordē / seggende / lieve segh my / met wat kleedinge / eñ in hoedanige gestalte S. Hieronymus al-
H daer verscheen? was hy so oudt alsmen hem schildert? oft had hy een kap / vilt / of Cardinaels mantel aen / of een Leen in zijn ghesel schap? Hier op antwoordt hy. Gheen van die dingen sepd hy / zijn aenschijn was lieflijck om aen te sien / uptwijsende eenen ouderdom dewelcke niet mismaeckt / maer vol van aensienlijckhepdt was. Maer waer toe soude
I hy een Leeuw by hem hebben ghehadt / den welcken hem de Schilders toe voeghen? Syn kleedt hingh hem tot op de aenklaeuwen toe / ghy soud gesept hebben dat het door-luchtigh Chrystal waer gheweest. Dat hy Reuchlijn gaf / was van de selfde gedaente. 't Was gheheel rontsom beschildert met tonghen / met driederhande verwen onderschepden. De sommighe waren van gedaente als een Robijn / de sommige als een Esmaraude / eenige waren Saphier-verwig.
K 't Blonck al wat daer was / eñ de goede order / waer mede sy op den anderen passen / dede dit al noch veel cierlijcker en beballijcker lijcken. Po. Ick vermoed dat sulex betekent heeft de dry talen inde welcke sy ervaren hebben gheweest.

A weest. Br. Daer en is niet aen te twijfelen. Want men sagh de woorden beset met letters van drie talen door driederlepe verwe onderschepden. Po. Was Hieronymus daer alleen? Br. Draegh ghy of hy alleen was? 't gantsche velt was omcinghelt met veel duysend Engelen / de welcke niet anders de geheele locht hadden vervult / dan gelijck als wy sien inde stralen der Sonnen / kleene
B stofkens ginsen en weer vliegē / dewelcke sy ondeelijck noemen / maghmen anders van so slechten sake gelijckenisse nemen. Men soud noch locht / noch veldt hebben konnen sien / soo alle dinghen doorluchtigh hadde geweest. Po. Ick ben blijd om Reuchlijns wille. Wat geschied daer nae? Br. Hieronymus stelde Reuchlijn, om hem meer eeren aen te doen aen zijn rechterhandt / ende lepd
C hem in't beemd. In welckers midden een tamelijck groote heuvel stond / op den top vande welcke geraeckt zijnde / kusten sy malkanderen vriendlijck. En ondertusschen heeft sich de Hemel van boven af met een wijde klove ontsloté / vertoonende een onuytsprekelijcke Majestept / so dat alle de andere dingen hier by geleken / dewelcke te voozen vol verwonderinghe schenen te zijn / niet
D een sier om 't lijf hadden. Po. Soudt ghy ons de ghelijckenisse hier van niet konnen uytbeelden. Br. Hoe soude ick dat konnen doen / die 't niet ghesien heb? de gene die't sagh verclaerde / dat hy met geene woordē de minste schaduwe daer van soude konnen uytdrucken / dit seydt hy alleē / dat hy wel duysentmael berept was te sterven / indien hem slechts noch een repse sulck een schou-spel / voor een
E klepne tijt moghte gebeuren. Po. Wat geschied daer ten laetsten? Br Wt die klove des Hemels wordt een groote kolumne / met een doorluchtigh en nochtans lustigh vper / nedergelaten / door dese woorden die twee hepligh zielen / malkanderen omhelst hebbende / ten Hemel op geboert / de Engelsche / reijen met sulck een melodije alles verheugende / dat de Franciscaner sepde nopt aen die ghenuegte sonder weenen te konnen gedencken. Hier op volghde een uytnemende lieflijcke reuck. Als hy nu upt den slaep ontwaeckte / indiennen dit anders een slaep mach noemen / soo was hy anders niet als eē uytsinnig mensch / hy en gheloofde niet dat hy in zijn Celle was / hy sochte de brug ende de beemd / ende hy konde niet anders spreken / en
F G nergens anders op dencken. De outste van dit convent / verstaen hebbende dat het geen ydele sake was (want men bevond dat Reuchlijn op de selve uyre upt dese werelt geschepden was / inde welcke die heylige man dit gesichte geopenbaert is geweest) hebben met eendrachtigher herten God ghedanckt / dewelcke de goede werckē der vrome met de alderheerlijckste beloningen wil vergelden. Po. Wat resteerter dan noch / dan
H dat wy de naem van dien alderhepligsten man int register der Hepligē stellen.

Br. Dat soud ick ghedaen hebben / al had de Franciscaner gheen soodanigh visioen ghesien / jae self met goude letteren naest aen Sinte Hieronymus.

Po. De doot haet my so ick het selve in mijnen kalendier niet te boeck en stelle.
B. Dat meer is / in mijn bid kamer sal hy
I geheel van gout staē / onder de uytgelesen hepligen. Po. Cuinde mijne van peerlen t'samē gevoegt so mijn wil aende macht niet ontbreect. Br. Ende in mijn Librarije sal ick hem stellē naest Hieronymum.

Po. En ick inde mijne Br. 'Tselve sullen alle menschen doen / willen sy anders danckbaer zijn / dewelcke de talen en goede konsten / voornemelijck de H. Schriften / in weerden houden ende be-
K minnen. Po. Hy ist weerdigh. Maer en houdt u die swarigheydt niet te rugh dat de Paus van Romen hem noch niet ghecanonizeert heeft? Br. Wie heeft S. Hieronymus, S. Paul, wie heeft onse lieve Vrouwe (want alsoo noemen sy het) gecanonizeert? welcker gheheugheniſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A behoorde by vrome lupden in meerder achtinghe te zijn/als van die ghene van welcke de Godt vruchtighepdt / en uptnemende vruchten van verstant en leven / haer by pedermans conscientie prijsbaer maken / of van Catharina van Senen , dewelcke Paus Pius de tweede van dien naem/in't ghetal der Hepligen heeft aenghescheven/soomen seght/ten believen vande oyden en van de Stadt.

B Po. Ghy seght de waerheyt. Dit is alleen een oprechte vereeringhe/de welcke uyt eygen bewegenisse/de Hemel-waerdige verdiensten der afghestorvene gegeven wort / van welckers goetdadighepdt men de vruchten ghestadigh ghevoelt. Br. Wat dunt meent ghy dat de doodt deses mans te beweenen is ? Hy heeft langhe geleeft/ indien het selve tot de salighept des menschen yet wat kan

C ghéven. Hy heeft alsulcke gedenck-teekenen zijner deught achter gelaten/ dewelcke tot ghenen tijde sullen versterven. Hy heeft door zijn weldaden voor hem selven een onsterflicke naem verkregen. Nu besit hy den Hemel/van alle quaden bevrijt zijnde / ende mach ghemeynsaem ghenoegh met Hieronymo konten. Po. Maer hy heeft veel binnen sijn leven moeten lijden. Br. Maer S.

D Hieronymus heeft noch meer ghéleden. Tis salighepdt by God/om goet doen/ van de boose te moeten lijden. Po. Ick beken dat geern/ hierom heeft S. Hieronymus omt weldoen van de snootste rabauwen veel geleden. Br. 't Geen wel eer de Satan door de Schrift-geleerden ende Phariseen tegen den Heere Jesum plagh te doen / 't selve stelt hy noch te were door eenige Phariseesche geesten/

E tegen de aldervroomste lieden/ dewelcke door hare arbeyden / aen 't menschlijck gheslacht veel goets ghedaen hebben. Nu maept hy een overledighe ooghst / nae 't zaet dat hy ghezaept heeft. Ondertusschen sal onse ampt zijn/zijne geheughnisse te hepligen/zijn naem te roemen/ en hem somtijdts met soodanighe woorden aen te spreken. O hepligé ziele! weest de talen ende lief-hebbers der talen goetgunstigh/seghen de hepleghe talen/verderf de quade tonghen/dewelcke met helsch vergift bestreken zijn.

F

Po. Ick sal soo doen/en andere neerstigh vermanen dat sy van ghelijcken willen doen. Maer ick en twijffel niet of daer sullen vele wesen / dewelcke wel

G een koyt bedeken souden begheeren/aenghesien sulcx ghevruchtlijck is / waer mede sy de gheleughnis van dien vromen heldt/ waerdighlijck moghten vpéren. Br. Dit had ick al voor zijn overlijden ghereedt ghemaeckt. Po. Lieve segh op. Br. O mensch-lievende God! dewelcke de gave der tongen (met welcke ghy in voortijden uwe Apostelen tot

H de verkondinghe des Euangeliums / door uwen H. Geest van boven bequaem gemaeckt hebt) door uwen uptverkozen dienstknecht Ian Reuchlijn, weder op een nieu de wereldt hebt voorghedraghen / gheeft dat alle natien met alderhande talen / over al de eere uwes Soons Jesu verbreyden / op dat ghy de tonghen der valsche Apostelen verwerret / dewelcke t'samen-rotten / om den toorn van 't

I Godloose Babel op te timmerē/ arbeydende om uwe eere te verdupsteren / dewijle sy haer eyghen soecken te vorderen / daer nochtans u alleen alle eere toekomt / met Jesu Christo uwen Soon en onsen Heer/ende met den H. Gheest/ inder eeuwighept/Amen.

Po. Dat is voorwaer een schoon ende Godvruchtigh ghebedt / God moet my nimmer helpen/ so ick dat niet dagelijcx en spreke. En ick achte dese ontmoetinK ghe voor my wel gheluckich/ghemerckt ick sulck een blyde tijdinghe van u verstaen hebbe. Br. Langh moet die blijdschap duren/ende vaert wel Po. Vaert ghy oock wel.

ECHO,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De LIV. T'ſamen-ſpraeck.

ECHO,

Daer in

De galm antwoordt wat konſten men moet aenvaerden, om tot een eerlijcken ſtaet te komen.

Ionghman. *Weer-klanck.*

ICk ſou u vraghen yet woud ghy my niet verachten? --- *achten.*
Iſt u oock aenghenaem? ſeg ben ick willekom? ——— *kom.*
My kondy doch ſeer wel de waerheydt ſeggen dra? ——— *ra.*
Wat vreemder dingen iſt! wie kan doch dat verſinnen? ——— *ſinnen.*
Dat 's recht, wat moetmen doen die ons de konſten leeren? — *eeren.*
Wat dunckt u, die met vlijt haer arbeydt wel door-vroet? — *vroet.*
Wat 's een die met vremd' werc ſijn moeders tael maeckt vuyl? - *uyl.*
O dat kunſt-leerders wijs: Gods-eerders waren toch! ——— *och!*
Moet veler booſheydt niet een yeder een ontghelden. ——— *gelden.*
Gheleertheydt noemen nu, verkeertheydt deſe kladders, — *adders.*
Nochtans ſoo ſchijnen ſy te zijn van grooter waerde. ——— *aerde.*
Wat doet die ſijn tijdt ſlijt in kijven ende klappen? ——— *lappen.*
Wat lappen ſy aen een, der Spinne-koppen net? ——— *net.*
Ia *Penelopes* webb' ſy weven en her-weven: ——— *even.*
In wat voor levens ſtaet ſal ick meeſt zijn gheruſt? ——— *ruſt.*
Wat dunckt u ſo ick my vervoege met een vrouwe? ——— *rouwe.*
Soo mijn vrou niet en baerd' of anders wordt miſleydt? ——— *leyd.*
Wat waer mijn vreughde dan, wat deed' ick al den dagh? ——— *ach!*
Wat 's meeſt in 's werelts loop dat aenbrenghd het gheluck? — *luck.*
Wat zijn oock die ſo nau gaen inde kap te gapen. ——— *aapen.*
Wat iſt dan als de knoop onbreeck'lijck is gheleydt. ——— *leyd.*
't Is moeyelijck nochtans alleen te zijn ghewis. ——— *wis.*
Wat zijn veel Papen nu, die 's werelts vreugd ontbeeren? — *beeren.*
Waerom ontſietmen haer als Goden? iſt uyt vrees? ——— *vrees.*
Wat ſoeckenſe inde kap? een luy en ledigh leven? ——— *even.*
Wat heeft een die met Stafen Myter wordt belaſt? ——— *laſt.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Maer inde meeſte weeld' ſoo leven ſy nochtans. —— *och! tans.*
Wat moet haer doen verſtaen: de plaets die ſy betreden? —— *reden.*
't Is dan een heerlijck ampt, wanneermen 't doet oprecht. — *recht.*
Wat winnen die in't Hof met ſtaten zijn beſwaert? —— *'t ſwaert.*
Wat zijn't die ſitten geern in kamers hoogh verwolven? —— *Wolven.*
Die met Damaſt en Sijd', pronckt, lijckt hy niet een Graef? — *Raef.*
Gaet hy niet als Monſieur met ſijn ſluweele broeck? —— *Roeck.*
Zijn ſy van buyten goudt, en buyten houdt en ſtro? —— *ó!*
Sy doen dan ſelden goet die ſo fraey gaen ghekleed? —— *leed.*
Wat moetmen leggen toe de Roovers en Soldaten? —— *haaten.*
Iſt waer dat het geluck uyt ſterren komt ghevlogen? —— *logen.*
Wat zijn die met de neus in boecken altijdt bocken? —— *Bocken.*
Oock die verkrommen 'tRecht, en ſtaeg om giften draven? - *Raven.*
Wat word' ick, ſoo 'k mijn vlijt tot eenigh ambacht ſtreck? — *dreck.*
Wat geeft geleertheyt dan, verkregen door veel ſweeten. —— *eeten.*
Wat winnen, die met vlijt tot 't laetſte toe ſtudeeren? —— *eeren.*
Door wien wort aldermeeſt 't gebod Gods onderhouwen? — *Ouwen.*
In *Cicero* ick nu wel thien jaer block en bock. —— *Bock.*
Ghy noemt my eenen Bock, ſal ick't dan onderlaten? —— *laten.*
Wilt ghy niet dat ick een maer velen onderſoeck? —— *ſoeck.*
'tHaeght u niet datmen is op *Cicero* verſot? —— *Sot.*
Die out de konſten leert, iſt niet vergeefs en laet? —— *laet.*
Maer ſo ick voorder ging, ſoud ghy niet klaerder ſpreken. -- *preken.*
Ick ben dit preken moe, en 't nae-bauw' op den wegh: —— *wegh.*
Soo ick niet eerſt en ſwijgh, ghy ſwijght niet ſoo ick meen? -- *neen.*
Wel dunck ick u nu wel, van 't leven onder-recht? —— *recht.*
Soo ghy wilt dat ick gae, moet ghy 't laeſt woord beramen? -- *amen.*

Synodus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

De LV. T'ſamen-ſpraeck.

Synodus Grammaticorum,

Dat is:

Vergaderinghe der Letter-konſtenaers.

Daer een Carthuyſianer dapper moet voorhouden, die ſijn boeck onder een quade grieckſche name had uytghegheven.

Albinus, Bertulphus, Canthelus, Diphylus, Eumenius, Fabullus, Gadithanus.

Albinus.

A ISSER oock yemand onder deſen hoop / die de Reken-konſt geleert heeft? Be. Tot wat eynde? Al. Die ons ſekerlijck konde ſeggen/ hoe veel Grammaticiens wy hier in ghetal zijn. Be. Dat ſullen ons onſe vinghers wel oock ſonder leg-penningen konnen ſeggen. B Ick noem u by mijn duym/ my by dē wijſer/ Canthelum by de middelſte vingher/ Diphilum by de ringh-vinger/ ende Eumenium by de kleynſte: nu ga ick over aende ſlincker-hant/ daer ſtel ick Fabullum op de duym; Gaditanum op de wijſer. Soo dunckt my nu dan / dat wy ſeven zijn. Maer wat batet dat te weten.

Alb. Om dat ick hoor / dat het ghetal van ſeven een wettelijcke vergaderingh maeckt. Be. Wat vergaderingh wil- C dy ſeggen? Alb. Daer is een ſake van ghewichte/daer over ick my langh ende veel ghequelt heb / ende niet alleen ick / maer oock meer andere gheleerde mannen. Die ſal ick alhier voor ſtellen / op dat door d'aenſienlijckheydt deſer vergaderinge deſelve vrage eenmael beantwoordt ende ghe-eyndight worde.

Ca. 't Moet al vry wat byſonders weſen / dat ghy Albine of niet en weet/ of dat u ver-ſiende verſtandt lang ende D veel ghequelt heeft. Daerom begeeren wy't oock te weten/wat ſake dattet zy: want ick nu alleene antwoorde in den name van allen.

Al. So komt dan allegader hier/ met ooren eñ hertē toehoorende. Veel oogen ſien meer als een. Iſſer yemandt onder u/die ons kan verklarē/ wat dit woort Anticomarita bedupt? Be. Niet lichters/als dat. Wāt het betekent eē ſeker

ſoorte

A soorte van biete / die de Ouden swemmende biete noemde / hebbende een ghedraepde ende knoopachtighe stenghel / een wonder ghecklijcke smaeck; en van een afgrijselijcke stanck / so dat se met het krupd / Roert my niet, wel sonde om den prijs vechten / wanneer men't aenroert. Ca. Ghy seght ons van een swemmende biete / maer seght liever / een beest. Wie heeft oyt voor desen gehoort of gelesen den name van swemmende biete? Ber. Jae dit leert seer klaerlijck Mammetrectus welcke gemeenlijck also / maer qualijck genoemt wordt / also zijn rechte naem is Mammotreptus, als ofmen seyd / een Voed-kint van sijn Beste-moeder. Al. Wat naem of opschrift van boeck is dit? Ber. Op datmen verstaen magh / datter in't selve boeck anders niet ghevonden wordt als enckele leckernijen / overmits de mammen / dat is / Beste-moeders hare kints-kinders derteler pleghen te houden / als de Moeders hare kinders. Al. Ghy noemt my een lecker boeckijen. Want als ick onlancx in't lesen des selven gheraeckt was / ten scheeld niet veel / of ick sould van lachen gheborsten hebben. Ca. Waer hebt ghy dat boeck ghekreghen / 'twelck so qualijck te bekomen is? Ber. De Abt van S. Bavo, met namen Livinus, heeft my binnẽ Brugge nae't noenmael in sijne bysondere boeck-kamer ghevoert / welcke dien ouden man / begeerende dat by den nakomelinghen eenigh ghedenck-teken van hem moght overblijven / met groote kosten dede toerusten. Daer en was gheen boeck / oft 't was met handen gheschreven / ende dat noch in franchijn: oock gheen / of 't was heerlijck met verscheydene schilderijen verciert / en van buyten met gout ende zijde bekleedt. So gaf oock de groote vande boecken een sonderlinghe aensienlijckheyt. Al. Welcke waren?

Ber. Och / al te mael heerlijcke boecken / het Catholicon, oft alghemeen fundamenet-boeck / het korte spreuck-boecken / de Poët Ovidius door allegorien of bedeckte manieren van spreken uyt ghelepdt / ende andere ontallijcke / onder welcken ick desen geneughlijckẽ Mammotreptum oock ghevonden heb. Ende in sijn soete boetsen heb ick oock dese swemmende biete ghelesen. Al. Waerom noemen spse / swemmende? Ber. Ick sal verhalen / dat ick ghelesen heb: die't ghescreven heeft magh doen geloouen. Hy seght: Overmits de selve wast in vochtige ende rotachtige plaetsen / ende s'en wast nergens weligher / als in dreck ende (met oorlof te spreken) in mis-hoopen. Al. Stinckt se dan so lelijck? Ber. Jae so datter oock geen stront wupler stinckt. Al. Wordt dan dit krupt oock erghens toe gebruyckt? Ber. Jae't wordt voor leckernye ghebruyckt. Al. Misschien by de Swijnen / Esels / of Ossen / in 't epland Cypro. Ber. Neen / maer voor menschen / ende die al wat broot-droncken zijn. 't Is een seker volck in Italia, Pelini genoemt / by den welcke de gast-malen by beurten in de lengde uyt gherecht worden / eñ de allerlaetste omdrinckinghe noemen se in hare sprake / een hervattinghe / even als of wy seyden / boter ende kase / ende bancket. Al. Watten schoon bancket! Ber. De wet van de selver'samen-drinckinghe is dese / dattet den Waerd vry staet / al wat hem belieft op te setten: maer den gasten soudet schande wesen / yet daer van te versmaden / maer moeten alles in danck aen nemen. Al. Wel / of hy dul-krupdt of verwermde kool voorsettede? Ber. Al wat hy soude mogen op setten / dat soud ghy al stilswijgens moeten inswelgen. Evenwel staetet vry / te hups weder over te gheven / datmen ghegheten heeft. Want aldaer settense ghemeenlijck dese swemmende biete voor. Sy menghen daer onder wat bast van epcken boomen / eñ veel loock / ende also makense de taerte ofte groene strupve gereet. Al. Wie heeft sulcken Barbarischen wet ghegheven? Ber.

De

A De Ghewoonte/die stercker is als alle tyrannen. Al. Ghy verhaelt my een droefeyndigh omloop van spel/ dat sulcken onghenenghlijcken uytkomst heeft. Ber. Ick heb myn beurte ghehadt in 't spreken / tot niemandts voor-oordeel strekkende / ofter yemandt wat beters had. Ca. Maer ick heb bevonden/ dat de Ouden eenen visch ghehadt hebben / diense Anticomaritam genoemt hebben.

B Ber. Segt den schrijver. Ca. Ick kan 't boeck wel toonen / maer de naem des schrijvers en kan ick niet noemen. 'Tis in Fransch ghescheven/ maer met Hebreusche letters. Ber. Wat ghedaente heeft de visch Anticomarita? Ca. Het gantsche lijf heeft swarte schubben/behalven de buyck/die is alleen wit. Ber. Ick denck/ dat ghy ons van een visch/ een gemantelde Cijnirum sult maecken.

C Wat smaeck heeft hy? Ca. Geen dingh ter werelt smaeckt so lelijck: ja hy is so schadelijck als de pest. Hy wast in stinckenden staende water-kuylen/ somtijts oock in mest putten: is traegh en slijmachtigh / door 't proeven alleen maeckt hy sware slupmen/die men naulijcx door overgeven kan quijt worden. Men vint hem veel in 't Lant schap/dat Celtithrane genoemt wort. Want aldaer houtmen

D hem als een groote leckernije / om dat wie daer vleesch gheproeft heeft / groulijcker gheacht wort/ als een doot slach. Al. Dat is een ongheluckigh lant met sijnen Anticomarita. Ca. Dit is 't ghene ick te seggen heb; maer ick wil niemant met dit mijn oordeel pet voorschreven hebben. Di. Wat behoeftmen de verklaringh deses woorts upt Mammotrepti, of upt de Hebreeusche boecken te

E halen/ alsoo de oorsprongh des woorts selfs ghenoeghsaem aenwijst/ dat Anticomaritæ (int Latijn) genoemt worden / sodanige mepsiens/ die qualijck gehout zijn/ te weten / aen oude mans. Want ten is niet nieu/ dat de boeck-schrijvers/ de sylabe quo, verandert hebben in co, naedemael de letteren c, q ende k. Malkanderen na bestaen. Eu. 't Soude wat F schijns hebben/ dat Diphilus ghesepdt heeft/ maer 't seker/ dat dit eē Latijnsch woordt was. My dunckt dattet een Grieex woordt is / van drien te samen gheset; als/ van anti, dat is/ teghen / eñ come, dat is / een dorp te seggghen/ ende oarizein, dat is / op zijn wijfs snateren ende klappen: Nu door 't uytlaten van een ootjen / maeckmen dit woort / Anticomarita, 't welck mach beteekenen soo G eenen/die door sijne boersche snateringh elck een teghen spreeckt. Fab. Onse Eumenius heeft wel kloeck ghesproken; maer my dunckt/ dat dit woordt van so vele andere woorden t'samen gheset is / alst sylaben heeft. Want an, lupt so veel als anus, dat is/dul: ti, is tillon, dat is/ pluckende; Co, is kodia, dat is/ de hayren; ma, is mala, dat is allermeest; ry, is rypara, dat is / vuyl: ta, is tales, dat H is/ellendich: welcker woordē t'samensettingh dit sould uytbrenghen; Een dul en ellendich mensch, pluckende de hayren van vuyle stinckende huyden. Al. Tot sulcken hand-werck/past dan de swemmende biete/daer Bertulphus nu terstont van ghesproken heeft. Ber. Recht so; de stinckende biete / voor een stinckende Oel-plooter. Ca. Ghy hebt wel altemael u neerstighept in 't voorstellen be- I toont. Maer my dunckt/ dat een Vrou/ die haer Man ongehoorsaem is / Anticomarita genoemt wort/ als door 't wegh nemē van de sylabe di, uytet middē des woords Antidicomarita, om datse altijt den man tegen is. Al. Indien wy sulcke figueren willen toelaten / soo salmen oock lichtlijck van 't woordt Foria, dat is/ schijt-hupsen/fora, dat is/ merckten konnen maken: ende Cuniculus, een Co- K nijn/ sal verandert worden in Cuculus/ een Koeckoeck. Ber. Maer Albinus, die Burgemeester is in desen raedt/ en heeft selfs noch niet ghesendt wat zijn meeninghis. Al. Ick weet van my selfs niet by te brenghen. Nochtans sal ick niet wepgheren by te brenghen / 't ghe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

A ne ick onlangs van mijn Weert/die zijn tongh tot zijn wil heeft/geleert heb. Hy veranderde zijn sprake tot meer malen/ als een Nachtegael haer sangh. Dese seyde / dattet een Chaldeensch woort was/van 3. sillaben: want by de Chaldeen/ seyd hy/ heet anti, een verkeert en stijf herssebecken; comar, een steen klip; ita, Schoen-makers konst. Ber. Wie
B heeft opt de klip een herssen toegeschreven? Al. Dat is niet ongerijmt/alsmen slechts 't geslacht verandert. Ga. 't komt in dese vergadering geheel op't spreeckwoort upt: So menigh hooft/ so menigen sin. Wat isser dan uptgherecht? De stemmē konnen getelt/ maer niet gedeelt worde / op dat het meeste deel het minste overwinne. Al. Laet dan het beste deel
C 't snootste te boven gaen. Ga. Maer hier toe behoeftmen wel noch een andere bpeen-komst. Want elck duncht dat zijn Bruyd de schoonste is. Al. So dit waer was/ men soude minder overspels inde werelt bevinden. Maer ick weet goedē raed. Laet ons door boonen 't lot werpen / ende alsoo eenen kiesen / dien 't bpp staet upt alle stemmen voor de beste te verklaren/welcke hē belieft. Ca. Maer
D dat sal op u kappe druppen. Heb ick de waerheyt niet gesept? Al. De eerste eñ laetste mepningh behaeght mp best.

Ca. Wp stemmen alle met u; op dat ick een voor al antwoorde. Al. Wel aen dan / laet dit mede wesen onder die dinghen/vanden welcken men niet twijffelen magh. Ca. Seer wel. Al. Maer of pemand anders ghevoelde/wat sal zijn
E straf wesen? Ca. Men sal hem met groote letters schrijven te wesen / een ketter inde Grammatica of Letter-konst. Al. Ick sal daer ter goeder tijdt noch bp seggen/dat mp dunct datmen niet voorbp gaen moet. Ick sal 't den vrienden mede deelen / soo als ick 't van een seker Medecijn upt Syria gehoort heb. Ber. Wat is dat? Al. Ist datmen swemmende biete/galnote van eycken boom/ende Schoen-makers incht in een vijsel t'samen stoot / daer nae ses oncen koopers daer bp mengende tot eē plaester/ maect dat sulcx goet sonde zijn tegens de rupdigheyt der hondē ende jeuchte der verkens. Ber. Maer hoort Albine, die ghp ons allen hier so veel met dit Anticomarita te doen maeckt / in wat Schrijver
G woort doch dat woort gelesen? Al. Ick salt seggen/maer heymelijck int oor/ eñ een alleen. Ber. Ick sal't aennemē/met dien beschepde nochtans/ dat ick alleen sulcx wederom een alleen in't oor magh seggē. Al. Maer een dickwils verdubbelt/maect op't laetst dupsent. Be. Ghp segt de waerheyt: als ghp eenmael van een/twee gemaeckt hebt/so en staetet in
H uwe macht niet meer den voortgangh van't tweetjen op te houden Al. Dat weynige weten / kan verholen blijven: maer dat vele weten/gheensins: maer drie hoort tot het getal van velen. Ber. Dats wel gesept: die drie vrouwē te gelijck had/van die soudmē mogen seggē/ dat hyer veel had: Maer die drie hapzen op't hooft had/ of drie tandē indē mont/
I soumen van die seggen dat hyder veel of weynigh hadde? Al. Bedriegher/hout hier u oor. Be. Wat hoor ic nu? dat is al so ongerijmt/ als of die Griecke die stad niet wisten te noemē/daer sp so veel schepē hadde om toegerust en voorgebracht/ noemēde haer in plaets Troia, Surtrium. Al. Maer dese leer-meester is noch onlanex vanden Hemel gevallen/ eñ indien
K ons God niet te hulp ware ghekomen/ wp haddē al lange mogen soecken/waer men Godvreesent hept/ waer wijsheyts lief de/ ende waer geleerthept was. Al. Voorwaer / dese dient onder de hoofden vande sothept boven aen te sitten/waerdig zijnde/ dat hy voortaen een oppersot met zijne Anticomaritis, genoemt worde.

Eynde der T'samen-sprekinghen.

Des. Eras-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Des. Erasmus Roterodamus,

Vande

Nuttigheydt sijner T'samen-spraken.

Tot den Leser.

DE Laster-tonghe met de raserijē verselt zijnde / vaert soo geweldigh uyt teghen alle staten van menschen / eñ over alle dinghen de gheheele werelt door / dat het niet veylich is eenig boeck te laten uytgaen / sonder bygaende lijf-wacht. Doch wat souder veyligh konnen zijn voor de bete van een lasteraer / dewelcke als een slanghe op de stemme des besweerders / alsoo tot alle verontschuldinge zijn ooren stopt / alwaerse noch soo rechtveerdigh? 'Teerste deel deses werckx / het welcke mijne eñ niet mijne was / is onbedachtelijck door yemandt aen den dach ghegeven. Het welcke als ick merckte / dattet met groote toejuychinge vande leergierighe jeught ontfangen was / so heb ick den ghemeenen yver tot vorderingh der studien misbruyckt. Gelijckerwijs als de Medicijn-meesters de krancken niet altijt de heylsaemste medicijnen plegen voor te schrijven / maer gheven haer een weynigh toe / en dat om geen ander oorsaeck / dan om datse sonderlinghe lust daer toe hebben / alsoo heeft my goet gedocht met dese soorte van lock-aes de teere jeught haer tanden waterigh te maken / alsoo die selve meer door boerterijen als door ernstige en deftighe redenen geleyt wordt. Hebbe derhalven dit uytgegeven werck verbetert eñ daer by gedaen dat tot onderwijsinge der zeden mochte vorderlijck zijn / gelijck als invloeyende in de herten der jongelingen / dewelcke Aristoteles wel te recht gheschrevē heeft tot de lessen der zede-konst bequaem te zijn / namelijck / van die daer ernstighe bevelen voorschrijft. Soo nu yemandt hier tegen wilde kakelen / dat het een out man niet en past soo kinderachtigh te spelen / ick en vrage niet daer nae hoe kinderachtigh het selve is / als het maer vruchtbaerlijck geschiedt.

En voorwaer indien die oude Letter-meesters gepresen worden / dewelcke de jonckheydt met stuexkens koeck eñ andere locke brocken tot die eerste beginselen aenhalen en lief-locken / ick en meen niet datmē het my tot schande behoorde te rekenē / dat ick met gelijcke genegentheyt de jonge jeught oft tot de fraeyheyt vande Latijnsche spraec / oft tot de Godvruchtigheyt opwecke en trecke. Voegt daer by dat een groot deel der wijsheyt in't kennen der dwase begeerlijckheden ende ongerijmde opinien des gemeenen volcx gheleghen zy. Dese meen ick veel veyligher uyt dit boecxken te sullen gheleert worden / als door de ervarentheyt / die der sotten meestersse is. De regulen des Letter-konsts zijn voor velen bitter en smaeckeloos. Aristotelis Zedekonst is niet bequaem voor de jonghe luyden / de Theologie van Scotus noch veel min / dewelcke den mannen selfs tot onderwijsinge inde Godsaligheydt niet seer profijtelijck is / daer is oock veel aengelegen datmen een smaeckjen van't alder-beste van stonden aen inde teere gemoederen in-storte / ende ick en weet niet of daer wel yet soo voorspoedelijck

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

gheleert wort. Dit is namelijck d'alderheplighste soorte van bedrieghen/wanneermen door bedrogh weldadighepdt aen pemandt bewijst. Want men prijst de Medicijn-meesters die de krancken op sulcke wijse bedriegen. En nochtans soumen dit/soo 't scheen/ noch wel hebben laten passeren/ indien hier niet dan beuselinghen waren vepl geweest/maer nu dewijl daer behalven de beschavinge der talen/sommige dinghen hier en daer ghestropt zijn/die't verstant onderwijsen tot Godvruchtighepdt/so lasteren sy/gelijck als oft de leer-pointē der Christelijcke religie hier in ernst worden voorgestelt/alsoo siften ende hayr-klieven sy de syllaben. Hoe onbillick sy in desen handelen/salmen klaerlijck moghen sien/ wanneer ick de sonderlinghe nuttighepdt van eenighe t'samen-spraken sal aengewesen hebben. Want om voor by te gaen/ soo veel deftighe spreucken midden onder boerterijen ghesaept/ soo veel fabelen/ soo veel historien/ soo veel ken-waerdighe naturen ende eyghenschappen der dinghen.

Inde t'samen-spraeck vant versoecken der H. plaetsen, wort bestraft de superstitieuse ende onmatighe gheneghenthepdt der sommige/ dewelcke daer in de hooghste Gods-dienst stellen/ dat sy Ierusalem versocht hebben/ eñ herwaerts loopen oude Bisschoppen door soo veel landen en zeen verlatende de kudde/ die sy voor al behoorden te versorghen/hier loopen de Vorsten na toe van haer hupsgesin en Vorstendommen/de ghetroude mannen schepdende van hupsvrou en kinderen om de welcke binnen de palen van tucht en eerbaerhept te houden/een opsiender ten hooghsten van nooden waer. Hier henen draven de jonghelingen ende vrouwen niet sonder groot gevaer harer seden en kupschept: sommighe krupssen den wegh dickwils over en weer/ ende doen haer gantsche leven niet anders/daer-en-tusschen so bekleet men de bpgheloovighepdt/onghestadighepdt/dwaesheyt/lichtveerdighept met den tijtel van religie. Een verlater van de zijne/tegen de leeringhe Pauli draegt den lof der heplighepdt daer van/ ende hy selve laet hem voorstaen alle de deelen der Godvruchtighept van hem volkomelijc betracht te zijn. Paulus 1. Tim. 5. segt uptdruckelijck/ indien pemant voor de sijne/ ende voornemelijck voor zijne hupsgenooten gheen sorge draegt/ die heeft 'tgheloof versaecht/ende is arger dan een ongeloovige. Doch alhier schijnt Paulus te spreken vande weduwen/ dewelcke haer kinderen en kindskinderen geen acht en slaen ende dat onder 't decksel van religie/terwijl sy haer selven slaefs ten dienste van de kercke bevinden. Wat soud hy segghen vande ghehoude mannen dewelcke hare teedere kinderen ende jonghe hupsvrouwen te hups in armoede latende nae Ierusalem in pelgrimagie gaen? Wt velen sal ick een exempel alleen voorthalen het welck so versch niet is/datmen derhalven voor de nijt behoeft te vreesen/noch ooch so out/ ofte daer zijn noch wel naneven overigh/ die door de groote schade deser geschiedenisse/dit nimmermeer en konnen vergeten. Een seker machtigh man had voorgenomen/ voor zijn dood/Ierusalem eens te gaen besoecken/ wel met een godvruchtigen pver/ maer met geen gheluckigh overlegh. Na dat hy op zijn saken order gestelt had heeft hy de sorgh ende bewaringh zijner goederen mitsgaders sijner hupsvrouwe die hy swangher liet/ ende voorts van zijn steden en sloten den Aertsbisschop bevolen/ den welcken hy vertroude als zijn eygen Vader. Als nu de tijdingh quam dat de man op die repse gestorven was/ droeg hem den Artsbisschop niet als een Vader/ maer als een strupckroover/ nam de besittinghen van den overleden in/eyndelijck het aldersterckste slot op welcke de bevruchte Vrouwe ghevlucht was/ stormender hant overweldigende/ende op dat daer geen wreker

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

ker van dit schelmstuck soude overblijven/liet hy de vrouwe te gelijc met haer vrucht ombrenghen. Waer het niet een Godvruchtigh werck gheweest/soodanigh een man die gevaerlijcke ende onnoodighe reyse te ontraden? Hoe vele diergelijcke exempelen daer gevonden worden laet ick andere oordeelen. Dat ick ondertusschen niet en spreke van de kosten / dewelcke ghenomen dat wy al toestonden niet t'eenemael verloren te gaen / nochtans sal gheen wijs man loochenen of de selve konnen tot beter profijt aengheleyt worden. Wat nu de devotie betreft Hieronymus prijst Hilarion, om dat hy een Palestijner zijnde ende in Palestijnen levende / nochtans maer eens in zijn leven Ierusalem besocht heeft/vermits de na-gelegentheyt der plaetse/ op dat hy de heylighe plaetsen niet soude schijnen te verachten. Indien Hilarion te recht ghepresen wordt / om dies wille dat hy hem selven van Ierusalem daer hy soo nae by was / heeft onthoudē/ op dat hy niet en soude schijnen God aen een enge plaetse te besluyten/ en alleenlijck eenmael om de nabyheyt der plaetse daer geweest is/ op dat hy niemandt soude erghernisse gheven / wat salmen seggen van die gene/dewelke uyt Enghelant en Schotlandt met soo groote onkosten/ende door soo veele gevaerlijckheden na Ierusalem loopen/ insonderheydt daer sy te huys laten sitten haer alderliefste goederen/ den welcken sy na de leeringhe des Apostels ghestadighe sorghe schuldigh zijn. S. Hieronymus roept dat niet tot Ierusalem gheweest / maer wel gheleeft te hebben een groote en prijs-waerdighe sake is. Ende nochtans ist waerschijnlijck datter ten tijden Hieronymi merckelijcker voet-stappen van de oude ghedenck-tekenen gheweest zijn / alsser nu wel zijn. Van de beloften laet ick andere disputeren / alleenlijck dient dese T'samen-spraeck tot waerschouwinghe / op dat niemandt soodanighe beloften lichtveerdelijck aen gae/ dat sulcx waerachtigh is betuyghen dese mijne woorden / voornaemlijck dewijl ick te huys had een jonge vrouw, kinderen ende huysgesin het welcke op my rustede, ende door mynen daghelijckschen arbeyt ghevoedt werdt, en datter meer volgt. Van de ghedane beloften segh ick dan niet meer : dan indien ick Paus ware / soude sonder groote swarigheyt de verplichte daer van ontslaen. Wat het op nemen der beloften aengaet/ghelijckerwijs als ick beken te konnen geschieden/dat yemant met profijt van Godsaligheyt na Ierusalem toe trecke / also en soude ick niet twijffelen uyt vele omstanden van saken sulck eenen raet te geven / namelijck dat sy die onkosten/ tijdt ende arbeydt besteden in andere dinghen dewelcke met de ware Godsdienstichеyt nader verknocht zijn. Dese dingen komen mijns bedenckens met de Godvruchtigheyt wel over een / derhalven vermerckt hebbende de lichtveerdigheyt of onwetenheyt / oft by geloovigheydt veler menschen heeft my goet ghedocht desen aengaende de joncheydt te vermanen. Ende ick en sie niet wie haer aen dese vermaninghe soude stooten/ ten waer by avonturen eenighe weynige/dewelcke haer tijdelijck genot boven de Godvruchticheyt stellē. Oock en verdoem ick aldaer niet de Pauselijcke Bullen en af-laets-brieven/maer bestraf eenen grooten beuselaer/ dewelcke niet eens ghedacht hebbende om zijn leven te beteren / alle zijn hoop ende toeverlaet op de menschelijcke vergevingen ghestelt heeft. Indien nu yemant wil overwegen/hoe grooten bresse de Godsalicheydt ontfanghen heeft / eensdeels door faute der ghener die de Pauselijcke Aflaten opentlijck te koop stellen/andersins door schuldt van die de selve anders als behoorlijck is/ duyden / sal bekennen de pijne waert te zijn/de jonghe jeught hier over te vermanen. Maer op dese maniere is de eere der Commissarissen niet ghenoegh verwaert : Wat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

hoor ick? immers de goede sullen haer verblijden dat de eenvoudige vermaent zijn/ maer die onder haer 't gewin meer dan de Godvruchtigheydt soecken/met de sulcke heb ick niet te schaffen.

Inde t'samen-spraeck vande begeerlicht der prebenden of beneficien, straf ick de ghene die na Romen toe loopen/ en beneficien op speuren / dickwils met het uterste verderf der goeder zeden / en groot verlies van geldt/ende beslupte dat een Priester in stede van een bysit te houden/zijn vermaken behoorde te scheppē in't lesen der goeder Autheuren.

Inde Krijghsmans confessie ofte biechte straf ick de overgheven schelm-stucken der krijghslupden / ende der selver Godloose Confessie/ op dat de jongelinghen van soodanighe handelinghen een schrick en afkeer souden krijgen.

Inde School-meesters lessen leer ick den jongen schaemachtigheydt ende andere goede zeden / die zijnen ouderdom wel-voegende zijn.

Inde Kinderlijcke Godsdienstigheyt wecke ick daer het kinderlijck gemoed niet op met heylighe onderwijsinghen / tot pver der Godvruchtigheydt? want dat eenighe wilden beschrobben aengaende de Biechte / was een enckel lasteringh / daer ick al te voren op heb gheantwoordt. Ick leer datmen de Biechte moet aennemen al even eens ofte se ons van Christo waer ingheschelt gheweest. Doch of dat soo gheschiet zy of niet/wil ick tusschen beyden laten/dewijl ick selve niet ghenoegh daer van verseckert ben/ noch andere dit sou konnen vroet maken. Dat ick voorder vermane van een seker maniere des levens langhsaem en tot rijpen verstant gekomen zijnde te verkiesen/mit sgaders van 't verliesen eens Priesters die ghy uwe verborgentheden vertrout / achtede ick den jonghen lupden noodigh te zijn / en ick sie niet waerom my sulcx nu noch soude berou'wen. Maer so sullen de Monicken en Priesters minder in ghetal zijn. Dat waer wel mogelijck/maer die wepnige souden vromer en geschickter van leven zijn. Dit sal my een yeghelijck oprecht Monick toestaen. Voorders die de nieuwelinghen op hope van bupt/ of upt waen-dienst tot haer soecken te trecken / dese zijn waerdigh dat een peder mans penne haer ten toon stelle/op dat sy wijser worden.

Inde Gemeene ofte werelts maeltijdt bestraf ick niet de insettinghe der Kercken/aengaende het vasten/ ende het onderschept der spijsen/ maer wijse aen de waendienstighept der gener / dewelcke deselve meer als behoordt toeschrijven/ verwaerloosende die dinghen/dewelcke met de Gods-vruchtigheydt nader ghemeenschap hebben/ eñ ick straf de hardigheydt der gener / dewelcke dese dingen vorderē vande sulcke daer se de meeninge der Kercke niet af en vordert/van ghelijcken de verkeerde heyligheyt der ghener/ dewelcke om soodanige dingen haren naesten verooydelen. Indien nu pemant alhier by zijn selven overleght/ wat een groote besmettinghe der ware Godtsalighept/hier door onder de menschen ontsteken is ghweest/hy sal moeten bekennen/dat naulijcx heden ten dage eenige andere vermaninge noodiger is. Maer van dese sake sullen wy op een ander tijt overvloediger handelen.

Inde Godsdienstighe of Gheestelijcke maeltijdt, wanneer ick de genoode altemael bupten de Kerckelijcke bedieninghen/ende altemael gehouwt/in vrenge / leer ick ghenoeghsaem hoedanighe de maeltijden der Christenen behoozen te zijn. Met welcke voorschrift / indien sommige Priesters ende Monicken hare maeltijden vergelijcken/ sy sullen bevinden / hoe wijd sy van die volmaecktheydt zijn/waer door sy de Leecken behoorden te overtreffen.

Inde Hemelvaert leer ick hoe groote eere men die treffelijcke mannen schuldigh is/dewelcke door hare arbeyden de vrye konsten hebben opgeholpen.

Daer

Daer zijn eenige onverstandige lupden/dē welcken de t' samen-spraeck vande Vrijer en Vrijster al te dertel aenstaet/ dewelcke nochtans met gheen meerder kuysheydt ende eerbaerheydt / dan sy is / soude konnen ingestelt worden. Indien het houwelijck een eerlijcke sake is / soo ist van gheliicken eerlijck den vrijer te maken. Ende het waer te wenschen / dat alle vrijers soodanig waren / gelijck ick desen hier beschrijve/ende dat de houwelijcken met geen andere minne-redenen gheslote wierden. Hoe soudemen die droevige ende fantastijcke koppen / konnen behagen/den welcken oneerlijck dunckt / al wat vriendlijck en lieflijck is ? dese dochter wepghert haren vrijer in zijn afscheyt een kusse/op dat sy hem den gheheelen maeghdom suyver ende onbesmet soude bewaren. Doch wat isser nu/dat de dochters int ghemeen de vrijers niet toe en laten ? oock en bemercken sy niet hoe veel deftighe leeringen onder die boerterijen vermengt zijn van het houwelijck niet te verhaesten / van hem inden houwlijckē staet suyver te houden / van de kinderen in Godts vreese op te brengen: ten laetsten bid de dochter Christum dat hy dē Echt-band door zijne genadige gunste gelieve te segenen. Mogen dit de jonge lupden niet weten? En die het lesen van dese t' samen-spraeck den kinderen van wegen hare malligheyt / schadelijck meenen te zijn / de selve laten wel toe datmen haer Plautus en de kluchtē van Poggius voorleest. O treffelijcke verstanden !

Inde trou oft Echt-hatende dochter, verstoep ick de gene/ dewelcke de jonghmans ofte dochters teghen den danck van hare oudere inde Kloosters locken/ mis-bruyckende of haer eenvoudigheyt ofte bygeloovigheydt/haer wijsmakende datter geen hope der saligheydt buyten de Kloosters is. Indien de werelt niet vol is van soodanighe visschers/indien niet ontallijcke uyt-nemende verstandē door dese heylooselijck begraven/ ende levendigh onder de aerde bedolven worden/dewelcke souden gheweest zijn uytverkoren vaten des Heeren / waert dat sy met rijpen rade een maniere van leven verkoren hadden / dewelcke met haer natuur meest over een komende is/ ick ben te vreden / datmen segghe / dat ick te vergheefs suler vermaent hebbe: doch soo wanneer ick sal ghenoot saeckt worden in dese materie mijn ghevoelen aen den dagh te brengen/ick sal die menschē-dieven/ende de gewichtighheyt van het quaet selve alsoo afmalen/dat een yegelijck sal moeten bekennen/dat ick niet sonder reden hier van vermaent hebbe: hoewel suler heusschelijck genoegh van nu gheschiet is/op dat den quaet-willighen gheen oorsake tot sondigen gegeven soude worden.

Inde naest daer aen volghende t' samenspraeck voer ick gheen maeght in / dewelcke geprofessijt zijnde/ haren aengenomen reghel verandert heeft / maer die voor de gedane professie/hare ouders weder te hups ghekomen zy / dewelcke seer goede ende vrome lupden waren.

Inde t' samen-sprekinge vande trouklachtighe, hoe veel treffelijcke leeringhen zijn daer / van de ghebreken der mannen te verberghen/vande onderlinge goedwillicheyt der ghehoude niet los te maken/vande stoorrissen wegh te nemen / vande quade seden der mannen te verbeteren ? wat leeren anders Plutarchus, Aristoteles, ende Xenophon, behalven dat hier de personen de woorden eenige besondere kracht en leven geven.

Inde t' samen-spraeck tusschē de Soldaet eñ Carthusianer-Monick, beschrijf ick te gelijck de dwaesheydt der jonghelinghen/de welcke inden krijgh loopen/ eñ het leven van een Godvruchtigh Cathuyser/het welcke sonder de studie niet dan droevig en verdrietelijc kan wesen.

Inde Giet-logen beeld ick uyt de nature sommiger lupden/ dewelcke gelijck als tot het lieghen gebooren zijn. Welck ghesiacht van menschen het alder verfoepelijck-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

soeyelijckste is / datmen soude moghen vinden/gave Godt / dat de selve weyniger in ghetal waren.

Inde t'samen-spraeck vande jonghelingh ende de gemeene vrouwe, zijn daer de bordeelen niet selve tot kuysheyt ghericht? wat soude daer krachtiger konnen ghesept worden/of om de sorgh van reynigheydt inde herten van de jonghe jeught in te scherpen/of om de veylstaende dochters uyt haer niet min ellendigh als oneerlijck levē wederom te trecken? Een eenigh woort heeft sommige tegen de borst ghestoten / dat de onkuyssche dochter den jongman lief-kosende/ hem haer Sulleken noemt / daer nochtans dit by ons / selfs onder de eerbare vrouwen seer gebruycklijck is. Die dit niet verdragen kan / dat hy voor mijn sulleken schrijve mijn herteken / of wat anders dat hem best ghevalt.

Inde Poëtische maeltijt, leer ick/hoedanigh de maeltijden der gheleerden behoorden te zijn/ sober/ maer gheneughlijck en vrolijck/ gesouten met gheleerde koutingen/sonder kyvagie/ sonder achter-klap/sonder vuyle woorden.

In 't gheloofs ondersoeck leer ick de summe van 't Catholijcke gheloof/ ende dat vry wat levendigher ende bescheydlijcker / als sommighe groot-gheachte Theologanten wel doen/onder de welcke ick oock Gerson wil ghetelt hebben / den welcken ick ondertusschen met eerbiedinghe noeme. Voorders voer ick hierom de persoon van een Lutheraen in/ op dat sy te lichter met malkanderen souden wederom vereenigen / dewelcke inde voornaemste hooft-stucken des Christlijcken gheloofs over een komen/ hoewel ick het resterende deel des ondersoecks daer niet by gevoeght hebbe/om dese bedorvene tijden.

In Bestevaers t'samen-spraeck hoe vele dingen worden aldaer als in een spiegel vertoont / dewelcke of in dit leven te vlieden zijn/of een gerust leven maken? dese dingen sal de jeught veel bequamer door geneugelijcke t'samen-koutingen / als door de ondervindinge selve konnen leeren. Socrates heeft de Philosophie van den Hemel ghehaelt ende op de aerde ghestelt / ick heb de selve oock in spel / in ghemeene discourssen/ende gelagen te pas ghebracht. Want selfs de jockernijen der Christenē behooren naer wijsheydt te smaken.

Inde Rijck-arme hoe vele dingen zijn daer / naer welcke de dorp-Pastooren slecht ende ongeleert/en niet minder dan Pastooren zijnde haer leven soudē konnen beteren? oock tot wegh-neminghe vande ydele eere / diemen stelt inde kleedinge/wederom tot bestraffinghe vande dwaesheydt der ghener / dewelcke het Munnick gewaet verfoeijen/al evē eens als oft de kleedinge by haer selven quaet ware. Eñ te ghelijck wort ter loops aldaer beschreven / hoedanigh de Munnicken behooren te zijn/ dewelcke rontsom door de dorpen wandelen. Want daer zijn niet vele sodanige als ick hier beschrijve.

Inde gheleerde vrouwe brengh ick te ghelijck wederom van nieus te voorschijn de exemplen van Paula, Eustochia, Marcella, dewelcke de gheleertheyt met de oprechtigheyt der seden hebben te samen gevoeght ende ontwecke de Munnicken en Abten/dewelcke vyandē vande heylige studien/ende tot gulsigheydt / ledigheyt/tot de jacht ende den teerlinck gheneghen zijn/door 't exempel van een ghehoude dochter / tot ander oeffeninghen / die haer beroep beter voeghende zijn.

Int ghespoock ontdeck ick de bedriegerijen der gener / dewelcke de licht-geloovige hertē der eenvoudige met quacken plegen te bedrieghen / verdichtende verschijninghen van Geesten/en afghestorvene zielen/en Godlijcke openbaringen. Liever God/ wat een groote bresse hebben dese guychelerijen inde Christelijcke Godtvruchtigheydt ghemaeckt? maer also de onversochte en eenvoudige

jeught

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

soodanighe bedriegherijen alder-meest onderwarich is/ heeft my goet gedocht de maniere van dit bedrogh met een vermakelijck exempel af te malen. Alsoo werdt Cœlestinus Roomsch Paus bedrogen. Also is tot Bern in Switzerlant een jongelingh vande Munnicken betoovert gheweest. Alsoo worden daer noch heden ten dage wel vele door verdichte oraculen de oogen verbonden.

Oock en is de Alchmisterye niet het geringhste deel vande menschelijcke ellendigheden / dewelcke selfs gheleerde ende wijse lupden menighmael bedriegt/ so seer is dese siechte aensoetende / wanneermen daer mede eenmael gheraeckt is. Desen gelijck is de konste/dewelcke sy wel met de naem van swarte konsten / doch met een lieflijcker toenaem Magiam naturalem noemen. Ghelijcke bedriegherijen straf ick inden Ros-tuyscher en het Bedelaers-praetjen ende wederom inde kluchtighe maeltijdt. Alwaert schoon dat de kinderen hier niet anders upt en leerden als de Latijnsche spraeck alleen/noch soude dese mijne arbeydt meer te achten zijn / dewelcke al spelende/eñmet vermakinge van andere sulcx doe/als der ghener/dewelcke de ellendige jeugt eē hoop monstreuse woorden en vreemde manieren van spreken/ voorhoudē die sy dan van buyten leeren.

Inde Kraem-vrouwe behalven de weetenschap der natuurlijcke dingen / hoe vele stichtelijcke leeringen zijn daer van de sorghe die de moeders voor haer kinderen behoozen te draghen / voor eerst terwijl sy noch kleen zijn/ende daer nae als sy nu grooter ghewozden zijn.

Inde Bevaerden bestraf ick de ghene / dewelcke door mupterije/de beelden upt de kercken hebben ghemonstert / wederom die t'eenemael op de Bevaerden versot zijn/waer van daē nu ook societeyten of broederschappen opgherecht zijn. Die tot Jerusalem hebben geweest worden Ridders van de gulden oxden ghenoemt / ende sy heeten malkanderen broeders/ ende op den Palm-sondagh spelen sy in goedē ernst een lacherlijcke sotteklupt/treckende eenen Esel met een tou voort / daer sy doch selve niet veel verschillende zijn vanden houten esel die sy voort trecken. Ende dit hebben nae geaept de gene dewelcke Compostel versocht hebben ghehadt. Laet ons voorwaer dese dinghen / laetse ons der menschen ghenegentheden toegheven/ maer dit en staet niet te lijden / dat sy haer selven hier door eenighe Godtvruchtighedt toe-eygenen. Hier worden ook getekent / die onsekere voor sekere reliquien vertoonen / die dese meer als behoort toe schrijven/ dewelcke dupl-ghewin hier mede soecken te doen.

Inde t'samen-spraeck van het Visch en vleesch eten, verhandel ick het stuck vande menschelijcke insettingē/dewelcke sommige t'eenemael verwerpen/verre vanden rechten wegh af dwalende / sommige stellen de selve by na boven de Godlijcke wettē/ andere wederom misbruycken te ghelijck de Godlijcke ende menschlijcke insettinghen tot ghewin ende tyrannije. Ick doe derhalven mijn best om beyde de partijen tot moderatie of reckelijckheyt te brenghen/ondersoeckende waer upt de menschelijcke insettinghen gesproten zijn / door wat trappen dus verre ghestegen/wat lupden eñ hoe verre sy verplichtende zijn / waer toe dienstigh/hoe veel sy van de Goddelijcke verschillende zijn / ter loops aenwysende de verkeerde oordeelē der menschen / met welcke de werelt van overlange ingenomen is geweest/ende waer van daen de alghemeene beroerten des wereldts ontstaen zijn. Dese dinghen heb ick hierom ook wijdloopigher verhandelt/ om den gheleerden stoffe te geven / om wat trefligher hier van te schryven. Want de schriften die tot hier toe aen den dag gegeven sijn/konnen de naulupsterende verstandē niet ten vollen vernoegē. De hoererije/dronckenschap/ ende het over-spel te bestraffen/was so

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

seer niet van noode / aenghesien dese gebreken voor een peders oogen openbaer zijn / maer upt die dinghen lijdt de ware Godvruchtighheyt perijckel / dewelcke of niet ghemerckt en worden / of door een bedrieghlijcke schijn van heyligheydt aenghenaem zijn. Indien nu yemandt hier op smalen wil / dat ick al te slechte en ongeachte persoonen tot het disput van Godlijcke saken gebruyckt hebbe / dient voor antwoort dat nu soodanighe dinghen van soodanighe luyden in alle maeltijden worden gedisputeert / en soodanige persoonen waren my van node / als dewelcke de sake op een ghemeene ende grove maniere voorgenomen hadden te verhandelen.

Inde uytvaert, alsoo de doodt van Christelijcke vertrouwen plagh getuygenis te geven / heb ick in de persoon van twee-leecken / een verschepden manier van sterven aenghewesen / als in een levendigh voorbeelt voor ooghen stellende de ongelijcke uytgangh der gener de welcke op ydele dingen betrouwen / ende der ghener die haer hope gevest hebben op de barmhertighheydt Gods / als in 't voorby gaen bestraffende / de dwase eersucht der rijcken / dewelcke haer overdaet ende hooghmoet selver in ende nae hare doot bewijsen / waer van ten minsten de doodt een eynde behoorde te maken / ende met eenen de faute der ghener aenwijsende / dewelcke om haer profijts wille de sotte dwaeshept der rijcke misbruycken / daer sy voornemelijck de selve behoorden te beteren: want wie sal de rijcke ende machtighe voortaen vrymoedelijck derren vermanen / wanneer de Monicken dewelcke professie doen vande wereldt gestorven te zijn de selve in hare ghebreken lief-kosen? Indien daer geene sodanige zijn / als ick beschreven heb / so heb ick nochtans een exempel aengewesen / dat behoort gemijt te worden / maer indien daer in 't ghemeen veel snooder exempelen / als hier van my voorghestelt zijn / verhaelt worden / dewelcke redelijck zijn / dat sy mijne beleesthepdt bekennen / ende hare faute beteren / ende ist dat sy selve onschuldigh zijn / dat sy andere hier in ghebreke zynde / bekeeren of bedwinghen. Wy hebben gheen oorden te na ghesproken / ten sy dat sulcx by avonturen de geheele Christenheydt blameren is / datmen wat tot waerschouwingh seght teghen de bedorven seden der Christenen. Die de eere des oordens recht ter herten gaet / behoorden voornemelijck soodanige persoonen te bedwinghen / dewelcke openlijck met haer quade wercken de oordē onteeren; maer nu / gemerckt sy deselve voor haer rechte broeders bekennen / voeden / en't hooft boven houden / wat een onbeschaemthepdt ist dan te segghen / dat de achtbaerhepdt vande orden / van de gene die ten besten vermaent / geschent wort? Doch wat reden gebiedt ons / van dese oft die menschelijcke societept sulck een heylighe dagh te maken / datmen het gemeene beste der Christenen soude aen een zijde stellen?

In 't onderscheyt der woorden, en saken straf ick sommigher verkeerde oordeelen.

In d' ongelijck gepaerde maeltijt wijs ick aen wat met de borgherlijcke seden over een komt.

Inde Hels Veerman, verbloeck ick de oorlogen der Christenen onder malkanderen.

Inde vergaderingh der letter-geleerden bespot ick de verkeerthepdt van eenen Carthuyser Munnick / die na zijn eygen oordeel niemant in geleertheyt behoeft te wijckē / dese die wel eer op de Griecksche tael plomplijck plagh te smalen / heeft nu een Grieckssche tijtel voor zijn boeck gestelt / maer lacherlijck noemende Anticomaritas / die hy Antimarianos / of Marien-onteerders konde heeten.

Inden Cyclops of Euangely-dyager tast ick de sommige op haer seer / dewelcke het Euangelium alrijt inde mont hebben / en doch geē Euangelisch levē lepdē.

In't

In 't ongelijcke houwelijck, stel ick voor ooghen de dwaesheydt van 't ghemeene volck/ dewelcke inde houwelijcxsche voorwaerden na-rekenen / hoe veel goeds de Bruydegom heeft / ende niet eens in rekeninghe brenghen zijne pocken ende lemten / dewelcke ergher zijn dan eenighe laserije. Ende dit is heden ten daghe soo ghemeen/ dat het niemand vreemt en gheeft / daer nochtans gheen grooter wreetheydt teghen de kinderen soud konnen bedacht worden.

Inde versierden adel beschrijf ick een gheslacht van menschen / dewelcke onder de schaduwe van edeldom meenen dat haer alle dingh gheoorloft is/ welcke pest voornemelijck in Duytschlandt regneert.

Inde vroukens hals-vroed-schap, was mijn voornemen sommighe ghebreken der vrouwen over te halen/ doch met bescheydenheyt/ dat niemand hier yet verwachte soodanigh als Iuvenalis ons beschrijft. Maer terwijl ick hier mede besigh was / isser een Ruyter te voet opgestaen die my onverwacht over quam. De rest is bynae tot een eerlijck vermaeck dienende. Dat en is niet de ordens blameren / maer leeren. Derhalven soud het met alle ordens int bysonder ende int ghemeen beter gestelt zijn / indien een yegelijck / de rasende sucht van alles te bekladden af-legghende/ in een suyver ende oprecht herte ontfingh/ al wat met een Godsalighe yver tot het ghemeene best aen den dagh ghegheven wordt. Een yeder heeft sijn bysonder gaven/ d' een schept zijn behaghen hier in/ d' ander daer in/ ende op duysenderley manieren worden de menschen tot de Godvruchtigheydt getrocken. De arbeyt van Iuvencus wort ghepresen/ dewelcke de H. Euangelische historien op dicht en op mate ghestelt heeft. Arator is oock van zijn lof niet versteken / dewelcke het selve op de handelinghen der Apostelen ghedaen heeft. Hilarins blaest de basuyne teghen de ketters. Augustinus is krachtigh in sluyt-redenen. Hieronymus strijt met t'samen sprakē. Prudentius kampt met verscheyden maetgedicht. Thomas ende Scotus behelpen haer met de wapenen vande Redenkonst ende Philosophie. Sy brenghen alle te samen een ghelycken yver tot de goede sake / maer de maniere of middelen / die sy daer toe aenwenden zijn ongelijck. de verscheydenheyt is niet te misprijsen / dewelcke naer een doel ofte wit schiet. Men leest den kinderen Petrum Hispanum voor/ op dat sy te bequamer tot het ghehoor van Aristoteles souden komen : want hy heeft veel ghevordert / dewelcke alleen een smaeck ghegeven heeft. Maer by aldien dit boecxken voor de teere jeught ghelesen wort / 't sal haer tot vele wetenschappen gheschickter maken / als namelijck tot de Poëterije/ tot de welsprekentheydt / tot de natuur ende Zeden-konst/ ten laesten tot die dinghen dewelcke tot de Christelijcker Godsdienst gehooren.

Ick heb den Sot inde Comedie gheconterfeyt / selve een roemer van mijn eyghen dinghen geworden zijnde/ maer hier toe heeft my ghedronghen / eensdeels sommiger onbeschaemtheydt/ dewelcke alle dingh lasteren / anderdeels 't profijt vande Christelijcke jeught/ 't welck een yegelijc naer zijn beste vermogen behoort te vorderen. Dewijl het dan hier mede also gelegen is/ gelijckerwijs als de gene weten/ die slechs de beginselen van de Latijnsche tael hebben beginnen te leeren / so ist nochtans datter een soorte van menschen is / wonderlijck rou en onbeschaeft/ de Francoysen noemense gedeputeerde, misschien om dat sy qualijck van de key gesneden/ of seker meer als haer goet is/ daer van ghesneden zijn/ dewelcke soodanigh een oordeel van mijn t'samen-spraken gheven / dat het een werck is, het welcke behoort gheschout te worden, voonemelijck van de Monicken, dewelcke sy Geestelijcke personen noemen, eñ vande jonge luy-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

den, om dat de vast-dagen eñ onthoudingē der Kercke daer in van kleender waerden worden gehouden, de voorbiddingen van de H. Maegt, ende alle heyligen bespot, de maeghdelijckē staet by 't houwelijck vergeleken zijnde, niets of weynigh geacht oock de ingangh tot de religie een yeder tegen gemaeckt wordt, dat daer in hooge eñ sware Theologische questien dē ABC jongheren worden voorgedragen, tegen de ordonnantien by de meesters in de konsten besworen. Ghy bekent/Leser/de Munnicksche welsprekenthepdt. Om op 't laetste punt alder-eerst te antwoorden/wat de Meesters inde konsten den School-jongheren voorstellen/ is my onbekent/'tghene verhandelt wordt inde T'samen-sprakē van het Symbolum der Apostelen, vande Misse, van't vasten, vande beloften, vande biechte, heeft gheen swarighepdt met allen/ maer is van soodanighe aert en natuur/dat niemand hier van behoorde onwerende te zijn. Ende indien de brieven Pauli den kinderen inde scholen worden voor gelesen/wat quaet is daer in ghelegen/dat haer een smaeck gegeven werde vande Theologische ghescheliē? Daer benessens also sy wel weten/ dat de jongers/ die tot de Philosophie toeghelaten zijn/ terstont die verwerde ende diepsinnige/ dat ick niet en segge onnoodige questiē/ vande Godlijcke persoonen voorgedragen worden/waerom willen sy niet dat de kinderen leeren die dingen/ dewelcke haer in't ghemeene leven konnen te pas komen? Nu indien sy meenen evenveel te zijn/ wat ende in welcken persoon ergens ghesproken wordt/ sy weten nimmers wel hoe vele dinghen daer in de Euangelische schriften gevonden worden/ dewelcke na desen regel ge-examineert zijnde/ een openbare blasphemie souden vervaten. Aen vele oorden prijs ick het vasten/en nergens verwerp ick dat: die anders seght/dien sal ick betoonen dat hy onbeschaemdelijck liegh t. Maer/seggen sy/inde kinderlijcke Godvruchtigheyt lesen wy dese woorden/Ick en bekommere my met het vasten niet. Meent dat dese woorden inden persoon van een soldaet of dronckaert ghesproken zijn/sal dan Erasmus terstondt moeten hooren dat hy het vasten verwerpt? ick meene neen. Nu worden sy ghesepdt van een onvolwassen jonghen/ welcke jonghept de wet tot het vasten niet verplicht. Ennochtans berepdt hem dese van te voren om een volkomen vasten te moghen houden: want also spreeckt hy terstondt daer aen/ Maer nochtans, wanneer ick mercke dattet van noode is, soo houd ick mijn middagh eñ avondmael soberder, om te vlijtigher op den feestdagh tot de Godtvruchtighe oeffeninge te komen. Nu hoe ick de ontreckinge van spijse verwerpe/betupgē dese woorden/ dewelcke inde ghemeene maeltijdt ghescheven staen. In vele dinghen onderscheydt ons niet de sake, maer het herte vande Ioden: dese onthielden haer van sekere spijsen, als die onsuyver ende voor de ziele besmetlijck waren; wy alhoewel wy verstaen, dat den reynen alle ding reyn is, ontreckē nochtans het dertele vleesch, gelijckerwijs als een weeldigh peerd zijn voedsel, op dat het den geest beter gehoor soude gheven. Somwijlen kastijden wy het onmatich gebruyck vande lieflijcke dingen, met de moeyelijckheyt der onthoudinghe. Een weynigh daer na wijst hy de reden aen/waerom de kercke het eten sommigher spijsen verboden heeft. Het sal, segt hy/ voor alle menschen goet zijn: want de armen sullen slecken of vorsschen eten moghen, of ajuyn, of loock knabbelen, de middelmatighe luyden sullen een weynigh van hare daghelijcxsche toespijsen af-breken. Indien de rijcke by dese gelegentheyt leckerlijck leven, laet sy dat haer kele wijten, eñ niet beschuldigen de Kerckelijcke instettinge. Voorts daer aen voer ick die rghelijcke propoosten in. Wederom een weynigh daer nae: Ghy weet dat by de Medicijnen 't visch-eten seer schadelijck wordt ghehouden, maer 't heeft

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

't heeft onse voor-Ouders anders ghedocht, den welcken 't Godlijck is te ghehoorsamen. Op de selve plaetse leer ick terstondt oock / datmen hier oock moet wachten van de swacken te ergheren. Even onwaerachtich ist / dat inde t'samen-spraken de voorbiddingen van de H. Maeght ende andere Heylighen souden veracht worden: maer ick dryve mijn spot niet de gene/de welcke van de Heylighen soodanighe dinghen beghee-ren/ die sy een vroom man niet en souden derren voorleggen/ of met sulck een hert die begeeren van sekere Heyligen/ als of dese oft die / dit of dat / eerder of wilde of oock konde geven dan de ander / of als Christus selve. Ymmers spreeckt de jonghen inde kinderlijcke godsdienstighedt aldus: Ick heb daer sommighe gegroet: welcke doch? Christum eñ eenighe Heylighen. Ende een weynigh verder. Ick groete wederom Christum met weynige woorden, ende alle de Santen en Santinnen, maer by namen de H. Moeder-maeght, ende voorts de ghene die ick voor my bysonder uytghekoren heb. Ende noch verder verhaelt hy by namen aen welcke heylighen hy daghelijcx zijn groetenis doet. Maer wat wonder ist/dat een minnaer 'thouwelijc verhest / ende segt dattet eerlijck bedde/ by naer so loffelijck is als de maeghdelijcken staet/daer Augustinus het trouwē van meer vrouwen by de Patriarchen ghepleeght/ boven onsen onghehouden stant verheft. Dat sy voorwerpen vanden ingangh tot het klooster / wat voor een openbare onwaerheyt my hier in te last ghelegdt wort / bewijsen dese mijne woorden in de trou-hatende Dochter: want alsoo spreeckt de dochter aldaer. Verwerpt ghy dan teenemael dese maniere van leven? Hier op antwoordt de jonghman. Geensins/maer gelijck als ick geen dochter soud willen raden/ dewelcke haer daer toe begeven heeft/dat sy soude arbeyden/om weder ontslagen te zijn/ alsoo soude ick my niet ontsien van alle dochters te vermanen / insonderheydt dewelcke van edeler natuure zijn/ dat sy haer selven niet licht veerdelijck wegh en smijten in sodanige plaetse / daer uyt sy naderhandt niet weder souden konnen gheraken. Dit is't beslupt van dese T'samen-spraeck / wat stryt-redenen daer oock moghen te voren ghegaen zijn. Eplieve is dat het ingaen inde Kloosters een yeder ontraden? den ingangh wordt daer niet ghestraft/maer de roeckeloose lichtveerdigheyt. Dese dinghen trecken sy dan verkeerdlijck tot lasteringe. Maer sy overleggen niet hoe vele dinghen de kinderen aldaer leeren/ dewelcke strijden met de leeringhen der Lutherschen.

Inde Kinderlijcke Godsdienstigheyt wordt aenghewesen / de maniere van wel ende profijtelijck Misse te hooren / van wel ende oprechtelijck te biechten. Den jonghen wordt aldaer vermaent/ dat hy eer hy't ouwelken neme/ door de biechte sijn herte suyvere. Hier worden oock de school-jonghers gheleert / datmen die dinghen dewelcke door 'tghemeen gebruyck van alle Christenen zijn aenghenomen / daer sy nochtans in de H. Schriften niet ghevonden worden / nu soo verre moet onderhouden/dat niemand door ons erghernis ghegheven werde.

Inde ghemeene Maeltijdt worden sy gheleert / datmen meer de Pauselijcke insettinghen moet ghehoorsamen / als der Medicijnen voorschriften: alleen worden sy vermaent / dat in de noot de kracht vande menschlijcke insettinghe/ ende de meninghe vanden wet-ghever ophoudt. Inde selve T'samen-spraeck wort oock ghepresen de miltdadighedt nevens de Cloosters / wanneer sulcks maer gheschiet tot noodruft / ende niet tot overdaet / ende voornemelijck gegeven werde den ghenen dewelcke den regel die haer de religie voorschrijft/ achtervolghen.

Van de menschelijcke insettinghen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

wordt in de T'samen-spraeck van het vis-eten also ghesproken: sy moghen anders ghevoelen die willen, ick houde datmen de wetten der voor-Ouderen eerbiedelijck behoort t'ontfanghen, ende devotelijck onderhouden, ghelijck als oft sy van God voorgekomen waren, ende dat het niet heyligh noch veyligh is van de Oversten, een quaet ghevoelen te hebben of te stroyen. Ende soo daer eenighe tyrannije onder vermenght is, dewelcke nochtans niet en bedwinght tot godloosheyt, dat het beter is deselve te verdragen, dan door oproer hem daer teghen te verheffen. Vele soodanige dingen leeren de jonghers uyt mijne T'samen-spraken / op de welcke sy soo seer smalen. Maer dat boerten en spotten past soo wel niet voor een Theologant: laten sy my ten minsten toelaten by de kinderen te doen/het welcke de mannen selve aen haer selven nemen te doen by de mannen / inde vesperen / want al soo noemen sy eē sotte daet met eē sot woort. De onghesouten lasteringhen / dewelcke sommige Spaengjaerts my hebben voorgheworpen/ heb ick betoont enckele droomen te zijn van hersseloose menschen / eñ die haer op de Latijnsche tael niet en verstaen. 't Is oock een teecken van geen minder onwetenheydt / in den ghenen dewelcke als ketterſch veroordeelt heeft/dat God de Vader in't Symbolum slechtelijck Autheur van alles gheheeten wort. Maer dese bedroghen zijnde/door diē hy de Latijnsche spraeck niet wel en verstaet/ meēt dat het woort Autheur, niet anders als een Schepper oft fabrijck-meester betekent. Edoch indien de selve hier op wil vragen de gene dewelcke de kracht en fraeyheyt van de Latijnsche tael grondigh verstaen / ende met eenen Hilarium ende ander oude Schrijvers doorloopen hy sal bevinden / dat het woordt Authoritas ghenomen wort / voor 't gheen de school-gheleerde noemden / de alder-volmaecktste forme van beginsel/en het welcke sy derhalven den Vader eygentlijck toeschrijven / ende door den naem van Autheur verstaen sy dickwils den Vader / wanneer sy de persoonen onder malkanderē vergelijcken/ of de Vader recht kan geseyt worden de oorsaeck van de Soon/ staet my niet te beantwoorden / aengesien ick dat woort nergens in een oneygentlijcke sin ghebruyckt heb/ behalven dat dit de waerheyt is/dat wy van Godt niets spreken konnen dan met figuurlijcke woorden/eñ het woort Fonteyn of beginsel of oorspronck, wort niet eyghentlijcker gheseyt/ als het woordt oorsaeck. Hier uyt gheef ick nu den Leser te bedencken/ hoedanige sy somwijlen zijn/ dewelcke de menschen door hare vonnissen ten vyere verwijsen. Daer is geen schandlijcker dingh / dan te berispen het ghene ghy niet en verstaet. Maer dese lastersucht wat baert sy anders dan bitterheydt ende tweedrachten? waerom nemen wy niet liever ander luyden woorden inden besten sin/ en begeeren niet terstondt/ dat onse woorden als vanden Hemel ghesproken/ geacht/of dat hare oordeelen voor godlijcke uytspraken ghehouden worden / dewelcke het ghene sy lesen niet en begrijpen? daermen den haet tot een raetsman ghebruyckt/daer moet het oordeel blindt zijn. De gheest die alles in vrede verblindt/ende door zijn werck-tuygen op verscheyden manieren werckt / die maecke ons alle te samen eendrachtigh ende eens gesint in gesonde leere eñ heylighe zeden / op dat wy ghelijcklijck tot de ghemeenschap van't Hemelsche Jerusalem/dat van geen twisten en weet / mogen gheraken/Amen.

Register.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Regiſter.

A.

Fol.

Aten meeſt ongeleert. 41. D
Aelmoeſſen de rechte arme te geven. 21. A
Aerd-kloot hangt als eē bal inde Hemel. 313 A
Afradingh des oneerlijcke lebens. 184. 185.
Ageſelai wet int duncken. 66. G
R. Agricola is in een kappe begraven. 246. H
Alchemiſtery/bedriegherp. 55. F
Alchemiſt oft gout-ſoecker T'ſamen-ſpraeck. 75
Alchemiſten/bedriegherp. 76.77.78.
Ariſtides loflijcke ſpreucke. 30. D
Ariſtotelis ſpreucke met Pauli vergeleken. 30. I
Ariſtotelis ghevoelen vande ziele. 194. F
Articulen des gheloofs uytghelepdt/ T'ſamen-ſpraeck. 235.

B.

Armhertichepdt en gheen offerhande verklaert. 12.
Bacchus een God der dichters/waerom. 326. I. G
Beker ſpreeckt dooz de wijn. 13. K
Bedel-praetjen. 54. D
Bedelaers bedzogh in de Alchemie. 55.
Bedelaers ghelijcken de Coningen. 56. H
Bedelaers ſpreuc by 'tvolck is de neering. fol. 1. D
Bedel-rijcke Minne-bzoeders t'ſamen-ſpraec. 268
Beſtedaers praetjen. 199.
Bevaerden en pelgrimagien. 278.
Bedel-Monnet Predicatie tegen Eraſmum. 299.
Bedel-Monncken boven Conninghen ghebzeeſt. 253. H 309. H
Bedriegherije/T'ſamen-ſpraeck. 317
Beyzen aert Plinij en Theophraſti ghevoelen. 329. C
Beleeftheyt verdzijft de nijt. 358. G
t'Bejaghen der Hebenden. 268
Boomen en kruyden bzunt en vyantſchap. 124. B
Boomen hebben leven en ghevoelen. 195. E
Boote zijn de meeſte hoop. 382. D
Bzuploft van ſeer ongheincke perſoonen. 225.
Bzief van een ſteene Maria. 279. K
Burgerlijck en eerlijck leven. 201. G

C.

Catonis reden met Pauli vergheleken. 18. G
Catonis lijdſaemheydt. 30. H
Caſtor en Pollux den ſchippers geluckich. 157. D
Charon de Helſche veer-man T'ſamen-ſpraec. 221
Caroli V. en Franciſci I. twiſt. 90. I
Chryſoſtomi Tafel-ghebed. 8. A
Chriſtus den rechten gaſt der maeltijt. 8. D
Chriſtenen alderhande ſpijſe gevozloft. 87. B
Chriſtenen 'tminſte deel der woreldt. 89. G
Chriſtenen bitterheydt om middel-marighe dinghen. 90. B
Chriſtus waerom dzymaels eere ghewenſt. 25. B
Ciceronis uptnemende ſpreucke/van d'Ouderdom. 17. B
d'Conninghs Heere inde hand des Heeren uyt-ghelepdt. 8. K

Fol.

Tweede verklarinahe des ſelfs. 10. E
Derde verklarinahe des ſelfs. 11. B
Coſtelijck klooſter in Lombardije. 21. F
Conſt-goddinnen beſchzijvinghe. 49.50.
Collegie vanden Edick ſtrengicheyt. 111. G
Crocodil menſchen vyand. 119. D
Curieuſe vzagen op ghelooft. 314.315. &c.

D.

Dagheraets T'ſamen-ſpraeck. Fol. 126.
Deught wozt dooz ſchoonijz heerlicheker. 357. G
Dier en bis beſchzijvinghe. 5.6.
Diogenis ſpreucke. 30. I
Dieren aert/Vzient en vyantſchap. 117. &c.
Dienſt-maegt moet dzy deughden hebbē. 326. A. B
Dierē dooz konſt geteemt hebbē nutticheyt. 369. D
Diogenis maeltijdt. 327. G
Dood is een ſcheyding van ziel en lichaem. 58. F
Dolphijn menſchen vzundt. 119. E
Doobe T'ſamen-ſpraeck. 171.
Dominicaner Monncken te Beern verbzandt. 249. G. B

E.

Ere Minnaer/T'ſamen-ſpraeck. 354.
Eroſtratus ſteeckt den Tempel Dianæ in bzant. 355. B. E
Eere wozt dooz moepte en arbeyt verkregē. 355. G
Eere wozt dooz de nijt verbolght. 355. K
Eere moetmen met naraghen. 356. F
Een ſterbende roem baert eere ſondre nijdt exempel. 357. A
Eere beſtaet int weldoen. 357. D
Eere te haeſt opkomende wozt benijt. 359. D
Eere moet langkſaem waſſen. 359. G
Echo/T'ſamen-ſpraeck. 389.
Elck is Coningh int zijn. 2. F
Ezel onder menſchē ghedaente. 301. D
Epithalamium oft Bzuploſts-ghedicht. 49.
Epicureer/T'ſamen-ſpraeck. 131.
Eraſmi gevoelē vande Heydenſche Schzifte. 16. F
Eraſmus is dē Bedel-Monickē een Ketter. 148. E
Eraſmus heeft al de Ketterije ingevoert. 308. H
Eraſmus gevoelen bant verbodt der ſpijſe. 332. K
Eraſmus onſchuldight zijn T'ſamen-ſpraecken/ en gheeſter reden van. 395.
Euangelium neemt de hardicheyt des wets wegh. 86. H
Euangelie dzagher/T'ſamen-ſpraeck. 343.
Euangeliſch-levē hoedanig het moet zijn. 344. I
Euangelium met het Euangelium verdedicht. 346. D

F.

Franciſcaenſche of Minne-Bzoers uyt-baert T'ſamen-ſpraeck. 244.
Franciſcus was een goedt ſlocker. 248. B
Franciſcus is in dē Hemel wzaerbgierich. 248. D
Franciſco zijn groote openbaringe gedae. 248. H

G.

Ans is't meeſt waeckende dier. 330. D
Gaſtmael hoemen dat moet aenrichtē. 335.

Gaſtmael

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Fol.

Gaſtmael moet ſtichtelijck zijn. 8 G
Geeft die u bidt uptgheleydt. 21. A
Geeſtelijcke maeltijdt/ T'ſamen-ſpraeck. 1.
Gebreke uit Houlijck moetmē met verwijtē. 39. A
't Gemeene volck een quaet raet-gever. 48. B
Gheleertheydt wort met arbeyt verkregen. 48. G
Gheleerde vrouw/ T'ſamen-ſpraeck, 46.
Gelijckenisſe vande maegdom en 'thouwelijc. 62. D
Gewoonte dooz gewoonte verwonnen. 130. G
Ghemaeckten Adel / bedzogh en ſchelmery T'ſamen-ſpraeck. 166. 167. &c.
Ghewoonte een Tyran. 188. A
Gheruſtigh leven wat het baert. 202. F
Geleertheyt wort met twee hondē gevangē. 329. G
Gierige/ tijcke/ ſob're hups-houdinghe. 209.
Giet-loghen en waerheydt-benimmer / T'ſamen-ſpraeck. 237.
Ghevepnistheyt wat die is. 344. K
Gheleerden ghedachtenisſe te vereeren. 388. A
Godſalicheyt verwaerloost dooz ceremonie. 103. G
Gratianus beſpot den Papen. 292. 293.
Gulſticheyt ghesellinne van Armoed. 136. B

H.

HAgedisſen eygenschap en Hiſtorie. 117. C
Haesen die wit zijn vertellinghe. 329. K
Herberghen in Duytſlandt en Vranckrijck gheneughlijcke T'ſamen-ſpraeck. 145. &c.
Herten aert en eygenschap. 329. H
Heliogabuli onghelijckinghe looninghe. 25. G

HISTORIEN.

HIſtorie vā Antonius Prieſter tot Leuvē. 73. E
Boertighe klucht van Antonius, 74. D F
Van een Appel-koopſter tot Deventer. 68. F
Van d'Alchymiſt of Goud-ſoecker. 75.
Vande Baccalaurus nauwe conſcientie. 134. B
Benedictiners nauwe conſcientie. 105. B
Van Backers in de gevangenisſe gewoypē. 106. A
Van Bacchas feeſten op Sondaghen. 106. B
Van Eros die gheen Diſch koſt verdzagen. 110.
Van eygenschap der Dieren/ Hiſtozien. 119.
Van Faunus ſotte ſpokerije. 152.
Van Franciſcaner bp een ſterbende vrouwe t'Antwerpen. 250. E
Twee Franciſcaner Monicken levendigh begraben. 25. I
Van Ioannes Standonæus over de Jeugd. 111. H
Van Lodowigh XI. Koningh van Vranckrijck van Napen. 70. C
Vande Hups en Vloo. 71. A
Beyzoeſt zijne officieren. 71. E
Kluchtighe antwoorde/ aen die van hem wat verſochten. 72. D
Van Maximilianus en eē jong Ambaſſadeur. 72. F
Van Maccus en de Schoen-maecker. 67. D
Van een Nonneken dat verkracht was. 104. K
Van twee Nonnekens ſotte kluchte. 105. F
Hiſtorie vā eē Prieſter en Dief tot Antwerpē. 69. B
Van een Prieſter die een valſch bancket vertoont. 135. A

Fol.

Van Polus een ſeltſame ſpoock-klucht. 150. 151.
Van Schip-breukinghe. 157. 158.
Van verkeerde ſinlijckheyt der Dochters. 60. A
Van erghernis van twee Vzoukens over een Canonick. 104.
Honger is de wzeetſte ſoozte des doodts. 331. I
Hongher is de beſte ſauce van de ſpijſe. 2. D
Hoben ingangh hoedanigh. 2. K
Hofs of Tuyns beſchrijvinghe. 7. B
Houwelijck/ T'ſamen-ſpraeck. 37.
Houwelijck behoozt met oozen en oogben te gheſchieden. 44. E
Houwelijc niet te doē ſonder ouders raet. 64. G. H
Heeren leven af-gheraden. 183. I
Hout/ licht als een riet en dicht/ ſinckt. 314. G
't Hooghſte lof is lof niet te begheeren. 356. G
Hoemen moet boecken ſchrijven. 362. D
Hups-praetjen/ T'ſamen-ſpraeck. 363.

I.

INwijdinghe eens hofs. 29. E
Joden hangen te ſeer aen de ghewoonte. 87. G
Joden meer vrijheyt dan de Chriſtenen. 88. H
Jonghelincx en Heeren eerbare T'ſamen-ſpraeck. 182. 183. 184.

K.

KInder-meeſters leſſe/ T'ſamen-ſpraeck. 374.
Kinderlijcke Godtvruchtigheydt / T'ſamen-ſpraeck. 376.
Kluchtigh Gaſtmael/ T'ſamen-ſpraeck. 65.
Kleet om tweederley nuttigheyde gedzagen. 33. G
Kluchte van Monick/ Padd / Spinne/ Simme/ en Schild-padde. 121.
Klooſter dochter/ T'ſamen-ſpraeck. 173.
Klooſter leven af-gheraden. 174. K
Klooſter berou/ T'ſamen-ſpraeck. 180.
Kooten-ſpel der ouden/ T'ſamen-ſpraeck. 348.
Konſt der loghenaers en bedzieghers. 234. A
Kraem-vzouwen/ T'ſamen-ſpraeck. 186.
Krancken moeten alleen in Chriſto trooſt ſoecken. 265. H. D
Kreefts ſpreeck-woordt. 118. G
Krijghsman en Carthuſianer Monick/ T'ſamen-ſpraeck. 32. 33. 34. &c.

L.

LEdicheyt oorſpronck van alle quadē. 382. C
Lichaem mede-ghesel der ziele. 13. G
Lichaem een inſtrument der ziele. 102. G
Lichaem wordt nae verſchepde namen de ziele toegh-eygent. 193. 194. &c.
Liegen is een deel van wel-ſprekentheyt. 233. B
Logenaers zijn 't bliegen ghewent. 232. A. B
C. Longolius in eē Monick-kappe begravē. 246. H

M.

MAriolepne ſalve/ benijn vooz de Dercksē. 4. B
Maeltijdt hoemen die ſal toe ſtellen. 336. A
Matigheydt teghen de Foztune. 31.

Man

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Register.

Fol.

Man door de vrou gebetert/Historie. 42. B
Maeghdom verschilt weynich van 't houwelijck. 63. A
Machabæi broeders waerom sy gedoot zijn. 88. C
Man of vrou/wie vertreffelijcker. 188. G
Man verbetert zijn Vrouwe. 40. K
Manniere des eerlijcke levens te verkiesen en welcke. 200. K
Marie van Parathalasso kerck. 281. H
Marie Hof-sangh van Erasmo verdedigt. 301. G
Menschen-liefde en teghen-liefde. 125. E
Mensch moet hem voeghen daer hy van natuur toe gheneghen is. 126. A
Memorie-kunst/T'samen-spraeck. 143.
Men moet sich na yders maniere voegen. 369. I
Misbruyck der H. Kercke. 103. H
Misbruyck/ in groote verschoont / in kleyne ghestraft. 106. F,G,H
Middelbare staet is vry van afgonst. 201. G
Mirakel van een Ridder. 283. E
Morgenstonts of Dageraets beschrijvinghe/T'samen-spraeck. 126.
Morgenstont bequaemst tot de studie. 128. C
Moeders moeten haer eygen kinderen sogen. 189. G.
Monicken rockenen de Vrouwen tot krijgh. 222.
Monick-kapkens vergift tegen de Scorpioenen. 6. D

N.

Nacas boertighe antwoort tot Enium. 126. B
Nature verandert door verplanting. 190. B
Naem sonder daet/T'samen-spraeck. 339
Natuur werckt verscheyden. 357. H
Natuure wort den Engelen toe ge-eygent. 357. K
Nature mach niet van d'eerbaerhz wijcken. 359. F
Natien hebben haer besondere aert. 369. I
Neuse boertighe beschrijvinghe. 368. E
Nies-krupt geeft de schorpioenen haer kracht. 6. E
Nijdighept komt veelmts upt de tonge. 362. B
Niemant wilt de waerheyt geseyt wesen. 140. &c.
Noot breeckt wet. 88. B. 94. F
Nutticheyt des onghetrouden levens. 202. E
Nutticheyt der T'samen-sprekingen Erasmi. 395.

O.

Olyphanten goedertierenheydt. 120. D
Olyphant schrickt voor de Muysen. 120. G
Ondersoeck der Schrifture elck geoorloft. 9. D
Ongeleerde Abt en geleerde vrouw. 46.
Onderscheydt van Godlijcke en menschelijcke wetten. 97. 98.
Onderscheydt van de oude en nieuwe wet. 101. K
d'Ondeughden zijn aem. 137. B
Ongheluck houwelijck/t'samen-spraeck. 225.
Ondersoeckinge des geloofs/t'samen-spraeck. 235.
Ongelycke uyt-vaert/t'samen-spraeck. 255.
Ongelijck gast-maet/t'samen-spraeck. 335.
Oogh-merck in't houwelijck. 61. B
d'Oprechte is ryck. 337. B
d'Opvoedinghe der kinderen is den ouders bevolen. 197. C
Oorze tegen de pocken en schurfte. 231. H

Fol.

Ouders booztganck sticht de kinderen. 64. D
Out-vaders roepen Christum en niet Mariam aen. 115. K
Ouderdoms ellenden en krucken. 136. I
Oudmans vraetsen/t'samen-spraeck. 199.

P.

Paulus Cor. 6. vers. 12. verklaert. 14. D
Pauli placits Phil. 4. verklaert. 20. G
Paus heeft veel basten dagen ingestelt. 88. H
Pauselijcke wetten verbinden tot straffe der Hellen. 92. E
Paerdt en Beyzen vyandtschap. 119. K
Paerde-tuysscher/t'samen-spraeck. 163.
Pampiri eens ouden Mans vertellinghe van zijn ongeregelt leven. 204. I
Paus Alexandri spreucke van de monicken. 253. H
Peste moetmen voorsichtigh schouwen. 231. C
Phocions wijse spreucke. 30. A
Philippi van Macedonien lijdtsaemheydt. 31. D
Pharise uytleggunge vande wet Gods. 93. G
Philosophische voorstellinge/t'samen-spraec. 311.
Pythagoras deelt de marckt in drie soorten. 68. I
Zijn maeltijdt van krupden. 322. C
Plini ghevoelen van Ciceronis boeck van de Burgerlijcke plicht. 9. A
Platoos maeltyd was sober en vol wijsheyt. 323. A
d'Plicht van een vroom man. 28. E
Polygamus vreemd leven. 203. K
Polus loosheydt om Faunum te bedriegen. 152.
Pocken is het snoodste schurft. 231. E
Poëtisch bancket. 318.
Poëten wat volck het is. 319. H
Prince moet in de jeugt wel onderwesen zijn. 10. C
Priester siet niet gaern geleerde vrouwen. 48.

R.

Reliquien der heyligen in Engelant. 292. 293.
Reuckeloose belofte t'samen-spraeck. 365.
Religie waer in die bestaet. 376. E
Reuchlyns Hemelvaert/t'samen-spraeck. 384.
Rijcke magere krucken/t'samen-spraeck. 209.
Romulus gheen wijn-drincker. 66. I
Romuli spreucke van t'drincken. 67. B
Romeynsche wet van de schuldenaers. 97. C

S.

Schrifture is de eenighste fonteyne. 4. F
Schijn bedrieght. 4. K
Schildery stomme suster van de natuer. 5. A
Scheel-krupt brengt de swaluen tgesicht. 5. H
Schrijf-brekinghe/ t'samen-spraeck/wonderlijck en vermaecklijck. 157.
Schoonheydt maeckt den regeerders aensienlijck. 228. D
Slangen/den Hagedissen vyandt. 117. C
Slangen eygenschap en Historie. 118. H
Slaep een af-beeldinge vande dood. 128. 129.
Slordighe rijckdom/t'samen-spraeck. 209.
Socrates prijst de steden boven de landen. 1. D

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Fol.

Socratis Godsalighe spreucke tot Criton. 19. A
Socratis lijdsaemheydt. 30. E. G
Sobere Gast-mael/ T'samen-spraeck. 29.
Sonde ist swaerste van alle. 316. E
Soldaten biechte. 371.
Sorght niet voor het lichaem uytgheleyt. 23. A
Spokery/ T'samen-spraeck. 170.
Spreeck-woort/ of den Hemel viel. 315. K
Stant der Christenheyt by Erasmi tijt. 187. D
Studeren voornaemste lust des levens. 203. F
Steenen vertoonen verscheyden gedaenten. 290. B
Superstitie der ceremonien mispresen. 19. G

T.

TAfel den Christenen heyligh. 7. G
Casereel / en kostlijcke Schilderijen in Tempelen onnoodigh. 21. D
Tantalus ghenoeghelijcke fabel. 141. A
Tijt ist kostelijckste. 127. F
Tyranny moetmen lijden. 101. E
Tijt moetmen wel besteden. 389. H
Theocriti spreucke. 356. H
S. Thomas prachtigh graf in Engheland. 21. D
Treffelijcke vermaningen eens stervende. 265. F
Tuyn spreucke. 321. E. F. G. H.
Twist der Monicken by een stervende. 257. H

V.

VAsten van menschen inghestelt/ strijdich tegen Godt. 107. A
Venus gordel Cestum bediedenis. 43. K
Vreese is wreeder als de doodt. 255. D
Veel Medicijnen weynich baets. 256. G
Verscheydentheydt der smaken. 328. F
Vermaninge eens stervēde aē sijn huysvrou. 266. D
Verkeert oordeel der R. Kercke in't stuck van't vasten. 103. 104.
Verkeertheyt van des menschē genegentheyt. 33. D
Vergaderingh der Letter-konstenaers. 391.
Uyls-vlieghen beteken 'tgheluck. 5. G
Vlees en Vis-koopers T'samen-spraeck. van 81. af tot 117.
Vlees eten is niet verboden. 332. G
Ulyssis Historie. 368.
Voorslach tot Vrede der Princen. 91. E
Vrouwen cieraet bestaet niet inde kleedinge. 37. E
Vrouwen gedienstigheyt aen haren Man. 38. C
Vrouwē beleefthz versocht des Mans toorē. 43. B
Vrouwen vermaninghe aende mannen. 40. C
Vrouwen door den Man gebetert/ Historie. 40. K

Fol.

Vrouwen wonderlijcke heusheyt/ Historie. 42. B
Vrouwen moeten vrede in't bedde houwen. 43. K
Vrouwen mogē vande mannē niet scheyden. 45. C
Vrouwen plicht / om hare Mannen te onderwijsen. 45. F
Vrouwen in Duytslant en Engelant geleert. 49. B
Vroutjens zijn wel mette tongh gewapent. 189. D
Vrouwen behooren haer eyghen kinderen te sooghen. 189. E &c.
Vroutjens smalle raed of half vroedschap / T'samen-spraeck. 216.
Sijn gheluckigher van de mannen. 218. E
Wat sy in haren raed sullen handelen. 219. D
Vryagie tusschen Pamphilius en Maria. 57.
Vrientschap/ T'samen-spraeck. 117.
Voedsters oorsaeck van 't bederven der kinderen. 193. H
Voer-luyden beschrijvingh. 200. B. 208. G
Vroom gheselschap moetmen soecken. 382. D

W.

WAteren loop in de vloedē en revierē. 124. H
Wellustigheden welcke d'oprechte zijn. 132 133. 134.
Wellust baart haer eyghen straffe. 185. B
Werelts bancket/ T'samen-spraeck. 322.
Wetten en Ceremonien/ waerom ingestelt. 86. G
Wel leven is gheneughlijck. 46. C
Wijn d'Egyptische Priesters verboden. 14. B
Wijn moet vier sinnen hebben. 325. D
Wijse reden eens Meysken van Laconia. 31. F
Wijsheyt wort belet doort ongebonden leven. 47. E
Wroegend' gemoet het ellendighste. 132. D

X.

XAntippe een quade Maeghd stoot de Taefel om. 321. B

Z.

ZAligheydt der kinderen verkeert aen den doop ghebonden. 88. F
Ziele Philosophelijck verklaert. 59. C
Ziele met gelijckenissen verklaert, 190. 191. 192.
Ziele wort uyt de werckingen gesien. 194. D
Ziele heeft verscheydē amptē en werckingē. 196. C
Zieltjens van Charon overghevoert. 223. B
Zielen der Duytschen ende Enghelschen / zijn de swaerste. 223. E
Zielen der ketters verbrandt. 224. E
Zoylus eer-schender van Homerus. 355. C

Opschrif-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Opſchriften van de namē der T'ſamen-ſpraken, Latijn en Duyts, waer van 't eerſte ghetal de ordre der t'ſamen-ſpraken, het laetſte de folie, waer op yeder te vinden is, beteeckent.

Ordre.			Fol.
5	Abbatis & Eruditæ	Abt ende geleerde Vrouw.	46
24	Adoleſcentis & Scorti	Jongelingh ende Hoer.	182.
10	Alcumiſta	De Goud-ſoecker.	75.
11	Amicitia	De vriendſchap.	117.
21	Abſurda	De doove.	171.
15	Ars notoria	Memory-konſt.	143.
45	Aſtragaliſmus	Koten-ſpel.	348.
53	Apotheoſis Capnionis	Reuchlijns Hemel-vaert.	384.
	C.		
29	Charon	De helſche veer-man.	221.
37	Concio ſeu Medardus	Bedel-monicks predicatie.	299.
30	Conjugium impar	Ongelijck houwelijck.	225.
47	Confabulatio domeſtica	Huys-praetjen.	363.
2	Convivium Sobrium	Hoven ſonder broodt.	29.
4	Conjugium	Houwelijck.	37.
9	Convivium fabuloſum	't Kluchtich gaſt-mael.	65.
41	Convivium prophanum	Werelts bancket.	322.
40	Convivium Poëticum	Poëtiſch Gaſt-mael.	318.
1	Convivium religioſum	Geeſtlijcke maeltijdt.	7.
44	Cyclops of Euangeli-phorus	Euangeli-dragher.	343.
	D.		
49	De Captandis ſacerdotijs	't Begaghen der prebenden.	368.
48	De votis temere ſuſceptis	Vande Reuckloose geloften.	365.
43	De rebus & vocabulis	Naem ſonder daed.	339.
42	Diſpar Convivium	Ongelijck gaſt-mael.	335.
13	Diluculum	De Dagheraet.	126.
16	Diverſoria	De Herberghen.	145.
	E.		
54	Echo	Weer-klanck.	389.
20	Ementita nobilitas	Ghemaeckte Adel.	166.
14	Epicureus	D' Epicureer.	131.
6	Epithalamium P. Egidij	Bruyloſts-dicht.	49.
33	Exſequiæ Seraphicæ	Franciſcaëſche of mindebroers/&c.	244
17	Exorciſmus aut ſpectrum	Spokerie of beſweringh.	150.
	F.		
35	Ptochopouſij Franciſcani	De kap maeckt den man niet.	268.
34	Funus	Het Lijck.	255.
	H.		
19	Hippoplanus	Paerde-tuyſſcher.	163.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

	I.		
10	Ichthyophagia	Vlees ende visch-verkooper.	81.
39	Impostura	't Bedrogh.	317.
32	Inquisitio de fide	Gheloofs ondersoeck.	235.
	M.		
50	Militis confessio	Soldaten biecht.	371.
3	Militis & Carthusiani	Krijghsman ende Carthusianer.	32.
51	Monitoria Pœdagogica	Kindermeesters lessen.	374.
	N.		
18	Naufragium	Schip-brekinghe.	157.
	O.		
27	Opulentia Sordida	Slordige of vuylgierige Rijckdom.	209.
	P.		
36	Peregrinatio religionis ergo	Bevaerden en pelgrimagien.	278.
46	Philodoxus	Eeren-minnaer.	354.
51	Pietas Puerilis	Kinderlijcke Godvruchtigheydt.	387.
38	Problema	Philosophische voorstellinghen.	311.
8	Proci & puellæ	Eerbare vryagie.	57.
31	Pseudochei & Phyletimi	Giet-loghen.	232.
7	Ptochologia	Bedel-praetjen.	54.
25	Puerpera	De kraem-vrou.	186.
	S.		
216	Senatulus	Der Vroukens vroedschapjen.	216.
26	Senile coloquium	Oudmans praetjen.	199.
55	Synodus Gramaticorum	Vergadering der Letter-konstenaers.	391.
	V.		
22	Virgo Misogamos	Klooster-dochter.	173.
23	Virgo pœnitens	Nons Klooster-berou.	180.

EYNDE.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

DE

Onversochte Krijghsman /

Of

Verklaringe van 't oude Latijnsche spreeck-woord/

Dulce bellum inexpertis,

Dat is:

De Krijgh is den onversochten soet.

Waer in de grouwel des Oorloghs/met levende verwe wordt af-gemaelt/ en de heylsame Vrede met hare vruchten aen-ghepresen.

Waer by ghevoeght is/het oude Grieckſche spreeck-woord/

SILENI ALCIBIADIS,

Of

Schijn Bedrieght.

Waer in des Werelts Mommery en bedrieghlijckheyd/onder de schijn van Godsaligheydt levendigh wordt aenghewesen.

Hier by is gevoeght de ORATIE of vertoogh aen Adolph Prince van Verone, om de Deughd te omhelsen/met noch de Verklaringen van thien Spreeck-woorden/die uyt het groot Boeck van de Adagien of Spreeck-woorden ghenomen zijn. Alles in't Latijn beschreven door

D. ERASMUS van ROTTERDAM.

Maer nu ten dienst der Liefhebberen vertaelt.

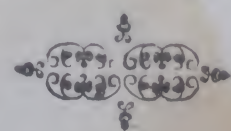

t'Haerlem, Ghedruct by *Thomas Fonteyn*,

Voor *Dirck Pietersz.* Boeckverkooper/woonende tot Amstelredam/ recht over de Koorn-marckt/ inde witte Pars. 1633.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

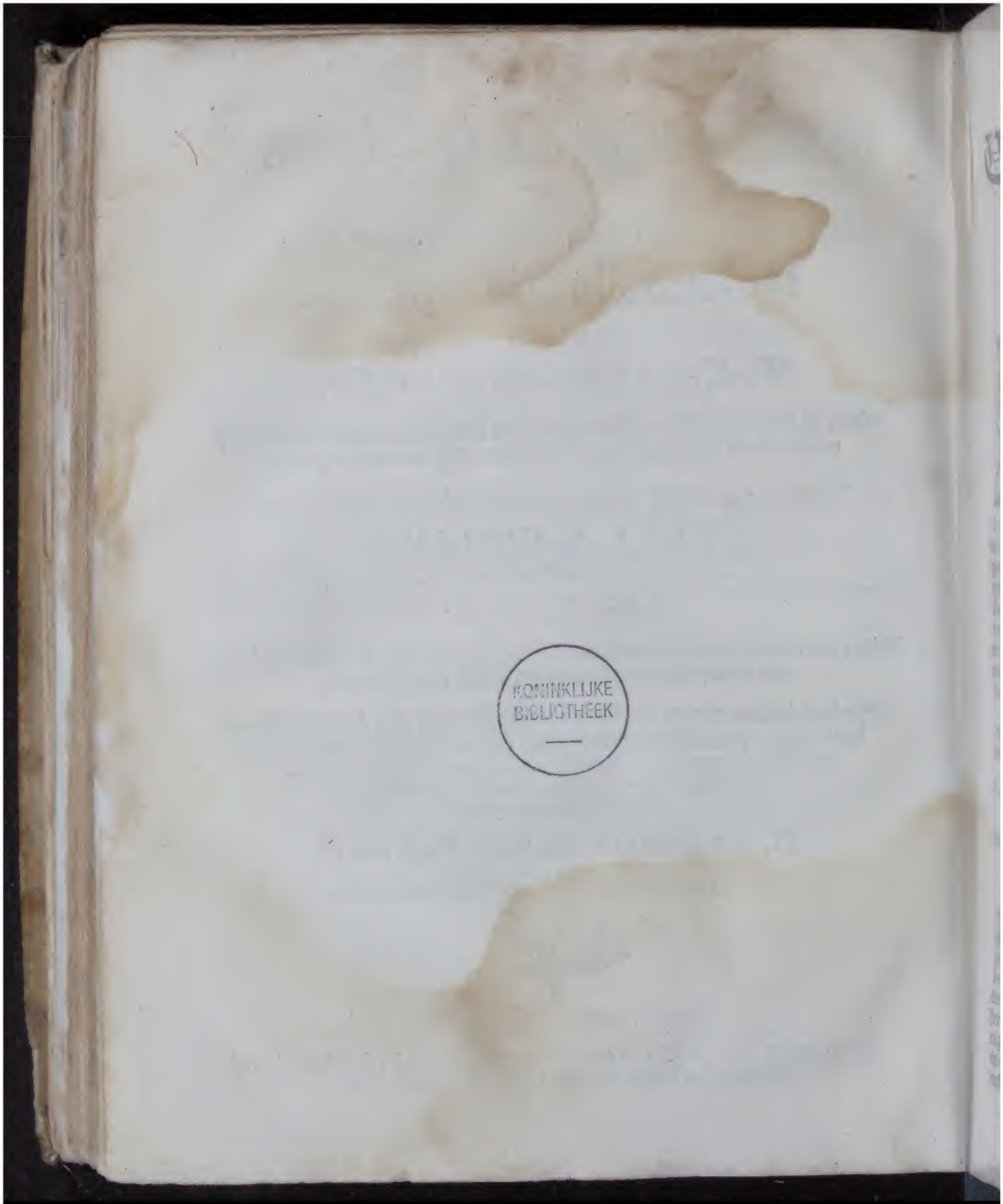

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Het

Vermaerde spreeck-woord /

Dulce bellum inexpertis,

Hoe lustigh schijnt de krijgh den onversochten!

DIT is niet alleen een schoon / maer oock met vele geleerde Schriften begaeft spreeck-woord. Also heeft het Vegetius aengheteeckent in zijn derde boeck vande Krijgh-handel. cap. 1. Laet u niet verleyden / dat de leer-jongen nae 't treffen begheerlijck is: Want ghemeenlijck den ghenen het ghevecht alderspoetst voorstaet / die daer verst af zijn. Hierom sept de vermaerde Poët Pindarus: d'onversochte begheert de krijgh met een vperigh verlanghen / maer d' ervarene ist als hy maer daer aen ghedenckt.

Daer zijn dinghen / wiens periculen en moeplijckhedē men niet kan raemen / ten zy men die versocht heeft /

Veel waenen 't een gheluck, by Grooten zijn ghewent,
Maer de versochte schrickt; want hy haer treken kent.

't Schijnt eerwaerdigh ēn seer heerlijck / in heldere Sonne-schijn onder de Hoof-joncheers te gaen bragheeren / met haer te spreken / en Conninghlijcke saecken te verhandelen; maer een ervaeren / die 't Gebruyck tot een meester ghehadt heeft / onslaet hem dies gheerne. Sommighe waenen dat sy gheluckigh zijn / als sy bevinden / dat Wou-Venus haer jonstigh is / maer sy bedencken niet / dat de soete minne alsulcken bitteren naesmaeck heeft. Dit sonde alsoo bequamelijck op vele dinghen / die niet alleen met groot ghevaer / maer oock met sware moeyelijckheden vermenght zijn / konnen ghedraept worden / die niemand gaeren aenvaert / of hy most jongh of onervaeren wesen. Want Aristoteles gheeft in zijn reden-rijck-konst reden / waerom de jeught moedigher en onbertsaeghder is / als d' ouderdom: d' onervarenthepdt / sepdt hy / baert inde jonge lieden een eygen vertrouwen en een onbesonnē vaerdigheyd: d' ouderdom daer en teghen / is van wegen hare ervarenheydt bedachtsamer ende schroomachtigher. Isser dan pets onder den breeden Hemel / 't welckmen niet alleenlijck bedachtsaem aengrijpen / maer oock uyt alle onse krachten vlieden / mijden / afbidden / of verjaeghen moet / dat is de krijgh / buyten welcke gheen godlooser / ellendiger / schaedlijcker / aenklevender / of grousamer dinck gevondē kan worden / 't welck gheen soorte van menschen betaemt / ick swijge een Christen. Maer 't is wonder; hoe verschepden / hoe onbesonnen / hoe lichtvaerdigh / die hedendaeghs aengevanghen / hoe onmenschelijck ende wreedlijck die ghevoert wort / en dat niet alleen vande ongheloovighe ende Heydenen / maer oock van die ghene / die haer Christenen roemen / niet alleen (segh ick) vande Wereltsche Princen / maer oock vande Papen en krupp-dragers selve. De jonghelingen hanteren de wapenen: de oude welversochte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

grijſaerts/makē daer haer vreught van: Heeromnis verlangt na krijg/en crijgsgeſchrey: de ſmalle Adel ſtelt haer enige hope daer op: en onſe Princen doen dit wreede werck een goede voortganck ghewinnen/onaengeſien haer ampt is/ de dolle beroerten eñ hartſ-tochten der Ghemeenten met wijſheydt ende reden te ſtillen. Nu komen noch onſe Rechts/ ende Schrift-gheleerden/ende ſlaen de hant mede aende ploegh/ſtoocken't vier deſes grouwelijcken laſters door haer ſenpnighe tongen meer ende meer aen: waer door het oorlogen nu ſoo gemeen is/dat vele menſchen haer grootelijcks verwonderen/jae nauwlijcx ghelooven/ dat niemandt aen ſo ſchoonen ende loſwaerdighen dingh/een miſhagen ſoude konnen hebben/achtende ongodlijck/en dat meer is/halſ nae ketterije te ruycken/ alſmen dees ſaeck/die ſoo quaet en ellendigh is/veracht. Maer hoe veel te meer is dit verwonderens waerdigh: namelijck/wat quaet ghedzocht/wat peſt/wat ongeregelthept/ of wat raſernije dees beeſtlijckheydt inder menſchen ghemoeden geſaept magh hebben/waer door dit ſtil ende vreedſaem dier/'t welck de Natuur alleen tot Vrede ende vrientlijckhept/jae tot aller dinghen behoudenis voorghebzaght heeft/met een beeſtelijcke raſernye en dollen oproer/nae malkanders verderf ſnackt? 't Welck noch meer verwonderens baren ſal/indien daer pemand van de gemeene meeningh/ſelfs op den grondt der dinghen ende der naturen hem keeren/ende eerſt op des menſchen/daer na op't oorloogs beeldenis/met wijſgierighe ooghen letten ſal.

Derhalven/ſoo maer pemandt voor 't eerſte des menſchen beeldenis wel overlegghen wil/ſal hy niet terſtont bevinden/dat de Natuer of God ſelfs/ dit dier niet ten oorloghe/maer tot Vrede/ niet tot verderf/maer tot behoudenis/ niet tot ongheluck/maer tot wel dadighheydt gheſchapen heeft? want de andere dieren alle/heeft hy met natuurlijcke wapenen voorſien.

De Stier ſteundt trotſelijck op zijn hoorens: de Leeuw' vertrout zijn klauwen: het wilde Vercken verlaet hem op zijn blickerende ſcherpe tanden: d'Olyphant heeft de dickte des huyds/ ſwaerte des lijfs/ daer toe eenen langhen ſnupt tot zijn wapen: de Crocodil heeft d'al ſcheppende Nature met herde ſchobben bedeckt: 't meer Swijn heeft ſcherp-ſteeckende vinnen: de Zee Egel is met pinnen/de Roch met ſtachels ghewapent: de Hanen ſteecken met ſpoorens; veel dieren betrouwen haer harde ſcheren/haer dicke huydt/haer herde ſchobben. Vele verlaeten haer op haer ſnelheydt/als de Duyven/Herten/ Hinden. Vele hebben een doodlijck fenijn tot haer wapen/als de Slangh en Adder: andere hebben een verſchrickelijcke ghedaente/grimmighe ooghen/ een verbaerlijcke ſtem. In ſomma dees twiſten heeft de Natuer onder haer geſaept. Alleen de menſch is naeckt gheſchapen/daer toe ſwack/teder/weeck van vleeſch/dun van huyd/daer is niets in hem t' aenmercken/'t welck tot oorlogh of ghewelt ſoud moghen ſtrecken. Ick ſwijgh/dat andere dieren/ſo haeſt ſy ter Werelt komen/haer ſelfs in allen helpen konnen/en dat de menſch alleen alſo geborren wordt/dat hy langh eens anders hulp behoeftigh is. Want hy kan noch ſpreken/noch gaen/noch eten/ maer met een erbarmlijck gehupl roept hy om hulp.

Waer uyt men lichtlijck af nemen kan/dat dit dier tot vriendſchap ghebooren/en de ſelve in't gheheel toegeeygent is/welcke door onderlinghe gedienſtigheden meerdeels gevoedt en onderhouden wort.

Daeromme heeft de Natuer ook begeert/dat wy menſchen voor 't ontfanghen leven/niet haer/maer de goetwilligheydt ſouden danckbaer zijn/daer mede te kennen ghevende/dat wy gheheel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

heel aende goed-dadichept/ ende vrientſchap verbondē zijn. Sy heeft ons oock gheen grimmige verbaerlijcke gedaente ghegeven/ als 't ander gedierte/ maer een ſoet/ vriend-lijck bequaem weſen/ 't welck een ſonderlinghe liefd en goedwillighepdt uptdrucht/ daer toe noch vriendlijcke ooghen/ rechte ken-teekens des ghemoeds.

Sy heeft ons tot de omhelſinghe armen ghegheven/ ende tot de onderlinge verbintenis der ghemoeden/ een gevoelen des kuſſes: Dit eenigh dier heeft ſy het lachen verleent/ tot een teken van moedighept: dit eenigh dier heeft van haer de tranen ontfanghen/ tot een telien van medoogenthepdt ende goedertierenthepdt.

De Natuer hier mede noch niet vernoeght zijnde/ verleent hem daer en boven een ſtem/ die niet wreed noch bitſich/ maer bequaem en lieflijck is; daer toe noch een redelijck en natuurlijck verſtandt/ 't welck ſeer dienſtlijck is om vriendſchap te winnen/ ende ghewonnen zijnde/ te onderhouden/ op dat ymmers gheen gheweldt by den menſchen plaetſe vinden ſoude: Hy is mede de eenighepdt wars en bemint het ghеſelſchap. In ſomma/ hy heeft alles ontfanghen/ wat tot onderhoudingh der vriendſchap behoord.

Want 't geen hem profytelijck is dat is hem te gelijck oock aengenaem. Wat iſſer noodiger en profytelijcker als een goed vriend? En wat iſſer doch aengenamer en ghenoeghlijcker als die ſelve? Alwaert ſchoon dat hy ſonder yemants hulp bequamelijck zijn leven leyden konde/ jae al hield hy de grootſte rijckdommen onder zijn macht/ ſoo ſoudt doch niet vermakelijck zijn ten ware met geſelſchap/ of hy moſt zijn menſchlijckhept afghelept hebbende/ geheel in een Beeſt verwandelt zijn.

Daer toe is in hem een luſt en liefde tot de wetenſchap ende vrije-konſten/ die den menſch van alle dolle woeſthept geheel aftrecken/ en tot de liefd en onderlinghe vriendtſchap een gladde baen maecken; naedemael gheen ſwagherſchap of verwantſchap van bloedt/ de ghemoederen met ſo vaſte banden te ſamen ſtrickt/ als even het gheſelſchap in de ren-plaets der loſlijcker wetenthedē doet.

Boven dit zijn de gaven ſoo wel der Zielen/ als des lichaems met een ſonderlinghe verſchepdenhepdt onder de ſterflijcke uptgheteelt/ voornaemlijck/ op dat d' een in d' ander pets beſpeuren ſoud/ 't welck hy/ of om zijn uptnementhept beminnen/ of om zijn nuttichepdt aenſoecken en omhelſen mocht.

Ooch is dit klepne-voncjen des Godlijcken gemoeds in hem vande alſcheppende Natuer gheblaſen/ namelijck/ dat hy een peder/ ſonder eenige vergeldingh begheert wel te doen. Want dit komt eyghentlijck God toe/ die alles met zijn genade om niet wil overſtorten.

Wat is dat anders/ als wy een ſonderlingh welluſt in ons bevinden/ wanneer wy yemandt upt 's doods nooden of diergelijcke ſware ghevaerlijckheden verloſt hebbē: Hierom is d'eene menſch d' ander ſoo aengenaem dewijl hem die door een ſonderlinghe weldaedt in deſen verbonden kent. Godt de Heere/ heeft voor zijn even-beelt/ den menſch in dit rond begrijp des Werelds gheſtelt/ op dat hy als een aerdtſchen God alles behulpſaem en trooſtlijck zijn mocht.

Want dit ghevoelen hebben ſelfs de onredelijcke dieren/ naedemael het Vee en ander mack-ghedierte niet alleen/ maer ooch de Luppaerden ende Leeuwen/ ja ooc noch wilder beeſten/ in haer upterſte noot en anghſt tot de menſchen haer toevlucht nemen.

De menſch/ ſegh ick/ is voor al't geen hem roert/ een ſtercke borght/ een upterſte vyp-plaets/ en een vaſt plecht-ancker.

Des menſchen beeldenis alſoo afgemaelt hebbende/ willen wy nu ooch tot

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

de gheſtaltenis des Krijghs treden / en alſo een verghelijckinge maken.

Laet u nu voorſtaen / dat ghy ſiet veel Barbariſche troupen der Kupteren / die niet alleen met haer grimmigh ghelaet / maer oock met de bitſighe wreede ſtemden menſchen een ſchrick aen jaghen: voorts dat ghy ſiet veel ghewapende ſlaghorden / ginds ende weer in de breede velden verſpreyt. Beeld u mede in dat ghy hoort het dreunẽde gekras der wapenen / de vreemde toon van ſo grooten hoop Soldaeten / de heeſche hoorens / het nare trompet-gheſchrey / het donderigh geluyt van't geſchut / en het vreeſlijck geroep. Laet u noch al voorſtaen dat ghy ſiet / het dolle aenvallen / de onmenſchlijcke vleeſ-houwerp / der doodt-ſlaenders wreetheyt / der verſlagenen ellende / de hoopen der t'ſamen getorſter dooden / de velden en rivieren gheverwt met het bloed der verſlaghenen. Men ſiet oock veel-maels gebeuren / dat in ſulcke ſtaet wel twee broeders / twee ſwagers / jae twee vrienden haer ſwaerden ontblooten / om malkanderen wreedlijck te verſlaen / want als de hittighe tooren in't Crijghsvolck d' overhandt neemt / ſlaet d'ander doot onaengeſien hy van die ſelve nopt / noch met woorden noch met wercken gheterght is. In ſomma / dit treurſpel ſteeckt ſoo vol grouwelen / dat mijn bloed alleẽ van't verhalẽ verſchiet. Nu ben ick noch om de korthept voor by gegaen veel dingen / die men gemeenlijck voor geringeeñ van geender waerden acht / namelijck het vertreden vant veltgewas / 't verbranden der ſteden en dorpen / d'onſchakingh des Vees / de ſchofferingẽ der jonge dochteren / eñ de ſinadelijcke dienſtbaerhept der grijſer hoofden / daer toe ſo veel kerck-rovinghen / dief-ſtallen / eñ moorderijen / waer mede het dan alles vervult is. Maer dit alles al over geſlagen zijnde / wat iſſer doch voor vreught ſelf in een gerechtigh en voorſpoedigh oorlogh (ſoo 't ſchijnt) te beleven / wiens ſoete vruchten zijn arme uytgheputte Gheme enten / beſwaerde Princen / bedroefde ouders / die de doodt haerder hinderẽ ſmertlijcker op nemen / en daer door meerder pijn gevoelen / dan of ſy mede door 't ſwaert des Vyants ghevallen / en alſoo met het leven te ghelijck't ghevoelen haers ongeluck verloren hadden / veel treurighe weduwen / arme weeſen / uytgeſtorven woningen / en vele / die ſeggben moeten / waer is mijn rijckdom ghebleven? Van't verderf der goeder bequamer ſeden ende manieren ſal ick nu niet ſpreken / naedemael een yder wel weet / wat een quaedt ongheregelt leven uyt de Fontepne des oorloghs ſpruyt. Want daer komen ons deſe loffelijcke deughden van daen: namelijck Gods en der Wetten verachtingh / daer toe een willigh bequaem gemoed / om alle laſters ende grouwlijcke ſonden te aenvaerden. Dit is / och leyder! de ſpringh-ader / die ons ſoo veel ſtraet-roovers / kerck-dieven / dood-ſlagers / ende moordenaers opwerpt: En 't welck noch bovẽ al beklagens waerdigh is / dees erghe Peſt is met haer parck en gheſette deel niet te vreden / maer in eenigh engh hoeckxken gebroet zijnde / weet ſy metter haeſt / niet anders als een quae ſucht / ſo de na-burige / als beer-gelegene kijcken deur te kruppen / en doet de ſelve / nu door ſchoone beloften / dan door een ſchijn van ſwagherſchap en verbintenis het ſelfde ſop inſorpen / oock broet d' een krijgh d' ander ende uyt een kleyn vonexken kan in ſulcke ghelegenthept / een gheweldighe brant ontſtaẽ / want het is met de krijgh even alſoo gheſchapen / als met dat veel hoofdigh Serpent / dat Herculus verſloegh / daer van ghy inde oude deuntjens breeder bericht ſult kunnẽ vinden. Hierom (ſoo ick meen) hebben de oude Poëten / die nauwe doorſoeckers der nature geweeſt zijn / en de ſelfde met bequame fabulen omſchaduwt / erdicht / dat het oorlogh upt den afgrond der Hellen tot ons komt opborrelen / en dat principael

cipael met bewint der Furien / hoewel 't niet al even eens is / van wat Furie / maer daer woꝛt gemeenlijck de de allerergh ſte toe gebꝛuyckt.

Die duyſent namen heeft,
Duyſent ſchadelijcke konſten.

Deſe met ontallijcke ſlangen omſlingert zijnde / treedt met een Helſche trompet voꝛ aen. Pan ſmijt alles over hoop. Bellona klapt met haer raſend-makende geeſſel. De booſe Raſernije alle banden der redelijckheydt geſcheurt hebbende / ſteeckt haer bloedigh back-huys voꝛ den dagh. Dit inſien hebben mede de Grammatici / want ſy leeꝛē dat Bellum, (dat is te ſeggē d'Oꝛlogh) welc woꝛt in 't Latijn goed / of lieflijck bedupt / alſo dooꝛ KAT' ANTI' PHRASIN of een verkeerde ſpꝛeuck alſoo geſept is. Quaſi minimè bellum, als niet goeds of lieflijx in hem hebbende / en dat Bellum op ſulcke maniere Bellum mach genoemt woꝛden / gelijc de † Furiæ Eumenides. Andere willen dat dit woꝛt Bellum van Bellua, dat een grouſaem dier bedupt / genomen is / nademael het meer beeſtlijc als menſchelijck is / nae malkanders verderf te ſtaen / maer ick acht het ſtrijden en oꝛlogheu meer als beeſtlijck / jae meer als een dolle raſernije te weſen. Het is dan voꝛ eerſt aenmerckens waerdigh / dat ghemeenlijck alle dieren / die van eender aert zijn / vꝛedelijck leven en malkander onderlingh beſchermen: Ook kampen alle dierē niet / want daer zijn weerloſe / als haſen eñ daſſen / ook ſelfs de Leeuwen / Tygers ende Panthers ſullen ſoo verwoedigh teghen malkanderen niet verhten / als wy menſchen. De hond verſlindt gheen hond. De Leeuw heeft vꝛede mette Leeuwen / de Dꝛaeck mette Dꝛaecken / de ſlang met de ſlangen: En tegē de menſch is geen beeſt ſelder noch woedender als de menſch. 't Onredelijck geſlacht ghebꝛuyckt in zijn oꝛloghen alſulcke wapenen / als de natuer verleent heeft / maer wy (die redelijck willen weſen / bedencken dupſenderley quade ſchadelijcke inſtrumenten / alleenlijck om malkanderē te verdervē. Daer en boven woeden de dieren niet om allerley oꝛſaken tegens malkanderen / want ſy woꝛden daer toe oft dooꝛ d'onlijdlijcke honger of dooꝛ vꝛeeſe van haer jongen te verlieſen / gedꝛongē / ook verweeren ſy haer wel / wanneer ſy gevoelen dat men haer dooden wil. Maer wy (O goede God!) hoe liehtlijck willen wy malkander in 't hapꝛ / hoe beeſtlijck raſen wy tegens malkanderen bykans om nietige oꝛſaken / namelijck om een ſchoon-ſchijnende tytel / om een kindſche gramſchap of verſteurnis / om een boelken dat ons ontſchaeckt is / en andere leuren meer. Dooꝛts als de beeſtē vechten / ſtrijdt een tegens een / ende ſy maerckent kooꝛt eñ goet / als ſy van malcanderē af-laté is d'een of d'ander zijn pels wat gheſcheurt / ende loopen dan een peder zijns weeghs / want wie heeft opt ghehooꝛt / dat by de beeſten honderd dupſent op eē tijt zijn verſcheurt geweeſt / 't welc nochtans by de menſchē gebeurt? Sommige gedierten dꝛagen tegens malkanderen wel een ſware haet / maer 't is om de verſcheydenthept des gheſlachts en gedaente / want ſy houdē met eenige andere beeſten wederom eē vaſte onbꝛekelijcke vꝛiendſchap: Maer de menſchen voeren gheſtadigh oꝛlogh met de menſchen / ende daer is gheen vaſt of onbꝛekelijck verdont by de ſterflijcke.

Daerom moet alles / wat van zijn natuer afwijckt / noodſakelijck een quader gedaens aentreckē / als wanneer de natuer ſelfs het quaed daer ingeſtoꝛt had. Wilt ghy nu weten / hoe woeſt / grouwlijck / en den menſch gheheel onbetamelijck / de krijgh is? Heb ghy niet t'eeniger tijt in eē ſchou-plaets het treffen der Leeuwen en Beyꝛen gheſien / hoe vꝛeeſlijck ſy grimmen en bꝛullen / wat een

† Furiæ Hel-goddinnē, Eumenides goedgunſtighe, der raſerije.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

groot getier en gebaer ſy bedrijven/ hoe pſſelijck ſy malkanderen aenvallen en verſcheuren/ ſoo dat oock ſelfs de gapers/ hoewel ſy bevrijd ſtaen/ het bloed moet verſchieten: Bedenckt nu/ wat een deerlijck/ niet te min ſchandlijck ſchouſpel het weſen moet/ als d'een menſch een blinckend harnas/ en een geplumden helm/ gewapent zijnde aen d'ander met het ſwaerdt in de vuyſt treedt/ om hem te verſlaen. Ick bidd u/ wie ſoud ghelooven dat het menſchen waren/ indien de gewoonte de vreemdigheyt van ſulcken evel niet uytgheveeght had. De oogen branden/ 't back-huys verbleect/ ja ſelfs d'hoovaerdighe tredt gheeft de tooyn te kennen/ de tanden knerſſen/ de ſtem is vreet en bits. De geheele menſche rinckelt van yſer/ de wapenē kraſſen/ de buſſen blixemen. 't Sou verdraeglijcker weſen/ waert ſaecke/ dat d'een menſch d'ander dooy ſwaren honger op at/ en zijn bloedt dooy ontſijdlijcke dorſt inſlorpte/ want het is ſoo verr' al ghekomen/ dat ſulex wel uyt bitter haet geſchiedt/ hoewel t'een beter ſchijn hebben ſoud/ indien 't uyt noot of gewoonheyd ghedaen wierd; maer nu gheſchiedt het ſelfde noch al op een vreeder maniere/ want men vernielt malkanderen met vergifte ſchichten en pijlen/ en andere helſche ruſtingē. In ſomma daer ſchiet niet eē eenige merck-teken over van een goed menſch. Meent ghy oock dat de natuer haer eygē ſchepſel kent? en 't ware haer yemant daer af vermaende/ ſoude ſy niet met deſe woorden het laſterlijck zaet verbloecken? ſegghende: wat ſie ick nieuws? wat diepte der Hellen heeft ons dit monſter op geſpogen? vele ſchelden en laſteren my/ noemen my een Stief-moeder/ om dat ick veel fenijnige wormen op der aerden heb voort-ghebracht/ on-aenghezién ick ſulex om beters wille gedaen heb/ oock om dat ick eenighe wilde beeſten ghebaert en gheſchapē heb/ hoewel geen dier ſo wilt is/ dat de konſt en 't opſicht met de tijt niet en kan temmen. Want dooy des menſchen beleyd worden Leeuwē en Draken getemt. Maer nu ſullen ſy/ ach leyder! met recht mogen ſeggen: Sy is erger als een Stief-moeder/ nademael ſy ons dit quade beeſt/ een peſt die over de gantſche kloot des werelts verſpreyt is/ heeft voort-gebracht. Een dier heb ick goedwilligh/ goet-dadigh/ vriendlijck/ vreedſaem/ en trooſt-rijck geſchapē/ hoe moet het komen/ dat dit dier ſo gantſch is ontaert? Ick ſie niets overigh van dien menſch welck ick geſchapen heb. Wat quaedt gedocht heeft myn werck verdoven? wat Col-rijſter heeft dooy hare Dupvelſche beſweeringen 't redelijck gemoet uyt hem getoovert/ en een onredelijck daer dooy ingeblaſen? Wat Circe heeft zijn natuerlijck gedaent verandert? ick ſoud dien ongeluckigen wel bevelē/ dat hy hem eens ſpiegelde/ maer lieve/ wat ſien de oogē/ als 't gemoet niet tegenwoordigh is? Dan noch ghy dolle krijghſman/ aenſchout u ſelven/ ſo daer anders noch eenige hope van bekeering in u is. Waerom is dyn hooft met den drepgendē veder-bos beladē? van waer (vraegh ick) hebt ghy dien glinſterendē helm? die yſere hoozens? ſulcke gevinde armen? ſo veel yſere ſchobbē? van waer komen u de metale tanden eñ koperen platen? het quetſende geweer? een ſtem eñ gelaet erger als beeſtlijck? wie heeft dien donder eñ blixem ghegeven? welck niet alleen verbaerlijcker/ maer oock ſchadelijcker zy/ als ſelfs Jupijns drie-kantighe vier-ſtralen. Ick heb u een Godlijck dier geſchapen/ eñ ghy maeckt u ſelven een ſoo onredelijck beeſt/ ſo dat oock ſelfs de beeſten gheen beeſten zijn/ indien men eenighe verghelijckinge tuſſchen u en haer ſtellen wilde? met deſe en dierghelijcke woorden/ ſo ick meyn/ ſoud de al-ſcheppende Natuur uytbarſten.

Derhalven dewijl het met den menſch alſo beſchapen is/ ghelijck wy aenghewezen hebben/ de krijgh daer en te-

gen

gen ſodanigh/ als wy menigh-mael met onſe groote ſchade bevindē/ ſo iſt waerlijck verwonderens waerdigh / wat God/ wat kranckheyt des gemoeds/ of wat ongheval den menſch bewoghen magh hebben/ het pſer in zijn even-beelt te duwen. Men moet noodſakelijck door vele trappen tot ſulcke raſernije opghe-klommen zijn/ want niemant kan in een ooghen-blick de ſnoodſte worden / ghelijck de ſchimp-Poët ſept/ nademael de grootſte booſ-heden meeſt onder ſchijn des goets by de ſterflijcke ingeſlopē zijn.

Derhalven als voortijts de domme / onnooſele/ ende botte menſchen / ſonder eenige omveſtinghe van muren ende dachen/ haer gemeenlijck inde groene wouden onthielden/ iſt ghebeurt dat ſe vande wilde beeſten ſomtijts aengerant wierden/ alſoo is eerſtlijck de krijgh teghen d'onredelijcke dieren voor ghenomen / ende men ſtelde alſulcke tot oversten des volcx / die koenlijck als Helden de menſchen teghen 't ghewelt der beeſten beſchermt hadden. Daer en boven ſcheen 't meer als billijck de doodende te dooden/ en de verſcheurende te verſcheuren/ voornamelijck dewijl 't gedierte ganſch niet geterght ſpnde ons van ſelfs quam beſpringen. Als nu dit ſeer hoogh ende eerwaerdigh gheacht wordt (want hierom hebben onſe voorouders Herculen als een Godt ghe-eert) ſoo iſt ghebeurt dat de moedige jeught haer geheel op 't jaghen ende vlieghen begheven heeft/ en verblyde haer wanneer ſy in 't weder keeren de afgheſtroopte huyden der beeſten tot een victorij-teken toonē moght. Daer na met het dooden alleen niet te vreden ſpnde / beſtonden ſy haer met de bonte vellen / die ſy ridderlijck den beeſten ontnomen hadden / tegen des winters bittere koude te beſchermen. Ende dit waren alſo de eerſte doot ſlagen ende roof-tochten onſer voor ouderen.

Hier nae zijn ſy allenſkens hooghер gheklommen/ ende hebben dingen derven beſtaen/ die Pythagoras voor ſeer heyloos ende ongodlijck hield. Die ons oock niet min boos ende quaet duncken ſouden / waert ſake dat het de ghewoonheyt niet verbode/ die ſulckē kracht over al heeft / dat het by eenighe natien gheen ſchand was/ de oude grijſe mannen / na dat ſy wel geſlagen ende gheſtoten waren / levendigh te begraven/ ende den genen alſo het leven te benemen / vande welcke ſy het leven hadden ontfangen: by andere iſt gebruyckelijc geweeſt/ dat mē 't vleeſch der verſtorvene vrienden of magen / tot een bewijs der liefden/ nuttighde. Sommighe hebbent voor groote eere ghereckent/ als ſy haer dochters inden Tempel Veneris tot de ſchandelijcke luſten des volcx moghten overgeven/ en andere grouwelijckheden meer / waer van de toehoorders nu pſen ſouden / waert ſaeck dat haer pemand ſulcx voor-hield. Daer om iſſer niets ſoo boos/ niets ſoo ongodlijck/ of men neemt het allenſkens mede aen/ ſoo 't de ghewoonte maer eenighſins wil beveſtighen. Wat hebben ſy daer nae al derven beginnen? maer ſy hebben de doode rompen der beeſten gretich opghevreten / het doode vleeſch met hare tanden verſcheurt/ het bloedt/ en d'etter inghe ſwolghen/ het een ingewand (als Ovidius ſept) in't ander proppende. 't Welck alles hoewel het den ſacht-ſinnighen menſche vreemt docht/ iſt nochtans door ghebruyck en de gewoonte gemeen geworden. Daer en boven ſochten ſy noch een ſonderlingh lecker-nij inde doode aſen. Want het vleeſch met wel-rieckende kruydē en ſeer ſchoone ſpecerijen beſprenght zijnde / worts in 't brood begraven/ begraven zijnde / word de tytel daer op gheſtelt: hier lept een wilt varcken: hier lept een beyr / O beeſtlijcke welluſten! Maer ſy zijn noch al hooger ghekommen / want van het ſchaedlijck ghedierte is men ghe ſpronghen op het onſchaedlijck ſchamel vee / en eerſtlijck heeft men onder de ſchaepjens ghetyrannijeert: een dier ſonder bedrogh of liſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Daer nae onder de vluchtighe haſen/ en dat om dieſ wil dat haer vleeſch lecker en ſmaeckelijck is/ jae ſy hebben hare bloedige handen niet van de hupſ-oſ konnen houden/ onaenghesien hy langh in 't ſweet zijns lichaems 't ondanckbaer hupſghesin gevoed had / men heeft noch voghel noch vis ghespaert. Ten laetſten heeft de gulſighept ſo toegenomen/ dat noch de hooghe wolcken/ noch de diepe vloeden/ noch de dichte boomen de beeſtē tegens de wreethept der menſchen hebben konnen beſchermē. Maer dit heeft de gewoonte mede allengſſens ghemeen gemaeckt/ verklarende ſulcks geen wreethept te weſen/ als men maer zijn handen met menſchen bloet niet en beſmettede. 't Is wel in onſe macht (ſoo ick meen) de laſteringhen niet anders/ als een dolle Zee/ tegen de houdē/ ende te wederſtaen / maer die ingelaten zijnde/ ſeecker merck-pael te ſtellen/ is niet alleman ghegheven. Soo wy een van beyden maer eens laeten inbreken / voorwaer 't is dan niet in onſe macht die te beheerſchen / maer ſy gaen haren gang. Alſulcke beginſelē en fondamenten des doodſlachs gelept zijnde/ begoſt haer de toorn in te gheven/ dat ſy malkanderen met ſteenen/ knodſen/ of vuyſten ſouden te keere gaen/ (ſulcke wapenen waren doen ter tijd gebruyckelijck.) Want ſy haddē door't doodē der beeſten al geleert / hoe licht het met den menſch ghedaen waer: maer deſe wreethept is langh gevoed door kamp-strijden/ 't verlies van een van beyden ſchepd het gevecht ſomtijts vielē ſy beyde/ maer beyde des levens onwaerdigh: daer en boven ſo hadde eenighe ſchijn van rechtvaerdighept/ als men ſijn vyant/ vandē welcken men ghehaet worde/ van kant hielp; Oock worden alſulcke ſeer gepreſen/ die een quaed en ſnood menſch/ gheliick Cacus eñ Buziris geweeſt zijn/ ghedoodt / en de werelt van alſulcken vervaerlijcken monſter verloſt had; nademael in Herculis loſ-ghedichten onder andere oock deſe puncten begrepen zijn.

Daer nae heeftmen met hoopen in malhander gheſet / naer dat yder hoop de ſwagherſchap / ghebuerſchap / ofte vriendtſchap te ſamen ghedreven had / en 't ghene nu een ghemeene roof-tocht is/ dat was als doen een bitter bloedig oorlogh. De wapenen waren ſteenen ende verſenghde knodſen/ daer toe koſt een tuſſchen-loopende beerken / een klip/ of diergelijcke te ghemoet-komende dingh/ haren strijdt ſchepden. Onder-tuſſchen als de woeſthept toenam / de toorn en de vyandſchappen beſtonden te wancken / hoe d' eergierighepdt hoe langher hoe grooter wierd/ hebben ſy hare raſernije met ſcherpſinnighepdt ende vernuft beginnen te wapenen.

Sy bedochten allerhande wapenen tot haerder beſcherminghe/ als harnaſſen / ſchilden / hellemetten / dammen / ſchantſen / muren en wallen / daer nae geweeren om andere daer mede te quetſen / als ſwaerden/ ſpieſſen/ boghen/ en worp-pijlen. Aldus met wapenen verſien zijnde / begoſten de arme ſterflijcke menſchen met grooter menichte tegens malhanderen te kampen: maer op dat deſe openlijcke raſernije oock in haer volle eere ſtaen mocht/ hebben ſy de ſelve Bellum (dat boven verklaert is) ghenoemt / ende daer-en-boven noch voor een ſonderlinge deught ghehouden/ als yemandt met ghevaer zijns levens/ zijne kinderen/ hupſ vrou/ hups en hof tegen 't ghewelt der vyanden beſchermt had. Als nu de krijgh allenſkens onder andere dinghen opwies/ eñ meerder werd. Hebben ſteden / volcken / landſchappen eñ Coninghrijcken malkander begonnen vyandlijck t' ontſeggen/ 't welck alles oft wel aen hem ſelfs ſeer wreet was / dan noch ſcheen daer eenigh merck-teken der ouder redelijckhepd over te ſchieten/ nademael men alle handelingh ghemeynlijck door Herraute liet wederhalen / men riep de Goden tot tuyghen / en men maeckte door eeni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

eenige ſcharmutzel ſtrijden een voorberepdingh tot den veldt-ſlagh. Men ſtreet met gemeene ende bekende wapenen/men gebruychte gheen liſt of lagen maer alles gingh oprechtigh ende voor de vuyſt toe. 't Was een groote ſchand of voor het tepcken des aen-vals / oft naer het tepcken des afrochts zijnē vpant te beſtrijdē ; men vocht meer om eer als om bloed : de krijgh wort alleen tegens den upt-landers voorghenomen / die ſy ghemeenlijck voor vpanden often minſten voor onwaerde gaſten hielden. Hier upt zijn de opperſte heerſchappijen geſproten / die altemale / 't ſy onder wat volcken ſy gheſtaen hebben/door groote bloed-ſtortingen zijn opghherecht. Deſe hebben wederom gheſtadighe oorlogen ghebaert/ overmits d'een Prince d'ander altijdt ſocht van de ſtoel te ſtooten / ende hemſelven daer op te ſetten. Daer na als de heerſchappije op booſe quade menſchen viel / heeftmen ſonder onderſcheyd een pegelijc/meer upt derrelhept/ als eenighe andere wichtighe oorſaken den krijgh op den hals gedrongē/ daer toe wierpen de ſnoode godlooſe menſchē dit joch van haer wegh/ ende ſetteden't den vromen/ Godvruchtighen/wel geſegenden op den neck/want het voorige oogmerck des oorloghs/namelijck de eere/ verkeerde allenſkens in een ander wit ende eynde / te weten /in't ſchandelijck ghewin/ ſoo dat ick niet twijffel of die wijſe Pythagoras ſal hier op gheſien hebben/doen hymet zijn Philoſophiſche verdichtſel (of vont) de menſchen van't verſlinden des onnooſelen vees wilde afmanen. Want hy ſagh komen/dat de ſterffelijcke(door dien ſy het ſchamel gedierte gantſch niet gheterght zijnde/alſoo wreedlijck vermoorden)als haer de toorzen of aenghedaen ongheljck aenprickelde / haer niet ſouden ſchuwen even ſulcks in haer evenbeeld te oeffenen. Want de krijgh is niet anders als veler gemeene doodſlagh eñ roof-tocht/ en daerom hoe grooter hoe erger. Maer dit alles ſullen onſe edele Jonckers/als niet anders zijnde / dan een deel ſotte ſchool-praetjens/ſonder twijfel beſpotten/die haer/of ſy wel(behalven de ghedaente) meer beeſten als menſchen zijn/ voorſeecker wanen Goden te weſen. Nochtans is men upt die beginſelen / welcke wy boven verhaelt hebben / ſoo diep en ver in deſe raſernije gheraeckt / dat wy ons ghheele leven bykans in de ſelve verſlijten / nademael wy anders niet voornemen/als oorlogh en krijgh/ d'eene natie ſtrijd met d'ander / d'eene Prins/d'eene ſtadt/'teene Rijck / 'teene Landſchap/'teene volck met het ander: ende dat oock ſelfs de Heydenen ongodlijck geſcholden hebben/d'eene ſwager/ d'eene neef/ d'eene broeder met de ander/ja de ſone met den vader : en 't geen naer mijn meeninge noch erger is/ d'eē Chriſten met d'ander / 'twelck ick daer noch by moet doen/ hoewel onwillig eñ met ſmerten/ O blintheyt des menſchelijcken geſlachts ! hier verwondert hem niemand over/niemandt heeft daer een miſhagen in/ niemant ſegh ick grouwelt daer van. Want daer zijnder vele die't oorlog met hart en ſin by-woonen 'tſelve tot indē Hemel prijſen//ja dees grouwel met grooter devotie heyligh noemē/ de woedende Princē meer eñ meer aenhitſen/ de olpe (ſomen ſept)int vper gietende. Sommige roepen ende verkondigen van harē preeck-ſtoel/allen den genen vergevinge der ſondē/welcke onder de vendelen van deſen of genen Prince ſtrijden. Sommige krijten: O mogende Prince ! laet u herte maer gedurig voor de Religie branden / eñ God ſal voor u vechten. Sommige beloven een gewiſſe victorie/de godlijcke ſpreukē op alſulcke godlooſe ſtuchē buygende eñ draepende/ als ſy uptleggen ghy en ſult niet vreeſen voor de narighept des nachts / Pſal. 91. voor den pijl/ vliegende door den dach/ ghy ſult niet bevē voor 't middaeghſe gedrocht : daer ſullender duyſent aen uwe zijde vallen/ende thien duyſent aen uwe rech-

rechterhant. Op slanghen ende Basilisken sult ghy wandelen / en de Leeuwen ende draecken sult ghy vertreden. In somma dese H. Psalm Davids wordt aldus / aen sulck lichtvaerdigh ghesnor misbruyckt / ende op onse fijne Princen ghedraeyt. Alsoo heeft yeder partij zijn Propheten, en de Propheten wederom hare aenhanghers / die hare Prophetien toevallen. Ja wy hebben selver meermaels de oorloghsche Cermonen der bloedgierigher Monicken / Doctoren / ende Bisschoppen aenghehoort. In somma alleman die vecht / jongh / oud / Priester en Paep / maer 't slimste is dat wy Christum met dese leelijcke heffe becladden. De slachoordens trecken aen malkander onder 't teken des kruyces / 't welck haer nochtans leert / hoe de Christenen over-winnen moeten. Van 't H. Sacrament des Nachtmaels ('t welck der Christenen vaste onbrekelijcke verbintenis te kennen gheeft/) looptmen om te dooden eñ moorden/maeckende Christum also/niet alleen tot een aenschouwer / maer oock tot een stifter deses grouwels. Waer is des duyvels rijck / so 't inden krijgh niet is ? En dewijl dit alsoo is/ waerom treckē wy dan Christum in dees laster/ die eer met een Hoer soudt over een komen/als met de krijgh ? Paulus d'Apostel is gram om de twist / die als doen onder de Christenen was/ 1.Cor.6.ende om dat onder haer een Rechter zijn moste tot versoeninghe des verschils : wat geltet / indien hy ons door de gheheele werelt aldus oorlogen saghe/en dat om allerley oorsaken / veel verwoeder als eenighe Heydenen / ja wreeder als eenige Barbaren oyt ghedaen hebben/ende dat door't aenhitsen/ stiften/ eñ toe doen der ghenen/ die des vromen vreedsamen al te hoop smeltenden / Priesters ampt bewaren/ ende mettet teken des heylsamen vredes / het volck ghewoon zijn te groeten. Hoe swaerlijck sond hy over ons klagen ? my is oock niet onbekent/ hoe onbescheyden my die boeven/wiens koorn door allemans verdriet en smerte toe-neemt ende rijp wordt/ al over lang teghen gesproken hebben/seggende/wy nemen onwilligh de wapenen by der handt/ want andere dwingen ons door hare moedwil daer toe: wy willen maer onse gerechtigheydt uytvoeren/heeft nu de krijgh veel ramps in/dat machmen de veroorsakers wijten. Lieve ontbeydt een weynig/ wy sullen die kap daer ghy desen grouwel mede bedeckt / wel op 't behendighste aftrecken. Derhalven/gelijck wy den mensch met de krijgh / dat is een vreedsaem dier / met een vervaerlijck monster/vergeleken hebben/op dat de grousaemheydt te klaerder blijcken mocht: alsoo willen wy nu oock den krijgh/een dingh so boos als ellendigh/ met de Vrede / een saecke die niet alleen goed / maer oock gelucksaligh is / verghelijcken / op dat te klaerder blijcken mach / hoe grooten sotternije in ons regeert / als wy met soo veel ghedruys / moeyten/kosten/perijckel ende ellendigheyd den krijgh najagen / nademael wy de edele Vrede veel beter koop konnen bekomen.

Ten eersten wat isser beter ende gheneuglijcker als vriendschap? voorwaer niets: wat is de Vrede anders als veler onderlinge vriendschap/daer-en-tegen is d'Oorlogh niet anders als veler onderlinge haet en oneenigheyd. Nu is het mettet goede alsoo beschapen / dat hoe verder 't selve hem streckt/hoe meerder profijt het baert. Ist nu soo dat de vriendschap maer tusschen twee personen bestaende / soo lieflijcke heylsamen sake is ; hoe aengenaem jae hoe lieflijck soud als dan wesen/als Koningrijcken/ Landen ende steden/ Princen ende Gemeynten/ met den band der liefden ende vriendschap haer te samen knoopen lieten ? Oock is des quaeds nature alsoo beschapen / dat hoe verder hem 't selve uytbreydt / hoe beter 't zijnen name verdient: daerom dewijl 't niet alleen ellendigh/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

dich / maer oock boos magh gheſcholden woꝛdē/als twee menſchen met bloote ſwaerden malkanderen aenvallen / hoe veel ergher moet het dan weſen/als ſulex van ſoo vele duyſenden gheſchiet: want dooꝛ eendꝛaght klimmen laegen / ende dooꝛ tweedꝛacht daelen hooge dinghen. De Vꝛede is een moeder ende voedſter alles goets: daer-en-teghen woꝛdt alle vꝛeught/alle ſchoonheyt ſnellijck vanden krijgh omgheſmeten ende verjaeght/daer vooꝛ vele ende ontallijcke quaden op ons hals ſchupvende. De vooꝛſpoedighe Vꝛede regerende/iſt niet anders/als of ons menſchen een nieuwe ſoete lente aenſtraelde/de ackers woꝛden ghebouwt / de krupdt-hoven bloeyen / 't vee hippelt weeldigh dooꝛ de groene beemden/men boudt hoven ende ſteden / men herbout de vervallen muren / ende 't ghene ſtaet woꝛdt meer en meer vermeerdert/de rijckdom waſt / de behooꝛlijcke welluſten woꝛden ghepleeght / de wettē gelden/de Gemeene ſtaet bloeyt/ de godſdienſt woꝛdt vperighlijck geoeffent / Recht en gherechtighedt hebben plaets/de beleefthept vermagh veel/ de werck-lupdē hebben te doen/der armen gewin is grooter/der rijcken overvloet is heerlijcker/ de luſt en liefd tot wetenſchappen ontlupcht/ de jeught woꝛt onderweſen / d' onderdom leeft in ruſt; de jonghe maeghdekens doen goede houwelijcken.

's Kraem Vroukens grootſte vreugd als dan
ten meeſten blijckt,
Alſt nieuw gheboren kind haer beeldenis
ghelijckt.

De rechtvaerdighe bloeyen als rooſen / en de ongherechtighe ſondighen te wepnigher. Maer als die bloed-dooꝛſtigen Mars begint te rammelen / O goede Godt! wat een grooten Zee der quaden/ komt dan al bꝛuyſende inwellen en alles verſlinden. Het vee woꝛdt wegh gedꝛeven/ 't hooꝛn vertreden/ de ackerlupden vermooꝛt/ de Hoven verbꝛandt / de groote gheweldighe ſteden in ſo vele jaren opgebouwt/woꝛden ſnellijck niet anders als dooꝛ eenen grooten ſtoꝛmwind verplettert / (ſo veel lichter is het bꝛeken als het maken.) Der boꝛgheꝛs rijckdommen be-ervende grimmige roveꝛs ende mooꝛdenaers; vele geſlachten treuren/het woꝛdt alles met vꝛees/klagen/dꝛoefhept ende geween vervult; de aenbeelden verroeſten/de armen moeten honger lijden / oft haer tot booſe quade oeffeningen begheven/de rijckaerts beklagen haer verlooꝛen goederen/of ſp ſoꝛgen vooꝛ 'tgheen ſp noch hebben/eñ zijn alſo van bepts ellēdich. De jonge dochteꝛs woꝛden niet uptgehouwelijckt/ eñ iſt dat het al geſchiet/ſo gaet het of dꝛoevigh/oft bloedigh toe/de eerlijcke vꝛouwē verlieſen niet alleē haer mans/maer verſlijten oock de bloem hares levens in dꝛoefhept/en ellende. De wetten leggen onder de banck/de beleefthept woꝛt beſpot / de recht vaerdighedt veracht/ de Godſ-dienſt houdtmen vooꝛ louter gupchel-ſpel. Daer is onder hepligh en onhepligh gantſch geen onderſchept/de jeught woꝛdt godloos ende inde grond verdurven/ende de bedꝛoefde grijſaerts verbloecken de veelhept haeꝛder jaren / de goede konſten eñ wetentheden woꝛden verſpoghen. In ſomma de krijgh heeft meer quaden / ellenden / ende verdꝛiets in/als pemants tongh ſoud konnen uptſpꝛeken / ick laet ſtaen de mijne. Het ſou verdꝛaeghlijcker zijn / waer't ſake wp dooꝛ d'oozlogh maer alleenlijck ellendigh/ende niet te ghelijck boos/eñ godloos wierden / ende de vꝛede ons maer alleenlijck geluckigh maeckte/ eñ niet te ghelijck vꝛoom; daerom woꝛdt hp te recht vooꝛ godloos ghehouden/die den krijgh verweckt. De hoop der quaden/ongheluckē ende periculen / waer dooꝛ de menſchen dageliꝛex tegen haren danck niet alleen ghequelt / maer oock grootelijcx vermindert woꝛdē/is waerlijck groot genoegh/ en is alſo niet van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

nooden / dat wp van ons ſelver ende al willens noch meer plaghen op ons laden. Want voor twee dupſent jarē hebben de Medicijns / al dzp hondert onderſchepdelijcke ſiechten konnen noemen / behalven de tuſſchen-ſluppende eñ dagelijcr aengroepende qualen met de ongeneſelijcke ſieckte des krommen grijſen ouderdoms. Wp leſen datter gantſche Steden door aerdtbevinge omghekeert / en eenige door dē blixem verteert zijn / ook datter gantſche landſchappen vande aerde opgeſlockt / ende heele Caſteelen door ondergravingen zijn gevallen. Ick ſwijge wat menighte van menſchen de gemeene plagen die door de gewoonte niet gheacht worden / t'onderbracht hebben / als namelijck het overloopen der zee ende revieren / het groote vallen der berghen en gebouwen / 't feniju ſware neder ſtortingen ter aerden / wilde beeſten / dzanck / ſpijs / overmatigh ſlapen. Deſe ſterft aen een hapzken dat hem onder 't melck-eten inde kele ſchiet / ghene verſmoort door een dzupſteen of viſch-graet die hp in-gheſwolghen heeft / daer zijnder ook van overgroote ende ſchielijcke vzeughden doodt ghebleven / ende dat het ſelfde door ſware dzoefheydt / meermael gheſchiedt / is gheen wonder / daer noch bp voegende de ſlaende hant Gods / die dickwils ons menſchen dapper aentaſt. In ſumma daer is niet ſo kleyn inde werelt / dat des menſchen leven niet in groot ghevaer ſoud konnen ſtellen / onaengeſien het aen hem ſelven ſeer kozt en bzoos is / eñ daer en boven noch met ſoo vele quaden omringht / dat die vermaerde Homerus wel te recht den menſch het ellendighſte dier genoemt heeft. Maer deſe quaden / dewijl ſp niet wel konnen ontvlucht werden / noch door onſe ſchuldt komen / mogen ons wel ellendigh maer niet te gheliick boos maken. Waerom (ſegghe ick dan noch eens) beroepen wp arme menſchen / die met ſoo vele pijnen / quaden / ſmerten / en ongemack beladē zijn / noch meer ongheluckx eñ verdzietx tot ons? gelijck oft van hem ſelver niet tijdts genoeg en quame / wāt wp halen ons geen gheringe quale op den hals maer voorwaer een vande erghſte / 't welcke ſo gevaerlijck is / dat het al de andere verre over-treft / ſo vzuchtbaer / dat het de ſelfde quaden al te ſamen in ſich begrijpt; ſoo ſchadelijck dat wp daer door niet alleen boos en Godloos / maer ook behoeftigh ende ellendigh worden / en zijn nochtans gheenſins beklaghens waerdigh / ten ware dat wp d'oorlogh minſt begeerden ende meeſt voelden.

Voeght hier nu bp dat de vzede met haer vzuchten vele verſaedt / ende hare goederen wijd en bzeed upt-deelt. Daer en teghen als in d'oorlogh al 't een oft ander geluck voor-valt / (ſoo men 't anders een gheluck mach noemen) ſo gheniet en 't ſelve ſeer wepnige / ende gemeynelijck die ghene / die 't minſt verdiendt hebben. D'eens behoudeniſſe / is des anders verderf; deſes rijckdom is des anders ontrocken roof / deſe jupchen ende houden Triumph-ſpelen / die doen anders niet als klagen en weenen / hoe des verwonnenen ongheluck grooter ende ſwaerder is / hoe des verwinners gheluck wzeeder ende bloedigher is. Hoewel men gemeenlijck ſiet geſchieden / 't gene vande Thebaenſche bzoeders inde Hiſtozien geleſen wozt / dat namelijck geen van beyden victozy-vveren behoeft te ſtoken: mede weet ick niet oft opt eenich oorlogh ſo voorſpoedigh ende goed eynde genomē heeft / dat de wijſen verſtandige overwinner (de wzeede doot ſo veler ſchepſelen te deghen erkant hebbende) daer van gheen berou gehadt heeft. Daerom dewijl de Vzede ſoo goedt-gevende / ſo pzofijtelijck / ſo lieflijck is / en d'oorlogh daer-en-teghen ſo boos / ſoo godloos / ſo ellendigh / waerom loopen wp dan ſoo lacherlijck met den aep dat wp den ſturē Martem met ſo veel moeptens en verdzietx omhelſen / daer wp de minlijcke eñ Godlijcke Vzede veel bequamer

quamer ende op ons gemach bekomen konnen. Eerſtlijck hoe hert klincht het gerucht des aenſtaenden eñ toekomenden oorloghs in onſe ooren. Daer na hoe grooten haet laden de Prinsen op haren hals/ als ſy de Gemeenten met ſo groote tollen ende ſchattinghen uytſuygen: hoe grooten arbeydt ende ſware koſten doen ſy in't ſamen roepen ende houden der bont-ghenooten/ in't aennemen der wreeder Ruyteren eñ Knechten/ int vergaderen der oorloghs-ſchepen/ in't opbouwen ende timmeren der Caſteelen/ mede in't beſetten der ſelver/ in't vercieren der Tenten ende Paluoenen/ int gieten eñ t'ſamen ſlepen des geſchuts/ in't ſamen rapen der geweeren/ buſſen/ packen/ karren ende prouyand: Hoe grooten ende ſwaren arbeyt doetmen int opwerpen der wallen/ int delvē der grachten/ int onder-graven der Mijnen/ in't ſtellen der nachtwachten/ int waecken/ ende daghelijckſche wapen-oeffeninghe/ Nu gae ick noch voor by de groote periculen/ de ſware langh-durigen anghſt/ ende andere ontallijcke onghemacken/ die bykans alle ooghen-blicken inde legers voor loopen. Wie kan d'ellende eñ het verdriet/ dat de ſotte Soldaten dulden ende dragen moeten/ uyt ſpreken/ die voorwaer noch quader ontfalinge verdienen/ dewijl ſy haer moetwilligh daer in werpen. Haer ſpijs ende dranck aengaende/ daer ſoude eenē Cyperſchen oſſe van walgē/ in haer bed ſou geen ſchaelbijter willen ſlapen/ daer en boven ſlapen ſy ſelden/ naedemael het in hare macht niet en is den ſelven te verlangē oſte te verhoren/ haer tenten eñ hutten zijn van alle kanten tocht-ſuyghende/ dan't ſlimſte is/ dat de ſelve haer niet gebeuren mogen/ maer ſy moeten onder den blooten Hemel op de harde ſanden ruſtē/ inde wapenē ſtaen/ honger/ doorſt/ koud/ ſtof/ regen/ hagel en wind voor lief nemen/ den Hop-luyden dienen/ ſtock-ſlaghen voelen. In ſumma daer en is geen erger ſlave als een Soldaet. Noch moeten ſy op't nare trompet-ghe ſchrey nae den doot danſſen/ ende een van beyden beſtaen/ of wreedelijck dooden/ of ſchandelijck onder legghen/ want voor minder moepte eñ verdriet is die ellende niet te koop. Aldus ons ſelven met vele quaden ende pijnen eerſt bedroevende leeren wy/ hoe wy een ander te recht bedroeven kunnen. Indien wy de ſaecke in reeckeninge wilden trecken/ ende hoe veel de Krijgh mede hoe veel de Vrede koſt/ nauw overlegghen/ wy ſouden ſeeckerlijck bevinden dat de Vrede voor het thiende deel der moeyten/ koſten/ arbeydts/ ghevaerlijckheydts/ goeds ende bloedts/ met welcke wy den Krijgh betalen/ ſoude te koop zijn. Ghy ſtelt een groote menighte van menſchen in ghevaer haers levens op dat ghy maer een ſtedeken meught verſteuren ende vernielen/ lieve ſoudt ghy niet met minder perijckel een grooter en heerlijcker Stadt voor hare hulpe kunnen ſtichten? Maer ghy wilt u vyand afbreucke doen: ende dat is grouſaem. Nochtans bedenckt/ dat ghy niemandt afbreucke doen kunt ſonder u eyghen ſchade/ ende hy moet wel dol zijn die ſich willens en wetens in ſmerte ende ſchade ſtort/ die ſeecker is/ niet wetende wat eynd d'oorlogh nemen ſal/ dat onſeker is. Het ſy nu ſo dat de dollen tooren/ oſte de woeſtheyt/ of ſelfs de ydele eerſucht eñ geltſucht/ of ooch ('t welck ick meer gheloove/) de ydele eerſucht (ſeggh) de Helſche Furien den Heydenen tot deſe raſernije gedreven ende aenghepoort hebben/ maer van waer komt ons dit/ dat de Chriſtenen tegens Chriſtenen haer ſwaerden ontblooten?

't Wordt onder de ergſte moorden gerekent/ als d'eene broeder den anderen doot. Nu zijn twee Chriſtenen malkanderen naerder als twee lijflijcke broeders/ oft anders moeten de banden der Natuere zijn van Chriſti. 't Is voorwaer ſchande/ dat die gene niet anders als raſende honden/ teghens malkan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

deren ſullen oorlogen/ die t'ſamen in den ſchoot der Kercken ruſten / ende leden zijnde van een lichaem haer beyde eens hoofds beroemen / namelijck Chriſti / daer toe hebben ſy een alghemeene Vader in de Hemelen / ende worden door een Geeſt geſtiert / ende in een hepligije leere opghenomen ende onderweſen / ſy zijn beyde door een bloedt verloſt / door een fonteyn weder-ghebozen / ſy ghebruycken eenerley Sacramenten/ſy dienen eenen Veld-overſten / ſy nuttighen een broodt/ ende zijn beyde eens kelcks deelachtich / ſy hebben een ghemeenen vyandt namelijck den Duyvel: ten laetſten zijn ſy alle tot een oordeel beroepen.

Waer zijn de ontallijcke ende volkomene waertekenen der eenichept? waer zijn ware aenwijſingen der vrede? Chriſtus de Heere heeft maer een ghebodt voor't zijne erkent / naemelijck der liefden / met de welcke niets ſtrijdender is als de krijgh. Hy groet de ſijne met het volijcke teken des vredes. Sijne Diſcipulen heeft hy buyten den vrede niets ghegheven / niets naghelaten. In zijn hepligbe ghebeden/die hy tot zijnen Vader uytſtortede/ begheerde hy dat de ſijne/ namelijck wy Chriſtenen / ſouden eens zijn / ghelijck hy met den Vader eens is. Nu hoord ghy meer dan vrede/ meer dan eenighepdt. Salomon was een recht voor-beeldt Chriſti, om dat hy zijn volck in vrede regeerde / van deſe wilde Godt zijnen Tempel ghetimmert hebben/2. Sam. 7. eñ hoewel David een man na zijn herte was / dan noch iſt zijnen wille niet gheweeſt / dat hy den Tempel timmeren ſoude/ vermits zijn bloedt ſtortingh. Nochtans heeft David door raet ende daet Gods tegens de Godlooſen krijgh ghevoert/ maer in die tijden / inde welcke des Wets-verbuller noch niet geleert had/ dat men oock zijn vyanden goed doen en beminnen ſoud. Chriſtus nu geboren zijnde/ ſo verkondighde de vrolijcke ſchaer der Engelen gheen oorlogen Luc. 2. ofte Triumphen/ maer louter vrede / ende voor zijn gheboorte heeft die Godtlijcke ende diepſinnighe Prophect voorſept/Pſalm. 76. dat hy in vrede zijnen ſtoel beſitten ſoud. Deur ſoeckt eñ doorſiet zijn leere / ghy ſult bevinden/ dat alles tot vrede dient / alles tot vrientſchap lept/alles tot liefde aenport. Eñ dewijl hy wiſte / dat de vrede geen beſtant hebben ſoud/of men moeſt het gene voor 't welcke de werelt ſtrijt / verſmaden ; heeft hy ons bevolen / dat wy van hem ſoudē leeren ſachtmoedigh zijn : Hy heeft die gene ſaligh genoemt/ welcke de rijckdomen eñ haer gebroetſel / namelijck de hoovaerdighepdt niet achten/Mat. 5. (want deſe zijn naer zijn woort arm van Gheeſt.) Hy noemt die mede ſaligh/welcke voor dē liſtigen Syrenen : namelijck de luſten deſer werelt haer oozen met was ſtoppen. Hy noemt die ſalich/ welcke haer geduldig uyt hare goederen laten ſtooten/wel wetende/ dat ſy alhier in deſe werelt als ballingē dolen. En dat het ware Vaderlandt de Hemelſche zalen zijn / inde welcke den vromen haer erfdeel berepdt is. Noch noemt hy die ſaligh / welcke om hare weldaden aen allen beweſen beſpot en vervolght worden. In ſumma ghelijck zijn leere ons lieven/ en verdragen leert/ alſoo vermaent ons zijn gantſche leven tot de ware ſachtmoedighepdt. So heeft hy geregeert/ ſoo geoorloght/ ſoo verwonnen / ſo getriumpheert. Dit beveſtigen oock de Apoſtelen / die met den repnen Gheeſt Chriſti over-ſtort / ende van zijnen Moſt gheeſtelijck dronken waren. Wat houden Pauli brieven anders in? als liefde/vrede/ en ſachtmoedighepdt? waer van ſpreeckt Johannes? wat weder-haelt hy ſoo dickwils? iſt niet de liefde? mede tot dien epnde ſtrecken Petri ende aller goeder mannen ſchriften. Hoe moet het dan komen/ dat die Godlooſen krijgh aldus diep onder de kinderen des vredes verſteecken ende in ghewortelt blijft? iſt een fabel dat Chriſtus hem ſelven een wijnſtock

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

stock noemt / en ons de rancken? heeft nu yemant onder u/de ranckē met rancken opt sien vechten? wat? acht-men Pauli reden niet meer? die de algemeene Christelijcke Ghemeente een lichaem noemt / 1.Corint.12. bestaende uyt verscheyden deelen/daer de Heere Christus 't Hooft van is? wie heeft nu oyt de handen met de oogen/ofte den buyck met de voeten sien strijden? In dit groote begrijp des aertbodems is soo lieffelijcke over-een-stemmingh aller dinghen: in't natuerlijcke en vleeschelijcke lichaem bespeurtmen een eenigheydt aller leden: Want 'tgene elck in't bysonder ontfanghen heeft/dat bewaertet niet verscheyden/maer heeftet met d'andere leden gemeen. Daerom als een van allen yets over komt/ zijn sy alle besich om 't selfde te helpen. Vermach nu de 'tsamen-voeginghe der Naturen in't sterflijcke lichaem meer als in't geestelijcke ende onsterflijcke de vereeninghe des Gheests? Matth.6 Bidden wy dan te vergeefs u wille geschie op aerdē als inden Hemel? in dat hooghe Rijcke is de ware eenigheyt/nu wil Christus dat zijn Gemeente niet anders zy als een Hemels volck/ 'twelck op der aerden (so veel mogelijck) de Hemelsche eenigheyd naer-volge/ende daer nae met aller macht streve ende jage. Genomen/ons quame een vreemt gast over/ oft uyt die stedē der hel-schijnenden Mane/in de welcke Empedocles woondt / oft uyt een van die werelden/ welcke dien al-belachenden Democritus ontallijck seydt te wesen begeerigh zijnde 'tghene hier by ons omgaet te vernemen. Als dese uyt yemandt vername/ datter een dier te sien was / 'twelck het lichaem met de beesten/maer 't gemoedt met de Hemelsche Geesten gemeen hebbende / alsoo edel is dat het alle andere dieren niet tegen-staende zijn ballinghschap hier in dese werelt ghebiedt ende beheerscht / mede dat 't selve om zijn Godlijcke oorsprongs wille deser aerdtsche dinghen/ versmaedt/ende altijdt na den Hemel zijn hert / ghemoedt ende sinstiert/daer toe Gode so lief en waerd is/ dat hy sijn eenighen Soone / om dat hy noch door middelen der Philosophy / noch door de krachten der naturen tot zijn gewenst ooghenmerck komen konde/in dese werelt gesonden heeft/ op dat hy een nieuwe leere invoeren soude. Daer na als dees gast van Christi leven ende gheboden wel onderricht zijnde / uyt eenen hooghen schou-toren het ghene hy ghehoort hadde begheerde te sien/ende merckte dat een yegelijck van den anderen dieren vreedsaemlijck naer der loop der naturen met zijn gheslachte leefde / niet begherende als 't ghene de nature toelaet/maer daer by sage een dier/dat weerts-huysen ende hoere-koten onderhielt/koopmanschap en woecker dreef/ haet en nijt droegh / street en oorlogde/ soud hy niet meenen dat eenige soorte / uyt de andere dieren / menschen ende dat de menschen beesten waren? Maer als hem nu yemant de menschen al wees / hoe nau sou die vreemde gast na die ware Christen schare/die de ghebodē Christi volgen/eñ den ommegang der Hemelscher Geesten afbeelden moeten omsoecken: voorwaer hy sou oordeelen/dat de Christenen elwaerts/(ick weet nau waer)woonden/eñ niet in dese landen inde welcke soo groote rijckdom/pracht/overdaet/wellust/ontucht/ hoovaert/tyranny/ eersucht/ bedrogh / list/haet/nijt/tweedracht/krijg/moort/ en brand stichtery/ in somma alle dingē die Christus verbied/eē grooter menigte eñ overvloet/als by eenige Turckē oft Heydenen worden ghespeurt. Hoe moet doch dese verderffelijck pest onder de Christenē gekomen zijn? dit quaet moet mede gelijck de andere/de onversichtige overrompelt hebben oft: nademael alle boosheyt oft door langheyt van tijde allenskens/oft onder dē schijn des goeds/ by ons menschē zijn ingeslopen. Eerstlijck is de geleertheyt van haer bemint geworden/als zijnde bequaē om de Ket-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

ters af te ſetten ende te weder-legghen/ die hare meeninghe ende waen met de ſchriften der Oratoren / Philoſophen / eñ Poëten ſoecken te beſchantſen. Dan noch ſtreefden de Chriſtenen in den begin nae de geleerde wetenſchap ſoo ſeer niet / maer waer't ſake pemandt ſulcke voort aengenomen geloof gheleert had/ die ſocht zijn wetenſchap Godſaliglijck te beſteden. De welſprekenthept wordt int eerſt oock meer verbloemt dan veracht / maer nu int openbaer ſeer lief eñ waerd gehouden/dan wort qualijck gebruyct. Maer de begeerte om de Ketters den mont te ſtoppen / heeft een leelijcke eerſuchtige kibbel-luſt gebaert / die de Chriſtelijcke Kercke geen kleyn verderf toegeſchoven heeft. Ten laetſten zijn onſe ſchrift-geleerden ende Theologanten meer Ariſtotelis dan Chriſti Diſcipulen geworden/en 't twaer in dier voegen/dat zijn authoritept by dē meeſtēdeel ſwaerder weegt dan Chriſti/ want als Chriſtus petſ ſept/dat met ons vernuft en leven niet wel over een ſtemt/ ſoo konnen wp 't ſelve ſijntjes/ gelijck als oft was ware/ bupgē en draepen na onſen wille/ maer ſo pemant de Ariſtoteliſche ſpreucken oft oraculen het voor-hooft begint te bieden/die wijſen wp als ketters met dupmen en vingeren na: van deſen heplighe hebben wp gheleert/ dat des menſchen geluckſalichept niet volkomen is/ ten ſp de rijckdom eñ de welſtant deſes lichaems daer toe kome: van deſen hebben wp geleert dat het geenſins om't gemeen beſte welſtaen kan / als men alle dinghen ghemepn heeft. In ſomma wp ſoeckē Chriſti eñ Ariſtotelis leere opt behendichſte in malkanderen te ſmeltē/dat is/ water met vper te vermengen. De kepſerlijcke wetten ſtaen ons mede aen/ om dat ſe eenigh ſins voor de gerechtigheyt ſchijnē te ſtrijden/ eñ op dat ſp met het Euangelio te meer ſouden over een ſtemmen/ bupghtmen na de ſelve de leere Chriſti ſo veel mogheljck. Die laten toe/ datmen gewelt met gewelt verdrijven/zijn gerechtigheyt uptdoeren/handelingh oock woecker drijven magh/indient maer matigh geſchiet: den krijgh die gerechtigh is/verheffen ſp treffelijc; dan't oorlogh is nae haer uytwijſen gerechtich ghenoegh / alſt vanden Prince ofte Overſte des landſchaps voorghenomen / ende den volcke int openbaer verkondight wordt / on-aengheſien de ſelve Prince een kindt is / of met den Aep loopt.

Ten laetſten de gheheele leere Chriſti is alſoo met der Philoſophen / Dialecticiens / Poëten / Oratoren / Sophiſten / Rechts-gheleerden/ ende Heydenen leere/ ſpreucken / en meeninghen beſmet/ dat de menſchen ſchier het eynde haers levens beginnen te voelen/ eer ſp de heplighe/verborghen/ ende verholen leere Chriſti eerſt recht deurſoecken; en al iſt dat ſp daer toe komen/dan noch zijn hare herten met ſoo vele ydele ende wereldſche meeninghen beſmet ende beſkadt / dat ſp / oft Chriſti leere gantſch verdrucken/oft naer de ſelve moeten gebogen worden. Maer dit alles achtmen noch ſo quaet niet/ oft men waent veel erger ende meerder ſonde te weſen / ſoo pemandt van de leere Chriſti wil ſpreken / die niet tot de ooren toe in de beuſel-merckt Ariſtotelis gewentelt heeft.

Ghelijck oft de leere Chriſti niet met een peghelijck int gemeen/ maer alleenlijck met de wijſheydt der Philoſophen behoorde verſelt te worden.

Na deſe dinghen begoſten wp de eere oock eenigher maten te beminnen/maer namenſe nochtans niet aen / ten ware ons die opgedrongen worde: korts daer nae begonden wp de ſelve niet anders als verſchenen renten in te manen/ſulcx betamelijck en billigh achtende.

Hier nae hebben wp de weeldige rijcdommen oock omhelſt/maer alleenlijck/ om dat wp door de ſelve der armē kommer ende ellende dies te beguamer ſtelpen moghten : maer eer langhe wenden wp die niet traeghlijck tot onſen

profijte.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

profijte. Waerom niet? naedemael wy gheleert hebben/dat nae de linie der liefden ende weldadigheyts een yeghelijck hem selven naest is: mede gebraecken dese boosheden gheen deckmantels/ want het is een groote deught van een Man/zijn kinderen veel goeds na te laten: ende een brave deught/ sich teghen den krommen ouderdom te versorghen.

Ten laetsten: waerom souden wy die goederen verwerpen / (spreken sy) die wy in't sweet onses lichaems ende gherechtigh ghewonnen hebben? Aldus is 't so hooge geklommen/dat die ghene de vroomste eñ beste zijn / die de meeste ende grootste goederen besitten.

Daer toe is de rijckdom noyt soo seer vanden Heydenen ghe-eert/als teghenwoordigh vande Christenen. Isser wel yet 't zy Geestlijck of wereldlijck/'t welc door de selve niet gheregeert of bestiert word? Maer alle dese cieragien scheen noch een weynigh heerschappijs te ontbreecken / die haer oock vrywillich ingeruymt is/nochtans van haer swaerlijck aenghenomen / en spaersaem aenghetast. Daer nae trocken sy den tytel/ en eere maer tot haer / ende lieten de regieringh met het inkomen op andere sien en rusten.

Ten laetsten: klammen allengskens soo hoogh/dat een Bisschop gheen Bisschop leeck/soo hy niet eenighe wereldtlijcke heerschappije voerde: Een Abt en was geen Abt/als hy niet en konde/ 't ghene ghemeenlijck de boose tyrannen konnen. In summa wy hebben alle vreese Godts / schaemte ende ware eere laten varen / haer soete jock van onse neck ghewoꝛpen ende vertreden: en ist sake dat oyt eenighe tyranny / wellust / gierigheyt/overdaet/eersucht/ ontucht/ of hoovaerdy / by de Heydenen geweest is / die volghen wy niet alleenlijck in ghelijckheydt nae/maer overtreffen die verre.

Ick swijghe andere lichte dinghen van kleynder waerden / maer dit segge ick / dat de Heydenen noyt soo lanckdurigh/ noch soo wreedelijck gheoorloght hebben / als nu onse Christenen doen: Wat vervaerlijcke krijghs-gheschreyen hebben wy naest een deel jaren gehoort? wat bloedighe ende wreede Veldt-slaghen / wat al erbermelijcke nederlagen hebben wy ghesien? hoe dickwils zijn de Heylighe Wetten des onderlinghen Verbondts overtreden/ en ghescheurt? wat natie isser / met de welcke niet en is ghestreden? Noch tieren wy op de Turcken/vervloecken hare wreetheyt / en soecken die in alle manieren te beschadighen / die nochtans sonder dat / haer wreede herte genoeghsaem laeten weyden in onse sotheydt / als wy onder malkander dus twisten ende bloedtstorten. Xerxes ontsettede sigh als hy die groote menichte uytleyde/om Griecken te bevechten. Wat dunckt u? raesde hy niet? doen hy den Bergh Atho spijtige dreygh-brieven schreef / om dat hy niet wijcken wilde? waren zijn sinnen niet gantsch op rollen / doen hy de Hellispontische Zee geboodt te slaen/ om dat sy door de winden beroert zijnde / hem 't over-schepen weygherde? Raesde Alexander Magnus, dien half Godt niet: doen hy om zijn victorieuse handen stoffe te geven/ wenschte datter meer werelden mochten wesen? want sulcke eersuchtighe koortse hadt zijn jongh-hert beseten.

Nochtans die Seneca niet schuwt ontsinnige mensche-moorders te noemen / oorloghdē bescheydener/ niet alleen met meerder geloove eñ oprechtigheyt/maer oock niet met sulcke schadelijcke / boose en bedrieghlijcke wapenen/oock niet om alsulcke lichte oorsakē/ als hedendaegs de Christenen weldoen. De Hendensche Historien melden van vele Vorsten / die den krijgh in alle manieren gheschuwt ende van haeren halse gheschoven hebben/ soeckende hare vyandt met deught en weldadigheyt / ende niet met wapenen t'overwinnen. Sommighe hebben

hare

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

hare Princelijcke hooghepdt liever verſaeckt / dan oorſaecke te gheven tot ſoo groote bloed-ſtortinge. Maer wy valſche Chriſtenen ſoecken allerley oorſake om te oorloghen. De Heydenſche krijghslup/ſpraecken eerſt te ſamen/ eer ſy den ſtrijd aenvinghen. De Romeynen als ſy alle middelen/ om tot vrede te komen verſocht hadden / ſonden eenen Heraut / met eenen/ die de vrede-handelinghe beveſtighde/men ghebruyckte en pleeghde ceremonien: eñ men verſocht op alle manieren een uptſtel der ſake/op dat ondertuſſchen de hittighen tooren der Soldatē eenighſins mochte getemt en ghematight worden. En wanneer ſulcx alles al voldaen was / ſoo mocht dan noch gheen ruyter oft ſoldaet voor 'tghegeven teycken van aenval/ met zijnen vpandt ſlaen / 't welck bedeckelijck alſoo ghegheven wordt/dat den gemeenen krijghs-man niet en wiſte/wanneer men dat gheven ſoude.

Maer 't ſelve al gegeven zijnde/ was noch niet een peghelijck gheoorloft / de vpanden of aen te randen / of te ſlaen / niet teghenſtaende hy int legher mede als een ander ſoldaet op en neer gingh/ ſoo hy den krijghs-raet niet ghe ſworen had: alſo dat Cato de oude zijn ſoon om dat hy langher int veldt-leger vertoefde / tot Romen wederom door brieven ontboodt / of ſoo hy langher int legher verbeyden wilde / dat hy dan van den Veldt overſte oorlof begeeren ſoude om met den vpandt te moghen ſlaen.

En ghelijck als 't teycken des aenvals maer dien ſoldaten het ſtryden veroorlofde/die met eede verbondē waren/ alſoo derboodt het teken des aftochts haer allen het vechten / die haer inden ſtrijdt begheven hadden. Want Cyrus achtede eenen krijghs-knecht upter ſchare ſeer prijſwaerdig/die zijn ſweert opgeheven hebbende / om zijnen vpant te verſlaen/het ſelve / als hy dē af-tocht hoorde blaſen/ſnellijck ſincken/ende den verwonnen vrij liet: daer mede te kennen gevende/dat niemant zijn evenbeelt vermoorden/ of dooden magh/ ten ſy de uyterſte noot hem daer toe dwinghe. Maer onder den Chriſtenen houdmen nu ter tijt ſodanige om haer hoenheyts wille in grooter waerden / die yemandt upt des vpands landen kommende/niet met wapenen maer met geldt beladen / niet om te vechten / maer om 't ſelve te vermyden/elders in een boſſchagie vermoort/den vermoorden/beroofst/den beroofden begraeft. Boven dat zijn 't al vrome krijghs-lie / die haer van ſelfs / vrywilligh/eñ ongenoot onder de vpanden werpen / op hope om bupt te winnen: en in beyde ſlachorderis vechten Duytſchen / niet anders als ſweerd-vechters teghens Duytſchen/ jae ſomtijts ghehoorden ende ſtaen ſy beyde onder eens Vorſten ghebiet. Als ſy nu en dan vande ſlacht-banck thuys komen / vertellen ſy nae der Lantſ-knechten maniere hare brave feyten ende daden: maer ondertuſſchen worden ſy niet als verraders haers Vader-landts ende Princen gheſtraft. De Scherp-rechters verſmaden ſy / om datſe vanden Overigheyd gehuurt zijnde/ upt kracht ende vermoghen der Wetten/de miſdadighe om 't leven brenghen. Maer die haer Ouders / vrou ende kinderen verlatende/ gewilligh inden krijgh loopen/ ende niet daer toe aengeport zijnde/maer vā ſelfs tot ſulcke onmenſchlijcke vleeſchouwerp haer begeven/die zijn veel geachter als ſy thuys keeren / dan of ſy nopt upt gheweeſt en waren. Want ſy wanen door alſulcke daden tot hooghen adel eñ ſtaet te komen. Hy is van peder een voor oneerlijck gehouden / ja al de Werelt wijſt hem met vingeren na/ die eens een kleet of eenigh ander ding ſteelt en wegh draeght/maer die inden krijgh de fleur haers levens verſlijten/ ſo veel onnooſelen berooven ende vermoorden/ zijn des niet tegenſtaende als ſy weder keeren/geacht/ ghe-eert / ende onder de eerlijckſte burghers gherekent: en die

hem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

hem vande soldatē de wreetste betoont / wort waerdigh gheacht/om in't naestvolghende oorlogh een Hooftmanschap te bedienen.

Daeromme / soo ghy de Heydensche krijghs-tucht wel insiet/ghy sult bevinden dat der Christenen oorloghen/maer door schandelijcke roof-tochten / ende niet door Ridderlijcke strijden ghevoert ende onderhouden worden: ende so ghy der Heydenē Monarchen met der Christenen wel verghelijckt/ ghy sult sonder twijffel't onderscheyt wel konnen mercken. De Heydensche begeerden buyten de eere niets: want de verwonnen Landschappen stelden sy in haer rechte fleur: en waer daer eenighe onbetemlijcke wilde natie inwoonde/ die sonder wetten ofte wetentheden niet anders als de beesten leefde / die sochten sy met Burgerlijcke zeden ende konsten te vercieren: Ende ontbondē woeste landen / maeckten sy naem-rijck door't stichten van gheweldighe en machtighe steden/ die sy bevestighden ende versagen / met wallen ende grachten/havens eñ stranden/en veel andere goede bequaemhedē; soo dat het als doen oorboorlijcker ende nutter was / verwonnen dan onverwonnen te blijven: ja selfs inden meesten brand van haer grootste oorlogen/ wast swaer om oordelē/oft de wijsheyt haerder woorden/dan oft de matigheyt haerder wercken meerder was. Maer het gene de Christenen in haer oorlogen bedrijven / is te schandelijck om hier te vertellen. En't gene men inden Heydenen 'tquaetste oordeelde/dat beelden wy alleen niet ghenoeghsaem uyt/maer wy gaen het oock verre te boven.

Dan hoe wy dese onse rasernije bedecken eñ beschermen / acht ick de moeyte waerdich/dattet ghesept worde. Soo't niet gheoorloft waere te oorlogen/ spreken sy/ Godt sou de Joden tot het strijden niet ghedreven hebben. Ick hoor wel: maer ghy moet weten dat de Joden naulijcx eens onder malkander getwist/ofte ghestreden hebben/ maer altijts tegens de uytlanders ende godloosen; maer wy Christenen strijden teghens Christenen. Haer twist was om de verscheydē Godsdienst/want de Joden baden den waren God ende de Heydenen baden de afgoden aen: maer ons jaecht een kintsche toren / jae menighmaels de ghelt / oft eer-sucht hier toe. Sy streden uyt bevel Gods: maer ons gheeft het toornighe en ontstelde ghemoet het swaerd inde vuyst. Dan ist sake ons dit exempel der Joden so seer behaeght / waerom besnijden wy met eenen niet onse voorhuyd? waerom offeren wy niet? waerom onthouden wy ons niet van vercken-vleesch? waerom trouwen wy niet veel wijven? waerom verlaten wy dit alles? ende volghen alleen 't exempel des oorloghs na? waerom omhelsen wy de dootslaende letter? Den Joden ist oorloghen wel gheoorloft/maer even gelijck den scheyd-brief/ te wetē om haer hert-neckigheyts wille. Matth.26. Dewijl dan Christus gebiedt 'tswaerd in de scheede te verseghelen/soo behoort een Christen niet te oorloghen/of te strijden. Ten ware indien treffelijcken en machtigen strijt/welcke de Christelijcke Kercke ghestadigh met de sonde ende Duyvel voert.

Die zijn onse Philisteen, Nabuchodonosers, Moabiten, ende Ammoniten, met dewelcke wy gheen stilstant van wapenen behooren te houden/maer altijdt en gedurighlijck oorlogen/tot dat de vyanden verwonnen zijnde / de aenghename ruste ons gheworde. Maer soo wy die niet 't onderbrenghen / konnen wy gheen bestandighe Vrede hebben / noch met ons selven/noch met andere. Dese krijgh baert alleen de ware Vrede / soo wie daer eens overwinner in wort / sal daer nae met gheen sterffelijcke willen oorloghen.

't En roert my niet/dat sommige door die twee swaerden beyde Overheden verstaen/naemlijck de Wereltlijcke ende

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Gheeſtelijcke / die ſy beyde Petri navolgers toe-eygenen: dewijl Chriſtus beleden heeft/dat Petrus hier in ſondighde/ op dat/nademael hy hem beval 't ſwaert inde ſcheyde te ſteken / niemandt t'wijffelen ſoud/oft den krijgh oock verboden waer / die voormaels wy en gheoorloft ſcheen. Petrus, ſegghen ſy / heeft ghevochten/jae waerlijck hy heeft gevochten/maer doen hy noch een Jode was / ende des waren Chriſtelijcken Geeſts ledigh gingh. Hy ſtreet niet voor eenen ydelen tijtel/ landt/zandt/huys/of hof/ oock niet voor ſijn eygen leven / maer voor 't leven van ſijnen meeſter eñ Heere. Daer toe heeft die ghevochten / die hoyts daer na verſaeckte: Behaeght u nu Petri vechten ſoo? waerom neemt ghy dan ſijn verſaeckinghe niet mede aen? Hy ſtruyckelde uyt eenvuldigheyt/ nochtans is hy beſtraft. Maer heeft Chriſtus deſe beſcherminge beveſtight: als een ongheſouten klerck ſeyt: waerom geeft dan ſijn leere eñ geheele wandel anders niet te kennen / als groote lijdſaemheydt? waerom werpt hy dan ſijn jongeren ſlechts met eenen ſtaf ende eet-ſack ghewapent zijnde/voor den tyrannen? Luc. 22. So het ſwaert/ 't welck ghy verkoopt/ Chriſtus voor allē gebiet te koopen/dat een matige beſcherminge tegens de vervolgers beduyt/ als ſommighe niet alleen godlooſelijck / maer oock plomplijck uytlegghen: waerom hebben dan de H. Martelarē dit ſwaert nooyt ghebruyckt? Nu brengen ſy noch eenighe aerdighe beſluyt-redens voor den dagh/namelijck: 'tis een aengenomen ende be-eedicht Soldaet alſoo wel/ gheoorloft te ſtrijden / niet anders als een vleeſ-houwer wy ſtaet hem door ſijn konſt te generen. Want deſe heeft beeſten/ en d'ander menſchen ſlachten gheleert. Den Borgher is mede wy te oorlogen/indien het oorlogh daer toe ſy geroepen wordē/maer rechtvaerdig is: dat ſelve is nae haer meeninghe gerechtigh/alſt vande Prince (onaengeſien die boos oft ongherechtigh is/geboden eñ verhondigt wort. De Prieſters mogen geen ſwaert voeren: maer des niet tegenſtaende/ mogen ſy haer wylijck in 't leger laten vinden; ja oock Capiteynen eñ Hoop-luydē zijn. Daer toe magh niemand krijgen uyt waeckgierighevdt/ maer alleen uyt liefde tot de Gerechtighevt. Dan een yegelijck waent/dat ſijn ſaecke de Gerechtighevt aldernaeſt is. Chriſtus ſond zijne Diſcipulen ſonder wapenen uyt/dan ſoo langh hy by haer was/behoefden ſy die niet: maer de tijt zijns afſcheyts genakēde/beval hy haer dat ſy een male ende een ſwaert ſouden koopen/de male om broot in te ſteken tegens den hongher/ het ſwaert/om haer vyanden daer mede af te weyren. Aengaende die ſpreucken: ghy ſult niet ſorgen voor den dagh van morgen: doet die ghene goet die u haten/eñ andere meer, die geldē maer tot dē tijt ſijns afſcheyts eñ ſo waer Petrus eñ Paulus het ſelvighe leeren/dat ſtrecht meer tot goeden raet/ dan tot eenigh gebodt. Met alſulcke eñ dier gelijcke brave leeringen voeden wy der Princen begeerlijckheden / ende geven haer ſtoffe om haer ſelfs te behaghen: ende uyt vreeſe dat de werelt des oorloghs ſat mocht worden/bewyren wy 't ſelve uyt Chriſti woorden; ende uyt vreeſe/dat de menſchen van t'ſamen ſchrapen des gheldts eens walghen mochten / maecken wy Chriſtum hier den auteur van / ſijn woorden daer op meer vermerel/ dan bequaem paſſende / gheljck oft hy geboden/ maer niet toegelaten heeft/ 't gene hy te voren verboden had. De weerelt had hare wetten voor den opgangh des Euangelij / ſy ſtraffe / ſy oorlooghde / ſy vergaderde groote ſchatten van goudt en ſilver.

De Heere is niet daeromme ghekomen/dat hy ons toonen ſoude / hoe ver het ons toegelaten is vanden wegh der volmaecktheydt af te dwalen/ maer tot wat eynde wy eyghentlijck met al onſe krachten behooren te ſtreven. Dan 'tis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

nu ter tijt een arch ketter/ die 't booſe eñ ellendighe oorlogh den menſchen ſoeckt wars te maken. Maer die met loghens de Euangeliſche klaerheydt verdupſterende / den Princen de wegh banen tot veel ſchandelijcke ſonden ende luſten/ dat zijn rechtſinnige ende Chriſtelijcke leeraeren. Een waerachtigh Chriſtelijck Leeraer ſal in gheenderley wijſe tot den krijgh verſtaen; en 't waer hy ſulckx al dede/ ſoo gheſchiedt het doch met onwil ende ſmerte. 't Recht der natueren/ ſeghgen ſy/ leert met alleen / maer 'tis oock door vele wettē/ ja ſelfs vande gewoonte beveſtight/ dat ghewelt door ghewelt mach verdreven worden: daer toe dat een menſch zijn leven ende gelt beſchermen mach/ naedemael 'tgelt in de plaets onſer zielen is / ſoo Heſiodus ſeydt. Ick bekent: maer de Euangeliſche Genade/ die in macht ende heerlickheyt alle deſe wetten paſſeert/ wil eñ gebiedt / Mat. 5. dat wy gheen vloecken met vloecken/ geen quaedt met quaet vergelden/ maer die welcke onſen rock nemen / oock onſen mantel gheven ſullen; jae oock voor ſulcke bidden/ die ons den doot dreygen. Dit (ſegghen ſy) is alleen tot den Apoſtelen geſeydt: ja tot de geheele Chriſtelijcke Ghemeente; 't welck Chriſti Lichaem zijnde / gheheel volkomen weſen moet al iſt ſoo / dat het eene lit in gaven het ander paſſeert. Laet vry de Leere Chriſti tot die niet gehoorzen/ welcke met Chriſto niet een loon verwachten: laet die voor gelt en goet / eere en ſtaet vechten/ welcke Chriſtum ſpottelijc belachē/ dat hy die ſaligh noemt die arm van geeſte zijn/ dat is / dat die te recht rijck zijn / welcke in deſe Werelt niets begeeren noch ſtaet/ noch eere/ noch gelt.

Wie de hoogſte ſaligheyt in deſe aertſche goederen waent te ſteken/ die vecht voor ſijn goet en leven/ want hy verſtaet niet/ dat een vroom Godſaligh menſche/ om de Hemelſche onſterffelijckheydt te verwercken/ den bitteren doot voor dit leven behoort te verkieſen.

Nu werpē ſy ons noch eenige Roomſche Pauſen voor / die den krijgh niet alleen toeghelaten/ maer oock ghevoert hebben; daer by noch voegende eenighe ſettinge der Out-vaderen/ die d'oorlogh ſchijnen te beveſtighen. Daer zijn verſcheyden ſulcke ſettinghen by den Outvaderen ghemaeckt / ick ontkent niet; maer by de laetſte / in de welcke de vyerige lieſde tot Chriſtum al eeniger maeten verkout was; ende boven dat zijn die in geringen getale: maer daer-en-tegheen zijn ontallige ſettingen by de heylige geranoniſeerde Out-vaders te vinden/ die d'oorlogh weder-ſpreke Waerom trecken wy dan de andere wepnige tot onſen propooſte? waeromme keeren wy ons van Chriſto tot den menſchen? Waerom volghen wy liever on-ghewiſſe exempelen/ als den ſekerſten Leeraer ſelve? De Roomſche Pauſen waren eertijdts menſchen/ en volgens dien doolden ſy mede / nae dat ſe qualijck beraeden/ of onbeſonnen / of oock onverſichtigh ende Godloos waren: Hoewel de ſelve alſulcke oorloghen / gheljck nu ter tijdt ghevoert worden/ nopt toeghelaten of gepreſen hebben. 'Twelck van my met onwederleghlijcke bewijſen ſoude betoont worden/ ten ware ons de voorghenomen hoorthepdt ſulcks niet verbode. De hepligh Bernardus prijſt de krijghers: maer lieve op wat maniere prijſt hy die? maer hy verdoemt met dat lof onſe groote boosheydt. Nochtans/ waerom ſal ich Bernerdi ſchrijften / oft Thomas vā Aquinen zijn diſputatiē meer achten als Chriſti leere? die ons in allen gebiedt/ dat wy't quaet niet weder ſtaen ſullen/ te weten op ſulcke wijſe/ als hem 'tgemeene volck daer tegen ſtelt. Waerom (ſegghen ſy) iſt dan gheoorloft/ dat men een quaedt-doender ſtraffen mach? maer iſt daerom voorts geoorloft / datmen zijn leet aen een Stadt of gheheel Landſchap wreecken magh? 't ghene hier op ſoud konnen gheantwoordt worden / is te langh om hier te ſtellen /

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

alleen dit wild ick wel ſeggen/ dat voor de gherichten nae uptwijs der wetten/ alſulcke gheſtraft worden / die openlijck van haer quade leven ende booſe daden overtuyght zijn / maer in d' oorloogh beſchuldighen beyde partyen malkanderen om't eerſt. Voor't Gherichte ontfanght de ſchuldige zijn ſtraffe/ tot een ſpieghel van andere. Inden krijgh worde alſulcke meeſt geplaeght/ die de minſte ſchult draghen / als boeren/ oude lupden/ weduwen en weeſen/ jonghe dochters / ende dierghelijcke meer. En 't waer / men al eenich ghewin oft profijt upt ſo booſen ende ſchandelijcken ſaecke paſſen konde/ ſo wort doch van een deel quade hoeven eñ roovers/ als ſoldatē en rupteren/ mede van wepnighe Hooftlupden / die door hare treken het oorlogh gheſtoockt hebben / ende nimmermeer beter vaeren/ dan alſt Gemeene beſt over hoop lept / te greep opgegrabbelt, Voor't Gherichte is men eenen onghenadigh/ op dat alle de andere daer door moghten geſticht ende gebetert worden. Maer inden krijgh gaet het anders toe / want om wepnighe / jae ſomtijdts maer eenen in een wraeckgierige ſtraffe te trechē/ bedroeft men ſoo veel onnooſele met ontallijcke quaden. 't Is beter ende veel gheraedſamer/ eenigh ongheluck door wepnige ons toeghevoeght/ over't hooft te ſien ; dan dat wy/ alſulcke miſdadige met een onſekere ſtraffe willen beſwaren / ons Burgers ende na-buren / die men doch gemeenlijck onnooſele vyanden noemt/ in een ſeker verderf te jaeghen. 't Is beter ſegh ick/ een twijfelachtighe wonde open te laeten/ als de ſelve in lijfs gevaer te gheneſen. Soo nu pemand ſept onbehoorlijck te weſen/ dat een booſdader niet ſoud lijden: ick antwoorde noch veel onbehoorlijcker te weſen / dat ſoo veel duyſenden ſonder eenighe ſchult / inde hooghſte ellenden ſouden ghedrongen worden. Hoewel in deſe tijden weeſt al de oorloogh upt een deel ydele tijtels / ende eerſuchtige verbonden der Princen ontſpringen : die op hope van een ſtedeken te gewinnen/ menighmaels haer gantſche Rijck inde waegh-ſchael ſtellen : daer nae 't ghene met ſoo veel bloedts verworvē is/ verkoopen sy wederom oft ver-eerent wegh. Nu mocht pemandt ſeggen; wilt ghy dan niet / dat de Princen haer recht volvoeren ? ick weet ſeer wel dat my wepnigh betaemt vander Princen handelingen ſtoutelijck te diſputeren: maer oft my dat al geoorloft waer/ 't ſoud nochtans te lang vallen/ om hier te verhandelen. Dit wil ick alleen ſegghen/ ſo alle dele tytelen ghenoeghſaem zijn tot verwechinghe eens oorloghs / dat in deſe veranderingen eñ beroerten / niemandt titulen ontbreken konnen. Wat natie iſſer die niet t'eenigē tijden upt sijn palen ghejaeght is / oock niet andere verdrevē heeft ? Hoe menigmaels zijn de menſchen upt het een in't ander geweſte getrocken? Hoe menighmaels zijn de Rijcken / of by gheval of door eenig verbont overgegaen? Waerom dan trecken de Paduaenſche burgers niet wederom nae Troyen toe/ nademael Antenor de ſtichter haers Stadts een Troyaē geweeſt is? Waerom heerſchappen de Romeynen hedendaegs niet over Africam ende Hiſpanien , naedemael deſe Provincien eertijts onder de heerſchappije der Romeynen geſtaen hebben?

Daer toe noemē wy dit een heerſchappije/ onaengeſien ſulcx niet meer als een bedieninghis. Want men heeft niet alſulcke macht over de menſchen / welcke de Nature vry geſchapē heeft/ als over de beeſten die onredelijck / eñ tot dienſtbaerheyt voortgebracht zijn. De macht die ghy hebt / is u geworden door't toeſtemmen des Gemeenen volcx. Nu moghen die (ſoo ick anders niet en miſſe) welcke u ſulcx verleent hebben / 't ſelve alſt haer goet dunckt / wyplijck wederom na haer trecken.

Siet voorts wat beuſel-marckt daer om gaet : Men twiſt ofte men recht niet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

niet ; of een naem-hafte Stadt / liever een goet Prince ghehoorsamen / dan sy eenen boosen Tyran dienen soude/maer alleenlijck oft sy onder Ferdinandi, dan oft sy onder Sigismundi tijtel staen/oft sy Philippo, dan oft sy Ludovico tribuyt gheven sal. Dit is dat schoone recht / om 'twelcke de gheheele wereltsteeghs met oorloghen en slachtinghen beroert wert. Doch wel aen/laet het voorseyde recht soo veel ghelden alst wil : later gheen onderscheyt zijn tusschen een acker/ende een Stad/ tusschen de onredelijcke dieren/ende de menschen / niet alleen verstandige maer oock met de kennisse Christi begaefde : nochtans behoort een verstandighe te overlegghen/ oft oock soo vele waerd is / om met soo groote moeyte/ghevaer/en schade daer na te jagen. Ist saecke ghy de hooghe deugt eens goedē Princen/niet en kond bereycken/ maeckt ten minsten dat ghy eenen wijsen koop-man gelijck zijt. De Koop-man en acht 'tverlies niet/wanneer hy siet/dat hy alsulcken verlies niet heeft konnen ontvlieden/dan met grooter schade : maer achtet een groot ghewin te wesen / om dat hy in soo quade fortune ende ramp stekende / maer een weynigh verloren heeft. Of volgt maer alleen dit slechte exempel in't regeren van't Ghemeene beste ; daer van een kluchtighe ende soete fabel voor handen is. Twee bloet-verwanten hadden verscheel om een erf-deelingh / eñ niemand wilde elckander yets toegeven : also is de sake soo hoogh gheklommen / dat sy voor de vyer-schaer tradē, eñ den Rechters hare sake bevalen, De Advocaten worden aenghesproken/de citatie-brieven bereyt / de Rechts-gheleerden ghevraeght / ende als sy ten laetsten den Rechteren hare saecke aengedient hadden / begonsten sy tegens malkanderen te pleyten.

Maer onder-tusschen een van beyden in tijts hem bedenckende/heeft zijn weder-partije heymelijck ontboden / ende hem met dese woorden aenghesproken. Ten eersten ist groote schand / dat die ghene/welcke de Nature ende het bloot t'samen gevoeght heeft/haer vant loose gheldt sullen laten scheyden : mede is de uytkomst des twists so ongewis/als de oorlogh / die wy wel licht konnen aenvangen/maer swaerlijck eyndigen. De gantsche Rechts-gangh hanght aen hondert kroonen / ende wy sullen noch eens soo veel aende Advocaten/ Procureurs/Schrijvers/rechts-verstandige/ Rechters / ende hare vrienden moeten verspillen/ so wy't recht willen uytvoeren. Daer toe willen dees voorseyde Heeren steeghs gedient/geflatteert/geviert eñ met gulden olie ghesalft wesen. Laet ons wyser zijn/eñ 'tgelt / 'twelck men nootsakelijck aen dees gelt-gierighe bloets verquisten moste/onder ons deelen.

Gheeft my de helft van't uwe / ende ick sal u de helft van't mijne gheven : want so doende sullen wy niet alleen onse vrientschap / die anders ghewislijck in een doodlijck haet veranderen soud / wederom winnen/maer oock ons selver van so groote oneyndlijcke moeyte verlossen. Maer wilt ghy my niets toe geven : ick stel dan noch de gantsche sake aen u. Ick wil liever/dat mijn vriendt 'tselve gheldt gheniet / dan het die loose gheldt-wolven wegh-draghen sullen. Ick sal my met de winste wel laten genoegē/nademael ick mijn eere bewaert/ mijn vriendt behouden/ende dees groote ondraeghlijcke moeyte van mijnen halse gheworpen sal hebben. Sijn weder-partije is eens deels door dese groote beleeftheydt/ eensdeels om dat hy bekende sulcx waerachtigh te zijn/seer beweeght gheworden / ende heeft de sake met zijnen vriendt gheheel ghe-effent : niet sonder toorn eñ onwille der Rechters ende Advocaten/om dat sy ; op den buyt vastende / dus haestich van haer hope berooft wierden. Volght vryelijck (segghe ick noch eens) dit by-spul in so

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

wichtige periculooſe ſaken/ende let niet op't ghene ghy meent te bekomen/maer wat groote koſten / moeyten ende periculen daer op loopen ſouden / eer ghy ſulex bequaemt.

Overweeght dit met de ſchale uwes ghemoets/en ghy ſult bevinden/dat een onbillijcke vrede veel liever is aen te nemen/als een billijck oorlogh. Waerom bemindt ghy dien foutſen Martem dus vierighlijck? waerom wilt ghy ſo graeg met zijn valſche onſekere teerlinghen ſpelen? 't zijn groote ſotten die met gulden angels viſſchen. So ghy ſiet meer ſchade dan gewin daer by te weſen/niet teghenſtaende 't ſelve een voorſpoedighe voortgangh neemt / is het dan niet beter dat ghy u recht ſlippen laet / als dat ghy kleyn ghewin met groote ſchade koopt? Ick ſoude liever mijnen tytel een Eſel laten genieten/ dan ick dien met ſoo veel Chriſten bloeds ſoud koopen. Eener (wie hy oock is) heeft zijn rijck veel jaren beſeten/ hy iſt regeeren gewent/voort vande zijne geacht eñ geeert/hy vraeght ſich in zijn ampt als een goedt Prince betaemt: haeſt komt daer eene/die/upt oude geſchicht-boecken oft andere beroochte papieren een looſen tytel ghevift hebbende / den bloeyenden ſtaet des lands gheheel omroert.

Want wy ſien immers dat in deſe werelt niets beſtandigh is. Maer dat alle dinghen niet anders als een Ebbe af ende toevloeyen. Waerom wilt ghy met ſo groote moeyte winnen/'t geene kortz daer nae door d'een of d'ander toeval int gheheel vervalt? Ten laetſten ſo de Chriſtenen dierghelijcke lichte dinghen niet kunnen verſmaden en vertreden/ waer toe iſt dan van nooden terſtont de wapenen te aenvaerden? De Werelt heeft ſoo veel gheleerde ende waerdighe Biſſchoppen / ſoo veel deſtighe Abten / ſoo veel grijſe kloeckе ende door langhe oeffeninghe ervaren Helden/ſoo veel verſamelinghen der Gheleerden/ſo veel vroedſchappen / niet ſonder oorſake van onſe voor-ouders ingheſtelt. Waerom worden door hare wijſheydt/alſulcke kindtſche klachten ende twiſten der Princen niet by-ghelept. Maer/ haer reden dringht beter deur/die de beſcherminge der Chriſtelijcker Kercken voor wenden: gheliick of't ghemeene volck met mede tot de Kercke gehoorde/ ende deſelve maer alleenlijck inde Geeſtelijcke goederen beſtondt: gelijck of de kercke niet door het dierbare bloedt / lijden/ en verſmadinghe der geloovigen/ maer door krijgen/en rooven/ moorden/ ende branden/opgherecht eñ beveſtight ware. Het behaeght my gantſch niet / dat wy ſoo menighmael den krijgh tegens de Turcken voornemen. De Chriſtelijcke Religie is ſeker leelijck in de hy gheraeckt/ naedemael haer behoudenis alleen aen de wapenen hanght. Daer toe iſt niet geſien dat ſulcke quade beginſelen goede Chriſtenen baren ſullen.

Want alles wat door't ſwaert ghewonnen wordt/wordt gemeenlijck wederom door't ſwaert verlozen.

Wilt ghy de Turcken tot Chriſtum lepden/ſoo moet ghy haer/ niet u macht ende rijckdom / niet u foutſe ſoldaten en rupteren / oock niet den ydelen naem uwes gheloofs toonen/ maer ghy moet haer wijſen de ware kenteeckens eens Chriſten menſchen / namelijck een onſtraffelijck leven / een weldadighe liefde / die oock tot u vyanden haer uptſtreckt/ een onverwinlijcke verdraeghſaemheyt in alle teghenſpoedt / een verſmadinghe des gelts/een verachtinghe der eeren / eyndlijck een arm ellendigh leven: daer toe ghy noch by voeghen ſult die heylighe Hemelſche leere / welcke met dit leven over-een-ſtemt. Met deſe wapenen ſouden wy de Turcken overwinnen / maer nu vechten wy / ſelver godloos zijnde/met dē godloſen. Noch moet ick wat ſeggen/ God gheve/ ſulex meer ſtout dā waer geſeyt mach weſen.

Dat is / Soo ghy't teken des kruyces wegh neemt/ſoo vechten wy Turcken

lien

ken met de Turcken. Iſt ſake de religie door ſoldaten eñ rupters ingevoert / door wapenen beveſtight / door oorlogen vermeerdert is / ſoo laet ons die nu oock met de ſelve bolwercken omſchantſen: Maer iſt ſake de ſelve door tegen middelen ingevoert is / waerom wantrouwen wy op Chriſti hulpe? ende nemen onſen cours tot het ghene / 't welck wel eer der Heydenen toevlucht plach te weſen?

Waerom ſoud ick hem niet moghen dooden (ſegghen ſy) die my doodt? alſt waer is / hoe nae moocht ghy niet lyden dat yemant u in Godlooſheyt paſſeert? Waerom dan / berooft ghy de ſtraetroovers niet wederom? Waerom en vloeckt ghy die ghene niet / wederom die u vloecken? Waerom haet ghy die gene niet / die u haten? Ghy meent miſſchien u deught ſonderlingh te betoonen / als ghy een Godlooſe (ſo ghy waent) ter doodt brengende / tot wiens behoudenis nochtans Chriſtus gheſtorven is / den dupvel een goede offerhande ſlacht: Den welcken ghy voorwaer een dubbele vreughde ſchenct / eerſtelijck om dat een menſch vermoort wort / ten anderen om dat ſulcx een Chriſten doet.

Sommighe om hare groote ende innighe liefde tot Chriſtum te bewijſen / ſoecken de Turcken groote ſchade ende afbreuck te doen / ende al wat ſy na haren moetwil niet en kunnen volbrenghen / vloecken ſy haer met pſſelijcke woorden toe; 't welck (onder verbeteringhe) wepnigh naer den Chriſtelijcken Gheeſt ſmaeckt.

Even ſoo iſt met die ghene gheſchapen / die haer waenen recht-gheloovigh eñ van 't fijnſte ſtof te weſen. Want deſe waen-wijſe gaen met bytſtere laſteringē alſulcke te keere / die ſy Ketters noemen / on-aenghezien haer dien aerdigen naem veel beter paſſen ſoude. Wil yemandt recht-gheloovich zijn / die gae ſodanige met alle ſachtmoedighepdt te gemoet? op dat / ſo daer yemandt afghedwaelt ware / die wederom tot den rechten wegh keeren mocht. Den Turcken verſoeijen wy / ende meenen dus doende grooten Chriſtenen te worden / daer wy doch ondertuſſchen meer voor Gode ſtincken / als de Turcken. Indien de oude verbreyders des Chriſtelijcken gheloofs alſo met ons ghehandelt hadden / als wy nu met de Turcken wel doen / wat ſouden wy nu gheweeſt hebben / die door hare groote lijdſaemheydt nu Chriſtenen zijn? Comt den Turcken te hulpe / eñ doet u uyterſte vlijt / om haer / die Godloos zijn / vroom te maken / 't welck ſo ghy niet vermeught te doen / wenſt ſulcx ten minſten / ende ick ſal ſegghen / dat ghy een Chriſtelijck gemoedt draecht. Daer zijn ſoo veele oordens der Monicken inde Werelt / die haer met bedelen gheneeren / ende beroemen haer / dat ſy Pylaren der Chriſtelijcker Kercken zijn: maer lieve iſſer wel eene onder haer / die tot verbreydinge des gheloofs ofte om Chriſti wille zijn leven ſoude willen te mercht dragen? Daer is geen hope van bekeeringhe ſegghen ſy. Jae daer ſoude hope ghenoegh voor handen weſen / waert ſake ſy die voet-ſtappen haerder voorgangeren Dominici ende Franciſci naer-volghden. Want in die vrome mannen heeft ſonder twijfel een groote walginge van deſe aerdſche dingen geſteken / ick geſwijge hare Apoſtoliſche manieren. Ons ſouden oock geen miraculen ontbreke / waer anders ſulcx de eere Chriſti verepſte.

Maer die haer Petri des Apoſtels eens Prince der Chriſtelijcker Kercken / Stadt-houders / ende navolghers noemen / hebben nu alle haer vertrouwen op menſchelijcke hulpe geſtelt. Ende die ſterche helpders des Chriſtelijcken gheloofs / nemen dagelijcx haren ommegangh in groot machtighe volck-rijcke ſteden / die van overdaed ende ſchandlijcke luſten overſchuymē / inde welcke / onaenghezien daer Paſtoren ghenoegh zijn om 't volck te leeren / ende Papen ghenoegh om Gode lof te ſinghen / ſoo

konnen

konnen ſy om de gevallene ſondaers op te rechten / en wentelen eer langhe haer ſelver in den vuylſten ſlijck der ſonden.

Sy verkeeren mede in der Princen Hoven/ maer 't ghene ſy daer bedryven ſal ick hier niet verhalen: Och oft maer niet ſlimmer waer / als de hondt inde badt-ſtove! Sy vaſten op de Teſtamenten/ſy jaghen nae 't ghewin/ſy dienen / jae ſy ſtercken der Princen moedwil eñ Tyrannije. Dan om te bewijſen dat ſy niet heel ledigh gaen/teyckenen ſy allerley dwalinghe/verdachte/onmanierlijcke/Ketterſche/ergherlijcke ende ſchandelijcke puncten aen.

Sy willen liever ſelver met groote ſchade en af- breuck der Chriſtlijcker kercken / boven ſweven en regeeren / als in ghevaer haers levens die ſelve vermeerderen ende voort-planten.

Die wy Turcken noemen/zijn voorwaer ſchier halve Chriſtenen ende miſſchien naerder aen 't ware Chriſtendom/als het meeſte deel onder ons.

Hoe vele zijnder onder ons die de opſtandinghe der dooden niet ghelooven? hoe vele zijnder die niet ghelooven / dat de ziele naer 't af-ſterven des lichaems overigh blyft? ende daer-en-tuſſchen woedē wy door 't behulp alſulcker menſchen / tegens de arme Ketters/ die niet wel kunnen aen-nemen dat den Paus macht heeft over de zielen die int Vageyer ghequelt worden. Laet ons den balck eerſt upt ons eyghen ooghe rucken/ende dan ſullen wy den ſplinter upt ons broeders ooghe bequamelijck kunnen trecken?

Het eynde daer het Euangelium opſiet/ zijn de manieren die Chriſtum ſelfs beramen. Waerom ſien wy nu ſo nauw op dinghen die alſulcke manieren niet eens roeren? en ſlaen andere dinghen die ſteunſels en pylaren des gheloofs zijn/ ſonder welcke 't ſelve oock niet beſtaen kan inden windt? Ten laetſten wie ſal ons ghelooven/ als wy maer het bloote teken des kruyces eñ den ydelen naem des Euangelij voorwenden / daer doch onſe gantſche leven niet anders als de Wereldt te kennen geeft? Chriſtus die gheheel volmaeckt was/ bluſte 't glimmende lemmet niet upt / noch den gheknevſden ende gebogen ried-ſtock brack hy niet voort ontwee/nae de prophetie/ maer 't gene onvolmaeckt was/droegh en leedt hy ſoo langh / tot dat het volmaeckt worde. Wy makē gereedſchap/ om gantſch Africa eñ Aſia te dwinghen/ ende met gewapender handt onder onſe heerſchappije te brenghen: daer ſo veel Chriſtenen oft ten minſten halve Chriſtenen woonen.

Lieve waerom erkennen wy die niet? waerom verdragen wy die niet? waerom nooden wy die niet tot een beter leven? Maer ſoo wy hare groote rijckdom/macht/ ende heerlijckheydt be-ooghen / ende die aen ons ſoecken te brenghen; waerom verbloemen wy dan onſe booſe begeerlyckheydt met den heerlijcken tytel Chriſti? wat doen wy anders als dat wy 't klepne ſtuerken des werelts / 't welck wy noch beſitten in groot perijckel ſtellen? naedemael wy haer met menſchlijcke hulpe ſoecken aen te grijpen. Hoe klepnen deel des werelts bewoonen wy? Hoe geringh zijn wy in getale? ende des niet teghen ſtaende willen wy ſo grootē hoop der wilder Barbariſcher menſchen gaen terghen.

Nu mocht yemant ſeggen als Godt met ons is: wie kan teghen ons? Dat ſoude alſulcke menſch mogen ſegghen / die gantſchlijck op de hulpe Godes ſteunt.

Wat ſeydt onſen Veld-Overſte Jeſus Chriſtus tot alſulcke die haer op aerdſche macht in de wapenen vertrouwen? dat wie 't ſweerd neemt / met den ſwaerde ſal worden omgebracht. Matt. 26. Willen wy voor Chriſto te velde trecken / ſoo laet ons het ſwaerdt des Goddelijcken woordts omgorden / den Helm der ſalighedt opſetten/ den ſchilt des geloofs aenvaerden/ende wat meer

ghehoor

geh̃oort tot het ware Apoſtoliſche wapen-tuygh/aendoen. Alſo ſalt geſchieden / dat wy de grootſte victorie ſullen hebben / als wy de grootſte nederlaghe ontfangen. Ghenomen de krijgh neemt een goede eñ voorſpoedige voortganck / ſo ſtaet ons nochtans dit te bedencken/ oft wy met moorden / rooven/ branden goede Chriſtenen ſullen maken. 't Is beter een Jode of Turck te zijn / dan een naem-Chriſten. Moeten wy dan niet haer jock van onſen halſe werpen? maer waerom trecken wy haer jock door onſe twiſten ende ghedeeltheden op onſen hals? Sy ſullen ons eendrachtigh zijnde wel met vreden laten / ende ſullen door onſe goed-dadighheydt ende deught veel eer/als door 't geweldt / tot het gheloove kunnen gebracht worden. Ick wil liever een goedt Turck als een boos Chriſten zijn.' t Is onſe ampt het zaed des Godlijcken Woorts te zaeyen/ maer Chriſtus ſal den wasdom geven. De Oogſt is groot / de arbeyders zijn weynigh. Op dat wy weynighe Turcken tot ſchijn-Chriſtenen moghen maken/maken wy ſo veel Chriſtenen boos/ en boos zijnde/ noch booſer. Wat ſal de krijgh anders baten? maer hier wil ick niet geſeydt hebben/ 'tgene men eplaes! veelmaels ſiet ghebeuren. Namelijck datmẽ dickwils een grooten bouha van den Turcken krijg maeckt om de Chriſtelijcke Ghemeente dies te bequamer door ſchattinge te berooven / op dat het arme volck aldus deerlijck ghekrenckt zijnde/ haer te gheh̃oorſamer teghen der Prinsen tyranny dragen.

Oock ſtrecken deſe woorden niet tot verachtinge ofte afmaninge des Turcken krijghs / wanneer ons die fellen brandt van ſelfs en geheel met geterght zijnde komt beſpringhen / maer dit wil ick alleen ſeggen/ dat wy Chriſtum met den krijgh niet behooren te vermengen/ noch ſtaende houden/dat wy den krijgh met zijne hulpe voeren. Komt dan om haer ziele ende niet om haer rijckdom te winnen / zaept onder haer vrome Chriſtelijcke manieren/ door welcke wy met haer (oft ons misſchien de ſprake quam te ontbreecken) ſpreecken ende handelen moghen. Want het leven ſelfs heeft een groote wel-ſpreeckenthey dt aen hem: houdt haer een ſimpele doch ware Apoſtoliſche bekenteniſſe des Geloofs voor/ die met geen menſchelijcke in-ſettingen beſmet is/ maer die alleenlijck inhoudt/ 'tghene ons Chriſtus ende de Apoſtelen gheboden hebben. Maer hier ſal breeder van gheſproken worden in een boeckſken / ghenaemt Antipolemus: dat wy/ tot Romen zijnde / aenden Paus Julium Secundum gheſchreven hebben / als hy den krijgh teghens de Venetianen ſmede. 't Is meer beklaghens als weder-ſpreeckens waerdigh: (is daer pemant die op deſe dinghen let / die ſiet bupten twijffel wel dat alle oorloghen / of upt booſheydt of upt ſotheydt ſpruyten.)

Sommige Jongelingen en on-erbaren bloedts ontſteecken zijnde door vele booſe exempelen der ouder Hiſtorien/die menich Schrijver meer beriſpelijck dan prijslijc verheft / (de vleyers eñ Rechtſgheleerde haer voornemen prijſende / de Schrift-geleerden toe ſtaen dat de Biſſchoppen door de vingerē ſiende/ of oock ſulcks begeerende/) vongen den krijgh meer onbeſonnen of onbedacht als upt booſheydt aen; eñ leeren alſo met groote ſchade des gantſchen werelts/ dat de krijgh in alle manieren te ſchuwen is. Andere worden door verborghen haet/ andere door eergierighey dt / andere door woeſtheydt des ghemoeds daer toe gheſchreven. Want oock ſelfs de boecken Homeri houden niet anders in als dolle on-ghebondene hartſ-tochten ſotter Koninghen / ende volcken. Sommighe vanghen den krijgh aen / om dies te meer over haer Gemeente te tyranniſeren. Want by tijde van Vrede ſtaen de weerdighey dt des raedts/de aenſienlijckheyt der Overighey d/ eñ de bracht der wetten/den Vorſten teghen/ om niet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

nae haer moetwil te moghen handelen. Maer als de Krijgh begonnen is / dan sweeft der boosen moetwil boven: Sy worden verhooght die in des Princen ghenade staen/ende verneert/op dewelcke hy vergramt is. Hy eyscht so veel gelts alst hem belieft; wat sal ick veel segghen / als dan voelen sy eerst/dat sy alleen regeeren ende ware Monarchen zijn: en onder-tusschen spelen sy haer personagie / tot dat de arme ghemeente gheheel ghevilt is. Meent ghy / dat alsulcke Princen eenighe oorsaeck / die tot den krijgh de bane ruymt / sullen voor by swieren? Ende des niet teghenstaende konnen wy onse boosheyt soo sijntjens bedecken. Ick be-ooghe der Turcken rijckdom / ende ick wende de bescherminghe des gheloofs voor. Ick volghe ende ghehoorsaem mijnen haet / ende ick wende de gherechtigheydt der Christelijcker Kercken voor. Ick dien de eergierigheydt / ick volgh mijnen toorn / ick ghehoorsame mijnen haet/ick worde ghedreven van mijn onmatigh woest hert / en ick wend eenigh ghebroken verbond/eenige schendingh der vriendschap/of yet anders/'twelck my inde houwelijcksche voorwaerden belooft zijnde / niet ghehouden wordt / voor. Dan 'tis wonder om seggen/ hoe vast sy aen 't ghene / daer sy haer oogh opgeworpen hebben / houden eñ staen: maer onder-tusschen / als sy de wreedtheydt Charybdis meenen on-wijslijck te ontvlieden/vervallen sy inde grouwlijcke wreetheyt Scyllæ, die de andere wijd passeert. Drijft u de eergierigheydt tot de wapenen: 'tbehouden is veel eerlijcker alst verderven. Want het is onghelijck meer eere een schoone stadt te stichten/als te raseeren. Genomen/de krijgh geluckt u wel; nochtans komt de minste eer aen u. Want een groot deel treckt de Ghemeente tot haer/om dat sy 't gheldt daer toe verschotē heeft: dan noch grooter deel ghenieten de Bond-ghenooten/ Capiteynen/Hop-luyden/Soldaten/ende Ruyteren; maer 't meeste deel neemt de Fortuyn tot haer/ dewelcke / of sy in alle handelingen wel veel vermach/dan noch in d'Oorlogh haer principale sitplaets houdt. Drijft u de hoogh-hertigheydt? lieve/siet hoe qualijck ghy beraeden zijt. Ghy wilt niemandt wijcken/ dat verstaet geen Prince / die u gebuer/ jae moghelijck u swagher is / ende eertijdts veel goeds aen u verdient heeft: maer hoe vele meer werpt ghy u selver in 't zant / als ghy u voor soo veel wilde Barbarische menschen / ende dat meer is/voor 't schuym der boevē ende roffianen verootmoedight / die om hulp aenroept / dient / vleyt / smeeckt ende liefkoost. Ghy wilt uws ghelijck niet toegheven / ende ghy buyght u onder soo veel fielten. Want ist sake ghy yemand/ of u naebuer/ oft een ver-ghesetene uyt sijn palen wilt jagen/so moet ghy nootsakelijck soo grooten menichte der boosen binnen u landt-palen herberghen. Ghy vertrout u swagher niet/ende ghy vertrouwt u eyghen persoone/ dees gewapende grouwelijcke menschen. Hoe veel seeckerder ende gheruster soudt ghy konnen leven in eenigheydt? Drijft u 't ghewin ende het profijt: Ick bids u overweeght de saecke te deghen. Ick gheloof/dat u 't ghewin/ 'twelck inden krijgh te bejaghen is / wel soet voor de ooghen speelt: maer ghy en rekent onder-tusschen de onkostē niet; denckt dat die meer bedraghen als u ghewin /dat niet alleen seer kleyn maer oock onseker is. Maer ghy wilt misschien het Ghemeene best voorstaen: nochtans soo bedenckt / dat de Regimenten door gheen dinghen ter wereldt rasscher en schandlijcker vervallen konnen / als door den Krijgh. Want al-eer ghy d'oorlogh te degen hebt begost/ is van u het Vaderland meer gekrenckt/ dan ghy sult konnen verbeteren / niet teghenstaende ghy overwinner blijft. Ghy ontbloot u burghers van goederen / ghy bedroeft menig goet geslacht/alles vervult ghy met

dieven/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

dieven/ roovers/ moorders / ende vrou-wen-ſchenders: Want dit zijn de heer-lijcke overblijfſelen des Krijghs. Ende daer ghy eertijts over gantſch Vranck-rijck had moghen heerſchen / ſlupt ghy nu u ſelven uyt ſoo vele rycken. Benuut ghy u onderſaten rechtſchapen? Waer-om komen u dan deſe naervolgende din-gen niet in den ſin? namelijck: waerom ſal ick dees bloeyende jeught/tot alle la-ſter aenvoeren? Waerom ſal ick ſoo veel vrouwen van haer mans/ſo veel ouders van hare kinderen berooven? Waerom ſal ick deſen ydelen tytel en twijffelach-tigh recht/ met het bloedt mijner onder-ſaten ſtaende houden? Wy hebben im-mers gheſien/ dat / als de Krijgh on-der den deck-mantel der Religie dick-wils voor-ghenomen wierde / de arme Papen erger met Schattingen/ Tollen en overlaſtingen van haer eygen Over-heydt/als van haer vyanden geplaeght zijn geworden? Alſoo mijden wy d'eene kuyl/en vallen in d'ander. Om 't klein-ſte onghelijck te wreken/ſteken wy ons ſelven in 't grootſte ghevaer. Wy ſcha-men ons/een goed Prince te ghehoorſa-men/ende reechenen 't voor geen ſchand den hals onder een deel guyts te buyg-ghen. Nu jagen wy onvoorſichtigh nae de vryheydt / en verwerren onder-tuſ-ſchen ons ſelven inde ſterckſte nette der dienſtbaerheydt. Nu trachten wy nae ghewin ende ſteken ondertuſſchen ons t'ſamen met onſen onderdaenen totten ooren toe in ſchade. Het ſou groote voorſichtigheydt weſen / lieve Chriſte-nen (ſoo daer anders noch Chriſtenen zijn) dees helſche onſinnige/booſe/ſcha-delijcke plaghe/ die gantſch met Chriſti Leere ende leven ſtrijdt / in alle manie-ren te vlieden/ mijden/verbidden en ver-jaghen. Maer ſoo ghy die immers om de booſheydt der beſprinchers niet van uwen hals werpen kondt / naedien ghy door lief de die ghy tot dē Vrede draegt/ alle mogheljcke blijt aenghewent / jae alle ſteenen uyt den weghe ghelepdt ſult hebben / ſoo laet dan de booſe ſake door booſen volbracht worden: nochtans met de minſte bloedt-ſtortinghe. Soo wy blijt aenwenden/ dat wy den naem metter daedt hadden / dat is / dat wy niet ydels groot en achteden / jae niets begeerden dat vande Wereldt is: Soo wy maer arbeydeden om van hier wel bereydt te ſcheyden/ende met hert en ſin de Hemelſche dinghen omhelſden / al onſe ſalighheydt in Chriſto ſtelden / ende niets goet/niets ſchoon/ niets heerlijck bupten deſen treffelijcken Prince achte-den: Soo wy vaſtelijck meenden: dat een Godtſaligh menſch van niemandt kan beſchadight worden: So wy over-leyden hoe verganckelijck / licht / ende broos deſe Wereltſche dingen zijn: So wy recht over-peyſden / hoe ſchoon het is / van een menſch niet anders als in een God verandert / ende door ſoete/lief-lijcke / hemelſche ghedachten/ vanden ſlijck der ſonden gherepnight te wor-den / op dat wy in maniere eender ſlan-ghen de oude huyd verworpen hebben-de/in 't vrolijcke gheſelſchap der Enge-len moghten treden. In ſomma/ſo wy dees drie dinghen onderhielden/ ſonder welcke niemand een Chriſten mach zijn: namelijck / de onnooſelheydt/dat wy vry en repn van leelijcke laſters zijn: de lief de / dat wy aen de armen barmher-tigheydt betoonen/ende ſo veel 't moghe-lijck is aen alle menſchen goet doen: De lydtſaemheydt: dat wy de quaedt-doenders lijden ēn dulden/ ende quaedt met goet vergelden. Lieve/wat oorlogh ſou daer onder ons verrijſen konnen? Soo Chriſtus een fabel is: waerom verſaken wy hem niet int geheel? waer-om proncken wy noch met zijnen naem? Maer is hy de rechte Wegh/de waer-heydt en het leven: Ioan. 14. waerom verſchelen dan al onſe manieren ſoo veel met dit heylige exemplaer? ſo wy Chri-ſtum voor onſen voorganger erkennen / die de lief de is: want hy leert niet anders als Lief de ēn Vrede: laet ons dan deſen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

voorganger niet met den pdelen naem / ofte met een gekrupſt wapen/maer met onſe wercken eñ leven afbeelden. Laet ons de Vrede beminnē/op dat ons Chriſtus wederom aenneme eñ voor de zijne erkenne. Hier nae ſouden de Pauſen/ Cardinalen en Biſſchoppen: hier nae ſegh ick/ſouden de Princen ende machtige Steden hare raetſlaghen wenden. Daer is ghenoegh Chriſten-bloets geſtort. Wy zijn de vpanden onſes gheloofs langh ghenoech tot een gaep-ſpel gheweeſt. Soo de Ghemeente na hare ghewoonte begint te raſen / ſoo ſal de Prince de ſelve te vreden ſtellen ende bedwinghen: die even ſoo veel inde regeringhe van 't Ghemeene beſte behoozen te weſen/als het Ooge in't lichaem / en de Reden in't ghemoed is: Maer wanneer de Princen haer hoofd ongeruſtig begonden op te beuren / ſoo moeſten de heplighe Vaders de Pauſen/ ſulcke beroerten door haer aenſien ende wijſheyt ſtillen.

Sullen wy dan het bloed-ſtorten niet eens ſat worden? ſullen wy niet eens nae de rijcke Vrede beginnen te verlanghen? Hier toe noodt ons niet alleen de upterſte ellende/maer ooc de bedroefde werelt/ die met quaden overladen eñ gheheel vermoeyt is: hier toe(ſegh ick) vermaent ons Chriſtus; hier toe noot ons Leo de Paus / die hem voorwaer een rechtſchapen Stadt-houder des vreedſamen Salomons JESU CHRISTI op deſe aerde betoont / zijnde een Lam in't beſchadighen / maer een vullenden Leeuwe in 't wreecken der Godloosheydt.

Deſe Helt arbeyt met alle zijn krachten / ghedachten / raedt-ſlaghen ende wenſchen/ dat die ghene / welcke de eenighheydt verſaemt heeft/ oock een wich door haere banden moghen 't ſamenghеſtrickt blijven. Want dit zijn voornaemſte inſien is / dat de Kercke niet door rijckdom ofte ghewelt/ maer door haere epghentlijcke natuurlijcke gaven mochte floreren.

Waerlijck / een prijſ-waerdigh ende hooghverſtandich werck / mede waerdich om van dien Helt gedreven te worden / die upt de heldere ſtamme Medicis ghеſproten is: wiens doorluchtighe edele ſpruyten/ niet alleen de treffelijcke ſtadt van Florencen dus langh in voorſpoedighen Vrede doen bloeyen / maer oock alle vrye konſten ende loflijcke wetenſchappen / altijdt minlijck omhelſt / en vaderlijck beſchermt hebben. Hy ſelver/ namelijck Paus Leo, ſachtmoedigh eñ vriendlijck van aert / mede van kindts been op in alle loflijcke konſten/ eñ in ſachtmoedige / tot Vreed'-dienende wetenſchappen / onder ſoo veel gheleerden / niet anders als in den ſchoot der Muſen opghevoed zijnde/ is met een goedleven/ ende een onbeſmette Fame, wiens repnheyd noch de vrye ſtadt Rome, noch alle hare weelden ende welluſten / met het minſte vlechjen niet en hebben konnen bekladden/in zijn hoogh Prieſterlijck ampt ghetreden. In 't welcke hy niet met macht is ghedrongen/maer hy is/ niet min als dat verwachtende / als door een Goddelijcke ſtem/ naemlijck/ daer toe beroepen / op dat hy de Werelt / die als doen aen alle kanten met ſware oorlogen ſwanghер ginghe/ ſoud te hulpe komen. Laet vry by Iulium de eere der wapenen blijven: laet hem vry ſijn groote victorien ende aenſienlijcke triumphen te proncken ſtellen. Dan 't ſoude my qualijck aen vallen / indien ick begonſte te ſegghen/hoe fraey eenen Prieſter / daer toe Chriſti Stadt-houder de blinckende wapenen paſſen: dit kan ick nochtans niet ſwijghen: dat namelijck zijnen roem / hoe groot die oock magh weſen / met veler menſchen ſmerte ende ondergangh / verſelſchapt is. Tſal onſen Leo ongelijck meer roems baren/dat hy de beroerde werelt gheſtilt heeft / als het Iulio eere geven ſal/ dat hy al zijn groote oorloghen ſoo moedigh begoſt / als

kloeck-

kloeckhÿck volvoert heeft. Maer wy ſullen (nae veeler beduncken) op deeſ maniere te verre van onſe voor-ghenomen kours af-dwalen / die (als ick wel giſſe) veel liever de beduydinghe der ſpreeck-woorden / als de verghelÿckinghe des Krijghs / met den Vrede / willen hooren.

Nulla ſalus Bello, Pacem te Poſcimus omnes.

Dat is:

In krijgh is moord, ghekrijt en wee,
Wy wenſchen nae de ſoete Vree.

Verhandelinge

Van 't oude Grieckſche Spreeck-woordt.

Sileni Alcibiadis.

Of

Schÿn bedrieght/

Waerdigh voor een yeder ghelesen.

SILENI ALCIBIADIS ſchÿnt by de gheleerden een ſpreeck-woort geworden te zÿn: 'tis gewis dat het in de gheſchriften der Griecken voor een ſpreeck-woort verhaelt wort/ 't welck men ſal moghen ghebruycken/ of van een dingh / dat alhoewel het van ghedaente/ en/ ghelÿckmen ſept/ in't eerſte aenſien/ ſlecht eñ belachelÿck ſchÿnt/ nochtans voor de gene die het naerder inſiet / wonderbaerlÿck is: of van een menſch/ die met zÿn habÿt eñ ghelaet veel minder vertoont/ als hy in zÿn herte beſlupt. Want men ſept dat de Sileni gheweeſt zÿn ſeeckere ſneden beeldekens / die alſo ghemaeckt waren dat ſe konden van een ghedaen/ ende ontſouwt worden / ende die toegeſloten zÿnde / een beſpotlÿcke en wonderſeltſame ghedaente eens pÿpers of ſlupt-ſpeelders hadden/ gheopent zÿnde terſtont een Godlÿcke cierlÿckheydt vertoondē/ op dat de boertachtige dwalinghe de konſt vanden beeld-ſnÿder te aenghenamer maeckte.

Voorts / den ſin der beelden is genomen van dien geckelÿcken Sileno, die de leer-meeſter Bacchi was/ ende het ſotjen vande Poëtiſche Goden. Want ſy oock nae 't exempel van de Princen onſes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

landts/hare gecken hebbē die haer doen lachen. Derhalven by Athenæum in zijn vijfde boeck bespottede de jonghelinck Critobulus Socratem, die nu oudt ende musinaect was/seggende dat hy veel leelijcker was als de Sileni. Dese plaets is aldus by Xenophon, in't gast-mael. Socrates, hoe pocht ghy/als of ghy schoonder waert? Critobulus: Jae ick/by Iupiter, oft anders soud ick de leelijckste zijn van alle de Seleni die onder de Satyros zijn.

En Alcibiades in't gast-mael van Plato, als hy den lof Socrates soude seggen/ soo vergelijckt hy hem by dusdanighe Silenis, om dat hy veel anders was den gené die hem naerder insagh/ als hy met buytenste habijt eñ gedaente scheen. Den welcken so pemand na het buytenste vel (gelijckenis pleegh te seggen) gewaerdeert had/hy en soud hem om geen halve stuyver gekost hebben.

Hy had een boersche ghedaente/ een stieren-aensicht/ neus-gaten die black ende vol snots waren. Ghy soud gesept hebben dat het een onverstandighe en botte spotter gheweest waer.

Sijn kleedinghe was slordigh/ sijn spraake eenvoudigh/ gemeen ende slecht/ als die altijdt waghenaers/ kous-lappers/ bullers ende ambachts-lieden in de mond had: want hier upt nam hy meest sijne inleydinghen/ daer mede hy dristigh disputeerde. Hy had wepnich middelen/een hups-heyn/dewelcke oock de alderslechste kool-man niet en soud moghen lijden: hy scheen sin te hebben aende schoonheydt der Jongelinghen/ hy scheen te minnen/en met jaloersheyt ghequelt te zijn/daer nochtans Alcibiadis hem bevonden heeft van dese tochten soo verre verschepden te wesen/ als Hemel ende Aerde van malkanderen zijn. Eyndelijck/ dat ghedurigh jocken ende boerten had een schijn van een geck.

Als indien tijdt de sotten tot dol wordens toe ontsteken waren/ met eergierighedt om wijs te heeten/ ende Gorgias het niet alleen was/ die daer pochte ende roemde dat hy het al wiste/maer dattet over al van sulcke onrustighe snorchers vol was/dese alleen seyde dat hy dit maer slechts wiste/ dat hy niet met allen en wiste. Hy scheē onbequaem tot allen ampten der Republijcke/ alsoo dat hy op een seeckere dagh/ begonnen hebbende/'k en weet niet wat te handelen/ by het volck met belachinghe ende gheroep wegh ghejaeght is.

Maer in dien ghy desen so belachlijcken Silenum ontsouwen had/ ghy soud veel eer een God ghevonden hebben als een mensch/eē gemoet dat groot/hoogh ende reeht Philosophisch was/een verssmader van alle die dinghen/daer andere menschen om loopen/varen/sweeten/ kijven eñ vechten/ een overwinner van alle ongheluck/ ende aenden welcken de fortune gantsch niet en had/ eñ altijdt soo onvertsaeght/dat hy oock de doodt/ daer een yeghelijck voor schrickt/ niet gheacht en heeft/ sulex dat hy't vergif met een gheluck ghelaet upt-ghedroncken heeft/ als hy den wijn te drincken pleegh/eñ dat hy nu stervende/ boertswijse tegen Phœdonem sepde/dat hy zijn belofte voldoende Æsculapio dē haen betalen soude/ even als of hy een dranckjen ingenomen hebbende/nu goede ghesonthepdt vernam/ als hy upt het lichaem/ daer alle sieckten der ziele upt-vloepen en voort spruyten/ verhupsde. Derhalven/ hoewel't ten dien tijde alsins vol Wijsen was/is niet sonder reden dese geck alleen/ door de Godlijcke antwoordt van Apollo voor wijs upt-ghesproken/ eñ is ghecoordeelt dat dese die niet en wiste/ meer wiste als die gene die haer beroemden datse het alles wisten/jae om dier oorsaken wille is hy ghecoordeelt meer te weten als andere/ om dat hy alleen van allen niet en wiste.

Dusdanigh een Silenus is ghe weest Antisthenes, met zijn stock-male/ ende mantel/ de rijckdommen van de alder-grootste Coninghen overtreffende.

Dus-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Dusdanigh een Silenus is gheweest Diogenes, van het ghemeene volck een hond geacht: Maer in desen hont hadde Alexander Magnus, die gelijck het bleeck/ een Hooft ende Opperste aller Princen was/ wat godlijcker bemerckt/ als hy verwondert zijnde over zijn grootmoedicheydt/ seyde dat hy wenschen soude / in dien hy Alexander niet en waere/ dat hy Diogenes ware: waerom hy te meer had behoozen te wenschen na sulck een ghemoedt als Diogenes hadde/ om dieswille/ dat hy Alexander was.

Dusdangh een Sylenus is gheweest Epictetus, die daer was een slave/ arm / hinckende/ gelijck zijn graf-schrift aenwijst/ maer de selfde was/ dat het alder-geluckichste is/ aenghenaem by Gode / het welck alleen door oprechtigheyt des levens/ met de wijsheydt vergesellschapt zijnde/ verwurven wort.

Doorwaer dit is de aert van recht eerlijcke dinghen/ hebbense yet wat uptnemende / dat stickense wegh ende verberghen 't in 't binnenste/ het verachtlijckste vertoonense van buyten/ ende bederben alsoo als onder een slechte schorsse een kostelijcke schat / diese voor de ghemeene ooghen niet ten toon en stellen: maer het gaet heel anders toe met ghemeene ende schaduwachtighe dinghen/ die selvige sneecken ende lief-kosen met de upterste ghedaente/ en't schoonste dat sy hebben/ vertoonense straer alle man/ maer alsmense van binnen grondelijck besiet / soo zijnse ghеen dinck min / als 't ghene sy met haren tytel ende gedaente voordeden. En was Christus niet een wonderlijcke Silenus? soo het grooflost is van hem op dese wyse te spreken. Den welcken voorwaer die gene nae al haer vermoghen behoorden upt te druchen / die haer met den name van Chrystenen beroemen.

Indien men de buytenste gestalte van desen Sileno eens aensiet / wat isser nae 't oordeel des gemeenen volcx verwerpelijcker of verachter ghewreest? arm ende on-aensienlijcke onders / een slecht huys / hy selve arm / en had wepnighe en arme Discipelkens/ niet upt de Pallepsen der grooten / niet upt de vergaderingen der Pharizeen / niet upt de scholen der Philosophen / maer upt het tolhuys / ende van de visch - netten beroepen. Ende oock zijn leven/ dat van alle wellusten gheheel vreemt was / is door hongers-noot/ door vermoeytheyt / door scheldt - woorden / door bespottinghen eyndlijck tot het Cruyce ghekomen.

In desen deele heeft hem die Propheet aenghesien / als hy hem beschrywende/ seydt: Hy en had gheen ghedaente noch schoonheyt/ wy sagen hem/ ende daer en was geen gedaente. Ën veel meer andere woorden die op desen sin volghen.

Maer indien men nu desen Silenum naerder komt in te sien/ dat is/ indiē hy verweerdigt hem selven yemant te vertoonen/ de ooghen der zielen ghesupvert hebbende/ O onsterflijcke God! wat een eenwige onuytsprekelijcke schat salmen vindē? wat een peerle in sulcken slechtigheyt: wat een hooghеyt in sulck een nederighеyt: hoe groote rijckdommen in sulckē armoed: wat een onbegrijplijcke kracht in so groote swackheyt: wat een groote heerlijckheyt in sulcke versmaetheyt: wat een volkomen rust in so grooten arbeyd: eyndlijck in sulcken bitteren doodt / een eenwighe Fontеyne der onsterflijckheyt.

Waerom hebbense doch sulck een afschrick van dese beeldenis / die haer nochtans van zijnen name beroemen?

Het was voorwaer in Chrysti macht wel de Monarchie des geheelen werelts in te nemen / ende dat ghene te besuten / daer eertijts de Romeynsche Princen te vergeefs na gestaen hebbē: in veelheyt van Crawanten Xerxen, te overwinnen in rijckdommen de Cræsos, alle Philosophen den mondt te stoppen / en haer ydele roem van wijsheyt t'ontrecken.

Maer dese forme en ghedaente heeft hem alleen behaeght/ zijnen Discipulen

en

en vrienden/dat is/den Chriſtenen voor te ſtellen. Deſe Philoſophye heeft hy aldermeeſt verkoren / die vande beſluyten der Philoſophen/vande redenen der werelt/ ſeer wijt ende breet verſchepden was / maer die nochtans alleene van allen ſoude gheven/het ghene daer andere door andere wegen toe ſoecken te komen / namelijck de gheluckſalighepdt.

Dusdanighe Sileni zijn eertijts gheweeſt de Propheten / die daer waren ballinghen/ dwalende inde woeſtijnen / haer leve̅ by de wilde beeſten over brengende / by het veldt-gewas levende / en bekleet zijnde met vellen van ſchapen en gepten: Maer deſe Silenos ſagh hy van binnen/die daer gheſepdt heeft: welcke de Wereldt niet weerdigh en was.

Soodanigh een Silenus is gheweeſt Iohannes de Dooper, dewelcke met Kameels-haer bekleet / ende met een leeren gordel omgort zijnde/ de purperen ende koſtelijcke gheſteenten der Koninghen verre te boven gingh/ en ſpringh-haven etende / de leckernijen en bancketten aller Princen overtrefte.

Voorwaer hy ſagh wel wat voor een ſchat datter ſchuylde onder dien boerſchen rock / die met die wonderlijcke uytſpraake de gantſche ſumma van alle zijn lof begrepen hebbende/ ſepde onder alle de ghene die van vrouwen gheboren zijn/en iſſer geen grooter opgeſtaen als Iohannes de Dooper.

Sulcke Sileni hebben geweeſt de Apoſtelen/ die daer waren arm/ongheciert / ongheleerdt/on-edel/ onvermoghende/ van alle menſchen veracht / ghelaſtert / beſpot/benijdt/ vervloeckt/ ende by nae een openbare hoon ende gaepſpel des gheheelen werelts.

Maer open my eens den Silenum: wat Tyran magh met de macht van deſe vergheleken worden / die met een woord de Duyvelen ghebieden/ met een wenck het woeden vande Zee ſtillen/ eñ met haer ſtemme de doodẽ weder levende maecken?

Wat Cræſus en ſal by deſe niet armlijcken / die ſelfs met haer ſchaduwe de krancken gheneſen/ ende alleen met het aenraken haerder handen/ dien Hemelſchen Geeſt mede deelen?

Wat Ariſtoteles en ſal niet ſot ende ongheleerdt/ende een ydel-tupter gheacht worden/ alſmen hem ghelijckt by deſe / die de Hemelſche wijſheyt upt de Fonteyne ſelfs gheput hadden/waer by alle menſchlijcke wijſheyt enckel ſothept is?

Het welcke wel moet geſept zijn ſonder te verſteuren of onvredigh te maecken die gene die het een ſchelm-ſtuck en Goddeloos achten/erghens de Authoritept van Ariſtoteles te vernietighen.

Ick beken dat hy een man is van uytnemende gheleerthepdt/ maer wat licht iſſer ſoo uytmuntende / dat by Chriſto gheleken zijnde / niet en ſal verdupſtert worden?

Doen ter tijd was het rijcke der Hemelen recht ghelijck een moſtaert ſaet / kleyn ende veracht van gedachte/ maer ſeer groot van kracht: waer van de geleghenthepdt deſes Werelts gheheel eñ al verſchepden is, eñ (gelijck het ſpreeckwoort lupt) ſo veel als dagh ende nacht verſcheelt.

Soodanigh een Silenus is geweeſt die verachte eñ beſpotte Martinus Biſſchop.

Soodanighe zijn gheweeſt die oude Biſſchoppen / in nederhepdt verheven / in armoede rijck/in on-eere heerlijck.

Daer ſchuylen noch hedens-daeghs eenighe goede Sileni, maer och! ſo wepnige: Een goed deel der menſchen drucken den verkeerden en averechtſchen Silenum upt.

Indien pemandt de kracht ende Nature der dingen grondlijck inſiet/ hy ſal bevindẽ datter geene verder en zijn van de ware wijſheyt als die ghene die met haer heerlijcke titulen / met haer wpſe Bonetten / met haer uytmuntende gordels / met hare ringhen die met koſtlijcke gheſteenten gheciert zijn / abſolute wijſheydt voorgheven.

Alſoo

Alſo datmen dickwils meerder van die ware ende opzechte wijſheydt beſpeurt in een ſeecker menſchen/dat nae de opinie des gemeenen volcx bat / ſimpel ende half-mal is / den welcken met een ſubtijle Scotus, gheliickmen hem noemt / maer dien Hemelſchen Gheeſt Chzijſti gheleert heeft / als in die pzachtighe perſoonen der Theologanten die wel dzie ende vier-mael over/onſe Meeſters zijn/die trots op harẽ Ariſtotelem, eñ van een hoop meeſterſche definitien/concluſien ende pzopoſitien vol zijn.

Ick en ſpzeke dit niet van allen/maer och van al te vele. Inſgheliicx ſietmen oock in geene minder ware edelheyt als in die ſnozchers / die met de oude afkomſten / met goude halſketenen/ met heerlijcke toenamen/ haer vande hoogſte edelheyt beroemen. Ende mede/datter gheen andere verder en zijn van de ware kloeckmoedigheyt/als die om hare reuchteloſheyt ende ſtoutmoedigheyt van 't ghemeene volck vooz ſterck ende onwinbaer gheoozdeelt wozden: gheen verwerplijcker ende dienſtbaerder ſlaven/als deſe die haer ſelvẽ naeſt de Goden/en aller menſchen meeſters achten: gheen ellendiger/als die de ghelucklighſte ſchijnen/gheen armer armen als deſen / die den ghemeenen hoop der menſchen als rijchen aenbidt/ datter ghene nuu Biſſchoppen zijn als die onder de Biſſchoppen de vooz-ſtede hebben. Ick bid u ſeer hoochlijck/ leſer/ dat ghy niet en meent dat dit tot pemants laſteringh gheſpzoken wozt / wy noteren de ſaecke maer gheen menſchen. Wy wenſchen datter geene en waren daer deſe dingen op paſten. Ende by aldiender nu ter tijt ſoodanige gheene en zijn / dat Chzijſtus gheve/ſoodanige hebbender eertijts geweeſt/ en ſullender by avonturen na deſen noch zijn.

Ende och of dit oock onwaerheyt ware/dat menighmael vande ware Godsdienſt aldermeeſt verſchepden zijn diegene die met de naem/ diẽſt/eñ Ceremonien vande ware religie/pzofeſſie doen.

Alſoo is al 't ghene / dat in alle ſoozte van dingen vooz treffelijckſt is / onaenſienlijck/ende minſt int oogh.

Aen de boomen zijn de bloſſemen en bladeren lieflijck in d'ooghen / de boom ſelfs vertoont hem wijd en bzeed: maer het zadeken daer alle de kracht in is / wat een kleyn dingtjen iſſet / hoe verburghen leptet? hoe on-aenlockelijck is 't vooz d'ooghen? hoe weynigh vertoont het hem ſelven?

Het gout en de koſtlijcke gheſteenten heeft de Nature inde diepſte holen des aertrijcx wegh-geſcholen.

Inde Elementen/ ſoomenſe noemt / hoe daer yet vooztreflijcker is / hoe't verder verſchepden is vande ſinnen/gelijck daer zijn/de lucht ende het vper.

Inde gheſlachten der dieren is't geene dat beſt ende krachtighſt is/in't binnenſte van haer verburgen.

Inde menſch kan alleen 'tgene dat aldermeeſt Godtlijck en on-ſterflijck is / niet gheſien wozden.

In alle ſoozte van dingen / is de materie die 't ſlechtſte deel is / aldermeeſt open vooz de ſinnen / de kracht eñ weldaet vande fozme of de weſentlijcke geſtalte wert dooz 't ghebzuyck ende nuttighepdt vernomen / en nochtans is ſy ſeer verre vande ſinnen.

En wederom inde temperature eens natuurlijcken lichaems daer de flegma ende het bloet/den ſinnen familiaer ende openbaer zijn/is't ghene dat aldermeeſt tot het leven dient/ geenſins openbaer/ namelijck de Gheeſt.

Eyndlijck in't algemeen / die dingen die 't meeſte weſen hebben die en wozden niet gheſien / gheliickerwijs daer zijn de ſubſtantien/diemẽ af geſonderde noemt: En dat in deſen het opperſte is dat is vande ſummẽ aldermeeſt verſchepden/namelijc God/alſo dat hy verſtaen noch begrepen kan wozden / dewijl hy de eenige fontepne aller dingen is.

Immers oock inde Sacramentẽ der

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

kercke mochtmen eenighe ghelijckenisse der Silenen vinden. Mochtment met gunste seggen. Men sietet water/ men sietet sout ende Olie / men hoorter een stemme / als het buytenste ghelaet eens Sileni: men hoort noch men siet geen Hemelsche kracht/dewelcke soose daer niet en zy / al het andere is enckel geck-spul.

Nu heeft oock de Heylighe Schrifture hare Silenos. Indien ghy staet alleen op de bloote gedaente diemen van buyten siet / sommighe dinghen sullen u belachlijck schijnen : indien ghy't binnenste daer van met het diepste opmercken gaet doorsnuffelen / ghy sulter een Godlijcke wijshept in bespeurē. Want / op dat wy spreken van 't Oude Testament/ indien ghy nergens anders op en siet/als op de bloote Historie/ ende daer hoort dat Adam ghemaeckt wordt van het slijck der aerden/zijn vrouken/wanneer hy slaept steels-wijse upt zijn zijde wert ghenomen / dat het Serpent met de Appel/het vrouken verlockt/ God in de koele lucht omwandelt/de Cherubim de deur bewaert / op dat dese ballingen niet wederom tot haer voorighe woonplaets en souden komen/en sult ghy niet meenen dat het een fabel is / die upt de boecken Homeri gehaelt is? indien ghy leest de bloedt-schande Lots, de gheheele Historie van Sampson , den welcken de heylighe Hieronymus waerderende/nae haer buytenste schorse/ een fabel noemt. 't Over-spel Davids ,,en de Deerne inde schoot des oude mans slapende/ het onechte houwelijc van Oseas, en sal eener/ die kupsche en schaem-achtighe ooren heeft / daer van niet als van een vuyle fabel/een af-keer hebben?

Maer onder dese windelen en deckselen/O onsterflijcke Godt! wat schuylt daer een heerlijcke wijshept!

Indien men oock de Euangelische Parabolen nae haer voorste schorsse waerderen wil/ wie en salse niet achten van een onverstandig menschе voort gekomen te zijn? Indien ghy de neut eens opbreeckt/voorwaer ghy sult vinden die verburgene ende recht Godlijcke wijshept/eñ pet dat Christo aldergelijckst is.

Ende op dat ick het niet te langh en make/alle dinghen in't besonder verhalende/ te gelijck in de natuurlijcke en in gheestelijcke dingen hoe datter pet wat treflijckers is / hoemen het bevinden sal meerder verburghen en verder verscheyden te zijn vande ghemeene oogen des volcx. Insghelijcx inde kennis / is altijdt de rechte waerheydt der dinghen seer diep verburghen / dewelcke daerom niet lichtelijck noch van veel menschen ghevonden wordt.

Het grove ghemeen volcxken/ dewijl het verheerdelijck oordeelt/waerdeerende alle dinghen nae 't ghene dat met de lichamelijcke sinnen lichtelijckst begrepen wordt/ soo komt het dat het allesins valt en dwaelt/en door de valsche schijn van goede en van quade dinghen bedroghen wordt / ende de omghekeerde Silenos verheft/ ende in groot achtingh heeft.

Van de quade sal ick sprekē/die goede en sal ick niet quersen / jae oock selfs de quade niet: aengheseen een generale disputatie vande ghebreken niet en streckt tot nadeel van pemans persoon. Ende och of daer wepniger waren/ daer dese dinghen op passen moghten. Als ghy siet Scepter/wapenen/en Crawanten/ als ghy hoort de tijtelen / doorluchtste alder-ghenadighste / edele/ en bidt ghy niet een Prince aen? en meent ghy niet dat ghy eenen aerdschen God ende pet wat / dat meer is als een menschaenschouwt? maer doet eens open den aberechtschen Silenum, ghy sult vinden een Tyran/jae dickwils een vyand der burgheren / een hater vande ghemeene eendracht/ een konstenaer van tweedracht te saepen / een verdrucker van de goede/een verderfen pest vande wetten/ een uptroeper van steden / een plunderer van kercken/een moordenaer / een kerck-dief/een hoereerder / een dobbelaer/

laer/metten hoꝛtſten (gelijck het ſpꝛeeck wooꝛt by de Gꝛiecken luydt) i' liáda kakoôn, dat is/ ellend ſonder eynd:

Daer zijnder die met den naem ende ghedaente het Magiſtraetſchap ende de wacht over de Republijcke vertoonen/ maer onder daet zijnſe wolven ende roovers vande Burgerije.

Daer zijnder dewelcke ſoo ghy aenmerckt haren gheſchꝛoꝛen kruyn/ ghy ſultſe als Biſſchoppē eeren en ontſien: Soo ghy den Silenum van binnen eens beſiet/ ghy ſult bevinden datſe erger als gemeene ende wereltſche menſchen zijn.

By avonturen vint ghy oock eenighe Biſſchoppen/ indien ghy aenſchouwt hare ſolemnele inwijdinge/ nieuwe verciertnghe ende toeruſtinghe/ de mijter die van gout en hoſtelijcke gheſteenten blinckt/ inſgelijcx den ſtaf/ die met edele gheſteenten verciert is/ in ſomma die gheheele gheeſtlijcke wapeninghe van den hoof de tot de voeten toe/ ghy ſult ſonder twijffel eenen Hemelſchen man/ ende die meer is als een menſch/ verwachten. Keert den Silenum om/ ghy ſult ſomtijdts niet anders vinden als een oꝛlogh ſman/ een koopman/ eyndlijck een tyran: ende ſult nu oꝛdelen dat alle die heerlijcke teſeenen een batement-ſpel gheweeſt zijn.

Daer zijnder oock/ ende och! offe ſo overal niet en waren/ dewelcke/ ſoomen wilde oꝛdelen upt haren langhe baert/ upt haer bleeckighepdt/ upt haer kleeberen of kap/ upt haer gheboghen hals/ upt haren goꝛdel/ upt haer wijn-bꝛauwen ende wꝛeed gheſichte/ men ſoud ſeggen dattet Serapions, ende Pauli waren: maer indiemenſe eens ontvouwt ende open doet/ men ſal niet anders vinden als deughenieten/ ſlampampers/ bedꝛieghers/ hoer-jaghers/ ja roovers en tyrannen/ maer op een andere wijſe/ en dat hoe bedeckter/ ſoo veel te verderflijcker en ſchadelijcker.

Wederom vermaen ick/ dat hem niemand hier aen ſtooten en moet/ dewijl niemand ghenoemt en wooꝛt/ die ſoodanigh niet en is/ die dencke dat het hem niet aen en gaet/ maer indien pemandt zijn ghebꝛeck kent/ die wete dat hy ſy gewaerſchouwt: D'eene verheuge hem daer over/ d'ander bedancke my.

Eyndlijck/ onder alle ſooꝛte van menſchen zijnder over al ſoodanige/ welcke indien ghy hare gheſtalte des lichaems aenſchouwt/ ghy ſult ſeggen dattet/ ja vooꝛtreffelijcke manné zijn/ indien ghy den Silenum ontſouwen ſult/ ghy ſult moghelijck van binnen een Dercken/ of een Leeu/ of een Beyꝛ/ of een Eſel vinden: En daer ſal gebeuren wat anders als 't gene dat vā de vergift dꝛanckenCircis inder Poëten fabulē is naergelaten. Want by Circem hadden ſe de ghedaente van wilde dieren/ maer de ziele ende 't verſtant van een menſch: Deſe ter contrarien bedecken onder een menſchelijcke ghedaente/ wat erghers als een beeſt.

In't tegendeel wederom zijnder ſoodanige menſchen/ welcke men upt haer ghedaente/ ghelijck gheſept is/ nauwlijcx ooꝛdelen ſal menſchen te zijn/ daerſe nochtans in't binnenſte hares gemoets eenen Enghel beſlupten.

Hier in dan verſcheelt een wereltsmenſch van een Chꝛiſten/ dat deſe de grootſte dinghen ende die vooꝛ de oogen terſtont openſtaen/ aldermeeſt in achtinge heeft ende naer-volcht/ de dingen daer 'tanders mede gaet/ of gantſchelijck verſuymt/ of pnmers op de laetſte plaetſe ſtelt: deſe daer-en-teghen ſpooꝛt alleen die dinghen na/ die int minſte niet gheſien en wooꝛden vande ooghen/ ende die vande nature der lichamen op het verdſte afgheſcheyden zijn/ de andere dinghen ofte vooꝛ by gaende/ ofte met eenich onluſt toeſtaende/ na het binnenſte alle dinghen ooꝛdeelende ende waerdeerende.

Onder de goederen (want ſoo noemtſe Ariſtoteles) dewelcke eyghentlijck tot dē menſche niet en behooꝛē/ zijnde laetſte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

de rijckdommen. Maer by 't ghemeen volck / ja schier by alle menschen woordt die gene meest geacht / die dese door wat middelen datter oock zy / verkregē heeft / dese soeckt een pegelijck en jaeght daer na / door water / door vyer. Naest aen dese woordt meest gheacht de edelheyt des gheslachts / indien der niet wat anders by en komt / 't is niet dan een belachlijcke en ydele naem.

Hy woort een halve God gheacht / die zijn afkomst ende gheslacht tot op Codrum van Athenen, of tot Brutum van Troyen, die ick niet en weet of hy opt gebooren sy gheweest / of tot den versierden Herculum op tellen kan.

En hy is ongheacht / die door geleertheydt ende deught hem een naem ghemaeckt heeft.

Hy is doorluchtigh / wiens over bestevaer hem inden krijgh een dapper doot-slagher bewesen heeft.

Hy is slecht en sonder aensien of eertytelen / die de werelt met de goederen der sielen voorderlijck gheweest heeft.

Ande derde graet zijn de goederen des lichaems / soo dat / dien dese toegevallen zijn / groot / sterck / schoon ende gheweldigh vermoghende is / en sonderen se hem wel niet af van 't ghetal der gheluckighen / maer also / dat niet te min de rijckdommē de voorplaets hebben moeten / maer de edelheyt / de soorghe der ziele komt op 't laetste.

Somen desen Mensch nu / volghens Paulum, in drie deelen verdeelt / namelijck in vleesch / ziel en geest / want ick sal zijne woorden ghebruycken / het alderlaeghste dat meest gesien woort en dat de Apostel gantschlijck verdoemt / dit omhelst het ghemeen volck aldermeest. Het middelste / 't welck hy dan eerst voor goet prijst / alsset met de geest vereenight is / dat prijsen sy noch meer. Voorts de geest die 't beste deel van ons is / van welcke als upt een fonteyne al onse gheluck voortkomt en waer door wy met God vereenigt worden / die hebbense in sulcke kleynachtinge / datse niet en onderscoecken of eñ wat geest zy of niet en zy / dat ons Paulus nochtans so dickwils soeckt in te scherpen. Ende hier upt komt het dat de meeste verkeerdlijck oordeelt van de dinghen: soo datter van† de gene die de voornaemste eere toequam geen ghewagh ghemaeckt en woordt / en datse 't ghene met de hooghste vlijt behoorde ghesocht te worden / voor 't versmaetste houden.

Hier upt komt het dat het goudt meer gheacht woordt als de gheleerthepdt / de outhepdt des gheslachts meer als de deught / de gavē des lichaems meer als de goederē der ziele / de ware Godvruchtighepdt minder als de Ceremonien: de bevelē Christi minder als de ordonnantien der menschen / de schijn meerder als de waerhepdt / de schaduwe meer als de dinghen selfs / de onghestadighe voor de bestandighe / de vergancklijcke voor de eenwighduerende dinghen. Eyndlijck / door de verkeerde opinien krijghen de dinghen verkeerde namen: dat verheven is / noemtmen nederigh / dat bitter is / soet / dat hostlijck is / slecht / dat het leven is / de doot. Eñ op dat ick in 't noemen wepnige dingen / in 't voorby gaen / aenroere / sy worden ghesepdt te beminnen / die / of door te veel toe te geven / bederven / ofte die de eerbaerhept en te gelijck de goede fame listen en laghen leggen: maer kander wel pet wat vpandlijcker zijn als dit?

Men noemt het ghierechtighepdt / als het quaet verwonnen wort met quaet / schelmerije met schelmerije / als het gheleden ongelijck met veel woorders weder beloont woordt. Hy woort voor geen goet vrijer ghehouden / die 't Huwelijck onbesmet ende soo veel mogelijck is / den maeghdelijcken staet seer ghelijck / en d'hoer-huysen seer ongelijck wil hebben. Men noemt hem een verrader en

† So datse niet mede en moghen dien wel de meeste eere toe behoorde.

vpand

vpand van den Prins/ die daer wilt dat de Prince de wetten en billijckheyt niet en sal te bupten gaen/ dat is/ die daer wenscht/ dat hy hem recht als een Prince sal aenstellen/ ende van de ghedaente ende 't beeldt eenes tyrans/ het leelijcke beest van allen/ op't aldermeeste af wijcken: Ter contrarien die woordt gesept een goet raedt-ghever/ vriendt/ ende goed-gunner vande Princen te zijn: die haer met sotte opinien vergiftight/ die haer door pluym-strijckerije bedriecht/ die haer door quade raedt in den haet van't volck brenght/ die haer in oorloghen en dolle beroerten der dinghen inwickelt.

Sy segghen dattet de Majesteyt des Princen vermerdert/ indien daer eenige Tyrannye/ dat is/ een groot deel van't hooghste quaedt bykomt.

't Is een dief vande Republijcke/ die de af-geperste tollen wat wil besnoeden hebben.

Maer dewijl de voornaemste goederen eens Princen drie zijn/ waer mede hy Godt/ die alleen de ware Koninghe is/ eenigher maten vertoont/ goethepdt/ wijshepdt/ ende macht/ schijnt die dan wel een vriendt van den Prince te zijn/ die hem vande twee voornaemste goederen/ namelijck van Godthept en wijshepdt beroost/ ende hem alleen de macht houden laet/ ende set niet alleen een valsche/ maer oock selfs geen eygene macht/ aenghesien de macht/ wanneerse niet met wijshept en goedthept verselschapt is/ een Tyrannye/ ende gheen macht en is/ welcke nochtans de toestemminghe des volcx/ ghelijckse die gegeven heeft/ also wederom ontnemen kan: daer hieren-tusschen den af-ghesetten Prince/ goedthept ende wijshept als eygene goederen verselschappen.

Sy zijn doodt-schuldigh/ die de wapenen des Coninex schenden: maer dese verdienen prijs en beloninghe/ die zijn ghemoet bedervende/ hem in plaetse van goedt/ weert maecken/ in plaetse van wijs/ schalck/ in plaetse van machtigh/ een tyran.

Men weet nauwlijcx wat voor een doodt datmen hem aendoen sal/ die des Princen beker heeft dorvē met vergift besmetten: ende hy krijght prijs en eere die sijn verstand met de schadelijckste opinien verderft en vergiftight/ en/ de ghemeene fonteyn van de Republijcke besmet met het aldergrootste quaet des ghehcelen weerelts.

Het ampt van een Prince noemtmen een heerschappije/ daer het inder daedt niet anders en is een Prince te zijn/ als de ghemeene sake te bedienen.

De na-maeghschappen der Coninghen en de verbonden/ altemet te vernieuwen/ woord ghenoemt de t'samenhoudinghe vande Christelijcke Vrede/ daermē upt dese fonteynen bykans alle oorlogen/ eñ de meeste beroerten vande menschelijcke saken siet voortspruyten.

Men noemt het een rechtveerdigh oorlogh/ wanneer de Princen met malkanderen als t'samen-spelen/ om de Republijcke upt te putten ende t'onderdrucken.

Men noemt het Vrede/ als sy tot dit selfde met malkanderen t'samen spannen.

Men houdt dat het ghebiet vermeerdert is/ als de Prince noch den tijtel van het een of't ander stedeken tot hem ghekreghen heeft/ koopende het selve met soo groote plunderinghe van burgers/ met soo groote bloed-stortinge/ met soo veel weduwen ende met soo veel weesen te maecken.

Op de selfde wijse noemtmen de Papen/ Bisschoppen/ en Priesters/ de Kercke te zijn/ daer sy in der waerheydt niet anders en zijn als dienaers vande Kercke: Maer de Kercke is het Christen-volck het welck Christus selve meerder noemt/ als dien ter tafelen sittende de Bischoppen dienen moeten/ minder zijnde als die/ van weghen den dienst/ maer op een ander wijse meerder zijnde/ in-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

de/indienſe maer Chriſtum/gelijck door ſucceſſie des ampts/ alſoo oock door naervolginghe van leven en manieren/ uytdrucken/ welcke als hy in aller manieren een Prince ende Heer van alles was/ hem ſelven een dienaer gelijck gemaeckt heeft/geen Meeſter.

Op die ghene ſchietmen alderhande blixemen/ die noemtmen vpanden vande kercke/ ende by na ketters/die uyt de beurſe der Prieſteren eenighe weynighe penninghen/ met liſt ghenomen hebben.

Voorwaer ick en verſchoon geen dief noch bedriegher/ dattet niemandt alſoo en verſta/ maer ſegh my/maghmen een vpandt van de kercke haten/ kan daer wel een verderflicker of doodlijcker vpandt der kercke zijn/ als een godloos Paus?

Wanneer daer yet wat van de Hoven of inkomſten der Prieſteren vermindert wort/ men roept van alle kanten dat de Chriſten-kercke verdruckt wordt.

Wanneer de Werelt tot oorlogh ontroert wordt/ wanneer door 't openbaer godlooſe leven der Prieſteren/ ſoo veel duyſent Zielen in 't verderf ghevoert worden/ niemandt en beweent dan den ſtandt der Kercke/ alſſe waerlijck ellendigh en qualijck gheſtelt is.

Men noemt de kercke verciert en heerlijck/ niet wanneer by 't volck de Godvruchtighepdt aen-wast/ de ghebreecken af nemen/ goede Zeden vermeerderen/ende die H. Leere in ſwangh gaet/ maer als de Altaren met gout en koſtlijcke gheſteenten blincken/ja oock/ als de Prieſters dit niet achtende/ met Hoven/ dienſt-boden/ over-daedt/ Muylen/ Peerden/ koſtlijcke ghebouwen van hupſen/ of veel eer Palepſen/ haerſden Vorſten ende Graven ghelijck maken.

En deſe dinghen ſchijnen ſo ſeer recht en goet te zijn/ dat oock ſelfs inde verſeghelde brieven der Pauſen duſdanigh een uyt-ſpraeck gheſet wordt: Alſoo deſe Cardinael ſo veel Paerden/ ſo veel Edel-luyden t'huys voedende/ de kercke Gods gheweldighlijck verciert/ ſoo verlenen wy hem de vierde weerdighept eens Biſſchops.

Ende tot de verrieringhe der Kercke wordt de Biſſchoppen/ Prieſters ende Clercken gheboden/ haer met purper ende met zyde te bekleeden.

O wonderlijcke weerdighepdt der kercke! Wat iſſer noch overigh/na dat men oock de namen van deught en eere verloren heeft?

Het luſt my oock hier en tuſſchen niet te gedencken/die ghene/die de goederen der kercke/ tot groote erghernisſe van 't Ghemeene volck/onnutlijcken ongodlijck door-brengen. Indien haer wat toe valt/ men verheught hem/ en men ſeght dat de kercke Chriſti vermeerdert ende verrijckt is: daer de ware ende eenige winſt der kercke is de aenwas ende voortgangh des Chriſtelijcken levens.

Men noemt het een blaſphemie/ als pemandt ſoo eer-biedighlijck niet en ſpreeckt van Chriſtophorus of Georgius, en alderhande fabulen van een peghelijck niet en acht voor Euangelie.

Maer Paulus noemt het een blaſphemy/ſoo wanneer het ghebeurt door der Chriſtenen godloos leven en wandel/ Rom. 2. dat de name Chriſti onder de Heydenen gelaſtert en ont-eert wort.

Want wat en ſullen de vpanden der Chriſtelijcker Religie nieral ſeggen/alſſe inde Euangeliſche Schriften ſien dat Chriſtus ons vermaendt/ dat wy de rijckdommen verſmaden/ de welluſten verſaken/ende de eere verachten ſullen/ en ter contrarien bemercken/ dat oock de voornaemſte eñ eerſte van de Chriſtelijcke profeſſie alſo leven/ datſe inden pver om rijckommen te verſamelen/ inde liefde tot de welluſtē/ in heerlijckheyt des levens/ in verwoethepdt van oorloghe/ ende by na in alle andere ſonden/de Heydenen ſelfs te boven gaen. Een verſtan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

ſtandigh leſer verſtaet wel/wat ick hier verſwijge om de eerbaerheyt des Chriſtelijcken naems wille / ende waer over ick by my ſelven verſuchte.

Hoe meent ghy datſe lachen / dewelcke ſiende/ dat Chriſtus in't Euangelie/ de zijne niet met kleedinghe/ niet met ceremonien / niet met ſpijſen verciert en gheteeckent heeft / maer gewilt dat de Chriſtenen by dit merck-teecken bekent ſouden worden / datſe met onderlinghe liefde aen malkanderen verknocht waren: daer nae bemercken/dat wy ſo geheel on-eens onder malkanderen zijn/ dat oock geen Heydenen opt ſchandlijcker noch ſchadelijcker beroerten ende tumulten ghehadt hebben?

D'een Prince oorloght teghen d'ander / d'een Stadt vecht tegen d'ander/ noch d'eene Schole en is niet eens met d'ander / noch d'eene Oyden (ghelijckmenſe nu noemt)komt niet over een met d'ander.

'Tis by ons alles vol twists/ vol secten en hypagien.

Dit is eerſt rechte blaſphemie / van dewelcke die ghene oorſaeck zijn / die daer rechtvaerdige gheleghenthepdt toe geven.

Men noemt het een ketterije / ſoo pemand eenighſins wat geſproken of geſchreven heeft/ dat van die meeſterlijcke propoſitien der Theologanten / of de Letter-konſt aengaende/verſchilt: ende ten is gheen ketterije / wanneer pemand als het voornaemſte deel van des menſchen gheluckſalighepdt prijſt ende verheft het ghene dat Chriſtus ſelve alleenthalven leert datmen verachten ſal: die een maniere van leven in voert / dewelcke van de Euangeliſche gheboden/ en d'Apoſtoliſche leeringhen verre verſchepden is: dewelcke / teghen den ſin Chriſti / d'Apoſtelen die't Euangelie ſullen gaen prediken / in plaets van't ſwaerdt des geeſtes / 't welck alle aertſche genegentheden afgeſneden hebbende/ alleen maeckt datmen geen ſwaerdt van doen heeft) gaet wapenen met het yſerē ſwaert/waer mede ſy haer tegens de vervolginghe verweeren moghen? ende onghetwijfelt wilt hy onder den naem ſwaerd/ oock de pijlen/ roers / en al d'ander oorlooghſche ghereedſchappen en toeruſtinghen begrepen hebben. Soo belaedt hy ſe oock met een teſſche / waer in ſy haer gelt dragen moghen/te weten/op dat haer nergens wat gebreken en ſoude: ende onder den naem teſſche/ wilt hy oock al't gene dat tot voorraet deſes levens dient / verſtaen hebben: ende die deſe dinghen leert/telt men onder de groote Theologanten.

't Is eē kerck-dieſte die niet te verſoenen is/als pemant pet/wat dat het oock zy / upt de Kercke ghenomen heeft: en men achtet een kleyne ſonde/arme weeſkens en weduwen/den levendigen tempel Gods / te plunderen / te berooven / en t' onderdrucken: het welck over al van de Princen en Oversten / ja oock ſomtijts vande Biſſchoppen ende Abten ghedaen wort.

Hy is onheplıgh gheacht/ die de ghewijde Kercke met gevecht / of vloet des bloets beſmet heeft / eñ men verbloeckt niet eens ſulck eenen die een ſuyvere en kuyſche maecht / een Tempel des heyligen Gheeſtes/ met ſmekingen/ met giften / met beloften / en met vleyinghen/ ſchent/verderft en ontheylight: Ja/die ſulex doet/ wort gemeenlijck noch fraey ende luſtich geheeten.

Ick verſchoon de miſdaden/ niet ghelijck ick vozen betuyght heb / maer betoon dit alleen / dat de ghemeene hoop der menſchen meerder acht die dinghen die met oogen gheſien worden/ als die/ die ſo veel te meer inder waerheydt zijn alſſe min gheſien worden.

De wijdinghe van den ſteenen Tempel ſiet ghy / de heyligingh des herten / om dat ghy ſe niet en ſiet/verſuymt ghy.

Om hare vercierſelen te bewaren ſtrijdt ende vecht ghy/ om de oprechtigheydt en ſuyverheyt der ſeden te behouden/

den/ en neemt niemandt dat Euangelische swaerd inde hand/om welck te verkrijghen Christus ghebiet dat men ock den rock verkoopen sal. Luc. 22.

Men noemt het de hooghste Godtvruchtighepdt/ soo yemandt om 't ghebiet en't geldt der Priesteren te beschermen of te vermeerderen de wapenen aenveert/ en met oorloghse beroerten/ het gheestelijcke met het wereldtsche onder een menght.

En ondertusschen dewijl het gheldt der Papen/te weten het snootste dingh/ ghevrijd en beschermt wordt/ wat een groote diluvie vande gantsche Godtvruchtighepdt worter toeghelaten/ den oorlogh toe-ghelaten zijnde? want wat quaet isser doch ergens/ dat de oorlogh niet mede brenght?

Maer by avonturen sal my ondertusschen de stil-swijghende ghedachte des lesers teghen-vallen/ seggende: waer toe dienen dese soo vuple redenen? wilt ghy een Prince so hebben als Plato in zijn ghemeen beste de wachters stelt? wilt ghy de Priesters van haer gebiet/ weerdighepdt/ eer/ en rijckdommen berooven? en wederom tot de tessche ende den stock der Apostelen roepen? 't Is wel ghesept. Ick en berooffe niet maer verrijckse met betere goeden als die/ ick en stootse niet van haer besittinge/maer ick roepse tot treffelijcker goederen.

Ick bid u wie van ons beyden ghevoelt heerlijcker vande overtreffelijckheydt des Coninex: ghy/die wilt dat hy sal moghen doen al wat hem lust/die begeert dat hy een Tyran en geen Prince zy/ ghy die hem de wellusten vol op toelaet/ die hem een dienaer en slave aller begheerlijckheden maeckt/ die wilt dat hy niet met allen wijser en sy als een pegelijck van't gemeen volckxken/ die hem belast met sulcke dinghen/ welcke te versmaden ock by de Heydenen voor een heerlijcke saecke altijdt is gheacht gheweest: of ick/die daer begheere/ dat een Prince/ God/ wiens beeldenis hy eenighsins draeght/so veel moghelijck is/ sal gheliick zijn/ ende in wijshepdt/ die eyghentlijck der Coninghen lof is/ andere sal te boven gaen/ooc van alle vuple begheerten en sieckten des gemoeds/ waer van het grove en slechte volck gelept en ghedreven wordt/ verre sal verschepden zijn/ niet ghemeens of slechts hoogh achté sal/ de rijckdommen te boven gaen/ ende eyndlijck het selve inde Republijcke wesen sal/ dat de ziele in't lichaem ende God in alles is?

Wie van ons beyden/overweeght de waerdighepdt eens Bisschops waerlijcker? ghy die hem met aerdsche goederen belast/ in vuple ende gemeene sorgen en bekommernissen verwert/in stormen en tempesten van oorloghen inwickelt: of ick/ die den Stadt-houder Christi/ ende den bewaerder vande Hemelsche Bruydt/ van alle aerdsche besmettinghe alder suyverst hebben wil/ en soo veel moghelijck is/ den ghenen wiens plaetse ende ampt hy bedient/alder gheliick-formighst?

De Stoicenen seggben dattet gheen goed man kan zijn/ die niet vry en is van de sieckten des ghemoeds/ maer de sieckten des ghemoeds noemense de begheerlijckheden ofte affecten.

Veel meer behooren dan de Christenen van dese vry te zijn/ en aldermeest een Prince: ende noch aldermeest een Prince ende een Vader van de Kercke/ dat is/ een Hemelsche Prince van het Hemelsche volck.

Ick wil dat een Priester regeeren sal/ maer die wereldsche heerschappy acht ick niet weerdigh/ dat een Hemelsch of Gheestlijck man daer mede sou belast worden.

Ick wil dat de Over-priester of Pauz op't meeste triumpheren sal/ niet met bloedige triumphen gheliick de schelmachtige Marius of de Godloose Julius gehouden hebben/ dewelcke also ydel zijn datse met schimpighe ghedichten begeckt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

gecht worden / en soose Democritus gesien had / ick meen hy sou hem te bersten ghelacht hebben: maer met recht heerlijcke ende Apostolische triumphen / soodanighe als Paulus, een strijder en Capiteyn veel treflijcker als Alexander Magnus, beschrijft / ende / als zijnen lof uytsprekende / roemt / seggende: 2. Cor. 11. In vele arbeyden / in ghevangenissen overvloedlijcker / in slaghen boven maten / in doots-nooden dickmael.

Vanden Joden heb ick vijfmael veertigh slagen / een min / ontfangen Driemael heb ick met roeden ghegeesselt geweest / eens ben ick ghesteenight ghewees driemael heb ick schip-breckinghe geleden: Nacht ende dagh heb ick inde diepten der Zee ghewees / int reysen dickmael / in perijckelen der vloeden / perijckelen der moordenaers / perijckelen van mijn ghesla chte / perijckelen vande Heydenen / perijckelen inde stad / perijckelen in woestijnen / perijckelē inde zee / perijckelen onder de valsche broeders / in arbeyt en ellendighey t / in veel waecken s / in hongher en dorst / in veel vasten s / in koude en naecktheyt / behalven de dinghen die van buyten aenkomen / als mijn dagheliickse sorghvuldigheydt voor alle ghemeenten / Wie wordt daer kranck / dat ick niet kranck en worde? Wie wordt daer ge-erghert / dat ick niet en brande? en noch een wepnigh daer te voren / laet ons / sept hy / in allen dingen ons selvē bewijsen als dienaers Gods; in vele lijdsaemheydt / in verdruckingen / in nooden / in benautheden / in slagen / in ghevanghnissen / in oploopen / in arbeyden / in waechtinghen / in vastingen / in kuysheyt / in wetentheydt / in lanckmoedigheyt / in lieflijckheyt / inden heyligen Geest / in ongeveynsde liefde / in't woort der waerheydt / inde kracht Gods / door wapenen der gherechtigheydt ter rechter en ter slincker handt / door eere ende oneere / door quade saine ende goede fame / als verleyders en nochtans waerachtigh / als die onbekent zijn / en nochtans bekent / als stervende / ende siet wy leven / als ghehastijt / en niet ghedoodt / als droevighe / maer altijt blijde zijnde / als behoeftige / maer vele rijck-makende / als niet hebbende / in alle dinghen besittende.

Siet ghy wel wat krijgs-toebehoorde / wat overwinninghe / wat triumphe Apostolisch is?

Dit is die roem daer by Paulus als by een heylige sake somwijlen swiert. Dit zijn die treffelijcke septen / waer door hy vertrouwt dat hem de eeuwighe kroone is wegh-ghelepdt.

Syen sullent haer niet laten verdrieten / inde voet-stappen der Apostelen te treden / die haer selven de plaetse eñ authoriteyt der Apostelen toe-eyghenen.

Ick wil dat de Over-priesters op 't meeste rijck zijn / maer met de peerle des Euangeliums / met Hemelsche rijcdommen / dewelcke hoese die mildelijcker over alle menschen uytghestort sullen hebben / selve soo veel te meer sullen overvloeyen. Noch sy en sullen niet behoeven te vreesen datse voor goedertieren te zijn / de goedertierenheydt sullen verliesen.

Ick wil datse wel ghewapent zijn / maer met Apostolische wapenē / te weten met dē schilt des gelooffs / den pantzer der gherechtigheyt / het swaerdt des Gheests / 't welck is het woort Gods.

Ick wil datse seer strijdbaer zijn / maer teghens die waere vyanden der Kercke / namelijck teghens de Simonie / de hoovaerdigheydt / geylheydt / eergierigheydt / toornigheyt / on-Godlijckheyt / dit zijn de Turcken die de Christenen altijdt waer-nemen / en altijdt bevechten moeten.

Tot soodanighe oorloghen behoort een Bisschop de voorganger en aendrijver te zijn.

Ick wil datmen voornamelijck de Priesters in groot-achtinge houdē sal / maer niet om haer tyrannigh gevolgh / maer om haer uytmuntenheyt in heyligh-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

ligħe gheleerthepdt/om haer uptnemende deughden. Ick wil dat menſe eeren ſal / maer om haer oprechtighept en ſtrengighepdt des levens/ en niet alleen om hare titulen of prachtighe verciering. Ick wil datſe gheeert worden / maer als Vaders / niet als tyrannen. Ick wil datſe gheeert worden/maer alleen vande quade/jae ick wil datſe ſodanige zijn dat haer de Godlooſe meer eeren en ontſien/als vreeſen of haten.

Ten laetſten ick wil datſe oock haer geneughten en wellusten ſullen hebben / maer alſulcke die raer zijn ende veel ſoeter als de wellusten / daer 't ghemeen volck van weet.

Wilt ghy hooren wat de rijckdommen zijn van eenen waren hoogē-Prieſter? hoort den ghenen die naeſt aen de Prince der hooge Prieſteren ghevolght is/gout en ſilver/ſept hy/en heb ick niet/ maer dat ick hebbe dat gheve ick u / ſtaet op inden name Jeſu/ende wandelt.

Wilt ghy hooren wat de eere en vercieringhe des Apoſtoliſchen naems zy / dewelcke alle titelen/alle gewelven ende beelden te boven gaet? hoort Paulum, dien waren Edelman: wy zijn Gode / ſept hy / eenen goeden reuck Chriſti / in alle plaetſen.

Wilt ghy hooren een meer dan Coninghlijcke macht? ick vermach het alles door hem die my machtigh maeckt.

Wilt ghy hooren van heerlijckhept? ghy zijt mijn vreughde ende mijn kroone inden Heere.

Wilt ghy hooren van tijtelen die eenen Biſſchop paſſen / en van vercierſelen eens waren hoogen-Prieſters? de ſelfde Paulus ſchildertſe u aldus of/ſober/ gheſchict/voorſichtich/ſupver/ herbergich/ leerachtigh / gheen wijn ſupper/ gheen vechter/maer manierlijck/ niet kijfachtigh/gheen vupl ghewin ſoecker/gheen nieuwlingh/die een goed ghetuyghenis heeft/oock vande ghene die buyten zijn/ op dat hy niet in verſmadinge en valle / en inden ſtrick des Duyvels.

Siet eens met welcke vercierſelen Moyſes den hoogen Prieſter Aaron verheerlijcht/ met welcke goederen hy hem verciert / met welcke koleuren hy hem beſchildert/ met wat verſcheydē ſterren van koſtlijcke geſteenten hy hem doorluchtight/met wat eens glans van gout hy hem vereert. Welcke/als ghy upt de uptleggīnge Origenis eñ Hieronimi ſult vernomen hebben/watſe bedupdē/voorwaer ghy ſult verſtaen / wat voor een hupf- raet de waere groote Biſſchoppen toeſtellen moeten.

Wien ſouden de Hooge-prieſters liever upt drucken met haer leven / als diegene / dewelcke ſy met het ſignet in loot uptdrucken / diens tijtelen ſy voeren/ en welckers plaetſen ſy beſitten?

Of paſt het beter dat de Stadt-houder Chriſti de Iulios, Alexandros, Cræſos, en Xerxes, niet anders als groote moordenaers/nae volghen en gelijck ſy / als Chriſtum ſelve/die de eenige Capiteyn eñ Overſte der kercke is?

Wien moghen de Succeſſeuren der Apoſtelē rechtveerdelijcker naſpeuren / als den Prince der Apoſtelen?

Chriſtus heeft uptdruckelijck geſeydt dat zijn rijck van deſer werelt niet en is. Ioan .18. Ende ghy meent dattet wel deur magh / jae betamelijck is / dat de Stadhouder Chriſti het Wereltlijck gebiet niet alleen aenneme/maer oock verſoecke/ende hierom alle mogelijcke vlijt aenwende.

In deſe wereldt zijn als twee werelden/ die in alle manieren onder malkanderen ſtrijden: d'een is grof ende lichamelijck / en d'ander geeſtlijck/dewelcke haer nu neerſtelijck berept tot het ghene dat ſy te zijner tijdt worden ſal. In ghene is die de voornaemſte/die van de ware goederen op 't aldermeeſte verſchepden is /en met de valſche gheladen gaet. Gelijckerwijs een Heydenſch Coningh in wulpſhept / overdaet / gewelt / hoovaerdije/opgeblaſenthept/rijckdomme/ roofachtighept alle andere te bovē gaet/ en al-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

en alſo ſchijnt de eerſte en vooꝛnaemſte te zijn/ ſo het grootſte deel van deſe ſtant en vuplnis / ende het alderminſte deel van wijſheydt/ matigheydt/ſoberheyt / rechtveerdigheydt/ende andere dinghen die alleen ware goederen zijn / hem toeghevloeyt is. Ter contrarien in deſe/die daer de Opperſte is/ die ſelvighe gelijck hy met die ſlechte en grove goederen alderminſt beſmet is / alſoo is hy met die ware en Hemelſche goederen aldermeeſt verſien.

Derhalven / waerom wilt ghy dat een Chriſten Pꝛince weſen ſal het ghene dat oock de Heydenſche Philoſophen altijd verdoemt en veracht hebben? waerom ſtelt ghy zijn heerlijckheydt in deſe dinghen / die te verſmaden de ſchoonſte ſaecke is?

Waerom beſwaert ghy eenen Engel Gods (want ſoo wooꝛdt inde heylighe Schꝛifture een Biſſchop genoemt) met dinghen / die oock een goed menſch niet en paſſen.

Waerom meet ghy hem af na de rijcdommen / daer mede de mooꝛdenaers rijck / en de Tyꝛannen verſchꝛickelijck zijn?

Een Pꝛieſter is pet wat Hemels en meerders als de menſche: deſes hooghheydt en is gheen dinck weerdigh dan 't Hemelſche.

Wat onteert ghy dan deſes weerdigheyt met ſlechte ende ghemeene dingen? Wat beſmet ghy deſes ſuyverheydt met wereldlijcke vuylniſſe? waerom en laet ghy hem niet machtigh zijn met zijn eyghen ghebiedt? waerom laet ghy hem niet edel zijn met zijn eygen glooꝛie? ontſighlijck met zijn eyghen Majeſteyt? rijck met zijn eyghen rijcdommen?

Deſen heeft die Hemelſche Gheeſt / uyt het Hemelſche lichaem 't welck de Kercke is / tot de hooghſte ſaecken verkooꝛen: waerom ſleept ghy hem tot de dolle beroerten der Pꝛincen.

Paulus beroemt hem dat hy afgheſondert was: ghy/waerom ſteeckt ghy mijn Pꝛelaet midden in de vuyle goot van't ſlechte peupel? waerom verſtoot ghy hem tot de behommerniſſen der woeckenaren? waerom treckt ghy een Godlijck menſch neder tot de koopmanſchappen / die nauwlijcx den menſch weerdigh zijn? waerom ſchat ghy het geluck der Chriſtelijcker Pꝛieſteren nae deſe dinghē/dewelcke als de alder-ſotſte/ Democritus belachte/ als de eller dighſte Heraclitus beweende / als de nietighſte Diogenes verachte/ als laſtigh Cratos wegh wierp/ende als de Peſte de heyligheu altijdt ghevloden hebben?

Waerom waerdeert ghy den Succeſſeur Petri nae de goederen/die Petrus ſelve hem beroemt niet te hebben? waerom wilt ghy dat de Apoſtoliſche Pꝛincen groot ſullen ſchijnen met deſe vercierſelen / dooꝛ welcke te vertreden de Apoſtelen groot zijn geweeſt? waerom noemt ghy dat/het erf-goet Petri, Act. 3 dat Petrus ſelve hem beroemt heeft niet te hebben?

Waerom meent ghy dat de Stadthouder Chꝛiſti / met rijckdommen behooꝛen verſtricht te wooꝛden / dewelcke Chꝛiſtus ſelve dooꝛnen genoemt heeft?

Waerom overhalt ghy den ghenen/ welcker ampt / ghelijck eyghentlijck/ alſoo oock vooꝛnamentlijck is / het ſaet van Gods wooꝛt te zaepen / met rijckdommen / daer van het ghezaepde zaedt aldermeeſt verſtickt wooꝛt? waerom wilt ghy / dat de Leeraer en Rechter van billijckheyt en rechtveerdigheyt / dē onrechtveerdigen Mammon dienen ſal?

Waerom maeckt ghy vanden uytdeelder der Hemelſcher Sacramenten / een beſoꝛger vande alderſlechſte dinghen?

De Chꝛiſten-wereldt verwacht van hem het voeder der heyligher leere / ſy verwacht van hem een heylſame raet / ſy verwacht een Vaderlijcke vertroo-ſtinghe: ſy verwacht een vooꝛſchꝛift van leven. Waerom ſtoot ghy den ghenen die tot ſo treflijcke ſaken gheſchickt en geheyligt is/in't ghevanghen huys

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

vande ghemeene sorghvuldigheden/ beroovende te ghelijck den Bisschop van zijne weerdighept / ende het volck van haren Bisschop?

Christus heeft zijn eyghen rijck / het welcke veel te upt-nemender is / dan dat het met een Heydensche regieringhe / of (op dat ick waerlijcker spreecke) tyrannije besmet sonde moeten worden: hy heeft zijn eyghen heerlijckheydt / zijn eyghen rijckdommen / zijn eyghen wellusten.

Waerom vermengt men soo seer strijdige dingen onder malkanderen? waerom vermenghtmen de aertsche dingen met de Hemelsche / de laeghste met de hooghste / de Heydensche met de Christelijcke / de ghemeene met de heylighe dinghen?

Daer zijn soo vele en so groote gaven diens alderrijckſten en oock goedertierenſten Gheests: daer zijn gaeven der talen/ gaven der Prophetie / gaven der ghesont-maeckinghe/ gaven der wetenschap / gaven der wijsheydt/ gaven der geleertheyd / onderscheydinge der Geesten/vermaninghe en vertroostinghe.

Wat wilt ghy de gemeene gaven der werelt/met dese heylighe gaven t'samen voegen/ dat ick niet en segghe/ upt-bluſschen?

Wat soeckt ghy Christum met den Mammon, Belial met den Gheest Christi te vereenighen? wat accoordeert de Mytter met het Helmet/ de heylighe mantel met het oorloghs-pantsier / de seghenen met de roers/de vriendlijckſtē Herder met gewapende Moordenaers/ het Priesterschap met den oorlogh? wat werpt hy de steden met oorloghsche instrumentē ter neder die de sleutels heeft van't Hemelrijck? Hoe past het dat die ghene autheur van den oorlogh is/ die 't volck met de wenschinghe van vrede groet? met wat mond sal hy't Christen volck leeren de rijckdom versmaden / dien't/ voor en nae/ in alle zijne saecken om gheldt te doen is? met wat gelaet sal hy leeren/'tghene Christus geleert ende bewesen heeft/'tgene de Apostelen oock so menighmael indrucken/ Matt. 5. dat men den quaden niet en sal weder-staē / Rom. 12. maer de boosheyt der quaden met goetheyt verwinnen/ het ongelijck met wel-doen loonen/en den vyant met weldaden over-laden/ die om't ghebiet van een stedeken / of om den tol van de sout-groeven/de werelt met tempeesten der oorlogen in roer stelt?

Hoe sal die een leyt s-man of Capiteyn zijn van't Rijcke der Hemelen (want alsoo noemt Christus zijn Kercke) die gantschlijck in't rijcke des werelts verwert is?

Waer ghy zijt degelijck upter maten Godvruchtigh/ghy wilt de Kercke vercieren oock door middel van dese goederen. Ick soudt prijsen/ten waer die sake met een weynighsken profijts/ soo vele quaden tot haer trock. Als ghy hem 'ghebiedt gegeven hebt/soo hebt ghy te ghelijck ghegeven de sorghe om gheldt te vergaderen/ ghy hebt ghegeven een tyrannisch trawantschap / ghewapende benden / bespieders / paerden/ muylen/ trompettē/oorlogh/neer-lagen/ triumphen/ oproeren/ verbonden / ghevecht/ krijghlijck/alle de dinghen sonder welcke het rijck niet en kan bedient worden.

Alsment wel bedenckt / wanneer sal hy eens ledighen tijdt hebben / om het Apostolisch ampt te bedienen/den welcken so veel duysent sorgen aen verscheyden kanten trecken? dewijl de soldaten ghemonstert en beschreven worden/ dewijl de verbonden gemaeckt en gebroken worden/de wijlse bedwongen worden / die't gebiedt versmaden / dewijlse in ghetrouwicheyt gehouden worden / die na nieuwe dingen upsien / dewijl de vyanden bevochten worden / dewijl de kasteelen versterckt en beschermt worden/dewijl de rekeningen gehoort worden/dewijl de Landt-vooghden te gaste ontfangen worden / dewijl de vrienden tot eerlijcke Ampten voor-gheholpen wor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

worden/dewijl van de vreemde Ambassaed-schappen gehandelt wort/ dewijlse afgheset worden/die wijcken moeten voor de gene die geluckiger ghewordenzijn als sy/en dewijl daer andere dingen gedaen worden / die my hier niet en lust te gedencken / ende die nochtans noodsakelijck gheschieden moeten.

Dunckt u dat die ghene de overtreflijckheyt des Paus ende der Cardinalen recht verstaet / die gevoelt datse van den ghebede/ waer in sy met Godt t'samen-spreken van die heylighe contemplatie ofte beschouwinghe / waer door sy onder de H. Engelen verkeeren/ van de seer lieflijcke weyden der Godlijcker Schifturen / waer in sy seer geluckighlijck gaen spaceeren / van't Apostolisch predick-ampt des H. Euangely/ waer mede sy Christum alderbest vertoonen/ behooren afghetrocken te worden tot dese vuyle en verachtlijcke dingen? want eens-deels is't rijck in hem selvē ontallijcke veel moeyten onderworpen / ander-deels gheluckt het doch den Priesters nerghens na soo wel als den leecken. Ende dat meest om twee oorsaken: ten eersten om dat het gemeene volck in dese soorte veel liever den wereltlijcken als den Kercklijckē of Gheestlijcke onderdanigh is : ten anderen om dat die / als die het rijck hare kinderen sullende nalaten/ soecken het selfde seer heerlijck en bloeyende te maken.

Dese daer en teghen ghelijckse later en ghemeenlijcx al out zijnde tot het rijcke verkoren worden/ also sy 't dan voor haer selven / ende niet voor een erfghenaem en weten/soo berooven en plunderen sy 't selve meer dan sy 't vercieren / even als of haer een buyt voorgekomen was ende niet een Provintie of ampt. Hier en boven waer een wereldtlijcke regeert/ daer moet mogelijck maer eenmael om 't rijck ghevochten worden/ eenmael de ghene voort gheholpen ende rijck ghemaeckt worden/dien de Prince gunstigh is.

Maer daer't anders is / daer moet dickwils eenen nieuwen strijt omgaen/ daer moetē dickwils van haer besittinge ghestoten worden/die eerst verheven waren / en wederom andere nieuwe menschen verheven en rijck ghemaeckt worden/tot grooten nadeel des volcx.

Soo is oock dit t'aenmercken dat het volck veel liever draeght het gebiet vanden genen daer het nu toe gewent is / al heerscht hy oock al wat strengher : de welcke of hy schoon sterft/ nochtans in zijn soone/ den erfgenaem / noch schijnt in't levē te zijn/en 't gemeene volck beelt haer in / dat de Prince niet verandert en is in een ander/maer dat haer den selven weder vernieut is. Eñ de kinderen plegē eenighsins haer ouderen gelijck te zijn/in haer leven en manieren/voornamelijck alsse vande selve onderwesen zijn. Maer ter contrarien/ als 't rijcke/ den Godt-geheylighde mannen bevolen is/soo isser ghemeenlijcx een schielijcke veranderingh aller dingen. Voeght hier noch by dat een Wereldtlijcke tot de regieringhe komt met voordacht en van kinds-been af daer toe onderwesen.

Maer aldaer komt dickwils eene tot het hoogste gebiedt/ buyten alle hope en onversiens : soo dat het spel vande Fortuyne die gene tot het rijck verheft / die de Nature tot het roeyen op de Galeyen scheen gebaert te hebbē. Ten laetsten/ist nau moghelijck / dat ghelijck Hercules twee monster - dieren machtigh was / dat also oock een mensch twee de alderghewichtighste saken te samen bedienen soude konnen. Het ghewichtighste en swaerste van allen / is een goed Prince te zijn : maer noch veel heerlijcker ende oock veel swaerder isset een goed Priester te zijn : wat sal het ten laetsten met allebeyde wesen ?

En moetet niet gheschieden/ dewijlse beyde ampten op haer nemē/ datse geen van beyden ghenoegh doen sullen.

Sekerlijck / door dese dinghen komt het / indien ick niet en misse / dat de ste-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

den der Priesteren by na neeringh-loos zijn en vervallen / daer wy sien dat de steden vande wereltlijcke Coningē met rijckdommen / met gebouwen / ende met vloecke mannen meer eñ meer bloeyen.

Waer toe is derhalven van noode geweest / de toevoeginge deser dingen / dewelcke met soo veel ongerijven en schaden verselschapt zijn? Of soydt ghy dat Christus niet machtigh ghenoegh wesen soud met zijn eygen goederen / ten waer dat een wereltlijck Tyran wat van zijn macht mede deelde? meent ghy dat hy niet cierlijck genoegh soude zijn / so hem niet een werelts Oorloger / gout / borduurwerckers / heerlijcke witte paerden bestelde / dat is / met zijn pompe ende pracht wat bespreughde? schijnt hy u niet heerlijck ghenoegh / ten sy dat hy de mercken of wapenen gebruycken magh / dewelcke oock de alder-cergierighste Julius, om de nijdighept / gewerghert heeft? acht ghy hem nedrigh en slecht / ten sy dat hy gheladen zy met het wereltlijck ghebiedt? het welcke indien hy voor hem selven alleen voert / so is hy een tyran / indien hy't voor de Gemeente doet / so is hy de grootste moeyte onderworpen.

Laet de wereltlijcke de wereltlijcke dinghen hebben / het minste ende nederste in een Bisschop / gaet het opperste en beste van het gantsche rijck en ghebiedt te boven. Hoe ghy daer meer van des werelts goederen toe-gedaen sult hebben / soo veel te minder sal Christus van zijne mede deelen / hoe hy superder van die sal zijn / soo veel te overvloedelijcker sal hy met dese verrijckt en beschoncken worden.

Ghy siet / so ick meen / hoe dat het met de saecke heel anders uyt komt / als ghy den Silenum eens om keert. Die den Christelijcken Prince aldermeest schenen gunstigh te zijn / dese bevindt ghy dat de grootste verraders en vyanden des Princen zijn. Die ghy gesept soudt hebben / dat de weerdigheyt der Hoogepriesteren voorstondē / siet ghy dat haer besmetten en beladden.

Maer ick en seg dese dingen niet / om dat ick willen soude / dat het den Priesteren ontnomen worde / soo haer eenighe macht of rijckdom / op dat wijse het dan oock zy / toe-gevallen zy: want beroerte en behoort gheen Godvruchtigh menschē te behagen: maer ick wil dat se bewust en gedachtigh zijn harer eygener groothept / op dat se die gemeene / ick seg schier Heydensche dinghen / of van selfs verwerpen / ende de leegste dingen ontwijcke / of immers met verachtinge besitten / en na Pauli vermaninge / 1. Cor. 7. also hebbē of syse niet en hadden. Eyndelijck / ick wil dat se alsoo met de rijckdommen Christi sullen verciert zijn / dat al het gene datter vande glants eñ heerlijckhepdt deses werelts by komt / dat het selvighe of verdonckert werde door 't licht van beter dinghen / of oock vuyl ende leelijck schijne / als het by mallianderen vergheleken wordt. Soo salt ghyschieden dat sy oock het ghene sy besitten / so veel te geluckiger sullen besitten / als syder te on-bekommerder in zijn: want sy en sullen niet ghequelt worden van de sorge dat het haer pemandt ontnemen sal: Sy en sullen om de vergancklijcke eñ slechte dingen / met sulck een beroerte niet strijdē en vechten / so daer wat komt af te gaen: ten laetsten sy en sullen van haer eygen goederen niet berooft worden / dewijl sy geerne met eens anders goederen souden verrijcken.

Ende sy en sullen de Euangelische peerle niet verliesen / dewijle de doorluchtighe ghesteenten des werelts naejaghen. Ick laet staen dat de selve dinghen die wy willen veracht hebben / ons des te overvloedlijcker sullen toevallen / wanneer wijse verachten / en veel eerlijcker volgen sullen den genen die haer vlieden / als sy aen-ghegrepen worden vande ghene die haer soecken te achterhalen. Want waer uyt zijn doch de rijcdommen der Kercke ghebooren / anders

als

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

als uyt de verachtinghe der rijckdommen? waer uyt de eere als uyt versmadinghe van eere? De Leecken sullense te liever wegh gheven/ als sy die sien verwerpen van die gene/ die sy houden wijser te zijn als sy.

By avonturen moetmen somtijds oock de quade Princen verdragen/ men moet wat doen ter gedachtenis van die/ wiens plaetse sy schijnē te bisitten/ men moet oock om den tijtel wat doen. Men moet geen remedie voornemen/ dewelcke ongheluckigh aenghelept / in swaerder verderf moght verkeeren.

Maer ondertusschē/ hoe qualijck gaet het met de menschlijcke saken/ wanneer de ghene / welckers gantsche leven tot mirakel behoorde te zijn/ soodanige zijn/ dat haer de quade daer over verheugen en inde handen klappen / en de goede suchten en steenen : ende van welcke alle haer weerdigheyt hanght/ of aende gunste der godloosen/ of aende sedigheyt der middelmatigen/ of aende onwetentheydt der eenvoudighen / of aende verdraegh saemheydt der vromen : jae den welcken de tweedracht des volcx welvarende maeckt / den welcken geen andere sake groot en maeckt/ als de on-eenigheyd der Burgeren/ welcker geluck gevoedt wort door't gemeene ongeluck.

By aldien de Geestelijcke persoonen de sake recht woegen : de aenwas van het wereltlijcke gebiedt/ sleept met sich soo grooten schade ende ongemack/ datmense soude weygheren/ al wierdse van selfs opghedragen. Sy worden slaven vande Princen en van't Hof/ sy worden besproughen met oproeren / sy worden verweckt in oorloghen / inde welcke sy dickwils haer leven laten/ kortlijck het geschiet dat de Monarchen hebben een eerlijck geselschap van dienarē by sich : maer waer blijvē ondertusschen de Vaders van't Christen-volck? waer zijn de Herders? Maer wat door een dingh ist hedensdaeghs/ dat de Abten eñ Bisschoppen / soodanige tijtelen om groote sommen gelts vande Monarchen koopen? een Abt en schijnt niet eerlijck/ soo hy oock niet een Grave en zy. Hy schijnt het Priesterschap verciert te hebben/ die daer den tijtel eens Hertochs aengekoft heeft. O schoon by een passende namen! Abt en Landvoocht/ Bisschop en Oorlogher.

Maer het is noch veel ongherijmder / datse haer hier in wel kloecke mannen toonen/ maer in het gene dat haer eygen ampt was / niet meer als schaduwen zijn. Sy hebben handen ende swaerden waermede sy de lichamē dooden mogē / laet dit al gerechtigheyt zijn : maer die selfde en hebben gheen tonge/ daer sy de zielen mede genesen moghten. Een Abt weet de slachoorde te stellen/ maer deselve en weet gheen Hertogh te zijn tot de religie. Een Bisschop is met wapenen en roers overvloedlijck versien / maer deselve is stom om te leeren / om te vermanen en om te vertroosten : hy is gewapent met pijlē/ kogels en ander oorloghs instrumentē/ maer is gantsch ongewapent met de Godlijcke schrifture.

En evenwel eysschense alle voordeel en alle eere/ diemen Godvruchtige Abten/ en goede Bisschoppen schuldigh is/ van de hare/ ten uyttersten toe : ja dickwils niet so veel als men haer schuldigh is/ maer so veel als haer selven lust.

De Heere sal des volcx verduldigheyt kroonen/ die soodanighe / uyt liefde tot ruste en Vrede / verdraghen : maer ick vreese datse Godt hierom te strenger sal rechten ende straffen.

Wat roepen dese beroerten der dinghen anders/ dan dat God op ons allen vertoornt is? Maer wat resteert ons anders/ dan dat wy al t'samen groot eñ kleyn/ Gheestlijcke en wereltlijcke/ met ootmoedighe zielen tot de barmhertigheyt Gods / met malkander onsen toevlucht nemen? dan dit was veel raedtsamer : dan dat wy / dewijl niemandt zijn eyghen schuldt wil bekennen/ maer de schuldt op een ander leght/ den toorn

Godes

Godes noch meer verbitteren/malkanderen van de onderlinghe beete niet genesen/ maer veel swaerlijcker wonden.

Het volck murmureert tegen de Princen: de Princen en sparen noch Geestelijcke noch wereltlijcke. Het ghemeen volck stoot haer aende Gheestelijcke. Maer 't gebeurt dickwils dat God vertoornt zijnde over de sonden des volcx/ haer sulcke Regeerders toestuurt als sy verdienen te hebben.

Tot noch toe en isser met klagen/met weedtheydt/met krijven/ met oproeren niet ghevordert. 'Teenighe middel dat daer noch overigh is/ laet sijn een ghemeyne Belijdenisse aller menschen/ op dat wy al te samen de barmhertigheydt Gods verwerven moghen.

Maer waer loop ick al heen met mijn reden/ daer ick van Spreeckwoorden te schrijven professie doe/ begin ick een Prediker te worden? doch tot dese soo sobere disputatie/ heeft my de droncken Alcibiades met sijne Silenis ghevoert.

Maer dese faute sal my niet seer berouwen/soo 't geen tot vertellingh van Spreeck-woorden niet behoort/tot verbeteringh van 't leven diene: en dat tot geleerthevdt niet profijtigh is/ tot Godvruchtighevdt nut zy: en dat na de ghelegenthevdt van 't voorgenomen werck schijnt overtolligh/ ende ter saecken niet te dienen/ als dat tot de maniere van leven geschickt en ghevoeght werd.

EYNDE.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

DE

Uerklaringen van thien Spreeck-woorden.

I.

233. In antro Trophanij vaticinatus est.

Hy heeft in een quaedt hol ghesteken.

DIT spreeck-woort wort ghesept van eē persoon die seer droevigh eñ suer siet: om datmen voortijdts meynde dat die in Trophonij hol geweest had/ nopt meer en lachte. Hierom sept de Poët Aristophanes in sijn Wolcken-spel: Hoe was ick verschricht/ niet anders of ick in Trophonij hol ginghe. Van desen Trophomo vertellen de Grieken verscheyden dinghen. Eenige seggen dat Trophonius een seer groot Konstenaer is ghewest in steenen te houwen/ en dat hy een Tempel onder d'aerde ghebouwt heeft. In Lebadia een Landtschap Boeotiæ, diemen na sijn naem gemeenlijck noemde/ als diese ghebouwt had. Voorts dat die de Goden raedt vraeghden/ by den ingangh van dit hol plaghtense naeckt te sitten: ende datse door een seker aenblasinge weeh geruckt wierdē onder d'aerde. En datse seeckere bladen met haer droeghen/ diese de Nacht-gheesten ende slangen voor wierpen die haer ontmoeteden. Als sy nu der Goden antwoord hadden ontfanghen/ datse dan door een ander aerd-kloove wederom boven d'aerde ghestelt werden. Andere vertellent aldus: Eenen Agamedes was te Stympheli (een deel van Arcadien) Coning: die nam Epicasten te wijve / welckers soon Trophonius was: Dese ginghen alle menschen van die tijd in konst te boven/ eñ hadden in 't Epland Delus Apollinis Tempel aenghenomen te bouwen/ eñ in Elide een Schat-kamer Augere ghetimmert/ daer hy sijn goud berghen sonde: doch hadden de voeginghe een steen los gelaten tot dien eynde/ dat sy 's nachts het geldt mochten stelen/ door hulpe van Gernjon des voorschreven Agamedis broeder eñ Epicastæ soon. En als dese dieverp den Augeam seer twijfelmoedigh maeckten/ so ist by ghevat geschiedt/ dat den Konstenaer Dædalij vliedende voor den Koningh Minos by hem thuys lepde. Desen heeft Augeas ghebeden/ dat hy door eenighe konst dese dieven wilde op speuren. So heeft Dædalus sekere stricken/ seer konstigh ghestelt/ waer mede Agamedes gevanghen is. Trophonius siende dat hy niet en konde ontkomen/ heeft Agamedi 't hooft af ghehouwen/ op dat hy niet sonde bekent werden wie hy ware/ ende is met Gernjon te Orchomenon weeh gevlucht. Als nu Augeas, door Dædali raedt/ haer vervolghde/ soo zijnse oock van daer weeh ghevlucht: Gernjon t'Athenen/ als Callimachus getuyght in Arcadien: en Trophonius in Lebadiam een lantschap Behotiæ. Alwaer hy hem een huys onder d'aerde ghebouwt hebbende al sijn leven daer bleef. Als hy nu gestorven was/ so heeft het gemeene volck ghelooft dat de Goden aldaer den men-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

schen seker antwoorden gaven/ende begostē Trophonio als een God te offeren. Eenige andere seggen dat Agemedes ende Trophonius, door Dædali konst betrapt zijnde wech gevlogen zijn/ eñ dat Trophonius in 't vlieden vande aerde levendigh verslonden is / omtrent Lebadiam. Als nu naer eenige jaren die van Boeotia de pest in haer land hadden/soo heeft d'Afgod gevraegt zijnde om raed/ gheantwoordt datse Trophonij gheest eere moesten bewijsen. Maer als sy niet en wisten / waer ter Wereldt sijn graf mocht zijn / soo hebben sy 't door 't aenwijsen vande bijen gevondē. Want als sy saghen / datse uyt een holligheydt der aerden by menighten uytvlogen/hebben sy de gissing gemaeckt dat daer de plaetse was. Derhalven heeft het hun goet gedocht yemant in dat hol weder te senden/die de saeck onder vinden soude. Als nu daer een in ging/heeft hy twee Draken te ghemoet gehadt / welcken eenige honigh-broerkens voor-geworpē hebbende / is hy sonder letsel ontkomen. Daer uyt is de ghewoonte ghekomen/ dat die in Trophonij hol wilde gaen / eenighe honigh-vladen met haer namen. Doch al eer sy daer in ginghen/ worden sy op sekere dagen/ met sekere voor gheschreven ceremonien ghewijet / ondertusschen suyverlijck levende: Daer nae met een heyligh habijt verciert zijnde/ daeldense daer in/hebbende piecken inde handt/soo sommighe seggen/ om 't ghewelt der slanghen af te keeren. Cicero in't eerste boeck van sijn Tusculanische questien / schrijft dat Trophonius ende Agamedes Apollinis Tempel in Delo gebouwt hebbende ende dien Afgod vereerende den loon haers arbeyts begeert hebben: niet sekers daer voor eysschende/maer dat alderbest voor den mensche was: den welcken Apollo toonde dat hy suler na drie dagen soude geven / als die dagh nu verscheen zijn sy doot ghevonden. Nieuwen scribenten leeren / dat Trophonius een seker man gheweest is boven maten eergierig/den Philosooph Empedocli seer ghelijck / en dat hy hem selven/ een huys onder d'aerde gebouwt heeft/ eñ Godlijcke antwoorden ghegeven / voorts als hy van hongher gestorven was / datter een seker gheest thuys geleydt heeft/ eñ antwoorden al voorts ghegeven: en dat naemaels door superstitie der menschen veel lieden sich daer in begheven hebben / ende veel daghen aen den anderen ghebleven zijn / welcke vertellinghe van Trophonio, my gheheel ghelijck schijnt / de fabel welckmen van S. Patricius hol/ dat in Yerlandt is/ verhaelt: so dat d'een uyt d'ander schijnt voort-ghekomen te wesen. Alhoewel daer noch heden ten dage vele gevonden werden / die daer in neder dalen: doch als sy drie daghen ghevast hebben / op datse met gheen ghesont hooft daer in gaen. Die daer in gheweest zijn/ seggen dat hun de lust om te lachen al haer leven benomen is.

Plutarchus van dē geest Socratis schrijvende / verhaelt dat eenen Timarchus in Trophonij hol is gegaen / eñ als hy daer weder uyt quam/dat hy verhaelde wonderlijcke dinghen gesien te hebben: niet veel verschillende van die dingen die Beda eñ sommige andere Christen Schrijvers vande Hel gheschreven hebben. Cicero gedenckt oock desen Trophonium in zijn derde boeck vande naeture der Goden. Herodotus in zijn eerste boeck. Maer Apollonius beuselter seer vele van by Philostratum, mijns achtens weerdig/dat hy van geen ander sake behoorden te Philosopheren. Lucianus een seer harde berisper aller superstitien bespot in etlijcke plaetsen desen Trophonium: by wiens hol dat oock Menippus jocks wijse sweert dat hy uyt de Hel is weder ghekeert. Euripides den Poët maeckter oock mentie van in sijn Spel-Jove.

Die van S. Patricij hol of Vagevyer meer bescheydts wil weten / die lese de verdichte Historie van Malegijs. 3.

223. Ca-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

II.

223. Canis vindictam.

Honds-wake.

EEn spreeck-woordt passende op die ghene / die onverwacht straffe lijden van die gene/die sp eertij dts leet ghedaen hadden. 't Neemt sijn oorsprongh van de doodt des Tragischen Poët Euripides. In Macedonien was een vleck van die van Thracien bewoont. Als een seecker hondt des Coninghs Archelai hier verdwaelt was / soo hebben die van Thracien nae haer manier hem geslacht/geoffert/ende opghegeten. 't Welck Archelaus vernomen hebbende/ heeft haer eē talent tot straffe op-ghelepdt. Maer als sp die niet en mochten betalen/so hebben sp den Poët Euripidem upt-ghemaeckt / dat hy den Koninghs soud verbidden dat hy haer die geldt-straffe wilde quijdt-scheldē/ghelijck hy ghedaen heeft. Daer nae als Euripides in een seker bosch alleen was/ Archelaus van der jacht weder keerde/ hebben de honden Euripidem omringt/ verscheurt ende verslonden. Ende men heeft gemeynt dat die hondt upt d'ander gheschoten waren / welcken die van Thracien geoffert hadden. Hier upt ist spreeck-woord by de Macedoniers in't ghebruych ghecomen: De Hond is ghewroken, of een ander bequamer Historie. De Romeynsche Histori-schrijvers Valerius Maximus verhaelt in sijn 9. boeck/ van ongewoone doodē /dat als Euripides van Archelao den Koning van Macedonien ter maeltijd genoot was/ende vande maeltijdt na huys ginghe dat hy vande honden verscheurt is. En dat die honden van zijn eer-benijder aenghescheut zijn gheweest bevestight Agellius in zijn 15. boeck in't 20. capittel. Suidas doetet by dat dese eer-benijders zijn geweest Arrideus van Macedonien / ende Cratenas een Thessalische Poët. Dese versierden dat hy van des Koninghs honden verscheurt was. Andere willen seggen dat hy niet vande honden / maer van wijven in stuckē gehouwen is; als hy by dupst're nacht na den jongelingh Craterum ging/die Archelai boeler was. Want Agellius getuyght oock dat Euripides een vrouw-hater was. Doch soo veel de voorgaende meninghe belangt/ soo verhaelt Plutarchus een geschiedenis deselve niet seer ongheijckt in sijn twee-spraeck daer hy de aerdsche dieren met die inde zee zijn vergelijckt: De Koning Pyrrus sept hy/over weg repsende/vond een hond / die 't lichaē van een vermoordt mensch bewaerde: en als hy verstond dat hy in drie dagen niet gegeten had/eñ van't Lyck niet en konde af-ghetrocken worden / heeft hy bevolen dat de doode soude begraven werden/ende beschickte dat de hondt mede gebracht soude werden. Wepnigh daghen daer na heeft hy de Soldaten doen monsteren / eñ sp ginghen alle voorby den Coningh daer hy sat. Onder-tusschen was de hond al stil daer by / tot dat hy sagh voorby passeren die zijn heer ghedoodt hadden. Op desen is hy terstond toornigh ende lupd-blaffende ghevallen / ende heeftse dickwils aenghe schoten/ altemets omsiende na den Koningh/alsoo dat niet alleen den Koningh maer al die daer teghenwoordigh waren/quaedt vermoeden kregen. Derhalven als daer noch andere vermoedinghe/ghelijckt ghemepnlijck ghe-schiedt/ van ander weghen toequamen/ zijnder twee gevangen/ende't sept beleden hebbende / metter doodt ghestraft. Hy doetet by dat oock de moorders des Poëts Hesiodi, van sijn hondt ontdeckt zijn/eñ metter doodt gestraft. Hy voegter noch by / dat hy sepdt in sijn tijdt gebeurt te wesen / namelijck: Datter een dief in Æsculapij Tempel in ghebroken is/ende heeft etlijcke goude ende silvere beelden ofte cieragien weeh ghenomen/ en is daer mede heymlijck/soo hy meende/weeh ghevlucht. Maer de hond/des Tempels wachter/ Capparus gheheten/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

want hy is weerdig dat hy by zijn naem onthouden werdt / als hy sagh dat niemandt vande kerck-waerders door sijn blaffen beweeght werde/is den vluchtighen kerck-roover nae ghevolght/ende hoewel in't eerste met steenen nae hem ghesmeten werde/ soo en verliet hy hem nochtans niet. Als dē dagh nu opging/ soo en quam hy hem soo nae niet / maer volgd hem al van verre waernemende/ ende liet de spijse legghen die hem voorgeworpen werde. Wederom als die dief sliep ging hy oock neffens hem leggen/ ende als hy wegh gingh volghd hy hem van gelijcken: en soo hem eenige luyden te gemoet quamē/dien wepelde hy mette steert toe/ende blafte ende woede al steeg op den dief. Als nu d'een van d'ander dit verstaen hadden / ende dat se de ghedaente des honds ende diefs erkenden/ hebbense den kerck-roover aenghegrepen / ende ter doodt gheleydt / de hondt nu al blijd ende wel in sijn schick voorhenen gaende/om dat hy dē quaet-doender hadde bejaegt. Hierom is den hond uyt de gemeente spijs verordineert/ende de sorghe van dien den Priesteren bevolen. Maer om weder te keeren tot het Spreeck-woordt/soo blijckt het dat het oock bequamelijck magh in desen sin geseyt worden / so dickwils d'autheur die yemand quaet ghedaen heeft verborgen gehouden wert/als voor exempel/alsser een vyand vergeven wort/ ende datmen onder 'tvolck 't gheruchte stroyt/dat hy aende koortse ghestorven is : of als een Prince of Vorst/zijn Trawanten in yemands huys sendt/ende alles plondert/ ende dattet gheruchte verspreyt wordt dattet huys van Moordenaers berooft is. Of als een Tyran dien doet omkomen die hy qualijck vermach / ende dat hy die laster-daedt op de Heeren vande stadt leydt / als oft sy't buyten sijn weten hadden gedaen. Hier uyt schijnt het duytsche Spreeck-woordt ghekomen te zijn / dat als yemant wat quaets van een onseker autheur is over-ghekomen/ en datmen't niemandt wijten kan/ datmen seydt: Een hondt heeft het hem ghebeten.

III.

220. Hic alter Hercules,

Een sterck Kaerl/ een tweede Hercules.

DIt wort van eē seer manhaftigh man ende die veel moeyten ende periculen gheleden heeft geseyt. Varro ghedenckt het in zijn Menippijs. Aristoteles int 7. Boeck van zijn Eudenische zedē. Plutarchus schrijft dat Theseus die toenaem ghehadt heeft/ om dat hy/ als Hercules, veel vrome feyten bedreef. Laertius in't leven der Philosophen toont dat de Philosooph Cleanthes Hercules ghenaemt is/ om dat hy hem geen arbeyt liet verdrieten/so dat hy des nachts met water te putten de daghelijcksche kost wan / ende daerom Phreantles water-putter gheheten is voor Cleanthes,ende dat hy nochtans al even kloeck seer neerstigh in de Philosophie studeerde.Clearchus by Zenodotum verhaelt een ander geschiedenis/ waer uyt dit spreeck-woord sijn begin soud genomen hebben/namelijck/dat Briareus,die oock selve Hercules genoemt is/ reysende nae Delphos, ende van daer etlijcke schat/ende gedenck-tekenen van die selve wegh ghenomen hebbende / die daer naer een sekere oude gewoonte bewaert wierden/sich naer Herculis Pilare ghevoeght heeft/ende die gedenck-tekenen die daer waren van ghelijcken bekomen heeft. Dat daer na Hercules van Tyro te Delphos gekomen is den afgod raed te vragen/die geantwoort heeft/ hier is den tweeden Hercules , ende dat sulcken antwoort een spreeckwoort is ghewor-den. Ende een Grieckscche pluymstrijcker by dē Poët Juvenalem Satyra.3. stelt een swack rijckman even hoogh als Hercu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Hercules, die den reus Antæum verre van land hield. Macrobius in sijn derde Boeck schrijft: Dat de Priesters Salij Herculi toebehooren om de overvloedigheyt van een verheven ende hooghe leeringhe/ om dat hy by de opperpriesters voor die selfde God worde ghehouden/ die oock Mars den krijghs Godt ghenoemt werdt: 'tself de bevestight Varro mede ter voorseyder plaetse. By de Latijnsche Scribenten is oock aende Luticello die wonder sterck was de naem van Hercules ghegheven/die konde zijn Muyl-peerdt op heffen als Plinius in't 7. boeck uyt Varro verhaelt. En Grieckenland heeft Hippocrati den Prince der Medicijn-meesters/om dat hy de pestilentie van Slavonien komende voorseyt had/ sendende omtrent de stedē sijne discipulen om haer te helpen/om dese weldaet deselve eere verordent/diese Herculi gaven: want hy is oock des ongelucks weerder ghenaemt. Ja dese naem Hercules schijnt dat de ghemeene man alle vrome manhaftige mannen toegeschreven heeft/ even als de naem Cato alle statige wijse mannen. Want Varro telt 43. Hercules, eñ seyt dat met dese naem alle die ghene vereert zijn die eenigh vroom seyt bedreven hadden. Oock getuygt Macrobius int voorschreven boeck Saturnalia genoemt/dat dese naem velen ghemeyn is geweest: Oock worden de seer vrome helden Achilles geheten/ van welcker getal Lucius Sicinius Dentatus den Romeyn is gheweest/ die om zijn overgroote manhaftigheydt den Roomschen Achilles ghenaemt is/ om dat hy/ 120 veldslagen met den vyand had ghedaen/ ende alle wonden van voren had ontfangen ghelijck Agellius ghetuyght in't 2. boeck in't 11. cap. Metten kortsten een Achilleische redē of argument noemt men dat onverwinlijck ende onop-loslijck is.

IV.

263. Virum improbum, vel mus mordeat.

Boeven komen altijdt daer sy 't vinden.

DIt spreeck-woort gheeft te kennen dat de wrake den boosen altijdt eñ op allerleye maniere kan vinden datse nae hare verdiensten ghestraft werden. 't Kan oock op die gene passen/ die om allerleye leuren twist aenrechten ende klagen dat hun ongelijck gheschiedt/ende veynsen datse geergert zijn/op datse niets en gheven/ 't welck korts een Medecijn by de Engelschen gebeurt is/ die my van wegen 't gemeyne vaderland als oock der vriendschap seer lief was. Want het lust my dese geschiedenis hier ter loops in te voegen. Hy had een burgher van Londen, die seer rijck van ghelt was ende voor seer vroom man gehouden worde/ door sijn konst ende neerstigheyt verlost/niet sonder zijn eygen perijckel. Want hy lagh aen een seer pestilentiale koortse. En/ ghelijckt in groote nooden gheschiedt hy had hem goude bergen belooft/so hy hem/in so grooten perijckel des levens/ trouwlijck wilde bystaen/hem sulcx biddende op alle vriendschap die sy onderlinghe hadden. Metten kortsten/ hy heeft den jonghen Duytsch-man overraden. Hy heeft hem geholpen/ doende alles wat hy konde. So dat hy weder ghesont werde. Als hem nu de Medicijn heuschelijck om't gelt maende/soo heeft die beusclaer hem ter leur ghestelt/ segghende dat hy van't loon gheen twijfel soud hebben/ maer dat zijn huysvrouw de sleutel vande geld kist hadde. En ghy kent wel/ seyde hy/ de nature der vrouwen. So wil ick dan niet datse verneme dat ick soo veel gelts aen u getelt hebbe. Daer na als daer etlijcke dagē verloopen waren/ende dat hy hem by geval te gemoet quam/schoon van ghedaente eñ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

gheen teekenen der sieckte vertoonende / soo heeft hy hem wederom aengesproken / ende gemaent om 't loon dat hy hem noch niet betaelt had. Daer begost hy sterckelijck te beweren dat hem 't gheit door zijn bevel van zijn huysvrouw al getelt was. Den Doctor ontkende het. En siet hier wat voor een uytvlucht die fijn man by der hand nam: als hem den Doctor misschien wat vrymoedigh in zijn eyghen persoon had ghemaent / soo sepd hy als of hy door moetwilligh ongelijck gheterght was: Schaemdy du Duytsch-man dat ghy een Engels-man suler aentijght: en terstont als die suler niet langher hoozen moghte. Het hooft van toornighept schuddende / ende hem gruwelijck dzepghende / heeft hy hem wegh gepackt. En aldus heeft die fijne burgher den Doctor ter leur ghestelt / weerdigh zijnde dat hy de pest weder kreegh. Wy hebben om die klucht gelacht / nochtans niet sonder weedom / om dat onsen vziendt so schandelijck bedroghen was / noch sonder verwondering over so uytnemende ondanckbaerhept. Want Leeuwen in nooden geholpen zijnde bewijsen weder danckbaerhept: Dzaké zijn gedachtigh den dienst diemen haer gedaen heeft: eñ siet d'eene mensch ja d'eene vzient die hem sulcken weldaet had bewesen / vergelt den anderen voor 't loon / dat niet ghenoegh saem ten vollen konde vergolden worden met spotternije. Doch dit zy gesept tot verfoepinge deses daets / ende niet tot haet of verachtinge vande Engelsche natie. Want tis niet behoorlijck datmen al de Enghelschen naer een boef soude schatten. Dit spreeckwoort wort in eé Grieex Epigramma omgheset. Namelijck dat goede lieden wel van een mups gebeten worden / maer dat een Dzaeck sijn tanden niet derf slaen aende boosen / dat is / datmen d'onschuldighen over al schade doet / om datse schijnen datmen haer wel om niet leed doen magh / als die het onghelijck niet verghelden sullen.

V.

230. Nosce tempus.

Smeed het yser terwijl het heet is.

Dit spreeck-woord is een van de vermaerste Ghedenckweerdighe spreuchē der 7. wijsen van Grieckenlandt / ende wort van vele treflijcke Scribenten gebruyct / als van Hesiodo, mate te houden ist beste ter gheleghener tijdt. Item / een kleyn dingh op sijn tijdt gegevē is seer groot. Pindarus in Pythijs: 'tis een schoone saeck de mate alles tijds te weten. De tijd heeft in alle dinghen den oppersten top. Horatius, 'tis soet te tijde hem sot te houden. Soo veel isser aende gelegene tijdt ghelegen / datse upt het eerlijcke 'toneerlijcke / upt schade gewin / uptgheneughte moepten / upt wel doen quaet doen maeckt: metten hoortsten aller dingen nature verandert.

Dese heeft het principaelste aensien in een handel aen te vangen ende te volbrenghen: soo dat de ouden niet sonder oorsaeck die selve schijnen tot eengoddin ghemaeckt te hebben: hoewel dese by de Griecken een Godt ghenaemt wert. Haer beeldenis schilderden de Ouden aldus: Sy stond op een omloopend rat met gevleughelde voeten / ende dzaepde haer selven seer haestigh rontsom / hebbende 't voorhooft rupgh van haer: eñ de necken geheel kael / so datse by 't voorhooft lichtelijck / maer by de neck geensins konde gevat werden. Waer op geleerdlije eñ fraey dit versken Catonis siet:

Komt u gheluck toe vangse by tijden,
Voor is sy ruyg, achter gaetse glijden.

Posidippus in zijn gedicht maeltse ons aldus af: Lysippy van Sicijon is de schilder / haer naem is Ghelegenthepdt die alle ding beheerscht / sy staet op vleughelen ende rolt al staeghs om ende wederom / dzaghende vleughel-schoenen / houdende inde rechterhandt een scheermes /

mes / hebbende een ghehayrde voorhooft/een kale neck/ om elck een te vermanen eñ leeren dat den tijdt onwederkrijghlijck is. Ausonius den Poët beschrijftse aldus: Datse is een seltsame ende weynigh bekende Goddin/ staende op een rond radeken / hebbende ghevleugelde schoenen/van voren 't aensicht met hayr bedeckende ende van achteren kael/hebbende tot een meghesellinne het berouw/ want dien se eens ontvloghen is dien blijft het berouw by eñ begeeft hem niet &c.

VI.

156. Sexagenarios de ponte dejicere.

De kussens t'huys senden.

DIt spreeck-woort gheeft te kennen/datmen d'oude mannen/ als suffende ende tot alle ampten des levens onbequaem zijnde/ te rust stelde ende van alle bedieninghe van saken afstelde: hebbende zijn oorsprongh / dat eertijdts de 60. jarighe geen keurstemmen hebben moghtē/ mits haer ouderdom haer vande burgherlijcke Ampten ontsloegh. Of om dat eertijds de jonge Romeynsche manschap / d'oude onvermogende mannen vande brugghen van boven neder stiet. Want de stemmen plaghten op de brugghe doen genomen te werden/welck ghevoelen Sisinnio Capitoni in Festo Pompejo beter behaeght/ dan 't ghemeene gevoelen/datmen om't gebreck van spijsinge de tsestigh jarige vande brugh inde Tiber soud gestooten hebben. Varro in't 2. boeck van't leven der vaderen openbaert hier van een eerlijcke ende religieuse oorsake/ dat als de mannen tot de vijfde trap des levens gekomen waren/ dat is / vijftigh jaren oudt/datse dan van alle burgerlijcke regeeringe vry/ontslagen ende ledigh waren. Hier uyt meynen sommighe dat dit spreeck-woord ghekomen is/ dat de 60. jarighe vande brugh moeten ghestooten worden / om datse gheen keurstemmen gaven/dewelcke op de brugh worde gegheven. Hierom ist dat Macrobius in't 1. boeck seyt: Wilt ghy den gheleerden mannen 't recht benemen om over de woorden haer stem te gheven/ ende als 60. jarige te oudt zijnde van de brugh te werpen. Daerom worden d'afgheworpene oude mannen sulcke gheheten / die nu oyt gedient hebben/ ende vande burgerlijcke bedieningen ontslagen ende te rust gestelt zijn. Plato in't 6. boeck van de wettē/ sprekende vande wetbewaerders/en laet niemandt toe om dat ampt te bedienen dan die 50. jaren oudt is/eñ daer in niet te volherden als hy over de 70. jaren ghekomen was ; soo dat als hy't ampt aenving in sijn 50. jaer 'tselfde 20. jaren bediende/maer 60. out zijnde/ slechs 10. jaren. Men magh dit spreeck-woord dan tweesins gebruycken: of tot verachtinge des ouderdoms als die nu nieuwers toe nut en is/ende van alle bedieninghe moet ontslaghen werden. Of simpelijck tegens die gene die om de swackheydt haers ouderdoms van haer dienst ontslagen ende vry ghemaeckt zijn.

VII.

388. Tanquam in speculo a. tabula:

Of ghy 't voor u oogen saegt.

DIt spreeck-woord gheeft te kennen/dat een saeck seer klaer ende eñ naeckt is. Terentius Adelphis: Ick ghebied hem 'tleven aller menschen 't aenschouwen als in een spiegel. Plato int 10. boeck. vande wetten. Als in spieghels. Om dat onder vele dinghen / die yet afbeelden/als water/glimmend koper / eenighe ghesteenten / gheen dingh de beeldenissen soo klaer vertoont als glas met loot onderstreken. Want het glas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

glas als 't welck dun ende doorschijnlijck is kan alderbest de beeldenissen vatten/doch ghevat hebbende behoudtse niet evenwel om zijn doorschijnlijckheyt: derhalven 't ondergelepde loot om eenighe swartighepdt ende natuerlijcke dickighepdt / doet de ingedruckte beeldenis staende blijven / en laetse niet verglijden. Want de beeldenissen vergaen al evenleens alst licht der keersen inde sonne schijn / so wanneerse ontfanghen worden in al te dunnen ende doorschijnlijcken lichaem als inde lucht/klaer water/Crystal/ende glas dat niet wat verduystert is door eenigh liehaems tegenstellinghe. Wederom so en verblijvense niet in al te dicke ende duystere liehamen/als in kijselinghen/of hout. Derhalvē schijnt de nature die een seer kloecke stichtersse aller dinghen is/het ooghe der levendighen nae de beeldenis der spieghelen ghebeeldet te hebben / want sy heeft het doorschijnlijcke deel van achteren eenighe swartighepdt toeghevoeght/welck wegh ghenomen zijnde / wordt oock van stonden aen de kracht om te sien wegh ghenomen. Daerom seytmen seer wel/ghelijck de spiegel des konsts ooghe is/soo is oock 't ooghe de spiegel der nature. En dit is grootlijcx te verwonderen/ dat den spiegel niet alleenlijck de beeldnissen aller dingen seer klaerlijck vertoont/die hem voorkomē / maer oock de gloppen / verwen/ beweginghen/kortlijck de dinghen selve/derf ick bykans segghen/klaerlijcker dan se zijn/doch met dit eene onderscheydt dat spse averechts teghen over vertoont. Waer van de oorsaeck is / dat de ghedaente die van een dicht lichaem door de lucht voort gaet tot het upterste des spieghels / een voudigh ende suyver is / waerom het ghe schiedt datse aen d'een eñ d'ander overzijde alleleens zy. Van welcke saecken Ambrosius Nolanij in sijn vraeg-stuckē seer scherpsinniglijck vele dingen gediscoureert heeft. En nu de Schulder-kunst van slechte beginselen voortghekomen zijnde tot sulcken subtijlheyt opgeklommen/ datse niet alleen der menschen oogen / maer de voghelen mede bedroghen heeft/ende ghemaeckt datse meenden dattet inder waerheydt de dinghen selver waren / die metter verwen sulcken satsoen vertoonden.

VIII.

304. Corrumpunt mores bonos colloquia prava:

Quade reden bederven goede Zeden.

DIT is een verssken des Grieckschen Poëets Nænandri, welck S. Paulus geensins ontsien heeft/ te verhalen 1.Corinth. 15.33. Tertullianus aen sijn hupsvrouw settet met meerder woorden over: Staet seydt hy nae gheselschap ende omgang die Godlijck is / ghedachtigh zijnde het verssken dat door d'Apostel gheplight is. Dat quade by-een-komsten goede zeden bederven. Aristoteles in't 9. Zede-boeck verhaelt een ghelijcke spreucke: Ghy sult quaedt worden / gaet ghy met de quaden om. Seneca in zijn 3. boeck vande toorne/ verhaelt een spreuck die wel tot verklaringhe deses spreeck-woorts niet grootelijcx en behoort/ maer nochtans voorseecker om 't leven wel aen te stellen insonderheyt profijtelijck is. Men neemt manieren aen/ seydt hy/ vanden ghenen daermen mede verkeert. En ghelijck eenighe ghebreken overspruyten aenden ghenen die sy met haer lichaem aenraken / also levert het boose herte sijn quaden aen die over die hem naest zijn. De dronckaert heeft zijn disch-genoten tot lief de des wijns ghetrocken. De ghemeenschap der onklupschen maeckt oock een vroom man tot wellust genegen. De gierigheyt vergiftigt oock die hem naest zijn. Soo gaet het oock in't teghendeel met de deughden toe/ dat sy al wat sy by

by haer hebben tot deught versachten. En geen landt is voor de ghesontheydt soo profijtelijck gheweest / noch lucht/ soo gesont/als het wanckelbare herten gebaet heeft / in beter luyden geselschap te verkeeren. Ja hoe veel dit vermach/ sult ghy beter verstaen/als ghy siet/dat oock de wilde dieren door onse omgangh tam werden/ende dat geen soo wreeden beest sijn nature by blijft/ als het langh met de menschen verkeert heeft. Dus verre Seneca. Doch nadien d'omgang met eenigh gheselschap / seer veel vermach om de nature der menschen te verbeteren of verslimmen / soo vermach de reden of het spreken sulckx aldermeest/ de welcke uyt het binnenste des herten voortghebracht zijnde een aengheboren ende verborghen krachtighe werckinge met haer brenght/ ende die selfde als een doodlijck vergift inde toehoorders herte/daerse invalt / overstort / soose pestilentiael zy: maer soose heylsaem zy / een krachtighe remedie [om den toehoorder te verbeteren.] Derhalven dunckt my dat ick geen gedenckweerdiger spreucke by eenighen Philosooph gelesen heb/ dan die mijn goede vriendt Joannes Coletus, een man wel gheleert ende oprecht van leven altemets plagh te verhalen: Dat wy soodanighe zijn, als onse daghelijcksche t'samensprekinghen zijn: en dat wy soodanige worden, als wy dick en menighmael hooren. Maer dat vande t'samen-sprekingh geseydt is/ 't selfde moet oock van de studien verstaen worden. Die al haer tijdt in Heydensche boecken verslijten / die veranderen in Heydenen: en die niet dan onkuysche autheuren lesen/ die moeten oock onkuysche zeden krijgen/ want het lesen schijnt een seker t'samen-sprekinghe te wesen.

IX.

551. Admæti nænia:

't Liedtjen van Requiem, of Dooden-sang.

DIt spreeck-woord/wort geseydt/ van een droevig/ treurigh Liedtjen/ eñ mach oock geseyt worden van beklaeglijck ende jammerlijck verhael/hoedanighe de Liederen waren die Scolia (overdwersche) geheten wierden/ 't zy vande Pijpen ghedaente/ of dat inde maeltijden door een overdwersche ordre de beurten van te singen van't eene Tafel-liedeken tot het ander overgingen. Sommige verstaen hier lichte ende slechte gesangen by/ghelijck die moeten zijn die onder 't toe-drincken opstaende voet gesongen werden. Doch hier van machmen breeder lesen by de uytlegger des Poëets Aristophanis in't Opvarenspel. Het spreeck-woordt nemense uyt dese klucht: Admetus was een Koningh der Phereen/wiens beesten Apollo soud gheweyd hebben om loon / als hy uyt den Hemel verstooten in menschen ghedaente by den menschen ballingh was. D'oorsaeck sijns ballinghschaps seydtmẽ geweest te zijn/ dat Æsculapius Apollinis soon van Chiron zijn meester de gemeenste konst had gheleert/ en daer nae van Pallas Gorgons bloedt ontfanghen hebbende/ 't welck uyt hare aderen gheloopen was/heeft hy hier door seer veel menschen gesond gemaeckt. Doch het bloed uyt de slincker-aderen gebruyckt hy tot verderf der menschen / en uyt de rechtere tot haer gesondtheyt. Ja men seyde dat hy oock eenighe dooden weder levendigh ghemaeckt heeft. Derhalven op dat hy voor geen God by de menschẽ soude ghehouden werden / om dat hy scheen te doen dat den Goden eygen is/ heeft hem Jupiter den hooghsten Godt met den blixem gheslaghen. Om welcke daet Apollo de vader so vertoornt was/ dat hy de een-oogighe reusen/die Jupiter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

den blixem hadden verſmeedt / gedoodt heeft / 't welck Jupiter niet wel nemende / hadde voorgenomen Apollo upt den Hemel inde Helle te werpen: maer Latona de moeder Apollinis daer tuſſchen tredende heeft hem een ſachter ſtraffe verboden. Derhalven is hem den Hemel ontſeydt / ende geboden dien te verlaten / ende veroordeelt / dat hy een jaer langh by een ſterflyck menſch om loon ſoude dienen. Dolghens dit vonnis is Apollo tot Admetum gherepst / eñ heeft des Koninghs groote beesten geweydt: en alſoo hy een groot Konſtenaer was / te weghe gebracht / dat al de Koeyen twee kalveren kalfden. Ende alſoo hy by Admetum ſeer vriendlyck onthaelt wierde / en dat hy deſe trouwe patroon danck voor ſyn dienſt wilde bewyſen / ſoo heeft hy vande Parcis (goddinnen die 's menſchen ſterf-dagh in haer gheweldt hebben verkreghen / dat als Admeti ſterf-dagh ten eynde ſoude willen loopen / dat hy met deſe voorwaerde de doodt ſoude moghen ont-vlieden: ſoo hy een ander vondt / die gewilligh de doodt voor hem wilde ſterven / ende met verlies zyns levens Admeti leven loſſen. Als dan nu die ſterf-dagh gheKomen was / en datter niemandt wort ghevonden / die voor hem wilde ſterven / ſoo dat oock ſyn vader ende moeder ſulcks weygherden / ſoo heeft zyn hupſvrouw Alceſtis alleen haer mans leven liever gehadt dan haer eyghen. Als ſy dan geſtorven was / ſoo worstender al ſteeghs by Admetum eenighe krijſchende ende rouwighe doodtſanghen ghеſonghen / ter tydt toe dat Proſerpina, d' Helſche Koningin daer door bewoghen zynde de hupſvrouw Alceſtidem wederom ſandt / af als eenighe andere ſeggen / tot dat Hercules, de Hel in-ghenomen hebbende / deſe hupſvrouw weder ter werelt brachte.

X.

500. Ut fici oculus in cum bunt.

Sy hanghen een aen als kladden.

Dit wordt van ſulcken gheſeydt / die een ſaeck hardneckelyck dryven ende door-dringhen. En is het Latijnſche Spreeck-woordt genomen vande bleynen die aen 't ooze waſſen eñ niet lichtelyck konnen af-getrocken worden. Van deſen ſpreeckt den Griecхſchen Poët Ariſtophanes in zyn Ranis Act. 5. ſtena 1: Gelyck de bleynen op de ooghen blyven ſtaen. 'T ſal bequaemlyck ghepaſt worden op die ghene / die / daer ſy ons laſtigh ende onverdraeghlyck zyn / nochtans niet en moghen af-gewent worden / dan met groote pyn ende moeyten. Eñ 't waer wel te wenſchen dat veel Vorſten ende machtighe Potentaten ſoodanighe niet en waren / dewelcke daer ſy van gierighеydt onverſadelyck / van welluſt heel bedorven / door wreedthеydt ſeer ſchadelyck / door tyrannye onmenſchelyck / der ghemeynten aldermeeſte vyanden ende roovers zyn tot 's Lands verderf / niet alleen met wapenen ende macht toe-gheruſt zyn / maer oock met nieuwe liſten eñ bedrogh / welcke gheen Dionyſius noch Demetrius (twee vande meeſte tyrannē) opt gevondē heeft / nochtans ſo vaſt ons aenhangen eñ op ons verderf upt zyn / dat ſy noch van 't volck konnen geleden noch wech ghedaen worden. Soo datter gheen Raedt / gheen Overighеydt / gheen Religie / gheen Ghemeynte en zy / daer ſoodanighe lupden niet door-dringhen ende in-worstelen / ghelyck een peſt die door al de lichaems aderen haer verſpreydt heeft. Nadien ſulcke lupden dit bemerckt hebben / die alleen ooghen ende herten hebben om te ſchaden / dat dit het eenighe plicht-ancker voor 't ghemeene beſt is / dat de tyrannye der ghener die haer macht miſbruycken door der burgheren

geren ende steden eerlijcke eendrachtigheyt bedwonghen werde. Hierom beneerstighen sy haer insonderheyt om dese eendracht te verbreken / mits sy ghewaer worden dat haer int minste geen vryheydt wort ghegheven/alsmen door wetten ende goede raedslagen/ende niet met bedrogh of gewelt en handelt. Derhalven handelen sy in alle manieren / dattet volck gheen gemeene vrede komt te genieten. Want sy sien seer wel dattet voornaemste gheluck van't gemeene best daer in bestaet/ dattet volck een oprecht/verstandigh/ende wacker/dat is/ een waerachtigh Vorst heeft. Derhalven besorgē dese mombaers door wonderlijcke vlijt en neerstigheyt/dat gheen vroom man immermeer een Vorst sy / maer dese machtige potentatē/ die door des volcx qualijck vaert ghevoedt werden/ doen groote neerstigheyt datter sy een Vorst die in alle wellusten eñ dronckenschap leeft/en dat hy gantsch onwetende sy van't geen een Vorst al dermeest behoort te weten. Al wordē dan schoon de dorpen verbrandt/ de landen ende ackers verwoest/de kercken ghepilgeert/ d'onschuldighe burghers vermoort / en noch geestelijcke noch wereltlijcke verschoont / als ondertusschen de Vorst sit en speelt / of danst / of met sotten hem vermaeckt/of ter jacht rijdt/of een minnaer of dronckaert is/ het magh al passeren. Och waer zijn nu de Romeynsche Bruti ! Is Godts blixem blindt of krachteloos. Geensins/ maer 't is sonder twijffel/of dese Vorsten-bedervers/ sullen wel eens van God / hoewel voor ons te laet/ghestraft worden. Midlertijdt moetmense lijden/ op dat na de tyrannije 't volck niet sonder hooft en leve in alle on-ordeningh / 't welck bykans noch schadelijcker soud zijn. Het welck wy sien dat den Switsers ghebeurt is/ dewelcke als sy voortijts al den adel die haer door tyrannie beswaerde of ghedoot/of upten lande verdreven hadden / nu de werelt selve beswaerlijck eñ vreeslijck/ende misschien haer selven een verderf sullen zijn / soose haer niet met eendracht wapenen. Maer dat dese godloose potentaten het ghemeene best zijn/ dat selve zijn misschien de Kercke eenighe monicken van die oorde/diemen in't ghemeen Franciscaner of Bedel-monicken noemt. De vromen beschuldigh ick niet / noch legh het de oorde niet te last/maer raeck alleē de quade/die overal de grootste hoop maken. Dese hebben haer alsoo door al 't volck verspreydt / datter nieuwers wat sonder haer verricht werdt. Sy heerschen in't predicken/welck ampt den Bisschoppen eygen is. Sy nement gewelt over de scholen/ 'twelck het naeste ampt aen't voorgaende is. Sy bedienen der Kercken Sacramenten / ende verkiesen de Priesters. Ja sy oeffenen de censure ende inquisitie vande belijdenisse des gheloofs / verklarende wie een heel of halve Christen/ een heel of halve ketter zy. Desen moet het volck hare secrete handelingen biechten/ende d'alderverborgenste ghedachten des herten. En hiermede noch ghenoegende / en mogen de souveraine overheden geen verbonden maken/of sy moetender oock in te seggen hebben. Sonder haer magh gheen huwelijck aengegaen worden. Inde scherm-scholen ende inde lotinge des volcx zijn sy die den prijs gheven/soo geheel zijn sy sonder schaemt. Mettē kortsten men magh sonder haer niet sterven. Daer en is geen Vorstē hof/daer sy niet in en krupen. Ist dat de Vorsten eenigh stout onbeschaemt sept voorhebben/ dat voeren sy door dese lupden upt. Ist dat de Pausen wat groots inden sin hebbē/'t welck al wat te vreemt is van die Apostolische ende der eerster kercken heyligheyt/ soo gebruyckense voornamelijck deser lupden dienst daer toe/als by exempel / soo daer een oorlogh/ of een oploop ende beroerte / soo daer eenige schattinge of aflaet ophanden is die alwat onbeschaemt is/ daer zijn sy de voornaemste

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

in't spel. Ondertusschen wort het slechte volck door een schijn van heyligheydt bedroghen. De priesters met dese vergeleken en zijn geen priesters. De Bisschoppen door't vertrouwen datse op dese luyden setten laten stolen sorghen. En 't gemeene volck van hare leeraers verlaten zijnde / wort van tweederleye wolven in plaetse van hare eenige Herders verscheurt / dewijl de Bisschoppen haer tyranniseren / ende om dat dese luyden nochtans geen Herders zijn / maer op een ander wijse roovers. Doch hiermede en wil ick / als gheseyt is / de vromen noch de oorde niet gheraeckt hebben. Want die onder haer vry van dit verderf zijn / die beklagen het selfde / dat ick beklage. Maer al ist den bijen ghevorloft de hommels / als die gheen prickels hebben / en nochtans diefachtigh zijn upt hare korven te verdrijven: so ist nochtans dat noch Coningh noch Pausen dese hommels die meer als eenighe horselen steken upt de Ghemeente niet en konnen verdrijven / dan met groote verderf vande Christelijcke religie / soo vast hebben sy hare factien ende rotterijen gemaeckt / soo seer hebbense de geheele werelt met hare sloten ende toegedane volcken ingenomen / ende sy maken dagelijcx noch nieuwe nesten / ende dit onder sulcken derel / dat de devotie vande voorgaende Cloosteren / door welckers recommandatie sy eerst opghekomen zijn / vergaen is / al oft oock deser luyden opgerechtigheyt niet korts hiernа vergaen soude / soose noch oprechtigheyt magh heten. Aldus komt het dat de werelt met een hoop godloose ende ledighe Monicken beladen wert / ende de Vorsten van haer volck berooft / de Bisschoppen van haer kudde / ende 't volck van haer Herder / eñ dat de superheydt ende vryheydt der Christelijcker religie allenghskens tot Joodsche ceremonien verbalt. En ghelijck het niet licht om segghen is / wat van beyden voort ghemeene best lastiger valt d'eendracht van boose Vorsten onder malkanderen / of tweedracht: om dat / of sy oorlogen / sy doen het tot groot verderf van't volck; of so sy met malkander verdragen / sy doent tot verderf van't volck; aldus en kanmen niet weten welck van beyden meer te wenschen zy / ja / om beter te segghen / welck van beyden meer te vervloecken zy / hare eendracht onder malkanderen / of tweedracht / om dattet beyde vereenight is met verderf van't volck. Doch / om tot het spreckwoort weder te keeren / soo meyn ick dat dese bleynen een hard gheswel zijn / 't welck aende wijn braeuwen wast / eñ nadien het seer moeyelijck is / so wort het nochtans niet sonder perijckel wegh genomen / om dattet soo dicht aen't oogh is / twelck soo teeren lidt is dattet gheen quellingh noch handelingh magh verdragen / van dit spreckwoort gedenckt Suidas.

ORATIE

ORATIE
Of
Vertoogh / om de Deughd
te omhelsen.

Aen ADOLPHUM Prince van VERONA.

Door

D. ERASMUM van ROTTERDAM.

ALs ick de saeck wat nauwer insie / datmen van outs Koningen en Keysers in openbare vergaderingen/jae in hare tegenwoordigheyt / gheprysen heeft / Lieve Adolph, soo ick niet oordeelen / dat dese maniere van vleyen als schandigh/plagh gehouden te worden: maer ick houde het veel liever daer voor / dat die wijse mannen (die inde dinghen die de natuer ofte het menschelijck verstant aengaen / heel treffelijck ervaren sijn) alsser anders gheen hoop en was / om die Leeuwsche wackerheyt van een Koninghlijck gemoed / en die sachte ooren/ die te synder tijt hooren souden/of de deftigheydt des vermaenders ofte de strengigheyt des bestraffers om t'ghemeene beste wille/de hupck een weynigh na de wint hebben gehangen: nochtans onder een bedeckter wegh / het selve wit beoogende. Onder den schijn dan van pryss en eere / hebben sy als in een tafereel een beeltenisse van een volmaeckt Prins vertoont / op dat sy haer selven daer na schickende/stilletjens erkennen souden hoe vele sy van het beeld eens loflijcken Prins verschilden: en dat sy sonder schaemte of quetsinghe leeren souden/wat gebreecken sy veranderen/ en wat deughden sy oeffenen mosten. En dit wierde alleen gedaen/ op dat de goede Princen mochten weten/ wat sy doen/ en de quade mochten weten/ watse behooren te doen. Dese pryssinge dan/ en was anders niet/als een soete soorte van vermaninghe/en een vleyende maniere van bestraffinghe / en een geheel noodighe Medicijne / die alhoewel die bitter was/ so wasse nochtans met honigh overstreecken. Het welck eertijts de geweldigheyt der Barbarischer Koninghen werde toegheschreven / is eer wijsselijck/na mijn gevoelē/ dan schandelijck ghedaen. Maer soo ver is het daer af / datment voor schande soude rekenen / datmen de oeffeninghen eer juycht met matigen lof voedt/ dat het u van groote Meesters oock gheboden wordt. Maer waer toe dient dit mocht ghy seggen? My heeft goet gedacht / met dese voorredē alle schijn van vleyen af te weeren / en uyt te slupten / om dat ick voor mijn genomen heb in dese brief wat soetelijck met u te handelen / ende met u/een kint zijnde/wederom kindsch te worden. Al hoewel ick edele Prince Adolph niet voor ghenomen hebbe u te

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

prijsen maer slechts om u selven/ in een spiegel/ te vertoonē/ op dat ghy u selven moocht kennen: niet dat ghy door eygen liefde u selve sout beminnen/ en alsoo te ghelijck vergaen ghelijck de Poëten van Narcissus verscrē/ maer op dat ghy sout verstaen/ hoe veel ghy u wen God/ die een ghever van uwe gheluckseligheyt is/ schuldigh zijt: Mede dat ghy sout weten/ waer toe ghy zijt gheboren/ en waer ghy moet uytwerckē/ op dat/ als de gheheele Hemel u toelacht/ ghy u selve niet laet voorstaen/ dat ghy dan noch niet seer gheluckigh waert. Dit bediede oock (soo ick meyne) de spieghel Socratis, tot den welcken/ hy de jonghelinghen plagh te senden/ op dat/ die sich selvē met een goet verstant begaeft vonden/ beweeght souden worden van selfs de deught te omhelsen/ dewijl sy verstonden hoe veel vlijt datter toe vereyscht worde/ om so een geluckigh verstant te onderhouden: ende dat die gene die dese gaven minder hadden/ des te meer souden arbeyden/ op dat soo veel haer de natuur gheweygert hadden sy het selve met vlijt en naerstichept mochten verwinnen. Hoewel dat de dralinge in soo een sake gantsch niet te verbidden is/ nochtans zijn sy niet minder te berispen/ die het niet aende vlijt maer aen de fortuyn eenighsins schort/ dan die de fortuyn self tegē zijn: Maer u Adolphe, zijn alle hulp-middelen die tot een volmaeckte Deughd van den Hemel gheghéven worden/ nu alreede so overvloedigh mede ghedeelt/ dat/ ten zy ghy alle dinghen op 't dapperste uyt-voert/ sult ghy/ noch den seghen/ die u van Godt vertrout is/ noch de hope/ die de uwe/ van u hebben/ schijnen wel aenghelepdt te hebben. Maer voor eerst/ wat sal ick seggen/ van het wonderlijck ghescheneck der Fortuyne teghen u? Dieweleke u/ doen ghy noch niet gheboren waert/ voorwaer inde hooghste top/ aller dinghen/ ghestelt heeft/ dieweleke u tot de grootste saken niet opghetrocken/ maer gheboren heeft/ jae dat meer is sy heeft u een treflich Prins gemaeckt/ eer ghy aen de werelt quaemt. Als dewelcke u een gheslacht ghegeven heeft/ aen beyde zijden van de treflighste af-komst: van uws vaders zijde ghesproten van Phillippus Heer van Bourgongen/ een soo treflighen Ridder/ als een vande ouden gheweest is/ maer u Moeder is van het gheslacht van Bourbon, dat is/ sy is voortghesproten van de Fransche Koninghen: op dat ick voorby gae u groote rijckdommen en doorluchtige heerschappije. Op dat ick swijghe de maeghschappē van beyde uwe susters/ aen den treflijcksten Adel verloost/ op dat ick u geen gheluck en wensche van wegen u godtsalighe Moeder/ die u met groote bekommernisse/ gelijck als herbaert heeft/ jae sy meent niet ter werelt gebracht te hebben/ ten zy het inde volmaeckte deught sal toenemen.

Op dat ick oock niet verhaele/ dat alreede/ u noch een kint zijnde/ de treflichste van 't Hof en voornamelijck/ die doorluchtige Prins Philippus, om strijt met een vaste gonst en puer beminnen/ alle dingh van u goede inborst/ derbende hopen: Want dat raecht u aldernaest/ van 't welcke de alderwijste Koninck sich niet gheschaemt heeft/ te roemen/ dat ghy/ gelijck hy sept/ een goede ziele verkregen hebt/ ende dat die ware Prometeus u een gheluckigh gemoed gegeven heeft/ dat die rijckdommen/ dese hooghheydt der saecken/ en dit gheslacht waerdigh is/ en oock dit lichaemken/ 't welck de werckmeesterssche/ de Natuere self/ gelijck als een kofferken der deughden met alle de gaven van Venus en der Gratien of bevalligheyd/ seer rijcklijck heeft gheschoffeert/ op dat/ namentlijck de schoontste ziele/ het beste hupsken beroaven soude. Daer en is oock niet wepnich aen gelegen dat een Prince gelijck met deughden/ alsoo oock met de schoonheydt des Lichaems 't ghemeene volck overtreffe. Dewijl ick sie dat het verg

Virgi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Virgelij, niet te vergeefs sommige deftige Mannen behaeght heeft/schoon datter oock Seneca teghen is.

Gratior est pulchro, veniens de corpore pulchro.

Dat is:

De Deughd heeft noch veel schoonder schijn,
Als Deughd by 't schoon verselt magh zijn.

Al hoewel dat die stuere Philosophus, ende onder die Stoische Secte / de meeste Stoicus, voor een wonder verhaelt / dat een Clatanus, of hy wel heel leelijck was/nochtans alle andere in deughden te boven gingh/ ende van dit eene exempel bewyst hy / dat onder alle kleederen kan schuylen een treflick verstant: 't welck onse Poët Maro wel niet en loochent/maer seyd/ dat de deughd vervoecht met schoonheydt des lichaems/ aengenamer is in des menschen oogen. En wie isser soo van zijn vijf sinnen berooft / die dit soude derven loochenen. Dies te meer bē ick verwondert/waerom sulck een deftigh man gheschreven heeft / dat de spreuck des Poëts / van elck een aenghenomen/ hem een dolingh scheen. Doch Seneca latende varen / willen wy tot de saecke weder keeren. De Poëten die wonderbaerlijcke afbeelders aller dinghen zijn/schryven de Godlijcke ghemoederen / die sy voor de gelucklighste hielden/ de schoonste lichamen toe. Van welck gevoelen oock Plato gheweest is / als hy de verborgenheydt der wijsheydt/ met Poëtische windelen bekleedende/den Goden/dat is den godsaligheu gemoederen / die van alle aerdsche besmettingen / gantsch afgesondert zijn / toeschryft / eerlijcke waghens en paerdē/ blinckende van Nectar en Ambrosia, dat is blinckende van Godlijcke spijs en dranck.

Homerus voorwaer/die als een zee is van alle wetenschappen/schryft Achilli, Ulyssi, en Menelao, en meer andere treflicke mannen/de beste ghestaltenis des lichaems toe / haer alsins noemende van godlijcker gedaente en Gode gelijck. Maer Thersites die lup van geest was/heeft hy eē lichaem/dat tot schricken toe/ leelijck was/ toe ghe-eyghent. Want hy seyt: dat hy

Was scheel en had een mancke been,
Sijn rugh ghebult ghelijck een steen:
Sijn hoofd was langh en spits ghestreckt,
Dat nauwlijcx 't padde hayr bedeckt.

Het welcke de Poët Maro (ghelijck veel andere dingen van Homerus) heeft uytghedrucht in Ænea, Eurialo, Julo, en meer anderen. Jae dat meer is Socrates aller Philosophen niet alleen/de wijste/maer oock de godvruchtigste/seyt in Phedro Platonis, wel wat dupstertjens/ maer niet dan al te treflick/ dat eē goede ghestalte des lichaems/ een teken sy/ ofte ten minsten een behulpsel van een goede ziele: dit met den naem van een schoon Paerd / 't ander onder den naem van een Ruyter afbeeldende: Ten laetsten Aristoteles, selfs heeft gheacht datmen uyt de tekens des lichaems/ de gestalte des gemoets gissen moet de selve oordeelt dat de sachtichept des vleeschs/ een teecken is / van geen hart verstant / doch laten wy dese schryver niet gelooven/ten sy het oock/ door over een stemminge / van de Historie-schryvers/ genoeghsaem bekent syn dat Scipio Africanus Pytagoras, en andere meer/die om haer treflighe deughden/meer dan menschen zijn gehouden/ met de beste en bevalligste ghedaente afghebeelt zijn geweest. Sulck een verwantschap isser dan tusschen lichaem ende ziele / dat de ziele gemeenlijck volcht de ghestalte des lichaems / en dat de deught der ziele eenighsins uytblincke inde gedaente des huyds: wederom/ dat de ghestalte des lichaems de ziele / dewelcke Flaccus noemt een stuckjen des godlijckē geests oock eenighsins regeere / als de welcke in het lichaem heel verdroncken en ghebonden

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

bonden is / en gheliick een Oester inde schelpen ombraeght. Want dit is eene van de grove gelijckenisse Socratis, met dewelcke Alcibiades geckt. Maer ick vreese dat ick al te veel gesept sal hebben van de schoonheyt / alhoewel ick gheensins de gaven des verstants ofte de uytnementheydt des lichaems / so wil verheffen / dat ick ofte die ghene / die dese soverlijcker ontfanghen hebben / van de wegh der deughden soude afschricken / ofte u een kindt zijnde kindts achtigh vleyen en pluymstrijcken / ick sende haer lieber niet / na de Fonteyn Narcissi, maer na de spiegel Socratis. Op dat sy des te meerder hare ziele soecken te bouwen / hoe sy minder van de natuer gholpen worden. Denckt oock wat een grove en leelijcke schande ghy begaen soud / in dien ghy in sulcken schoonen lichaem een leelijcke en onghehavende ziele liet woonen / en onder een blinckende huyt / een versuyte en vermufte ziele liet schuylen. Ten anderen soo ghy nalaet / nademael de natuer u slechtste deel / soo heeft verciert / dat ghy u beste en onsterflijcke deel niet met eerlijcke oeffeninghen en soudt onderhouden. Ten laetsten denckt datter gheen dingh leelijcker is / dan dat ghy in een net hoffertken gheliick de Griecken segghen / sout doove-koolen / tot een schat / of om plomper te segghen / in een bepeerelt hoffertken stijck / of pet buylder / dan stijck / opslupten en bewaren. Daerom / mijn lieve Adolph, en denckt niet dat ghy gepresen wort / als ser pemant sept dat ghy schoon of edel / ofte met eē goet verstant begaeft zijt. Want het is een ware spreuche Epicteti, en diemen wel moet onthouden / indien nochtans de hoofsche oortjens / soodanighe spreuche een ouden Mans verdraeghen konnen: als hy sept / dat het buyten den Mensch is / en dat ons die dinghen niet toebehooren / die ons de Fortuyn kan geven en nemē. Wy hebben dan Adolphum selfs noch niet ghepresen / maer verhaelen slechts de ghenadige goedertierenthept Gods / die u sal verweten werden / ten sy ghyse op woecker stelt. De andere deughden die eyghentlijck strecken tot des menschen lof / en kunnen sonder pluymstrijcken in dese uwe ouderdom niet verhaelen. Hoewel wy tijdighe vruchten van die selve verwachten in uwen herfst. Noch ick achte niet dat ghy de verwachters sult bedriegen: Nae dien ghy ons in u bloeyende Lente / soodanighen grooten hope gheeft / om dat uwe wijnranchen / als ghesweanghert met knoppen / beginnen op te swellen. Nu ter tijd / noch een jongh kind zijnde / gheeft ghy van u een glants van dobbele bevalligheydt / te weten / van u Vaders gemoed / soo wel in oorlogh als vrede uytnemende / en van u Moeders zijde mede soodanigh / dat self de Fortuyne op hare zeden en manieren niet en heeft te seggghen. Soo veel u Vader aengaet / dese is vermaert tot den Hemel toe / door zijn kloecke daden: u Moeder heeft onder het vrouwlijcke gheslacht een manlijcke dapperheydt (twelck nochtans heel selden beurt /) met de grootste wellust des levens (die haren staet / en niet haer gemoet verepst) een ongelooflijcke matigheydt / met haer uytnemende adel en Stamme: een beleeftheyt / die meer dan ghemeen is / eyndelijck om alles gelijck te verhatten / sy heeft met het Hof Christum vervoecht en vereenicht.

Soo dat beyde u ouders / de eene de alderonwinbaerste / en d'ander de alderkuyste en beleefste / in u sich soo vertoonen / dat ghy te gheliick lust hebt inde krijghs oeffeninge / en oock niet afkeerich en zijt van de konsten / sulcx dat ghy schijnt tot beyde gelijck gebooren te zijn / dat is / soo wel inde practijck dat is tot de werckinge gelijc Dichæarchus prijst / als inde Theoræ of spieghelinghe / die Theophrastus best aenstaet. Maer de eerste houd Plato, in zijn Burger bestieringhe / voor de gheluckighste / waer toe een wijs man / om't ghemeene best wil /

wil / moet ghetrocken worden. Doch een slecht persoon / die voor hem selve leeft / staet het vry te verkiesen welck van beyde hy wil. Maer een Prins die niet voor hē selve maer voor het Vaderlant geboren is / behoort van gheen van beyden ontbloot te zijn. Homerus voorwaer eygent het Ulyssi beyde toe / gelijck oock Virgilius Ænee: het eene terwijl sy haer met veel avonturen ende woelinge des oorlogs vermengen / het ander terwijl sy haer na de hel leyden: daer toe meen ick oock dat strecht 't gheen Plato verepst in die ghene die hy schickt om 't ghemeene best te regeeren.

Namentlijck een gematicht gemoed / ende dat niet al te wreet noch niet al te slap en is. En hy oordeelt dat het behoort te bestaen upt twee teghenstrijdighe dinghen / te weten upt het Gesangh en upt de oeffeninge. En my duncht dat ick dit alreede in u sie / als ick in u bemercke een ghematighde aert upt uws Vaders grootmoedichept / en uws moeders godsalighept en sachtsinnighpdt. Want ghy nu alree met uwe teere hantjens de toomen van dien vriesschenden henghst / niet min kloeckmoedigh als konstich bedwinght. En dat groote beest wordt door dien konst / wiens lichaemken het qualijck voelt / opgehouden / voortghetaecht / rontom gedreven / tot springen aengeprickelt / tot stil gaen inghetrocken / tot draven los ghelaten / dat het nu wort gedrongen op een groot velt op den tel te loopen / ende om hoogh te klimmen / en stepl wederom af te dalen / en is ghehoorsaem alle u wencken: sulcx dat in uteere voorhooftjen blinet / ick weet niet wat voorluchtichs en moedichs: dat ghy naulijcx een kint zijnde / u nochtans niet kintsachtigh betoont dat ghy nu met den booch / met loopen / en inde ren-plaetse niemandt / van uws ghelijck / en wijckt. Daer van mercke ick in u een beeltenis van u Vader ende groot-vader. Wederom als ick u met andere ooghen aensie van den hoofde tot te voetsolen / soo en sie ick gantsch niet datter pets in u is / 't welck een toekomende Prins niet en soude betamen / te weten / dat in u is niet verachtlijcx / niet bots / niet onedels / en daerentegen zijdy niet trots / niet wreet / niet vermetel / niet dreyghachtich / u oogen en drijven met in u hooft / en sy zijn oock niet strengh / maer vriendelijck / u voorhooft is niet straf noch quaet / maer blyen levendich / u aengesicht is beleeft / en vol aenghenaemheydt / u mont is schaemroot / u wangen / gelijck als inde purper ghedoopt / u spraeck is heel deftigh en weynich / u gebaer heel bequaem: ten andere / hoe godsalich zijt ghy tegen u ouders / hoe eerbiedich tegen u groot-vader / hoe ghehoorsaem tegen u meester / hoe sachtsinnigh teghen u dienaers / en niet ghebiedende of stuer.

Int kort / als ic bemercke / hoe gantsch niet datter in u gevonden wort / dat nae de manieren van 't Hof ofte uwe staet smaeckt / soo duncht my dat ick een beelt sie / van u moeder: En dit is al veel tot lof van uwe tegenwoordighe jaren / ende te ghelijck noch meerder een voorseggingh van toekomende dinghen. Maer dit bevestigt onse hoop wel meest / dat ghy by u hebt. De treflichste meesters van beyde de Philosophie. Inde Cryghs-saken u groot-vader / in welcken man niet ontbreecken sal / 't welck van de moedichste Capiteyn / verepst wort. Maer inde Platonische Philosophie Jacobum Battum. O onsterflijcke God! hoe gheleert is hy! en met wat een sonderlinghe welspreecken heydt / begaest! hoe vroom en onberispelijck van leve! wat isser doch dat het vaderlandt nu van u sich niet en derf verseckeren / nademael by so een kloeck verstant / ghevorght is / sulck een treflijck Meester. Ende is u by ghevorght niet doen ghy out waert / en qualijck om regeren / ghelijck het veel ghebeurt / maer gelijck dien Homerische Phœnix Achilli ghegeven is / doen hy noch jonck was / op dat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

hy hem leeren soude / alle de Historien. Alsoo heeft oock Battus u kindt gheydt / noch qualijck gespeent zijnde / ontfangē / hy heeft het Doesterampt met uwe minnemoers / alsoo verdeelt / dat sy besorgen souden u teer lichaemken / ende hy soude u siele fatsoneeren. En dat bestelde / doen ter tijt / al u moeder / dat hy als met de melck selver / de leeringen der wijsen met droppelkens in uwe teere oortjens soude gieten / eñ dat hy dat nieuwe testjen / van u verstant / met den balsem der Philosophie / soude bevochtigen / op dat het al u leven daer nae soude ruycken / dat hy niet toe soulaten dat u tongsken met onsuyver latijn besmet sou worden / maer dat hy het met het suyverste sap der gheleerthepdt sou vocht maecken. En dat hy u rou verstant / 't welck men noch over al toe kan dreyen / sou bupgen met vriendelijcke gheboden. Want om inde deught onderwesen te worden / of wel eenighe ouderdom te laet is / nochtans is alle ouder daer toe tijdich. Een ander soude dit voorbygaen / ofte alleen met den vinghet aenroeren / maer ick achte datmen dese alleen moet aenroeren / namelijc inde welcke des menschen gheluckſalichept / in't begin en eynde bestact. Want vele zijnder die u of gheljck zijn / of te boven gaen in treflijckhept des gheslachts of in andere gaven des fortuyns / maer dit is by na u eygen gheluck / en ick weet niet of het yemant onder alle onse Princen heeft / dat ghy / heel jonck zijnde / verkregē hebt / sulcken man / die de ledige tafel uws verstants met eerbare gedachten soude innemen: Hy kan dat doē / vermits hy seer geleert is / hy wil het doen / om dat hy vroom is / hy sal het doen om dat hy naerstich is: die u oock als een tegenwoordige Mercurius met een krachtigh Moly, dat is / met de bequaemste redenen tegens alle verlockingen der hovelinghen / en sommigher redenen / die schadelijcker zijn / dan't quade leven / u als tegē de toverdrancken van Circes kan bewaren. Voorwaer tis in onse landen een saecke die selden gheburt / een man te sien die uytnemende gheleert is / noch seldender die van levē vroom is / alderwepnichst / en gheljck een Phœnix, die by de uytnemende gheleerthept de vromichepdt des levens heeft vervoegt. En ick sou wel durven seggen / dat ghy in alle dese dinghen een soo volmaeckten Meester gekregen hebt / dat noch Phœnix, Achillum, noch Plato Dionysium, noch Socrates, Alcibiadem, noch Aristoteles, Alexandrum, noch Seneca, Neronem, soo gheluckigh niet is toe ghekomen / als u desen. Hoewel ick het daer voor houde / dat ghy dit de Fortuyn niet soo seer als u ouders danck moet weten / die met groote voorsichtighepdt sulck eene hebben uyt gheseght. En dit is een geluck / waer nae alle groote wenschen / maer wepnigen magh gebeuren. Want wat helpt doch wel geborē te zijn / ten sy ghy wel wort onderwesen en geleert? Een Prince wort niet wel onderwesen inde deught / dan als hy noch niet verstaet dat hy een Prins is. Twelck wel overdenckende Philippus Coninck van Macedonien / een Man / om veel oorsaken seer te prijsen / rekende hem seer gelucktigh dat hem doen een soone gheborē was / als wanneer die treftige man Aristoteles de Philosophie leerde / een man die onder allen / alleen waerdich was / om sulcken Doesterkint in zijn schoot te ontfangen. En ghy / o alderghelucktighste Prins! Sould ick my van mijnent weghen niet verblijden? Die ghy altijdt t'hups siet / hoort / en als eygen besit / sulck een meester / inde welcke ghy noch de manieren met zijn gheleerthept / noch de gheleerthept met zijn manieren / noch ghebreken met deughden / sould konnen verbeteren / maer die ghy sonder eenighe verkiesinghe mocht navolghen: wiens geleerthept soo men wil aensien / by wie is die uytnemender? soomen zijn leven / wat isser oprechter? soomen zijn wel-sprekenthept / wat isser wonderlijcker? soomen

men sijn boerticheden / wat isser minlijcker ? Ghy leest dickwils Adolphe in de boecken der Poëten / van Phœbus die verciert is met een gulden Scepter/ men leest van Orpheus dat hy met zijn snarenspel de dieren/de boomen/de steenen/heeft beweecht / men leest van Minerva , een Prinees der konsten ende verstanden / men leest van Mercurius, krachtigh door zijn roede/men leest van de Negen susters, als opperste van rape wetenschappen / daer beneffens leestmen van de Charites als Meesterschen der beleeft heyt / van de lieflijcke dalen Heliconis, men leest noch van de goddinne Pytho. Meent ghy dat dit droomen zijn/en woorden van geender waerden? Voorwaer 't zijn seer uptnemende saken / welcke alle ghy in u meester alleen sien mooght/ en niet alleen sien / maer oock ghenieten.

Want eplieve doch/is wat anders zijn soete ende klinckende stem en sonder eenige herdicheyt van verre tot uwe ooren komende/dan een Chijter van Phœbus,met gulden snaren/u wat goddelijcx inlupdende ? En wie isser soo bot / soo weert/so steenachtigh van verstant/den welcken de soet sprekentheyt van Battus, die oock soeter is/dan Nestoris, niet beweghe ? niet temme / niet vermorwe ? Wel aen dan/ wat bediet anders zijn so vloeyende en klare reden / dan een eenighe welle van de Castalische Fonteyn / die welcke terwijl ghy die/niet uwe gelijck/ter oozen in drinckt / soo maecht se u en anderen welsprekende en soet pratende. Als hy voorder met zijn geleertheyt een toehoorder/alsoo leert/met zijn scherpsinnicheyt/ soo dwinght/ met zijn verscheydentheyt / soo vermaeckt/ wie sou dan met dencken / dat Minerva teghenwoordich was ? soo dickwils hy oock met zijn rape en kluchtighe boerticheden / wonderbaerlijck vermaeckt schijnen dan niet alle Veneres ende Charites te vloeyen upt des sprekers mond? Als hy met een ongehoorde konst hem boecht na een peders manieren/ als hy een yder bewegen kan waer toe hy wil/ betoont hy dan niet dat hy pet ghemeen heeft van Mercurio ? Voorwaer die Pytho, een buyghster der ghemoederen / schijnt in dese mans lippen alleen haer woonplaets te hebben : met hem te leven/en met hem dagelijcx te spreken/ en is anders niet dan inde Bosschc Parnasti te wandelen. Ten laetsten niemant sal verlangen na het Choor der musen / die in hem ghemerckt heeft de volmaeckte wetenschap aller konsten. Wie en soude niet dien man om de geleertheydt of de geleertheyt om dien man beminnen en eeren? voorwaer ghy soud seer doolen en ghy soud heel ondanckbaer zijn / ten zy ghy dit voor u opperste goet houdt / het welcke oock den Koninghen selden gheheurt. En ô onsterflicke God! Wat isser so noodich tot de welstant der Princen/ als dat sy leeren wijs zijn/niet na de sin van anders/ maer upt haer eygen borst/ en dat sy noch kinderen zijnde/ hoozen mogen van deftige mannen/ 't welck sy volwassen zijnde/ niet soudē hoozen van de hovelingh. Ick en weet oock niet/of ghy gheluckigher zijt met die meester / of hy met u : hoewel ghy beyde seer gelucklgh zijt/en na de liefde die ick u beyde toedraege/ wensche ick u geluck van zijnent weghe/ en hem van uwent wegen/u/om dat de gheluckige acker uwes verstants van sulcken bouwer gebouwt sal worden/hem/om dat hy stoffe gekreghen heeft / op dewelcke die besondere konstenaer zijn vermogē/ te werck soude stellen. En ick wensche u niet alleen geluck / maer oock de geleertheyt om dat se niet alleen van de Ernijs , Plautis, Cecilijs maer ooc van desen verhandelt word / van de welcken sy haer glants met woecker sal weder krijghen / dewelcke indien die by een slecht persoon is / of sy al heel treflich is / nochtans 'k en weet niet hoe sy door de onaensienlijckheyt des persoons / ghelijck / met een roock verdupstert wort. Maer in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

uws gelijc al is sy middelbaer/tis wonder hoe sy blinckt/terwijl de geleerthept aen staet/en de staet/de geleerthepdt een lupster gheeft. Daerom dunckt my/dat de letteren selfs van vzeuchden opspzingen. Nu sie ick de susters van Helicon tekenen geven van blijtschap/ want sy u als een soet Poesterkindt/ om strijt in hare schoot trecken/soenē/eñ omhelsen. Als ghy met uwe gheluckige hantjens de penne over het papier haelt/ als ghy met u babbelende tonge/en die noch niet vast is/te gelijc Griecxsche en latijnsche woozden bedencken als ghy met uwe edele mont en lieflijcke stem/nu alree een veers dicht/en een onghebonden reden spzeeckt. Gaet soo voozt mijn Adolphe! ick bidde den goeden eñ grooten God/ dat hy dese uwe sin / dese uptnemende lust beware/ en segene ende dat het hem believe/ dese uwe uptspzuptende deucht/ tot een rijp ghewas te bzenghen / dat die selve die u het levē en dit opset geeft / u oock een gheluckigh aenwas verleene/op dat wy niet in u versoepē 't welck men in anderen dickwils doet. Indien wy bevonden / dat wy maer een ydele vzeucht van de beginselen van u deucht souden genieten/ gelijck vande lieflijckhept van de tupnen Adonidis, siet toe dat ghy door desen uwen gheluckigen staet niet tot sozghloosheyt en geraect. Want of ghy met alle natuerlijcke gaven soo waert verrijckt / dat ghy Pandoram schijnt te bovē te gaen/en denckt nochtans niet / dat dit alles pet te bedieden heeft / ten sy by sulcken treftighen ghelegenthept/gelijcke naerstichept kome / ghelijck de neerstichepdt sonder de gelegenthept manck is / so is oock de ghelegenthept vande naerstichept te verlaten schadelijck en Venijn : En dewijle de Hemelsche lichtē/ en de Foztupn self tot u genepght zijn/is het noodich/dat ghy u self oock wat behelpt. Daer went u upterste vlijt aen/dat ghy/u selve/soodaniger groote gaven gelijck maeckt/ dat ghy u Ouders en u Meesters hope voldoet : Want dewijle u alle dingh overvloedigh toeghekomen is / soo soud het schande voor u zijn / dat ghy traegh waert. Derhalven / op dat ghy stantvastigh in u wel begonnen werck voozt mocht gaē/sal ick niet nalaten u het Homerische veers vooz te houdē : en waerom niet in't Grieck/vermits ghy u ooch in't Grieck oeffent: ghy zijt vziendelijck want ick sie dat ghy schoon en sterck zijt/ soo dat de nakomelingen van u sullen spzeken. En overmidts (gelijck ick dickwils gheseyt heb/ u alle behulpselen tot een volkomen lof gegeven zijn/ voor wint voozstroom/maect dan dat het andere vers van den Poēt ooch waer zy.

So ghy dit doet / vertrouw ick vastlijck dat ghy u gheslachte/u vaderlandt eñ allen den uwen/dooz u gheleerthept / ende de geleerthept dooz u gheluck / niet alleen groote eere/maer ooch groote bystant doen sult. Dit sal ick op 't leste daer noch by voeghen / 't welck ick wensche dat in't binnenste van u herte plaets neme/te weten / dat den Pzince niet beter en past/dan Godvzuchtichepdt. Ick en vermaen u dat niet te vergheefs / want ick wel bevondē hebbe/ datter sommige inde hoven zijn/dewelckē haer niet schamen te seggen / dat de leere CHRISTI den Pzincen gant sch niet aengaet/maer datmen daer de Monickē mede moet laten om spzingen/ stopt voor dese schadelijcke pest u oozen/ en volcht Battum, en u Moeder nae. En op dat ghy CHRISTUM met de letteren selfs moocht indzincken/send ick u eenige gebedekens/ dewelcke ick dooz aenstaen van u Moeder en Battus, geschzeven hebbe/dewelcke so ghy naerstich gebzuyckt/sult ghy u reden te ghelijck beter maecken/ende de krijghs-gebeden daer de Hovelinghen behagen in hebben/niet alleen als ongeleert/ maer als superstitieus bygheloovigh verwachten. Vaert wel/upt Paris.

Alsoo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Alsoo hier eenighe plaets ledigh was / hebben wy tot vervullinge desselven/dese twee Spreeck-woorden hier by ghevoeght.

A mortuis tributum exigere,

Van de dooden Tol eyschen, of, sy souden't van Gods Outaer nemen.

DIE ghene / diewelcke groote Rijckdommen / 'tzy met recht oft onrecht te t'samen schrapen/worden gheseydt van den dooden oock Tol te eyschen. Aristoteles seght in't tweede Boeck van zijn Rhet. Hy neemt oock Tol van den dooden. Betoonende dat het van soodanighe gesept woort/die over al/ jae oock upt kleyne en gheringhe saecken/vupl gewin soecken/ gheliick Vespasianus dede van de Pisse/ of upt oneerlijcke dingen/als upt Koffiaenschappen en Hoeren: of die pemant pet af-perst / 'tzy van vrienden of van die ghene die kleyn van vermogen zijn/ 'tzy van Bedelaers/ja ten laetsten oock van de dooden. 't Is den Romeynschen Prince voor schande gherekent/ dat sy de Corintische ghedenck-teeckenen begraven hebbende/het Corintische koper hadden wegh ghenomen: en met dat woort/wierde haer te gelijck de schandlijckheyt van de salte verweten/en wierden alsoo doode Corintische ghenaemt. 'Tis teghens de Nature segt Aristoteles datmen gelt op woecker stelt. En het woordt Fœnus of woecker/wierde by de Oude niet gebruyckt/als by de inkomst van't Landt / diewelcke zijnde een seer danckbare schuldenaerster / voor peder graemjen hondert voude weder leverde. Maer hedendaeghs is de woecker by den Christenen soo ghemeen/ datmen de Boeren verachtende/ (daer nochtans geen volck onmoseler/noch het gemeene beste noodigher is) de woeckenaers onder de Pylaren of Hoofden der Kercke worden geacht/daer onse Voor-baders nochtans het woeckeren verdoemt hebben/en daer de wetten der Heydenen het selve matighen en bedwinghen / de Heereusche wetten 't selve gantsch verbieden / ende beslupten der Hepliger Pausen 't selve verfoepen / en op allerhande maniere vervolghen. Niet dat ick in't besonder op de Woeckenaers verstoort ben/wiens konst ick sie dat genoegsaem kan verdedigt worde/ten ware het aensien der Oudt-vaderen dieselve alreede hadde verdoemt / voornamelijck wanneermen siet op de manieren van desen tijd/so soude ick veel meer van de Woeckenaers houden / als van die sloydighe slach van Koop-luyden / diewelcke met quade treken/met logens/met bedrogh/ met valschepdt/over al winst upt-strijcke/hier het goet opkoopende/op dat sy't op een ander / voor meer als twee-mael so veel soude verkoopen/ en met Monopolien of t'samen-rottinghen het arme volcxken plucken. En dese/by haer leve/ niet anders doende/houden wy byna alleene voor eerlijcke lupde. Ick meene dat dit spreeckwoort of het selve of te naestē by 't selve is/van't gene wy elders ghesproken hebben: 'Twelck is/ Hy eyscht oock meel, dat is offer van de opgherechte beelde. Want door boerterije isser meel/ voor tol/ghestelt/om dat alle ding onder de spijs behoort / en den dooden ter ghedachteniisse eer-tepckenen wierden opgerecht/derhalven wie hier oock tol van schraept/schijnt het den doode af te persen. By den Ouden is de begraefenisse in grooter eere gheweest / en was oock vryheydt van de graven: Maer nu is de raserije van't schrapen soo verre gekomen/datter ooc inde gantsche werelt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

noch heylich noch onheylich en is / waer upt niet eenige woecker wort gesmeet: En dat niet alleen vanden Prinçen/maer oock vanden Priesters. Eertijts onder de Koningen/ die noch slecht waren/en niet recht wisten wat Koninghen waren/ zijn dese dinghen alleman ghemeen gheweest/de Zee/de Revieren/ de openbare weghen / de wilde dieren: Maer nu eygenen haer eenige Groote/ gelijc offe alleen Menschē of liever Goden waren / alle dingē toe. De ellendige Schipper wort gedwongen met groot ghevaer zijn reyse te volbrenghen / en nae dees dertelen Roovers wel ghevallen alles te doen en te lijden/als oft voor dese ongheluckighe menschen weynigh te bedieden hadde / datse boven het stormen ende wind/die sy moeten uytstaen/ noch dit onweder moesten ghedoghen. Komtmen in een haven men moeter van zijn veeren laten / gaetmen over een brugge/tis al geld. Daertmen over een Reviere / men voelt het recht der Prinçen. Draegt ghy een packken ghy moet het van de Kerck-roovers weder inlossen/en' twelck noch veel weeder is/het arme volckken wordt met veel tollen en tienden uytgheput Ghy en mooght het koorn nier van't land halen / ten sy ghy de tiende gheeft. Ghy maelt niet / ghy backt niet / of daer wort wat afgeknabbelt. De wijnen worden niet ingevoert/ of sy worden dickwils vertient. Ghy leghtse niet in u kelder / of ghy moet de helft of ten minsten het vierde part/met die diefachtighe roof-voghels / deylen. By sommighe wort van het Bier meer dan de helft aen de Prinçen gheghheven. Ghy een slacht gheen Beest/ ten sy ghy eerst den Pachter te vreden stelt. Ghy en her koopt gheen paerd/dat voor u eygen geld gekoft is/ of ghy moet al weer betalen. Ick heb gesien doen ick te Bononien woonde / als Julius aldaer' tghebied hadde/dat eenighe heel arme Boeren/ die al hare middelen in twee Ossen bestonden (want hier mede onderhielden sy haer huysgesin) mosten voor elcke Osse een Ducaet betalen. Daer zijnder die't niet gevoorloft is een houwijck te slupten/ten sy men tol gheeft. Maer wat wil ick alle dingh verhaelen? haer roofgierighept gaet alle wel-spreckenheyt te boven. Daer is niet ter werelt/ waer upt sy gheen profijt en trecken. Daer en is mate noch eynde/om dagh-lijcx nieuwe konstjens te bedencken om pet te vinden: en al wat eens by ghelegenthept is ingeslopen / dat blijft er wel vast op. Dese dinghen zijn van sich self haetlijck ghenoech / en brenghen den Prince in geen kleyne verachtinghe / te meer/ alsse door moetwillige Dienaers uytghevoert werden: Maer sy achten geen dingh te slecht als sy maer profijt daer upt konnen trecken / dat is / wanneer der armen honger vermeert/en der Prinçen/of veel liever der Roovers gulsichept gevoedt wert. Daer zijnder die geen kleyn profijt upt de schelmstucken der Misdadighers strijcken / de wetten als de netten gebruyckende. Waer isser Magistraetschap / Staet / of Schoutschap / dat niet by de meeste en wort gehoft? Ten laetsten als dese dingen' tlecke vat/dat is de schat-kist/der Prinçen niet mogen vervullen/ dan wert de oorlogh by der hand ghenomen: de Capiteynen spannen te samen / en het ellendigh volck wort uytgheschoren / niet anders dan of het Prinsdom / alleen een groote koop-handel is. Al-hoe-wel het dupl is/dat Christlijcke Prinçen hier in onmenschlijcker schijnen / dan opt de heydensche Tyrannen gheweest zijn. Nochtans moetmen dit bry wat min verschoyen: om dat oock by de Priesters selve (by de welcke het gelt als slijck behoorde gheacht te zijn / en die hare gaven/die sy om niet ontfanghen/ om niet behoorden upt te deelen) alle dingh te koop is/en dat niet sonder groote winst Wat treur-spelen rechtē sy niet aen om hare tienden? Hoe schandich quellen sy dat arme volckken. Sy en doopen niemant/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

mant / dat is sy maecken niemandt een Christen/of men moet upt tellen/ en met sulcken destighen seghen treetmen ter Kerck-deuren in. Sy stemmen gheen houwlijck toe / sonder gheit / sy hoozen geen biecht of sy gapen nae geld / sy offeren om geld/ daer toe ghehuyzt zijn de. Sy singen om geld/ sy bidden om geld / sy leggen de handen op om geld/ nauwlijcx dat sy den hand lichten om te segenen/ of 't is om gheld. Sy segenen geen steen of kelck/of daer moet geld zijn. Ja oock de rechte Paustijcke bedieninghe is dooz de winst gheschent. Sy reycken 't lichaem Christi niet upt sonder geld. Dat ick ondertusschen niet segge watte winst upte twisten / en upte dispensatie die't ghemeene volck indulgentien of aflaten noemt/wozt getrocken/ als mede upt het toebzeughen van Pziesterschappen en 't bevestighen van Bisschoppen Abten. Maer wat soude by haer om niet gedaen werden/by wien men de begraefnis moet koopen / oock op eens anders grond. By de Heydenen hadt het ghemeen volcxken/de doode graven gemeé/ en daer mocht een peder om niet begraven. By de Christenen en maghmen de doode met aerde niet bedecken / ten sy datmen soo vele plaetse van den Pziesters heeft ghehuyzt/ en na dat het loon groot is/soo is de plaetse groot en heerlijck. Soo ghy rijcklijck uptschiet/ soo suldy de verrottinghe genieten dicht by den Outaer: Maer zijdy wat te harigh/soo moetje by 'tghemeen volckjen/ onder den blauwen Hemel / beregbent wozden. 'tSou schandigh zijn soo sy de waerdije namen die hier gegeven wozt: Nu segghen sy dat dit haer recht is / en 'tis wonder om seggen met wat onbzomicheydt sy dit af perssen. De ruwe en Heydensche Hebron, dzaeght zijn onbekende gast Abraham een graf op/ ja kost naulijcx/ met bidden daer toe ghebzacht werden/dat hy 'tgeld/ 'twelckmen hem aenbood/wilde aennemē. En sullen wy Pziesters dan het recht van de begraefnisse verkoopen in eens anders landt? Of sullen wy lieber dat ghemeen is verhuyzen / als oft eyghen was. En dit Maepsel maept niemant begeeriger als dese/die niet vooz het volck saepen/maer die geheel vooz sich self/of vooz de Pzincen leven. Andere singen ons dit Liedjen vooz de oozen/ een arbeyder is zijns loons waerdigh. Al recht / offer gheen onderschept en ware tusschen een Bisschop en een gehuyzt Soldaet of Slootgraver. De slaefsche wercken wozden dooz belooningen vergolden: Maer der Pzincē en Pziesters bedieninge/is veel hoogher/danse dooz loon kan ghewaerdeert of gheschat wozden.

EYNDE.

De feylen die in den Druck begaen zijn, ghelieve de naerstighe Leser te verbeteren, en onder andere dese weynighe die wy ter loop hebben ghevonden.

Fol. 21. lit. C. vooz/doodt soude/leest doodt sonde.
Fol. 31. lit. I. vooz/geluck/ leest ongeluck.
Fol. 37. lit. E. vooz/met een repne/leest maer in repne.
Fol. 62. lit. H. vooz/doen eerst/leest dat se doen eerst.
Fol. 74. lit. D. vooz/sittende/leest sittende by.
Fol. 137. lit. D. vooz/want de ziele/leest want dat de ziele.
Fol. 168. lit. A. vooz/Lupos, leest Lupas.

Oock salmen somtijds de Latijnsche woorden en namen wat ghebrecklijck vinden, die de Latijnsche Leser lichtlijck kan verbeteren.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

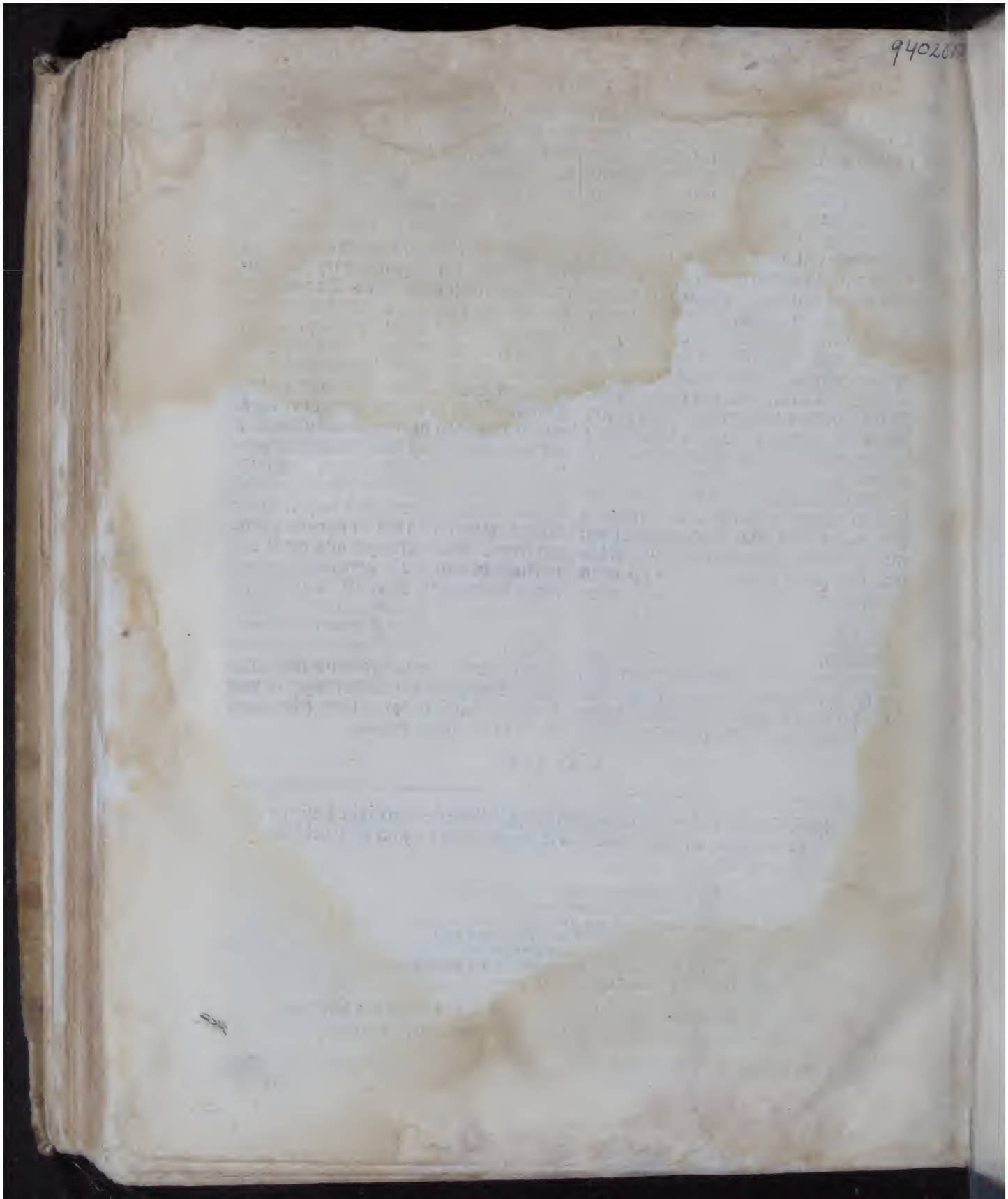

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

40 —
2 — 10
37 — 10

Grubbe
1639 7bris

27
30
010
40 — 10
15

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13

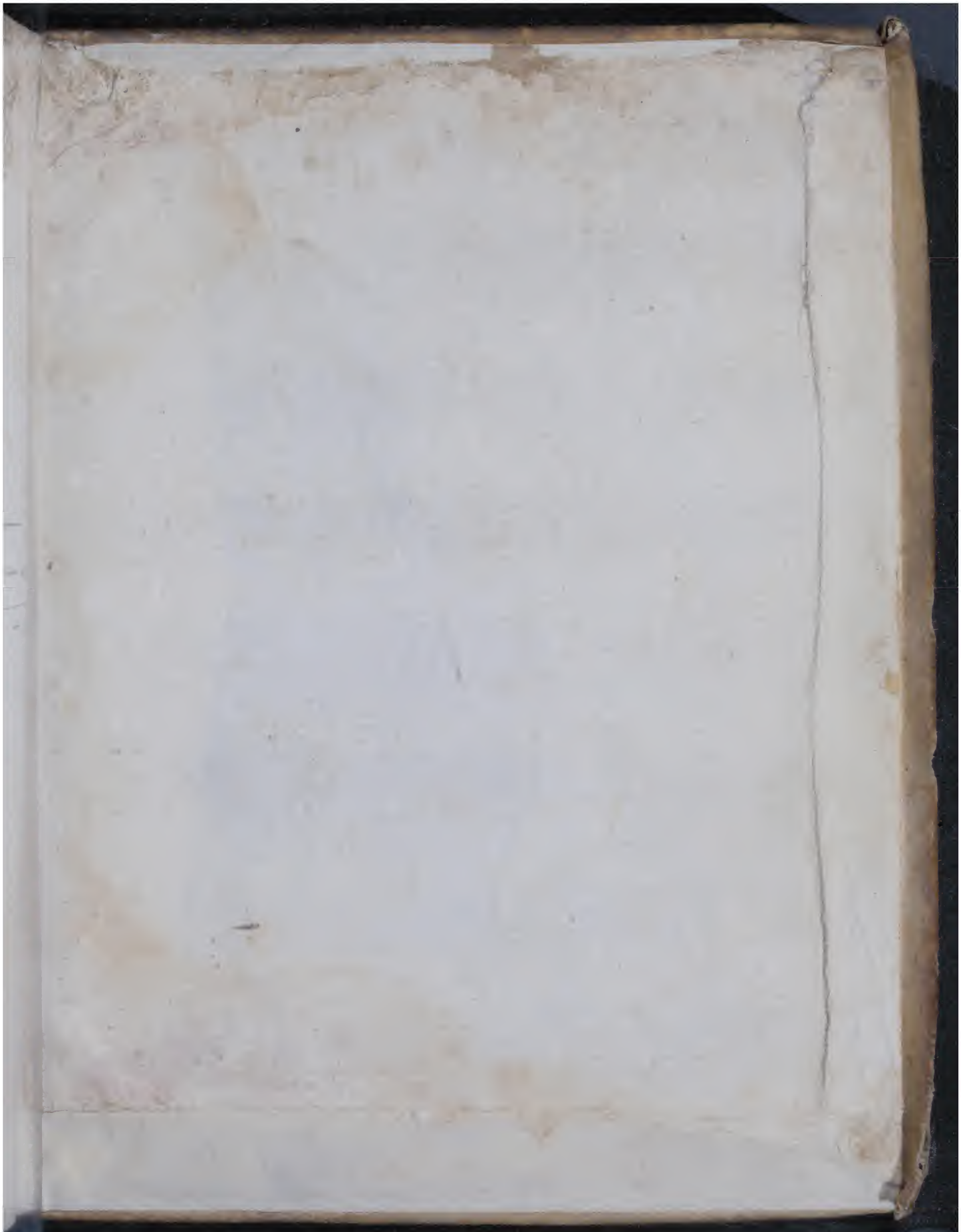

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
2212 A 13